

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**ALAŞEHİR VE ÇEVRESİNDE (MANİSA) TARIMSAL
BİYOÇEŞİTLİLİK VE ETNOBOTANİK ARAŞTIRMALARI**

DOKTORA TEZİ

SEYİD AHMET SARGIN

BALIKESİR, MART - 2013

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**ALAŞEHİR VE ÇEVRESİNDE (MANİSA) TARIMSAL
BİYOÇEŞİTLİLİK VE ETNOBOTANİK ARAŞTIRMALARI**

DOKTORA TEZİ

SEYİD AHMET SARGIN

BALIKESİR, MART - 2013

KABUL VE ONAY SAYFASI

Seyid Ahmet SARGIN tarafından hazırlanan “ALAŞEHİR VE ÇEVRESİNDE (MANİSA) TARIMSAL BİYOÇEŞİTLİLİK VE ETNOBOTANİK ARAŞTIRMALARI” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 08.03.2013 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

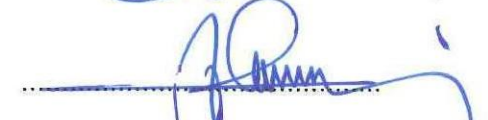
Danışman
Doç. Dr. Ekrem Akçiçek

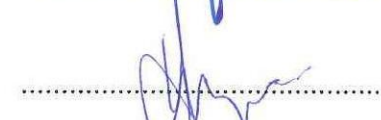
Üye
Prof. Dr. Gülendamar Tümen

Üye
Prof. Dr. Ali Çelik

Üye
Prof. Dr. Hulusi Malyer

Üye
Prof. Dr. Fatih Satıl

Jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş olan bu tez BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunca onanmıştır.

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Hilmi NAMLI

.....

ÖZET

ALAŞEHİR VE ÇEVRESİNDE (MANİSA) TARIMSAL BİYOÇEŞİTLİLİK VE ETNOBOTANİK ARAŞTIRMALARI

DOKTORA TEZİ

SEYİD AHMET SARGIN

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. EKREM AKÇİÇEK)

BALIKESİR, MART - 2013

Bu çalışma; Alaşehir ve çevresindeki (Manisa) kırsal kesimlerde yaşayan yöre halkının geleneksel olarak faydalanmakta olduğu doğal ve tarımsal bitkileri belirlemek ve bu bitkilerin kullanım çeşitliliğini saptamak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmalar, Ekim 2009 - Ekim 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Alaşehir ve çevresinde bulunan 7 belde ve 62 köy gezilmiştir. Araştırma süresince 389 kaynak kişi ile görüşülmüş ve 500 ilköğretim okulu öğrencisine anket çalışması uygulanmıştır. Alanda yürütülen arazi çalışmaları kapsamında 1200 bitki örneği toplanmış ve bunlarla ilgili yaklaşık 1500 adet fotoğraf çekilmiştir. Yörede yürütülen etnobotanik çalışmalar sonucunda; 69 familya ve 201 cinse ait tür ve türaltı seviyede 241 bitki taksonunun yöre halkı tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. En fazla takson içeren ilk 5 familya sırasıyla; Asteraceae 35 (% 14,52), Lamiaceae 24 (% 9,96), Fabaceae 15 (% 6,22), Rosaceae 15 (% 6,22) ve Apiaceae 12 (% 4,98) olarak belirlenmiştir. Bunlardan 144 takson gıda, 210 takson halk ilacı, 22 takson yakacak, 107 takson hayvan yemi, 105 takson el sanatları ve 36 takson süs bitkileri olarak yörede kullanıldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca; böcek kovucu, mantar ve küf önleyici, arıcılık, avcılık, çit-çatı örtüsü, tutkal, çocuk oyunları, hayvanlar tarafından sevilmeyen, zararlı, zehirli bitkiler ile bitkisel yağ, sabun eldesi ve inanç olmak üzere farklı alanlarda kullanıma sahip 126 takson kayıt altına alınmıştır.

Yörede yapılan çalışmalarda 15 bitki taksonuna ait etnobotanik veriler tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır. 18 Takson ise, B2 karesi için yeni kayıttır. Ayrıca, yenebilen ve yerel pazarlarda satılan 23 mantar çeşidi ile ilgili veriler de kayıtlara eklenmiştir. Bu araştırma, ülkemizde tarımsal biyoçeşitlilik üzerine yapılmış nadir çalışmalardan biri olması açısından da büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda Alaşehir ve çevresindeki kırsal kesimlerde kültürü yapılan ve dışarıdan pazarlara getirilen toplam 196 tarımsal çeşit kayıt edilmiştir. Ayrıca, ekim alanları azalmış ancak sahip olduğu ticari değerden dolayı kültür alanlarını korumuş olan 30 yerel tarımsal çeşit de bu çalışmayla kayıt altına alınmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Alaşehir, etnobotanik, Manisa, tarımsal biyoçeşitlilik.

ABSTRACT

AGRICULTURAL BIODIVERSITY AND ETHNOBOTANICAL SURVEY OF ALAŞEHİR (MANİSA) AND ITS SURROUNDING AREA

PH.D THESIS

SEYİD AHMET SARGIN

BALIKESİR UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE

BIOLOGY

(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. EKREM AKÇİÇEK)

BALIKESİR, MARCH 2013

This study was conducted in order to determine the diversity of the plants, natural and agricultural crops use that have traditionally benefited by local people in and around Alaşehir (Manisa) rural areas.

All work carried out between in October 2009 and October 2012. In this context, 7 sub-districts and 68 villages were visited in and around Alaşehir. During the study, 389 resource persons were interviewed, and 500 elementary school students survey. Within the scope of field studies conducted in the field, 1200 plant specimens were collected and 1500 photographs were taken. As a result of ethnobotanical studies conducted in the region, species and subspecies belonging to 69 families and 201 genera, 241 plant taxa were detected to use by the local people. The first five families having the maximum taxa, respectively; Asteraceae 35 (14.52%), Lamiaceae 24 (9.96%), Fabaceae 15 (6.22%), Rosaceae 15 (6.22%) and Apiaceae 12 (4.98%). Of these plants in the the region, the following purposes have been identified for the usage: 144 taxa for food, 210 taxa as folk medicine, 22 taxa as fuel, 107 taxa as animal feed, 105 taxa for crafts and 36 taxa as ornamental. In addition, insect repellent, anti-fungus and mold, beekeeping, hunting, fencing and roofing, glue, children's games, disliked by animals, harmful, poisonous plants and vegetable oil, soap production and use of faith with the 126 taxa recorded in different areas, including were taken.

Ethnobotanical data of 15 plant taxa were recorded for the first time by our studies conducted in the region. 18 taxa are new record for the B2 square. In addition, the related data of 23 varieties of mushrooms which are edible and marketable in the local bazaars, was added to the records. This research has also been carrying a great importance which is one of the few studies done in our country in terms of agricultural biodiversity. In this context, the data of 196 agricultural diversity which have been culturing in rural areas of Alaşehir and the surrounding and have been transported from the outside to local markets, was registered. In addition, 30 local agricultural varieties which protect their value despite the reduced planting area, have been recorded in this study.

KEYWORDS: Alaşehir, etnobotany, Manisa, agricultural biodiversity.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	xvi
GRAFİK LİSTESİ.....	xvii
SEMBOL LİSTESİ.....	xviii
ÖNSÖZ.....	xix
1. GİRİŞ.....	1
2. LİTERATÜR TARAMASI.....	4
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	21
3.1 Materyal.....	21
3.2 Yöntem.....	21
3.2.1 Arazi Çalışmaları, Bitki Toplama ve Presleme.....	21
3.2.2 Kaynak Kişiler.....	24
3.2.3 Pazar Araştırmaları.....	29
3.2.4 Okullarda Yapılan Anket Çalışmaları.....	32
3.2.5 Çalışmada Kullanılan Bitki Kullanımlarına Dair Kodlama Sistemi.....	34
3.3 Çalışma Alanı.....	37
3.3.1 Coğrafik yapı.....	37
3.3.2 Yörenin Tarihçesi.....	39
3.3.3 İklim ve Bitki Örtüsü.....	39
3.3.4 Tarımsal Yapı ve Ekonomi.....	40
4. BULGULAR.....	41
4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar ve Kullanım Şekilleri.....	41
4.1.1 <i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn.....	42
4.1.2 <i>Cupressus sempervirens</i> L.....	44
4.1.3 <i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	45
4.1.4 <i>Pinus brutia</i> Ten. var. <i>brutia</i>	46
4.1.5 <i>Pinus nigra</i> J. F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe var. <i>şeneriana</i> (Saatçioğlu) Yalt.....	51
4.1.6 <i>Acer campestre</i> L. subsp. <i>campestre</i>	53
4.1.7 <i>Amaranthus retroflexus</i> L.....	54
4.1.8 <i>Spinacia oleracea</i> L.....	55
4.1.9 <i>Pistacia terebinthus</i> L. subsp. <i>terebinthus</i>	56
4.1.10 <i>Pistacia vera</i> L.....	58
4.1.11 <i>Rhus coriaria</i> L.....	59
4.1.12 <i>Ammi visnaga</i> (L.) Lam.....	60
4.1.13 <i>Anethum graveolens</i> L.....	61
4.1.14 <i>Apium graveolens</i> L.....	62
4.1.15 <i>Caucalis platycarpos</i> L.....	63
4.1.16 <i>Coriandrum sativum</i> L.....	64
4.1.17 <i>Echinophora tenuifolia</i> L. subsp. <i>sibthorpiana</i> (Guss.) Tutin.....	65
4.1.18 <i>Eryngium creticum</i> Lam.....	67
4.1.19 <i>Eryngium campestre</i> L. var. <i>virens</i> Link.....	68
4.1.20 <i>Ferula communis</i> L.....	69

4.1.21	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	70
4.1.22	<i>Heracleum platytaenium</i> Boiss.	71
4.1.23	<i>Scandix pecten-veneris</i> L.	72
4.1.24	<i>Nerium oleander</i> L.	73
4.1.25	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott	74
4.1.26	<i>Achillea nobilis</i> L. subsp. <i>sipylea</i> (O.Schwarz) Basler	76
4.1.27	<i>Anthemis tinctoria</i> L. var. <i>tinctoria</i>	78
4.1.28	<i>Arctium minus</i> (Hill) Bernh. subsp. <i>minus</i>	79
4.1.29	<i>Artemisia absinthium</i> L.	80
4.1.30	<i>Calendula arvensis</i> L.	81
4.1.31	<i>Cardopatum corymbosum</i> (L.) Pers.	82
4.1.32	<i>Carduus nutans</i> L. subsp. <i>leiophyllus</i> (Petrovič) Stoj. & Stef.	83
4.1.33	<i>Centaurea cyanus</i> L.	84
4.1.34	<i>Centaurea urvillei</i> DC. subsp. <i>armata</i> Wagenitz	85
4.1.35	<i>Centaurea virgata</i> Lam.	86
4.1.36	<i>Chondrilla juncea</i> L. var. <i>juncea</i>	87
4.1.37	<i>Chrysanthemum segetum</i> L.	88
4.1.38	<i>Cichorium intybus</i> L.	89
4.1.39	<i>Cnicus benedictus</i> L. var. <i>benedictus</i>	91
4.1.40	<i>Cynara scolymus</i> L.	92
4.1.41	<i>Erigeron cilicicus</i> Boiss. ex Vierh.	93
4.1.42	<i>Helianthus annuus</i> L.	94
4.1.43	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	95
4.1.44	<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench subsp. <i>aucheri</i> (Boiss.) Davis et Kupicha	96
4.1.45	<i>Inula graveolens</i> (L.) Desf.	97
4.1.46	<i>Lactuca sativa</i> L.	98
4.1.47	<i>Lactuca serriola</i> L.	99
4.1.48	<i>Lapsana communis</i> L. subsp. <i>intermedia</i> (Bieb.) Hayek	100
4.1.49	<i>Logfia arvensis</i> (L.) Holvb.	101
4.1.50	<i>Matricaria chamomilla</i> L. var. <i>recutita</i> (L.) Grierson	102
4.1.51	<i>Onopordum myriacanthum</i> Boiss.	104
4.1.52	<i>Pallenis spinosa</i> (L.) Cass.	105
4.1.53	<i>Picnomon acarna</i> (L.) Cass.	106
4.1.54	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	107
4.1.55	<i>Senecio vulgaris</i> L.	108
4.1.56	<i>Silybum marianum</i> L.	109
4.1.57	<i>Tragopogon dubius</i> Scop.	110
4.1.58	<i>Tussilago farfara</i> L.	111
4.1.59	<i>Xanthium spinosum</i> L.	112
4.1.60	<i>Xanthium strumarium</i> L. subsp. <i>strumarium</i>	113
4.1.61	<i>Alkanna orientalis</i> (L.) Boiss. var. <i>orientalis</i>	114
4.1.62	<i>Anchusa azurea</i> Mill. var. <i>azurea</i>	115
4.1.63	<i>Cynoglossum creticum</i> Mill.	116
4.1.64	<i>Echium italicum</i> L.	117
4.1.65	<i>Heliotropium europaeum</i> L.	118
4.1.66	<i>Alyssum murale</i> Waldst. & Kit. subsp. <i>murale</i> var. <i>murale</i>	119
4.1.67	<i>Brassica oleracea</i> L. var. <i>capitata</i>	120
4.1.68	<i>Brassica rapa</i> L. subsp. <i>campestris</i> (L.) Clapham	122
4.1.69	<i>Capsella bursa - pastoris</i> (L.) Medik.	123

4.1.70	<i>Cheiranthus cheiri</i> L.....	124
4.1.71	<i>Eruca sativa</i> Mill.	125
4.1.72	<i>Lepidium sativum</i> L.	126
4.1.73	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.....	127
4.1.74	<i>Raphanus sativus</i> L.....	128
4.1.75	<i>Sinapis arvensis</i> L.....	129
4.1.76	<i>Asyneuma limonifolium</i> (L.) Janch. subsp. <i>limonifolium</i>	130
4.1.77	<i>Campanula lyrata</i> Lam. subsp. <i>lyrata</i>	131
4.1.78	<i>Capparis spinosa</i> L. var. <i>spinosa</i>	132
4.1.79	<i>Sambucus nigra</i> L.	133
4.1.80	<i>Agrostemma githago</i> L.....	134
4.1.81	<i>Dianthus zonatus</i> Fenzl var. <i>zonatus</i>	135
4.1.82	<i>Petrorhagia dubia</i> (Raf.) G.López & Romo.....	136
4.1.83	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill. subsp. <i>media</i>	137
4.1.84	<i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>vulgaris</i>	138
4.1.85	<i>Beta vulgaris</i> L. subsp. <i>cicla</i> (L.) Schübl. & G.Martens	139
4.1.86	<i>Chenopodium botrys</i> L.....	140
4.1.87	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	141
4.1.88	<i>Cistus creticus</i> L.	142
4.1.89	<i>Cistus laurifolius</i> L.	143
4.1.90	<i>Helianthemum salicifolium</i> (L.) Mill.	144
4.1.91	<i>Convolvulus arvensis</i> L.....	145
4.1.92	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne cv.	146
4.1.93	<i>Cucumis melo</i> L. cv	147
4.1.94	<i>Cucumis sativus</i> L.....	148
4.1.95	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	149
4.1.96	<i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl.....	150
4.1.97	<i>Momordica charantia</i> Descourt.....	151
4.1.98	<i>Cyperus rotundus</i> L.	152
4.1.99	<i>Tamus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	153
4.1.100	<i>Knautia integrifolia</i> Bertol. var. <i>bidens</i> (Sm.) Borbas.....	155
4.1.101	<i>Diospyros kaki</i> L.....	156
4.1.102	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	157
4.1.103	<i>Hippophae rhamnoides</i> L. subsp. <i>caucasica</i> Rousi.....	158
4.1.104	<i>Equisetum arvense</i> L.....	159
4.1.105	<i>Erica manipuliflora</i> Salisb.....	160
4.1.106	<i>Euphorbia rigida</i> Bieb.	161
4.1.107	<i>Acacia karroo</i> Hayne	163
4.1.108	<i>Astragalus</i> sp.....	164
4.1.109	<i>Cicer arietinum</i> L cv.....	165
4.1.110	<i>Colutea cilicica</i> Boiss. & Balansa	167
4.1.111	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L. var. <i>glandulifera</i> (Waldst. et Kit.) Boiss.	168
4.1.112	<i>Lathyrus cicera</i> L.....	170
4.1.113	<i>Lathyrus sativus</i> L.....	171
4.1.114	<i>Lupinus hispanicus</i> Boiss. et Reuter	172
4.1.115	<i>Medicago arabica</i> L.....	173
4.1.116	<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bartal.....	174
4.1.117	<i>Medicago polymorpha</i> L. var. <i>vulgaris</i> (Benth.) Shinnars	175
4.1.118	<i>Medicago sativa</i> L. subsp. <i>sativa</i>	176
4.1.119	<i>Spartium junceum</i> L.....	177

4.1.120	<i>Trifolium resupinatum</i> L. var. <i>resupinatum</i>	178
4.1.121	<i>Vicia faba</i> L.	179
4.1.122	<i>Vigna unguiculata</i> (L.) Walp. subsp. <i>Unguiculata</i> cv	180
4.1.123	<i>Castanea sativa</i> Mill.....	181
4.1.124	<i>Quercus cerris</i> L. var. <i>cerris</i>	183
4.1.125	<i>Quercus coccifera</i> L.....	185
4.1.126	<i>Quercus infectoria</i> Olivier. subsp. <i>boissieri</i> (Reuter) O. Schwarz	187
4.1.127	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne subsp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge & Yalt.....	188
4.1.128	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Herit. subsp. <i>cutarium</i>	190
4.1.129	<i>Hypericum perforatum</i> L.	191
4.1.130	<i>Hypericum triquetrifolium</i> Turra	193
4.1.131	<i>Crocus flavus</i> Weston subsp. <i>dissectus</i> T. Baytop et Mathew.....	194
4.1.132	<i>Iris germanica</i> L.	195
4.1.133	<i>Juglans regia</i> L.	196
4.1.134	<i>Juncus inflexus</i> L.	198
4.1.135	<i>Coridothymus capitatus</i> (L.) Reichb. Fil.	199
4.1.136	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>cariensis</i> (Boiss.) Rozeira.....	200
4.1.137	<i>Marrubium rotundifolium</i> Boiss.	201
4.1.138	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcang.	202
4.1.139	<i>Mentha x piperita</i> L.	203
4.1.140	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L. subsp. <i>longifolia</i>	205
4.1.141	<i>Mentha pulegium</i> L.....	206
4.1.142	<i>Nepeta viscida</i> Boiss.....	207
4.1.143	<i>Ocimum basilicum</i> L.....	208
4.1.144	<i>Origanum majorana</i> L.	209
4.1.145	<i>Origanum onites</i> L.	210
4.1.146	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>viride</i> (Boiss.) Hayek.....	212
4.1.147	<i>Phlomis nissolii</i> L.	214
4.1.148	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.....	215
4.1.149	<i>Salvia cryptantha</i> Montbret et Aucher ex Bentham	217
4.1.150	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	218
4.1.151	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.....	220
4.1.152	<i>Sideritis tmolea</i> P.H.Davis.....	221
4.1.153	<i>Stachys cretica</i> L. subsp. <i>smyrnaea</i> Rech. f.	222
4.1.154	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	223
4.1.155	<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>lycaonicus</i> (Celak.) Ronniger	225
4.1.156	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>cleonioides</i> (Boiss.) P.H.Davis.....	226
4.1.157	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>taurica</i>	227
4.1.158	<i>Ziziphora tenuior</i> L.....	228
4.1.159	<i>Laurus nobilis</i> L.....	229
4.1.160	<i>Allium ampeloprasum</i> L.....	231
4.1.161	<i>Allium cepa</i> L.....	232
4.1.162	<i>Allium sativum</i> L.....	234
4.1.163	<i>Allium scorodoprasum</i> L. subsp. <i>rotundum</i> (L.) Stearn	236
4.1.164	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	237
4.1.165	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	238
4.1.166	<i>Colchicum micaceum</i> K.Perss.....	239
4.1.167	<i>Ornithogalum armeniacum</i> Baker	240
4.1.168	<i>Ornithogalum umbellatum</i> L.	241

4.1.169	<i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) All.	242
4.1.170	<i>Viscum album</i> L subsp. <i>album</i>	243
4.1.171	<i>Alcea biennis</i> Winterl.	244
4.1.172	<i>Malva sylvestris</i> L.	245
4.1.173	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>rupestris</i> (Hauskn. ex Boiss.) Browicz	247
4.1.174	<i>Morus alba</i> L.	249
4.1.175	<i>Morus nigra</i> L.	250
4.1.176	<i>Myrtus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	251
4.1.177	<i>Fraxinus ornus</i> L. subsp. <i>ornus</i>	252
4.1.178	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	253
4.1.179	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	256
4.1.180	<i>Syringa vulgaris</i> L.	257
4.1.181	<i>Orchis mascula</i> (L.) L. subsp. <i>pinetorum</i> (Boiss. et Kotschy) G. Camus	258
4.1.182	<i>Orobancha</i> sp.	259
4.1.183	<i>Oxalis corniculata</i> L.	260
4.1.184	<i>Chelidonium majus</i> L.	261
4.1.185	<i>Papaver argemone</i> L. subsp. <i>argemone</i>	262
4.1.186	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i> cv.	264
4.1.187	<i>Sesamum indicum</i> L cv.	265
4.1.188	<i>Plantago major</i> L. subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange	268
4.1.189	<i>Platanus orientalis</i> L.	269
4.1.190	<i>Arundo donax</i> L.	271
4.1.191	<i>Avena barbata</i> Pott ex Link subsp. <i>barbata</i>	272
4.1.192	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould subsp. <i>repens</i>	273
4.1.193	<i>Hordeum vulgare</i> L. cv.	274
4.1.194	<i>Secale cereale</i> L. var. <i>cerale</i>	276
4.1.195	<i>Triticum turgidum</i> Steud. cv.	277
4.1.196	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i> cv.	279
4.1.197	<i>Polygonum aviculare</i> L.	281
4.1.198	<i>Rumex acetosella</i> L.	282
4.1.199	<i>Rumex crispus</i> L.	284
4.1.200	<i>Portulaca oleracea</i> L.	285
4.1.201	<i>Lysimachia punctata</i> L.	287
4.1.202	<i>Punica granatum</i> L.	288
4.1.203	<i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariiformis</i> Rouy & Foucaud	289
4.1.204	<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	290
4.1.205	<i>Zizyphus jujuba</i> Mill.	291
4.1.206	<i>Amygdalus orientalis</i> Mill.	292
4.1.207	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	293
4.1.208	<i>Cerasus mahaleb</i> (L.) Mill. var. <i>mahaleb</i>	295
4.1.209	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. subsp. <i>monogyna</i>	296
4.1.210	<i>Crataegus orientalis</i> Pallas ex M.Bieb. subsp. <i>orientalis</i>	297
4.1.211	<i>Cydonia oblonga</i> Mill. cv.	298
4.1.212	<i>Fragaria vesca</i> L.	300
4.1.213	<i>Malus domestica</i> Borkh.	301
4.1.214	<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	302
4.1.215	<i>Amygdalus communis</i> L.	303
4.1.216	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb. subsp. <i>divaricata</i>	304
4.1.217	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall. subsp. <i>kotschyana</i> (Boiss.) Browicz	305

4.1.218	<i>Rosa canina</i> L.	306
4.1.219	<i>Rosa damascena</i> Mill.....	308
4.1.220	<i>Rubus sanctus</i> Schreb.	309
4.1.221	<i>Galium aparine</i> L.....	311
4.1.222	<i>Citrus limonum</i> (L.) Burm. f.....	312
4.1.223	<i>Populus alba</i> L.....	313
4.1.224	<i>Populus tremula</i> L.	314
4.1.225	<i>Salix alba</i> L.	316
4.1.226	<i>Verbascum</i> sp.	318
4.1.227	<i>Capsicum annuum</i> L. cv..	320
4.1.228	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	322
4.1.229	<i>Nicotiana tabacum</i> L.	324
4.1.230	<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill. cv.	325
4.1.231	<i>Solanum tuberosum</i> L.	326
4.1.232	<i>Tilia argentea</i> Desf. ex DC.....	327
4.1.233	<i>Celtis australis</i> L.....	329
4.1.234	<i>Ulmus minor</i> Mill. subsp. <i>minor</i>	330
4.1.235	<i>Urtica dioica</i> L.....	331
4.1.236	<i>Urtica pilulifera</i> L.....	333
4.1.237	<i>Urtica urens</i> L.....	335
4.1.238	<i>Vitex agnus-castus</i> L.....	336
4.1.239	<i>Vitis vinifera</i> L. cv.	338
4.1.240	<i>Peganum harmala</i> L.	341
4.1.241	<i>Tribulus terrestris</i> L.....	342
4.2	Araştırma Alanında Tedavide Kullanıldığı Tespit Edilen Bazı Bitkisel Reçeteler	343
4.3	Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteleri	354
4.4	Araştırma Alanında Tesbit Edilen Yenilebilir Mantar Çeşitleri	363
4.5	Alaşehir'in Yöresel Tatları ve Yemek Çeşitliliği	367
4.6	Tarımsal Biyoçeşitlilik.....	375
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	379
6.	KAYNAKLAR	423
7.	EKLER	442

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1: Arazi çalışması (Değirmendere mevki – Lokalite 45)	22
Şekil 3.2: Araziden karakekik (<i>Ziziphora taurica</i> spp. <i>taurica</i>) örneklerinin toplanması (Horzumalayaka köyü – Ballık mevki, Lokalite 49).	22
Şekil 3.3: Araziden toplanılan örneklerin kullanım bilgilerinin alınması (Gülpınar köyü).	23
Şekil 3.4: Bir dağ köyü kahvehanesinde köylüler ile sohbet (Serinyayla köyü).	27
Şekil 3.5: Tütün dizen köylüler ile ropörtaj (Uluderbent beldesi, Bahçearası mahallesi / Alaşehir).	27
Şekil 3.6: Yardımcı bayan (stajer) ile köy evi ziyareti (Delemenler Köyü).	28
Şekil 3.7: Elde edilen bilgilerin, ocak niteliğindeki kaynak kişilere danışarak, ayıklanması ve doğru bilgilerin seçilmesi (Gülpınar köyü).	29
Şekil 3.8: Ot satıcıları (Sarıgöl Pazarı).	30
Şekil 3.9: Endemik tür olan karakekiğin (<i>Ziziphora taurica</i> subsp. <i>cleonioides</i>) tezgahtaki sergisi (Kavaklıdere Pazarı).	31
Şekil 3.10: Okullarda anket çalışmaları (Girelli İlköğretim Okulu).	33
Şekil 3.11: İlköğretim anket değerlendirmeleri sonucunda seçilen ailelerin ziyareti. Ziyarete öğrenci ve sınıf öğretmenleri de eşlik etmiştir (Bahadır köyü).	34
Şekil 3.12: Alaşehir lokalizasyonu ve köyleri.	38
Şekil 4.1: <i>Pteridium aquilinum</i>	42
Şekil 4.2: Altındaki kestanelerin şişip irileşmesi için, belirli periyodlarla ıslatılan eğrelti örtüsü (Alaşehir, Kavaklıdere beldesi, Horzumalayaka köyü, Domuzderesi yaylası).	43
Şekil 4.3: <i>Cupressus sempervirens</i>	44
Şekil 4.4: <i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i>	45
Şekil 4.5: <i>Pinus brutia</i> var. <i>brutia</i>	46
Şekil 4.6: Kızılçam (<i>Pinus brutia</i>) gövde ve dalından elde edilen çıra (Uluderbent Pazarı).	48
Şekil 4.7: Kızılçam (<i>Pinus brutia</i>) ağacından yapılmış kağıt tekeri (Gülpınar köyü).	49
Şekil 4.8: Eskiden çivi kullanılmadan 40 parça kızılçam (<i>Pinus brutia</i>)’dan yapılmış kapı (Gülpınar köyü).	49
Şekil 4.9: Kızılçam (<i>Pinus brutia</i>) ağacından yapılan ve eskiden, altı kiler, üstü elbiselik, sağ tarafı da duşluk yada lavabo olarak kullanılan “Yüklük” (Gülpınar köyü).	50
Şekil 4.10: Kızılçam (<i>Pinus brutia</i>) ağacından yapılmış olan ve eskiden toprak tesviye etmede (düzeltmede) kullanılan “düven/düğen” (Gülpınar köyü).	50
Şekil 4.11: <i>Pinus nigra</i> subsp. <i>pallasiana</i> var. <i>şeneriana</i>	51
Şekil 4.12: “Mint” denilen ve nesli tükenmekte olan orman kuşlarının girip kuluçkalanması için, yüksek dallarına ahşap yuva asılması (Bahadır Köyü).	52
Şekil 4.13: <i>Acer campestre</i> subsp. <i>campestre</i>	53
Şekil 4.14: <i>Amaranthus retroflexus</i>	54
Şekil 4.15: <i>Spinacia oleracea</i>	55

Şekil 4.16: <i>Pistacia terebinthus</i> subsp. <i>terebinthus</i>	56
Şekil 4.17: Çitlembik (<i>Pistacia terebinthus</i>) kalın dallarından kepçe yapımı (Hacıaliler Köyü).....	57
Şekil 4.18: <i>Pistacia vera</i>	58
Şekil 4.19: <i>Rhus coriaria</i>	59
Şekil 4.20: <i>Ammi visnaga</i>	60
Şekil 4.21: <i>Anethum graveolens</i>	61
Şekil 4.22: <i>Apium graveolens</i>	62
Şekil 4.23: <i>Caucalis platycarpos</i>	63
Şekil 4.24: <i>Coriandrum sativum</i>	64
Şekil 4.25: <i>Echinophora tenuifolia</i> subsp. <i>sibthorpiana</i>	65
Şekil 4.26: <i>Eryngium creticum</i>	67
Şekil 4.27: <i>Eryngium campestre</i> var. <i>virens</i>	68
Şekil 4.28: <i>Ferula communis</i>	69
Şekil 4.29: <i>Foeniculum vulgare</i>	70
Şekil 4.30: <i>Heracleum platytaenium</i>	71
Şekil 4.31: <i>Scandix pecten-veneris</i>	72
Şekil 4.32: <i>Nerium oleander</i>	73
Şekil 4.33: <i>Dracunculus vulgaris</i>	74
Şekil 4.34: <i>Achillea nobilis</i> subsp. <i>sipylea</i>	76
Şekil 4.35: <i>Anthemis tinctoria</i> var. <i>tinctoria</i>	78
Şekil 4.36: <i>Arctium minus</i> subsp. <i>minus</i>	79
Şekil 4.37: <i>Artemisia absinthium</i>	80
Şekil 4.38: <i>Calendula arvensis</i>	81
Şekil 4.39: <i>Cardopatium corymbosum</i>	82
Şekil 4.40: <i>Carduus nutans</i> subsp. <i>leiophyllus</i>	83
Şekil 4.41: <i>Centaurea cyanus</i>	84
Şekil 4.42: <i>Centaurea urvillei</i> subsp. <i>armata</i>	85
Şekil 4.43: <i>Centaurea virgata</i>	86
Şekil 4.44: <i>Chondrilla juncea</i> var. <i>juncea</i>	87
Şekil 4.45: <i>Chrysanthemum segetum</i>	88
Şekil 4.46: <i>Cichorium intybus</i>	89
Şekil 4.47: <i>Cnicus benedictus</i> var. <i>benedictus</i>	91
Şekil 4.48: <i>Cynara scolymus</i>	92
Şekil 4.49: <i>Erigeron cilicicus</i>	93
Şekil 4.50: <i>Helianthus annuus</i>	94
Şekil 4.51: <i>Helianthus tuberosus</i>	95
Şekil 4.52: <i>Helichrysum arenarium</i> subsp. <i>aucheri</i>	96
Şekil 4.53: <i>Inula graveolens</i>	97
Şekil 4.54: <i>Lactuca sativa</i>	98
Şekil 4.55: <i>Lactuca serriola</i>	99
Şekil 4.56: <i>Lapsana communis</i> subsp. <i>intermedia</i>	100
Şekil 4.57: <i>Logfia arvensis</i>	101
Şekil 4.58: <i>Matricaria chamomilla</i> var. <i>recutita</i>	102
Şekil 4.59: <i>Onopordum myriacanthum</i>	104
Şekil 4.60: <i>Pallenis spinosa</i>	105
Şekil 4.61: <i>Picnomon acarna</i>	106
Şekil 4.62: <i>Scolymus hispanicus</i>	107
Şekil 4.63: <i>Senecio vulgaris</i>	108
Şekil 4.64: <i>Silybum marianum</i>	109

Şekil 4.65: <i>Tragopogon dubius</i>	110
Şekil 4.66: <i>Tussilago farfara</i>	111
Şekil 4.67: <i>Xanthium spinosum</i>	112
Şekil 4.68: <i>Xanthium strumarium</i> subsp. <i>strumarium</i>	113
Şekil 4.69: <i>Alkanna orientalis</i> var. <i>orientalis</i>	114
Şekil 4.70: <i>Anchusa azurea</i> var. <i>azurea</i>	115
Şekil 4.71: <i>Cynoglossum creticum</i>	116
Şekil 4.72: <i>Echium italicum</i>	117
Şekil 4.73: <i>Heliotropium europaeum</i>	118
Şekil 4.74: <i>Alyssum murale</i> subsp. <i>murale</i> var. <i>murale</i>	119
Şekil 4.75: <i>Brassica oleracea</i> var. <i>capitata</i>	120
Şekil 4.76: <i>Brassica rapa</i> subsp. <i>campestris</i>	122
Şekil 4.77: <i>Capsella bursa-pastoris</i>	123
Şekil 4.78: <i>Cheiranthus cheiri</i>	124
Şekil 4.79 <i>Eruca sativa</i>	125
Şekil 4.80: <i>Lepidium sativum</i>	126
Şekil 4.81: <i>Nasturtium officinale</i>	127
Şekil 4.82: <i>Raphanus sativus</i>	128
Şekil 4.83: <i>Sinapis arvensis</i>	129
Şekil 4.84: <i>Asyneuma limonifolium</i> subsp. <i>limonifolium</i>	130
Şekil 4.85: <i>Campanula lyrata</i> subsp. <i>lyrata</i>	131
Şekil 4.86: <i>Capparis spinosa</i> var. <i>spinosa</i>	132
Şekil 4.87: <i>Sambucus nigra</i>	133
Şekil 4.88: <i>Agrostemma githago</i>	134
Şekil 4.89: <i>Dianthus zonatus</i> var. <i>zonatus</i>	135
Şekil 4.90: <i>Petrorhagia dubia</i>	136
Şekil 4.91: <i>Stellaria media</i> subsp. <i>media</i>	137
Şekil 4.92: <i>Beta vulgaris</i> var. <i>vulgaris</i>	138
Şekil 4.93: <i>Beta vulgaris</i> var. <i>cicla</i>	139
Şekil 4.94: <i>Chenopodium botrys</i>	140
Şekil 4.95: <i>Chenopodium album</i> subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	141
Şekil 4.96: <i>Cistus creticus</i>	142
Şekil 4.97: <i>Cistus laurifolius</i>	143
Şekil 4.98: <i>Helianthemum salicifolium</i>	144
Şekil 4.99: <i>Convolvulus arvensis</i>	145
Şekil 4.100: <i>Cucurbita moschata</i>	146
Şekil 4.101: <i>Cucumis melo</i>	147
Şekil 4.102: <i>Cucumis sativus</i>	148
Şekil 4.103: <i>Ecballium elaterium</i>	149
Şekil 4.104: <i>Lagenaria siceraria</i>	150
Şekil 4.105: <i>Momordica charantia</i>	151
Şekil 4.106: <i>Cyperus rotundus</i>	152
Şekil 4.107: <i>Tamus communis</i> subsp. <i>communis</i>	153
Şekil 4.108: <i>Knautia integrifolia</i> var. <i>bidens</i>	155
Şekil 4.109: <i>Diospyros kaki</i>	156
Şekil 4.110: <i>Elaeagnus angustifolia</i>	157
Şekil 4.111: <i>Hippophae rhamnoides</i> subsp. <i>caucasica</i>	158
Şekil 4.112: <i>Equisetum arvense</i>	159
Şekil 4.113: <i>Erica manipuliflora</i>	160
Şekil 4.114: <i>Euphorbia rigida</i>	161

Şekil 4.115: <i>Acacia karroo</i>	163
Şekil 4.116: <i>Astragalus sp.</i>	164
Şekil 4.117: <i>Cicer arietinum</i>	165
Şekil 4.118: <i>Colutea cilicica</i>	167
Şekil 4.119: <i>Glycyrrhiza glabra</i> var. <i>glandulifera</i>	168
Şekil 4.120: <i>Lathyrus cicera</i>	170
Şekil 4.121: <i>Lathyrus sativus</i>	171
Şekil 4.122: <i>Lupinus hispanicus</i>	172
Şekil 4.123: <i>Medicago arabica</i>	173
Şekil 4.124: <i>Medicago orbicularis</i>	174
Şekil 4.125: <i>Medicago polymorpha</i> var. <i>vulgaris</i>	175
Şekil 4.126: <i>Medicago sativa</i> subsp. <i>sativa</i>	176
Şekil 4.127: <i>Spartium junceum</i>	177
Şekil 4.128: <i>Trifolium resupinatum</i> var. <i>resupinatum</i>	178
Şekil 4.129: <i>Vicia faba</i>	179
Şekil 4.130: <i>Vigna unguiculata</i> subsp. <i>unguiculata</i>	180
Şekil 4.131: <i>Castanea sativa</i>	181
Şekil 4.132: Hasat edilen kestanelerin, eğrelti (<i>Pteridium aquilinum</i>) örtüsü altında ıslatılması ve kurutulması (Domuzderesi yaylası mevki – Horzumalayaka köyü).....	182
Şekil 4.133: <i>Quercus cerris</i> var. <i>cerris</i>	183
Şekil 4.134: Meyve-sebze kasalarının üzerindeki, meşe (<i>Quercus cerris</i>) herbasından güneş gölgesi örtüsü (Uluderbent belde pazarı).	184
Şekil 4.135: <i>Quercus coccifera</i>	185
Şekil 4.136: <i>Quercus infectoria</i> subsp. <i>boissieri</i>	187
Şekil 4.137: <i>Quercus ithaburensis</i> subsp. <i>macrolepis</i>	188
Şekil 4.138: <i>Erodium cicutarium</i> subsp. <i>cicutarium</i>	190
Şekil 4.139: <i>Hypericum perforatum</i>	191
Şekil 4.140: <i>Hypericum triquetrifolium</i>	193
Şekil 4.141: <i>Crocus flavus</i> subsp. <i>dissectus</i>	194
Şekil 4.142: <i>Iris germanica</i>	195
Şekil 4.143: <i>Juglans regia</i>	196
Şekil 4.144: <i>Juncus inflexus</i>	198
Şekil 4.145: <i>Coridothymus capitatus</i>	199
Şekil 4.146: <i>Lavandula stoechas</i> subsp. <i>cariensis</i>	200
Şekil 4.147: <i>Marrubium rotundifolium</i>	201
Şekil 4.148: <i>Melissa officinalis</i> subsp. <i>altissima</i>	202
Şekil 4.149: <i>Mentha x piperita</i>	203
Şekil 4.150: <i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>longifolia</i>	205
Şekil 4.151: <i>Mentha pulegium</i>	206
Şekil 4.152: <i>Nepeta viscida</i>	207
Şekil 4.153: <i>Ocimum basilicum</i>	208
Şekil 4.154: <i>Origanum majorana</i>	209
Şekil 4.155: <i>Origanum onites</i>	210
Şekil 4.156: <i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>viride</i>	212
Şekil 4.157: <i>Phlomis nissolii</i>	214
Şekil 4.158: <i>Rosmarinus officinalis</i>	215
Şekil 4.159: <i>Salvia cryptantha</i>	217
Şekil 4.160: <i>Salvia tomentosa</i>	218
Şekil 4.161: <i>Satureja cuneifolia</i>	220

Şekil 4.162: <i>Sideritis tmolea</i>	221
Şekil 4.163: <i>Stachys cretica</i> subsp. <i>smyrnaea</i>	222
Şekil 4.164: <i>Thymbra spicata</i> var. <i>spicata</i>	223
Şekil 4.165: İmbikleme yöntemi ile hazırlanmış kekik (<i>Thymbra spicata</i> var. <i>spicata</i>) aromatik suyu ve içimi (Tepeköy).	224
Şekil 4.166: <i>Thymus zygoides</i> var. <i>lycaonicus</i>	225
Şekil 4.167: <i>Ziziphora taurica</i> subsp. <i>cleonioides</i>	226
Şekil 4.168: <i>Ziziphora taurica</i> subsp. <i>taurica</i>	227
Şekil 4.169: <i>Ziziphora tenuior</i>	228
Şekil 4.170: <i>Laurus nobilis</i>	229
Şekil 4.171: <i>Allium ampeloprasum</i>	231
Şekil 4.172: <i>Allium cepa</i>	232
Şekil 4.173: <i>Allium sativum</i>	234
Şekil 4.174: <i>Allium scorodoprasum</i> subsp. <i>rotundum</i>	236
Şekil 4.175: <i>Asparagus acutifolius</i>	237
Şekil 4.176: <i>Asphodelus aestivus</i>	238
Şekil 4.177: <i>Colchicum micaceum</i>	239
Şekil 4.178: <i>Ornithogalum armeniacum</i>	240
Şekil 4.179: <i>Ornithogalum umbellatum</i>	241
Şekil 4.180: <i>Polygonatum multiflorum</i>	242
Şekil 4.181: <i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	243
Şekil 4.182: <i>Alcea biennis</i>	244
Şekil 4.183: <i>Malva sylvestris</i>	245
Şekil 4.184: <i>Ficus carica</i> subsp. <i>rupestris</i>	247
Şekil 4.185: Pazarda kurutulmuş incir (<i>Ficus carica</i> subsp. <i>rupestris</i>) (Piyadeler belde pazarı).	248
Şekil 4.186: <i>Morus alba</i>	249
Şekil 4.187: <i>Morus nigra</i>	250
Şekil 4.188: <i>Myrtus communis</i> subsp. <i>communis</i>	251
Şekil 4.189: <i>Fraxinus ornus</i> subsp. <i>ornus</i>	252
Şekil 4.190: <i>Olea europaea</i> var. <i>europaea</i>	253
Şekil 4.191: Pazarda zeytin (<i>Olea europaea</i>) satışı (Kavaklıdere belde pazarı).	255
Şekil 4.192: <i>Phillyrea latifolia</i>	256
Şekil 4.193: <i>Syringa vulgaris</i>	257
Şekil 4.194: <i>Orchis mascula</i> subsp. <i>pinetorum</i>	258
Şekil 4.195: <i>Orobancha sp.</i>	259
Şekil 4.196: <i>Oxalis corniculata</i>	260
Şekil 4.197: <i>Chelidonium majus</i>	261
Şekil 4.198: <i>Papaver argemone</i> subsp. <i>argemone</i>	262
Şekil 4.199: Göz, kol, bacak kaşıntı ve kızarıklığı için hazırlanmış macun (Girelli Köyü).	263
Şekil 4.200: <i>Papaver somniferum</i> var. <i>somniferum</i>	264
Şekil 4.201: <i>Sesamum indicum</i>	265
Şekil 4.202: Tütsü yapılmak için bekleyen kurumuş ve tohumları silkelenmiş susam (<i>Sesamum indicum</i>) herbası. Sabahları, insan ve hayvan sağlığı ile ekili bitkilerdeki zararlıları uzaklaştırmak için kullanılır (Delemenler köyü).	266
Şekil 4.203: Dibek (değirmen) taşında ezilip çıkarılan suyundan susam (<i>Sesamum indicum</i>) ezmesi (Yeşilyurt pazarı).	267
Şekil 4.204: <i>Plantago major</i> subsp. <i>intermedia</i>	268

Şekil 4.205: <i>Platanus orientalis</i>	269
Şekil 4.206: Çınar (<i>Platanus orientalis</i>) ağacından yapılmış senit (hamur tahtası) (Çarıkbozdağ köyü).	270
Şekil 4.207: <i>Arundo donax</i>	271
Şekil 4.208: <i>Avena barbata</i> subsp. <i>barbata</i>	272
Şekil 4.209: <i>Elymus repens</i> subsp. <i>repens</i>	273
Şekil 4.210: <i>Hordeum vulgare</i>	274
Şekil 4.211: <i>Secale cereale</i> var. <i>cerale</i>	276
Şekil 4.212: <i>Triticum turgidum</i>	277
Şekil 4.213: <i>Zea mays</i> subsp. <i>mays</i> cv.....	279
Şekil 4.214: <i>Polygonum aviculare</i>	281
Şekil 4.215: <i>Rumex acetosella</i>	282
Şekil 4.216: <i>Rumex crispus</i>	284
Şekil 4.217: <i>Portulaca oleracea</i>	285
Şekil 4.218: <i>Lysimachia punctata</i>	287
Şekil 4.219: <i>Punica granatum</i>	288
Şekil 4.220: <i>Ranunculus ficariiformis</i> subsp. <i>ficariiformis</i>	289
Şekil 4.221: <i>Paliurus spina-christi</i>	290
Şekil 4.222: <i>Zizyphus jujuba</i>	291
Şekil 4.223: <i>Amygdalus orientalis</i>	292
Şekil 4.224: <i>Cerasus avium</i>	293
Şekil 4.225: Kiraz (<i>Cerasus avium</i>) ağacından yapılan süs kuşları (Hacıaliler köyü).	294
Şekil 4.226: <i>Cerasus mahaleb</i> var. <i>mahaleb</i>	295
Şekil 4.227: <i>Crataegus monogyna</i> subsp. <i>monogyna</i>	296
Şekil 4.228: <i>Crataegus orientalis</i> subsp. <i>orientalis</i>	297
Şekil 4.229: <i>Cydonia oblonga</i>	298
Şekil 4.230: <i>Fragaria vesca</i>	300
Şekil 4.231: <i>Malus domestica</i>	301
Şekil 4.232: <i>Armeniaca vulgaris</i>	302
Şekil 4.233: <i>Amygdalus communis</i>	303
Şekil 4.234: <i>Prunus divaricata</i> subsp. <i>divaricata</i>	304
Şekil 4.235: <i>Pyrus elaeagnifolia</i> subsp. <i>kotschyana</i>	305
Şekil 4.236: <i>Rosa canina</i>	306
Şekil 4.237: <i>Rosa damascena</i>	308
Şekil 4.238: <i>Rubus sanctus</i>	309
Şekil 4.239: <i>Galium aparine</i>	311
Şekil 4.240: <i>Citrus limonum</i>	312
Şekil 4.241: <i>Populus alba</i>	313
Şekil 4.242: <i>Populus tremula</i>	314
Şekil 4.243: Kavak (<i>Populus tremula</i>) ağacından yapılmış, merdiven, oturak, oyuncak ve holluk (yumurtlama sepeti) (Bahadır köyü).	315
Şekil 4.244: <i>Salix alba</i>	316
Şekil 4.245: <i>Verbascum sp.</i>	318
Şekil 4.246: <i>Capsicum annuum</i>	320
Şekil 4.247: <i>Hyoscyamus niger</i>	322
Şekil 4.248: Kulak otu (<i>Hyoscyamus niger</i>) tohumundan hazırlanan buhu ile kulak ağrısını geçirme (Bahadır köyü / Alaşehir).	323
Şekil 4.249: <i>Nicotiana tabacum</i>	324
Şekil 4.250: <i>Lycopersicon esculentum</i>	325

Şekil 4.251: <i>Solanum tuberosum</i>	326
Şekil 4.252: <i>Tilia argentea</i>	327
Şekil 4.253: İhlamur ağacı (<i>Tilia argentea</i>)'nın genç sürgünlerinden yada tohumlarından fidan elde edilmesi (Horzumalayaka köyü).....	328
Şekil 4.254: <i>Celtis australis</i>	329
Şekil 4.255: <i>Ulmus minor</i> subsp. <i>minor</i>	330
Şekil 4.256: Karaağaç (<i>Ulmus minor</i>) 'un genç sürgünlerinden imal edilen keklik kafesi (Sarığöl merkez).....	330
Şekil 4.257: <i>Urtica dioica</i>	331
Şekil 4.258: <i>Urtica pilulifera</i>	333
Şekil 4.259: <i>Urtica urens</i>	335
Şekil 4.260: <i>Vitex agnus-castus</i>	336
Şekil 4.261: Hayıt (<i>Vitex agnus-castus</i>) herbasından sepet yapımı (Alaşehir Merkez).....	337
Şekil 4.262: <i>Vitis vinifera</i>	338
Şekil 4.263: Kurutulmuş bağ çubuklarından çelenk, yün yumağı ve çiçek buketi yapımı (Çağlayan köyü / Alaşehir).....	340
Şekil 4.264: <i>Peganum harmala</i>	341
Şekil 4.265: <i>Tribulus terrestris</i>	342
Şekil 4.266: Pazarda mantar (<i>Agaricus bisporus</i>) tezgahı (Kavaklıdere pazarı).....	365
Şekil 4.267: Araziden çim mantarı (<i>Agaricus campestris</i>) toplanması. Alaşehir Avşar barajı-Mesire yeri mevki (lokalite 33).....	366
Şekil 4.268: Kuzu kursağı (<i>Morchella esculenta</i> var. <i>rotunda</i>) ve kuzu göbeği (<i>Morchella elata</i>) (Lokalite 83 ve 70).	366
Şekil 4.269: Çıntar mantarı (<i>Cantharellus cibarius</i> Fr. 1821) ve Kırmızı ebistan mantarı (<i>Omphalotus olearius</i> (DC.) Singer 1948) (Lokalite 20 ve 80).....	366
Şekil 4.270: Doluman mantarı (<i>Rhizopogon luteolus</i> Krombh. 1846) ve beyaz ebistan mantarı (<i>Russula delicatoides</i> J. Blum 1968) (Lokalite 54 ve 55).....	367
Şekil 4.271: Alaşehir ekmeği ve tahinli pidesi.	368
Şekil 4.272: Alaşehir üzümünden salamura yaprak ve yaprak sarması.....	369
Şekil 4.273: Alaşehir kapaması ve Turgut Çoban usta.....	370
Şekil 4.274: Adını, yapımında kullanılan kesik süttten alan, kesikli pide.....	370
Şekil 4.275: Alaşehir çakırlı pidesi hazırlığı ve ocakta pişirilmesi.	371
Şekil 4.276: Alaşehir ıspanaklı pidesinin köy fırnında pişilmesi ve lezzet kontrolü.	371
Şekil 4.277: Alaşehir kabak aşısı (soldaki) ve dorak aşısı (sağdaki).	372
Şekil 4.278: Alaşehir alca aşısı (soldaki) ve ekme dolması (sağdaki).	373
Şekil 5.1: Soğuk algınlığı için, kavanoz çekilmesi (Ortahan Köyü).	420

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1: Araştırma alanında görüşülen kaynak kişilerin etnik yoğunluk dağılımı.	25
Tablo 4.1: Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonlarının Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteleri.	354
Tablo 4.2: Yörede Yenilen Mantar Çeşitleri.	364
Tablo 4.3: Yörede Yenilmeyen Mantar Çeşitleri.	365
Tablo 4.4: Araştırma Alanında Tarımsal Bazı Yerel Çeşitler.	375
Tablo 5.1: Farklı etnobotanik kullanımları tespit edilen taksonlar.	381
Tablo 5.2: Etnobotanik kaydı ilk defa tarafımızdan tespit edilen taksonların listesi.	391
Tablo 5.3: Araştırma alanında, B2 karesi için tespit edilen yeni kayıt takson listesi.	392
Tablo 5.4: Araştırma verilerinin yakın çevrede yapılmış çalışmalarla etnobotanik kullanım açısından karşılaştırılması.	393
Tablo 5.5: Manisa ve ilçeleri başta olmak üzere, İzmir, Denizli, Kütahya, Uşak, Çanakkale, Balıkesir gibi yakın çevre il ve ilçelerde etnobotanik (bitki sayıları bakımından) karşılaştırması.	394
Tablo 5.6: Yakacak olarak kullanılan takson listesi.	401
Tablo 5.7: Araştırma alanında hayvan yemi olarak kullanılan bitkiler.	402
Tablo 5.8: Araştırma alanında tespit edilen boya bitkileri.	405
Tablo 5.9: Araştırma alanında ağaç işlerinde kullanılan taksonlar.	407
Tablo 5.10: Araştırma alanında ip, alet sapı, vb. amacıyla kullanılan taksonlar. ...	408
Tablo 5.11: Araştırma alanında süs bitkisi olarak kullanılan taksonlar.	411
Tablo 5.12: Araştırma alanında arıcılıkta kullanılan taksonlar.	413
Tablo 5.13: Araştırma alanında farklı sosyal amaçlarla kullanılan taksonlar.	413
Tablo 5.14: Araştırma alanında kullanımı tespit edilen endemik taksonlar.	418
Tablo 5.15: Araştırma alanında kullanımı tespit edilen geofit taksonları.	419
Tablo 5.16: Bitki dışı, elle tedavi (Kayropratik) bulgu listesi.	420

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa

Grafik 5.1: Yöreden toplanılan örneklerin kullanım amaçlarına göre dağılımı....	379
Grafik 5.2: Bulgular içerisinde, en fazla taksona sahip ilk 5 familya.....	380
Grafik 5.3: Yörede gıda olarak tüketilen bitkilerin kullanım dağılımı.....	395
Grafik 5.4: Yörede tıbbi olarak değerlendirilen bitkilerin dağılımı.....	397
Grafik 5.5: Halk tıbbında kullanılan bitkilerin, en çok kullanıldığı hastalıklar...	398
Grafik 5.6: Halk tıbbında kullanılan bitkilerin, en çok tercih edilen kullanım Şekilleri.....	399
Grafik 5.7: Yörede yem ve yakacak olarak değerlendirilen bitkilerin dağılımı....	400
Grafik 5.8: Yörede el sanatları olarak değerlendirilen bitkilerin dağılımı.....	404
Grafik 5.9: Yörede diğer amaçlarla değerlendirilen bitkilerin dağılımı.....	409
Grafik 5.10: Yörede “Yararlı/zararlı” durumuna göre değerlendirilen bitkilerin dağılımı.....	417

SEMBOL LİSTESİ

A	: Aromatik su
AÇ	: Ali Çelik
B	: Bukal (çiğnenerek yutma)
B2 YK	: B2 karesi için yeni kayıt
Ba	: Baharat
Bh	: Buhu
Bk	: Buhar kompresi
Bn	: Banyo
KLT	: Kültüvar
D	: Dekoksasyon
DET	: Determinants
D/K	: Doğadan toplanılan /Kültür bitkisi
EA	: Ekrem Akçiçek
EGE	: Ege Üniversitesi Herbariumu
END	: Endemik
G	: Gargara
GA	: Güngör Ay
GEO	: Geofit
GT	: Gülendam Tümen
HERB NO	: Herbarium örnek numarası
İ	: İnfüzyon
K	: Karışım
Lo	: Losyon
LOK	: Lokalite numarası
Lp	: Lapa
Lv	: Lavman
M	: Macun
Mr	: Merhem
Ms	: Maske
Pv	: Pulvares (toz)
S	: Çiğden salata
Sp	: Şurup (meyve/sebze sıkma suyu)
SS	: Selami Selvi
subsp	: Alt tür
Sü	: Sütü
Sy	: Sabit yağı
T	: Tentür
Tb	: Tablet (çiğmeden yutma)
Tü	: Tütsü
Ty	: Tıbbi yağı
var	: Varyete
Y	: Yakı
Ym	: Haşlama/kavurma
Yu	: Soğuk suda yumuşatma

ÖNSÖZ

Ankara’da doğmuş ve İzmir’de büyümüş, Manisa ve yurtdışındaki büyük şehirlerde yetişmiş bir birey olarak, yeşil doğadan uzak kalmanın verdiği hasretlikten olsa gerek, etnobotanik konulu tez çalışmamda kendimi buldum; bu uğurda vaktin ve yılların nasıl geçtiğini hiç anlamadım; ömrümden hiç olmadığı kadar dağlarda kırlarda dolaştım ve yine hiç olmadığı kadar sıcak dostluklar edindim. Köylerde yapmış olduğum anket ve arazi çalışmalarından tarifi tarifsiz bir zevk ve enerji aldım.

Araştırmamın her safhasını titizlikle takip edip benimle beraber bu çalışmayı da olgunlaştıran, değerli hocam Sayın Doç. Dr. Ekrem AKÇİÇEK'e teşekkürü bir borç bilirim. Çalışma boyunca katkılarını esirgemeyen hocalarım Sayın Prof. Dr. Ali ÇELİK'e ve Prof. Dr. Gülendamar TÜMEN'e, bitkilerin teşhisinde yardımını gördüğüm Sayın Doç. Dr. Tuncay DİRMENCİ'ye, Ege Üniversitesi Herbaryumu (EGE) ziyaretimizde yardımcı olan Sayın Prof. Dr. Özcan SEÇMEN ve Doç. Dr. Serdar Gökhan ŞENOL'e, yöreden topladığımız bitkilerin teşhislerinde faydasını gördüğüm Dr. Selami SELVİ'ye, yörede toplanan mantar çeşitlerinin teşhislerindeki katkılarında dolayı Prof. Dr. Halil SOLAK'a ve deneyimlerinden faydalandığım Dr. Rıdvan POLAT'a teşekkür ederim.

Alaşehir dağ köylerindeki arazi çalışmalarımız için destek veren Alaşehir eski kaymakamı Musa USLAN ve Alaşehir Tarım İlçe Eski Müdürü Rıza GÜLMEZ'e teşekkür ederim. Dağ köyleri anket ve arazi çalışmaları esnasında şoförlüğümüzü yapıp kahrımızı çekmesine rağmen engin tecrübe ve bilgilerini esirgemeyen, merhum Veli ERİŞ ağabeyime de Allah'tan rahmet dilerim.

Alaşehir İlçe Milli Eğitim Müdürü İlhami TAYLAN'a, Şube müdürü İsmail KİRİŞ'e, Alaşehir Dağlarlar ilköğretim Müdürü Şaban KARATAŞ'a, Sarıgöl Çok Programlı Lise müdürü Hikmet TOKÇAN'a, Alaşehir Delemenler İlköğretim Müdür yardımcısı Levent ÖZTÜRK'e, Alaşehir Girelli İlköğretim eski müdürü Ramazan KAVRUK'a teşekkür ederim. Anket çalışmalarındaki yardım ve katkılarıyla öğretmen arkadaşlarım Faruk GÜLER, Hüseyin AĞZIKARA, Murat ERSOY, Davut KUTLUAY, Çağdaş CESUR, Ramazan ŞİMŞEK ve Muhammet EĞERCİOĞLU'na teşekkür ederim. Ziraat mühendisi Davut KANAL, Zafer BİRCAN, Nergiz SAATÇİOĞLU'na verdikleri değerli danışmanlık bilgileri için teşekkür ederim. Arazi ve anket çalışmalarımda yardımcı olan önemli tecrübeler kazanan öğrencilerim İbrahim ÖZER, Feyza KUŞ, Ümit VURAL ve Çağrı BARU'ya, herbaryum stajyerlerim Ayşen YİĞİT, Emine YEŞİLYURT, Gülşah BIÇAKÇI, Esra KUTLUAY, Seher KAYA, Meral DEMİR, Şifa KORKMAZ, Şerife SÖĞÜT, Meral ALPARSLAN ve Damla İGNAK'a teşekkür ederim. Yörede yaptığım araştırmalar boyunca desteğini esirgemeyen başta İbrahim KOCATAŞ, Ali ÇETİN, Mustafa Uçar, İsmail SARIASLAN, Hümeysra KAYA, Hasan KAYA, Eşe AKTÜRK, Fatma ÖZKAN ve Ayhan ÖZKAN olmak üzere tüm yöre halkına teşekkür ederim.

Geceleri benimle beraber uykusuz kalan ve hep sabır ve anlayışla yanımda olan, sevgili eşime, çocuklarıma ve ebeyenlerime de sonsuz teşekkür ederim.
Manisa, 2013 Seyid Ahmet SARGIN

1. GİRİŞ

Bitkilerin tedavide kullanılışı insanlığın varoluşuyla başlamıştır. İnsanoğlu öncelikle beslenmesi için bazı bitkileri kullanmış ve yerleşik düzene geçtikten sonra bu bitkileri kültüre almıştır. Daha sonraları da deneme yanılma yöntemiyle bitkileri hastalıkları tedavi etme amacıyla kullanmışlardır [1,2]. Tıbbi bitkilerin çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanıldığı M.Ö. 3000 yılına kadar uzanan kayıtlardan ve bu dönemlerden kalan kil tabletlerden, tapınak ve mezar duvarlarındaki resimlerden anlaşılmaktadır [3]. Tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin sayısı, eski çağlardan beri devamlı bir artış göstermektedir. Mezopotamya uygarlığı döneminde kullanılan bitkisel drog miktarı 250 civarında iken, Grekler döneminde 600, Arap-Fars döneminde ise bu rakam 4000'e kadar çıkmıştır [4,5].

1900' lü yıllara geldiğimizde ise, dünyada özellikle, modern sağlık hizmetlerinin yeterli olmadığı yerlerde hala geleneksel halk ilaçları ile tedavi eski önemini sürdürmektedir [3]. Geleneksel halk ilaçları günümüzde "etnobotani" olarak adlandırılan bir bilim dalı haline gelmiştir. Etnobiyolojinin bir dalı olan etnobotani; insanlar ile bitkiler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalıdır. Etnobotanik terimi ilk kez Amerikalı botanikçi John W. Harshberger tarafından 1895 yılında yerli halkların bitki kullanımı üzerindeki çalışmaları sırasında kullanılmıştır. 1896 yılında yayınladığı "etnobotaniğin esasları" adlı çalışması genellikle etnobotanik çalışmaların başlangıç noktası olarak kabul edilir [6,7].

Türkiye'de ilk etnobotanik konulu araştırmalar, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de tıbbi bitkiler üzerinde yoğunlaşmıştır. Türkiye'de halk ilaçlarıyla ilgili bilgilerin bulunduğu yayınlar incelendiğinde, bu bilgilerin; folklorik araştırmalarda, aktarlarla ilgili yayınlarda, botanik çalışmalar içinde, kimyasal çalışmalarda, halk ilaçları araştırmalarında bulunduğu görülmektedir. Türkiye'de halk ilacı araştırması, eczacılık çalışmaları açısından son derece önemlidir. Türkiye Florası'nın zenginliğinin yanında, son derece zengin ve değişik medeniyetlerden etkilenmiş bir halk ilacı kültürüne sahiptir [8].

Türkiye florası 11.000 civarında tohumlu bitki türüne ev sahipliği yaparken, bunların 3.000 kadarı endemik bitkidir. Buna karşılık Avrupa kıtasında ise yaklaşık olarak 12.000 bitki türü bulunmaktadır. Türkiye'deki bitki türü sayısı, yapılan çalışmalar sonucunda tespit edilen yeni türlerle her geçen gün artmaktadır. Yurdumuz endemik tür oram ve çeşitliliği açısından Orta Doğu'nun en zengin florasına sahiptir [9-12].

Ülkemiz florasının zengin olmasının ana nedenleri arasında; jeolojik ve jeomorfolojik yapı ile bunların etkisi sonucunda şekillenen çok farklı mikroklima ve çok farklı toprak tiplerine sahip olması sayılabilir. Ülkemiz bilindiği gibi Asya ile Avrupa arasında bir köprü konumundadır, iki kıta arasında meydana gelen karşılıklı bitki göçleri nedeniyle bitki türü sayısı artmıştır. Ayrıca ülkemizin, Kuzey Anadolu bölgesinde Avrupa-Sibirya; Batı ve Güney Anadolu bölgesinde Akdeniz; İç Anadolu, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde İran-Turan fitocoğrafik bölgesinde yer alması bu çeşitliliğin nedenlerindedir [13, 14].

Ege Bölgesi'nde ye alan ve Manisa ilinin özellikle tarımsal ekonomi bakımından önemli bir ilçesi olan Alaşehir, tarihin ilk devirlerinden bu yana, değişik kültürlerin yaşadığı bir yerleşim merkezi olmuştur. Tarih boyunca Philadelphia, Neocaesaria ve Alaşar isimleriyle anılan Alaşehir, sırayla Bergama Krallığı, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Germiyanogulları ve Aydınogulları Beylikleri, Osmanlı İmparatorluğu ve 1922'den bu yana Türkiye Cumhuriyeti tarafından yönetilmektedir [15]. Çok değişik kavimlere ev sahipliği yapan Alaşehir'in etnobotanik bakımdan da zengin bir kültüre sahip olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla da bölgede etnobotanik bir çalışma yapılmaya karar verilmiştir.

Alaşehir ilçesi tarımsal biyoçeşitlilik bakımından da önemli bir yerdedir. Bu nedenle, ülkemizde, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından 2006 yılında Alaşehir'de kurulan, Alaşehir Gümrük Müdürlüğü, Sultani çekirdeksiz üzüm ve kiraz başta olmak üzere yaş sebze ve meyve dahil tüm gıda ürünlerinin gümrük kapısı olarak görev yapmaktadır.

Alaşehir ve çevresindeki kırsal alanlarda yürütülen bu çalışma genel olarak yörede insanlar tarafından farklı amaçlar için kullanılan bitkilere ilişkin, bitki kullanım kültürünün tüm ayrıntıları ile araştırılması ve araştırma sonucunda elde edilen verilerin arşivlenmesi ve bu kültürün gelecek nesiller tarafından bilinmesi hedeflenmiştir.

Yapılan bu çalışma, Alaşehir ve çevresi için kapsamlı ilk etnobotanik araştırmadır. Araştırma alanının etnobotaniği, aşağıda sıralanmış nedenlerden dolayı çalışılmak istenmiştir:

1. Yörede daha önce yapılmış her hangi bir etnobotanik çalışmaya rastlanmamış olması;
2. Yerleşim yerinin tarihte pek çok kavim tarafından (Bergama Krallığı, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Germiyanogulları, Aydınogulları Beylikleri, Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye) kullanılmış olması,
3. Benim, bu bölgede bulunan ve özellikle bölgenin tıbbi ve ekonomik değeri olan bitkileri üzerine eğitim veren Alaşehir Meslek Yüksekokulu'na bağlı Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Programı'nda Öğretim Görevlisi olmam,
4. Alaşehir ve çevresinin tarımsal biyoçeşitlilik bakımından zengin oluşu.
5. Araştırma bölgesinde halkın yaşam şartlarını tamamen değiştirecek bir kent hayatının olmayışı.
6. Alaşehir ve çevresine özgü, etnobotanik (gıda, şifa) ve ekonomik potansiyeli bulunan bitkilerin (üzüm, kiraz vb.), Alaşehir'deki "Gümrük kapısı" avantajı ile, öncelikle yöre halkına, yerel ilçe yönetimine ve bölgeye sağlayabileceği ekonomik katkısı.

2. LİTERATÜR TARAMASI

1900'lü yılların başlarından itibaren, modern tedavi yöntemlerinin gelişmesiyle gündemden düşen tıbbî bitkiler 1990'lı yıllardan itibaren tüm dünyada tekrar ilgi çekmeye başlamıştır [5,16]. Ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi tıbbi bitkiler üzerine yapılmış çalışma sayısı son yıllarda gün geçtikçe arttığı gözlenmektedir.

Ülkemizde etnobotanik üzerine yapılmış çalışmalar incelendiğinde en kapsamlı ve en eski olanlarından birisi Turhan Baytop'un [5], "Türkiye 'de Bitkilerle Tedavi (Geçmişte ve Bugün)" adlı eseridir. Baytop, eserinde halk ilacı olarak kullanılan pek çok bitki hakkında etnobotanik bilgi sunmaktadır. Ayrıca eserinde, etnobotanik kullanım dışında, bitkilerin botanik özelliği, yetiştiği yerler ve farmakolojik özelliklerinden de bahsetmektedir. Ayrıca Baytop [17] 'Türkçe Bitki Adlan Sözlüğü adlı bir başka eserinde, ülkemizin değişik yörelerinde bitkilere verilen Türkçe isimler ve onların kullanım şekillerinden bahsetmiştir. Hazırlanan listede Türkiye'de gıda, baharat, ilaç, boyar madde ve süs bitkisi olarak kullanılan 1300 kadar bitki türünün Latince adı bulunmaktadır.

Asil ve ark. [18], tarafından, İç Anadolu Bölgesi'nde baş ağrılarına karşı kullanılan halk ilaçları incelenmiştir. Oral Tradisyon Tekniği kullanılarak toplanan materyal üzerinde Tıp ve Eczacılık Tarihi ile Farmakognozi Bilimleri açısından değerlendirmeler yapılmış, istatistik sonuçlar elde edilerek konu tartışılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, İç Anadolu Bölgesi'nde 28 drogdan oluşan 23 ilaç baş ağrılarına karşı kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu 28 droğun 24 tanesi bitkisel, 3 tanesi hayvansal ve 1 tanesi ise mineral kaynaklıdır. 28 drogdan 4 tanesi günümüzde de ilaç olarak modern tedavide kullanıldığı belirtilerek 24 tanesi modern tedaviden kaldırıldığını bildirmişlerdir.

Çubukçu ve Özhatay [19], Anadolu Halk ilaçları Hakkında Bir Araştırma adlı çalışmalarında bitkilerin Anadolu'da halk ilacı olarak kullanılışı hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Öztürk ve Özçelik [20], Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri adlı çalışmalarında, Doğu Anadolu'nun bazı illerinde halk tarafından değişik amaçlarla kullanılan 60 familyaya ait 215 bitkinin botanik özellikleri, yayılış alanları ve hangi kısımlarının ne amaçla kullanıldıkları ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Kökçam ve Akyar [21], Elazığ yöresinde deri hastalıklarında kullanılan halk ilaçlarını tespit etmişler ve bunları günümüz bilgileri ışığında değerlendirmeyi amaçlamışlardır.

Tabata ve ark. [22], Doğu Anadolu halk ilaçları araştırmalarında Van ve Bitlis ile ilgili yapmış oldukları çalışmalarında 19 familyaya ait 40 tür ve üç alttüre ait bitkilerin yerel adları, bitkilerin ilaç olarak kullanılan kısımları ve hangi rahatsızlıklar için kullanıldıklarına dair bilgiler verilmektedir.

Işık ve ark. [23], Afyon ilindeki bazı türlerin etnobotanik özelliklerini ele alarak; yörede 16 tahıl, 23 sebze ve 18 civarında meyve çeşidinin kültürü yapıldığını saptamışlardır. Ayrıca doğal olarak yetişen 37 kadar farklı bitki taksonunun çeşitli amaçlarla tüketildiğini kaydetmişlerdir.

Sayar ve ark. [24], Muğla ilinde 1992-1994 yıllarında gerçekleştirdikleri etnobotanik çalışmalarında, yörede yayılış gösteren 141 tıbbi ve 8 baharat bitkisi tespit edilmiş, hazırladıkları listede bitkilerinin Türkçe isimleri ve sistematik durumu ile birlikte kullanılan kısımları da belirtilmiştir.

Bingöl [25], Ankara'da bulunan aktar dükkânlarında satılan bitkisel drogları inceleyerek, drogların ve elde edilen bitkilerin Latince ve Türkçe isimleri, morfolojik özellikleri, içerikleri ve tedavide kullanılışlarını tablolar halinde vermiştir.

Fujita ve ark. [26], Orta ve Batı Karadeniz Bölgeleri'nde yer alan; Amasya, Bilecik, Bolu, Çankırı, Samsun, Sinop ve Tokat illerinde yerel halkın tıbbi amaçlarla kullandığı bitkileri araştırmışlardır. Araştırma sonucunda 96' sı bitkisel ve 5' i hayvansal olmak üzere 194 halk ilacı tespit edilmiştir. Ayrıca kullanılan bitkinin

yöresel ismi, tedavide kullanılan kısımları, ilacın hazırlanılış şekli ve tedavideki kullanılış amacı ile ilgili bilgiler liste halinde sunulmuştur.

Tanker ve Sucu [27], Ege Bölgesi'nin Halk ilaçlarını araştırmışlardır. Araştırma süresince 425 tıbbi bitki toplanmıştır. Bunların 527' si bilimsel niteliği taşıyan bitkiler; %68' sini farmakolojik etkileri ve kimyasal yapıları bilinmeyen bitkiler teşkil etmektedir.

Vural ve ark. [28], Çiçekdağı (Kırşehir) ve çevresinin etnobotanik özellikleri adlı çalışmalarında 58 bitki türünün yerel adları ve etnobotanik özelliklerini vermişlerdir.

Sezik ve ark. [29], Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerinde yerel halkın tıbbi amaçlarla kullandığı bitkileri araştırmışlardır. Araştırma sonucunda 38 familyaya ait 87 bitki ve 10 hayvan türünden elde edilen 169 halk ilacı tespit edilmiştir. Ayrıca kullanılan bitkinin yöresel ismi, tedavide kullanılan kısımları, ilacın hazırlanılış şekli ve tedavideki kullanılış amacı ile ilgili bilgiler liste halinde sunulmuştur.

Alpınar ve Saçlı [30], tarafından ülkemizde yapılan çalışmalar bir bibliyografya olarak yayınlanmıştır. Buna göre en eski çalışmalar, 1929-35 yılları arasında Şakir ve Taşır' ın çalışmalarıdır [31]. Bu çalışmalar halk hekimliği ve halk ilaçlarının değerlendiren çalışmalardır. Bu konu halen günümüzde de birçok araştırmacı tarafından sürdürülmektedir [32-43]. Günümüzde özellikle eczacılık fakültelerindeki bazı araştırmacılar tarafından yapılan etnofarmasötik botanik çalışmaları, bu konuya önemli katkılar sağlamıştır [44, 51- 54].

Yeşilada ve ark. [44], Anadolu'nun kuzeybatısı'nda halk tıbbında kullanılan bitkileri araştırmışlardır. Araştırma sonucunda 67 bitki ve 8 hayvan türünden hazırlanan 116 halk reçetesi verilmiştir. Ayrıca kullanılan bitkinin yöresel ismi, tedavide kullanılan kısımları, ve tedavideki kullanılış amacı ile ilgili bilgiler liste halinde sunulmuştur.

Tuzlacı ve Erol [45], Eğirdir (Isparta) tıbbi bitkiler üzerine yaptığı çalışmalarda 56 doğal ve 10 kültür bitkisi olmak üzere 66 türün böbrek taşı, ülser, basur, romatizma, soğuk algınlığı ve diüretik olarak kullanıldığını tespit etmiştir.

Koçak [46], Karaman ilinde kullanılan doğal bitkileri saptamak amacıyla yapmış olduğu çalışmasında 117 türün etnobotanik yönden kullanımı olduğunu tespit etmiştir. Bu bitkilerden 76 tür tıbbi, 45 tür gıda, 5 tür boya yapımında, 2 tür malzeme imalinde, 2 tür nazarlık yapımında ve 1 tür ise sabun olarak kullanıldığını belirtmiştir. Ayrıca, 7 türün kullanılışı hakkında ilk kez bilgi verilmiş, 33 türün bilinen kullanımı ile farklı kullanılışa olduğu saptanmış ve 42 türün ise bilinen yöresel adlarına yenileri ilave edilmiştir.

Türkoğlu [47], Elazığ ilindeki etnobotanik değeri olan taksonların araştırılması üzerine çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada, 700 örnek toplanmış ve değişik amaçlarla halk tarafından kullanılan 253 bitki tespit edilmiştir. Bu 253 bitkiden 79'unun etki spektrumunun geniş olduğu tespit edilmiştir.

Bağcı [37], 1994-1998 yılları arasında Aladağlar (Yahyalı-Kayseri) 'da yaptığı floristik çalışmada, 38 bitki türünün yerel adlarını ve etnobotanik özelliklerini vermiştir.

Ertuğ [49], Orta Anadolu'da Aksaray ilinde çanak-çömlek öncesi Neolitik döneme ait Aşıklı yerleşmesine yakın modern bir köyde Geleneksel geçim ekonomisini konu alan etnoarkeolojik çalışmada 600'e yakın bitki örneği toplanmış ve 300'ü aşkın bitkinin köylülerce adlandırıldığı ve çoğunun kullanıldığı saptanmıştır.

Tuzlacı ve Tolon [50], Şile'de (İstanbul) tıbbi bitkiler üzerine yaptığı çalışmada 35 doğal ve 8 kültür bitkisi olmak üzere 43 türün egzama, ciddi olmayan mide ve böbrek rahatsızlıkları, astım, öksürük, şeker hastalığı ve yaralarda kullanıldığını belirlemiştir.

Yücel ve Tülükoğlu [51], Gediz ve çevresinde geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkiler ve bunların geleneksel kullanım biçimleri saptanmaya çalışmıştır.

Çalışmalar sonucu 6 familyaya ait 9 türden [*Achillea millefolium* L., *A. nobilis* L., (Compositae); *Ecballium elaterium* A. Rich., (Cucurbitaceae); *Melissa officinalis* L., (Labiatae); *Alcea pallida* (Willd.) Waldst. & Kit., (Malvaceae); *Malva sylvestris* L., (Malvaceae); *Ammi visnaga* (L.) Lamb., (Umbelliferae); *Origanum sipyleum* L., (Labiatae); *Papaver rhoeas* L., (Papaveraceae)], 11 yöresel kullanım (ilaç) belirlenmiştir. Bu ilaçlardan 4'ü solunum sistemi hastalıklarında (sinüzit, öksürük, soğuk algınlığı vs.), 3'ü sindirim sistemi hastalıklarında (midede şişlik, karın ağrısı, iltihaplanmalar vs.), 2'si dolaşım sistemi hastalıklarında (damar tıkanıklığı), 1'i diyabette, 1'i sıtmada ve 1'i teskin edici olarak kullanıldığını belirtmişlerdir.

Pırıldar [52], Aktarlarda satılan antidiyabetik etkili droglar üzerinde araştırmalar adlı yüksek lisans tezinde İstanbul'da çeşitli semtlerde bulunan 12 farklı aktardan satın alınan 20 örnek üzerinde farmakognozi araştırma gerçekleştirmiş ve diyabet etkisi üzerinde araştırmalar yapmıştır.

Akçiçek ve Vural [53], Kumalar dağı (Afyon) ve çevresindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri adlı çalışmalarında; 15 gıda, 44 tıbbi, 4 yem ve 7 süs bitkisinin kullanımını belirlemiş ve bu bitkilere ait etnobotanik özellikleri vermişlerdir.

Emre [54], tarafından, Ezine (Çanakkale) yöresinde geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkileri belirlemek üzere çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada 2 belde ve 49 köy ziyaret edilmiştir. Araştırma sonucunda 131 bitki örneği teşhis edilmiş ve bunların 65' inin halk ilacı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Yöre halkının bu bitkileri en çok midevi rahatsızlıklarda, şeker hastalığının tedavisinde, hemoroidlerde, böbrek kumu ve taşı düşürmede, soğuk algınlığında, cilt yaraları ve egzama gibi deri hastalıklarında kullandıklarını tespit etmişlerdir.

Koca [55], tarafından Akçakoca ilçesinin florası ve etnobotanik özellikleri üzerinde çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma sonucunda 103 familya, 377 cins, 632 tür, 15 alttür ve 10 varyete saptanmıştır. En büyük familya 70 tür ile Asteraceae; en büyük cins 15 tür ile *Trifolium* çıkmıştır. Ayrıca, araştırma alanının genel vejetasyonu ve etnobotaniği hakkında bilgiler verilmiştir.

Yıldırım [56], Etnobotanik ve Türk etnobotaniği adlı eserinde etnobotaniği tanımlayarak, diğer bilim dalları ile olan ilişkisini, genel etnobotanik yöntemlerini ve konuyla ilgili bibliyografyayı vermiştir.

Gürhan ve Ezer [57] tarafından halk arasında basur tedavisinde kullanılan yaygın bitkiler araştırılmıştır. Bu derleme çalışmasında basur şikayetlerinde halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin Latince ve yöresel adları, familyaları, kullanılan kısımları, kullanılış şekilleri ve kullanıldıkları yöreler belirtilmiştir. Araştırma sonunda 46 familyaya ait 84 cinsin basur tedavisinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Özgen ve ark. [58], Ilıca (Erzurum) ilçesinin köylerinde etnobotanik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Araştırma süresince 60 köye gidilerek 130 kaynak kişiyle görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda 60 bitkinin yerel halk tarafından etnobotanik amaçlarla kullanıldığı görülmüştür.

Fidan ve ark. [59], Tokat yöresinde kullanılan geleneksel bitkilerin etnobotaniksel özellikleri üzerine araştırmalar yapmışlardır. Araştırma kapsamında 26 bitki taksonu tespit edilmiştir. Tespit edilen bitki taksonlarının 25' i Angiospermae ve 1' i ise Gymnospermae sınıfına dahil edilmiştir.

Şimşek ve ark. [61], Ankara'nın Güdül, Beypazarı ve Ayaş ilçelerinde etnobotanik bir araştırma yapmışlardır. Araştırma süresince 25 kırsal yerleşim yerinde 400 kişiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda 31 familyaya ait 85 bitki türünün etnobotanik kullanımı olduğu belirlenmiştir.

Şimşek ve ark. [62], tarafından 2004 yılında Anadolu'da 14 il, ilçe ve köylerinde bulunan 2246 kişi üzerinde yapılan bir etnobotanik araştırmada, ülkemizde sıklıkla tüketilen, yenebilen yabancı bitkilerin kullanım amaçları ortaya konulmuştur. Çalışmada sık olarak kullanılan cinslerin; *Plantago*, *Malva*, *Rumex*, *Thymus*, *Urtica*, *Chenopodium*, *Rosa* olduğu belirlenmiştir.

Ertuğ [63], tarafından Muğla iline bağlı Bodrum Yarımadası'nda yapılan çalışmada 350' yi aşkın yararlı bitki türü saptanmış olup, bunların içinden 92' sinin

doğal, 24'ünün kültür olmak üzere toplam 116 bitkinin tedavi amaçlı kullanıldığı hakkında bilgiler toplanmıştır.

Savran ve ark. [64], Gemerek (Sivas) ve çevresindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özelliklerini araştırmışlardır. Araştırmada, yörede tıbbi amaç için ve gıda olarak kullanılan 30 bitki tespit edilmiştir. Bu bitkilerin kullanılma amaçları ve nasıl kullanıldıkları hakkında kaynak kişilerden derlenen bilgiler verilmiştir. Ayrıca yörede 27 hastalığa karşı 30 bitkinin değişik şekillerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bitkilerin yöresel adlarının saptanması da çalışmanın sonuçlarındandır.

Alpınar [65], tarafından Türkiye'de etnobotanik araştırmaların veri tabanı çalışılmıştır. Çalışma sonucunda Yurt içinde ve yurt dışındaki tüm etnobotanik araştırmacıların bu konudaki çalışmalara kolayca ulaşabilmesi amacı ile Türk Etnobotanik Veri Tabanı (TEBVET) hazırlanmıştır.

Köse ve ark. [66], Eskişehir kent florasına ait bazı bitkilerin Tıbbi kullanımları ve Türkçe yerel adları isimli çalışmalarında 92 taksonun çeşitli amaçlarla kullanıldığını tespit etmişlerdir.

zdemir [67] tarafından, Niğe Aladağlar'ın batısında kullanılan doğal bitkileri saptamak amacıyla etnobotanik bir çalışma yapılmıştır. Çalışma süresince 200 bitki rneği toplanmış ve kullanılışları olan bitkilere ait bilgiler (bitkilerin yöresel adları, kullanılışları, yararlanılan kısımları, ilaçların hazırlanışları, uygulanış şekilleri) derlenmiştir. Toplanan örneklerden 126 türün kullanılışları olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak bu bitkilerden 105 tür tıbbi, 39 tür gıda, 7 tür hayvan yemi, 5 tür bal yapımında, 14 tür malzeme yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, 58 türün, bilinen tıbbi kullanımlarından farklı kullanılışlara sahip olduğu saptanmış ve 57 türün ise yöresel adlarına yenileri ilave edilmiştir.

Koçyiğit [68], Yalova ilinde yaptığı etnobotanik araştırmada 99 bitki taksonunun kullanımı saptanmıştır. Çalışma sonucunda 53 takson hastalıklarda, 40 takson gıda olarak, 5 takson baharat olarak, 3 takson oyuncak olarak, 4 takson el aletlerinde, 2 takson dekoratif amaçlı, 2 takson saman balyalanıyasında, 2 takson büyü

yapılmasında, 2 takson boyamada, 2 takson saç bakımında, 1 taksonun da harç yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Özkan ve Koyuncu [69], Pınarbaşı (Kayseri) bölgesinde kullanılan geleneksel tıbbi bitkiler üzerine araştırma yapmışlardır. Araştırmada 25 familyaya ait 44 bitkinin halk arasında kullanım şeklini ve kullanım metodunu çalışmalarında değinmişlerdir.

Şanlı [70], Bursa ve çevresinden toplanan ve ticareti yapılan bazı ekonomik bitkileri üzerine yapmış olduğu yüksek lisans tezinde, Bursa aktarları ile Bursa ve yakın ilçelerinin pazarlarını gezerek 210 bitki örneği toplamıştır. Çalışma sonunda 37 familyaya ait 67 cins ve 86 taksonun Bursa pazarlarında ve aktarlarda satıldığı belirlenmiştir. Pazarlarda ve aktarlarda tüketimi en fazla olan türlerin ise Ericaceae, Lamiaceae, Asteraceae, Polygonaceae, Rosaceae, tiliaceae, Urticaceae ve Umbelliferae familyalarına ait olduğu görülmüştür.

Korkut [71], Şanlıurfa Arat Dağı'nda yaptığı çalışmada 49 familya ve 193 cinse ait 214 tür, 55 alttür ve 30 varyete olmak üzere 299 takson tespit etmiştir. Toplanmış 299 bitkinin 170 tanesinin etnobotanik özelliği bulunduğu saptanmıştır. Bu bitkilerden 59 tanesi yem, 33 tanesi yiyecek, 19 tanesi yakacak, 17 tanesinin tıbbi amaçlı, 8 tanesinin süpürgenda, 5 tanesinin süs bitkisi, 5 tanesinin boya, 3 tanesinin çocuklar tarafından oyun amaçlı ve 11 tanesinin ise diğer amaçlarla kullanıldığı ortaya konulmuştur. Ayrıca 13 bitkinin zararlı özellikleri bulunduğu tespit edilmiştir.

Türkan ve ark. [72] tarafından, Ordu ili ve çevresinde yetişen bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Çalışma sonunda 35 tür tespit edilmiş ve bu türlerin latince adları, mahalli adları, kullanılan kısımları ve kullanım amaçları tablo halinde sunulmuştur.

Bulut [73], Manavgat (Antalya) yöresinin faydalı bitkilerini araştırmıştır. Araştırma sonunda bitkilerin, halk arasında değişik amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kullanım şekilleri ise boya elde etmede (14 bitki), gıda maddesi olarak (40 bitki), tedavi amaçlı (66 bitki) ve değişik amaçlarla kullanımını olduğu belirtilen 75 bitki taksonu olarak kayıt edilmiştir.

Özçelik ve Balabanlı [74], Burdur ilinin tıbbi ve aromatik bitkilerini çalışmışlardır. Araştırma süresince, Burdur il sınırları içerisinde floristik, ekolojik ve mer'a ıslahı amaçlı yapılmış arazi çalışmaları sırasında tıbbi ve aromatik bitkiler tespit edilmiş; literatür bilgileri ile karşılaştırılmıştır. Yaklaşık 90 bitkinin tıbbi ve aromatik amaçlarla kullanıldığı kayıt edilmiştir.

Cansaran ve ark. [75], Amasya'nın Gümüşhacıköy ilçesine bağlı 4 köyünde (Ovabaşı, Akpınar, Güllüce ve Köseler) halkın değişik alanlardaki bitki bilgisini belirlemeye yönelik etnobotanik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu kapsamda 20 kaynak kişi ile görüşülmüş ve 170 bitki örneği toplanarak etnobotanik özellikleri ortaya konmuştur. Sonuç olarak 59' u gıda, 14' ü ilaç, 6' sı yakacak, 7' si yem, 20' si el sanatları ve 18 bitki taksonunda farklı alanlarda kullanıldığı belirlenmiştir.

Oral [76], Konya ilinde kullanılan halk ilaçları üzerinde yapmış olduğu Yüksek lisans tezinde, 34 familyaya ait 72 farklı bitki türünün halk ilacı olarak kullanıldığını belirlemiştir. Bu bitkilerin yöre halkı tarafından en çok mide barsak rahatsızlıkları, solunum yolu hastalıkları ve karın ağrısı gibi günlük rahatsızlıklara karşı ayrıca, kalp-damar hastalıkları, üriner sistem rahatsızlıkları ve iltihaplanmaya karşı da çok sayıda bitkinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Gençay [4], Cizre (Şırnak)'de yapılan bir etnobotanik çalışmada, Cizre ve çevresindeki halkın gıda, ilaç, yem, yakacak, süs, el sanatları ve değişik amaçlar için yararlandıkları bitkilere ait geleneksel bilgiler ortaya konulmuştur. Araştırma alanında 60 kaynak kişiyle görüşme yapılmıştır. Bölgede kullanımı belirlenen 53 familyaya ait toplam 171 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. Toplanan bitkilerin; 99' unun gıda, 45' inin yem, 44' ünün ilaç, 25' inin süs, 21' inin el sanatları ve 20'sinin yakacak olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Çakılcıoğlu ve ark [77], Harput (Elazığ) ve çevresinin etnobotanik özellikleri üzerine derleme çalışması gerçekleştirmiştir. Bu çalışma, 2001–2003 yılları arasında Harput' da (Elazığ) yapılan floristik çalışmalar sırasında bazı bitkilerin yöresel isimleri ve kullanımları derlenerek verilmiştir.

Akan ve ark. [78], Arat Dağı ve çevresinin (Birecik-Şanlıurfa) etnobotanik özelliklerini tespit etmek amacıyla araştırma yapmışlardır. Çalışma alanından 49 familya ve 193 cinse ait 299 taksonun 170'sinin etnobotanik özelliğinin olduğunu belirlemiştir. Bunlardan 59'u yem, 33'ü yiyecek, 19'u yakacak, 17'si tıbbi amaçlı, 13'ü zararlı, 8'i süpürgenda, 5'i süs bitkisi, 5'i boya, 3'ü oyun amaçlı (çocuklar için) ve 11'i de diğer amaçlarla kullanıldığı belirtilmiştir.

Kültür [79], Kırklareli'nin etnobotanikini çalışmıştır. Çalışma süresince kaynak kişilerle röportaj yaparak, bitkilerin kullanımı hakkında bilgiler toplamıştır. Çalışma sonunda 50 familyaya ait 105 bitki taksonunun Kırklareli ve çevresinde değişik amaçlarla kullanıldığını kayıt etmiştir.

Bulut [3], tarafından Çanakkale ili Bayramiç ilçesinde yapılan etnobotanik araştırmada 193 bitki taksonuna ait veriler kayıt edilmiştir. Bu bitkiler en çok sırasıyla halk ilacı (90 takson), besin (68 takson), hayvan yemi (27 takson), çay (17 takson), süs (15 takson), yakacak (14 takson), süpürge (9 takson), baston (9 takson), baharat (9 takson), çit (6 takson) ve boya (6 takson) olarak kullanılmaktadır.

Kızıllarlan [2], tarafından İzmit körfezinde yapılan yüksek lisans tez çalışması sonucunda farklı kullanılışlara sahip 118 takson (104 doğal, 14 kültür) saptanmıştır. Bunlardan 77 takson halk ilacı, 59 takson gıda, 13 takson baharat veya çay, 23 takson hayvanlarda tedavi amacıyla ve yem olarak, 7 takson yakacak olarak kullanılmaktadır. 37 taksonun ise bunların dışında çeşitli farklı kullanılışları olduğu saptanmıştır.

Kargioğlu ve ark. [80], Afyonkarahisar iline bağlı Sinanpaşa, Hocalar ve Dazkırı ilçelerinde doğal ortamlarında yetişen yabancı bitkilerin etnobotanik kullanımı üzerine araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma süresince 11 köyde 90 kaynak kişiyle görüşülmüştür. Araştırma sonucunda 43 familyaya ait 93 bitki taksonunun etnobotanik amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 52'si tıbbi amaçlarla, 37'si gıda, 14'ü hayvan yemi, 6'sı boya, 5' i yakacak, 4' ü yapı malzemesi ve 11 taksonunda değişik amaçlar için kullanıldığı belirlenmiştir.

Fakir ve ark. [81], Batı Akdeniz Bölgesinin tıbbi bitkilerini etnobotanik açıdan ele almışlardır. Araştırma sonucunda 67 familyaya ait 135 cins ve 187 taksonun tıbbi amaçlarla yerel halk tarafından kullanıldığını belirlemişlerdir.

Yapıcı ve ark. [82], tarafından Kurtalan (Siirt) ilçesinden tespit edilen bazı bitkilerin, etnobotanik özellikleri ve yerel isimleri araştırılmıştır. Çalışma materyalini, araştırma alanında yetişen bazı tohumlu bitkiler oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda 34 taksonun yerel isimleri, tıbbî ve gıda maddesi olarak kullanımları ile diğer etnobotanik özellikleri verilmiştir.

Metin [83], yapmış olduğu çalışmasında Mersin il sınırlarındaki Mut ilçe merkezi ve çevre köylerindeki bitkilerin etnobotanik kullanımlarına odaklanmıştır. Çalışma süresince 47 köy, 7 yayla, 12 mahallede yaşayan ya da yaşamış olan 350 kişi ile görüşülmüştür. Araştırma alanındaki bitkilerden 75 familyaya ait 195 kadar türün, gıda (163 kullanım), tedavi (328 kullanım), yem (21 kullanım), boya (22 kullanım), eşya (22 kullanım), süs (30 kullanım), yakacak (7 kullanım) ve çeşitli amaçlar için (23 kullanım) kullanıldığı belirlenmiştir.

Koyuncu [84], tarafından Sakarya ile Geyve ilçesi üzerine yapılan floristik ve etnobotanik araştırmada; Etnobotanik açıdan 47 familya ve 66 cinse ait 89 tur ve türaltı taksonun yöre halkı tarafından yiyecek, yakacak, süsleme, süs bitkisi ve tıbbi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tuzlacı ve ark. [35], Lalapaşa'da (Edirne) yaşayan yöre halkının tıbbi amaçlarla kullandıkları bitkileri araştırmışlardır. Araştırma sonucunda 55 taksonun tıbbi amaçlarla Lalapaşa'da kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 44' ü yabani ve 11' i ise kültür olarak belirlenmiştir. Tıbbi bitkilerin halk tarafından daha çok mide ağrıları, hemoroid, diyabet, soğuk algınlığı ve kurt düşürücü olarak kullanıldığı görülmüştür.

Tuzlacı ve Doğan [86], Ovacık (Tunceli) ilçesinin halk tıbbında kullanılan bitkilerini çalışmışlardır. Çalışma süresince 33 köye ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonunda, 67 türün tıbbi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan

65' i yabani ve 2 tür ise kültivar olarak belirtilmiştir. Yöre halkının tıbbi bitkileri daha çok soğuk algınlığı, diyabet ve yara-bere tedavisinde kullandığı görülmüştür.

Cansaran ve Kaya [87], tarafından, Amasya ili ve çevresinde (Bağlarüstü, Boğaköy ve Vermiş Köyleri, Yassıçal ve Ziyaret Kasabaları) etnobotanik çalışmalar yürütülmüştür. Çalışma süresince 50 kaynak kişi ile görüşülmüş ve 350 bitki örneği toplanmıştır. Bu örneklerden 12 si Türkiye için endemik 256 takson belirlenmiştir. Araştırma sonucunda 127 taksonun gıda, 93 taksonun ilaç, 12 taksonun yakacak, 16 taksonun yem, 60 taksonun el sanatları ve 49 bitki taksonunda farklı alanlarda kullandıkları tespit edilmiştir.

Kendir ve Güvenç [88], Yapmış oldukları çalışmalarında, Türkiye’de yapılmış etnobotanik çalışmaların bölge ve il bazında envanterini çıkarmışlardır. Ayrıca bu çalışmalarda tespit edilen tür ve takson sayıları ile etnobotanik kullanım şeklini de derleme çalışmalarında değinmişlerdir.

Bulut [89], Silivri (İstanbul)’ nin halk tıbbında kullanılan tıbbi bitkileri üzerine yapmış olduğu araştırmasında 35 türün tıbbi amaçlarla yöre halkı tarafından kullanıldığını belirtmiştir. Bunlarda 25 tür doğal ortamlarından toplanırken 10 tür kültivardır. Yöre halkının bu bitkileri daha çok mide ağrısı, öksürük, hemoroid, romatizma, soğuk algınlığı, egzama ve şeker hastlığının tedavisinde kullandığını belirtmiştir.

Altay ve Çelik [90], Antakya (Hatay merkez) semt pazarlarında doğal bitkilerin dikkat çekecek yoğunlukta satılması sebebiyle, bu bitkiler üzerine bir etnobotanik çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın materyali Antakya semt pazarlarında genellikle sebze olarak, aktarlarda da şifalı bitkiler adıyla satılan çoğu aromatik bitkiler oluşturmuştur. Araştırma sonunda, farklı mevsimlerde periyodik olarak yapılan çalışmalarla, araştırma alanından toplanan çoğu aromatik taksonların hem yöresel isimleri tespit edilmiş hem de hangilerinin ve ne sıklıkla tıbbi amaçlarla kullanıldığı da ortaya konulmuştur.

Tuzlacı ve Şenkardeş [104], Ürgüp (Nevşehir)’te geleneksel olarak halk tıbbında kullanılan bitkileri araştırmışlardır. Araştırma süresince 20 köy ziyaret

edilmiştir. Araştırma sonunda, 116 bitki türü tanımlanmıştır. Bunlardan 67 türün geleneksel halk tıbbında kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu türlerden 52'si yabancı 15 tür ise kültivar olduğu belirtilmiştir. Yine yöre halkının bitkileri en çok diyabet, kardiyovasküler bozukluklar, soğuk algınlığı, astım, mide rahatsızlıkları ve yüksek kolesterole karşı kullandığı kayıt edilmiştir.

Uysal ve ark. [91], Ayvacık (Çanakkale) ilçesinin tıbbi bitkileri üzerinde etnobotanik çalışmalar yürütmüşlerdir. Çalışma sonunda, 42 familyaya ait 117 takson çalışma alanından toplanmıştır. 52 kaynak kişi ile yapılan etnobotanik söyleşiler sonucunda 43 takson dışında kalan diğer taksonların tıbbi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Lamiaceae 12 taksonla kullanımı en fazla tıbbi taksonları barındıran familya olarak belirlenmiştir. Halk tarafından tıbbi bitkilerin daha çok öksürük (%18.6), mide ağrısı (%13.4), böbrek ağrısı (% 11.6), soğuk algınlığı, analjezik, diuretik ve hemoroid (%9.3), yara, tonik, laksatif ve hazımsızlık (%6.9) tedavisinde kullanıldığı kayıt edilmiştir.

Kızıllarlan ve Özhatay [92], İzmit' in güney kesiminde tıbbi amaçlarla kullanılan yabancı bitkileri araştırmışlardır. Araştırma sonunda 32 familyaya ait 64 taksonun tıbbi amaçlarla yöre insanı tarafından kullanıldığını belirlemişlerdir. Ayrıca çalışmalarında bitkilerin kullanım şekilleri, mahalli isimleri, dozu ve tedavi süresi de tablo halinde sunulmuştur.

Altay ve Karahan [93], yapmış oldukları çalışmalarında Mustafa Kemal Üniversitesi (Hatay) Tayfur Sökmen Kampüsü ve çevresinde (Serinyol Beldesi, Alahan ve Zülüflühan Köyleri) bulunan bitki taksonlarının (doğal, kültür ve egzotik) etnobotanik açıdan değerlendirmişlerdir. Bu çalışma kapsamında araştırma alanında, 28 familyaya ait 43 taksondan 65 yöresel kullanım tespit edilmiştir. Bu yöresel kullanımların 26'si gıda, 8'i tıbbi, 6'sı baharat, 4'ü yakacak olarak ve diğer 21'i ise farklı amaçlar için olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışmalarında, çalışma alanında etnobotanik özelliği olan bu bitkilerin hangi kısımlarından yararlanıldığı ve bu bitkilere ait yöresel isimler de ayrıca vurgulanmıştır.

Alaşehir ve civarında, daha önceden yapılmış çalışmalar araştırıldığında sadece, **Uğulu [94]** tarafından yapılmış çalışmaya rastlanmıştır. Uğulu [94], bu

çalışmasında, Alaşehir’de yerel insanların haricen kullandığı tıbbi bitkilerin geleneksel kullanımını üzerine araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışmanın sonunda yörede 27 familyaya ait 37 taksonun haricen halk arasında kullanıldığından bahsedilmiştir.

Araştırma alanının bulunduğu bölgeye coğrafik olarak komşu olan Balıkesir, Kütahya, Uşak, Aydın, İzmir ve Denizli gibi yakın bölgelerde de; değişik araştırmacılar tarafından yapılmış etnobotanik çalışmalar bulunmaktadır.

Tuzlacı ve Aymaz [95], Gönen (Balıkesir) bölgesinde yaptığı araştırmada 73 doğal ve 11 kültür bitkisi olmak üzere 84 türün basur, romatizma, mide ve böbrek rahatsızlıklarında kullanıldığını tespit etmiştir.

Duran ve ark [32], Balıkesir yöresinde doğal yayılış gösteren ve meyvelerinden yararlanılabilen bitki türleri ve bunların yöresel isimleri ile kullanım alanlarını belirlemiş; sonuçta alanda 37 tür, 15 alt tür olmak üzere toplam 52 taksonun etnobotanik amaçlı kullanıldığını tespit etmiştir.

Ertuğ ve ark. [96], tarafından Buldan (Denizli)’da gerçekleştirilen etnobotanik envanter proje çalışmasında toplanan 450 örnekten, 21’si Türkiye’ye endemik, 257 tür belirlemişlerdir. Bazı örtüşen kullanımlar da olmakla birlikte; 97 gıda, 108 ilaç, 11 yakacak, 41 yem bitkisi ve 46 bitkinin el sanatlarında ve farklı alanlarda yararlı olduklarını saptamışlardır.

Onar [97], Bandırma ve çevresinde halkın çeşitli amaçlarla kullandığı bitkiler üzerine araştırma yapmıştır. Çalışma kapsamında 119 kaynak kişiyle görüşülmüş ve 98 bitki taksonunun halk tarafından çeşitli amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 41’ i yiyecek ve baharat, 65’ i ilaç, 6’sı süs, 4’ ü boya bitkisi ve 15 tsksonun da yöresel inanç, yapı malzemesi, arıcılık, ipek böcekçiliği ve kişisel bakım gibi diğer amaçlar için kullanıldığı belirlenmiştir.

Bahtiyar [98], Kütahya aktarlarında bulunan ve sakinleştirici amacıyla kullanılan bazı çayların kimyasal yönden incelenmesi, konulu yüksekisans tezinde Kütahya aktar ve pazarlarında satılan ve sakinleştirici özelliği olan bazı bitkisel çay

örneklerinde rutubet, asitte çözünmeyen kül ve ağır metal miktarlarının saptanması ve bulunan sonuçların TGK'nın öngördüğü sonuçlara göre değerlendirmesini yapmıştır. Çalışma süresince aktarlardan ve marketlerden 15 adet sakinleştirici özelliği olan çay örnekleri alınmıştır. Sonuç olarak bitki çaylarının tümünde değişik oranlarda ağır metal tespit edilmiştir.

Sarıkan [99], Kazdağları Yöresinin Geleneksel İlaçlarının Saptanması, adlı Yüksek lisans tezinde, Kazdağları yöresinde kullanılan halk ilaçlarını tespit etmiştir. Araştırma sonunda 52 bitkisel ve 2 hayvansal kaynaklı geleneksel ilacın kullanıldığı belirlenmiştir. Ayrıca, 2'den fazla bitkisel droglu hazırlanan 5adet karışım da geleneksel ilaç olarak kullanıldığını kayıt etmiştir.

Satıl ve ark. [100], Kazdağı Milli Parkı ve çevresinde (Balıkesir) etnobotanik envanter çalışması yürütmüşlerdir. Çalışma süresince 24 yerleşim yeri ve 8 semt pazarı gezilmiş ve 118 kişiyle görüşülmüştür. Çalışma sonunda 243 bitki taksonunun bölgede kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların 153' ü gıda, 130' u halk ilacı, 16' sı yakacak, 25' i yem, 41' i el sanatları ve 66 bitki türünün ise farklı alanlarda kullanımı olduğunu tespit etmişlerdir.

Satıl ve ark. [101], tarafından Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve çevresinde etnobotanik bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmada yörenin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Araştırma süresince 45 kaynak kişiyle görüşme yapılmıştır. Araştırmada 115 bitki taksonunun etnobotanik kullanımı tespit edilmiştir. Bu bitkilerin 52 si gıda, 46 sı ilaç, 19 u yem, 14 ü el sanatları ve 10 tanesi de süs bitkisi olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Karaca [102], Aydın yöresinde bal arılarının (*Apis mellifera* L.) yararlanabileceği bitkiler üzerine araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonunda bal arılarının yararlanabileceği 73 familyaya ait 595 bitki türü belirlenmiş ve bu bitkilerin Latince ve Türkçe adları, yetistikleri ortamlar, aktif çiçeklenme süreleri ve kullanılan ürünleri daha önce yapılan çalışmalara dayanılarak verilmistir. Ayrıca bu bitki türlerinin familyalara göre dağılımı ve yoğunlukları tespit edilerek, ilk üç sırada; basta Fabaceae familyası 129 bitki türü ile % 22 olmak üzere, Asteraceae familyası

57 bitki türü ile % 10 ve Labiateae familyası 49 bitki türü ile % 8 yoğunlukta olduğu diğer famiyaların bunları izlediği görülmüştür.

Uğulu ve ark. [103], İzmir ilinde, yöre halkı tarafından kullanılan geleneksel tıbbi bitkileri araştırmışlardır. Araştırma sonunda 54 familyaya ait 94 türün geleneksel olarak halk tıbbında kullanıldığı belirlenmiştir. Ayrıca bitkilerin kullanım sıklığına dayalı olarak FIC ve FL değerlerine göre istatistik veriler yapmışlardır.

Deniz ve ark. [104] tarafından, Uşak Üniversitesi 1 Eylül kampüs alanı ve yakın çevresinde doğal olarak yetişen veya kültürü yapılan bazı bitki türlerinin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Araştırmada, bölgede 36 familya ve 88 cinse ait 95 takson tespit edildi. Etnobotanik özelliği bulunan bitkilerin 71'i tıbbi, 50'si gıda, 25'i çay, 6'sı baharat, 6'sı süs, 5'i yakacak olarak ve kalan 25'si ise değişik amaçlar için kullanıldığı tespit edilmiştir.

Polat [105], tarafından Balıkesir iline bağlı Havran ve Burhaniye çevresinde tarımsal biyoçeşitlilik ve etnobotanik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Çalışma süresince 25 köy ziyaret edilmiş, 239 kaynak kişi ile görüşülmüş ve 400 ilköğretim okulu öğrencisine anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda 239 bitki taksonunun etnobotanik kullanımı kayıt altına alınmıştır. Bu bitkiler gıda (141 takson), şifa (118 takson), el sanatları (46 takson), süs (34 takson), hayvan yemi (30 takson) ve yakacak (20 takson) olarak yörede kullanıldıkları tespit edilmiştir. Alanda ayrıca tarımsal biyoçeşitlilik te araştırılmış ve 100 civarı yerel tarımsal çeşit kayıt altına alınmıştır.

Kayabaşı [106], tarafından, Balıkesir iline bağlı, Manyas ve köylerinde geleneksel olarak kullanılan bitkileri saptamak amacı ile etnobotanik çalışma yapılmıştır. Araştırma süresince 115 kaynak kişi ile görüşülmüş ve 97 ilk ve ortaöğretim öğrencisine anket uygulanmıştır. Araştırma sonunda Manyas' ta 62 familyaya ait 173 bitki türünün etnobotanik amaçlarla kullanımı kaydedilmiştir. Bitkilerin 80 taksonu halk tıbbi, 79 taksonu gıda, 36 takson hayvan yemi, 28 takson süs bitkisi, 17 takson el sanatları, 14 takson yakacak, 9 taksonu boya bitkisi ve 19 taksonunda farklı kullanım amacı olduğu kaydedilmiştir. Ayrıca değişik alanlarda kullanıma sahip 19 takson kayıt altına alınmıştır.

Polat ve Satıl [107], Havran ve Burhaniye (Balıkesir) ilçelerinde ticari değeri olan bazı tıbbi bitkiler üzerine araştırmalar yapmışlardır. Araştırmalar süresince aktar dükkanları ziyaret edilerek en fazla bölgeden toplanan ve ticareti yapılan bazı türler tespit edilmiş ve bunların etnobotanik özelliklerini araştırmışlardır.

Selvi ve ark. [108] tarafından Kazdağları'ndan (Balıkesir) toplanan ve bölgedeki aktarlarda satılan tıbbi bitkiler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Çalışma kapsamında bölgedeki 22 aktar dükkanı ziyaret edilmiştir. Araştırma sonunda 12 familyaya ait 20 bitkinin Kazdağları'ndan yoğun olarak toplandığı ve aktarlarda tıbbi amaçlarla satıldığı tespit edilmiştir.

Polat ve Satıl [109], Edremit Körfezi'nin (Balıkesir) tıbbi bitkileri üzerine etnobotanik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonunda 50 familyaya ait 118 tıbbi bitkinin bölgede kullanıldığını saptamışlardır. Bunlardan 99 tür doğal 19 türü ise kültivar olduğunu belirtmişlerdir. Yöre halkı tarafından tıbbi bitkilerin daha çok; mide ağrısı, soğuk algınlığı, diyabet, böbrek rahatsızlıkları ve yara tedavisinde kullanıldığı görölmüştür.

Ancak, araştırma alanımız olan Alaşehir ve çevresinde, tarımsal biyoçeşitlilik ve etnobotanik üzerinde yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla beraber araştırma alanı çevresi çok eski zamanlardan beri botanikçilerin önemli uğrak yerlerinden biri olmuştur.

Çalışma alanı olarak seçilen yörenin bağlı olduğu Alaşehir ve çevresinde etnobotanik kavramının bütün alt başlıklarını kapsayan ayrıntılı çalışmalara rastlanmamıştır. Yörede sadece Ugulu [94]' nun yapmış olduğu çalışmaya rastlanmış olup bu çalışmada sadece haricen kullanımı olan bazı bitkiler ele alınmıştır. Bunlara ek olarak, araştırma sahası ve çevresinde bugüne kadar yapılmış olan tarımsal biyoçeşitlilik ile ilgili çalışmalara da rastlanmamıştır. Bu çalışmada bu eksikliğin giderilmesi de hedefler arasında bulunmaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Bu araştırmanın materyalini Alaşehir (Manisa) ve çevresindeki kırsal kesimlerde yaşayan yöre halkının, çeşitli amaçlarla faydalandıkları doğal yada kültüre alınmış bitkiler oluşturmaktadır.

3.2 Yöntem

3.2.1 Arazi Çalışmaları, Bitki Toplama ve Presleme

Araştırma alanında arazi çalışmaları aylık periyotlarla düzenli olarak gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmaları tüm yıla yayılmış, böylece hem bitkileri çeşitli evrelerinde toplama, hem de toplanarak pazara getirilen ya da kullanılan bitkilerin izlenmesinde süreklilik sağlanması amaçlanmıştır. Çalışma boyunca Alaşehir ve çevresinde toplam 37 arazi gezisi yapılmıştır. Arazi gezileri, içinde 3-4 kişilik ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Arazi ve köy gezileri sırasında iletişimi kolaylaştırmak için ekip içinde bir bayan arkadaş bulundurulmaya özen gösterilmiştir. Arazi gezilerinin büyük çoğunluğu köy ziyaretleri ile birleştirilip mümkün olduğunca araştırma alanı köylüler ile beraber gezilmeye dikkat edilmiştir (**Şekil 3.1** ve **Şekil 3.2**). Bu şekilde düzenlenen gezilerden alınan verimin çok daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Kaynak kişilerin gösterdiği, kullanımı belirlenen bitkiler hem pazarlardan hem de doğal habitatlarından toplanarak herbaryum materyali haline getirilmiştir. Herbaryum haline getirilemeyen diğer bitkisel kökenli malzemeler ise kurutulduktan sonra naylon torba ve kese kâğıtlarında muhafaza altına alınmıştır. Kullanımı belirlenen her bitki ve etnografik malzeme için birer numara verilmiştir. Örneklerin

Şekil 3.1: Arazi çalışması (Değirmendere mevki - Lokalite 45)

Şekil 3.2: Araziden karakekik (*Ziziphora taurica* spp. *taurica*) örneklerinin toplanması (Horzumalayaka köyü - Ballık mevki, Lokalite 49).

toplanma tarihi, bulunduğu köyün / mevkiin adı kaydedilmiş ve ayrıca GPS kayıtları alınmıştır (**Ek.A**). Ayrıca alınan örnekler için 1500 civarı fotoğraf çekilmiştir. Kullanımı belirlenen bitkilerin kesin teşhislerinde, başta Flora of Turkey olmak üzere çeşitli kaynak eserlerden yararlanılmıştır [5,9-11, 110, 111]. Bitki isimlerinin otör adları “Authors of Plants Name” adlı eserle karşılaştırılmış ve otör isimleri güncellenmiştir [112]. Ayrıca çalışma boyunca toplanılan bitki örneklerinin teşhislerinde kesinlik sağlamak amacıyla Batı Anadolu’daki çoğu herbarium örneklerini bünyesinde taşıyan EGE Herbariumu’na ve Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi (NEF) Herbariumu’na ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanından toplanan mantar örnekleri ise Muğla Üniversitesinden Prof. Dr. Halil SOLAK tarafından teşhis edilmiştir. Yöreden derlenen etnobotanik bilgilerin dayanağını oluşturan herbarium materyalleri ve diğer bitkisel kökenli ürünler, çalışma tamamlandıktan sonra Celal Bayar Üniversitesi, Alaşehir Meslek Yüksekokulu’ nun Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Laboratuvarı’nda muhafaza edilmektedir.

Şekil 3.3: Araziden toplanılan örneklerin kullanım bilgilerinin alınması (Gülşinar köyü).

3.2.2 Kaynak Kişiler

Kaynak kişiler, etnobotanik ve tarımsal biyoçeşitlilik çalışmaları sırasında bilgi edindiğimiz kişilerdir. Kaynak kişilere ulaşmak için yerel yöneticiler, İlçe tarım müdürlükleri ve iletişim kurulan öğretmenler başta olmak üzere birçok kişi ve kurumdan destek alınmıştır. Çalışma alanı belirlendikten sonra Alaşehir ve çevresindeki kırsal alanlarda yaşayan köylülerin ürünlerini sattıkları pazarlar tespit edilmiştir. Kaynak kişilerle iletişimin en rahatlıkla kurulduğu yerler pazar alanlarıdır. Alaşehir ve çevreleriyle ilgili genel bilgiler toplandıktan sonra, Alaşehir Salı, Cuma ve Yenimahalle Pazar pazarları başta olmak üzere, Sarıgöl ilçesi Cumartesi pazarı, Kavaklıdere, Kemaliye, Piyadeler, Killik, Yeşilyurt, Uluderbent belde pazarları ile Girelli, Tepeköy ve Subaşı köy pazarlarına geziler düzenlenmiştir. Kaynak kişilerle ilk tanışmalar ve başka kaynak kişilerin ile ilgili ilk yönlendirme isim-adres bilgileri, pazar araştırmalarında sağlanmıştır. Çalışma boyunca konuşulan kaynak kişiler ile ilgili veriler (yaş, eğitim durumu, meslek, mesken vb.) liste halinde düzenlenmiştir **(Ek.B)**.

Yörede yapılan çalışma kapsamında bilgi edinilen kaynak kişi sayısı 389'dır. Kaynak kişilerden 247'si erkek, 139'u ise bayandır. Çalışmada kaynak kişi olarak; orta yaş üstü kadınlar ve erkekler, çobanlar, belirli bitkileri kullanarak insanları tedavi eden "Ocak" adı verilen kişiler, ip, sepet ve hasır gibi el sanatlarında usta kişiler, yörede görevli muhtarlar, ziraatçılar, ormancılar ve öğretmenler seçilmiştir.

Kaynak kişiler belirlenirken etnik kökenlerde dikkate alınmıştır. Çalışma alanında Yörükler, Romanlar, Doğu Anadolu göçmeni ve Balkan göçmenleri olmak üzere dört farklı etnik gruba rastlanmıştır. Alanın yaklaşık %90 mını oluşturan Yörükler dışında az sayıda olan diğer gruplardan da kaynak kişilerin seçilmesine dikkat edilmiştir. Kaynak kişilerin yoğun olarak yaşadığı yerleşimler **Tablo 3.1**'de sunulmuştur.

Pazar gezileri sonucu belde ve köylerde irtibat kurulacak kaynak kişiler saptanmıştır. Kaynak kişiler aracılığıyla köylere yapılan geziler ve ev ziyaretleri öncesi telefon edilerek, köyde bitki kullanımı konusunda bilgi alabileceğimiz kişilerin hazır bulunması sağlanmıştır.

Tablo 3.1: Araştırma alanında görüşülen kaynak kişilerin etnik yoğunluk dağılımı.

SIRA	YERLEŞİM ADI	KÖY/ BELDE	YÖRÜK	GÜNEYDOĞU GÖÇMENİ	BALKAN GÖÇMENİ	ROMAN
1	Alaşehir	Merkez	orta	orta	seyrek	seyrek
2	Kavaklıdere	Belde	yoğun	orta		
3	Kemaliye	Belde	yoğun			
4	Killik	Belde	orta	seyrek		
5	Piyadeler	Belde	orta	orta		
6	Uluderbent	Belde	yoğun		seyrek	
7	Yeşilyurt	Belde	orta		seyrek	
8	Akkeçili	Köy	yoğun			
9	Alhan	Köy	orta			
10	Aydoğdu	Köy	orta			
11	Azıtepe	Köy	yoğun			
12	Badınca	Köy	yoğun			
13	Bahadır	Köy	yoğun			
14	Bahçedere	Köy	orta			
15	Bahçeliköy	Köy	orta			
16	Baklacı	Köy	orta	seyrek	orta	
17	Belenyaka	Köy	orta			
18	Caberburhan	Köy	seyrek	yoğun		
19	Caberfakılı	Köy	yoğun			
20	Caberkonaklı	Köy	yoğun			
21	Çağlayan	Köy	orta			
22	Çakırcaali	Köy	orta		seyrek	
23	Çamlıbel	Köy	orta			
24	Çarıkbozdağ	Köy	yoğun			
25	Çarıkkaralar	Köy	yoğun			
26	Çeşneli	Köy	orta			
27	Dağarlar	Köy	yoğun			
28	Dağcıhacıyusuf	Köy	yoğun			
29	Delemenler	Köy	yoğun			
30	Erenköy	Köy	orta			
31	Evrenli	Köy	orta		seyrek	
32	Girelli	Köy	orta			
33	Göbekli	Köy	orta			
34	Gülenyaka	Köy	orta			
35	Gülpınar	Köy	yoğun			
36	Gümüşçay	Köy	yoğun			
37	Gürsu	Köy	seyrek		yoğun	
38	Hacıaliler	Köy	orta			
39	Horzumalayaka	Köy	yoğun			
40	Horzumçamtepe	Köy	yoğun			
41	Horzumembelli	Köy	yoğun			
42	Horzumkeserler	Köy	yoğun			
43	Horzumsazdere	Köy	yoğun			
44	İlgın	Köy	orta			
45	İşıklar	Köy	orta			
46	İsmailbey	Köy	orta			
47	İsmetiye	Köy	orta			
48	Karacalar	Köy	orta			

49	Karadağ	Köy	yoğun			
50	Kasaplı	Köy	yoğun			
51	Kestanederesi	Köy	yoğun			
52	Kozluca	Köy	yoğun			
53	Kurudere	Köy	orta			
54	Matarlı	Köy	orta			
55	Narlıdere	Köy	orta			
56	Osmaniye	Köy	yoğun			
57	Örencik	Köy	orta			
58	Örnekköy	Köy		seyrek	yoğun	
59	Sarıpınar	Köy	seyrek		orta	
60	Selce	Köy	orta			
61	Serinköy	Köy	orta			
62	Serinyayla	Köy	yoğun			
63	Sobran	Köy	orta		seyrek	
64	Soğanlı	Köy	yoğun			
65	Soğukkurt	Köy	orta			
66	Subaşı	Köy	orta		seyrek	
67	Şahyar	Köy	seyrek	yoğun		
68	Tepeköy	Köy	yoğun			
69	Toygaz	Köy	yoğun			
70	Üzümlü	Köy	orta	seyrek	seyrek	
71	Yahyaalçı	Köy	orta			
72	Yeniköy	Köy	orta			
73	Yuvacalı	Köy	orta			

Kaynak kişilerle beraber yapılan köy ziyaretleri köy kahvehanelerinde toplu sohbetlere dönüşmüştür (**Şekil 3.3**). Böylece elde edilen bilgilerin birden fazla kişi tarafından doğrulanması sağlanmıştır. Köy gezilerinde kahve sohbetleri dışında ev ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaretlerde, ziyaret için önceden haber verilmemiş, tarla ve bahçelerinde çalışan köylülerin rutin işlerinde gözlemleyerek ve işlerine mani olunmadan, bazen de yardımcı olarak, sohbet edilmiştir (**Şekil 3.4** ve **Şekil 3.5**). Köy kahvelerinde yakalanabilecek sohbet ortamı ev ziyaretleri için önemli bir basamak olmuştur. Köy kahvelerindeki sohbetler köylerde otlarla ilgili olan birçok kaynağa ulaşımda büyük katkı sağlamıştır. Köy ziyaretleri yapılan dönemde kadınlarla iletişimi kolaylaştırmak ve kadın hastalıkları vb. durumlar ile ilgili verilere daha kolay ulaşmak için çalışma ekibi içinde bayan bulundurulmaya özen gösterilmiştir (**Şekil 3.6**).

Şekil 3.4: Bir dağ köyü kahvehanesinde köylüler ile sohbet (Serinyayla köyü).

Şekil 3.5: Tütün dizen köylüler ile roportaj (Uluderbent beldesi, Bahçearası mahallesi / Alaşehir).

Şekil 3.6: Yardımcı bayan (stajer) ile köy evi ziyareti (Delemenler Köyü).

Çalışmanın yürütüldüğü ilçede, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Programı'nda akademisyen (Öğr. Gör.) olarak görev yapmamın yanında bitkilerin şifası ve etken maddeleri hakkında genel bilgi sahibi de olmam, belde ve köylere yapmış olduğum geziler sırasında köylülere güven sağlamış ve daha yakın ve samimi ortamlarda bilgi edinmeyi kolaylaştırmıştır. Bu yöntemle yapılan köy ziyaretlerinin daha verimli geçtiği tespit edilmiştir.

Köylere görüşmeye gidilirken beraberimizde herbaryum örnekleri, diz üstü bilgisayara yada dijital fotoğraf makinasına kayıtlı bitki resimleri ve bazı önemli gördüğümüz bitki fotoğrafları da götürülmüş, böylece bitkiyi kullanan kişilerin bitkileri teşhis etmeleri sağlanmıştır. Bunun dışında bitki toplayan kişilerle beraber özellikle köy çevresindeki alanlar gezilerek bitki doğal habitatından toplanmış ve teşhis edilmiştir (Şekil 3.6). Bu yöntem yerel isim çeşitliliğinden kaynaklanan problemlerin önüne geçmede çok önem arz etmektedir.

Şekil 3.7: Elde edilen bilgilerin, ocak niteliğindeki kaynak kişilere danışarak, ayıklanması ve doğru bilgilerin seçilmesi (Gülpınar köyü).

Kaynak kişilerin bilgi birikimine göre yöneltilen çerçeve sorulara (Ek.C) verilen cevaplar not alınmıştır. Alınan bilgiler taksonlarına göre derlenip, halk arasında “ocak” adıyla bilinen ana kaynak kişilere sorulmuştur. Şüpheli görülen ve doğrulanmayan bilgiler ayıklanmıştır (Şekil 3.7). Bazen bu görüşmelerde, imkânlar ölçüsünde video kaydı yapılmış ve fotoğraflanmıştır. Kaynak kişiler tarafından, bitkilerden elde edilen ürünler ve uygulama süreçleri (Sepet yapımı, Kekik suyu eldesi, Çam sakızı eldesi vb.) hem fotoğraflarla hem de video kaydı ile belgelenmiştir.

3.2.3 Pazar Araştırmaları

Araştırma alanı ve çevresinde kurulan Alaşehir merkezinde 3 (Salı, Cuma ve Yenimahalle Pazar pazarları), beldelerinde 6 (Kemaliye, Killik, Piyadeler, Uluderbent, Kavaklıdere ve Yeşilyurt pazarları) ve köylerindeki 3 (Şubaşı, Tepeköy ve Girelli) pazaryeri olmak üzere toplam 13 pazaryerinde gözlemler yapılmıştır. Bu pazarlara ürün getiren köylüler ve sattıkları ürünler tespit edilmiştir (Ek.D1, D2).

Şekil 3.8: Ot satıcıları (Sarıgöl Pazarı).

Köylülerin pazar tezgahları çalışma süresince sıklıkla ziyaret edilmiş ve ürünlerinden satın alınmıştır. Çalışma boyunca Alaşehir pazarları 25, çevredeki diğer pazarlarda 8'er kez gezilmiştir. Pazar gezilerinin en önemli faydası kaynak kişilere ulaşmaktır. Pazar gezilerinde sağlanan bağlantılarla köylerdeki çok sayıda kaynak kişiye ulaşılmıştır. Araştırma alanı, gıda olarak tüketilen yabani ot bakımından oldukça zengindir. Yörede özellikle dağ köylerinde yaşayan birçok insan, yakın çevrelerinden topladıkları yabani bitkileri yerel pazarlara getirip satarak gelir elde etmektedirler. Bu bitkiler; karakavuk (*Cichorium intybus*), şevketibostan (*Cnicus benedictus*), yabani hardal (*Sinapis arvensis*), çakır (*Urtica pilulifera*), akıllı çakır (*Urtica urens*), lale otu (*Papaver argemone*), arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), su geedimesi (*Nasturtium officinale*), tilkiotu (*Asparagus acutifolius*), acıot (*Tamus communis*), ekşikulak (*Rumex acetosella*), ebegümeçi (*Malva sylvestris*), leylek kakacı (*Erodium cicutarium*), ve semizlik (*Portulaca olearacea*), yabani bitkileridir. Ayrıca kendi bahçelerinde yetiştirdikleri; ıspanak (*Spinacia oleracea*), kereviz (*Apium graveolens*), lahanası (*Brassica oleracea* var. *capitata*), turpotu (*Raphanus sativus*), pazı (*Beta vulgaris* subsp. *cicla*), fasulye (*Phaseolus vulgaris*), börülce

(*Vigna unguiculata*), bakla (*Vicia faba*), kabak (*Cucurbita moschata*) kültür bitkilerini de yerel pazarlarda satmaktadırlar.

Yöresel pazarlarda sıklıkla tıbbi kullanımı olan çam/ahlat burçu (*Viscum album*), ihlamur (*Tilia argentea*), katranotu (*Hypericum perforatum*), karabaş kekiği (*Lavandula stoechas*), adaçayı (*Sideritis siphylea*, *Salvia tomentosa*), kekik (*Origanum onites*, *Origanum vulgare*), mor kekik (*Thymbra spicata* L. var. *spicata*), çam akması (*Pinus brutia*) vb. bazı çeşitlerin satıldığına rastlanmıştır (Şekil 3.8).

Pazarlarda yapılan gezilerde bazı endemik türlerin de (*Sideritis tmolea* ve *Ziziphora taurica* .subsp. *cleonioides*) yoğun olarak satıldığı belirlenmiştir (Şekil 3.9). Tıbbi kullanımı taksonların, yerel pazarlara çok erken saatlerde gelmekte ve birkaç saat içerisinde yöre halkı tarafından satın alınmaktadır. Gıda olarak kullanılan ve yukarıda bahsedilen türlerin ise satışı, akşam geç saatlerine kadar devam etmekte olduğu gözlemlenmiştir.

Şekil 3.9: Endemik tür olan karakekiğin (*Ziziphora taurica* subsp. *cleonioides*) tezgahındaki sergisi (Kavaklıdere Pazarı).

Yörede tarımsal biyoçeşitlilik üzerine yapılan araştırmalarda pazar gezilerinin büyük önem arz etmektedir. Kırsal alanlarda yetiştirilen birçok tarımsal çeşit yerel pazarlarda satışa sunulmaktadır. Kırsal alanlardan yerel pazarlara gelen tarımsal çeşitlerin belirlenmesi için pazarların sık ve düzenli periyotlarda gezilmesi çok önemlidir. Çalışma boyunca yerel pazarlarda ve buna bağlı olarak köylerde ve kırsal

alanlarda yapılan çalışmalarda tespit edilen tarımsal çeşitler ile ilgili ayrı fişler düzenlenmiştir (**Ek.D3**). Bu fişlerde ürün çeşidinin getirildiği alan, ürünün özellikleri, ürünün olgunlaşma ve pazara geliş dönemleri, fotoğraf çekilmişse fotoğraf numaralan vb. bazı veriler not edilmiştir.

Tarımsal biyoçeşitlilik kapsamında yapılan araştırmalarda yöredeki İlçe Tarım Müdürlüklerinden ve emekli ziraat mühendisleri olan kaynak kişilerden çokça faydalanmıştır. Çalışma kapsamında köylerde yapılan ev ziyaretleri tarımsal çeşitlere ulaşmada etkili yollardan bir diğeridir.

Yöresel pazar gezilerinde ayrıca sepet, kaşık, nazarlık gibi malzemelerde kullanılan ürünlerin fotoğrafları çekilmiştir. Alınan örneklere birer numara verilerek, bitkinin yöresel adı, nereden ve kim tarafından, ne zaman toplandığı kaydedilerek kullanım tarifi not edilmiştir. Pazarlardan alınan örneklerin bazılarının kesin teşhisi için, o bitkinin toplandığı alana gidilerek, bitki çiçekli veya meyveli halde tarafımızdan toplanmıştır.

3.2.4 Okullarda Yapılan Anket Çalışmaları

Tez çalışmasının ilk aşamalarında Alaşehir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden ilçe merkezi ve köylerdeki okullarda anket çalışmaları için gerekli izinler alınmıştır. Araştırma alanı içinde bulunan ilçe merkezi ve köylerdeki okullarda yaklaşık 500 civarı öğrenciye bölgede kullanılan "Şifalı bitkiler" ve "Yenen Bitkiler" ile ilgili olarak farklı çerçeve soruları içeren (**Ek.E1**) bir anket uygulanmıştır (**Ek.E2**). İlçe merkezlerindeki okullarda anketler yapılırken özellikle, "taşımali sistem" ile farklı köylerden öğrencilerin okuduğu İlköğretim ve Meslek liseleri seçilmiştir. Köylerdeki İlköğretim okullarında yapılan anket çalışmalarında iletişim sorununu aşmak amacıyla 5., 6. ve 7. sınıflarda anket çalışmaları uygulanmıştır. Özellikle dağ köylerinde yaşayan bu yaşta ki çocukların, yenebilen mantarları toplamada tecrübeli oldukları gözlemlenmiştir. Bu çerçevede başta, çevre köylerinden taşımali sistemin bulunduğu merkez ilköğretim okullarından; Alaşehir İÖÖ, Hacı Kelepir İÖÖ, Mustafa Beşikçioğlu İÖÖ, Cumhuriyet İÖÖ, Emine Elem Kayacık İÖÖ, Fatih İÖÖ, beldelerdeki; Yeşilyurt Fatih İÖÖ, Yeşilyurt İÖÖ, Kavaklıdere İÖÖ, Kavaklıdere Atatürk İÖÖ, Piyadeler İÖÖ, Uluderbent İÖÖ, Kemaliye İÖÖ, Killik İÖÖ, Sarıgöl

ilçesindeki; Şehit Esin Akay İÖÖ ve Sarıgöl Çok Programlı Lise, köylerdeki; Baklacı İÖÖ, Delemenler İÖÖ, Girelli İÖÖ, Tepeköy İÖÖ, Emin Ersoy İÖÖ, Gümüşçay Şehit Mehmet İÖÖ, Zuhul ve Selahattin Barutçuoğlu İÖÖ, Dağhacıyusuf İÖÖ, Dağarlar İÖÖ, Sarıpınar İÖÖ olmak üzere toplam 26 okulda anket çalışmaları uygulanmıştır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10: Okullarda anket çalışmaları (Girelli İlköğretim Okulu).

Öğrencilerin, bu anketi aile büyükleri ile beraber doldurmaları istenmiştir. Böylece genç kuşaklarda merak duygusunun gelişmesi ve artık unutulmak üzere olan bu bilgileri öğrenmeleri sağlanılmaya çalışılmıştır. Anket çalışmaları sonucunda elde edilen veriler (Ek.E3) ışığında köyler araştırma gezileri düzenlenip öğrenci velileri ziyaret edilmiştir. Bu ziyaretler için özellikle dağ köylerinde yaşayan aileler tercih edilmiş ve ziyarete, ilgili öğrencinin yanısıra, samimi dialog kurmak amacıyla, sınıf öğretmenleri ile gidilmiştir (Şekil 3.11) Sohbet arasında, ankette bilgi kaydı geçen bitkilerin detaylı kullanımını ve reçeteleri öğrenmek için “kaynak kişi anketi” uygulanmıştır (Ek.B). Kullanımı olan bitkiler köylüler eşliğinde toplanmıştır. Anket

çalışmaları ile ilgili verilerin değerlendirilmesi tartışma ve sonuç bölümünde yapılmıştır.

Şekil 3.11: İlköğretim anket değerlendirmeleri sonucunda seçilen ailelerin ziyareti. Ziyarete öğrenci ve sınıf öğretmenleri de eşlik etmiştir (Bahadır köyü).

Çalışma sonunda tespit edilen bitki taksonlarının kullanım çeşitleri Ertuğ ve ark. [113] tarafından yapılan proje çalışmasına göre kodlanmıştır. Bu kodlama sistemi aşağıda "Yararlı Bitki Grupları" başlığı altında sunulmuştur.

3.2.5 Çalışmada Kullanılan Bitki Kullanımlarına Dair Kodlama Sistemi

Çalışma sonunda tespit edilen bitki taksonlarının kullanım çeşitleri Ertuğ ve ark. [113] tarafından yapılan proje çalışmasına göre kodlanmıştır. Bu kodlama sistemi aşağıda "Yararlı Bitki Grupları" başlığı altında sunulmuştur.

YARARLI BİTKİ GRUPLARI

I. GIDA OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Yapraklan yenilenler
2. Kök ve gövdeleri yenilenler
3. Yumrular (örn. çiğdem, orkide)
4. Meyve ve tohumlar (kahve yerine kullanılanlar da dahil)
5. Mantarlar
6. Çiçekleri yenilenler
7. Çay olarak kullanılanlar
8. Baharat olarak yararlanılanlar
9. Diğer (bitki özleri, sakız, maya, vb.)

II. İLAÇ OLARAK YARARLANILANLAR (ŞİFA BİTKİLERİ)

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. insanların tedavisinde kullanılan bitkiler
2. Hayvanların tedavisinde kullanılan bitkiler

III. YAKACAK OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

IV. YEM OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

V. EL SANATLARINDA YARARLANILAN BİTKİLER

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Doğal boyamada kullanılan (boyar madde ve mordanlar)
2. Hasır örme
3. Sepet örme
4. Süpürge
5. Ağaç işleri (kap-kaşık, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları vb.)
6. Tespih yapımında (tohum, çekirdek vb.)
7. Nazarlık yapımında
8. Diğer (İp, alet sapı, vb.)

VI. DİĞER YARARLI BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. TARIMI YAPILANLAR

1. Çatı örtüsü/ çardak/ çit olarak kullanılanlar
2. Bitkisel yağ elde edilenler (sığıla, defne, vb.)
3. Katran elde edilmesinde kullanılanlar
4. Zamk/ tutkal yapımında kullanılanlar
5. Uyuşturucu/ yatıştırıcı amaçlı kullanılanlar
6. Muska/ büyü/ tütsü gibi inanca ve öte dünyaya ilişkin uygulamalarda kullanılanlar
7. Kuş ve balık avı vb. gibi amaçlarla kullanılan bitkiler
8. Süs bitkisi olarak değerlendirilenler
9. Gölge verici olarak önem taşıyanlar
10. Böcek kovucular/ öldürücüler
11. Küf mantara karşı kullanılanlar
12. Sabun olarak yararlanılanlar
13. Arıların bal yapımında yararlandığı bitkiler
14. Erozyona karşı etkin bitkiler
15. Su kurutma ve temizlenmesinde kullanılanlar
16. Sosyal kullanımları olanlar (çocuk oyunları, süslenme)
17. Rüzgar kesiciler
18. Diğer (öm. kuluçka için kullanılanlar)

VII. YARARLI/ ZARARLI KABUL EDİLEN BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. EKİLEN SÜS BİTKİLERİ

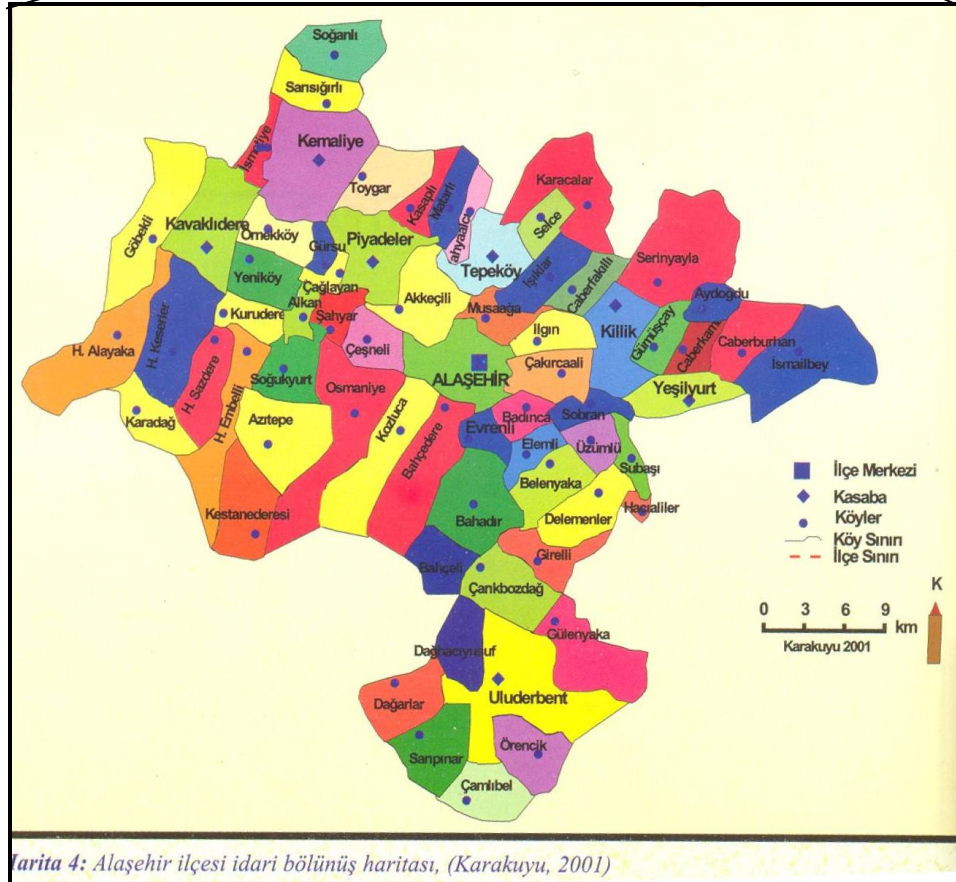
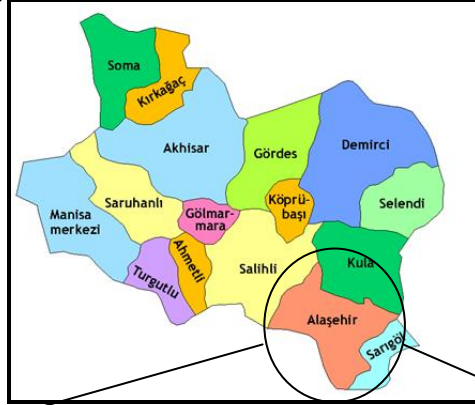
1. Zararlılar
2. Bir başka yararlı bitkiye işaret edenler
3. Hayvanların sevmediği/yemediği bitkiler
4. Zehirli olduğu bilinen/inanılan bitkiler
5. Güzel kokusuyla sevilenler
6. Kötü koktuğu için ad verilenler
7. Bitkinin yada çiçeğinin dış görünüşü ile adlandırılanlar
8. Çok görüldüğü bir yere dayanarak isim verilenler
9. Diğer (Mevsimsel işaretler, vb.)

3.3 Çalışma Alanı

3.3.1 Coğrafik yapı

Alaşehir ilçe merkezi, Manisa'nın güneydoğusunda yer alan Sarıgöl ilçesi, batıda Kula ilçesi, kuzeydoğuda Uşak, doğuda Denizli ve güneyde Aydın illeri ile komşudur. İlçenin yüzölçümü 423 km², rakımı ise 320 m'dir. Manisa'ya 143 km, Buldan ilçesine 34 km uzaklıktadır. İlçeye 16'sı ova, 13'ü dağ köyü olmak üzere toplam 29 köy (Afşar, Ahmetağa, Alemşahlı, Bahadırlar, Baharlar, Bereketli, Beyharmanı (eski adı: Cığa), Burgaz, Çanakçı, Çavuşlar, Çimentepe, Dadağlı, Dindarlı, Doğuşlar, Emcelli, Güneydamları, Günyaka, Kahramanlar, Karacaali, Kızılçukur, Özpinar, Selimiye, Sığıtmaçlı, Şeyhdavutlu, Tirazlar, Yeniköy, Yeşiltepe, Yukarıkoçaklar, Zıyanlar) bağlıdır [114, 115] (**Şekil 3.12**).

İlçe, Alaşehir çayının da içinden aktığı bir grabenden ve bunu güneyden ve kuzeyden sınırlayan oldukça yüksek plato ve dağlardan oluşmaktadır. İlçenin güneyinde Bozdağlar, kuzeyinde Uysal dağları ve bu iki dağ kütlesi arasındaki Alaşehir ovası ile güneydoğusunda engebeli Uluderbent çayı vadisi bulunmaktadır. Bozdağların ortalama yükseltisi 1000–1100 m kadar olan plato yüzeyleri üzerinde bazı yerlerde yükseltisi 2000 m'yi aşan doğudan batıya doğru Dindarlı Dağları (1040 m), Çaldağı (1430 m), Karaöküz Dağı (1396 m), Hacıalıklarlığı (1839 m), Gözlügbaba Dağı (1879 m), Çulha Dağı (1555 m), Karadağ (1400 m) ve Kartal Tepe (2070 m) gibi yüksek doruklar bulunmaktadır. Genel olarak 1000 m yükseklikte bulunan kuzeydeki dağlık kütleyi ise, doğudan batıya doğru sırasıyla Uysal Dağları (1311 m), Umurbaba Dağı (1555 m), Karadağ (1108 m) ve Kaysan Tepe (1135 m) oluşturmaktadır. Gediz Nehrinin bir kolu olan Alaşehir Çayı'nın içinden aktığı Alaşehir Ovası, Salihli ovasına kadar devam etmekte olup 8 - 15 km genişliğindeki verimli topraklara sahiptir [115-117].

Şekil 3.12: Alaşehir lokalizasyonu ve köyleri.

3.3.2 Yörenin Tarihçesi

Tarihte "Philadelphia" ismiyle anılan bu ilçe, 12. yüzyılın başından (Büyük Selçuklu Devleti'nden) itibaren Alaşehir ismiyle anılmaktadır. Gerçeği yansıtmayan bir söylentiye göre Yıldırım Beyazıt, yüksek bir tepeden şehre bakmış ve "Ne Âlâ Şehir" diyerek, kentin "Philadelphia" olan isminin Alaşehir olarak değişmesine neden olmuştur. Bir başka söylentiye göre de; şehir surlarının siyah ve beyaz taşlardan oluşması Alaşehir denilmesine neden olmuştur [15, 118-120].

Alaşehir' in tarihsel kronolojisi incelendiğinde bir çok kavime ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Alaşehir' in ilk kuruluşu Bergama Kralı Attalos II'ye dayanır. Attalos kendisinden önceki kral olan ağabeyi Eumenes'i çok sevdiğinden ülkenin ismi. "kardeşini seven" anlamına gelen "Philadelphus" lakabıyla anılmıştır. Daha sonraları sırasıyla Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Aydınoğulları Beyliği, Osmanlı İmparatorluğu ve günümüzde de Türkiye'de Cumhuriyeti'nin ilanından sonra Manisa'nın bir ilçesi olmuş ve insanlar için önemli bir yerleşim yeri oluşturmuştur [15, 118-121].

3.3.3 İklim ve Bitki Örtüsü

İlçede Akdeniz ikliminden karasal iklime geçiş özelliği gösteren bir iklim egemendir. Genel olarak ılıman bir iklimin geçtiği Alaşehir'de yaz ayları oldukça sıcak ve kurak geçer. Yazın bölgede sıcaklığın 40 dereceye kadar çıktığı görülür. Kışın yıllık yağış ortalaması 500 mm³ olup, yağışların büyük bir kısmı kış aylarında düşer. Alaşehir'de 21.785 hektar orman alanı bulunmaktadır. Ağaç türleri karaçam, kızılçam ve meşe'dir. Bunun 12.664 hektarı verimli koru ormanı, 9.127 hektarı bozuk ormanlıktır. Diğer arazi çayır-mera, bağ-bahçe, tarla bitkileri ve kullanılmayan alanlardan baredir. Bitki Örtüsü iklime uyum gösterir. Ovanın verimli topraklara sahip olması nedeniyle yetiştirilen başlıca ürünler; Çekirdeksiz üzüm, pamuk, tütün, tahıllar ve sebze meyvedir. Türkiye'nin en verimli ovasıdır ki bu bölgede her türlü ürün yetişir. Bahadır köyünde yetişen ve dünyada bir eşi daha olmayan "Ebe Karaçamı yada Top çamı" olarak anılan (*Pinus nigra* var. *şeneriana*) ağaç dipten dallanan küre biçiminde 11 metreye kadar uzanabilen, park ve bahçelerde kullanılan

dekoratif bir ağaçtır. Sayılacak kadar az olan bu ağaç türü Orman Bakanlığı tarafından koruma altına alınmıştır [94, 122,123].

3.3.4 Tarımsal Yapı ve Ekonomi

Alaşehir ilçesi, Alaşehir çayının oluşturduğu çok verimli alüvyal topraklara ve tarıma elverişli bir iklime sahiptir. Yapılan etüt sonuçlarına göre; ilçenin ormanlık ve fundalık alanları fazla eğimli, sığ ve erozyona müsait topraklara sahip olduklarından sürülerek tarım yapmaya elverişli değillerdir. İlçede yıllık yağış ortalamasının 500 mm civarında bulunması, ayrıca bitki yetişme süresinin 176–184 gün gibi uzun olması sonucu ilçe hemen hemen bütün kültür bitkilerinin yetişmesine elverişlidir. Tütün, buğday, arpa, çavdar, burçak, nohut, bakla, patates, ekilen başlıca tarım ürünlerini oluşturmaktadır. Bunun yanında domates, taze fasulye, taze bakla, ıspanak, patlıcan, biber, elma, zeytin, nar, ayva, erik, kiraz, şeftali, badem, incir ve en önemlisi sultani üzüm gibi sebze-meyve türleri de üretilebilmektedir. İlçede kuru tarım oldukça geniş bir alanda yapılmaktadır ve ilçedeki kuru tarım ürünleri kahverengi orman, akdeniz ve regosol topraklar üzerinde yetiştirilmektedir. Sulu tarım alanları, kuru tarım alanlarına göre daha az alan kaplamasına rağmen, ilçenin önemli gelir kaynağını oluşturmaktadırlar. Sulu tarım alanları, alüvyal ve kolüvyal topraklar üzerinde bulunmaktadır. Sulu tarım alanlarında, topraklardan azami istifade edilmesi için mahsul çeşidine göre nisan, ekim ayları arasındaki sıcak devrede ihtiyaç duyulan 200–400 mm arasındaki ilave su, sulama ile karşılanmaktadır. Gerekli sulama suyu barajdan ve yeraltı sularından karşılanmaktadır.

Bölgede tarımsal üretim oldukça gelişmiştir ve buda yöre halkı için ekonomik bir iş getirisi oluşturmaktadır. Yöre halkına gelir getiren başlıca tarımsal ürünler; pamuk, çekirdeksiz üzüm, meyve ve kestanedir (özellikle Karacaali, Kızılçukur, Beyharmanı köylerinde üretim yapılmaktadır) [122-124].

4. BULGULAR

4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar ve Kullanım Şekilleri

Bu bölümde, Alaşehir ve çevresinde yapılan etnobotanik araştırmalar sonucunda tespit edilen bitki taksonları kullanışları ile ilgili herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulmadan topluca sunulmuştur. Bitkiler Pteridophyta ve Spermatophyta bölümleri halinde; Spermatophyta bölümü ise Gymnospermae ve Angiospermae altbölümleri şeklinde verilmiştir. Familyalar, cinsler ve türler bu bölümler içinde alfabetik olarak belirtilmiştir.

Araştırma alanında etnobotanik kullanımı tespit edilen 69 familya ve 201 cins'e ait 241 bitki taksonu ve 17 ayrı familya ve 25 cinse ait 37 mantar çeşidi tespit edilmiştir. Bu bitkilerden az sayıda etnobotanik kullanım bilgisine sahip yem bitkileri, süs bitkileri, gıda bitkileri vb. bazı diğer taksonlar ayrıntılı olarak sunulmamıştır. Bu taksonlarla ilgili veriler, Tartışma ve Sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

PTERIDOPHYTA

HYPOLEPIDIACEAE

4.1.1 *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn

Şekil 4.1: *Pteridium aquilinum*

Yöresel İsimleri: Eğrelti, eyrelti, eğrelti otu, ebe döşşeği, kuzgun otu, ayıdöşşeği.	Lokalite No: 8, 55, 79 Kullanım kodu: VIA1, VIA9, VIA11, VIA18, VIIA4 Kullanım amacı: Gölge verici, zehirli.

Yöresel kullanımları:

- Çürümeyi ve güneşte su kaybedip kurumasını / bozulmasını önlemek için, hasat edilen elma vb. meyvaların arasına yada kasalarının altına, içine ve üstüne konur, saklama örtüsü yapılır. Alttaki örtü, küflenme ve bozulmaya karşı, üstteki örtü de güneşe ve kurumaya karşı korur (Hayriye Bozkurt, Hasan Kaya, Osman Bircan, Muzaffer Gülyüz) – (Tablo 5.1).
- Kazılan bir çukura yaş herbaları yerleştirilir, "kuyulama" denilen bu methodla yeni hasad edilmiş kestane meyveleri içine konur, üzeri tekrar yaş eğrelti herbaları ile kapatılır ve günde 1-3 kez ıslatılır. Meyvelerin dış koza kabuklarının çürümesi sağlanarak, asıl meyveleri 2-3 ay korunmuş olur. Bu arada meyveler şişer ve iri görünümü nedeniyle pazarda satış cazibesi artar, daha iyi fiyata alıcı bulur (Hayriye Bozkurt, Ali Çetin, Mustafa Uçar, Doğan Külcü, Hasan Kaya, Ali Çetin) – (Tablo 5.1).
- Eskiden, kurutulmuş herbasından, yatak içi (doldurma malzemesi) yapılırdı (Zekeriya Girgin, Eşe Aktürk).

- d) Yaş herbası zehirli olarak bilinir ve hayvanlar yemez (Hatice Cesur, Hümeyra Kaya, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (taze körpe yaprak haşlaması) [3, 131, 209], egzama [3, 131], yara ve sargı bezi [205, 7], romatizma [3, 7, 131, 142], diş ağrısı [7], safra kesesi rahatsızlıkları, mide-bağırsak tümörleri [70], idrar artırıcı [89], kavun karvuz sergilerinde yatak [3, 131, 5, 7], çocuk oyunu, çiçekçilikte, yeşil renkli boya maddesi, yastık yapımında dolgu maddesi, gölgelik, çatı yapımında izolasyon, ahır hayvanlarının altına toz tutucu zemin [2, 7, 215], arı kovanı, meyve-sebze kasalarının altına zemin [7, 5], balık satış tezgahında balık altına zemin [70, 79], bal kovanlarının altına soğuktan koruyucu yalıtım malzemesi [3, 131, 7], zehirli (iç kanama yapıcı) bilinen bitki [2, 5, 70, 215], kurusu ile yemlenen büyükbaşlarda safra kesesi, mide, bağırsak kanseri yapıcı [5] ve hayvan yemi olarak [2, 3, 131, 5, 7, 97, 215] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.2: Altındaki kestanelerin şişip irileşmesi için, belirli periyodlarla ıslatılan eğrelti örtüsü (Alaşehir, Kavaklıdere beldesi, Horzumalayaka köyü, Domuzderesi yaylası).

SPERMATOPHYTA - GYMNOSPERMAE

CUPRESSACEAE

4.1.2 *Cupressus sempervirens* L.

Şekil 4.3: *Cupressus sempervirens*

Yöresel İsimleri: Selvi, servi, yılbaşı ağacı.	Lokalise No: 65, 72 Kullanım kodu: IIA1, VIA6, VIA10 Kullanım amacı: Tıbbi, böcek kovucu, mistik.

Yöresel kullanımları:

- Diş ağrısını geçirmek için, olgun 3-4 adet kozalağından 2 litre suda hazırlanan dekoksasyon, en çok 3 gün süre ile günde 3 çay bardağı gargara yapılarak içilir (Fedai Tekelioğlu) - **(Reç. 1)**.
- Eskiden ayak kokusunu gidermek için, kozalak dekoksasyonundan hazırlanmış suyunda kokan ayaklara yarım banyo yapılırdı (Arzu Tosun, Eşe Aktürk).
- Ağacının sakızı (reçinesi) biriktirilip eskiden, dolaplardaki katlanmış temiz çamaşırların arasına ve çeyiz sandıklarına konur, hem güvelerden korunur hem de çamaşırlar güzel kokardı (Rabiye Eriş, Döndü Akdeniz, Eşe Aktürk).
- Siğil tedavisi için, yaş dalından bir parça kırılıp, üzerine kur'an ve dua okunup, hafifçe siğilli yere sürtülür (Fatma Özkan, Hatice Erdoğan).

Literatürdeki Kullanımı:

Yüksek şeker [3, 131, 34, 183, 131, 54], yanık [184], saç dökülmesi [3, 131, 147], yara-kesik, çatlak, yanık, zayıf çocukları kuvvetlendirici, hazımsızlık, soğuk algınlığı, diş ağrısı [3], ateş düşürücü, terletici [8, 5, 81], idrar arttırıcı [5], kabızlık, müşhil [8, 3, 131, 5, 81], kanama durdurucu [3, 131, 5], bronşit [8, 104, 84], mikrop öldürücü [73, 131, 74], basur [8, 5, 7, 81, 87, 109], pamukçuk hastalığı [87, 81], kokulu ayak terlemesi [5], çocukların gece işemesi [8, 5], hayvanlarda bağırsak gazı, kurt ve mide sancısı [3, 131, 182], mobilya yapımı [3, 131, 7, 147], çatı-tavan yapımı [197], çeyiz sandıklarına güzel koku veren bitki [3], güve kovucu [3, 131, 147], pulluk yapımı, yakacak [7] çocuk oyunları [147] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.3 *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus*

Şekil 4.4: *Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus*

Yöresel İsimleri: Ardıç.	Lokalite No: 5, 11, 50, 72 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, VA5, VIA3 Kullanım amacı: Tıbbi, el sanatları, yakacak, katran eldesi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş 1 avuç kadar meyve tomurcuklarından yada olgun meyvesinden (bebesinden) 1 litre suda hazırlanan dekoksiyon, astım ve nefes darlığı tedavisi için, sabahları aç karnına birer bardak içilir (Esmâ Kaya, Serdar Akcan, Himmet Kaya, Hümeýra Kaya) - **(Reç. 2)**.
- Katranına, pekmez ve kına katılarak hazırlanan merhem allerjik cilt lekelerini geçirmede harici olarak kullanılır (Zeynep Yiğittop, Eşe Aktürk) - **(Reç. 3)**.
- Olgun tohumundan hazırlanan dekoksiyon, mide ağrısı ve bronşit tedavisinde kullanılır (Eşe Aktürk, Fatma Özkan).
- Tohumu ile mısır ve ayrık köküyle beraber kaynatılmasıyla hazırlanan dekoksiyonu, romatizma ve bronşit tedavisi için dahilen kullanılır (Nesrin Sarı).
- Tomurcuğu, meyvesi yada tohumundan hazırlanan dekoksiyon, böbrek taşı düşürmek için düzenli olarak tüketilir (Ergün Kocakurt).
- Yün ve keçi kılı eğirmek için kirman yapılır (Hüseyin Çapkın).
- Kurumuş dalları yakacak olarak kullanılır (Himmet Kaya, Hasan Kaya).
- Kurumuş tohumları, çocuklar tarafından oyuncak tüfe mermisi olarak kullanılır (Hasan Kaya, Mustafa Karasu, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [68, 76, 70], idrar artırıcı, terletici [70], mide-bağırsak hastalıkları [45, 70, 87], müshil [95], kalp yetmezliği, gut hastalığı, kas hastalığı, ağız kokusu [70], soğuk algınlığı [45, 70], selülit [70], astım [3, 45, 68, 75, 76, 80, 95, 185], bronşit [3, 44, 45, 68, 185, 76], tüberküloz [45, 87], yatak ıslatılması [44, 50], basur [7, 44, 57], cilt antiseptiği [5, 59, 70, 81], prostat [60, 34], saçkıran [96], şeker [45, 60, 33, 34, 87], böbrek taşları [34, 45], safra kesesi rahatsızlıkları [34], romatizma [3, 70], yara [3, 7, 63, 70, 97], burkulma ve çarpmada ağrı kesici [96, 70], tansiyon [76], çivi batması [63], küçükbaş hayvan hastalıkları [96, 205], baston, çit yapımı ve çocuk oyunları [96, 3, 7], (katranı) at arabası tekeri yağ katkısı, deve-keçi yemi [7], katran eldesinde ve yakacak olarak [7, 96] kullanım kaydı bulunmaktadır.

PINACEAE

4.1.4 *Pinus brutia* Ten. var. *brutia*

Şekil 4.5: *Pinus brutia* var. *brutia*

Yöresel İsimleri: Çam, çam ağacı, kızılçam, kızıl kabuklu çam.	Lokalite No: 65, 71, 79 Kullanım kodu: IA4, IIA1, IIA2, IIIA, VA5, VA8, VIA1, VIA3, VIA16 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yakacak, el sanatları, çatı, katran, çocuk oyunu.

Yöresel kullanımları:

- Yaklaşık 20 adet taze, tohumlu (fıstıklı) kozalağından; 8 litre su, 3 limon, 10 diş sarımsak, 2 litre sirke ve bir avuç defne yaprağından 3-4 haftada "kozalak turşusu" yapılır, yemeklerle beraber içilir (Zeynep Özkan, Hümeysra Kaya) – (Tablo 5.1).
- Astım ve bronşit tedavisi için, sabahları aç karnına 5-10 adet fıstığı yenir (Nazmiye Küçük, Ayhan Özkan).
- Hastaliksız, mantarsız, yosunsuz kabuğundan el kadar bir parça alınır, havanda dövülüp toz haline getirilir, 1 bardak tozundan alınıp 2 bardak balla karıştırılıp merhem hazırlanır. Yeni doğan bebekleri dezenfekte etmek için vücutlarına sürülür, tüm vücudu kaplanır (Songül Özkan, Eşe Aktürk) – (Reç. 4) – (Tablo 5.1).
- Ağacının temiz kabuğundan hazırlanan dekoksasyon, verem ve kanser tedavisi için dahilen kullanılır (Halil Çakmak, Fatma Özkan) – (Tablo 5.1).
- Gövdesinden elde edilen sakızından hazırlanan dekoksasyon, bronşit tedavisi için düzenli olarak tüketilir (Mehmet Kaya, İsmail Sarıaslan).

- f) Akması (sakızı), çeşitli mide rahatsızlıkları için, ya çiğ yenir yada dekoksasyon şeklinde içilerek kullanılır (Mustafa Erim, Eşe Aktürk).
- g) Temiz ve 1-2 nohut tanesi büyüklüğündeki akmasından (sakızından) şeker hastalığının tedavisi yada rahatlatılması için düzenli olarak, yemeklerden sonra en az 10 dakika çiğnenir (Hümeysra Kaya, Mehmet Kaya) – **(Reç. 5)**.
- h) Taze, olgun fıstık içeren kozalaklarından hazırlanan turşu suyu, astım tedavisinde nefes açıcı olarak kullanılır. Sabah akşam tok karnına günde 2 çay bardağı içilerek tüketilir (Zeynep Özkan, Hümeysra Kaya) – **(Reç. 6) – (Tablo 5.1)**.
- i) Dikenli geven (*Astragalus* sp.) kökü ve karaağaç (*Ulmus minor*) köklerinin herbirinden 1/2 kg kadar alınıp temizlendikten sonra döğülerek elde edilen sakıza, 1 bardak katranı ilave edilip merhem haline getirilir. Bağır (dalak) ağrısı için yakı hazırlanır (Naci Kırmızıoğlu, Hatice Yağız) – **(Reç. 7) – (Tablo 5.1)**.
- j) Karın ağrılarını gidermek için; bir parça ağaç kabuğu, börülce, susam, pekmez, ebegümece, arpa unu ve yumurta ile bir tavada ısıtılarak karıştırılır. Hazırlanan lapa bir beze yayılır ve ağrıyan karına sarılır (Hatice Erdoğan, Eşe Aktürk).
- k) Eskiden katranından, büyükbaş hayvan delirmesi için ilaç yapılırdı. İlaç, tavuk kanadı ile kulaktan ve burundan verilir, hapşırınca kurtlar dökülür (Naci Kırmızıoğlu).
- l) Pekmez yapımında, üzüm kaynatmada, uzun süreli yüksek ateş ısısı verdiği için, odunu makbuldür (Hasan Kaya, Raşit Aslan, Mehmet Aktürk).
- m) Kurutulmuş kozalağı piknik kömürü olarak kullanılır, satılır (Ali Ekiz).
- n) Yere dökülen kozalakları sonbaharda kurutulur ve kışın sobada yakacak olarak kullanılır (Sabahat Tıkıroğlu, Esmâ Kaya)
- o) Ağacın gövdesinin içinden yada kurumuş yağlı dallarından elde edilen çıra, ocak yada soba tutuşturmada kullanılır (Hasan Kaya, Emrah Sarı) - **(Şekil.4.6)**.
- p) Ağacından yapılan düven/düğün, eskiden toprak düzeltme için kullanılırdı, at yada öküzlere koşulup çektilirdi. Düven içinde takılı çakmak taşları (bir tarafı ince, diğer tarafı kalın) bulunur (Abdullah Çağlar, İsmail Sarıaslan) **(Şekil 4.10)**.
- r) Gövde ve dalları kereste yapılarak ev, ahır, baraka yapımında kullanılır (Esmâ Kaya, Tuncay Güler, Mustafa Baştürk).
- q) Eskiden, ağacından kağnı tekeri, 40 parça çivisiz kapı ve yüklük yapılırdı. Yüklüğün altı kiler, üstü elbiselik, sağ tarafı da duşluk yada lavabo olarak kullanılırdı (İsmail Karaaslan, İbrahim Yağız) - **(Şekil.4.8-Şekil 4.9)**.
- s) Genç gövde yada kalın kallarından, balta sapı, masa ayacı vb. eşyaları yapmak için kullanılır (Kamil Uslu, Ayşe Gürsoy, Hüseyin Çapkın, Mehmet Altılı) – **(Şekil 4.13)**.

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (sakız) [97, 108, 205], şeker hastalığı [63, 131, 76], yara ve kesik [3, 131, 109, 184], yanık [3], cilt antiseptiği [8, 81], kırık-çıkık [96], çıban [146, 184, 146], basur [57, 76, 103], solunum yolu enfeksiyonu [5, 63, 131, 108, 183, 131, 184, 186, 195], idrar yolu enfeksiyonu [5], astım, kuvvet verici [45, 73, 131, 74, 103], bel ağrısı, ses kısıklığı, bronşit [45, 185], ağız kokusu, diş hastalıkları [45, 184], kalın bağırsak iltihabı [146], yılan sokması [186], mide rahatsızlıkları [76, 96, 34, 3, 131, 95, 103, 131, 109, 195], boya ve kağıt endüstrisinde [5], kereste yapımı [3, 131, 84, 97], çeşitli hayvan hastalıkları [186], çocuk oyunları [3], katran eldesi [96, 195], balsam eldesi [76], çatı yapımı [96], kenelere karşı [109], otomobil kayışları atmaması için ve kayık yapımında [97, 210], arıcılıkta [102], çeşitli el ve tarım aleti yapımı [3, 131, 87, 97], çıra ve yakacak olarak [96, 87, 87, 84, 3, 131, 103, 185, 210] kullanım kaydı bulunmaktadır.

Şekil 4.6: Kızılçam (*Pinus brutia*) gövde ve dalından elde edilen çıra (Uluderbent Pazarı).

Şekil 4.7: Kızılçam (*Pinus brutia*) ağacından yapılmış kağını tekeri (Gülpınar köyü).

Şekil 4.8: Eskiden çivi kullanılmadan 40 parça kızılçam (*Pinus brutia*)'dan yapılmış kapı (Gülpınar köyü).

Şekil 4.9: Kızılcım (*Pinus brutia*) ağacından yapılan ve eskiden, altı kiler, üstü elbiselik, sağ tarafı da duşluk yada lavabo olarak kullanılan “Yüklük” (Gülpınar köyü).

Şekil 4.10: Kızılcım (*Pinus brutia*) ağacından yapılmış olan ve eskiden toprak tesviye etmede (düzeltmede) kullanılan “düven/düğen” (Gülpınar köyü).

4.1.5 *Pinus nigra* J. F. Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe var. *şeneriana*
(Saatçioğlu) Yalt.

Şekil 4.11: *Pinus nigra* subsp. *pallasiana* var. *şeneriana*

Yöresel İsimleri: Çam, karaçam, top çam, top çamı.	Lokalise No: 71 Kullanım kodu: IA4, IIA1, IIIA, IVA, VA5, VIA18 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yakacak, el sanatları, yem, kuş yuvası.

Yöresel kullanımları:

- Yaklaşık 20 adet taze, olgun tohumlu (fıstıklı) kozalağından; 8 litre su, 3 limon, 10 diş sarımsak, 2 litre sirke ve bir avuç defne yaprağından 3-4 haftada "kozalak turşusu" yapılır, yemeklerle beraber içilir (Zeynep Özkan, Hümevra Kaya) – (Tablo 5.1).
- Soğuk algınlığına karşı ve tedavisi için bir miktar sakızı çiğnenip yutulur ve sırta sürülür (Hatice Yağız, İbrahim Yağız).
- Olgunlaşmaya durmuş kozalağının dekoksasyonu, astım tedavisi için düzenli olarak kullanılır (Hatice Yağız, Eşe Aktürk).
- Taze sakızı, yüksek şekeri düşürmek yada kan şekerini dengelemek amacıyla düzenli olarak çiğnenir (Hümevra Kaya, Himmet Kaya) – (Tablo 5.1).
- Yaş kozalağından hazırlanan turşu suyu, astım tedavisinde nefes açıcı olarak tüketilir (Zeynep Özkan, Nazmiye Küçük, Hümevra Kaya) – (Tablo 5.1).
- Genç filizlerini keçiler severek yer (Hasan Kaya, Hümevra Kaya).

- g) Yere düşen kozalakları yakacak için toplanır. Pekmez yapımında, üzüm kaynatmada, uzun süreli yüksek ateş ısı verdiği için, kozalağı makbuldür (Himmet Kaya, Hasan Kaya, Zafer Kaya).
- h) Kurumuş ağacından yada kalın dallarından "senit" adı verilen hamur yoğurma tahtası yada ekmek tahtası yapılır (Hümeyra Kaya, Hasan Kaya).
- i) “Mint” denilen ve nesli tükenmekte olan orman kuşlarının girip kuluçkalanması için, yüksek dallarına ahşap yuva asılır. (Hasan Kaya) – (Tablo 5.1) – (Şekil 4.12).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (sakız) [75, 108], çay [209], hemorit [57, 26], çıban [26], nefes darlığı ve astım [3, 131, 5, 142, 152], yara-yanık [3, 131, 5, 152], idrar söktürücü ve idrar yolu hastalıkları [152, 42, 164, 73, 131, 74], cilt ve solunum yolu hastalıkları [42, 195, 73, 131, 74], sedef [133], mikrop öldürücü [42, 164, 73, 131, 74], karın ağrısı gibi mide-bağırsak hastalıkları [26, 75, 152, 73], karaciğer [26], akciğer kanseri [73], nasır, siğil ve kırık [187], ağrı kesici [152, 57, 164], guatr [84], kuvvet verici [42], çocuk oyunları [3, 75], katran eldesi [75, 164], doğal boya [42], gıda [87], börülce gibi kuru bakliyat arasına kurtlanmayı önlemek amacıyla [96], hayvan parazitleri ve sinek böcek kovucu [75, 109], yakacak [75, 96, 87, 80, 84], kaşık, baston, alet sapı vb. el aletleri yapımı [96, 87], gölge verici [96] ve kereste eldesinde [84] kullanılmaktadır.

Şekil 4.12: “Mint” denilen ve nesli tükenmekte olan orman kuşlarının girip kuluçkalanması için, yüksek dallarına ahşap yuva asılması (Bahadır Köyü).

SPERMATOPHYTA - ANGIOSPERMAE

ACERACEAE

4.1.6 *Acer campestre* L. subsp. *campestre*

Şekil 4.13: *Acer campestre* subsp. *campestre*

Yöresel İsimleri: Akça ağaç, akçiağaç	Lokalite No: 82 Kullanım kodu: IIA1, IIB1, VA5, VIA16 Kullanım amacı: Tıbbi, el sanatları, çocuk oyunu.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş dal kabukları ve yapraklarından 1/2 kg kadar alınıp dövülerek 2 litre suda dekoksiyonu hazırlanır. Ilıdıktan sonra cilde losyon halinde sürülür, antiseptik ve kozmetik olarak cilt bakımında kullanılır (Nesrin Sarı, Fatma Özkan) – (Reç. 8) – (Tablo 5.1).
- Kalın dal yada genç gövdesinden, tahta kaşık ve süs eşyası yapılır (Ahmet Karaca, Hüseyin Çapkın, Mehmet Altılı).
- Kanatlı tohumlarından pervane gibi çok oyunu oynanır (Meryem Sarı, Mustafa Kocatürk, Zekeriya Girgin).

Literatürdeki Kullanımı:

Egzema [44], doğal boya [79], ve alet sapı olarak [87, 75, 79] kullanımı kayıtlarda yer almaktadır.

AMARANTHACEAE

4.1.7 *Amaranthus retroflexus* L.

Şekil 4.14: *Amaranthus retroflexus*

Yöresel İsimleri: Bambıl, banpıl, pambıl, panbıl, panpul, pambul otu	Lokalite No: 31 Kullanım kodu: IIA1, VIA8 Kullanım amacı: Tıbbi, süs

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş 1 avuç yaprağından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, nezle-grip gibi kış hastalıklarından korunmada ve tedavisi için, sabah akşam birer bardak tok karnına içilir. Her seferinde taze hazırlanmalıdır (Aysel Baydar, Hatice Yağız, Ayhan Özkan) – (Reç. 9) – (Tablo 5.1).
- Bir avuç taze yaprağından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, yüksek kolesterolü dengelemek için, günde 2-3 bardak tok karnına, 3-4 hafta boyunca içilir (Hatice Yağız, İbrahim Yağız, Eşe Aktürk) – (Reç. 10) – (Tablo 5.1).
- Balkon yada bahçe önlerinde saksı yada teneke kutularda süs amaçlı yetiştirilir (Eşe Aktürk, Fatma Özkan, Hümevra Kaya) – (Tablo 5.1).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (kavurma, salata, gözleme ve börek içi) [3, 87, 75, 63, 131, 152, 196, 205, 149, 209, 217, 125, 79], kısırlık [220], hayvan yemi [96, 196, 125] ve “bostanbozan” adıyla anılan zararlı-yayılıcı bitki olarak [78] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.8 *Spinacia oleracea* L.

Şekil 4.15: *Spinacia oleracea*

Yöresel İsimleri: Ispanak	Lokalise No: 30, 31 Kullanım kodu: IB1, IIB1, IVB Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbasından tek yada ısırgan otu ile beraber kavurma yemek, börek içi yada fırında pide yapılır (Arzu Tosun, Fatma Özkan).
- Mide-bağırsak ağrılarını gidermek amacıyla, yaş herbasından hazırlanan kavurma yemeği 1-2 gün öğünlerle beraber yenir (İbrahim Yaman, Muammer Bozbay).
- Mide ağrısı ve bulantısına karşı, 1 avuç taze yapraklarından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu günde 1-2 bardak aç/tok karnına, 2-3 gün süre ile içilir (Burcu Karlıdağ, Eşe Aktürk) – (Reç. 11) – (Tablo 5.1).
- Demir eksikliğini ve kansızlığı gidermek için, taze yaprakları salata, yemek ve böreklerde düzenli olarak kullanılır (Alime Batı, Nurcan Yıldız, Ferihan Kızıltepe, Nazmiye Küçük, Erdem Uyanık, Mehmet Öz, Aysel Baydar).
- Kemik erimesine karşı, taze herbasından hazırlanan pidesi, ekmek yerine düzenli olarak tüketilir (Hüseyin sakal, İsmail Sarıaslan) – (Tablo 5.1).

Literatürdeki Kullanımı:

Haşlama yemek ve salata [101, 3, 131, 104, 58, 4, 79, 148, 147], yumurtalı kavurma, çorba, börek, bükme ve kek [104], sırt ağrıları [148], kalp hastalıkları, felç, göz hastalıkları ve kanser [104], kan yapıcı, hastalıklardan koruyucu ve vücut direncini arttırıcı [4, 95, 151], hayvan yemi olarak [58, 79] kullanım kaydı bulunmaktadır.

ANACARDIACEAE

4.1.9 *Pistacia terebinthus* L. subsp. *terebinthus*

Şekil 4.16: *Pistacia terebinthus* subsp. *terebinthus*

Yöresel İsimleri: Çıtlık, çıtlık ağacı, çitlembik, menengeç.	Lokalite No: 45, 71, 74 Kullanım kodu: IA4, IA9, IIA1, VA5, VA6, VA7, VIA16 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, el sanatları, nazarlık, çocuk oyunu.

Yöresel kullanımları:

- Meyveleri olgunlaştıktan sonra kurutulup çerez gibi yenir (Kezban Emer, Ali Çetin).
- Olgun meyveleri taşa sürtülerek suyu çıkarılır, pekmeze karıştırılarak içilir (Kezban Emer).
- Olgun meyveleri kurutulup un haline getirilip kahvesi yapılır (Kezban Emer).
- Ağacının sakızı, damla sakızı gibi kullanılır, damla sakızının hammaddesidir, çiğnenince diş etlerini kuvvetlendirir (Muzaffer Gülerüz, Kezban Emer).
- Taze dal ve meyvelerinden hazırlanan lapa, çeşitli cilt hastalıklarının tedavisi için cilde sürülerek tatbik edilir (Mustafa Erim).
- Kalın ve düzgün dallarından oklava, kepçe yada kirman yapılır (Mehmet Altılı, Ali Keskin).

- g) Olgun meyveleri bir ipe geçirilip kurutulur. Çocuklar için kolye ve hayvanlar için nazarlık yapılır (Veli Eriş, Mehmet Kaya, Hasan Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Baharat [96, 209, 217, 73, 74], çerez [101, 87, 63, 4, 210, 164], çiğ, kavrulmuş gıda [101, 87, 63, 205, 150, 209, 73, 164, 90, 192], haşlama salata [96, 97], yufka arası malzeme [96], sakız [4, 209], yemeklik yağ [5, 150, 209], kahve [77, 132, 205, 209, 216, 192], helva [150], bronşit [8, 81, 5, 4, 73], astım [5, 4], kanser [97, 210], kabızlık [5], idrar yolu ve solunum yolu antiseptiği [5, 4, 73], idrar söktürücü ve iltihap söktürücü, kuvvet verici [77, 132, 4], yara, romatizma, prostat, el çatlakları, cilt üzerinde su toplaması, şişlik, saç kepeği [4], afrodisyak [195], kalp sancısı [87, 4], soğuk algınlığı, nezle [63, 4, 73], ayak mantarı [84, 103], allerji [185], karın ağrısı, mide rahatsızlıkları [97, 4, 185, 210, 103], arı sokması [4], yapıştırıcı [4, 73], sabun [4, 150], doğal boya [5, 87, 63, 4, 196], nazarlık, süs [3] sepet, dibek vb. el sanatları [4], alet sapı [96, 87], çit, çardak, çatı örtüsü [63], arıcılıkta [102], kuş yaraları, kuş yuvası yapımında [4], antep fıstığı aşılmasında [4, 73] ve büyükbaş hayvan yemi olarak [150, 164] kullanıldığı kaydedilmiştir.

Şekil 4.17: Çitlembik (*Pistacia terebinthus*) kalın dallarından kepçe yapımı (Hacıaliler Köyü).

4.1.10 *Pistacia vera* L.

Şekil 4.18: *Pistacia vera*

Yöresel İsimleri: Antep fıstığı, aş1 menengeç, menengeç fıstığı.	Lokalite No: 31, 46 Kullanım kodu: IB4, IIB1, VIB4, VIB18 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yapıştırıcı, aş1.

Yöresel kullanımları:

- Meyvesi olgunlaşınca cerez yada kuruyemiş olarak tüketilir (Veli Eriş, Nesibe Yılmaz, Hasan Kaya).
- Astım tedavisi için, sabahları aç karnına, yarım avuç olgun tohumları ile yarım avuç çam fıstığı ile beraberce yenip, üzerine 2 bardak ılık su içilir (Hatice Yağız, İbrahim Yağız, Hümeyra Kaya) – (Reç. 12).
- Meyveli herbasındaki saksakı (özsuyu), kahvenin içine katıp karıştırılarak yapıştırıcı hazırlanır (Öcal Ersoy, Veli Eriş, Halit Kıvrak).
- Dalı, menengeç ağacına aşılır (Hümeyra Kaya, Veli Eriş, Hasan Kaya, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (kuruyemiş) [3, 131, 96], afrodisyak [195], arıcılıkta [102], menengeç (*Pistacia terebinthus*) ağacından aşılarak üretim kaydı [194, 96, 76] bulunmaktadır.

4.1.11 *Rhus coriaria* L.

Şekil 4.19: *Rhus coriaria*

Yöresel İsimleri: Sumak, somak otu, sumak otu, somak, sumak.	Lokalite No: 30, 31 Kullanım kodu: IA9, IB9, IIA1, IIB1, VA1, VB1, VIA16, VIB16 Kullanım amacı: Ekşi sos, tıbbi, boya, sosyal.

Yöresel kullanımları:

- Meyvesinin unu sulandırılarak "sumak suyu" olarak, salatalara ekşi tat vermesi için kullanılır, pazarda satılır (Vehbi Sarhan, Ayhan Özkan).
- Yaş yaprağı döğülerek hazırlanan lapası ağızda çiğnenerek, yada dekoksionu, karın ağrısı tedavisinde kullanılır (Zeynep Yiğittop, Fatma Özkan).
- Eskiden kumaşları hafif sarı renge boyamada, yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan dekoksion kullanılırdı (Eşe Aktürk, Naci Kırmızıoğlu).
- Kurutulmuş herbası pahalı olduğundan; kekik ve zeytin yaprağının kurutulmuş herbaları, kurutulmuş herbası arasına karıştırılıp, ağırlık yapması ile hile yapılarak, haksız kazanç sağlandığı söylenir (Veli Eriş, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (baharat ve ekşi sos) [3, 4, 5, 96], diş eti kanaması [4, 5], mide-bağırsak hastalıkları, böbrek taşı ve kumu [4, 7, 45, 96], kumaşların boyamasında [4, 5, 68] ve derilerin tabakalanmasında [4, 5], kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

APIACEAE

4.1.12 *Ammi visnaga* (L.) Lam.

Şekil 4.20: *Ammi visnaga*

Yöresel İsimleri: Diş otu, kürdan otu, maydanoz otu, maydanoz çiçeği, hiltan, hiltan otu.	Lokalite No: 50, 52, 63 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Çiçek tablası dalında, çiçek halinde açtığı şekilde kurur. Toplanıp, saklanır. Yemeklerden sonra kürdan gibi diş temizliği yapılır (Doğan Külcü, Ayhan Özkan, Ali Çetin).
- Kurutulmuş yada yaş çiçek tablasının dekoksyonu, karın ağrısı ve adet sancılarını geçirmek için içilir (Eşe Aktürk, Fatma Özkan, Hümeyra Kaya).
- Bağırsak kurtlarını düşürmek için, kurutulmuş 1 avuç herbasından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, 1 hafta boyunca, sabah-akşam aç karnına günde 2 bardak içilir (Ayhan Özkan, Halit Kıvrak, Emine Çetin) – (Reç. 13).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [209], böbrek kumu, taşı düşürücü, kulak iltihabı [8], astım [8, 195], damar açıcı ve kürdan [51], gaz söktürücü, iştah açıcı [5], bronş açıcı, koroner damar açıcı, mide-barsak-safra kanalı açıcı, mide-bağırsak sancısı, adet sancısı, mesane taşı, kurt dökücü, böcek öldürücü ve diş temizliğinde [195] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.13 *Anethum graveolens* L.

Şekil 4.21: *Anethum graveolens*

Yöresel İsimleri: Dere otu, tere otu.	Lokalite No: 20, 60, 61 Kullanım kodu: IA1, IB1, IIA1, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Bahçeden yada çayırıklardan herbası toplanıp, limonlu salatası yapılır (Elif Güraslan, Rabiye Eriş, Elif Çapkın, Hümevra Kaya).
- İdrar söktürücü özelliği nedeniyle, idrar yolu tıkanıklığını açmak için, taze herbasından hazırlanan infüzyonu düzenli olarak tüketilir (Mecbure Atlig, Fatma Özkan).
- Egzema tedavisi için, 1 tatlı kaşığı çiçek tomurcuğu ile ½ litre sudan hazırlanan infüzyonundan günde 3 çay bardağı, 3-4 hafta süre ile içilir (Ali Coşkun, Hatice Yağız, Eşe Aktürk) – (Reç. 14).
- Baş ağrısı ve migren tedavisi için tohumundan günde 1-2 tatlı kaşığı, 3-4 hafta boyunca yenilir (Nazmiye Küçük, Eşe Aktürk) – (Reç. 15).
- Guatr hastalığına karşı, iyot eksikliğinin giderilmesi için, günde 1 demet herbası çiğ olarak, 3-4 hafta süre ile, yenilir (Ümmahan Derin, Ayhan Özkan) – (Reç. 16).
- Adet düzensizliği gibi kadın hastalıklarının tedavisi için, günde 2-3 çay kaşığı tohum ve yarım demet herbası, 2-3 hafta boyunca yenilir (Kamil Eroğlu, Fatma Özkan) – (Reç. 17).
- Taze herbasından hazırlanan infüzyon, hıçkırık kesici olarak kullanılır (Veysel Akın, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, yemek ve salata) [101, 3, 131, 97, 87, 42, 209, 210, 217, 147], bakla yemeği, dolma, zeytinyağlı yemek salatalara baharatı [104, 210], guatr hastalığı [104], hazmettirici, gaz söktürücü, yatıştırıcı [8, 81, 97, 103, 140], yüksek tansiyon, karın ağrısı ve bağırsak kurtları [103, 140], idrar söktürücü ve mide rahatsızlıkları [149, 140, 206], basur [140], iştah açıcı ve süt artırıcı olarak [8, 81] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.14 *Apium graveolens* L.

Şekil 4.22: *Apium graveolens*

Yöresel İsimleri: Kereviz	Lokalite No: 20, 30, 71 Kullanım kodu: IB1, IB3, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Kök yumrusundan yemek yapılır (Sultan Uludal, Altın Emrem, Rabiye Eriş).
- Tohumu ve yaprağından 1 çay kaşığı kadar alınarak hazırlanan dekoksiyonu; iştah açıcı, bronşit ve romatizmal ağrılarının tedavisinde kullanılır (Nurcan Dağdelen, Erdem Uyanık, Gülsünnet Aydın, Fatma Özkan).
- Böbrek taşlarını düşürmek için, taze yumrusu 1 ay boyunca çiğ olarak yenir (Hatice Akkurt, Erdal Polav, Eşe Aktürk).
- Yaş herbası ve tohumundan hazırlanan dekoksiyon, kanı temizleyici, toksin atıcı olarak dahilen kullanılır (Elif Keten, Erdal Polav, Eşe Aktürk).
- Unutkanlığı gidermek ve zihni açmak için, yumrusundan hazırlanan yemeği kış boyunca düzenli olarak yenir (Emine Yüksel, Ayhan Özkan, Fatma Öztürk).
- Bitkinin tamamının kaynatılması ile hazırlanan dekoksiyon, dahilen idrar söktürücü olarak tüketilir (Ayşe Adil, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (yemek ve baharat) [7, 74], turşulara tat verici [68], kan şekeri [63, 74], iştah açıcı, uyarıcı [3, 5, 7, 63, 73, 74, 131], idrar söktürücü [3, 5, 7, 63, 73, 74, 103, 131], prostat [5, 7, 73, 74, 109], böbrek hastalıkları [73, 74, 103], akciğer ve karaciğer rahatsızlıkları, safra artırıcı, susuzluk kesici, serinlik verici, ses kısıklığı, kalp rahatsızlıkları [74], karın ağrısı, hazımsızlık [109], adale romatizması [6, 3, 74, 131], yüksek tansiyon, guatır [74] ve cinsel uyarıcı [7, 73, 74] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.15 *Caucalis platycarpus* L.

Şekil 4.23: *Caucalis platycarpus*

Yöresel İsimleri: Küçük pıtrak, sarı zümbül.	Lokalite No: 59 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VIA8 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, süs.

Yöresel kullanımları:

- Pıtraklı herbasının kaynatılması ile hazırlanan dekoksion, dahili ve harici olarak, egzema gibi cilt problemlerinde kullanılır (Raziye Ekiz, Ayhan Özkan).
- Küçük ve büyük baş hayvanların yiyebildiği bitkilerdendir (Osman Bircan, Halil Bircan, Fatma Özkan).
- Pıraklı-çiçekli herbası, bahçe ve saksılarda kaktüs gibi süs bitkisi olarak kullanılır (Ayse Efe, Halil Bircan, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Basur [147, 164], romatizma, mide ve deri iltihabı, egzema ve karaciğer hastalıkları [104], hayvan yemi [87, 147] ve süpürgenda [87] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.16 *Coriandrum sativum* L.

Şekil 4.24: *Coriandrum sativum*

Yöresel İsimleri: Kişniş, kişniş otu, kişkiş, kişkiş otu.	Lokalte No: 31, 34, 70 Kullanım kodu: IA1, IB1, IA6, IIA1, VIA11 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, küflenmeye karşı.

Yöresel kullanımları:

- Taze çiçekli yada çiçeksiz herbasından yemek yapılır (Sultan Uludal, Esmâ Kaya, Rabiye Eriş, Eşe Aktürk, Hümeýra Kaya).
- Bağırsak gazlarını gidermek için, 1 tutam taze çiçekli herbası ile 1 litre sudan hazırlanan infüzyonundan, 2-3 gün boyunca, yemeklerden sonra 1 bardak içilir (Fadime Cerit, Fatma Ulu, Suna Karadeniz) – **(Reç. 18)**.
- Eskiden, buzdolabı yokluğunda, kurutulmuş tohumları ekmek ve yiğecek kaplarının içine konur, küflenip bozulması önlenmeye çalışılırdı (Rabiye Eriş, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Salata ve baharat [18, 81 63, 58, 196, 209, 74, 70], iştah açıcı, bağırsak gazı, spazm, [8, 195, 103, 73, 74, 81], karın ağrısı, cinsel uyarıcı, adet düzenleyici, doğum kolaylaştırıcı [18, 74], yatıştırıcı [18, 29, 73, 74], sinirsel baş ağrısı [18, 29, 74], çocuk düşürücü, sivilce [29], safra kesesi, idrar artırıcı, yağlanma, gastrit, ishale [195], bayat yiğeceklerin zararını azaltıcı (fungisid) olarak [195, 74] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.17 *Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorpiana* (Guss.) Tutin

Şekil 4.25: *Echinophora tenuifolia* subsp. *sibthorpiana*

Yöresel İsimleri: Tarhana otu, çörtük, turşu otu.	Lokalite No: 1, 62 Kullanım kodu: IA1, IA2, IB1, IB2, IA8, IB8, IIA1, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, baharat, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbası ufalanarak un haline getirilip tarhana yapılır (Kezban Emer, Hasibe Güteryüz).
- Kurutulmuş herbasının unu, kırmızıbiber, soğan ve domates ile beraber "Ebe yemeği" hazırlanır (Kezban Emer, Hasibe Güteryüz).
- Kurutulmuş herbasının unu, baharat olarak lezzet vermesi için et yemeklerine katılır (Kezban Emer, Hasibe Güteryüz).
- Kurutulmuş herbası, kiraz sapı ve çavdar ile birlikte öğütülerek un haline getirilmesi ile hazırlanan infüzyonu, sonbaharda kış hastalıklarına karşı mukavemet kazanmak için, kışın da soğuk algınlığının tedavisinde dâhilen kullanılır (Gülseren Üzer, Emine Elmalık, Eşe Aktürk).
- Kurutulmuş herba unu ve kurusoğan ile birlikte yakı yapılır: Bir çanak içine 1 adet kuru soğan kabukları ile doğranır, 1 litre su katılıp ocağa konulur. Su ısındığı zaman 3-4 çorba kaşığı öğütülmüş herba unu katılır, iyice karıştırılır, hamur haline getirilip karın üzerine konulur. Karın ağrısı ve kusmayı önlemede de kullanılır (Ümmü Avşar, Feremez Avcı, Gülizar Bozkurt, Fatma Özkan) – (Reç. 19).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu yada çorbası karın ağrısını geçirmek için dahilen kullanılır (Serpil Koca, Fatma Özkan).

- g) Yaş herbasından hazırlanan lapa, boğaz ağrısını geçirmek için gargara şeklinde kullanılır ve yudum yudum içilir (Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- h) Bir kaşık kurutulmuş herbası, 1 kaşık tarhana unu, 1 kaşık kına ve yine 1 kaşık zeytinyağından hazırlanan dekoksiyon, başa bir tülbent, havlu yada çarşaf geçirilerek buhusu solunur. Astım hastalığının tedavisinde kullanılır (Elif Çapkın, Hatice Yağız) – **(Reç. 20)**.
- i) Kurutulmuş ve havanda dövülmüş 1 çorba kaşığı kurutulmuş herba unu ile birer çorba kaşığı kara üzüm çekirdeği ve zeytinyağının tavada ısıtılıp karıştırılarak hazırlanan yakısı, haricen ağrı kesici olarak kullanılır (Hümeyra Kaya, Eşe Aktürk, Arzu Tosun) – **(Reç. 21)**.
- j) Kurutulmuş herbasından hazırlanan tarhana unu ile zeytinyağıyla lapa yapılır, bebeklerin karın ağrısına iyi gelir (Eşe Aktürk).
- k) 1 Çorba kaşığı Kurutulmuş ve ufalanmış herbası, 1 çorba kaşığı pekmez ve 1 adet orta boy rendelenmiş duru soğan karıştırılıp tavada hafifçe ısıtılarak merhem haline getirilir. Karın ağrısı için göbeğin üzerine konup ağrı kesilinceye kadar bekletilir (Hatice Erdoğan, Arzu Tosun, Eşe Aktürk) – **(Reç. 22)**.
- l) Kurutulmuş herbası, ayva otu ve kekik herbası ile karıştırılarak, ateşte ısıtılıp lapası hazırlanır ve ağrıyan karın bölgesine konur (Eşe Yiğittop, Kamuran Horasan).
- m) Kurutulmuş herba unu ile, pekmez ile zeytinyağından ısıtılarak yakı hazırlanır, grip ve karın ağrısı tedavisinde harici olarak kullanılır (Yusuf Ertürk, Hatice Erdoğan).
- n) Kadın kısırlığı ve kasık ağrıları için, ısıtılan yarım çay bardağı üzüm pekmezinin 1-2 çay kaşığı kurutulmuş herba unu katılıp karıştırılır. Temiz bir keten bezine konulup, kasıklara sarılır (Hatice Erdoğan) – **(Reç. 23)**.
- o) Kurutulmuş herba ununa su katılıp, rendelenmiş kuru soğan, maydanoz, pekmez ile lapa yapılıp, üzerine zeytinyağı sürüldükten sonra hamur haline getirilir bezin üzerine konulup ısıtılır. Hazırlanan yakı, karına sarılır, karın ağrısını geçirmede kullanılır (Sevim Çömentepe, Fadime Yaman, Zahide Erkan, Emine Çakır).
- p) Yaş çiçek tablasından yada kurutulmuş herba unundan hazırlanan infüzyon, sindirim bozuklarının tedavisinde dahilen kullanılır (Hatice Türkoy, Yaşar Bolkan, Rafet Aktaş, Adem Demir, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çorba) [96, 209, 77, 80, 73, 164, 217, 196], turşu baharatı [7, 101, 77, 132, 209], tarhana baharatı [96, 63, 5, 7, 164, 77, 132, 209], pekmez baharatı [78, 209], gastrit, ülser [96, 8, 81, 132, 73, 77, 206, 149], yara [73, 77, 132], yatıştırıcı [132, 77], vücut direncini artırıcı [206] ve ev kokusu olarak [7] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.18 *Eryngium creticum* Lam.

Şekil 4.26: *Eryngium creticum*

Yöresel İsimleri: Mavi diken, mor diken, mor köpek diken, mor köpek tiken.	Lokalte No: 44, 47 Kullanım kodu: IA2, IVA, VIIA4 Kullanım amacı: Gıda, yem, zehirli.

Yöresel kullanımları:

- Eskiden genç taze gövdesinden kavurma yemeği yapılırdı (Eşe Aktürk, Osman Bircan).
- Dikensiz taze gövde soyularak yenir (Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).
- Sadece develerin yiğebildiği dikenli bitkilerdendir (İsmail Sarıaslan, Veli Eriş).
- Yabani bir bitkidir, hayvanlar uzak durur, kurutulmuş herbası samanların etrafına konur (Fatma Ulu, Raziye Ekiz, Hasan Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, salata, kavurma) [63, 78, 209], öksürük, idrar artırıcı ve böbrek iltihabı [97, 210], iştah açıcı, afrodisyak [97], yakacak ve hayvan uzaklaştırıcısı olarak [78] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.19 *Eryngium campestre* L. var. *virens* Link

Şekil 4.27: *Eryngium campestre* var. *virens*

Yöresel İsimleri: Çörtük, çötük, çörtük tiken, çötük diken, su bıtrağı, köpek diken, köpek tiken.	Lokalite No: 43, 44, 45 Kullanım kodu: IA6, IA8, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbası ufalanarak, lezzet vermesi için çorbaya/yemeklere katılır (Mehmet Erbay, Rabiye Eriş).
- Sedef ve egzema tedavisi için, 2 demet tutam yaş yada kuru herbasından 5 litre suda hazırlanan dekoksasyonu ile haftada 2-3 kez banyosu yapılır ve banyodan çıkınca ve günde 1 bardak aynı dekoksiyondan içilir (Mustafa Karaoğlan, Hatice Yağız, Fatma Özkan, Ayhan Özkan) – (Reç. 24).
- Kurutulmuş ve ufalanmış herbasından hazırlanan infüzyon, ağrı kesici olarak içilir (Mustafa Ölmez, Eşe Aktürk).
- Sadece keçiler severek yer (Hümeyra Kaya, Fatma Ulu).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, salata, kavurma) [4, 58, 63, 73, 87, 101, 188, 200, 209], çay [73], uyarıcı, afrodisyak [5, 7, 109, 149, 206], kalp sorunları [149, 206], pankreas kanseri [167], böbrek sorunları [218], öksürük [8, 5, 81], iştah [8, 81], idrar artırıcı [5, 149, 206] göz kuvvetlendirici, basur [57, 200], şeker, yara-apse, sedef, kısırlık [200], hayvan ciğerindeki kıl kurtları [96], yem [80] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.20 *Ferula communis* L.

Şekil 4.28: *Ferula communis*

Yöresel İsimleri: Çarşır, çarşır otu, çakşır, çarşır göbeği.	Lokalite No: 56, 57 Kullanım kodu: IA2, IA8, IA9, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, sakız, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Baharda taze gövdesi soyularak yenir (Muzaffer Girgin, Ali Çetin, Mustafa Uçar).
- Köküne "sakızlık" denir, taze iken çiğnenerek tüketilir (Ali Çetin, Mehmet Erbay, Mustafa Uçar, Eşe Kocatürk).
- Güzel kokan yaprakları toplanıp kurutulur, yemeklere güzel koku vermesi için baharat olarak kullanılır (Ali Çetin, Emine Çetin, Suna Karadeniz).
- Rizomu çıkarılıp, temizlenip kurutulur; ufalanıp toz haline getirilir. Cinsel yetmezlik için, 1 tatlı kaşığı rizom unu ile 1-2 tatlı kaşığı bal yada pekmez ile macun gibi karıştırılıp, aç karnına günde 2-3 kez yenir (Zekeriya Girgin, Muzaffer Girgin, Ali Çetin) – (Reç. 25).
- Küçük ve büyükbaş hayvanlar severek yer (Hümeyra Kaya, Emine Çetin, Zekeriya Girgin, Şahin Güler, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (haşlama, kavurma), otlu peynir katkısı [209, 77, 132], gaz giderici, bronşit, spazm çözücü, yatıştırıcı, kronik bronşit, bağırsak kolitleri, boğmaca ve histeri krizi [195], cinsel yetmezlik, afrodisyak [138], hayvan yemi [205] ve arıcılıkta [102] kullanım kayıtları bulunmaktadır.

4.1.21 *Foeniculum vulgare* Mill.

Şekil 4.29: *Foeniculum vulgare*

Yöresel İsimleri: Arap saçı, salkım saçak, rakı otu, rezene.	Lokalite No: 30, 38, 58 Kullanım kodu: IA1, IB1, IA4, 1B4, IA7, IB7, IIA1, IIB1, VIA8, VIB8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, süs.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbasi salata yada kavurma şeklinde tüketilir, kurt düşürücü etkisi vardır (Osman Kocatürk, Emine Kaya, Ethem İşnel, Halil Çakmak, İsmail Sarıaslan).
- Romatizmal hastalıkların tedavisi için, yaş herbasi direkt olarak yada kavurması yapılarak tüketilir (Hayriye Bozkurt, Şengül Sarıaslan, Hasan Çay, Ayhan Özkan).
- Taze yaprağından hazırlanan infüzyon, tansiyon hastalıklarının tedavisinde kullanılır (İbrahim Yaman, Abdullah Otmar, Emine Girgin, Fatma Özkan).
- Karaciğer hastalıklarında ve karaciğeri kuvvetlendirmek için, çiğ yada kavrulmuş olarak yemeğe devam edilir (Fatma Özkan, Ali Kızılçay, Ayhan Özkan)
- Sinirsel bozukluk yada stresten kaynaklanan mide-bağırsak sorunlarını çözmek ve bağırsakları kuvvetlendirmek için, kurutulmuş tohumlarından hazırlanan infüzyon, 10 dk demlendikten sonra, günde 1-2 bardak, 3 güne kadar içilir (Kamuran Horasan, Hayriye Tunç, İbrahim Alkan, Tuncay Güler, Nurcan Dağdelen, Nesrin Sarı, Fatma Özkan) – (Reç. 26).
- Taze yapraklarından hazırlanan lapa, göz ağrılarının giderilmesinde harici olarak, infüzyonu da dahili olarak kullanılır (Nurcan Dağdelen, Hüseyin Sakal, Ayhan Özkan).
- Bahçe ve saksılarda yetiştirilir, süs bitkisi olarak kullanılır (Leman Türk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (salata ve kavurma) [3, 5, 7, 8, 81 131, 63, 73, 97, 99, 101, 147, 164, 209, 210], çay [7, 70, 73, 147, 209], baharat [4, 7, 73, 84, 205, 209, 217], gaz söktürücü [4, 5, 68, 73, 74, 76, 99, 185, 76, 8, 81 185, 189, 195, 218], yara [5], uyku verici, sakinleştirici [70, 73, 99], süt artırıcı [4, 5, 73, 74, 76, 189], hazımsızlık, karın ağrısı [4, 34, 73, 76, 109, 195], grip, göz hastalıkları [4, 7, 109], ishal, bağırsak kurtları [4, 70], böbrek taş, böbrek iltihabı kurutucu, tansiyon olarak [70], kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır.

4.1.22 *Heracleum platytaenium* Boiss.

Şekil 4.30: *Heracleum platytaenium*

Yöresel İsimleri: Ayıkulağı, ayıgöbeği, tavşan otu, su pıtırağı otu.	Lokalite No: 11, 57 Kullanım kodu: IA1, IIA1, VIIA5 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, güzel koku.

Yöresel kullanımları:

- Taze sürgün yapraklarından dolma yapılır (Ali Çetin, Emine Çetin).
- Mide/karın ağrısı için, taze sürgün yapraklarından hazırlanan infüzyonundan günde 2 defa 2-3 gün süre ile içilir (Ali Çetin, Celil Özalcı, Ayhan Özkan) – (Reç. 27).
- Bitkinin herbası ile sığırkuyruğu herba infüzyonundan basur için losyon hazırlanır (Vehbi Sarhan, Eşe Aktürk) – (Reç. 95).
- Herbasına dokunulduğunda hoş bir kokusu alınır (Hümeyra Kaya, Rabiye Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ ve turşu) [2, 209, 215], balık pişirmede yanmasını önlemek için sarma [2, 209], süt yağlandırıcı hayvan yemi [215], güneş çarpması [87], inek yemi olarak [2] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.23 *Scandix pecten-veneris* L.

Şekil 4.31: *Scandix pecten-veneris*

Yöresel İsimleri: Kişkiş, kişniş, kişniş otu, kişkiş otu.	Lokalite No: 1, 16, 17, 34 Kullanım kodu: IA1, IA4, IA8, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Nisan 15'inden itibaren tabiattan toplanır, kavrulup yenir, pazarda satılır (Süleyman Uludal, Kamil Kızılgedik, Hümevra Kaya).
- Çiçek tablası kurulup ufalanır, yemeklere lezzet vermesi için baharat olarak kullanılır (Himmet Kaya, Meral Akkaya, Münevver Şırak, Şengül Sarıaslan).
- Bağırsak gazını gidermek için, kurutulmuş herba infüzyonu, yemeklerden sonra 1-3 gün boyunca birer bardak içilir (Suna Karadeniz, Kezban Emer, Fatma Özkan).
- Küçük ve büyük hayvanların besiciliğinde kullanılır (Kadir Akyüz, Leyla Koç, Mecbure Atlig, Mehmet Aktar, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, kavurma, haşlama salata, baharat ve börek içi) olarak [63, 104, 209], ağız kokusu giderici [209] ve kullanım kaydı bulunmaktadır.

APOCYNACEAE

4.1.24 *Nerium oleander* L.

Şekil 4.32: *Nerium oleander*

Yöresel İsimleri: Acı hayıt, deli hayıt, acı ağaç, patlangaç, zakkum	Lokalte No: 41, 59, 65 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, VA1, VIA1, VIA8, VIA10, VIIA3, VIIA4. Kullanım amacı: Tıbbi, zehirli, süs, çit, boya.

Yöresel kullanımları:

- Taze yaprak sapları yada dalı kırılarak alınan sütü, akrep sokulan yere damlatılıp, sancı vermesini önlemede ve sancıyı kesmede kullanılır (Osman Kocatürk, Naci Kırmızıoğlu, Osman Bircan, Ayhan Özkan).
- Uyuz, bit, pire gibi vücut parazitlerine karşı, çiçekli herbasından hazırlanan dekoksasyon ile banyo yapılır kullanılır (Suna Karadeniz, Eşe Aktürk).
- Yaş çiçek tomurcukları ve taze yaprak filizlerinden hazırlanan infüzyon, kanser tedavisi için dahilen kullanılır (Hümeyra Kaya, Himmet Kaya, Ayhan Özkan).
- Küçük ve büyükbaş havanlar sevmez, yemez. Zehirli olduğu bilinen bitkilerdendir. Ancak karga gibi bazı yabani hayvanlar hastalandıklarında yerler (Mustafa Balkan, Şazimek Erdin, Yusuf Çetin, Davut Kanal).
- Süs ve bahçe kenarı çiti gibi korunma bitkisi olarak bahçe kenarlarına dikilir, büyük ve küçükbaş hayvanlar ekili bahçelere yaklaşmaz (Himmet Kaya, Mustafa Karaoğlu, Mustafa Karasu, Naime Ünal, Eşe Aktürk).
- Ağacın kökü ip boyamak için kullanılır. Haşlanan köklere ipler bandırılıp kurutulursa turuncu renk verir, bu boyaya "Zırnık" denir (Döndü Akdeniz, Meryem Bayar, Namık Kurt, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Vücut parazitleri, kaşıntı [4, 59, 81], kanser [4, 63, 184, 202], idrar artırıcı, kalp kuvvetlendirici [5, 45, 73, 74], egzama [128, 33], romatizma [3, 45, 73, 109, 131, 147, 191], basur [128], çıban [45], akrep sokması [3, 4], hayvan ısırması [202], mantar [63], hayvan hastalıkları [101, 100], süs [88, 101, 100, 147], hayvanların uzak durduğu [45] ve zehirli olduğu bilinen bitki olarak [45, 59, 73, 74, 81, 147] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

ARACEAE

4.1.25 *Dracunculus vulgaris* Schott

Şekil 4.33: *Dracunculus vulgaris*

Yöresel İsimleri: Yılan pancarı, yılanebesesi, yılan burçağı, yılan bırçağı, yılan burçağı otu, yılan başı, yılan darısı, yılan otu.	Lokalite No: 30, 34, 39, 71 Kullanım kodu: IA2, IIA1, IIA2, VIA11, VIIA1, VIIA3, VIIA4 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, mantara karşı.

Yöresel kullanımları:

- Taze kökü, turp gibi soyularak yenir (Osman Kocatürk, Nazmi Ildız, İsmail Sarıaslan).
- Yaş yada kurutulmuş kökü ile kuru soğandan hazırlanan dekoksyonu, romatizma tedavisinde kullanılır (Arzu Duman, Nesibe Dünder, Suna Karadeniz, Ayhan Özkan).
- Taze yaprağı ve sapından hazırlanan taze yada kurutulmuş lapası, çeşitli mantar hastalıklarının tedavisi için, dahili yada harici olarak kullanılır (Ali Keskin, İbrahim Yağız, Havva Aslan, Hatice Cesur, Ayhan Özkan).
- Baygınlık geçirme riskine karşı, olmuş darı tanesi (meyvesi) yutulur (Rafet Aktaş, İbrahim Çınarlıer, Hikmet Aktaş, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan).

- e) Bağırsak tembelliğini/tıkanıklığını açmak için, olgun meyve tanesi yutulur (Abdullah Havakuyu, Kamil Eroğlu, Mehmet Kaya, Murat Kaya, Eşe Aktürk).
- f) Karın ve bağırsak sancılarını geçirmek için, taze yapraklarından bir miktar, su ve zeytinyağı ile pişirilip yenir (Mecbure Atlig, Mehmet Öz, Mehmet Sürçak, Nurgül Özcan, Fatma Özkan, Şengül Sarıaslan, Eşe Aktürk).
- g) Basur tedavisi için, herba üzerinde olgunlaşan meyve erimeye durduğunda toplanır, unla karıştırılıp yutulur. Basur tedavisi için kullanılır (Fatma Özkan, Osman Kocatürk).
- h) Hayvanların sevmediği, yemediği bir bitkidir, yaprağı zehirlidir, hayvanlar yediğinde öldürür (Turhan Server, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan, Veli Eriş, Mustafa Balkan, Songül Özkan, Osman Bircan).
- i) Herba kısmını besi hayvanları yemez, fakat alakarga yada alakabak kuşu denilen bir karga türü ve bazen de keçilerin, bitkinin meyve tanelerini yediği bilinmektedir (İsmail Aşçı, Mehmet Ertürk, Fatma Özkan, Osman Bircan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (yumurtalı kavurma) [4], akrep sokması [4, 5, 63], basur [4, 5, 34, 3, 95, 109, 131, 8], sedef hastalığı [4, 33], egzama [4, 33, 34, 3, 131], kaşıntı [4], egzema [7], şişlik, yara [164], romatizma [4, 33, 3, 97, 8], kanser [3, 97, 131, 8], baş ağrısı [3, 131], yılan sokması, böcek sokması, diken batması [4], hayvan şişkinliğinin ve gazının giderilmesinde [7, 109] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

ASTERACEAE

4.1.26 *Achillea nobilis* L. subsp. *sipylea* (O.Schwarz) Basler

Şekil 4.34: *Achillea nobilis* subsp. *sipylea*

Yöresel İsimleri: Ayvadana, aslan bıyığı, civanperçemi	Lokalite No: 7, 34, 57 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, VA1, VIA8, VIB8 Kullanım amacı: Tıbbi, boyama, süs

Yöresel kullanımları:

- Zeytin yağında bekletilmiş yaprakları (tıbbi yağı) kalp ve astım için kullanılır (Osman Yaşar, Serdar Akçan, Suna Karadeniz, Ruhi Say, Ali Çetin).
- Taze herbasından hazırlanan dekoksion, kına karmada kullanılır (Kezban Emer, Birsal Yüksel, Ali Kızılçay, Sevim Çömentepe, Ali Çetin).
- Genç herbasından hazırlanan dekoksion, baş ağrısını geçirmek için dahilen kullanılır (Fedai Tekelioğlu, Halil Küçükefe, Cennet Bircan, Zahide Erkan, Abdullah Çağlar, Mehmet Bağcı, Ferizan Kızıltepe, Fatma Özkan).
- Taze yada kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, karın ağrısı ve bağırsak gazını gidermede kullanılır (Veli Aktaş, Songül Özkan, Ferizan Kızıltepe, Yahya Erdal, Hatice Tuncel, Fatma Aslan, Eşe Aktürk).
- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon gribal enfeksiyonlara karşı kullanılır (Osman Çakır, Nazmiye Küçük, Perihan Kır, Ümmü Kuzucu, Fatma Özkan).

- f) At gibi binek hayvanlarının hastalıklarını geçirmek için, taze çiçekli herbası yem olarak yedirilir yada, infüzyonu suyuna katılır (Hasan Kaya, Hatice Cesur, Ayşe İdil, Erol Yenilmez, Yılmaz Çetin, Ali Çetin).
- g) Eskiden, taze çiçekli herbasından hazırlanan dekoksasyon, pembe renkli iplik boyamada kullanılırdı (Yılmaz Çetin, Emine Kanık, Doğan Külcü, Eşe Aktürk).
- h) Renkli çiçekli türleri bahçe ve saksılarda süs olarak yetiştirilir (Rabiye Eriş, Emine Çetin, Gülseren Üzer, Meryem Sarı, Leyla Koç, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [70, 73, 217], egzama [3, 131], hormonal bozukluklar, mide üşümesi [8, 81], idrar yolu enfeksiyonu [8, 81, 108], soğuk algınlığı, grip [8, 51, 70, 81], karın ağrısı, mide bulantısı [51, 70, 73], sedef [99], altını ıslatan çocuklar için [99], basur [3, 5, 70, 99, 108, 131], idrar artırıcı, adet söktürücü, gaz söktürücü [5, 70], bronşit, verem, zindelik verici, damar büzücü [70] ve yara tedavisinde [70, 73] kullanıldığı kayıtlıdır.

4.1.27 *Anthemis tinctoria* L. var. *tinctoria*

Şekil 4.35: *Anthemis tinctoria* var. *tinctoria*

Yöresel İsimleri: Sarıpat, sarıpatatya, sarıçiçek, sarıpatatça.	Lokalite No: 34, 51 Kullanım kodu: VA7, IVA, IIA1, VA1, VIA8, VIA16, VIIA5. Kullanım amacı: Çay, yem, tıbbi, boyama, çocuk oyunu, süs.

Yöresel kullanımları:

- Eskiden taze yada kurutulmuş herbasından keyif çayı yapıp içilirdi (Mustafa Balkanlı, Mehmet Sürçak, Yılmaz Çetin, İsmail Sariaslan).
- Taze yada kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, hazımsızlık ve bağırsak tıkanıklığı için dahilen tüketilir (Suna Karadeniz, Leyla Koç, Döndü Akdeniz).
- Kurutulmuş çiçek infüzyonu ılıdıktan sonra saçlar yıkanır. Kadınlar, saçlarını kuaförden çıkmış gibi sarımtırak ve parlak hale getirmek için kullanırlar (Murat Gürlek, Ümmühan Derin, Şahman Karataş, Esmâ Kaya, Ayhan Özkan).
- Yaş herbasını, hayvanlar severek yer (Mehmet Yiğit, Baki Aksoy, Arzu Duman).
- Çocuklar başlarına taç yapıp oynarlar (Zeynep Yiğittop, Leyla Koç, Fatma Özkan).
- Güzel kokusu ve çiçekli herbasının güzel görünümü nedeniyle, bahçe ve balkonlarda süs amacıyla yetiştirilir (Musa Bostan, Kezban Emer, Arzu Tosun).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [70, 152, 209, 205, 217], soğuk algınlığı, grip, ateş düşürücü, iltihap giderici [3, 84, 131, 213, 55], karın ağrısı, hazımsızlık, bağırsak problemleri [133, 152, 220], soğuk algınlığı, bronşit [142, 152, 167, 213, 220], şeker hastalığı [133], boğaz ağrısı [167, 216], egzema, kadın hastalıkları [152], yatıştırıcı, güçlendirici [167], saç boyası, saç bakımı [3, 70, 131, 196, 152, 220], doğal kumaş boyası [132, 70, 73, 77, 152] ve yem olarak [164], kullanım kayıtları bulunmaktadır.

4.1.28 *Arctium minus* (Hill) Bernh. subsp. *minus*

Şekil 4.36: *Arctium minus* subsp. *minus*

Yöresel İsimleri: Nallı pıtrak, nallı pıtrak otu, nallı bıtrak otu, bıtrak, bıtrak, pıtrak, pıtrak.	Lokalite No: 34 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Yüksek kolesterol tedavisi için, pıtraklı herba dekoksionundan günde 3 çay bardağı, 3-4 hafta boyunca tüketilir (Erdal Polav, Ruhi Say, Abdullah Aktürk).
- İdrarını tutamayan, altına yapan çocuklar için, pıtraklı herba dekoksionundan, sabah-akşam, günde 2 defa, hastalık geçene kadar içirilir (Armağan Tarım, Ramazan Çapkur, Sevim Çömentepe, Sinan Aslan, Fatma Özkan) – (Reç. 28).
- Kadın hastalıkları ve idrar tıkanıklığı için, günde 3 bardak, pıtraklı herba dekoksionundan 3 hafta boyunca içilir (Hatice Arınç, Eşe Aktürk, Altın Emrem).
- Yara ve basur tedavisi için, yaş yapraklarından hazırlanan lapası haricen kullanılır (Erdem Uyanık, Zekeriya Girgin, Sultan Uludal, Ali Çetin, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, sarma, kavurma yemek) [58, 209, 2], kaşıntı [2, 92], çıban [44, 220, 2, 92], göz hastalıkları, iltihap söktürücü [220, 143, 2], romatizma, ateş düşürücü [2, 92], yanık [2, 45, 92, 146], soğuk algınlığı [2, 146], hayvan yaraları, çuval deliği kapama [2], ağrılı eklem şişlikleri, sedef [70] ve basura karşı [80] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.29 *Artemisia absinthium* L.

Şekil 4.37: *Artemisia absinthium*

Yöresel İsimleri: Karhan, garhan, karhan otu, garhan otu, karahan, karahan kökü, pamucuk, pelin otu, acı pelin.	Lokalite No: 31, 42, 43, 44 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, VIA10 Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak.

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, şeker hastalığını hafifletmek için kullanılır (Ümmü Avşar, Osman Yaşar, Selahattin Süngü, Özcan Mama, Ruhi Say).
- Eskiden, saçların daha parlak görünmesi ve dökülmemesi için, yaş herbasından hazırlanan infüzyonu ile saçlar durulanırdı (Ruhi Say, Leyla Koç, Zeynep Yiğittop)
- Kurutulmuş ve ufalanmış herbası, pekmez ile eritilip sıcak bir şekilde yaraya sürülür, yara tedavisinde kullanılır (Perihan Kır, Altın Emrem, Eşe Yiğittop).
- Kurumuş herbası ve kökleri yakacak olarak kullanılır (Ali Ekiz, Raziye Ekiz, Sevgi Külcü, Öcal Ersoy, Musa Bostan, Ali Çetin).
- Kurutulmuş herbası yakılarak, tarladaki bitki hastalık ve böcek zararlılarına karşı tütsü olarak kullanılır (Arzu Duman).

Literatürdeki Kullanımı:

Saç dökülmesi [191], şeker hastalığı [185, 8, 81 70, 76, 97, 140, 191, 218, 220], basur [76, 185], soğuk algınlığı, baş ağrısı, sindirim, safra kesesi hastalıkları, karın ağrısı, [73, 74, 76, 103, 140, 142, 220], ateş, adet sancıları [76, 213, 220], midevi, kuvvet artırıcı [5, 76, 96, 140], bağırsak kurtları [5, 76, 191, 220], idrar artırıcı [5, 96], böbrek, mesane kumları [191], ülserle karşı, bronşit, verem [70], astım [220], iştah açıcı [5, 7, 73, 74, 76, 96, 99, 103, 109], düşük yapıcı [76, 142], iltihaplı yara 142, 151] ve süs bitkisi olarak [7], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.30 *Calendula arvensis* L.

Şekil 4.38: *Calendula arvensis*

Yöresel İsimleri: Göbekli, göbekli nergis, nergis otu, dağ nergizi, portakal nergisi, nergis, öküz gözü.	Lokalite No: 22, 23, 71 Kullanım kodu: IIA1, VIA8, VIA11 Kullanım amacı: Tıbbi, mantara karşı, süs.

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin çiçekleri sızma zeytin yağında bir kavanoz içinde güneşte 15 gün bekletilip yağı süzülür, elde edilen yağdan cilt bakım ilacı yapılır ve cilt hastalıklarında kullanılır (Ayşe Uysal, Zeynep Yiğittop, Eşe Aktürk) - **(Reç. 29)**.
- Göbekli, nergiz otu çiçeklerinden hazırlanan lapa, yara iyileştirici olarak kullanılır (İsmail Aşçı, Ayşe Gökçe, Baki Aksoy, Elif Keten, Veli Eriş, Ayhan Özkan).
- Taze çiçeğinin infüzyonundan hazırlanan losyon, cilt bakımında kullanılır (Gülten Tüfekçi, İsmail Sarıaslan).
- Saplarıyla beraber çiçeğinden hazırlanan infüzyon, kanser tedavisi için, düzenli olarak kullanılır (Hamit Çetin, Mehmet Efe, Süleyman Bozdağ, Ayhan Özkan).
- Taze yaprağından hazırlan infüzyon ile el ayak mantarları için banyo yapılır (Birsal Yüksel, Semra Bağiran, Osman Çakır, Raziye Ekiz, Ruhi Say, Eşe Aktürk).
- Güzel görünümü nedeniyle bahçe ve saksılarda yetiştirilir (Emine Kanık, Altın Emrem, Sultan Özdemir, Zeynep Özkan, Aysel Baydar, Cemile Gürsoy).

Literatürdeki Kullanımı:

Ağrı kesici [63], terletici, adet söktürücü, egzama, mantar [76], arıcılıkta [102], süs bitkisi olarak [87] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.31 *Cardopatum corymbosum* (L.) Pers.

Şekil 4.39: *Cardopatum corymbosum*

Yöresel İsimleri: Mavi diken, mavi tiken, eşek kengeri.	Lokalite No: 44, 47 Kullanım kodu: IA2, IIA1, IIA2, VIIA3 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, hayvanların sevmediği.

Yöresel kullanımları:

- Hayvanlar yemez (İsmail Aşçı, Ramazan Solmaz, Suna Karadeniz, Fatma Özkan).
- Bitkinin genç gövdesi soyulup tuzla yenir (Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Taze tohum infüzyonu ile, el ayak mantarları için banyo yapılır (Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Develer hastalandığında renksiz yapraklarından yerler (Osman Bircan, İsmail Sarıaslan, Ruhi Say).

Literatürdeki Kullanımı:

Süt veren hayvanlarda meme iltihabına karşı [95] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.32 *Carduus nutans* L. subsp. *leiophyllus* (Petrovič) Stoj. & Stef.

Şekil 4.40: *Carduus nutans* subsp. *leiophyllus*

Yöresel İsimleri: Deve kengeri, eşek kengeri, kangal dikenli.	Lokalite No: 30, 34, 51 Kullanım kodu: IA2, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin genç gövdesi soyulup tuzla yenir (Fatma Özkan, İsmail Sariaslan, Arzu Duman).
- Taze tohum infüzyonu ile, el ayak mantarları için banyo yapılır (Fatma Özkan, Osman Bircan, Ayhan Özkan).
- Yaş herbasını sadece keçiler yiyebilir, koyunlar nadiren yer, insanlar yapraklarını tüketmezler (Yaşar Yenilmez, Arzu Duman, İsmail Aşçı).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) [78, 200, 209, 79], prostat hastalıklarının [35], basur, ishal [87, 142], şeker, böbrek taşı [142], soğuk algınlığı, kürtaj için [200], hayvan yemi ve yakacak olarak [78] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.33 *Centaurea cyanus* L.

Şekil 4.41: *Centaurea cyanus*

Yöresel İsimleri: Oğlan düğümü, düğüm, oğlan çiçeği, dağ karanfili, peygamber çiçeği.	Lokalise No: 34, 45, 47, 50, 52, 61 Kullanım kodu: IIA1, IIIA Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak.

Yöresel kullanımları:

- Çiçek ve saplarından hazırlanan infüzyonu astım tedavisinde düzenli olarak dahilen kullanılır (Osman Kocatürk, Orhan Yenilmez, Arzu Tosun).
- Taze çiçeği, sapları ve kömeçlerinden hazırlanan infüzyonu bazı göz rahatsızlıklarının tedavisinde dahili ve harici olarak kullanılır (Nesrin Sarı, Rafet Aktaş, Suna Karadeniz, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Taze yaprağının, tarhana ve pekmez ile kaynatılması ile hazırlanan yakısı, karın ağrısına iyi gelir (Sevim Çömentepe, Songül Özkan, Öcal Ersoy, Eşe Kocatürk).
- Kuru gövdesi toplanıp, tutuşturma yakacak olarak kullanılır (Ömür sarı, Ramazan Karakuyu, Serpil Koca, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [209, 79], astım, nefes darlığı, sivilce [149, 200, 206], idrar söktürücü, kalp rahatsızlıkları [149, 206], iştah açıcı, kuvvet verici, saç bakımı [73], süs bitkisi [79] ve arıcılıkta [102], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.34 *Centaurea urvillei* DC. subsp. *armata* Wagenitz

Şekil 4.42: *Centaurea urvillei* subsp. *armata*

Yöresel İsimleri: Kipri tiken, bodur tiken, eşek kengeri, deve diken, kozak otu, kenker.	Lokalte No: 51, 78 Kullanım kodu: IA1, IIA1, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Taze körpe yaprakları salatada olarak tüketilir (Ayşe Efe, Öcal Ersoy, Eşe Aktürk).
- Tohumlarından hazırlanan infüzyon, karaciğer yağlanmasını gidermede kullanılır (Celil Özalıcı, Halil Küçükefe, Suna Karadeniz, Ayhan Özkan).
- Develerin severek yediği bitkilerdendir (Fatma Kaya, Fatma Ulu, İsmail Sarıaslan).
- Arıların sıklıkla ziyaret ettiği bitkilerdendir (Tuncay Güler, İrfan Yılmaz, Halil Küçükefe, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [63], arıcılıkta [185], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.35 *Centaurea virgata* Lam.

Şekil 4.43: *Centaurea virgata*

Yöresel İsimleri: Oğlan düğümü, düğüm, oğlan çiçeği, peygamber çiçeği.	Lokalite No: 59 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VA4 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, süpürge.

Yöresel kullanımları:

- Adet sancıları için, taze yada kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan infüzyondan günde 3 çay bardağı 7-10 gün süre ile içilir (Döndü Akdeniz, Arzu Tosun, Altın Emrem, Eşe Aktürk) – (Reç. 30).
- Karaciğer rahatsızlıkları için, taze yada kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan infüzyondan günde 3 çay bardağı 2-3 hafta boyunca içilir (Cemil Erdak, Öcal Ersoy, Zekeriya Girgin, Eşe Aktürk).
- Küçük ve büyükbaş hayvanlar severek yer (Halil Küçükefe, Erol Adıgüzel, İsmail Sarıaslan).
- Tabiatta yerinde kurumuş herbasından bahçe süpürgesi yapılır (Kezban Emer, Adem Tezcan, Ali Ekiz, Himmet Kaya, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Alerji [77, 132, 220], yüksek şeker [152], sarılık [220], süpürge gibi el sanatları yapımı [87, 152, 78, 164] ve hayvan yemi olarak [152] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.36 *Chondrilla juncea* L. var. *juncea*

Şekil 4.44: *Chondrilla juncea* var. *juncea*

Yöresel İsimleri: Karakavuk.	Lokalite No: 34 Kullanım kodu: IA9, IIA1, VIIA3 Kullanım amacı: Sakız, tıbbi, hayvanların yemediği

Yöresel kullanımları:

- Sütünden sakız elde edilir, çiğnenir (Ali Çetin, Kazım Ertürk, Bergam Güntürkün, Ali Ceylan, Eşe Aktürk).
- Hazımsızlık, mide yanması gibi sorunları gidermek için, sakızı çiğnenir (Bayram Dünder, Alime Batı, Fadime Sönmez, Özcan Mama, Eşe Aktürk).
- Çobanlar el, kol bacak çizik ve yaralanmalara karşı, taze herba lapasını harici olarak kullanırlar (Oktay Köse, Nazmiye Küçük, Osman Bircan, Ayhan Özkan).
- Besi hayvanların yemediği yabani bir bitkidir (Fatma Ulu, Bilal Bozel, Cemil Erdak, Arzu Duman, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (börek-gözleme içi, salata ve yemek) [7, 96, 87, 104, 63, 152, 164], sakız [5, 7, 152], karın ağrısı, hazımsızlık problemlerinde sakız [8, 81 7, 3, 5, 87, 131, 132, 49, 63, 49, 42, 205, 73, 74], yara iyileştirici [8, 81 3, 5, 87, 131, 132, 63, 42, 73], gastrit gibi mide-bağırsak sorunları [8, 81 5, 77, 132, 104, 42, 220], süpürge gibi el sanatları [58, 152], hayvan yemi olarak [96, 152] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.37 *Chrysanthemum segetum* L.

Şekil 4.45: *Chrysanthemum segetum*

Yöresel İsimleri: Sarı papatya, sarıpat, pat, dağ nergisi, sarı çiçek.	Lokalite No: 24, 34, 74, 76 Kullanım kodu: IA1, IIA1, VIA8, VIB8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, süs

Yöresel kullanımları:

- Eskiden, körpe sürgünleri (filizleri) çiğ olarak yemeklerle birlikte yenirdi (Nurgül Özcan, Kadriye Bahçalı, Hümeyra Kaya, Ali Çetin, Eşe Aktürk, Döndü Akdeniz).
- Taze çiçeklerinden hazırlanan lapa, göze sürülüp ve üzerine konup, göz akı (katarakt) tedavisinde kullanılır (Kamuran Horasan, Suna Karadeniz, Kezban Emer, Mecbure Atlig, Ali Çetin, Ayhan Özkan, Veli Eriş).
- Çiçekli herbasının güzel görünümü nedeniyle, bahçe ve balkonlarda süs amacıyla yetiştirilir (Zeynep Yiğittop, Yaşar İder, Emine Çetin, Fatma Özkan, Kezban Emer, Hümeyra Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, haşlama bitki salatası) olarak [63, 209] ve, katarakt tedavisinde [63] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.38 *Cichorium intybus* L.

Şekil 4.46: *Cichorium intybus*

Yöresel İsimleri: Karakavuk, hindiba, hindibağ, acı marul.	Lokalite No: 45 Kullanım kodu: IA1, IA7, IA9, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, sakız, çay, tıbbi, yem

Yöresel kullanımları:

- Yaş herbası ile çoban çantası körpe yapraklarından birlikte salatası yapılır (Muzaffer Gülyüz, Zeynep Tıkıroğlu, Hilmiye Çınar, Nurcan Dağdelen, Hümeyra Kaya).
- Taze herbasının sütünden sakız yapılır, çiğnenir (Muzaffer Gülyüz, Yakup Tıknaç, İbrahim Kocabıyık, İmdat Bahçer, Hasan Uslu, Ali Çetin).
- Taze herbası ile dağ nergizi herbasından hazırlanan infüzyonu keyif çayı olarak içilir (İbrahim İçen, Himmet Kaya, Gülfen Candan, Kamuran Horasan, Altın Emrem, Eşe Aktürk).
- Taze yapraklarından hazırlanan infüzyon yada banyo suyu, harici olarak, saç kepeğini gidermede ve saçları gürleştirmede kullanılır (Zekeriya Girgin, Halil Küçükefe, Hümeyra Kaya, Döndü Akdeniz, Veysel Akın, Fatma Özkan).
- Kök yada gövdesinden elde edilen sütünden hazırlanan losyon, saç kepeğini gidermede kullanılır (Veysel Akın, Nergis Saatçioğlu, Kübra Akın, Fatma Özkan).

- f) Yaş mavi çiçek taşıyan herbasından hazırlanan dekoksiyon ılıdığında baş yıkanır. Saç kuvvetlendiricisi olarak kullanılır, saçı gürleştirir (Veysel Akın, Kübra Akın, Gülten Tüfekçi, Hasibe Güler yüz, Rabiye Eriş, Eşe Aktürk, Fatma Özkan).
- g) Taze yaprakları ve kökleri haşlanarak karaciğer ve safra kesesi ağrılarına karşı düzenli olarak tüketilir (Osman Çakır, İbrahim Bozan, Halil Aktaş, Halit Kıvrak, Zekeriya Girgin, Ayhan Özkan).
- h) Taze yaprak ve kökünden hazırlanan dekoksiyon, yüksek tansiyon ve karaciğer yağlanmasına karşı dahilen kullanılır (Nurcan Dağdelen, Ali Çetin, Eşe Aktürk).
- i) Taze yaprak ve kökünden hazırlanan dekoksiyon kan kanserinin tedavisinde dahilen kullanılır (Nurcan Dağdelen, Hanım Yiğittop, Eşe Aktürk).
- j) Taze herbasını tavşanlar severek yer (Mehmet Erbay, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, salata) [7, 4, 2, 73, 74, 96, 97, 101, 188, 209, 210, 217, 8], çay [70, 73, 80], kahve [74, 209], sakız [74, 75, 79], şeker hastalığı [4, 2, 92], basur [2, 44, 57, 92, 103, 213], idrar artırıcı, böbrek kumu [5, 7, 73, 74, 109, 146, 206], mide-bağırsak rahatsızlıkları [68, 92, 103, 149], egzama, sedef [2, 44, 74, 92, 206], sarılık vb. karaciğer hastalıkları [73, 74, 103, 213], siğil [35], kansızlık, kabızlık [70, 80, 103], bronşit, diş temizleyici [73, 74, 213], kalp hastalıkları [36], güneş yanıkları, akrep ve arı sokması [74], genital kaşıntılar [92, 213], cilt iltihabı [216, 220], iştah açıcı, safra söktürücü [5, 103], anne sütü artırıcı [73, 74, 213], yara-çizik, kanser [146], sara, kellik tedavisi [220] ve süpürgenda [75] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.39 *Cnicus benedictus* L. var. *benedictus*

Şekil 4.47: *Cnicus benedictus* var. *benedictus*

Yöresel İsimleri: Devedikeni, şevketi bostan, şevketi bostan otu, mezar zambağı, dağ zambağı.	Lokalite No: 34, 75 Kullanım kodu: IA2, IA8, IIA1, VIA8 Kullanım amacı: Gıda, baharat, tıbbi, süs.

Yöresel kullanımları:

- Taze kökü yemeğe katılır, ayrıca yemekler üzerine tat vermesi için yaprakları bir bütün olarak konulur (Adem Tezcan).
- Kurutulmuş herbası ufalanarak, yemeklere lezzet vermesi için serpiştirilir, baharat olarak kullanılır (Adem Tezcan, Zeynep Eğercioğlu, Emine Çetin, Özcan Mama).
- Böbrek kumu düşürmek için, taze herbasından hazırlanan infüzyonundan sabah-akşam aç karnına, 2 hafta boyunca, birer bardak içilir (Osman Çakır, Perihan Kır, Nihat Çam, Ruhi Say, Veli Eriş, Eşe Aktürk, Fatma Özkan) – (Reç. 31).
- Süs bitkisi olarak bahçenin bir kenarında yetiştirilir (Ayşe Efe, Hasan Aktürk, Zeynep Tıkıroğlu, Ali Çetin)

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (yemek) [7, 209], safra söktürücü [195], şeker hastalığı [5, 77, 132, 195], idrar arttırıcı, yatıştırıcı [7, 77, 109, 132], ateş, tansiyon [5, 7, 77, 109, 132], böbrek taşı-kumu düşürücü [3, 7, 131, 34, 109, 147, 195], iştah arttırıcı [5, 77, 132], egzema [7, 109], ağrı kesici [220] ve arıcılıkta [102], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.40 *Cynara scolymus* L.

Şekil 4.48: *Cynara scolymus*

Yöresel İsimleri: Enginar	Lokalite No: Kullanım kodu: IB6, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze çiçek yapraklarından yemeği yapılır (Alime Batı, Semra Bağırın, Nesibe Yılmaz, Nursel Çınar, Perihan Kır, Kezban Emer, Zeynep Tıkıroğlu).
- Kurutulmuş taç yapraklarından hazırlanan dekoksion, prostat hastalıklarının tedavisi için düzenli olarak dahilen kullanılır (Mehmet Kaya, Osman Kocatürk, Nergis Saatçioğlu, Özcan Mama, Ruhi Say, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Taze yaprak ve meyvesinin dekoksionu, kanser tedavisi için 2 ay boyunca aç karnına günde 3 defa birer bardak içilir (Alime Batı, Osman Bircan, Sabahat Tıkıroğlu, Nihat Çam, Ayhan Özkan) – **(Reç. 32)**.
- Kurutulmuş çiçek ve yapraklarından hazırlanan dekoksion, safra salgısını artırıp tıkalı safra kanallarını açmak için kullanılır. Günde 3 bardak, aç karnına, 15 gün boyunca içilir, açılmazsa bir 15 gün daha tekrarlanır (Suna Karadeniz, Fatma Özkan, Ayhan Özkan) – **(Reç. 33)**.

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (yemek) [7], yüksek şeker [7, 63, 109], yüksek kolesterol [70], afrodisyak [5], iştah açıcı [5, 70], idrar, safra söktürücü [5], karaciğer hastalıkları [5, 7, 63, 70, 109], böbrek taş [63] ve arıcılıkta [102] kullanıldığına kaynaklarda rastlanılmaktadır.

4.1.41 *Erigeron cilicicus* Boiss. ex Vierh

Şekil 4.49: *Erigeron cilicicus*

Yöresel İsimleri: Süpürge otu, süpürtge otu, süküрге otu, kokar ot.	Lokalite No: 31, 75 Kullanım kodu: IVA, VA4, VB4, VIIA1 Kullanım amacı: Yem, süpürge, zararlı.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbasından süpürgesi yapılır. Bunu için tohumu, bahçenin küçük bir bölümüne ekilir (Melek Bahçalı, Şengül Sarıaslan, Kezban Emer, Hümeyra Kaya)
- Küçük ve büyükbaş hayvanlar bazen yer (Hasan Kaya, Himmet Kaya, Musa Bostan, Halil Bircan, Ali Çetin).
- Ekili alan zararlısıdır, tohumları tarlalara yayılır (Nergis Saatçioğlu, Osman Yaşar, Davut Kanal, Halil Bircan, İsmail Sarıaslan, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.42 *Helianthus annuus* L.

Şekil 4.50: *Helianthus annuus*

Yöresel İsimleri: Günebakan, günbakan, ayçiçek, ayçekirdeği, çekirdek.	Lokalite No: 45, 61 Kullanım kodu: IB4, IIB1, IIIB, IVB Kullanım amacı: Çerez, tıbbi, yakacak, yem.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş yağlı tohumları tuzlu yada tuzsuz olarak tavada yada fırında kavrulduktan sonra çerez olarak tüketilir (Armağan Tarım, Fatma Ulu, Halime Tekeli, Altın Emrem, Ferizan Kızıltepe, Feremez Avcı).
- Yağlı çekirdeklerinden elde edilen taze çiçek yağı, kuru öksürüğü kesmek için kullanılır, günde birer tatlı kaşığı, 1-2 hafta boyunca içilir (Veysel Akın, Ahmet Sarıoğlu, Ali Mama, Özcan Mama, Halil Küçükkefe, Ayhan Özkan).
- Grip tedavisi için, taze yapraklarından hazırlanan infüzyonu, günde 3 çay bardağı, 2 hafta süre ile içilir (Atilla Uysal, Özcan Mama, Ayhan Özkan).
- Tarla üzerinde kalan kurumuş herbası toplanıp, yakacak olarak kullanılır (Hikmet Tokçan, Kamuran Horasan, Osman Yaşar, Davut Kanal, Raziye Ekiz).
- Hasattan kalan yaş ve kuru herba besi hayvanalarının yemlenmesinde kullanılır (Mehmet Yiğit, Oktay Köse, Dursun Akçakoca, Halil Bircan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çerez) [87, 104, 58, 79], idrar artırıcı, göğüs yumuşatıcı, çıban, ateş düşürücü, bronşit [5], çiçek yağı eldesinde [5, 104], arıcılıkta [102], yakacak [87] ve hayvan yemi olarak [58, 79] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.43 *Helianthus tuberosus* L.

Şekil 4.51: *Helianthus tuberosus*

Yöresel İsimleri: Yer elması.	Lokalite No: 45
	Kullanım kodu: IA3, IB3, IIA1, IIB1
	Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze yumrusu ile beraber tüm kökü, iyi temizlendikten sonra pişirilip yemeği yapılır (Hümeyra Kaya, Fadime İçen, Kamil Eroglu, Eşe Aktürk).
- Taze yumrusundan turşusu yapılır (Fadime İçen, Hümeyra Kaya, Fatma Özkan).
- Eskiden lohusa bayanlara, süt artırmak için çiğden ve pişirilip yedirilirdi (Osman Bircan, Yılmaz Çetin, Rabiye Eriş, Emine Kanık, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, yemek) [3, 87, 80, 42, 73, 74, 182, 64], salata, turşu [218], şeker hastalığı [87, 80, 42, 220, 73, 182, 86, 74, 64], böbrek-pankreas çalıştırıcı [74], idrar artırıcı [73, 74], süt arttırıcı ve safra söktürücü olarak [42] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.44 *Helichrysum arenarium* (L.) Moench subsp. *aucheri* (Boiss.) Davis et Kupicha

Şekil 4.52: *Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*

Yöresel İsimleri: Gözlübaba, gözlübaba otu, daşdüşüren, daşdüşüren ot, altın otu, kaya otu, üzümçük.	Lokalite No: 50, 70, 84, 86 Kullanım kodu: IIA1, VA7, VIA8 Kullanım amacı: Tıbbi, nazarlık, süs.

Yöresel kullanımları:

- Çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon içilirse, böbrek taşlarını düşürür, sarılığı yok eder (Elif Çapkın, Muzaffer Güteryüz, Kezban Emer, Hümeyra Kaya, Veli Eriş, Ayhan Özkan).
- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, böbrek ve mide ağrılarına iyi gelir (Muzaffer Güteryüz, İsmail Sarıaslan, Rabiye Eriş, Veli Eriş, Doğan Külcü, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).
- Kurutulmuş çiçekli herbası yıllarca bozulmadığından evlerde vazolarda süs olarak kullanılır (Hümeyra Kaya, Hasibe Güteryüz, Rabiye Eriş, Suna Karadeniz).
- Çiçeğiyle beraber kurutulmuş herbası, evin yüksekçe bir yerine asılır, nazarlık amacıyla kullanılır (Veli Eriş, İsmail Sarıaslan, Şengül Sarıaslan, Zekeriya Girgin).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [70, 205], ülser [8, 81, 205, 220, 64], böbrek ağrısı [8, 81 205, 220], idrar söktürücü, taş düşürücü, kum dökücü [8, 81, 205, 220, 140, 70], safra artırıcı [70, 81] ve süs olarak [205] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.45 *Inula graveolens* (L.) Desf.

Şekil 4.53: *Inula graveolens*

Yöresel İsimleri: Kokarot, kokar otu, kokulu ot, su otu, andız otu, kefen otu.	Lokalite No: 66 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VIIA3 Kullanım amacı: Tıbbi, hayvanların sevmediği, keçi yemi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksiyon, astım ve nefes darlığı hastalığının tedavisinde kullanılır, aç karnına içilir. (Esmâ Kaya, Mehmet Kaya, Döndü Akdeniz, Altın Emrem, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).
- Yaş herbasını sadece keçiler severek yer (Hasibe Güleriyüz, Kezban Emer, Muzaffer Güleriyüz, Zekeriya Girgin, Ali Çelik).
- Yaş herbasını besi hayvanları sevmez, yemez (İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (Tablo 5.2).

4.1.46 *Lactuca sativa* L.

Şekil 4.54: *Lactuca sativa*

Yöresel İsimleri: Marul, göbekli marul, kıvırcık marul, düz marul.	Lokalite No: 16 Kullanım kodu: IB1, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Yaş herbası, limonlu yada limonsuz olarak salata olarak tüketilir, bahçe ve tarlalarda yetiştirilip pazarlarda satılır (Musa Bostan, Hatice Teke, Hatice Cesur, Abdullah, Havakuyu, Meryem Sarı, Gülseren Üzer, Veli Eriş, Fatma Özkan).
- Taze salatası, kabızlığı gidermek için, 2 gün boyunca aç karnına yenir (Necati İnceoğlu, Ali Ceylan, İsmail Gökçen, Rafet Aktaş, Kezban Emer, Eşe Aktürk).
- Şeker hastalığını hafifletmek için, düzenli olarak yaş herbası tüketilir (Hatice Teke, Nurcan Dağdelen, Necati İnceoğlu, Ali Fidan, Hasibe Gülyüz, Kezban Emer).
- Bronşit tedavisinde bronşit olarak, yaş herbasından hazırlanan salatası aç karnına 3 gün boyunca yenir (Nurcan Dağdelen, Mehmet Aktar, Ali Kırçoban, Ramazan Karakuyu, Erdem Uyanık, Hatice Cesur, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, salata) olarak [101, 3, 131, 185, 147] ve arıcılıkta [102], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.47 *Lactuca serriola* L.

Şekil 4.55: *Lactuca serriola*

Yöresel İsimleri: Acı marul, deli marul, sütlü marul, eşek marulu, eşek helvası.	Lokalite No: 55, 75 Kullanım kodu: IA1, IA2, IIA1, IIA2, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Eskiden, genç yapraklarından kavurma ve börek içi yapılırdı (Doğan Külcü, Meryem Sarı, Erdem Uyanık, Veli Eriş, Eşe Aktürk).
- Taze gövdesi soyulup tuzlanarak yenir, şeker ve tansiyonu düzenleyici etkisi olduğuna inanılır (Ali Çetin, İsmail Sariaslan, Ayhan Özkan).
- Kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksion, astım ve nefes darlığı hastalığının tedavisinde kullanılır, aç karnına içilir (Esmâ Kaya, Mehmet Kaya, Songül Özkan).
- Hastalanan yabani hayvanlar zaman zaman taze yapraklarından yerler (Halit Kıvrak, Yılmaz Çetin, Ali Çetin, İsmail Sariaslan, Ayhan Özkan).
- Eşekler ve büyükbaş hayvanlar severek yer (Yılmaz Çetin, Emine Çetin, Ali Çetin, Döndü Akdeniz, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (salata) [104, 164, 200, 217], idrar artırıcı, spazm çözücü, yatıştırıcı [77, 132], gıda [49, 200, 209], astım, kalp rahatsızlıkları, şeker hastalığı, tansiyon, uykusuzluk [104, 149, 206] ve keklik yemi olarak [49, 77, 87, 132, 164, 185] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.48 *Lapsana communis* L. subsp. *intermedia* (Bieb.) Hayek

Şekil 4.56: *Lapsana communis* subsp. *intermedia*

Yöresel İsimleri: Tavşan salatası, tavşan ekmeği, şebrek, yabani marul.	Lokalite No: 50, 59 Kullanım kodu: IAI, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Yaş herbasından hazırlanan haşlaması yoğurtlanıp yenir (Arzu Duman, Nesibe Dünder, Alime Batı, Osman Bircan, Fatma Özkan).
- Eskiden, taze yapraklarından hazırlanan lapa, çıban ve yara pansumanı olarak kullanılırdı (Eşe Aktürk, Emine Çetin, Döndü Akdeniz).
- Küçük ve büyük baş hayvanların yemlendikleri bitkilerdendir (Ramazan Karakuyu, Tuncer Damtepe, Nurcan Dağdelen, İsmail Sariaslan, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Cilt yumuşatıcı ve yara iyileştirici olarak [77, 132] kullanım bilgisi bulunmaktadır.

4.1.49 *Logfia arvensis* (L.) Holvb.

Şekil 4.57: *Logfia arvensis*

Yöresel İsimleri: Paryavşan otu, paryavşan	Lokalite No: 42, 50, 51 Kullanım kodu: IIA1, IIA2 Kullanım amacı: Tibbi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutuluş herbasından hazırlanan buhar kompresi yara tedavisinde kullanılır (Osman Kocatürk).
- Taze herbasından hazırlanan lapa, egzema tedavisinde kullanılır. Destek için infüzyonu da içilir (İsmail Aşçı, Fatma Özkan, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan, Ayhan Özkan).
- Yaş yada kurutulmuş herba infüzyonu şeker hastalığını hafifletmek için dahilen kullanılır (Osman Kocatürk, Nihat Çalt, Muzaffer Girgin, Veli Eriş, Ayhan Özkan).
- Taze yaprak ve çiçek infüzyonu, besi ve binek hayvanlarında görülen karın ağrısı gibi sindirim bozukluklarının tedavisi için kullanılır (Ali Keskin, Musa Bostan, Naci Kırmızıoğlu, Osman Bircan, İsmail Sarıaslan).
- Böbrekte kum ve taştan kaynaklanan karın arılarının giderilmesinde ve taş-kum düşürmede, yaş yada kuru herbasından hazırlanan infüzyonu düzenli olarak kullanılır (Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.50 *Matricaria chamomilla* L. var. *recutita* (L.) Grierson

Şekil 4.58: *Matricaria chamomilla* var. *recutita*

Yöresel İsimleri: Papatya, papatya otu, papatça, pobeş, koyungözü.	Lokalite No: 34, 75 Kullanım kodu: IA7, IIA1, VA1, VIA8, VIA16, VIIA5 Kullanım amacı: Çay, tıbbi, boya, süs, çocuk oyunu, güzel koku.

- Kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan infüzyonu, keyif çayı olarak tüketilir (Ayşe Erdem, Hüseyin Güler, Aysel Baydar, Ayhan Özkan, Veli Eriş).
- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, şeker hastalığının tedavisi için uzun süreli kullanılır (Hatice Türkoy, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan buhuru ve infüzyonu sinüzit tedavisinde kullanılır (Esmâ Kaya, Mehmet Kaya, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).
- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, gırtlak kanseri tedavisi için kullanılır (Şengül Sarıaslan, Döndü Akdeniz, Fatma Özkan).
- Kurutulmuş çiçekleri ile kekiğin çiçekli herbalarından hazırlanan infüzyon, öksürük kesici ve bronşit tedavisi için kullanılır (Alime Batı, Döndü Akdeniz, Mecbure Atlig, Süleyman Türkoy, Elif Keten, Erdal Polav, Ayhan Özkan).
- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, bademcik ve ağız-boğaz ağrısını geçirmek için kullanılır (Ahmet Karaca, Fatma Özkan, Ayhan Özkan, Döndü Akdeniz).
- Vücut iltihaplarını söktürmek için, kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan infüzyonu düzenli olarak içilir (Erol Adıgüzel, Halil Küçükefe, Hatice Erdoğan).
- Saç rengini açmak için, yaş çiçekli herbasından hazırlanan dekoksasyon ile banyo yapılır. Yüz rengini açmak için ise buhuru yapılır (Meryem Necipoğlu).

- i) Yaş yada kurutulmuş (çiçeksiz) herbasından hazırlanan infüzyonu hazımsızlık, kusma, ishal gibi mide-bağırsak hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Sevgi Külcü, Ayşe Erdem, Hatice Cura, Mehmet Yiğit, Kadir Akyüz, Necati Esentürk, Huriye Eke, Aysel Baydar, Eşe Aktürk).
- j) Yaş yada kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu damar tıkanıklığı tedavisinde kullanılır (Sevgi Külcü, Altın Emrem, Bilgin Özkan, Cemil Erdak, İsmail Sarıaslan, Eşe Aktürk).
- k) Soğuk algınlığı, nezle ve grip tedavisi için, kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan infüzyonu tok karnına, düzenli olarak tüketilir (Cansel Sarı, Hava Aslan, Tahsin Yuman, Mecbure Atlig, Yüksel Aslan, Abdullah Havakuyu, Fatma Yörük, Namık Kurt, Erdal Polav, Aysel Baydar).
- l) Adet sancılarını dindirmek ve rahatlamak için, kuru çiçeklerinden hazırlanan infüzyonundan günde 3 bardak, 3 gün boyunca içilir (Feremez Avcı, Ayşe Erdem).
- m) Diş ağrısı, karın ağrısı, bacak ağrısı ve romatizma gibi tüm vücut ağrı ve sancılarını dindirmek için, kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyonu tüketilir (Hatice Cura, Ayşe Erdem, Bilal Bozel, Ahmet Karaca, Metin Çatak, Mehmet Yiğit).
- n) Yaş çiçekli herbasından çocuklar başlarına taç yapıp çeşitli oyunlarında kullanırlar (Rabiye Eriş, Erdal Polav, Hatice Cura, Ayşe Erdem, Bayram Dünder, Aysel Sarı).
- o) Baharda açan yaş herbasından toplanıp evlere getirilir, güzel koku ve görüntüsü nedeniyle vazolarda sergilenir, evin hoş kokması sağlanır (Aysun Keskin, Celil Özalıç, Bekir Yıldırım, Suna Karadeniz, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [87, 72, 75, 200, 209], öksürük, bademcik, boğaz ağrısı [8, 81 89, 195, 149, 202], idrar söktürücü, böbrek taşı, mesane taşı, ağrı kesici [195, 8, 73, 74, 81, 82, 149, 202], yara-yanık, egzema [8, 81 70, 73, 74, 195, 149], iştah açıcı [8, 81 82, 195], migren, baş ağrısı [8, 35, 64, 73, 74, 81, 82, 195], karın ağrısı [8, 81 50, 64, 202], depresyon, ateş düşürücü, [8, 81, 202], astım, çocuk düşürücü [202], cinsel güç artırıcı [8, 81 149], basur, diyabet [8, 81, 35, 149], karaciğer-mide rahatsızlıkları [149], saç dökülmesi [2, 50, 73, 74, 87, 149], uykusuzluk, romatizma [50, 64, 81, 149], göz ağrısı [64], iltihap söktürücü, gaz giderici [64, 72, 73, 74, 195], antiseptik [195], adet düzenleyici [8, 81, 82, 195], safra söktürücü [195], yatıştırıcı [73, 74, 195], sinüzit, yorgunluk, sinirsel ishal, diş hastalıkları, anal ve genital iltihaplar [195], bağırsak iltihabı, bağırsak solucanı, ülser, menapoz, [2, 70, 191] saç rengini açıcı yada sarılaştırıcı [35, 50, 64] ve sinirsel hazımsızlık giderici [70, 64, 191] şeklinde kullanım bilgileri bulunmaktadır.

4.1.51 *Onopordum myriacanthum* Boiss.

Şekil 4.59: *Onopordum myriacanthum*

Yöresel İsimleri: Eşek kengeri, eşşek kengeri, eşek kengeli, eşşek kengeli, eşek diken, kıızıldiken, sarı diken.	Lokalite No: 37, 51 Kullanım kodu: IA2, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin genç gövdesi soyulup tuzla yenir, yada buzdolabına konup sonra soyulup yenir (Fatma Özkan, İsmail Sarıalan, Arzu Duman, İbrahim Çınarlıer, Meral Akkaya, Hasan Zangal, Celil Özalcı).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, dahilen idrar söktürücü olarak kullanılır. Günde 1-2 çay bardağı 3-5 gün süre ile içilir (Fatma Özkan, Hümeysra Kaya, Ayhan Özkan).
- Yaş herbasını sadece keçiler yiyebilir, koyunlar nadiren yer (Yaşar Yenilmez, Arzu Duman, İsmail Aşçı, Ali Çetin).
- Eşekler severek yer (Mustafa Ölmez, Nesibe Yılmaz, İsmail Sarıalan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) olarak [209], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.52 *Pallenis spinosa* (L.) Cass.

Şekil 4.60: *Pallenis spinosa*

Yöresel İsimleri: Nalçeken, dağ nergizi, sarı papatya.	Lokalite No: 42
	Kullanım kodu: IIA1, VA4, VB4
	Kullanım amacı: Tıbbi, süpürge.

Yöresel kullanımları:

- Eskiden, yaş çiçeklerinden hazırlanan lapa, yara ve çıban tedavisinde kullanılırdı (Eşe Aktürk, Ayhan Özkan, Osman Bircan, Yılmaz Çetin).
- Yaş yada kurutulmuş çiçek/tohumlarından hazırlanan infüzyon, soğuk algınlığı ve öksürük tedavisinde kullanılır (Leman Türk, Zeynep Yiğittop, Doğan Külcü, Emine Çetin, Suna Karadeniz, Raziye Ekiz, Osman Bircan, Ayhan Özkan).
- Kurutulmuş herbasından süpürge yapılır, hayvanların altını süpürmek için kullanılır (Raziye Ekiz, Şengül Sarıaslan, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay olarak [209], yara ve çıban kurutucu, mide ülseri, boğmaca [63], öksürük tedavisinde [63, 209] ve ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.53 *Picnomon acarna* (L.) Cass.

Şekil 4.61: *Picnomon acarna*

Yöresel İsimleri: Çakırdikeni, malyar.	Lokalite No: 59
	Kullanım kodu: IIA1, IVA
	Kullanım amacı: Tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Kanser tedavisi için, yapraklarından soğanlı kavurma yapıp yenir. Hayvanlar yemez (İsmail Aşçı, Aysel Baydar, Ayhan Özkan).
- Taze yapraklarından hazırlanan infüzyon, kanser tedavisi için, aç karnına günde 3 çay bardağı 1-2 ay boyunca düzenli olarak içilir (Ali Erel, Aysel Baydar, Ayhan Özkan) – (Reç. 34).
- Dikenli herbasını sadece develer yiyebilir (Sevgi Külcü, Ali Ekiz, Halil Küçükefe, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.54 *Scolymus hispanicus* L.

Şekil 4.62: *Scolymus hispanicus*

Yöresel İsimleri: Şevketi bostan, sarıtiken, diken pamuğu, kegeçen, kegecen.	Lokalite No: 39 Kullanım kodu: IA1, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- İlk çıkan taze yaprakları çiğ olarak yenir yada salatası yapılır (Altın Emrem, Elvan Gezer, Hümeyra Kaya, Emine Kanık, Döndü Akdeniz, Fatma Özkan).
- Kurutulmuş ufalanmış herbası, ekmek mayasına katılıp, ekmek yapılır (Elif Keten, Öcal, Ersoy, Serpil Koca, Fatma Özkan).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, dahilen idrar söktürücü ve böbrek taş olarak kullanılır (Sabahat Tıkıroğlu, Emine Yüksel, Ayhan Özkan).
- Taze yada kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksasyon, şeker hastalının hafifletilmesinde kullanılır (Süleyman Türksöy, Fatma Özkan).
- Yüksek kolesterol ve böbrek yetmezliğine karşı, taze yada kurutulmuş kök dekoksasyonu dahilen kullanılır (Hatice Türkoy, Zeynep Eğercioğlu, Eşe Aktürk).
- Taze herbasını küçükbaş hayvanlar ve develer yer (Davut Kanal, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, haşlama) [7, 70, 96, 97, 209, 210, 217], yahni, salata [209], yüksek şeker [8, 81 34, 63, 97, 147], idrar artırıcı, böbrek taş [5, 7, 8, 81 34, 63, 97, 103, 109, 147], safra taşı [7, 109], iştah açıcı, ishal [103], basur [103, 164], hayvan (özellikle keçi) yemi olarak [3, 7, 80, 147] ve arıcılıkta [102], kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.55 *Senecio vulgaris* L.

Şekil 4.63: *Senecio vulgaris*

Yöresel İsimleri: Kül tikenı, sütlüce, serçe otu, kuş otu, kanarya otu.	Lokalte No: 32, 43, 66 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, IVA Kullanım amacı: Tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, idrar söktürücü olarak kullanılır (Yahya Erdal, Ali Ekiz, İsmail Sarıaslan, Arzu Tosun).
- Bronşit tedavisi için, çiçekli yada tohumlu herbasından hazırlanan infüzyon, aç yada tok karnına gün 3 defa birer çay bardağı 1-2 hafta süre ile içilir (Nazmiye Küçük, Yahya Erdal) – (Reç. 35).
- Koyun, keçi ve ineklerin süt verimini artırmak amacıyla, ara ara yedirilir (İsmail Sarıaslan, Davut Kanal, Osman Yaşar, Ruhi Say, Özcan Mama, Ayhan Özkan).
- Kümes ve küçükbaş hayvan yemi olarak kullanılır (Mehmet Emrem, Altın Emrem, Mustafa Balkan, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (haşlama bitki salatası) [2, 209, 215], güveçte yemek [217], uterus sıvısını artırıcı, idrar artırıcı, kanama durdurucu, menopoz dönemi sinir yatıştırıcısı, jinekolojik kanamalar [195], egzema [2, 151], doğal boya [2], hayvanlarda süt artırıcı [2, 7], besi hayvanları ve kuş-güvercin yemi olarak [2, 7, 215], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.56 *Silybum marianum* L.

Şekil 4.64: *Silybum marianum*

Yöresel İsimleri: Kenger, sütlü kenger, sütlü kengel, deve diken, deve kengeli, sütlü, sütlüdiken, tiken, diken.	Lokalte No: 28, 34 Kullanım kodu: IA2, IIA1, VIA8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, süs.

Yöresel kullanımları:

- Taze körpeyken gövdesi soyulup yenir (Mustafa Balkan, İsmail Sarıaslan, Ali Çetin).
- Vücut ağrılarını dindirmek için, taze körpe iken tamamı hasat edilip haşlama yemeği yapıp yenir (Naime Arınç, Serpil Koca, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).
- Taze yada kurutulmuş tohum infüzyonu, nezle ve soğuk algınlığı gibi hastalıklardan korunmak ve tedavi amacıyla içilir. Isıtıcı etkisi vardır (Sevgi Külcü, Ali Ekiz, Ramazan Solmaz, Zekeriya Girgin, Ali Çetin).
- Taze tohumundan infüzyon, sara ve karaciğer hastalıklarının tedavisi için düzenli olarak, aç karnına tüketilir (Tuncay Güler, Ayhan Özkan, Fatma Özkan).
- Süs bitkisi olarak kullanılır (Naime Ünal, Yeter Özkaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, pilav katığı) olarak [2, 195, 202, 209, 215], karaciğer rahatsızlıkları [5, 195, 149], ateş düşürücü, ağrı kesici, safra artırıcı [8], kusma [202], idrar artırıcı, iştah açıcı [5] ve romatizma ağrılarını azaltıcı olarak [8, 81, 5] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.57 *Tragopogon dubius* Scop.

Şekil 4.65: *Tragopogon dubius*

Yöresel İsimleri: Yemlik, tekeotu, tekesakalı, keçisakalı, üfürcek, uçurcek, sütlü ot.	Lokalte No: 34, 52 Kullanım kodu: IA2, IA9, IVA Kullanım amacı: Gıda, sakız, yem.

Yöresel kullanımları:

- Çiçek açmadan önce gövdesi, çiğ soyularak çiğ olarak tüketilir (Osman Kocatürk, Hüseyin Güler, Şahin Güler, Ali Çetin).
- Taze herbası sütlü olur, sütüyle beraber herbası yenir (Gülizar Bozkurt, Hasan Kaya, Mustafa Karasu, Hüseyin Güler, Suna Karadeniz, Ali Çetin).
- Yaş gövdesi sütlü olur, keçi-koyun gibi küçükbaş hayvanlar severek yer (Erol Yenilmez, Tuncay Güler, Muzaffer Girgin, Halil Küçükefe, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [96], karın ağrısı tedavisinde [220, 213] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.58 *Tussilago farfara* L.

Şekil 4.66: *Tussilago farfara*

Yöresel İsimleri: Devetabanı, öksürük otu.	Lokalite No: 31 Kullanım kodu: IAI, IIAI, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Eskiden, taze genç herbası toplanıp haşlanır, limonlayıp salata şeklinde yenirdi (Eşe Aktürk, Fatma Özkan, Arzu Duman, Altın Emrem).
- Kurutulmuş yada yaş çiçekli/çiçeksiz herbasından hazırlanan infüzyon kış boyunca ara ara içilir, soğuk algınlığı, bronşit gibi hastalıklardan koruyucu özelliği vardır (Fatma Özkan, Döndü Akdeniz, Hasibe Güteryüz, Hasan Kaya).
- Boğaz ağrısı ve ses kısıklığı için, yaş yada kuru herbasından hazırlanan infüzyonu düzenli olarak içilir (Arzu Duman, Osman Bircan, Emine Çetin, Eşe Aktürk).
- Yörede bol bulunur, küçük ve büyükbaş hayvanlar yer (Elif Güraslan, Şengül Sarıaslan, Esmâ Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [215, 217, 209], akut ve kronik öksürük [96, 100, 8, 81 77, 132, 138, 195, 216, 217], soğuk algınlığı, mide-bağırsak sancıları [213], ses kısıklığı, bronşit, astım ve larenjitte kullanıldığı [5, 77, 132, 195, 213, 149] kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.59 *Xanthium spinosum* L.

Şekil 4.67: *Xanthium spinosum*

Yöresel İsimleri: Pıtrak dikenli, pıtrak tikenli, deve tikenli, pıtırak.	Lokalite No: 66 Kullanım kodu: IIA1, VIA13 Kullanım amacı: Tıbbi, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Böbrek taşlarını düşürmek için, dikenli herbasından hazırlanan dekoksyonu düzenli olarak dahilen tüketilir (Yavuz Küçük Kurt, Hüseyin Güler, Tuncay Güler).
- Kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksyonu, aç karnına günde 2 bardak, böbrek ve mide hastalıklarına karşı, içilir (Tuncay Güler, Veysel Akın, Yeter Özkaya) – (Reç. 36).
- Arıların sık ziyaret ettiği bitkilerdendir (Şahin Güler, Yılmaz Çetin, Veysel Akın, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar artırıcı, terletici, yatıştırıcı olarak [77, 132], deve yemi olarak [78] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.60 *Xanthium strumarium* L. subsp. *strumarium*

Şekil 4.68: *Xanthium strumarium* subsp. *strumarium*

Yöresel İsimleri: Domuz pıtrağı, pıtrak, sıracı otu.	Lokalte No: 45
	Kullanım kodu: IA4, IIA1, VIA18
	Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, zımpara.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesinin içi yenir, tadı çamfıstığına benzer, yağlıdır (Tuncay Güler, Naci Kırmızıoğlu, Döndü Akdeniz, Ayhan Özkan).
- Nefes darlığı ve astım tedavisi için, kurutulmuş yada yaş kökünden hazırlanan dekoksionundan sabah-akşam birer bardak 2-3 hafta süre ile içilir (Huriye Eke, Naci Kırmızıoğlu, Hüseyin Güler, Ayşe Erdem, Ayhan Özkan) – (Reç. 37) – (Şekil 4.68).
- Kurutulmuş meyvesinin tüylü kısmı zımpara gibi kullanılır. Egzemalı bölge zımparalanır, ısıtılarak kabuğu çıkarılan gebre kökü müsilaajından hazırlanan ilacı egzemalı bölgeye uygulanır (Naci Kırmızıoğlu, Tuncay Güler, Dursun Akçakoca, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar artırıcı [77, 78, 132], terletici, yatıştırıcı [77, 132], kurt düşürücü olarak [95] kullanım kaydı bulunmaktadır.

BORAGINACEAE

4.1.61 *Alkanna orientalis* (L.) Boiss. var. *orientalis*

Şekil 4.69: *Alkanna orientalis* var. *orientalis*

Yöresel İsimleri: Tospaa otu, tosbaa otu, tospağa otu, alkanlı, topaçya, gırkısarak.	Lokalite No: 31, 75 Kullanım kodu: IA6, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Gıda, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Taze çiçekleri emilerek yenir, hoş-tatlı bir tadı vardır (Ali Çetin, Hakan Kaya, İsmail Sarıaslan).
- Bitkinin herbası, küçükbaş hayvan yemi olarak kullanılır (Ayşe Kaya, Halit Kıvrak).
- Ekinlerin arasında biter, hayvanlar yer (Mustafa Balkan, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Arıların sıklıkla ziyaret ettiği bitkilerdendir (Şahin Güler, Ali Çiftçi, Hasan Kaya, Himmet Kaya, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiçek bal özü emilerek, çiğ) [4, 209], kabızlık, deri lezyonları, kaşıntı [4, 8, 81], lohusa sansıcı, göz hastalıkları [77, 132], yara [40, 4, 220], adet kesici, bakteri öldürücü, mide-karın ağrısı, vaginal akıntı, idrar yolu iltihabı [4], kırmızımsı kök boya [4], müshil [220] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.62 *Anchusa azurea* Mill. var. *azurea*

Şekil 4.70: *Anchusa azurea* var. *azurea*

Yöresel İsimleri: Mor çiçek, tatlı dili, tatlı dil.	Lokalite No: 33, 74 Kullanım kodu: IA6, IIA1, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Çiçeklerinin sütü emilir (Halit Kıvrak, Ali Çetin, Hümeyra Kaya, Ali Çetin, Eşe Aktürk).
- Akrep ve yılan sokmasına karşı, taze hastaliksız yapraklarından hazırlanan lapası ve lapasının suyu kullanılır (Hüseyin Güler, Ferizan Kızıltepe, Tuncay Güler).
- Besi hayvanları için, yem bitkisi olarak kullanılır (Nesibe Yılmaz, Şahin Güler, Ayşe Erdem, Hümeyra Kaya, Mehmet Kaya).
- Arıların sıklıkla ziyaret ettiği yabani bitkilerdendir (Hasan Kaya, Feremez Avcı, Şahin Güler, Ali Çetin, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, sebze yemeği) [78, 209], yara iyileştirici [188, 205], hayvan yemi [78], yılan sokmasında panzehir olarak [82], terletici, idrar arttırıcı, ülser [77, 132], kanser [188] ve küçük taşıma kabı yapımında [188] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.63 *Cynoglossum creticum* Mill.

Şekil 4.71: *Cynoglossum creticum*

Yöresel İsimleri: Köpek dili, köpek otu, kırk damar otu.	Lokalite No: 24 Kullanım kodu: IA6, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze çiçekleri emilerek yenir, hoş-tatlı bir tadı vardır (Hümeyra Kaya, Ali Çetin, Hakan Kaya, İsmail Sariaslan).
- Taze yaprak infüzyonundan hazırlanan losyon bir pamuğa emdirilip siğlli bölgeye günde 3 defa, geçene kadar (en fazla 2 hafta süre ile) sürülür, şifa için dua edilir (Hatice Yağız, Hatice Erdoğan, Eşe Aktürk).
- Taze yapraklarından hazırlanan lapası yanıklarda ve kaşıntılarda kullanılır (Zübeyde Ağır, Ruhi Say, Eşe Aktürk).
- Yaş herbasından hazırlanan infüzyonu ile saçlar durulanır, saç bakımında kullanılır (Mustafa Ölmez, Fatma Ulu, Fadime İçen, Hümeyra Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) olarak [209], yara-iltihap kurutucu [205], arıcılıkta [102], olarak kullanım bilgisi kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.64 *Echium italicum* L.

Şekil 4.72: *Echium italicum*

Yöresel İsimleri: Kılıhca, dikenli ot.	Lokalite No: 37, 59, 74 Kullanım kodu: IA6, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Tomurcuktan yeni açmış çiçeği tatlıdır, yenir (Eşe Kocatürk, Ali Çetin, Hasan Kaya, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Yaş yada kuru herbasından hazırlanan dekoksiyon, ayak egzemasının tedavisinde banyo suyu olarak kullanılır, temiz bir leğen içinde günde 2 kez birer saat bekletilir (Mustafa Ölmez, Emine Kanık, Doğan Külcü, Ayhan Özkan).
- Yaş herbasını besi hayvanları yer (Hasibe Güteryüz, Rabiye Eriş, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, haşlama, kavurma) [200, 209, 217], idrar artırıcı [77, 96, 132, 133, 149], yılan-böcek sokması [96, 149], yara [76, 87, 143, 220], terletici, yatıştırıcı [77, 132], iltihap söktürücü [200] ve yem olarak [164] kullanım bilgisi kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.65 *Heliotropium europaeum* L.

Şekil 4.73: *Heliotropium europaeum*

Yöresel İsimleri: Bostan otu, sirken, siğilotu, deli sirken, pampul, pambul, pampul otu.	Lokalite No: 64 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, astım rahatsızlıklarında dahilen kullanılır (Zekeriya Girgin, Fatma Kaya, Ayhan Özkan).
- Yaş herba infüzyonu ılıyınca losyon şeklinde, egzema tedavisinde harici olarak kullanılır (Mustafa Ölmez, Fatma, Ulu, Hatice Erdoğan Eşe Aktürk).
- Akrep sokma durumunda, oluşacak ağrıyı kesmesi için, taze yaprakları lapa şeklinde sokulan yere günde 3 defa gün boyunca bastırılır (Hümeysra Kaya, Fatma Özkan).
- Yaş herbasını hayvanlar severek yer (Raziye Ekiz, Ali Ekiz, İsmail Sarıaslan).
- Çiçekleri için arıcılıkta kullanılır (Raziye Ekiz, Halil Küçükefe, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Ateş düşürücü, safra söktürücü [82] ve koyun-keçi yemi (sütgen) olarak [96, 78] kullanım kaydı bulunmaktadır.

BRASSICACEAE

4.1.66 *Alyssum murale* Waldst. & Kit. subsp. *murale* var. *murale*

Şekil 4.74: *Alyssum murale* subsp. *murale* var. *murale*

Yöresel İsimleri: Nohudak, kuduzotu, deliotu, paryavşağı, sarı çiçek.	Lokalte No: 59 Kullanım kodu: IA1, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze yaprağı ile roka üzerine tuz, limon sıkılarak yenir (Emine Çetin, Ali Çetin, Eşe Kocatürk, Hümevra Kaya).
- Kurutulmuş çiçekli herba infüzyonu, cilt lekelerini çıkarmak için, dahilen düzenli olarak içilir (Mustafa Ölmez, Oktay Köse, Kazım Ertürk, Fatma Özkan).
- Bitki tohuma kaçınca yenmez ama koyun-keçi severek yer (Hasan Kaya, Hümevra Kaya, Esmâ Kaya, Adem Tezcan, Eşe Kocatürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay olarak [205] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.67 *Brassica oleracea* L. var. *capitata*

Şekil 4.75: *Brassica oleracea* var. *capitata*

Yöresel İsimleri: Lahana, beyaz lahana, kelem.	Lokalite No: 31, 34, 71 Kullanım kodu: IB1, IIBI, IVB, VIB11 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, mantara karşı

Yöresel kullanımları:

- Biber, domates, siğilli salatalık ve gebre ile beraber yada ayrı ayrı turşusu yapılır (Sultan Uludal, Rabiye Eriş, Fatma Özkan).
- Lale otu, ısırğan, pırasa ve ıspanak herbalarıyla beraber doğranıp, çakırlı pide/çakırlı ettik/otlu pidesi yapılır (Fatma Yörük, Nurgül Korkmaz, Sultan Uludal, Elif Çapkın, Fatma Özkan).
- Taze yaprağı ile roka üzerine tuz, limon sıkılarak yenir (Feremez Avcı, Gülfen Candan, Nurgül Korkmaz, Eşe Kocatürk).
- Taze yapraklarından hazırlanan dekoksion, düzenli içilirse, mide hastalıklarına iyi gelir (Mehmet Kaya, Aysel Sarı, Zekeriya Girgin, Fatma Özkan).
- Bacak, boyun ve bel ağrısı için, taze yaprak lapası haricen kullanılır (Hatice Yağız, Hatice Erdoğan, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Dıştaki taze 3-4 yaprağından hazırlanan dekoksion üzerine 3-4 damla limon damlatılıp, sabahları aç karnına 1-2 su bardağı olarak, oboziteye karşı, zayıflamak, fazla yağları eritmek yada kilo vermeye için, 1 ay boyunca düzenli olarak içilir (Gülten Tüfekçi, Zafer Kaya, Nergis Saatçioğlu, Aysel Sarı, Emine Yüksel, Arzu Tosun, Hümeysra Kaya) – (Reç. 38).

- g) Kansere karşı ve tumor küçültmek için, yarım kg kadar haşlanmış yaprağının üzerine 3-4 damla limon damlatılıp, 3 ay boyunca suyu içilir ve yaprağı yenir (Kadir Akyüz, Necati Esentürk, İbrahim Yılmaz, Ayhan Özkan) (**Reç. 39**).
- h) Taze gövdesinden hazırlanan salatası, kötü hastalık (verem) tedavisi için düzenli olarak yenir (Hatice Cesur, Suna Karadeniz, Fatma Yörük, Eşe Aktürk).
- i) Taze yapraklarının dekoksilyonundan hazırlanmış banyosu, ayak mantarı ve ayak şişkinliği tedavisinde kullanılır (Leyla Koç, Zeynep Yiğittop, Hatice Erdoğan, Muzaffer Güleriyüz, Eşe Aktürk).
- j) Bitki tohumu kaçınca yenmez ama, koyun-keçi yer (İsmail Sarıaslan, Adem Tezcan, Hasan Kaya, Esma Kaya, Leyla Koç, Eşe Kocatürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, haşlama, kavurma) [2, 3, 87, 63, 131, 147, 215], bel ağrısı [63], idrar yolu iltihabı, romatizma [2, 133], ülser [2, 146], mide ağrısı [2, 151], ateş düşürücü [151], yüksek şeker, spazm, cilt morlukları, ses kısıklığı, ağrı kesici, bademcik iltihabı [2, 92], göz kapağı iltihabı [2, 55], bronşit [2, 87], kanser [195], çıban [2, 87, 63, 44], iltihap sökücü, genital kaşıntı [92], doğal boya [2] ve arıcılıkta [102] kullanımı kayıtlıdır.

4.1.68 *Brassica rapa* L. subsp. *campestris* (L.) Clapham

Şekil 4.76: *Brassica rapa* subsp. *campestris*

Yöresel İsimleri: Şalgam, çalgam, yem şalgamı, yem pancarı, beyaz pancar, şalgam turpu, şalgam otu.	Lokalite No: 17, 30 Kullanım kodu: IB2, IIB1, IIB2, IVB Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze gövdesi emilip içilir (Erdem Kaya, Halil Küçükefe, Fatma Yörük, Hasan Uslu, Hüzeyin Zengin, İsmail Sarıaslan).
- Taze gövdesinden sıkılarak elde edilen suyu, böbrek yetmezliğini hafifletmek için içilir (Hatice Erdoğan, İbrahim Yağız, İmdat Bahçer, İsmail Sarıaslan).
- Taze kökünden hazırlanan dekoksion, nezle ve grip tedavisinde dahilen kullanılır (Hatice Erdoğan, Himmet Kaya, Ali Coşkun, Fatma Özkan).
- Sütveren hayvanların sütlerini artırmak amacıyla ara ara yedirilir (Fatma Özkan, Hasan Uslu, Serdar Şahan, Erol Özüdüz, Osman Bircan).
- Büyükbaş hayvan yemi olarak kullanılır (Erdem Uyanık, Ümran Taşlık, Fadime İçen, Hümevra Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (Tablo 5.2).

4.1.69 *Capsella bursa - pastoris* (L.) Medik.

Şekil 4.77: *Capsella bursa-pastoris*

Yöresel İsimleri: Övez otu, tahtacı otu, muska, muska otu, tuzluca, tuzluca otu.	Lokalite No: 11, 15, 24, 34, 65, 75 Kullanım kodu: IA1, IIA1, IIA2, IVA, VA7 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, nazarlık.

Yöresel kullanımları:

- Yaş taban yaprakları yenir, salataya katılır (Hayriye Bozkurt, Eşe Aktürk, Mustafa Uçar, Emine Çetin, Ali Çetin, Sultan Uludal, Hümeysra Kaya).
- Taze yaprak lapası, kanayan insane ve hayvan yarasına bastırılınca kanamayı durdurur (Fatma Yörük, Kamuran Horasan, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).
- Hayvanların severek yediği bitkilerdendir (Hasan Uslu, Tuncay Güler, Suna Karadeniz, Döndü Akdeniz, Fatma Özkan).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan nazarlık, insan ve hayvanların boyunlarına takılarak kullanılır (Ali Keskin, Emine Çetin, Döndü Akdeniz, Altın Emrem, Rabiye Eriş, Veli Eriş, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (salata, börek içi) [4, 2, 7, 68, 78, 75, 87, 93, 104, 152, 164, 188, 149, 206, 209, 215, 217], burun, mide-bağırsak kanamaları [2, 8, 81 63, 70, 104, 133, 206, 220], adet düzenleyicisi [63, 8, 81 77, 132, 133, 206], basur, altına idrar kaçırma, dizanteri, boğaz-badecik-ses teller tahrişi, öksürük, tansiyon, cilt lezyonları [8, 81, 206, 220] anne sütü artırıcı [200], kabızlık [2, 5, 206], romatizma [2, 4], mide rahatsızlıkları [2, 8, 81 63], idrar söktürücü, böbrek kum-taşı [2, 5, 29, 73, 74, 104, 220], ishal [70], şeker hastalığı [48, 86, 133, 220] ve hayvan yemi olarak [2, 78], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.70 *Cheiranthus cheiri* L.

Şekil 4.78: *Cheiranthus cheiri*

Yöresel İsimleri: Sarı şepboy, sarı şebboy, şebboy, şepboy, şepboy, aşk merdiveni.	Lokalite No: 20 Kullanım kodu: IIB1, IIB2, VIB8 Kullanım amacı: Tıbbi, süs.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan infüzyon, grip ve nezle tedavisi için, 2 hafta boyunca günde 2-3 çay bardağı içilir (Kamuran Horasan, Ayhan Özkan).
- Keçiler ve yabani hayvanlar hastalandıklarında bir miktar yerler (Hasan Kaya, Hümeyra Kaya, Muzaffer Girgin, Ali Çetin).
- Güzel kokusu için, bahçe kenarları ve saksılarda yetiştirilir (Hümeyra Kaya, Ayşe Kaya, Naime Ünal, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Uçucu yağ ve süs bitkisi olarak [196] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.71 *Eruca sativa* Mill.

Şekil 4.79 *Eruca sativa*

Yöresel İsimleri: Roka	Lokalise No: 16, 20 Kullanım kodu: IB1, IIB1, IVB Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze taban yapraklarından haşlama yada kavurma şeklinde yemeği yapılır (Hümevra Kaya, Rabiye Eriş).
- Taze yaprakları salata olarak tüketilir (Alime Batı, Nazmiye Küçük, Eşe Öztürk).
- Kış hastalıklarına karşı korunmak için, taze taban yaprakları yıkanıp yenir (Fatma Özkan, Servet Kaya, Eşe Aktürk).
- Boğaz ağrısına geçirmek için, taze yaprakları çiğnenip yenir (Nazmiye küçük, Ali Ekiz, Ali Çiftçi, Fatma Yörük, Veli Eriş).
- Bağırsak tembelliğini gidermek için, taze yaprakları aç karnına ve yemekle beraber salata olarak tüketilir (Eşe Aktürk, Hümevra Kaya, Rabiye Eriş).
- Bitki tohuma kaçınca, besi hayvanlarına yem olarak verilir (Elif Çapkın, Hümevra Kaya, Sultan Uludal, Osman Bircan, Emine Kanık, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, sebze yemeği) olarak [7, 49, 87, 101, 164, 209], soğuk algınlığı, sindirim kolaylığı, şişkinlik [202], kuvvet verici, iştah açıcı [5, 7, 104, 109, 185], uyarıcı, öksürük kesici [104] ve arıcılıkta [102] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.72 *Lepidium sativum* L.

Şekil 4.80: *Lepidium sativum*

Yöresel İsimleri: Tere, tereotu, oklubaş, toklubaşı, iyit, sütlü ot.	Lokalite No: 20, 61 Kullanım kodu: IB1, IIB1, IVB Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbasının kavurması, yoğurtlanıp yenir (Elif Çapkın, Rabiye Eriş, Serpil Koca, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Böbrek kumunu düşürmek için, taze herbasından hazırlanan dekoksasyon, düzenli olarak içilir (İbrahim yaman, Kezban Emer, Ayhan Özkan).
- Tohumu ile ısırgan tohumunu ezip balla karıştırılıp macun haline getirilip. Mide ağrısı için arasıra yenir (Zeynep Eğercioğlu, Servet Uyanık, Fatma Yörük, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).
- Karın ağrısı için, taze herbası 3 gün boyunca, yıkanıp aç karnına yenir (Aysel Sarı, Suna Karadeniz, Songül Özkan, Şahin Güler, Fatma Özkan).
- Bitki tohumu kaçınca, besi hayvanlarına yedirilir (Leyla Koç, Elif Çapkın, Hümeyra Kaya, Sultan Uludal, Osman Bircan, Emine Kanık, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, haşlama, kavurma) [3, 4, 7, 63, 87, 75, 101, 104, 196, 209], peynir yapımında [4], guatr, tiroid bezi çalıştırıcı [3, 104, 131, 220], karaciğer, safra kesesi hastalıkları, yara [4, 103], kansızlık [4, 103, 104], iştah açıcı, [7, 104], baş ağrısı, kuvvet verici, afrodisyak [18, 104], soğuk algınlığı, öksürük, faranjit, sarılık, sindirim sorunları [103], idrar söktürücü, böbrek ağrısı, sarılık [104, 144], cilt hastalıkları [104], süpürge, demet ipi [87, 75] ve yem olarak [4, 87, 75] kullanımı kayıtlıdır.

4.1.73 *Nasturtium officinale* R. Br.

Şekil 4.81: *Nasturtium officinale*

Yöresel İsimleri: Su gêdimesi, dere gêdimesi, gêdime, gadime, kaz aya, gaz aya.	Lokalite No: 23, 50 Kullanım kodu: IA1, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Yaş herbasından yenir, salatası yapılır, tadı hafif acıdır (Mehmet Emrem, Mustafa Balkan, Arzu Duman, İsmail Aşçı, Fatma Özkan).
- Taze herbası ile sarımsaklı-yoğurtlu salatası yapılır, çiğ de yenebilir (Osman Kocatürk, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Su geedimesinin yaş herbası, arpa unu ve yumurta sarısı ile, bir tas inek sütünün içinde karıştırılarak, bağırsak yakısı hazırlanır (Döndü Akdeniz, Altın Emrem, Eşe Aktürk).
- Karın ağrısını geçirmek için çiğ olarak, yıkanıp köküyle beraber yenir (Aysel Sarı, Muzaffer Girgin, Zekeriya Girgin, Yılmaz Çetin, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, sebze yemeği ve salata) [4, 7, 58, 70, 90, 93, 101, 104, 164, 200, 209, 217], peynir, cacık [4], baharat [70], idrar artırıcı, böbrek taşı [4, 8, 81, 73, 74, 97, 210, 206, 210], vitamin desteği [70, 195], guatr [70], zayıflatıcı, [70], bronşit, diyabet, yatıştırıcı [4, 8, 81 73, 74], iştah açıcı, bademcik [4, 73, 74], diş eti-burun kanaması, yara, sarılık, baş ağrısı, sinir hastalıkları [4], kuvvet verici, cinsel güç artırıcı [73, 74], kadın-erkek kısırlığı [4, 45], karın ağrısı, mide problemleri [4, 146], deri enfeksiyonları [206], kümes hayvanı yemi [4], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.74 *Raphanus sativus* L.

Şekil 4.82: *Raphanus sativus*

Yöresel İsimleri: Turp, turp otu, yabani turp otu, deli turp otu	Lokalite No: 31, 34 Kullanım kodu: IB1, IB3, IIB1, IVB, VIIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, zararlı.

Yöresel kullanımları:

- Taze yumrusu çiğ, salata olarak yada turşusu yapılarak yenir (Kamuran Horasan, Fadime Yaman, Gülten Tüfekçi, Suna Karadeniz, Hümeyra Kaya).
- Şişkinlik yapmaması için yaş herbası, soğan ile beraber tüketilir (Arzu Duman, Döndü Akdeniz, Altın Emrem).
- Taze yumrusu, stres atmak, gevşemek, rahatlamak için yenir, kan temizleyici özelliği vardır (Kamuran Horasan, Hatice Cesur, Eşe Aktürk).
- Olgun yumrusu çıkarılır, temizlenir, göbeği açılıp içine zencefil ve bal konup bekletilir, taşan suyu içilir, bronşit tedavisinde kullanılır (Sevim Çömentepe, Alime Batı, Esmâ Kaya, Serpil Özkan, Fatma Özkan) – (Reç. 40).
- Taze yumrusunun içi rendelenip, preslenerek suyu çıkarılır. Böbrek ve safra taşlarını dökmek için düzenli olarak içilir (Fadime Yaman, Kamuran Horasan, İsmail Sarıaslan).
- Karın ağrısını gidermek için, taze herbasının kavurması yenir (Ayşe Erdem, Ali Mama, Özcan Mama, Fatma Özkan).
- Baş ağrısını gidermek ve migreni rahatlatmak için, haşlanıp kurutulmuş herbası düzenli olarak yenir (Feremez Avcı).
- Yumrusu yem olarak kullanılır ama taze herbası yemlemede kullanılmaz, hayvanların karnının şişirir (Mustafa Balkan, Yaşar Yenilmez).

Literatürdeki Kullanımı:

Sebze yemeği, salata [210, 215, 217], haşlama salata [3, 209, 217], yumurtalı yumurtasız kavurma, çiğden kavurma, [209, 217], soğanlı kavurma [3], çiğ ve turşu olarak [209], ergenlik sivilceleri, cilt sorunları, bronşit [191], iştah açıcı [77, 132] ve idrar artırıcı olarak [220] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.75 *Sinapis arvensis* L.

Şekil 4.83: *Sinapis arvensis*

Yöresel İsimleri: Yabani hardal, delice hardal, hardal rokası.	Lokalite No: 34 Kullanım kodu: IAI, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Yaş herbasının limonlu salatası yapılır (Serpil Koca, Meryem Necipoğlu, Hatice Eroğlu, Fatma Özkan).
- Bronşit ve zatüre tedavisi için, tohumundan hazırlanan dekoksasyonu, 10 gün boyunca, aç karnına birer fincan içilir (Zekeriya Girgin, İbrahim İçin, Ece Öztürk) – (Reç. 41).
- Kurutulmuş herbası toz haline getirilip saklanır, kışın çorap içine koyularak giyilir, ayağı üşümekten ve vücudu da üşütmekten korur (Meryem Necipoğlu).
- Yaş herbasını hayvanlar severek yer (Şahin Güler, Hüseyin Karış, Leman Türk, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, salata, haşlama salata, sarma kavurma, baharat) [5, 4, 7, 49, 58, 63, 84, 78, 140, 152, 164, 185, 209, 217], ağrı kesici [149, 206], baş ağrısı [82], romatizma [82, 133, 142], bronşit [82, 142], soğuk algınlığı, karın ağrısı, egzema [133], şeker [4, 7, 109] ve küçükbaş hayvanları zehirleyici olarak [87, 75] kaydı bulunmaktadır.

CAMPANULACEAE

4.1.76 *Asyneuma limonifolium* (L.) Janch. subsp. *limonifolium*

Şekil 4.84: *Asyneuma limonifolium* subsp. *limonifolium*

Yöresel İsimleri: Tavşan kulağı	Lokalite No: 71, 81
	Kullanım kodu: IA2, IVA, VA4
	Kullanım amacı: Gıda, yem, süpürge.

Yöresel kullanımları:

- Taze iken "tepek" denilen gövdesi yenir. Tatlımsı lezzette bir tadı vardır (Hasan Kaya, Himmet Kaya, Mehmet Kaya, Hümeysra Kaya, Ali Çetin).
- Küçükbaş hayvanlar severek yer (İsmail Aşçı, Halil Küçükefe, Kezban Emer, Mehmet Erbay, Mustafa Uçar, Ali Çetin).
- Kurumuş herbası toplanıp bahçe süpürgesi yapılır (Tuncay Güler, Hüseyin Güler, Şahin Güler).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (açlık ve susuzluk bastırıcı) olarak [152, 209] ve süpürgenda [87, 152] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.77 *Campanula lyrata* Lam. subsp. *lyrata*

Şekil 4.85: *Campanula lyrata* subsp. *lyrata*

Yöresel İsimleri: Çan çiçeği, bal çiçeği.	Lokalite No: 34, 59, 72 Kullanım kodu: IA6, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze çiçekleri saplarıyla beraber emilerek yenir (Şahin Güler, Tuncay Güler, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).
- Kurutulmuş çiçekli herba infüzyonu, balgamlı öksürük tedavisinde kullanılır (Eşe Aktürk, Ayhan Özkan, Yılmaz Çetin).
- Koyun ve keçiler severek yer (Şahin Güler, Yılmaz Çetin, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ ve yemek katkısı) olarak [3, 5, 209], zatüre ve bronşite karşı [185] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

CAPPARACEAE

4.1.78 *Capparis spinosa* L. var. *spinosa*

Şekil 4.86: *Capparis spinosa* var. *spinosa*

Yöresel İsimleri: Gebre, gebere, kapari, kedi tırnağı, kindıra.	Lokalite No: 38, 43, 47 Kullanım kodu: IA4, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Ham yada olgun meyvesi ile, siğilli salatalık, biber, domates ve lahana ile beraber turşusu yapılır, pazarda satılır (Sultan Uludal, Naci Kırmızıoğlu, Eşe Aktürk).
- Egzema tedavisi için, taze kökünden hazırlanan dekoksasyonu, 3-4 hafta boyunca günde 2 bardak içilir (Fatma Yörük, Hatice Erdoğan, Ali Ekiz) – (Reç. 42).
- Isıtılarak kabuğu çıkarılan kök müsilajından hazırlanan lapa, egzema tedavisinde kullanılır (Naci Kırmızıoğlu, Leman Türk, Zeynep Eğercioğlu, Eşe Aktürk).
- Olgun meyvesi/tohumu, mantarlı, kaşıntılı cilt hastalıklarını geçirmek için, günde 1 avuç, 1 ay süre ile yenilir (Ayşe Eriş, Yaşar Aslan, Osman Kocatürk, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan) – (Reç. 43).
- Hayvanların yediği çayır bitkilerindedir (Kazım Ertürk, İbrahim İçen).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [5, 101], turşu [209], egzema, kaşıntı [63], idrar artırıcı [5, 8, 81, 149], ağrı kesici [8], kabızlık [5], kuvvet verici, afrodisyak [5, 78] ve yakacak olarak [78], kullanım kaydı bulunmaktadır.

CAPRIFOLIACEAE

4.1.79 *Sambucus nigra* L.

Şekil 4.87: *Sambucus nigra*

Yöresel İsimleri: Köpek üzümü, mürver, mülver.	Lokalite No: 59, 76 Kullanım kodu: IA4, IIA1, VIA9 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, gölgelik.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyveleri yenir (Ali Çetin, İsmail Sariaslan, Halit Kıvrak, Doğan Külcü, Yılmaz Çetin).
- Olgun meyvesinin suyu, siğil tedavisi için harici olarak kullanılır (Altın Emrem, Hatice Erdoğan, Eşe Aktürk, Döndü Akdeniz).
- Basur tedavisi için, olgun tohumlarından hazırlanan dekoksasyon ile belirli aralıklarda lavman yapılır (Ayhan Özkan, Veli Eriş, Vehbi Sarhan).
- Eskiden, güneşli havalarda çalışırken, yürürken, büyük yapraklarından baş üzerine konularak gölgelik yapılırdı (Eşe Aktürk, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (reçel, jöle, şurup, meyve suyu) [59, 201, 209], terletici, idrar yolu iltihabı, prostat [5, 8, 81, 70, 73, 74, 92, 142, 175, 191, 195], böbrek sancısı [2, 70], kabızlık [33, 35, 70, 175, 195], astım [48, 86, 92, 133, 220], şeker [29], bronşit, soğuk algınlığı [3, 7, 89, 34, 133, 147, 175, 191], güneş yanığı, bebek pişikleri [2, 92, 175], çıban [1, 2, 7, 73, 74, 220], egzama, basur [1, 7, 2, 92, 96, 142], romatizma [70, 92, 99], baş dönmesi, bulantı [7, 109], kısırlık, böcek ısırması, çocukların altına kaçırması, ağrı kesici, [92], tansiyon [210], tırnak boyası [215], doğal gıda boyası [59] tavuk bitleri [35, 215] ve çocuk (oje, küpe gibi) oyunlarında [79, 147] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

CARYOPHYLLACEAE

4.1.80 *Agrostemma githago* L.

Şekil 4.88: *Agrostemma githago*

Yöresel İsimleri: Karamuk, karamık, katır otu.	Lokalite No: 45, 70 Kullanım kodu: IIA1, VIA8, VIIA1 Kullanım amacı: Tıbbi, süs, zararlı.

Yöresel kullanımları:

- Tohumlarından hazırlanan dekoksion, insan ve hayvan için kurt düşürücü olarak dahilen kullanılır (Rabiye Eriş, Esmâ Kaya, Mustafa Karasu, Hümeýra Kaya).
- Eskiden, kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksion, kabızlık tedavisinde kullanılırdı (Naci Kırmızıoğlu, Eşe Aktürk, Fatma Özkan, Arzu Duman).
- Süs bitkisi olarak bahçe ve balkonlarda kullanılır (Leman Türk, Esmâ Kaya, Fadime İçen, Hümeýra Kaya).
- Ekin zararlısıdır, ekinlerin gücünü alır (Mustafa Ölmez, Ali Çiftçi, Altın Emrem, İsmail Sarıaslan, Hasan Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [79, 209], kabızlık, idrar söktürücü ve kurt düşürücü [77, 132, 220], bronşit [77, 132, 133, 220], zehirli bitki olarak [196] kaydı bulunmaktadır.

4.1.81 *Dianthus zonatus* Fenzl var. *zonatus*

Şekil 4.89: *Dianthus zonatus* var. *zonatus*

Yöresel İsimleri: Dağkaranfili, karanfil, küçük karanfil çiçeği.	Lokalite No: 51 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VIA8, VIA16 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, süs, çocuk oyunu.

Yöresel kullanımları:

- Taze çiçekli herba infüzyonuna pamuk bandırılarak, siğilli yerlere, günde 3 defa, en çok 2 hafta süre ile sürülür (Adem Tezcan, Eşe Aktürk, Ayhan Özkan) – (Reç. 44).
- Keçilerin yedikleri çiçekli bitkilerdendir (Hasan Kaya, İsmail Sarıaslan, Fatma Yörük, Fatma Özkan).
- Çiçekli herbasının güzel görünümü nedeniyle, bahçe ve balkonlarda süs amacıyla yetiştirilir (Fatma Özkan, Celil Özalıcı, Nesibe Yılmaz, Hümeysra Kaya).
- Taze çiçekli herbasından, çocuklar başlarına taç yaparlar (Suna Karadeniz, Hatice Yağız, Ali Çetin, Esmâ Kaya, Hümeysra Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, baharat) [78, 185], ağrı kesici, cilt hastalıkları, boğaz enfeksiyonları, boğaz kaşıntıları, soğuk algınlığı, sivilceli cilt temizliğinde [185], çocuk oyunu ve süs bitkisi olarak [164] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.82 *Petrorhagia dubia* (Raf.) G.López & Romo

Şekil 4.90: *Petrorhagia dubia*

Yöresel İsimleri: Çekme	Lokalite No: 53
	Kullanım kodu: IA9, IVA, VIA13
	Kullanım amacı: Sakız, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Köküne "sakızlık" denir, taze iken çiğnenerek tüketilir (Yılmaz Çetin, Mehmet Erbay, Halil Küçükefe, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan, Veli Eriş, Eşe Kocatürk).
- Herbası sert olduğu için sadece keçi ve develer yiyebilir (Emine Çetin, Yılmaz Çetin, İbrahim Kocatürk, Leman Türk, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan).
- Arıların sıklıkla ziyaret ettiği bitkilerdendir (Tuncay Güler, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.83 *Stellaria media* (L.) Vill. subsp. *media*

Şekil 4.91: *Stellaria media* subsp. *media*

Yöresel İsimleri: Kuş otu, urganlık	Lokalite No: 28
	Kullanım kodu: IA1, IIA1, IVA
	Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin herbası toplanır, kavrulur, üzerine yumurta kırılıp yenir (Hasibe Güteryüz, Kezban Emer, Ayşe Kaya, Şengül Sarıaslan, Fatma Özkan).
- Yaş herbası doğranarak otlu pide harcına katılır (Sultan Uludal, Fatma Özkan, Hasibe Güteryüz, Kezban Emer, Osman Bircan, Elif Çapkın, Hümeyra Kaya).
- Yüksek kolesterol tedavisi için, yaş yada kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, 10 gün boyunca, aç karnına birer çay bardağı içilir (Kamuran Horasan, Fatma Yörük, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk) – **(Reç. 45)**.
- Yaş herbası, hayvanlar için toplanır, büyük-küçükbaş hayvanlar severek yer (Hasibe Güteryüz, Kezban Emer, Şahin Güler, Hümeyra Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (salata, pirinçli börek içi) [2, 3, 55, 63, 70, 75, 87, 101, 147, 206, 209, 215, 218], idrar ve bronşit [5, 70], zarürre [55], yara tedavisinde [5, 70] ve arıcılıkta [102] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

CHENOPODIACEAE

4.1.84 *Beta vulgaris* L. var. *vulgaris*

Şekil 4.92: *Beta vulgaris* var. *vulgaris*

Yöresel İsimleri: Pancar, şeker pancarı, soğan.	Lokalise No: 17 Kullanım kodu: IB3, IVB Kullanım amacı: Gıda, yem

Yöresel kullanımları:

- Olgun yumrusundan kavurma yemeği yapılır (Hümevra kaya, Eşe Aktürk, Raziye Ekiz, Rabiye Eriş).
- Taze yumrusu, yemeklerin yanında, dilimlenip çiğ olarak yenir (Arzu Tosun, İsmail Sarıaslan, Hasan Kaya, Esmâ Kaya).
- Olgun taze yumrusundan turşusu yapılıp, yemeklerin yanında yenir (Arzu Tosun, Döndü Akdeniz, Mustafa Uçar, Ali Çetin, Emine Çetin) – (Şekil 4.92).
- Kartlayan ve tohuma kaçan bitkinin herbası besi hayvanlarına yem olarak verilir (Hasan Uslu, Elif Çapkin, Döndü Akdeniz, Zeynep Eğercioğlu, Hümevra Kaya, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Yumurtalı-yumurtasız kavurma [87, 75, 152, 209, 79], turşu ve pekmez [87, 75], çorba, gözleme ve börek içi [152, 209], bağırsak parazitlerine karşı [87, 57], yem [101, 58, 79], arıcılıkta [102], çocuk oyunları ve süslemede [87] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.85 *Beta vulgaris* L. subsp. *cicla* (L.) Schübl. & G.Martens

Şekil 4.93: *Beta vulgaris* var. *cicla*

Yöresel İsimleri: Pazı, ekin	Lokalite No: 30, 76
	Kullanım kodu: IB1, IVB
	Kullanım amacı: Gıda, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbası, taze soğan yada kuru soğan ile birlikte kavrulmuş yemeği yapılır (Eşe Kocatürk, Raziye Ekiz, Leyla Koç, Armağan Tarım, Esmâ Kaya, Hümeýra Kaya, Fatma Özkan).
- Yaş herbásından otlu pide için hazırlanan iç malzemesine katılır (Sultan Uludal, Elif Çapkın, Kezban Emer, Fatma Özkan, Hümeýra Kaya, Eşe Aktürk).
- Kartlayan ve tohuma kaçan bitkinin herbası besi hayvanlarına yem verilir (Kamil Uslu, Elif Çapkın, Hasibe Gülerýüz, Döndü Akdeniz, Zeynep Eğerciođlu, Hümeýra Kaya, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (yemek) olarak [209] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.86 *Chenopodium botrys* L.

Şekil 4.94: *Chenopodium botrys*

Yöresel İsimleri: Kokulu ot, kokar ot, sivrisinek otu, yabani ot.	Lokalite No: 34, 45, 64, 66 Kullanım kodu: IIA1, VIA10, VIIA1, VIIA3 Kullanım amacı: Böcek kovucu, mantara karşı, zararlı, zehirli.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbasından hazırlanan lapası, mantar hastalıklarına karşı haricen kullanılır (Mustafa Ölmez, Fadime İçen, Fatma Özkan).
- Taze herbasının kokusu sivrisinek kaçırdığı için, pencere kenarlarındaki saksılarda yetiştirilir (Mehmet Erbay, Ali Ekiz, Naci Kırmızıoğlu, Musatafa Uçar, Ali Çetin).
- Kümes hayvanlarının bitlenmesini gidermek için, tohuma kaçmaya durmuş herbası toplanıp tavuk kümesine atılır, tavuk biti tedavisinde kullanılır (Doğan Külcü, İsmail Sarıaslan, Hümeysra Kaya).
- Zararlı bir bitkidir, hayvanlar yemez (Fatma Ulu, Sevim Çömentepe, Süleyman Türkoy, Şahin Güler, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Baş ağrısı tedavisinde [144], sabun [96] ve yem olarak [164] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.87 *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *album*

Şekil 4.95: *Chenopodium album* subsp. *album* var. *album*

Yöresel İsimleri: Sirken, sirken otu, yağlıca, yağlıca otu, akıllı sirken, deli sirken, deli yağlıca.	Lokalite No: 39 Kullanım kodu: IA1, IA2, IVA, VIA1 Kullanım amacı: Gıda, yem, çardak.

Yöresel kullanımları:

- Genç gövdesi soyulup özü (tuzlanarak yada tuzsuz) yenir (Zekeriya Girgin, Yılmaz Çetin, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).
- Taze genç herbasından salata yada kavurması yapılır. Otlı pide harcına katılır (Eşe Kocatürk, Halit Kıvrak, Fatma Özkan, Raziye Ekiz).
- Yaş herbasını hayvanlar severek yer (Hayriye Bozkurt, Ali Ekiz, Mustafa Balkan, Şahin Güler, İsmail Sarıaslan, Ali Çetin).
- Yaş herbasından (tohum çimlenmesi esnasında kuşlardan korunmak için) tohumlukların üstüne, yatak-çardak yapılır (Hayriye Bozkurt, Yılmaz Çetin, Hasan Kaya, Hümevra Kaya, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Ispanak gibi kavurma ve börek içi olarak [210, 194, 200, 87, 75, 96], haşlama, sarma [87, 75, 96], bağırsak çalıştırıcısı [194], mide rahatsızlıkları [149], anemi, soğuk algınlığı [8], yem [96] ve süpürge olarak [49] kullanım kaydı bulunmaktadır.

CISTACEAE

4.1.88 *Cistus creticus* L.

Şekil 4.96: *Cistus creticus*

Yöresel İsimleri: Pambulcuk, pamucuk, pamukçuk, pambılucuk, pamukla otu, çoban çırası, karahan, garahan, grahan, karahan kökü, garahan kökü.	Lokalite No: 21, 45, 50, 74 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, IVA, VA5, VIA16 Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak, yem, el sanatları.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbası tütsü olarak, baş ağrısına karşı kullanılır (Arzu Duman, Döndü Akdeniz, Hatice Erdoğan, Hümeysra Kaya).
- Taze yapraklarından hazırlanan dekoksasyonun suyu ılıdıktan sonra ağrıyan ayak ve bacaklara sürülür/dökülürse ağrıyı alır (Ayşe Erim, Perihan Kır, Adem Tezcan, Fatma Özkan).
- Kurumuş herbası ve kökleri yakacak olarak kullanılır (Ali Ekiz, Raziye Ekiz, İbrahim Kocatürk, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan).
- Yaş yapraklarını küçük baş hayvanlar, özellikle keçiler, severek yer (Halil Kır, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan).
- İncir ağacının çay bardağı kalınlığındaki düzgün dallarının içi, kızgın şiş ile oyulur; ağacından sürgüsü yapılır; keten ile sarılmış ardıç tohumları mermileri hazırlanıp oyuncak tüfek yapılır (Dursun Akçakoca, Yılmaz Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [2, 7, 209, 215], baharat [209], yüksek şeker [7, 34, 70, 183, 54, 109], karın ağrısı [2, 3, 92, 109, 131, 147], hazımsızlık, bağırsak temizleyici [3, 7, 131, 147, 202, 222], ishal [2, 3, 63, 96, 97, 131, 210], romatizma, soğuk algınlığı, bronşit [2, 3, 131], kısırlık [2, 3, 92, 131], uyarıcı [2, 73, 74], adet söktürücü [2, 92], yılan sokması [2, 3, 95, 131], saç dökülmesi [3, 131, 202], uyuz [202], kabızlık, ateş düşürücü, terletici, idrar arttırıcı [3, 5, 131, 222], diş ağrısı [2, 63], ağrı kesici [222], yara, kanma durdurucu [2, 3, 5, 95, 109, 131, 202], basur, kokulu ayak terlemesi, hayvan hastalıkları [182], yanık [95, 184], çocukların gece işemeleri [5], sakinleştirici [70], alet sapı, mobilya yapımı [3, 96, 131], süpürge ve güvelere karşı [3, 131], yakacak [7], hayvan yemi [2, 101], doğal boyama [2], arıcılıkta [7, 102] ve ipek böceği yetiştiriciliğinde [2, 97, 210] kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.89 *Cistus laurifolius* L.

Şekil 4.97: *Cistus laurifolius*

Yöresel İsimleri: Tavşanak, davşanak, tavşanak ağacı, davşanak ağacı, tavşancıl, davşancıl.	Lokale No: 79 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, IVA, VIA13, VIA16 Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak, yem, arıcılıkta, oyuncak.

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksiyonu, şeker hastalığını hafifletmede kullanılır (Serpil Koca, Ümmü Avşar, Vehbi Sarhan).
- Taze çiçek tomurcuları ve yaprakları ezilerek burçak unu ile beraber lapası hazırlanır. Vücut şişliklerine karşı haricen kullanılır (Hayriye Tunç, Turhan Server, Yahya Erdal, Ümmühan Derin, Eşe Aktürk).
- Kurumuş herbası ve kökü yakacak olarak kullanılır, ekmek pide pişirilirken ocağa atılır (Doğan Külcü, Hasan Kaya, Zeynep Tıkıroğlu, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan).
- Yaş yapraklarını, küçük ve büyükbaş hayvanlar severek yer (Doğan Külcü, Veli Eriş, Zeynep Tıkıroğlu, Hasan kaya, Hümeysra kaya, Eşe Aktürk).
- Çiçekli herbası arıcılıkta kullanılır, kaliteli bal elde edilir (Hasan Kaya, Veli Eriş).
- İncir ağacının çay bardağı kalınlığındaki düzgün dallarının içi, kızgın şiş ile oyulur; ağacından sürgüsü yapılır; keten ile sarılmış ardıç tohumları mermileri hazırlanıp oyuncak tüfek yapılır (Dursun Akçakoca).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [7, 96], bronşit [96, 104], dizanteri [104], yara-yanık [76, 184], kabızlık, ateş, terletici, kanama durdurucu [5, 76, 96], idrar yolu iltihabı [76], yüksek şeker [7, 34, 63, 76, 96, 183, 164, 54], tansiyon [7], romatizma [7, 45, 76, 80, 96, 164], mide-karın ağrısı [76, 96, 104], mide ülseri, bel ağrısı, kısırlık [76, 96], saç dökülmesi ve güvelere karşı [3], basur [5, 76], ayak terlemesi, çocukların gece işemeleri [5], hayvan hastalıkları [182], boya [7, 73, 74], mobilya [3], yakacak [7, 80, 96], hayvan yemi [96], arıcılıkta [7, 96] ve güzel kokusuyla sevilen bitki olarak [96] kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.90 *Helianthemum salicifolium* (L.) Mill.

Şekil 4.98: *Helianthemum salicifolium*

Yöresel İsimleri: Kayacık, demir ağacı.	Lokalite No: 49 Kullanım kodu: VA5, VA8 Kullanım amacı: Ağaç işleri, alet sapı.

Yöresel kullanımları:

- Gövdesinden hazırlanan kasnak tahtası, yer sofrası olarak kullanılan tepsinin altını yükseltici olarak kullanılır. Yine gövdesinden hazırlanan bir çember tahtası ve kasnak ile arasına (metal) elek teli geçirilerek Tarhana yada Salça eleği hazırlanır. Çatlayan yerler başka bir çember parçası ile tamir edilir. Çemberin orta-dış kısmı-metal şerit ile tutturulur. Daha dar gözenekli naylon elek teli kullanılırsa, un eleği hazırlanmış olur (Hasan Ölmez, Nihat Çam).
- Eskiden gül ağacından, bağ bıçağı ve bıçak sapı yapılırdı. Pahalı olduğu için, bu ağaç tehçih edilmeye başlandı (Nihat Çam, İsmail Sarıaslan, Ali Çelik).
- Kürek sapı (Kışın kestane ağacından, yazın Gürgen ağacından yapılır (Nihat Çam).
- Eskiden, ağacından, düven yapılırdı (Zafer Bircan, Osman Bircan, Nihat Çam).
- Genç gövdesi yada kalın düzgün dalı yontularak, kağnu tekerinin "iğ" denilen orta kısmı yapılır (Hüseyin Çapkın, Mehmet Altılı, Nihat Çam, İsmail Sarıaslan).
- Kalın dallarından yada gövdesinden, ekin saplarını toplamak için kullanılan "dırmık" yapılır (Mehmet Altılı, Hihat Çam, İsmail Sarıaslan, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Bulunduğu yerde 'keme' (toprakaltında yetisen bir çeşit mantar- *Terfezia boudieri* Chatin)'nin varlığına işaret eden indikatör bitki [78] olarak kullanım kaydı bulunmaktadır.

CONVOLVULACEAE

4.1.91 *Convolvulus arvensis* L.

Şekil 4.99: *Convolvulus arvensis*

Yöresel İsimleri: Sarmaşık, tarla sarmaşığı, tospağa otu, tospağa otu.	Lokalite No: 71, 75 Kullanım kodu: IA1, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Eskiden, çiğ yada pişirilerek yemeklerin yanında yenirdi (Fatma Yörük, Eşe Aktürk, Döndü Akdeniz).
- Diyet için yaş herbası taze yada limonlu olarak yenir (Kamuran Horasan, Arzu Duman, Altın Emrem, Hümevra Kaya).
- Genç taze herbası, kabızlık tedavisi için mushil amacıyla yenir (Raziye Ekiz, Emine Çetin, Elif Çapkın, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Küçük ve büyükbaş hayvanlar severek yer (Hasan Kaya, Kamuran Horasan, Ali Ekiz, Hüseyin Güler, Tuncay Güler, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [209, 210, 215], kabızlık, idrar artırıcı, prostat, zayıflatıcı, [8, 81 149], romatizmal ağrılar [8], hayvan yemi [78], müşil, safra söktürücü ve kurt düşürücü [77, 132] olarak kullanım kaydı bulunmaktadır.

CUCURBITACEAE

4.1.92 *Cucurbita moschata* Duchesne cv.

Şekil 4.100: *Cucurbita moschata*

Yöresel İsimleri: Yeleğen kabaa, yeleğen gabaa, bal gabaa, bal kabağı, emcelli kabağı, kaşıkçı kabağı, kaşıkçı kabaa, tatlı kabak, tatlı kabaa, sakız kabaa, sakız kabak.	Lokalite No: 20 Kullanım kodu: IB4, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi ve taze yeşil biberle beraber kavurması yapılır. Lezzeti ciğer kavurmasına benzediği için hazırlanan bu yemeğe "ciğer kavurması" adı verilir (Altın Emrem, İbrahim Kocatürk, Döndü Akdeniz, İsmail Sarıaslan).
- Olgun meyvesi yıkanıp ince ince kıyılır, taze yerleri kullanılır. Taze lale otu, ıspanak, pırasa, lahananın yanında yağ, tuz, soğan ve baharatlar ile karıştırılıp otlu/çakırlı pide/gözleme/börek içi hazırlanır (Elif Çapkın, Meryem Bayar).
- Taze yumuşak meyve kabuklarından tatlı ve reçeli yapılır (Döndü Akdeniz, Ayhan Özkan, Şengül Sarıaslan, Fatma Özkan).
- Olgun meyvesinden turşusu yapılır (Mustafa Balkan, Mehmet Emrem, Yaşar Yenilmez, Orhan Yenilmez, Altın Emrem, Fatma Özkan).
- Olgun meyvesinden çıkarılan çekirdekleri kurutulur, havanda dövülür, elekten geçirilir, elde edilen unu yoğurdun üzerine serpilerek, kansızlığa karşı yenir (Hasan Kanbay, Mehmet Sürçak, Emine Elmalık, Aysun Keskin, Alime Batı).
- Böbrekleri ve bağırsakları temizlemek için, olgun meyvesi dilimlenip şeker ile kaynatılıp şırası içilir (Serpil Koca, Sevgi Külcü, Elif keten, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, çerez) [210], dolma [55], yüksek şeker ve tansiyon [210], kurt düşürücü [195, 210], iltihap söktürücü, prostat [151, 210] ve mesane hastalıklarının tedavisinde [195] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.93 *Cucumis melo* L. cv.

Şekil 4.101: *Cucumis melo*

Yöresel İsimleri: Kavun, gavun, kırkağaç kavunu, yeleşen kavunu, çavuşlar kavunu, kırklangıç kavunu, altınbaş kavunu.	Lokalite No: 34 Kullanım kodu: IB4, IIB1, IVB, VIB13 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Kavun İçi dilimlenerek meyve yerine yenir (Arzu Tosun, Nesibe Yılmaz, Ali Ceylan, Baki Aksoy, Kamil Uslu, Bergam Güntürkün, Fatma Özkan).
- Bağırsakları temizlemek için aç karnına meyvesi yenir (Alime Batı, Bilal Bozel, Eşe Aktürk, Ayhan Özkan, Hümeysra Kaya).
- Kabuklarını büyükbaş hayvanlar severek yer (Kamil Uslu, Ayşe Müzaç, Bilgin Özkan, Atilla Uysal, Hüseyin Güler, Armağan Tarım).
- Çiçeklerini arılar sıklıkla ziyaret eder (Bayram Dünder, Ersan Yetiş Öner, Ethem İşnel, Ferihan Kızıltepe, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, çerez) [3, 4, 79, 147], idrar artırıcı [73, 74], yem [79], arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.94 *Cucumis sativus* L.

Şekil 4.102: *Cucumis sativus*

Yöresel İsimleri: Salatalık, siğilli salatalık, acur.	Lokalite No: 31 Kullanım kodu: IB4, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi dörde bölünüp tuzsuz yada tuzlanarak, yada dilimlenip salata tüketilir (Ayşe Efe, Feremez Avcı, Gülseren Üzer, Halil Aktaş, Fatih Uslu).
- Olgun meyvesi; biber, domates, lahana ve gebre ile beraber yada ayrı ayrı turşusu yapılır (Sultan Uludal, Ferizan Kızıltepe, Gülfen Candan, Fatma Özkan).
- Mide rahatsızlıklarına karşı, düzenli olarak meyvesi aç karnına yenir (İbrahim Yaman, Gülizar Bozkurt, Halil Çakmak, Fatma Aslan, Ayhan Özkan).
- Yorgunluk ve baş ağrısını gidermek için, olgun meyvesi aç karnına 1-3 adet yenir (Hatice Tuncel, Tuncay Güler, Halil İbrahim Adıgüzel, Ali Ekiz, Ayhan Özkan).
- Yıkanmış olgun meyvesinin kabukları soyulup yüze konur. Ferahlatıcı maske olarak kullanılır (Meryem Necipoğlu, Ferizan Kızıltepe, Gülfen Candan).
- Olgun meyvesini ortadan kesip akrepin soktuğu yere içi gelecek şekilde koyulur. Zehiri emdiğinden, kişi az acı çeker, rahatlar (Ayşe Adil, Rabiye Eriş, Ali Ekiz).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) [3, 87, 147], sarılık [187], yatıştırıcı, kan temizleyici, cilt bakımı, idrar söktürücü, böbrek kum ve taşların döktürücü [73, 74, 151], cilt nemlendirici, siville tedavi edici [148] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.95 *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich.

Şekil 4.103: *Ecballium elaterium*

Yöresel İsimleri: Cırtlak otu, cırtlak, cırtlavuk otu, eşek hıyarı, acı hıyar, cırtlavuk, ebuceyil, ebuceyil kavunu, deli kavun.	Lokalite No: 13 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VIIA3 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, hayvanların sevmediği.

Yöresel kullanımları:

- Meyvesi hafifçe sıkılarak suyu az miktarda burna çekilirse, burun akıntısı, sinüzit ve, baş ağrısına iyi gelir, fazlası öldürebilir (Naci Kırmızıoğlu, Muzaffer Gülyüz, Osman Kocatürk, Leman Türk, Veli Eriş, Ali Çetin).
- Ham meyvesinin suyu ile yaş karakekik yaprakları ve sütleğen yapraklarının sütü karıştırılır, kellik losyonu yapılır (Naci Kırmızıoğlu).
- Dikenli meyvesini hayvan yemez, yapraklarını bazen yerler (İsmail Aşcı, Fedai Tekelioğlu, Naci Kırmızıoğlu, Gülseren Üzer, Fatma Yörük).

Literatürdeki Kullanımı:

Nezle, grip [76], ayak terlemesi, çocukların gece işemesi [5], sarılık [3, 63, 191], romatizma [149, 34, 3], basur [5, 149, 34, 68, 8, 81], yüksek şeker [34, 183, 54], yara [5, 149, 57], yanık [184], idrar artıncı, müshil [5, 33], ağrı kesici [5, 33], egzama [5, 149, 68], sinüzit [5, 149, 3, 2, 68, 101, 185, 188, 8, 81, 191], mantar hastalıkları [149], çıban [3], sıtma [185], kabızlık, ateş düşürücü, terletici [5], hayvan hastalıkları [182] saç dökülmesi ve güvelere karşı [3], mobilya yapımı [3] ve oya örme işinde [3] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.96 *Lagenaria siceraria* (Molina) Standl.

Şekil 4.104: *Lagenaria siceraria*

Yöresel İsimleri: Su gabaa, su kabaa, su kabağı, kaşıkçı su kabaa, kaşıkçı su gabaa.	Lokalite No: 20 Kullanım kodu: IIB1, VB5, VB8, VIB6, VIB8, VIB11 Kullanım amacı: Tıbbi, kap, kaşık, süs, mistik, mantara karşı.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş fakat kavrulmamış çiğ çekirdekleri döğülerek elde edilen unu, kanser tedavisi için aç karnına günde 3 defa, tümör küçülene kadar yenir (Fatma Özkan, Ayhan Özkan) – (Reç. 46).
- Olgun meyvesi içi temizlenip kurutulduktan sonra, eskiden tohum yada pekmez saklama kabı olarak kullanılırdı, şimdilerde ölü yıkamak için geleneksel olarak kullanılmaktadır (Halit Kıvrak, Mehmet Emrem, Veli Eriş, Hüseyin Çapkın, Elif Çapkın, Arzu Duman, Osman Bircan).
- Bahçe çitlerine süs amaçlı asmak için, tohumları ekilmektedir (Osman Bircan, Hüseyin Çapkın, Elif Çapkın, Fatma Özkan).
- Kurutulmuş meyvesinin yarıdan kesilmiş, pekmez yapımında, kazanı karıştırmak için, kaşık gibi kullanılır (Osman Bircan, Yılmaz Çetin, Ali Ekiz, Leman Türk, İbrahim Kocatürk, Fatma Yörük).
- Kurutulmuş meyvesinin içine tuz konular, nemlenmesin, küflenmesin diye saklanır. Süs amaçlı bahçe yada balkon kenarına asılır (Doğan Külcü, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Yüksek şeker [34, 183, 54], saç dökülmesi [3], kabızlık, ateş düşürücü, terletici, idrar arttırıcı, kanama durdurucu [5], yanık [184], nasır, ayak terlemesi, çocukların gece işemesi [5], hayvan hastalıkları [182], mobilya yapımı [3], süs [3, 7, 101], kavanoz, maşrapa ve oyuncak çingirak [3, 7], nazarlık [101] ve güvelere karşı [3] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.97 *Momordica charantia* Descourt.

Şekil 4.105: *Momordica charantia*

Yöresel İsimleri: Kudretnarı, cennet narı, çenet narı, cenet narı.	Lokalite No: 77 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesinden hazırlanan lapa bir keten bezine sarılır ve ağrıyan diz üzerinde gezdirilerek, ağrısını gidermek için kullanılır (Hümeyra Kaya, Ayhan Özkan).
- Olgun yaş meyvesi dilimlenir, lapa haline getirildikten sonra bir kavanoza konur üzerine sızma zeytinyağı konur ve 40 gün güneş gören bir yerde bekletildikten süzülür. Elde edilen tıbbi yağ, mide ağrıları için, her sabah aç karnına 1 çorba kaşığı yenir (Hatice Türkoy, İbrahim Yılmaz, Ümmühan Derin) – (Reç. 47).
- Yaş çiçeği toplanıp balla karıştırılıp merhem haline getirilir. Mide ve bağırsak yaralarının tedavisi için kullanılır (Gülfen Tüfekçi, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).
- Olgun meyvesinden hazırlanan lapasının 1 ay zeytinyağında bekletilip süzülür. Elde edilen tıbbi yağı damar tıkanıklığının tedavisi için dahilen kullanılır (Bilal Bozel, Feruz Uysal, Fatma Yörük, Eşe Aktürk).
- Ham meyvesi yada olgun meyvesi döğölüp lapası hazırlanır. Temiz bir beze sarılıp ağrıyan diz yada bacağı sarılır. 1-2 saat tutulur. Harici ağrı kesici olarak kullanılır (Emine Kaya, Hümeyra Kaya).
- Olgun meyvesi, zeytin yağıyla püre olarak, kış hastalıklarına karşı yenir (Baki Aksoy, Gülfen Tüfekçi, Hasan Kaya, Hümeyra Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Ülser ve karın ağrısı gibi mide rahatsızlıkları [101, 5, 87, 44, 68, 99, 70], yara [5, 44, 99, 57, 107, 70], egzema, çıban [70] iltihap söktürücü, ağrı kesici [57], müshil [70], şeker hastalığı [221] ve hayvan yaralanmalarında [99] kullanım kaydı bulunmaktadır.

CYPERACEAE

4.1.98 *Cyperus rotundus* L.

Şekil 4.106: *Cyperus rotundus*

Yöresel İsimleri: Topalak otu, topalak.	Lokalite No: 64, 75
	Kullanım kodu: IA8, IIA1, IVA
	Kullanım amacı: Baharat, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Çaya hoş koku vermek için, kurutulmuş kökleri ufalanarak katılır (Fatma Ulu, Raziye Ekiz, Rabiye Eriş, Fatma Yörük, Kamuran Horasan).
- Eskiden çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, adet sorunu olan bayanlar için dahilen kullanılırdı (Hatice Eroğlu, Eşe Aktürk, Döndü Akdeniz).
- Yaş ve kuru herbasını hayvanlar severek yer (Muzaffer Güteryüz, Hasan Kaya, Tuncay Güler, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) [209], kuruyemiş [4], diyabet ve karaciğer yağlanması [4, 87], gaz giderici ve adet düzenleyici [8, 81], idrar söktürücü [143, 220], uçucu yağ eldesinde [196] ve yem bitkisi olarak [96] kullanım kaydı bulunmaktadır.

DIOSCOREACEAE

4.1.99 *Tamus communis* L. subsp. *communis*

Şekil 4.107: *Tamus communis* subsp. *communis*

Yöresel İsimleri: Acı ot, sarmaşık, vicirne, mıcır, mıcık, bıcık, bıcık otu, kapırcık, kapurcuk, kedien, kediyen.	Lokalite No: 31 Kullanım kodu: IA1, IA6, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze çiçekli herbası haşlanıp soğanla kavrulur, üzerine yoğurt dökülüp yenir yada yumurta kırılıp yenir (Fatma Özkan, Hümevra Kaya, Rabia Eriş, Emine Kaya, Himmet Kaya, İsmail Arslan, Arzu Tosun, Rafet Aktaş, Mehmet Eroğlu).
- Çiçek kısmı, kabızlığı gidermek için çiğ olarak tüketilir (Ayşe Sarıoğlu, Hatice Eroğlu, İbrahim Kocatürk, Şengül Sarıaslan, İsmail Sarıaslan).
- Yüksek şeker ve yüksek tansiyon şikayetlerini azaltmak için, taze herbası çiğ yada yoğurda batırılarak yenir (Mehmet Sürçak, Aysel Baydar, Fatma Yörük).
- Tıkalı damarları açmak için, taze çiçek kısmı, sızma zeytin yağında hafifçe pişirerek yenilir (Aysel Sarı, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Taze kökü çıkarılıp beyaz tarafı kesilir, kesik kısım ağrıyan yere yapıştırılıp sürtülür, ağrı kesmede kullanılır (Şahin Güler, Eşe Yiğittop, Eşe Aktürk).
- Taze yapraklarından hazırlanan limonsuz elma sirkeli salatası, kansızlık için tüketilir (Aysel Baydar, Tuncay Güler, Hüseyin Güler, Fatma Özkan).

- g) Nezle, soğuk algınlığı ve grip tedavisi için; taze herbası haşlanıp soğanla kavrulur, üzerine yoğurt dökülüp yenir yada yumurta kırılıp yenir (Fatma Özkan, Hümeysra Kaya, Rabia Eriş, Emine Kaya, Himmet Kaya, İsmail Arslan, Arzu Tosun, Rafet Aktaş, Mehmet Eroğlu).
- h) Hazımsızlık ve sindirim bozukluğunu gidermek için, taze herbası haşlanarak, söğüş şeklinde yenir (Ali Erel, Hüseyin Güler, Ali Çetin).
- i) Romatizma şikayetlerini azaltmak için, tilkiotu ile beraber yumurtalı kavurması hazırlanıp, düzenli olarak tüketilir (Huriye Eke, Meryem Bayar, Sultan Uludal, Veli Eriş, Hasan Zangal, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (haşlama salata, kavurma) [96, 7, 101, 70, 3, 131, 147, 196, 209, 217], allerji, kemoterapi desteği [195], romatizma [96, 95, 5, 109, 147, 34, 70, 3, 131, 195, 205], basur [95], mide hastalıkları, böbrek taşı [63], barsak kurtları [63], ağrı kesici [8, 81, 97, 109, 210], kusturucu [8, 70, 81], müshil, idrar artırıcı [70] sivilce [210] ve cilt lekelerine karşı [8, 70, 81, 195] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

DIPSACACEAE

4.1.100 *Knautia integrifolia* Bertol. var. *bidens* (Sm.) Borbas

Şekil 4.108: *Knautia integrifolia* var. *bidens*

Yöresel İsimleri: Misk çiçeği.	Lokalite No: 66 Kullanım kodu: IA2, IA6, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Gıda, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Çiçeksiz herbasında, sade yada tilkiotu (*Asparagus acutifolius*) ile beraber yumurtalı kavurması yapılır (Meryem Bayar, Sultan Uludal, Süleyman Uludal, Rabiye Eriş, Veli Eriş).
- Küçükbaş besi hayvanları severek yer (Şahin Güler, Sultan Uludal, İsmail Sarıaslan).
- Arıların sıklıkla ziyaret ettiği bitkilerdendir (Hüseyin Güler, İrfan Yılmaz, İbrahim Yağız, Yılmaz Çetin, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (Tablo 5.2).

EBENACEAE

4.1.101 *Diospyros kaki* L.

Şekil 4.109: *Diospyros kaki*

Yöresel İsimleri: Cennet elması, Cennet hurması, hurma.	Lokalite No: 2, 76 Kullanım kodu: IB4, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi dilimlenerek meyve olarak yenir (Şahman Karataş, Abdullah Otmar, Kamil Eroğlu, Hatice Eroğlu, Arzu Tosun).
- Göz hastalıklarının tedavisi ve göz kuvvetlendirici olarak, meyvesi olgunlaşınca haftada 3 kez yenir (Şahman Karataş, Nurettin Gezer, İbrahim Yıldırım).
- Olgunlaşmış meyvesi yendiğinde, vücut kuvvetlenir ve böbrekler temizlenir (Abdullah Otmar, Kamil Eroğlu, Hatice Eroğlu).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [4, 3], harici yaraların [5] ve ishal tedavisinde [5] kullanım kaydı bulunmaktadır.

ELAEAGNACEAE

4.1.102 *Elaeagnus angustifolia* L.

Şekil 4.110: *Elaeagnus angustifolia*

Yöresel İsimleri: İğde	Lokalite No: 30 Kullanım kodu: IA4, IIA1, IB4, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyve kabuğu soyularak meyvesi çerez gibi yenir (Armağan Tarım, Cennet Bircan, Dursun Akçakoca, Hilmiye Çınar, Yasin Yılmaz, Arzu Tosun, Hümeysra Kaya).
- Mide ağrısı tedavisi için, olgun taze meyvelerinden kabukları soyularak günde 1-2 avuç yenir (Bilal Bozel, Dursun Akçakoca, Hilmiye Çınar, Fatma Özkan).
- Kurutulmuş olgun meyvesinin infüzyonu, ayak mantar kaşıntılarının tedavisinde dahilen kullanılır (Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Soğuk algınlığı, nezle ve bronşit tedavisine destek için, olgun taze yada kurutulmuş meyvelerinden günde bir avuç yenir (Cennet Bircan, Erdal Polav, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [209, 210], gıda (çiğ) [87, 75, 209], karaciğer-safra kesesi hastalıkları [3, 149, 96], böbrek-üreme yolları rahatsızlıkları [149, 34, 210, 96], idrar söktürücü, ateş düşürücü, kabızlık, antiseptik [3, 77, 132], şeker hastalığı, karın ağrısı [3, 33, 96], soğuk algınlığı, bronşit, siğil tedavisi, zihin açıcı [3], yakacak, hayvan yemi [147], nazarlık ve tesbih yapımında [87, 75] kullanıldığı bilgileri kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.103 *Hippophae rhamnoides* L. subsp. *caucasica* Rousi

Şekil 4.111: *Hippophae rhamnoides* subsp. *caucasica*

Yöresel İsimleri: Tesbih ağacı, tesbih otu, çıçırgan, çalı gagası.	Lokale No: 30 Kullanım kodu: IA4, IIA1, VA6 Kullanım amacı: Tıbbi, tesbih.

Yöresel kullanımları:

- C vitamini desteği için, küçük turuncu meyveleri, mevsiminde yenir (Şengül Sarıaslan, İsmail Sarıaslan, Veli Eriş).
- Taze tohum ve yapraklarından hazırlanan lapa başa sürülüp bir tülbent ile bağlanır. Saçkıran hastalığına karşı kullanılır (Abdullah Çağlar, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Tohumlarından tesbih yapılır (Abdullah Çağlar, İsmail Sarıaslan, Ayşe Uysal, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) [58, 209], reçel [209], öksürük kesici [133, 220] ve afrodisyak olarak [133] kullanım kaydı bulunmaktadır.

EQUISETACEAE

4.1.104 *Equisetum arvense* L.

Şekil 4.112: *Equisetum arvense*

Yöresel İsimleri: Kırkkilit, gırkkilit, kırkkilit otu, gırkkilit otu.	Lokalte No: 50 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyün, çocuklardaki kas gelişimine yardımcı olması amacıyla, düzenli olarak içilir (Hatice Türkoy).
- Taze yada kurutulmuş yaprak infüzyonu, dahilen kalp çarpıntısı tedavisinde kullanılır (Birsel Yüksel, İbrahim Yaman, Aysel Sarı, Ece Öztürk, Ali Çetin).
- Çiçekli herbasından hazırlanan lapa, siğil tedavisinde kullanılır (Abdullah Aktürk, Ekrem Karaaslan, Birsel Yüksel, Hatice Türkoy, Hatice Erdoğan).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar söktürücü [5, 195, 206, 220], taş-kum düşürücü [8, 81, 5, 89, 77, 132, 63, 195, 205, 206], karın ağrısı [89], iç kanamaları [5, 195], yara tedavisi [5, 77, 132, 195], tansiyon [70], verem [195], bronşit, basur, idrar yolu, kalp rahatsızlıkları, diyabet [149, 195, 8, 81, 206], romatizma [8, 81, 210], damar tıkanıklılığı, zehirlenme, egzema, diş eti iltihabı, bademcik [8, 81] ve şampuan katkısı [195] kaydı bulunmaktadır.

ERICACEAE

4.1.105 *Erica manipuliflora* Salisb.

Şekil 4.113: *Erica manipuliflora*

Yöresel İsimleri: Püren, püren otu, süpürge otu, sükürte otu, süpürtge otu.	Lokalte No: 15, 34 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, IVA, VA4, VB4 Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak, yem.

Yöresel kullanımları:

- Yaş yada kurutulmuş herba infüzyonu, idrar yollarındaki iltihapları temizlemek için düzenli olarak içilir (Yasin Yılmaz, Altın Emrem, Veli Eriş, Ayhan Özkan).
- Dalları toplanarak yakacak olarak kullanılır (Ömür Sarı, Ali Keskin, Yasin Yılmaz, Ali Ekiz, Hüseyin Güler, İsmail Sarıaslan).
- Yaş herbasını koyunlar yer (Ali Ekiz, Rabiye Eriş, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan).
- Kurutulmuş herbasından "Acamık yada Acımak" adı verilen süpürgesi yapılır (Ali Ekiz, Şengül Sarıaslan, Yasin Yılmaz, Altın Emrem, Esma Kaya, Ali Keskin).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [73], egzema, çıban [73], idrar söktürücü [8, 73, 74, 81], böbrek taş, süt artırıcı, ishal, zayıflatıcı, tansiyon [33], süpürge [3, 185], yakacak [93] ve arıcılıkta [73, 102], kullanıldığı bilgileri kayıtlarda yer almaktadır.

EUPHORBIACEAE

4.1.106 *Euphorbia rigida* Bieb.

Şekil 4.114: *Euphorbia rigida*

Yöresel İsimleri: Sütü, sütü ot, sütleğen, sütleyen, sütleyen otu, süt dikenini, siğil otu, siil otu.	Lokalite No: 12, 29, 49 Kullanım kodu: IIA1, VIA7, VIIA1, VIIA3, VIIA4 Kullanım amacı: Tıbbi, avcılık

Yöresel kullanımları:

- Olgunlaşmış etli herbasının sütü ile kekik ve cırtlakotunun olgunlaşmamış meyvesinin suyu karışımından kellik ilacı yapılır (Naci Kırmızıoğlu).
- Uyuz tedavisi için, taze herbasının sütüne pamuk bandırılarak uyuzlu bölgeye sürülür (Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Taze herba sütü, akrep sokulan yere damlatılıp sancısı kesilir (Osman Kocatürk, İbrahim Yaman, Fatma Yörük, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).
- Egzema tedavisi için, taze kökünden hazırlanan dekoksionu ile yarım banyo yapılır yada bölge küçükse pamuğa bandırılarak üzerine sürülür (Eşe Aktürk, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Taze gövdesi kırılır, akan sütü, insan ve hayvanlarda görülen siğiller üzerine sürülürse siğiller yok olur (Esmâ Kaya, Hümeýra Kaya, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).

- f) Taze gövdesinden elde edilen süt, yara tedavisinde kullanılır (Emine Ersan, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- g) Yaş herbası zehirlidir, sütü insan cildini tahriş eder, kullanılmaz (Arzu Duman, Fatma Özkan).
- h) Taze etli yaprakları sıkılarak elde edilen sütü ile balık avında kullanılır; suya dökülünce şok geçiren balıklar yüzeye çıkar, elle yada sepet ile toplanırlar (Ali Çetin, Mehmet Erbay, Mustafa Uçar).
- i) Taze herbasını hayvanlar yediğinde ağzında yara yapar (Mustafa Uçar, Mehmet Erbay, Yılmaz Çetin, Ali Çetin).
- j) Taze herbasını keçiden başka hayvan yemez (Osman Kocatürk, Erdal Polav, Sahin Güler, Suna Karadeniz, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Siğil [36], basur, kurt düşürücü [187], müshil [45], boya bitkisi [196], muska/büyü/tütsü olarak [96] ve zehirli bilinen bitki olarak [96, 87] kullanım kaydı bulunmaktadır.

FABACEAE

4.1.107 *Acacia karroo* Hayne

Şekil 4.115: *Acacia karroo*

Yöresel İsimleri: Akasya, akasya ağacı.	Lokalite No: 33, 82 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VA5, VA8, VB8 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, el sanatları.

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş yaprak infüzyonu dahili olarak kabızlık tedavisinde ve harici olarak cilt temizliği antiseptiği olarak kullanılır (Suna Karadeniz, Fatma Yörük, Ayhan Özkan).
- Solunumu rahatlatmak, nefes açmak için, yaprak-çiçek infüzyonu düzenli olarak içilir (Osman Gölbaşı, İbrahim Kocatürk, Eşe Aktürk).
- Dikenli herbasını keçiler yiğebilir (Ali Ekiz, Raziye Ekiz, Şahin Güler, Osman Gölbaşı, İsmail Sarıaslan).
- Ağacından, kürek sapı, tahta kaşık ve kepçe yapılır (Kamil Uslu, Mehmet Altılı, Hüseyin Çapkın, Dursun Akçakoca).

Literatürdeki Kullanımı:

Uçucu yağ eldesinde [196] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.108 *Astragalus* sp.

Şekil 4.116: *Astragalus* sp.

Yöresel İsimleri: Geven, dikenli geven, geven otu.	Lokalite No: 50 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VIA4, VIIA1, VIIA5 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, yapıştırıcı, zararlı, güzel kokan.

Yöresel kullanımları:

- Taze kökü ve karaağaç köklerini döğerek elde edilen sakıza, çam katranı ilave edilir, bağır (dalak) ağrısı için yakı hazırlanır (Naci Kırmızıoğlu, Fatma Yörük).
- Dikenli herbasını develer severek yer (Fatma Özkan, Osman Bircan, Şahin Güler, Tuncay Güler, Leman Türk, Davut Kanal).
- Yaş herbasından çakı ile yarılarak elde edilen müsilajı kağıt yapıştırıcısı olarak kullanılır (Ali Çetin, Kamuran Horasan, Tuncay Güler).
- Ekilmiş tarlalara yayılan zararlı bitkilerdendir (İsmail Sarıaslan, Raziye Ekiz, Davut Kanal, Osman Yaşar, Nurettin Gezer).
- Güzel koktuğu bilinen bitkilerdendir (Halil Küçükefe, Hümeysra Kaya, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Astragalus türleri; gıda (çiğ), susuzluk giderici [209], sakız [58, 42, 76], boğaz iltihabı [77, 132], bağışıklık sistemi uyarıcısı [48, 86], kanser [48], şeker hastalığı [216], ağrı kesici [96], tutkal [150, 73, 74, 48], nazar [49], arıcılıkta [102] boya kalıcılığını artırıcı [150], çatı-çit yapımı [96], yayılıcı zararlı bitki [96, 78], yakacak [77, 132, 49, 58, 82, 42, 4, 78, 150], odun kömürü [150] ve hayvan yemi [96, 87, 75, 77, 132, 80, 152, 78, 185, 150, 164, 73, 74] olarak kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.109 *Cicer arietinum* L. cv.

Şekil 4.117: *Cicer arietinum*

Yöresel İsimleri: Nohut, nohud, eşme nohutu, eşme nuhudu.	Lokalite No: 59 Kullanım kodu: IB4, IIB1, IIB2 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyve tanelerinden etli yada etsiz yemek yapılır (Hasan Öztürk, İbrahim Yılmaz, Osman Gölbaşı, Aysel Sarı, Ece Öztürk, Fatma özkan).
- Bir bardak dolusu kuru meyve tanesi ile 5 baş sarımsak bir havanda döğülür, temiz bir kavanoza konur, üzerini 2 parmak geçecek kadar alkol yada elma sirkesi eklenir, ahşap tokmak ile yine ezilir, tekrar alkol/sirkeyi emdiyse azaldıysa yine 2 parmak geçecek kadar alkol/sirke eklenir. Kavanozun kapağı kapatılıp, üzeri ışık görmeyecek şekilde gazete ile kaplanıp, serin bir gölgelik yerde (lavabo altında) 15 gün bekletildikten sonra bir tülbent bezinde süzülür. Süzüntü, baştaki saçkıran bölgesine günde 1-2 kez 5-10 damla damlatılarak masaj yapılır. 2 saat sonra baş yıkanır. 1 ay boyunca işlem tekrarlanır (Vehbi Sarhan, Eşe Aktürk) – (Reç. 48).
- Siğil tedavisi için ise; siğilli uzuv üzerine yukarıda tarif edilen tentürden 3-5 damla damlatılıp, damlanın üzerinde kuruması sağlanır. Günde 3 kez, 2 hafta boyunca işlem tekrarlanır (Vehbi Sarhan, Eşe Aktürk) – (Reç. 49).
- Böbrek taşlarını düşürmek için; akşamdan ıslanmış kurutulmuş tohumunun 2 litre suyu ile birer tutam ayırık otu rizomu, mısır püskülü ve demir pıtrağı (*Tribulus terrestris*)’ndan beraberce hazırlanmış dekoksyonu ılıdıktan sonra 21 gün boyunca günde 2 bardak aç yada tok olarak içilir (Hatice Erdoğan).

- f) Koyunlarda görülen sarı (kanlı idrar ve gözlerin beyazlarının sarardığı) hastalığının tedavisi için; akşamdan ıslanmış kurutulmuş tohumunun 2 litre suyu ile birer tutam ayrık otu rizomu, mısır püskülü ve demir pıtrağı (*Tribulus terrestris*)'ndan beraberce hazırlanmış dekoksyonu ılıdıktan sonra 15 gün boyunca günde 2 kez hayvana içilir (Hatice Erdoğan).
- g) Çiğ nohutun 2-3 saat suda bekletilmiş suyu büyükbaş hayvanlara içilir, idrar söktürücü-tıkanıklık açıcı ilaç olarak kullanılır (Naci Kırmızıoğlu, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Cicer türleri; gıda (tuzlanarak çiğ, kuru bakliyat ve yemek) [3, 4, 7, 70, 79, 93, 147, 152, 192, 209], simit hamuru lokumu yapımı [147], kurt düşürücü [146], hayvan yemi [4, 7, 78, 79], arıcılıkta [102], büyü yapmada [152], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.110 *Colutea cilicica* Boiss. & Balansa

Şekil 4.118: *Colutea cilicica*

Yöresel İsimleri: Pat, patlangaç	Lokalite No: 71 Kullanım kodu: IVA, VA5, VIA16 Kullanım amacı: Yem, müzik aleti, çocuk oyunu.

Yöresel kullanımları:

- Yaş herbasını küçük baş hayvanlar, özellikle keçiler severek yer (Şahin Güler, Hasan Kaya, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).
- Patlangaç ağacı Orta büyüklükteki dallarından kesilir, bıçakla kabuğu kesilir, içi oyulup fülüt yapılır (Mehmet Demir, Hüseyin Çapkın, Dursun Akçakoca).
- Tohum taşıyan, kurumaya durmuş, balon gibi şişkin meyvelerini patlatması güzel olur, çocuklar oynar eğlenir (Hümeyra kaya, Hasan Kaya, Ali Çetin, Yılmaz Çetin, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Müşhil [77, 132, 144], sivilce [36], yara pansumanı [36, 146], iltihaplı diş eti hastalığı [48, 86, 146, 220], yatıştırıcı [144], çocuk oyunu ve kötü koktuğu bilinen bitki [87, 75], sebze, meyve asmada, demet bağlamada ip olarak [96], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.111 *Glycyrrhiza glabra* L. var. *glandulifera* (Waldst. et Kit.) Boiss.

Şekil 4.119: *Glycyrrhiza glabra* var. *glandulifera*

Yöresel İsimleri: Meyan, meyan otu, meyen, neyen, oksanak otu.	Lokalite No: 40 Kullanım kodu: IA9, IIA1, VA8 Kullanım amacı: Tatlandırıcı, tıbbi, ip.

Yöresel kullanımları:

- Eskiden, kurutulmuş kökü, tatlandırıcı olarak kullanılırdı (Osman Kocatürk, Leman Türk, Fatma Yörük, İbrahim Yaman, Aysel Sarı, Eşe Aktürk, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Soğuk algınlığı-nezle ve grip tedavisi için, taze yada kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksion, günde 3 çay bardağı 2 hafta süre ile içilir (Nazmi Ildız, Emine Çakır, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Yaprak infüzyonu, adet ağrıları dahil genel ağrı kesici olarak kullanılır. Günde 3 çay bardağı 1 hafta süre ile içilir (Hümeyra Kaya, Hatice Erdoğan, Eşe Aktürk) – (Reç. 50).
- Mide ülserinin tedavisi için, kurutulmuş kök dekoksionu, günde 3 çay bardağı 3-4 hafta boyunca içilir (Kamuran Horasan, Ali Çetin, Emine Çetin, Yılmaz Çetin).
- Bronşit tedavisi için, taze yada kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksion, günde 3 çay bardağı 2 hafta süre ile içilir (Emine Çakır, Nazmi Ildız).

- f) Sigarayı bırakmak için ve bıraktıktan sonra kanı ve ciğerleri temizlemek için, kök dekoksasyonundan günde 3 defa birer çay bardağı 1 ay boyunca içilir (Kamuran Horasan, Naci Kırmızıoğlu) – **(Reç. 51)**.
- g) Herba lifleri kurutulup çuval yapımında kullanılır (Adem Tezcan, Osman Kocatürk, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, şerbet) [4, 78, 209, 217], ağrı kesici, idrar söktürücü [149, 206], böbrek-mide rahatsızlıkları [8, 81, 78, 103, 191, 202, 206, 220, 149], soğuk algınlığı, bronşit, ülser, mukoza tahrişi [4, 8, 81, 70, 78, 103, 143, 144, 191, 195, 149, 220], astım [164, 220], ağız temizliği [4, 73, 74, 144, 164], iltihap, spazm [73, 195], safra söktürücü, yatıştırıcı [103, 143, 144, 195], gastrit, ülser, mide kanseri, sarılık [103, 195], basur, bağırsak ağrısı [146], romatizma [148] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.112 *Lathyrus cicera* L.

Şekil 4.120: *Lathyrus cicera*

Yöresel İsimleri: Deli bakla, deli bezelye, keklik baklası, keklik otu.	Lokalite No: 55, 71 Kullanım kodu: IA4, IB4, IIA1, VIA8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, süs.

Yöresel kullanımları:

- Tadı sevildiği ve faydası bilindiği için, yabandan alınıp saksılarda yetiştirilir. Olgunlaşan taneleri arada çerez gibi yenilir (Hasan Kaya, Hümevra Kaya, Esmâ Kaya, Himmet Kaya).
- Sedef hastalığının tedavisi için, olgun meyve tanelerinden düzenli olarak yenir (Mustafa Ölmez, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).
- Karaciğeri yenilemek için, olgun meyvelerinin tanelerinden günde 5-10 adet yenilir (İbrahim Kocatürk, Eşe Aktürk, Ayhan Özkan).
- Süs bitkisi olarak bahçede saksılarda yetiştirilir (Leman Türk, Raziye Ekiz).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, tuzlu kavrulmuş çerez) [4, 78, 209], öksürük ve ishal [222], ödem giderici [220], hayvan yemi olarak [82, 4, 78, 215], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.113 *Lathyrus sativus* L.

Şekil 4.121: *Lathyrus sativus*

Yöresel İsimleri: Burçak, üveyik otu.	Lokalite No: 23, 64 Kullanım kodu: IIB1 IIB2, IVB Kullanım amacı: Tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Öğütülmüş tohum unundan hazırlanan hamuru, şişen uzuv üzerine sarılarak, şişlik tedavisinde kullanılır (Huriye Tunç, Hümevra Kaya, Rabiye Eriş).
- Kurutulmuş ufalanmış herba ve öğütülmüş unundan hazırlanan sıcak lapası, yara ve kırık-çıkık tedavisinde yakı şeklinde kullanılır (Eşe Aktürk, Halil Uslu, Hatice Erdoğan).
- Az kükürt tozu ile karıştırılmış samanı, koyun öksürüğünün tedavisinde kullanılır (Yaşar Bahçalı, Naci Kırmızıoğlu).
- Kuru herbasi ile, çavdar ve arpa'dan hazırlanan samanı, hayvan yemi olarak, özellikle öküz yemi olarak kullanılır (Muzaffer Güteryüz, Osman Bircan, İsmail Aşçı, Şahin Güler).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ yada kavrulmuş) [78, 101, 209], ağrı kesici [220] ve yem bitkisi olarak [3, 82, 78, 161] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.114 *Lupinus hispanicus* Boiss. et Reuter

Şekil 4.122: *Lupinus hispanicus*

Yöresel İsimleri: Acıbakla	Lokalite No: 57 Kullanım kodu: IA4, IIA1, VIIA1, VIIA4 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, zararlı, zehirli.

Yöresel kullanımları:

- Eskiden, olgun tohumlarından (haşlama) yemek yapılırdı (Doğan Külcü, Yılmaz Çetin, Emine Çetin).
- Sigara bırakma sonrası yada herhangi bir sebepten, kanı temizlemek istendiğinde, olgun tanelerinden (tohumlarından) 1 hafta süre ile günde 3-4 adet çiğnenip yutulur (Kamuran Horasan).
- Hayvanlar yemez ve çobanlar dikkat eder, yedirmez (Hasan Kaya, İsmail Sarıaslan, Mustafa Balkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.115 *Medicago arabica* L.

Şekil 4.123: *Medicago arabica*

Yöresel İsimleri: Bitirak	Lokalite No: 34, 31, 75
	Kullanım kodu: IIA1, IVA
	Kullanım amacı: Tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Yaş yada kurutulmuş herba infüzyonu, altını ıslatan çocuklara içirilir (Fatma Özkan, Döndü Akdeniz).
- Yaş herbasından hazırlanan infüzyon, böbrek taşı düşürmede kullanılır (Songül Özkan, İbrahim Kocatürk, Leman Türk, Zekeriya Girgin, Ayhan Özkan).
- Yaş herbasından hazırlanan infüzyon düzenli olarak içilirse, kalp-damar rahatsızlığı olan hastalarda olumlu sonuç verir (Mehmet Kaya, Hümevra Kaya, Eşe Aktürk).
- Yaş herbasını koyunlar severek yediği için araziden hayvan yemi olarak toplanır (Mehmet Emrem, Altın Emrem, Şahin Güler, Şengül Sariaslan, İsmail Sariaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (sebze yemeği katığı) [2, 209, 215] ve hayvan yemi olarak [2] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.116 *Medicago orbicularis* (L.) Bartal.

Şekil 4.124: *Medicago orbicularis*

Yöresel İsimleri: Yonca, yonca orbiti, üçgen, üçgen yoncası, üçken yoncası.	Lokalite No: 30, 34 Kullanım kodu: IA4, IA9, IVA, VIA8, VIA16 Kullanım amacı: Gıda, yem, çocuk oyunu.

Yöresel kullanımları:

- Bağ aralarında çok rastlanır. Çalışırken açıldığında (bağ ilaçlanmamış ise), ağızda gevelemek, oyalanmak için olgun meyveleri alınıp, ağızda çiğnenir, yutulur (Rabiye Eriş, Veli Eriş, Serpil Koca, Ali Ekiz, Raziye Ekiz).
- Yaş herbasını koyunlar severek yediği için araziden hayvan yemi olarak toplanır (Mehmet Emrem, Mustafa Ölmez, Fatma Ulu).
- Kurutulmuş tohumlarından çocukken para, bebek, araba gibi süs eşyaları yapılırdı (Hümeyra kaya, Esmâ Kaya, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) [209], karın ağrısı [142] ve hayvan yemi olarak [210, 78, 79, 82] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.117 *Medicago polymorpha* L. var. *vulgaris* (Benth.) Shinnery

Şekil 4.125: *Medicago polymorpha* var. *vulgaris*

Yöresel İsimleri: Bitirak, yonca, üçgül.	Lokale No: 30, 34 Kullanım kodu: IIA1, IVA Kullanım amacı: Tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Çiçek infüzyonu kolesterol düşürücü olarak kullanılır, günde 1 defa aç karnına, 10 gün boyunca alınır (Mehmet Vardal, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Altını ıslatan çocuklar için, kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu, 2 hafta süre ile, sabah ve öğlen birer bardak içirilir (Fatma Özkan, İbrahim Kocatürk, Eşe Aktürk, Ayhan Özkan).
- Yaş herbasını koyunlar severek yediği için araziden hayvan yemi olarak toplanır (Mehmet Emrem, Altın Emrem, Şahin Güler, Mehmet Vardal, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan, Şengül Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (Tablo 5.2).

4.1.118 *Medicago sativa* L. subsp. *sativa*

Şekil 4.126: *Medicago sativa* subsp. *sativa*

Yöresel İsimleri: Yonca, iyi yonca, eyi yonca, yemlik.	Lokalite No: 34, 76 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, IVA Kullanım amacı: Tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Dağda, bağda çalışanlar ve çobanlar, ellerini ayaklarını çizdirip kanattıklarında, yaş herbasından tükürüp ile lapa hazırlayıp yaranın üzerine basarlar. Yara iyileştirici ve kanama durdurucu olarak kullanılır (Zeynep Tıkıroğlu, Halime Tekeli, Veli Eriş, Ali Çetin)
- Karnı ağrıyan besi hayvanlarına, kurutulmuş herbası yedirilir, ağrı kesici olarak kullanılır (Halime Tekeli, Zeynep Tıkıroğlu, İsmail Sarıaslan, Eşe Aktürk).
- Eskiden, büyük ve küçükbaş hayvanlar için tabiattan toplanır yada tarlanın bir bölümünde yemlik olarak yetiştirilirdi (Halil Küçükefe, Osman Yaşar, Davut Kanal, Veli Eriş, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Östrojen hormonu artırıcı, şeker-kolesterol düşürücü, vitamin ve mineral kaynağı [195], banyo suyu katkısı [148], yara, basur, kanama durdurucu [220], zehirli bilinen bitki [87] ve yem olarak [101, 87, 104, 58, 185, 79, 164, 185] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.119 *Spartium junceum* L.

Şekil 4.127: *Spartium junceum*

Yöresel İsimleri: Moruk, goruk, morok, mozok, dilfil, sirimsek, sinirsek otu, sirimsek otu	Lokalite No: 34, 48, 83 Kullanım kodu: IIIA, IVA, VA4, VIA1, VIIA6 Kullanım amacı: Yakacak, yem, süpürge, çit, kötü kokan.

Yöresel kullanımları:

- Sertleşmiş ve kurumuş herbası, odun gibi yakacak olarak kullanılır (Hümeyra Kaya, Hasan Kaya, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan).
- Taze yaş herbası, yem bitkisi olarak kullanılır (Mustafa Ölmez, Doğan Külcü, Şahin Güler, İbrahim İçen).
- Kurutulmuş herbasından bahçe süpürge yapılır (Raziye Ekiz, Ali Çetin).
- Sert gövdesi, çit yapımında kullanılır (Mustafa Ölmez, İbrahim İçen).
- Sarı çiçekleri açtığında bitki kötü kokar (Doğan Külcü, Fatma Ulu, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Cilt bakımı [2, 8, 81], koku verici [2, 3, 8, 81, 97, 131], idrar söktürücü [5, 70, 103, 218], romatizma, kalp-sindirim rahatsızlıkları [103], astım, bronşit [218], ülser, uyuşturucu [2], zayıflatıcı, [2, 45], yakacak [2, 164, 215, 210], ipek böceği konağı [2, 68], hayvan yemi [2], doğal boya [5], süs [2, 7], çit [2], demet ipi [96, 218], süpürge [2, 7, 101, 3, 68, 205] ve arıcılıkta [102], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.120 *Trifolium resupinatum* L. var. *resupinatum*

Şekil 4.128: *Trifolium resupinatum* var. *resupinatum*

Yöresel İsimleri: Tüylü üç gül, davşan kuyruğu, üçgül otu, pamuklu ot, yonca otu, dilfil, yabancı gonca, yabancı yonca.	Lokalte No: 34, 59 Kullanım kodu: IA6, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Çiçekleri hafif tatlımsıdır, çiğ olarak yenir (Ali Çetin, İsmail Sarıaslan, Orhan Yenilmez).
- Bağda çalışanlar ve çobanlar, ellerini ayaklarını çizdirip kanattıklarında, yaş herbasından tükürüp ile lapa hazırlayıp yaranın üzerine basarlar. Yara iyileştirici ve kanama durdurucu olarak kullanılır (Zeynep Tıkıroğlu, Halime Tekeli, Veli Eriş, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).
- Yaş herbasını koyunlar severek yediği için araziden hayvan yemi olarak toplanır (Mehmet Emrem, Hasan Kaya, Fatma Ulu).

Literatürdeki Kullanımı:

Yara [220], kabızlık [2, 7, 92] ve hayvan yemi olarak [2, 215, 7] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.121 *Vicia faba* L.

Şekil 4.129: *Vicia faba*

Yöresel İsimleri: Bakla, sakız bakla.	Lokalite No: 75 Kullanım kodu: IA4, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesinin tanesinden yemeği yapılır, yaprağından salatası yapılır (Fatma Özkan, Şengül Sarıaslan, İsmail Sarıaslan).
- Bağırsak tıkanıklığı yada tembelliğini gidermek için, yaprağıyla beraber yemeği yapılıp, 3 gün boyunca yenir (Ayşe Erdil, Fatma Yörük, Eşe Aktürk).
- Sinirsel el titremelerini gidermek için, taze yaprakları salata şeklinde, günde 1-2 kez 1 hafta boyunca yenir (Hatice Tuncel, Hatice Erdoğan, Fatma Özkan).
- Yaş herbasını hayvanlar severek yer (Huriye Eke, Hasan Zangal, Fatma Özkan).
- Hasat zamanı elde edilen kaliteli iri taneli tohumları, pazarda tohumluk olarak satılır (Münevver Şırak, Mustafa Ölmez, Ali Erel, Huriye Eke).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (yemek) [101, 3, 63, 131, 4], böbrek taşı ve kum düşürücü [8, 81, 63, 146], idrar söktürücü, karaciğer yorgunluğu giderici ve böbrek sancısı gidericisi [63], zehirli bilinen bitki [196] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.122 *Vigna unguiculata* (L.) Walp. subsp. *unguiculata* cv.

Şekil 4.130: *Vigna unguiculata* subsp. *unguiculata*

Yöresel İsimleri: Börülce, ak börülce, kara börülce, dindarlı börülcesi, yeleşen karnı kara, yeleşen garnı gara yemeklik börülcesi.	Lokalite No: 71 Kullanım kodu: IB4, IIB1, IVB Kullanım amacı: Gıda, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş meyvelerinden zeytinyağlı-yoğurtlu yemeği yapılır (Fatma Özkan, Şengül Sarıaslan, Elif Güraslan).
- Karın ağrılarını gidermek için; olgun tanesi, kızıl çam kabuğu, susam, pekmez, ebegümeçi, arpa unu ve yumurta ile bir tavada ısıtılarak karıştırılır. Hazırlanan lapa bir beze yayılıp yakı şeklinde sarılır (Hatice Erdoğan, Eşe Aktürk).
- Yaş herbasını hayvanlar severek yer, yem bitkisi olarak kullanılır (Fatma Özkan, Mustafa Ölmez, Hüseyin Güler, Fadime İçen).
- Olgun meyveleri hasat edilip, pazarlarda satılır (İsmail Sarıaslan, Kamil Uslu, Hikmet Aktaş, Hatice Tuncel, Erdal Polav, Ali Erel).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [101, 99, 196, 149] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

FAGACEAE

4.1.123 *Castanea sativa* Mill.

Şekil 4.131: *Castanea sativa*

Yöresel İsimleri: Kestane, kesne, kayrak kestane, kayrak kesnesi, sarı şeker kestane, sarı şeker kesne, aşı kestane, aşı kesne.	Lokalite No: 11, 57 Kullanım kodu: IA4, IB4, IIA1, IIB1, VA5, VA8, VIA1, VIB1, VIA13, VIB13 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, el sanatları, alet sapı, arıcılık.

Yöresel kullanımları:

- Olgun tohum içeren meyvesi haşlama olarak yada soba üstünde közlenerek yenir, çocuk gelişimine faydalıdır (Ayşe Erdil, Hüseyin Sakal, Meral Akkaya, Ali Erel).
- Kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan infüzyonu, öksürük gidermek için günde 3 kez, birer bardak içilir. Göğüs yumusadır, balgam söktürür (Suna Karadeniz, Fatma Yörük, Aysel Sarı, Eşe Aktürk) – (Reç. 52).
- Çiçekleri arıcılıkta kullanılır. Balı, astım ve romatizma tedavisinde kullanılır (Hasan Öztürk, Ali Çetin, Yılmaz Çetin, Muzaffer Girgin).
- Kurumuş kalın dallarından, çatı, çit, çardak yada çapa, nacak, kürek için sapı ve kestane düşürmek için değnek yapılır (Himmet Kaya, Zafer Kaya, Nihat Çam, Ali Çetin).

- e) Eskiden, kurumuş gövdesinden yada kalın dallarından yaba ve saban yapılırdı (Zafer Bircan, Osman Bircan, Dursun Akçakoca).
- f) 3 metrelik kalın dallarının, keski yardımıyla kabukları soyulur, düzeltilir, orta kısmı yontulur ve uygun bir taşın üzerinde sallandırılıp tahtaravalli yapılır (Dursun Akçakoca, Hüseyin Çapkın, Yılmaz Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [3, 8, 81, 5, 2, 210], börek içi [209], ateş, bronşit [2, 8, 81], mide hastalıkları [33], kabızlık, tansiyon [5], yüksek şeker [2], astım [2] yakacak [215], süs eşyası ve el sanatları yapımında [101, 3, 8, 81, 210] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.132: Hasat edilen kestanelerin, eğrelti (*Pteridium aquilinum*) örtüsü altında ıslatılması ve kurutulması (Domuzderesi yaylası mevki – Horzumalayaka köyü).

4.1.124 *Quercus cerris* L. var. *cerris*

Şekil 4.133: *Quercus cerris* var. *cerris*

Yöresel İsimleri: Çalı meşesi, uzgurt, deli azat meşesi, saçlı meşe.	Lokalte No: 1, 71 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, VA5, VA8 Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak, el sanatları, alet sapı.

Yöresel kullanımları:

- Yara-yanık tedavisi için, kökünden hazırlanan dekoksiyonuna bandırılmış temiz bez yara-yanık üzerine sarılır. Günde 2 kez, 7-10 gün boyunca pansuman yapılır (Fedai Tekelioğlu, Esmâ Kaya, Hümeýra Kaya) – (Reç. 53).
- Yakacak olarak, dalları kullanılır (Elif Çapkın, Mustafa Balkan, Zafer Kaya, Hasan Kaya, Sabahat Tıkıroğlu, Ayşe Gürsoy).
- Pazarda satışı götürülecek meyvelerin güneşte su kaybetip büzüşmümesi, solmaması için, kasalarının üzerleri, yaş herbasıyla kapatılır (Adem Tezcan, Veysel Akın, Abdullah Otmar, Musa Bostan) – (Şekil 4.133).
- Kalın dallarından yada genç gövdesinden karasaban boyunduruğu ve zelve (okları) yapılır (Hüseyin Çapkın, Mehmet Altılı).
- Bilek kalınlığındaki dalları, bir çakı yardımıyla yontularak topaç haline getirilir; düzelterilip ucuna çivi çakılır, topaç oyuncağı yapılır (Dursun Akçakoca, Mehmet Altılı, Hüseyin Çapkın).

- f) ay bardağı kalınlığındaki düzgün dalların içi, kızgın Şiş ile oyulur; tavşanak ağacından sürgüsü yapılır; keten ile sarılmış ardıç tohumları mermileri hazırlanıp oyuncak tüfek yapılır (Dursun Akçakoca, Mehmet Altılı, Hüseyin apkın).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [3, 79, 87], basur [45, 57, 133], ishal [133], egzema [152], mantar, prostat [142], gölgelik [87, 205], ardak-it yapımı [79, 147], hayvan yemi [101, 3, 7, 79, 80, 205, 147], yönlü elbise boyama [3, 87, 101, 152], sa boyama [3, 7], yakacak, odun kömürü [3, 7, 87, 96, 101, 147, 164, 205], süpürge [7] zirai alet [79] alet sapı [3, 87, 96] ve ocuk oyunları [87] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.134: Meyve-sebze kasalarının üzerindeki, meşe (*Quercus cerris*) herbasından güneş gölgeliği rts (Uluderbent belde pazarı).

4.1.125 *Quercus coccifera* L.

Şekil 4.135: *Quercus coccifera*

Yöresel İsimleri: Pinyar, pınar, pinyar meşesi, pelit, azat peliti.	Lokalite No: 71 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, IVA, VA1, VA8 Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak, yem, boya, alet sapı.

Yöresel kullanımları:

- Taze olgun peliti, yüksek şekeri düşürmek için, düzenlik olarak yenir (Ali Coşkun, Yılmaz Çetin, Ali Çetin, Muzaffer Girgin).
- Taze kökünden bir parça alınır, yıkanıp temizlenir, az döğülüp biraz daha parçalanır. Bu parçalardan hazırlanan dekoksiyonun suyu ılıdıktan sonra, yanık bölgeye sürülür (Ayşe Erim, Songül Özkan, Eşe Aktürk, Fatma Gürsoy, Ayşe Gürsoy, Sabahat Tıkıroğlu, Yavuz Küçük Kurt).
- Kurumuş dalları toplanıp yakacak olarak kullanılır (Veli Eriş, Mustafa Balkan, İsmail Aşçı, Himmet Kaya, Hasan Kaya, Zeynep Tıkıroğlu).
- Pelitini keçiler severek yer. Pelitle beslenen keçilerin eti yağlı ve lezzetli olur. Pazarda "pinyar malı mı? Kabadal yada ova milı mı?" diye sorarlar (Hasan Kaya, Hümeyra Kaya, Mustafa Karasu).
- Taze yaprakları ve peliti, hayvan besiciliğinde yem olarak kullanılır (Tayfun Adaş, Cansel Sarı, Serdar Şahan, Ali Çetin, Muzaffer Girgin).

- f) Olgun meyvesi (pelidi) Eylöl ayında hasat edilir. Pelitinin (kuru meyvesinin) içi beyaz renklidir, kaynatılınca mavi-siyah renk verir, ayakkabı fabrikalarında ve deri sektöründe boyama amacıyla kullanılır (Fatma ÖZkan, Ayhan ÖZkan, İsmail Sarıaslan, Ali Çetin).
- g) Kurumuş kalın dallarından, çapa, nacak yada keser sapı yapılır (Himmet Kaya, Zafer Kaya, Hüseyin Çapkın).

Literatürdeki Kullanımı:

Mide ağrısı, kabızlık [185, 4], diyabet [45], egzema [148], kanser [4], ses kısıklığı, basur [104], saç bakımı, boya bitkisi [73, 74], yakacak, mangal kömürü [3, 7, 104, 63, 84, 96, 131, 143, 147, 164], hayvan yemi [96, 101, 3, 7, 131, 147, 73, 74], doğal boya [45], kap-kaşık, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik aleti [96, 147], mobilya [84, 210, 70] ve çardak-çit yapımında [147] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.126 *Quercus infectoria* Olivier. subsp. *boissieri* (Reuter) O. Schwarz

Şekil 4.136: *Quercus infectoria* subsp. *boissieri*

Yöresel İsimleri: Çalı meşesi, çalı pelidi, kancık çalı, çalı, kancık meşe.	Lokalite No: 71 Kullanım kodu: IIIA, IVA, VIA11 Kullanım amacı: Yakacak, yem, mantara karşı.

Yöresel kullanımları:

- Kurumuş dalları yakacak olarak kullanılır (İsmail Aşçı, Mustafa Balkan, Himmet Kaya, Bekir Yıldırım, Ekrem Karaaslan).
- Pelidi hayvanlara yem olarak verilir (Esmâ Kaya, Hasan Kaya, Şahin Güler, Tuncay Güler, Yılmaz Çetin, Emine Çetin, Ali Çetin, Muzaffer Güleriyüz).
- Üzerinde bir böcek türü içi nişastalı-koyu renkli kozalar yapar. Buna "kozağa"/"çalı kozalağa" denir. Bu kozalaklar mevsiminde köylüye toplatılıp dericilikte antiseptik olarak kullanılır. Derinin bozulmasını önler (Hasan Kaya, Mustafa Karasu, Himmet Kaya, Hümevra Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Yara, saç bakımı [73], dericilikte antiseptik [3, 73, 210, 147], boya bitkisi [3, 73, 97, 210, 218, 147], yakacak [3, 97, 210, 147], odun kömürü [210], çardak yapımı ve hayvan yemi olarak [147, 218], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.127 *Quercus ithaburensis* Decne subsp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge & Yalt.

Şekil 4.137: *Quercus ithaburensis* subsp. *macrolepis*

Yöresel İsimleri: Meşe, palamut, palamut meşesi, hakiki palamut, esas palamut, azat, çakır meşesi, azat meşesi, kabadal.	Lokalte No: 39, 71 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, IVA, VA1, VA5, VA8 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, yakacak, boya, el sanatları, takoz.

Yöresel kullanımları:

- Soğuk algınlığı ve nezle tedavisi için, dalında kurumuş palamutundan hazırlanmış dekoksiyonu, 1 hafta boyunca, yemeklerden önce (günde 2-3 kez) birer çay bardağı içilir (Mehmet Yiğit, Ali Mama, Özcan Mama) – **(Reç. 54)**.
- Kurumuş dalları yakacak olarak kullanılır (İsmail Aşçı, Mustafa Balkan, Himmet Kaya, Bekir Yıldırım, Ekrem Karaaslan).
- Yaş yada kuru palamutu toplanıp, küçük-büyük baş hayvanlara yem olarak yedirilir (Ayşe Efe, Cennet Bircan, Davut Kanal, Osman Yaşar, Bektaş Korkulu).
- Kalın dallarından yada genç gövdesinden karasaban boyunduruğu ve zelve (okları) yapılır (Hüseyin Çapkın).
- Ağacından, toğrağı düzeltmede kullanılan tesviye sürgüsü yapılır (İsmail Sarıaslan, Mehmet Altılı, Nihat Çam).

- f) Kurumuş ağacından kesilerek alınan gövde kesidi, et kıyma makinasının altına destek olarak yada kurban bayramında üzerinde et kesmek için, takoz olarak kullanılır (Himmet Kaya, Hümeysra Kaya).
- g) Pelitinin unu, kaynayan suya daldırıldığında saman sarısı renk verir. Boyanan yünler hemen güneşte kurutulursa, renk, koyu sarıya döner (Hüseyin Çapkın, Elif Çapkın, Fatma Yörük).
- h) Kurumuş kalın dallarından, çapa, nacak yada kürek sapı yapılır (Himmet Kaya, Zafer Kaya).
- i) Gövdesinden yada kalın dallarından Yaba ve Saban yapılır (Zafer Bircan, Dursun Akçakoca, Mehmet Altılı).
- j) 3 metrelik kalın dallarının, keski yardımıyla kabukları soyulur, düzeltilir, orta kısmı yontulur ve uygun bir taşın üzerinde sallandırılıp tahtaravalli yapılır (Dursun Akçakoca).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (kestane gibi kızartarak yada kebab gibi küle gömerek) [96, 63, 59, 197], kaynatma, çerez [59, 150], hafif dozda çay [74], tatlandırıcı [150], ishal [59, 150], şeker [74], kabızlık [42, 59], yakacak [3, 63, 147], boya bitkisi [1, 80, 42], gölgelik [147] ve hayvan yemi olarak [147] kullanım kaydı bulunmaktadır.

GERANIACEAE

4.1.128 *Erodium cicutarium* (L.) L'Herit. subsp. *cutarium*

Şekil 4.138: *Erodium cicutarium* subsp. *cutarium*

Yöresel İsimleri: Leylek kakacı, leylek kagacı, leylek kakacığı, kocakarı iğnesi, iğnelik, meleyte, leylek gagası.	Lokalite No: 25, 26 Kullanım kodu: IA1, IVA, VIA16 Kullanım amacı: Gıda, yem, çocuk oyunu.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbasından salatası yada pidesi içi yapılır (Osman Kocatürk, Suna Karadeniz, Sultan Uludal, Şengül Sarıaslan, İsmail Sarıaslan).
- Yaş herbasının kavurması yada yoğurtlu/yumurtalı haşlaması yapılır (Arzu Duman, Eşe Aktürk, Şengül Sarıaslan, Fatma Özkan, Raziye Ekiz, Emine Çetin).
- Taze herbası, küçükbaş hayvanlar tarafından sevilerek yenir (Şahin Güler, İbrahim Kocatürk, İsmail Sarıaslan).
- Eskiden çocukluğumuzda, iğneli meyvesini içeren herbasını koparıp, kolumuza bağlar, saat yönünün tersine döndürülüp bırakılır, saat gibi oynardık (İsmail Sarıaslan, Veli Eriş, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Çiğ gıda [96, 87, 75, 78, 209], kavurma, haşlama salata, çiğden salata, börek içi [209] yemek katığı [96, 87, 75, 209, 215], çocuk oyunu [78], kanama durdurucu [77, 132] ve kabızlık tedavisinde [77, 132, 149] kullanım kaydı bulunmaktadır.

HYPERICACEAE

4.1.129 *Hypericum perforatum* L.

Şekil 4.139: *Hypericum perforatum*

Yöresel İsimleri: Katran, katran otu, gatran, gatran otu, gangren otu, kangren otu, gantıran, kantıran, kantoran, kantoron, kantoron otu, sarıkantaron.	Lokalte No: 37, 39, 48, 55, 47 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, VIIA1, VIIA3 Kullanım amacı: Tıbbi, zararlı, hayvanları yemediği.

Yöresel kullanımları:

- Çiçekli herbasından hazırlanan sulu lapa, yaraların ve kanserli uzuvların tedavisi için haricen kullanılır (Esmâ Kaya, Şevkat Başar, Melek Bahçalı).
- Çiçekli herbasının, bir kavanoz içindeki zeytin yağına (1/5 oranında) katılarak ve güneşte 2-3 hafta bekletilip, süzülükten sonra elde edilen tıbbi yağı, dahili olarak ülser için ve harici olarak, insan ve hayvanlardaki yaraların, yanıkların tedavisinde kullanılır (Mehmet Kaya, Songül Özkan, Halil Karataş, Ümmü Aşar, Eşe Aktürk) – (Reç. 55).
- Çiçekli herbasından hazırlanan tıbbi yağı, romatizmal ağrıların tedavisinde haricen kullanılır (Fadime Cerit, Hatice Erdoğan, Ayhan Özkan).
- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, mide ve bağırsak ülser rahatsızlıkları için dahilen kullanılır (Hüseyin Çapkın, Melek Bahçalı, Tuncay Güler, Şahin Güler, Tahsin Yuman).

- e) Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, yaraların çabuk iyileşmesi için dahilen kullanılır (Ayşe İdil, Öcal Ersoy, Ahmet Karaca).
- f) Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, soğuk algınlığı ve yüksek ateş için dahilen kullanılır (Osman Gölbaşı, Eşe Aktürk).
- g) Çiçekli herbasından hazırlanan tıbbi yağı, küçük ve büyük baş hayvanların ağızlarında görülen şap hastalığının tedavisinde kullanılır (Ayhan Özkan).
- h) Hayvanların yemediği bitkilerdendir. Keçiler yediğinde tüyleri dökülür, karınları şişer hatta gözü kör olabilir (İbrahim Kocatürk, Şahin Güler).

Literatürdeki Kullanımı:

Afrodizyak, böbrek prostat hastalıkları, kas ağrıları [149], doğumda [34], romatizma, adet ağrıları [3], kanser [149, 2], kabızlık, yatıştırıcı, kurt düşürücü [5], yanık [5, 99, 76], depresyon [191, 8, 81], öksürük, nefes kokusu [191], sıtma [191] ve şeker hastalığı tedavisinde [68, 8, 81] kullanılır.

4.1.130 *Hypericum triquetrifolium* Turra

Şekil 4.140: *Hypericum triquetrifolium*

Yöresel İsimleri: Kızılıcık, kızılıcık otu, kantoron otu, kantoron, sarı kantoron.	Lokalite No: 39, 55 Kullanım kodu: IIA1, VIIA1, VIIA4 Kullanım amacı: Tıbbi, zararlı, zehirli.

Yöresel kullanımları:

- Çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, "kızılıcık suyu" olarak bilinir, yüksek şeker ve kolesterolü dengelemek için dahilen kullanılır (Kadir Akyüz, Necati Esentürk).
- Çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, kalp rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır (Kadir Akyüz, Necati Esentürk).
- Hayvanlar yediği zaman tüyleri dökülür (İsmail Sarıaslan, Doğan Külcü, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Boğaz iltihabı, diş iltihabı, göz ağrısı [78], mide ağrısı, gastrit, mide-bağırsak ülseri, mide kanseri, yara-yanık, bağırsak kolitleri, prostat, rahim, göğüs, ilik-kemik-beyin kanseri, kısırlık, idrar yolu iltihabı, soğuk algınlığı, bronşit, verem, iştahsızlık, sarılık [4], yakacak [5], hayvan yemi, çoban yatağı [3], doğal boya, süpürge [4, 197], çardak [78], zehirli/kaşıntı yapan bitkilerden [96, 3, 4, 78] kullanım kaydı bulunmaktadır.

IRIDACEAE

4.1.131 *Crocus flavus* Weston subsp. *dissectus* T. Baytop et Mathew

Şekil 4.141: *Crocus flavus* subsp. *dissectus*

Yöresel İsimleri: Çiğdem, sarıçiğdem, dildombak, kardelen, zambak.	Lokalite No: 8, 71
	Kullanım kodu: IA2, IVA, VIA8
	Kullanım amacı: Gıda, yem, süs.

Yöresel kullanımları:

- Taze kormusu çıkarılır, soyulur yenir (Osman Bircan, Doğan Külcü, Ali Çetin).
- Tilki, porsuk gibi yabani hayvanlar, bitkinin soğanını eşeleyerek çıkarıp yerler (Ali Çetin, Yılmaz Çetin, Doğan Külcü).
- Güzel görünümü nedeniyle, doğal ortamından soğanıyla beraber çıkarılıp, bahçe yada balkonlarda saksılarda süs bitkisi olarak yetiştirilir (Fatma Ulu, Mustafa Ölmez, Celil Özalıcı).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) olarak [58, 209] ve boza katkı maddesi olarak [209] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.132 *Iris germanica* L.

Şekil 4.142: *Iris germanica*

Yöresel İsimleri: Mavruz, mavruz çiçeği, urfaa, parsa, arapsaçı.	Lokalite No: 73 Kullanım kodu: IA2, VIA8, VIA18 Kullanım amacı: Gıda, süs, diş macunu.

Yöresel kullanımları:

- Çobanlar acıktığında soğanını çıkarıp yerler (Fatma Özkan, Eşe Aktürk, Döndü Akdeniz).
- Eskiden, taze herbasından çorbası yapılırdı (Emine Çetin, Suna Karadeniz, Eşe Aktürk).
- Çiçekli herbasının güzel görünümü nedeniyle, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir (Fatma Ulu, Döndü Akdeniz, Sultan Uludal).
- Kökleri de menekşe kökü olarak bilinir; kurutulup toz haline getirilir, sulandırılıp diş macunu gibi diş sürülür (Fadime Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, çorba) olarak [209, 164] kullanım kaydı bulunmaktadır.

JUGLANDACEAE

4.1.133 *Juglans regia* L.

Şekil 4.143: *Juglans regia*

Yöresel İsimleri: Ceviz	Lokalite No: 34, 42, 71 Kullanım kodu: IA4, IB4, IIA1, IIIA, VA1, VA5, VA8, VIA6, VIA7, VIIA3 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yakacak, boya, mistik, müzik aleti, el sanatları, alet sapı, avcılık, hayvanların sevmediği.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyve içindeki tohumu çiğ yada kurutulduktan sonra yenir (Cennet Bircan, Ece Öztürk, Cemile Gürsoy, Baki Aksoy, Emin Yanık, Hümevra Kaya).
- Yüksek kolesterolün dengelenmesi için, "kıynağı"nın (kurutulmuş meyve kabuğuyla beraber meyvesinin) akşamdan kaynatılarak hazırlanan dekoksiyonu dinlendirip sabah içilir (Elif Çapkın, Ayşe Erim).
- Yüksek kolesterol tedavisi için ya kurutulmuş meyve içi düzenli olarak yenir yada soğuk su yumuşatması şeklinde hazırlanan tıbbi çayı dahilen tüketilir (Sevim Çömentep, İbrahim Karakuyu, Hayriye Bozkurt, Elif Çapkın, Hasan Kanbay, Kadir Akyüz, Necati Esentürk).
- Kalp ve damar hastalıklarından korunmada yada tedavisi için, kurutulmuş meyve içi, kabukları kırılıp, düzenli olarak yenir (Serpil Koca, Eşe Aktürk).

- e) Yaş yaprağından hazırlanan dekoksyonu, öksürük kesmede, dahilen kullanılır (Fedai Tekelioğlu, Ayhan Özkan).
- f) Ham meyve kabuğundan hazırlanan dekoksyon, ishali kesmede kullanılır (Ayşe Erdil, Raziye Ekiz, Ümmü Avşar).
- g) Kaynatılmış ham meyve kabuğu lapa şeklinde, sivilceli yüze direkt olarak sürülür, cilt bakımında kullanılır (Tuğran Boğca, Mehmet Girgin, Muzaffer Girgin).
- h) Yürüme zorluğu çekenlerin rahat yürüyebilmeleri için Cuma saatinde, ham meyve ve yaprağından hazırlanan dekoksyon ile tam banyo yaptırılır (Abdullah Aktürk).
- i) Beyazlayan saçları kahverengiye boyamak yada dökülen saçların köklerini kuvvetlendirmek için, taze yaprağından hazırlanan dekoksyonu ılıdıktan sonra, sade yada kekik ve kına katılarak yıkanır (Döndü Akdeniz, Ayhan Özkan, Ayşe Erdil, Eşe Aktürk).
- j) Ham meyvesi yada yaş yaprağı, kınaya yada saç boyasına renk koyulaştırıcı olarak katılır (Osman Kocatürk, Hayriye Bozkurt, Eşe Aktürk).
- k) Ham meyve kabuğundan hazırlanan dekoksyon suyu, iplik boyamada kullanılır, deve tüyü rengi verir (Yeter Özkaya, Osman Bircan) – (Şekil 4.142).
- l) Orta büyüklükteki dalından kabuğu sıyrılıp, içi oyularak fülüt yapılır (Mehmet Demir).
- m) Düzgün ve kalın dallarından baston, kürek sapı yapılır (Mehmet Altılı).
- n) Düzgün ve kalın dalından, üstten doldurmalı tüfek kabzası yapılır, tavşan avına çıkılırdı. Çocuklar ağacından sapan yaparlar (Himmet Kaya, Hasan Kaya).
- o) Ağacından "soğudan" adı verilen kahve soğutucu yapılır. Çiğ kahve kavrulduktan sonra "soğudan"a dökülür, çalkalanır, baş tarafındaki delikten fincanlara dökülerek servis yapılır (Osman Kocatürk, Hasibe Güler, Veli Eriş).
- p) Yaş yada kuru yaprağını küçükbaş hayvanlar yemez (Mustafa Balkan, Şahin Güler, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Mide hastalıkları [99], mantar [8, 81], saç boyamada [185, 191], cilt hastalıkları [5], müşil [33], guatr [3], gözlere sürme [3], egzema [3], romatizma [2, 84], bronşit [33, 68], saç dökülmesi [99, 8, 81, 189, 191], halı, kilim, esya boyama [5, 4, 3, 68, 8, 81], tansiyon [149], adet ağrısı [149, 33], sivilce [191], kolesterol düşürücü [2, 99, 185], iştah acııcı, kuvvet verici [5, 96] ve kan şekeri düşürücü [5, 33] olarak kullanılmaktadır.

JUNCACEAE

4.1.134 *Juncus inflexus* L.

Şekil 4.144: *Juncus inflexus*

Yöresel İsimleri: Kova otu, kofaotu, saz, saz otu.	Lokalite No: 44, 45 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, VA2, VA3, VA8, VIA16 Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak, ip, hasır şapka, yastık içi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herba dekoksiyonundan elde edilen losyon kanama durdurucu yada pansuman suyu olarak kullanılır (Elif Keten, Tuncay Güler, Ayhan Özkan).
- Eskiden, uyuz gibi kaşımanların kaşıntısını gidermek için, herbasından hazırlanan dekoksiyonun suyuyla banyo yaptırılırdı (Eşe Aktürk, Halit Kıvrak).
- Burun kanamasını durdurmak için, kurutulmuş herba dekoksiyonundan elde edilen bir yemek kaşığı losyonuna bir çay kaşığı sirke karıştırıp 3 damla damlatılır (Elif Keten, Fatma Özkan, Ayhan Özkan) – (Reç. 56).
- Sebze, meyve demetleri hazırlamada kullanılır (Emine Kanık, Musa Bostan).
- Kurutulmuş herbası yakıldığında yüksek ateş versiği için, eskiden tuğla yapımında kullanılırdı (Veli Eriş, İsmail Sarıaslan).
- Kurutulmuş herbası ile yastık-döşek, oyuncak bebekçi doldurulur, "hasır yastık/hasır minder" yapılır (Osman Bircan, Fatma Yörük, Kamuran Horasan).
- Kurutulmuş herbası ile hasır şapka örülür (Hasan Kaya, Ali Çetin).
- Hamut (Boyunluk/Koşumnuk) yapılır (Mustafa Altıoğlu, Nihat Çam, Hüseyin Çapkın, Dursun Akçakoca).

Literatürdeki Kullanımı:

Bronşit [2, 213], idrar yolu iltihabı, böbrek taşı [2, 4, 95, 152, 213], uyuz, kaşıntı [213], yakacak [4], yem [4], çit [215], hayvan barınağı, semer [4], üzerine tarhana sermede [2, 4, 152], demet ipi [2, 3, 4, 215], takke [3], sepet [2, 4, 96], şapka, fes [2, 4, 152], yağdanlık sepeti gibi el sanatlarında [4, 49], kullanım kaydı bulunmaktadır.

LAMIACEAE

4.1.135 *Coridothymus capitatus* (L.) Reichb. Fil.

Şekil 4.145: *Coridothymus capitatus*

Yöresel İsimleri: Kekik, beyaz kekik	Lokalite No: 73 Kullanım kodu: IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Çay, baharat, tıbbi, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbası çiçeklendiğinde toplanıp gölgede kurutulur. Ufalanıp keyif çayı yada baharat olarak, etli yemek ve çorbalara serpiştirilir (Semra Bağiran, Nurcan Yıldız, Songül Özkan, Naime Ünal, Serpil Koca, Sultan Özdemir, Hanım Yiğittop).
- Yaş herbasından hazırlanan infüzyonu, soğuk algınlığı ve gribe karşı içilir (Nazmiye Küçük, Atilla Uysal, Mehmet Eroğlu, Arzu Tosun, Eşe Aktürk).
- Koyun ve kuzular yaş herbasını severek yerler (Nihat Çalt, Osman Bircan, Hüseyin Güler, Nazmi Kurt, İsmail Sarıaslan).
- Çiçekleri arıcılıkta kullanılır, kaliteli bal elde edilir (Nurullah Sağlam, Osman Yaşar, Oktay Köse, Vehbi Sarhan).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.136 *Lavandula stoechas* L. subsp. *cariensis* (Boiss.) Rozeira

Şekil 4.146: *Lavandula stoechas* subsp. *cariensis*

Yöresel İsimleri: Karabaş, karabaş kekiği, çalı kekiği, mor kekik.	Lokalite No: 65 Kullanım kodu: IA8, IIA1, VIA11 Kullanım amacı: Baharat, tıbbi, mantara karşı,

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş ve ufalanmış herbası, lezzet vermesi için, yemeklerin üzerilerine serpiştirilir, baharat olarak kullanılır (Zafer Kaya, Emine Kaya).
- Kurutulmuş çiçekleri, biber turşusuna katılır. Turşunun beyaz köpük oluşumunu engellemek ve lezzetini artırmak için kullanılır (Hümeyra Kaya).
- Kurutulmuş yada taze yaprağından hazırlanan infüzyonu, mide ağrısını için içilir (Sevim Çömentepe, Feremez Avcı, Eşe Aktürk).
- Çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, damar tıkanıklığı, beyin tümörü gibi hastalıkların tedavisi için düzenli olarak tüketilir (Nurcan Dağdelen, Ali Ekiz).
- Yaş yada kurutulmuş yaprak infüzyonu, nezle tedavisinde kullanılır (Hatice Cesur, Gülizar Bozkurt, Fatma Gürsoy, Ferihan Kızıltepe, Ali Çetin).
- Kurutulmuş çiçekleri, kurutulmuş ve depolanmaya hazır yada saklanacak kuru üzümün, küflenip bozulmaması için aralarına konulur (Himmet Kaya, Hümeyra Kaya, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (reçel, yemek, çay) [209], sinir bozukluğu, uykusuzluk, yatıştırıcı [33, 151, 195], mide problemleri [33, 34, 3, 63, 99], kolesterol [33, 34, 3, 99, 8, 81, 197], tansiyon [33, 8, 81, 151, 191, 210], şeker [99], sigara bıraktırıcı [99], idrar yolu, böbrek ağrısı, böbrek taşı [99, 151], bronşit [151], astım, nefes darlığı [3, 5, 63, 99, 8, 81, 195], kilo verdirici [8, 81], kanser [34, 8, 81], ağrı kesici [5, 151], baş ağrısı [34, 8, 81, 151, 191], sinüzit [210], kepek önleyici [63], sara [5, 195], yara, iltihap [5, 151, 195], antiseptik [5], egzema [195], damar tıkanıklığı ve kalp çarpıntısı tedavisinde [5, 3, 63, 99, 8, 81, 191, 195] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.137 *Marrubium rotundifolium* Boiss.

Şekil 4.147: *Marrubium rotundifolium*

Yöresel İsimleri: Yabani calba, bozot, şerefe kekiği, isse.	Lokalite No: 55
	Kullanım kodu: IIA1, IIA2, IVA
	Kullanım amacı: Tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Mide hastalıklarına karşı, kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu dahilen kullanılır (Mustafa Ölmez, Fatma Özkan, Döndü Akdeniz).
- Soğuk algınlığı tedavisi için, yaş herbasından hazırlanan yakısı kullanılır (Fatma Ulu, Eşe Aktürk, Hümeyra Kaya).
- Koyun ve keçilerin arada (hastalandıklarında) yedikleri bitkilerdendir (Hasan Kaya, Himmet Kaya, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.138 *Melissa officinalis* L. subsp. *altissima* (Sm.) Arcang.

Şekil 4.148: *Melissa officinalis* subsp. *altissima*

Yöresel İsimleri: Limon otu, melisa.	Lokalite No: 71
	Kullanım kodu: IAI, IA8, IIA1
	Kullanım amacı: Gıda, baharat, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Yaş yada kurutulmuş yaprakları, güzel limon kokusu ve tadı vermesi için çaya çorbaya katılır (Hümevra Kaya).
- Eskiden taze yapraklarından salata ve haşlama yemeği yapılırdı (Eşe Aktürk, Mustafa Karasu, Münevver Şırak).
- Kalp çarpıntısı gibi kalp rahatsızlıkları için, kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu belirli aralıklarla içilmeye devam edilir (Meryem Bayar, Mehmet Gülerüz, Ayhan Özkan, Melek Bahçalı).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, mide-bağırsak rahatsızlıkları için düzenli olarak tüketilir (Serpil Koca, Osman Bircan, Sevgi Külcü, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (salata) [2, 209], çay [3, 63, 8, 81, 215], baş ağrısı, bağırsak problemleri [213], yatıştırıcı [5, 68, 191], gaz söktürücü, terletici, antiseptik [5, 191, 91], mide ağrıları, ülser [2, 5, 8, 81], damar tıkanıklığı, böbrek iltihabı [2], kalp çarpıntısı [3, 8, 81, 101, 191, 213], kolesterol, tansiyon [76, 8, 81], astım ve bronşit tedavisinde [191, 91] kaydı bulunmaktadır.

4.1.139 *Mentha x piperita* L.

Şekil 4.149: *Mentha x piperita*

Yöresel İsimleri: Nane, bahçe nanesi, nana	Lokalite No: 20 Kullanım kodu: IA1, IA8, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, baharat, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

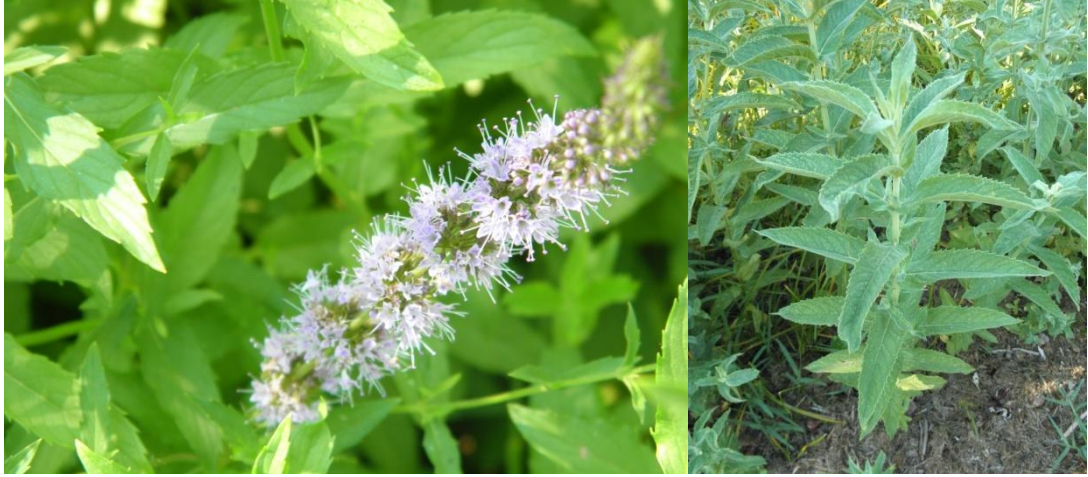
- Yaş herbasından salata yada kavurma yemeği yapılır (Bilge Tarba, Raziye Ekiz).
- Bahçede yetiştirilir, kurutulmuş herbası ufalanarak, lezzet vermesi için baharat olarak et yemeklerine, çaya-çorbaya katılır (Elif Çapkın, Raziye Ekiz, Bilge Tarba, Alime Batı).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu, yemeklerden sonra keyif çayı olarak tüketilir (Namık Kurt, Kadir Akyüz, Necati Esentürk).
- Tohumundan ilk çıkan çenek yapraklarından hazırlanan kavurma, mide ağrısı ve ülser tedavisi için yenilir (Döndü Akdeniz, Tuncay Güler, Ali Ekiz).
- Kuru herbası ile mercan köşk, ayva yaprağı ve papatya'dan hazırlanan karışımın infüzyonu, akciğer temizleyici ve nefes açıcı olarak kullanılır (Nürver Öztürk, Yahya Oruç, Rafet Aktaş, Yeter Özkaya).
- Kurutulmuş herbası sade, ıhlamur herbası yada limon ile hazırlanan infüzyonu, soğuklama (soğuk algınlığı), baş ağrısı, boğaz ağrısı, bademcik ve grib tedavisi için düzenli olarak içilir (Zeynep Özkan, Hasan Kanbay, Ayşe Erim, Fatma Gürsoy, Meryem Necipoğlu, Hava Aslan, Ayşe Müzaç, Halil Karataş, Ali Fidan, Ümmü Kuzucu, Nazmi Yıldız, Muammer Bozbay, Hatice Cesur).

- g) Bronşit ve öksürük gidermek için, yaş herbası çiğnenerek yada infüzyon şeklinde alınır (Yavuz Küçükkurt, Hatice Yağız, Necati Esentürk).
- h) Kabızlığı gidermek için, kurutulmuş herbası ya baharat olarak yemeklere serpiştirilerek yada infüzyon şeklinde tüketilir (Alime Batı, Fatma Yörük).
- i) Yaş yada kurutulmuş herba infüzyonu, anksiyete, sinir bozukluğu, depresyon ve strese karşı, düzenli olarak içilir (Meryem Necipoğlu, Kadir Akyüz).
- j) Karın ağrısı, hazımsızlık, mide bulantısına karşı ve mideyi kuvvetlendirmek için, yaş yada kurutulmuş herba infüzyonu içilir (Ümmü Kuczucu, Hatice Cura, Gülten Tüfekçi, Nürver Öztürk, Necati Inceoğlu, Yakup Tıknaç, Hüseyin Güler, Veysel Akın).
- k) Birer demet yaş herbası ile adaçayı herbasından, 2lt su ile hazırlanan infüzyonu, ayak kokusu ve terlemesine karşı ayak banyosu olarak kullanılır. 3 günde bir işlem tekrarlanır (Sevim Çömentepe, Eşe Aktürk, Fatma Özkan).
- l) Kış hastalıklarına karşı mukavemet kazanmak ve kuvvetlenmek için, kurutulmuş herba infüzyonundan birer bardak, sabah ve akşam olmak üzere günde 2 kez içilir (Nürver Öztürk, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- m) Ayak ağrılarını gidermek için; yaş herbası ile adaçayı, kekik herbalarından birer demet alınarak 3 litre suda hazırlanan infüzyona 1 çorba kaşığı sofr tuzu ilave edilip bir leğene dökülür. Bir leğen de yanına soğuk su banyosu hazırlanır. Ağrıyan ayaklara, bir sıcak bir de soğuk su banyosu yaptırılır (Kadir Akyüz, Necati Esentürk, Ayhan Özkan) – **(Reç. 57)**.
- n) Kalp hastalıklarından korunmak için, salata, baharat ve çay olarak düzenli olarak tüketilir (Nürver Öztürk, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, salata), baharat [77, 132, 143, 185, 205, 209, 210], çay [96, 77, 132, 143, 205, 209], romatizma [3], astım, mide ağrısı, bulantı [63, 77, 132, 167, 185, 191, 202], ülser, halüsinasyon [167], yatıştırıcı [185], solunum yolları [8, 81, 63, 149], soğuk algınlığı [185] ve ishal tedavisinde [77, 132, 191, 195, 202] kaydı bulunmaktadır.

4.1.140 *Mentha longifolia* (L.) L. subsp. *longifolia*

Şekil 4.150: *Mentha longifolia* subsp. *longifolia*

Yöresel İsimleri: Su nanesi, kokulu nane, yabani nane, yaban nanesi, nana, deli nana, yarpuz, su yarpuzu.	Lokale No: 42, 55, 60 Kullanım kodu: IA1, IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA8 Kullanım amacı: Gıda, çay, baharat, tıbbi, yem, süs.

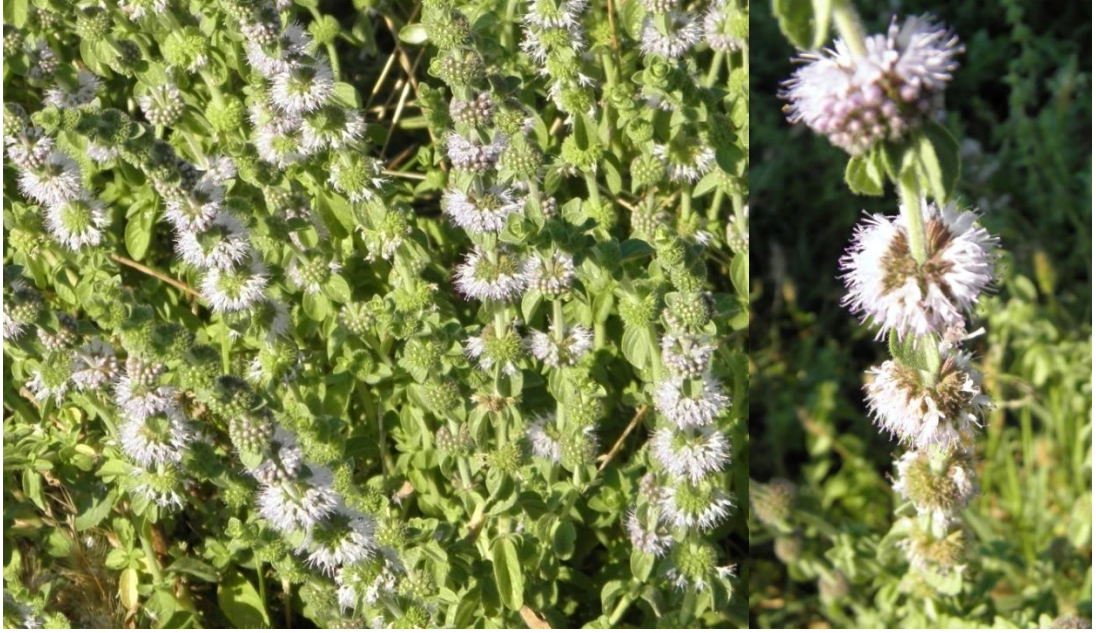
Yöresel kullanımları:

- Hoş tat ve koku vermesi için, kurutulmuş herbası, çorba ve yemeklere, baharat şeklinde serpiştirilir (Celil Özalcı, Arzu Duman, Mustafa Balkan, Fatma Ulu).
- Kurutulmuş herbasından kokulu keyif çayı yapıp, akşamları içilir (Mustafa, Ölmez, Osman Bircan, Ali Çetin, Osman Kocatürk, Celil Özalcı).
- Yaş herbası, hoş koku vermesi için, banyo suyuna ilave edilir (Ali Çetin, Emine Çetin, Yılmaz Çetin).
- Taze yapraklarından hazırlanan infüzyonu, soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Ayşe Efe, Mustafa Ölmez).
- Romatizma ağrıları için; yaş herbasından hazırlanan ılık lapası ağrıyan yerlerin üzerine konur, saatte bir değiştirilir (Hatice Yağız, Fatma Yörük, Emine Çetin).
- Yaş herbasını hayvanlar severek yer (Hasibe Güteryüz, Arzu Duman, Ali Çetin).
- Kokulu olduğu için, bahçe ve balkonlarda saksılarda yetiştirilir (Fatma Ulu, Osman Bircan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (baharat) [96, 4, 2], allerji [96], romatizma [3, 4, 96], öksürük [68], basur [57], iltihaplı yara [68], mide, astım [33] ve baş ağrısında [96] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.141 *Mentha pulegium* L.

Şekil 4.151: *Mentha pulegium*

Yöresel İsimleri: Yarpuz, peynir kekiği, kekik, kaya kekiği.	Lokalite No: 42, 60
	Kullanım kodu: IA1, IA7, IIA1, IVA
	Kullanım amacı: Gıda, çay, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Yaş herbası toplanıp haşlanarak yemeği yapılır (Hayriye Bozkurt, Mustafa Balkan, Fatma Özkan).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, akşamları keyif çayı olarak tüketilir (Mustafa Ölmez, Arzu Tosun, Eşe Aktürk, Muzaffer Güleriyüz).
- Taze yapraklarından hazırlanan infüzyonu, soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Kezban Emer, Mustafa Ölmez, Eşe Aktürk).
- Yaş herbasını keçiler severek yer (Hasibe Güleriyüz, Arzu Duman, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [100, 209], baharat, otlu peynir baharatı, gıda (haşlama, salata) [185, 209], karın ağrısı [100, 149, 63, 91], soğuk algınlığı [100, 8, 81, 33], ishal, mide hastalıkları [3, 8, 81, 149, 33, 197], astım, bronşit [149, 63], kuvvet verici, balgam ve adet söktürücü [5] safra söktürücü [5, 91] olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.142 *Nepeta viscida* Boiss.

Şekil 4.152: *Nepeta viscida*

Yöresel İsimleri: Boz ot, kedi nanesi, kedi otu.	Lokalite No: 51, 72 Kullanım kodu: IA7, IIA2, VIA8, VIIA3 Kullanım amacı: Çay, tıbbi, süs, hayvanların yemediği.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, akşamları keyif çayı olarak içilir (Mustafa Ölmez, Eşe Aktürk, Hasibe Güteryüz).
- Yaş herbasını koyunlar yemez, keçiler arada (kendilerini hasta hissettiklerinde) yerler (Şahin Güler, Arzu Duman, Hümeyra Kaya, Ali Çetin).
- Çiçekleri ve hoş kokusu nedeniyle tabiattan alınıp, balkon ve bahçe kenarlarına saksılara ekilir (Hümeyra Kaya, Esmâ Kaya, Emine Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.143 *Ocimum basilicum* L.

Şekil 4.153: *Ocimum basilicum*

Yöresel İsimleri: Feslihan, feslihen, fesleen, fesliğin, mesliğin, vesleğin.	Lokalite No: 34 Kullanım kodu: IB8, IIB1, VIB8, VIB10, VIIB5 Kullanım amacı: Baharat, tıbbi, süs, böcek kovucu, güzel kokan.

Yöresel kullanımları:

- Taze yaprağı, güzel koku vermesi için koparılır, bir havanda ezilir, pekmeze ve taze fasulye yemeğine katılır (Fatma Özkan, Arzu Tosun, Hümeysra Kaya).
- Taze yaprakları, yüksek şekerin düşürülmesi için, arada bir direkt olarak yenir yada 2-3 hafta süre ile günde 2-3 bardak infüzyonu tüketilir (Mustafa Erim, Emin Yanık) – (Reç. 58).
- Akrep sokması durumunda, çiçekli yada çiçeksiz herbasının üst kısmı koparılır, bir havanda dövülerek lapa haline getirilir ve sokulan yerin üzerine temiz bir bezle sarılır (Ayşe Müzaç, Arzu Tosun) – (Reç. 59).
- Güzel kokusu için, pencere kenarlarında saksılarda süs olarak ve sinek, sivrisinek, böcek kovucu olarak kullanılır (Perihan Kır, Nürver Öztürk, Ümmü Kuzucu).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (sos ve salata) [70, 101], baharat [70, 73, 74, 87, 93, 96], şeker hastalığı [70], uykusuzluk, depresyon, stres, yatıştırıcı [5, 63, 70, 103], hazımsızlık [63], iştah açıcı [29], karın ağrısı, ülser [5, 35, 103], gaz söktürücü [5, 70, 103], idrar arttırıcı ve idrar yolu iltihabı [5, 70, 103], soğuk algınlığı [34, 147], bronşit, faranjit [73, 74, 103], ağız yarası [73], astım, boğaz ağrısı [70], baş ağrısı [29, 34, 147], iltihaplı yara [70], böcek kovucu [87, 96, 147], güzel kokulu süs bitkisi olarak [93, 96], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.144 *Origanum majorana* L.

Şekil 4.154: *Origanum majorana*

Yöresel İsimleri: Mercanköşk, nane kekiği	Lokalite No: 28, 36, 74
	Kullanım kodu: IA8, IIA1, IIB1
	Kullanım amacı: Baharat, tıbbi.

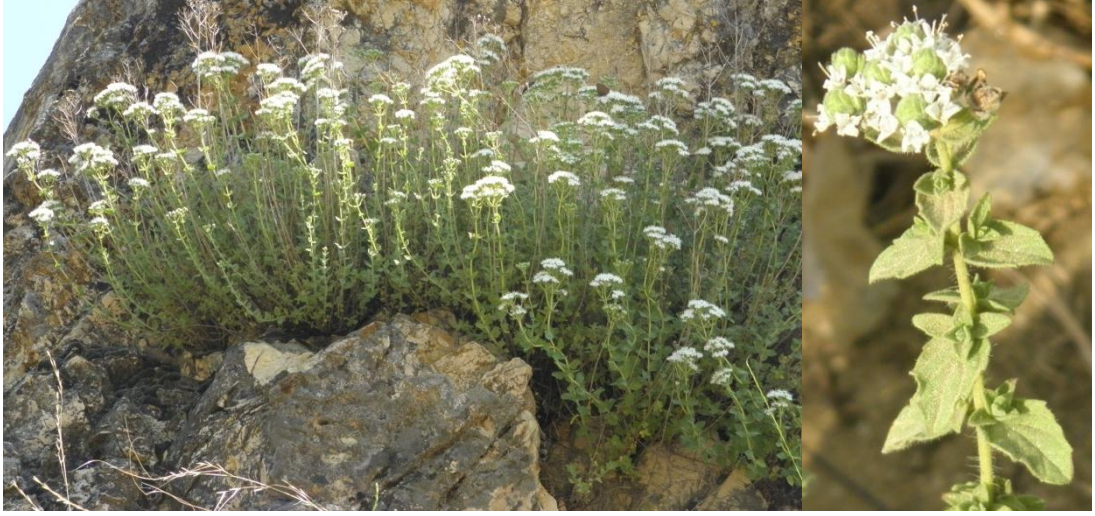
Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbası, yemeklerde baharat olarak kullanılır (Fatma Özkan, Yeter Özkaya, Döndü Akdeniz, Hasibe Güteryüz).
- Gribal enfeksiyonların tedavisi için, yaprağından hazırlanan infüzyonu 1-2 hafta süre ile günde 2-3 bardak içilir (Aysel Baydar, Fatma Yörük, Eşe Aktürk).
- Ciğer temizleyici, nefes açıcı ve astım tedavisi için, kurutulmuş herbası ile ayva yaprağı, papatça ve nane'den hazırlanan infüzyon, 2-3 hafta boyunca günde 3 bardak içilerek kullanılır (Yeter Özkaya, Zeynep Tıkıroğlu) – (Reç. 60).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [3, 131], baharat [3], yatıştırıcı [34, 63, 195], soğuk algınlığı [3, 73, 131, 195], damar tıkanıklığı [97], mide rahatsızlıkları [34, 3, 63, 73, 131, 97, 195] cinsel güç artırıcı [206] ve güvelere karşı [185] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.145 *Origanum onites* L.

Şekil 4.155: *Origanum onites*

Yöresel İsimleri: Kırkbaş kekik, tokalı kekik, bilya kekik, karakekik, topbaş kekik, tobbaş kekik, akbaşlı, akbaşlı kekik, kaya kekiği, koca kekik, eşek kekiği, arı kekiği.	Lokalite No: 19, 37, 41, 44, 74 Kullanım kodu: IA7, IA8, IA9, IIA1, VIA2, VIA10, VIA11, VIA13 Kullanım amacı: Çay, baharat, su, tıbbi, yağ, böcek kovucu, mantara karşı, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Yemeklerden sonra keyif çayı olarak içilir (Kamil Akyüz, Necati Esentürk, İsmail Aşçı, Mehmet Sürçak, Ferizan Kızıltepe).
- Yaş herbası Haziranda toplanıp kurutulur. Kurutulmuş herbası ufalanarak lezzet vermesi için yemeklere, pişmiş ete, pideye ve pilavın içine konulur (Fatma Özkan, Kezban Emer, Elif Çapkın, Eşe Kocatürk, Osman Kocatürk).
- Kurutulmuş herbası ufalanıp domates salçasına, lezzet vermesi için ilave edilir (Hümeyra Kaya, Hasan Kaya).
- Mayıs ve Haziran aylarında bitkinin herba kısmı toplanıp, ibrik kazanı yardımıyla kekik suyu elde edilir (Muzaffer Gülyüz, Selahattin Süngü, Mehmet Kandemir).
- Yaş yada kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyonu, hastalıklardan korunmak için, vücut kuvvetlendirici olarak içilir (İsmail Aşçı, Mehmet Sürçak, Ferizan Kızıltepe, Arzu Tosun, Kübra Nur Çakır).
- Ceviz yaprağı ile hazırlanan kınası saç kuvvetlendirir (Döndü Akdeniz, Ali Çetin).
- Ağır grip olduğunda, kurutulmuş herbası ile adaçayının kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon kullanılır (Hasan Kaya, Erdal Polav).

- h) Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon karın ağrısı geçirici ve mide kuvvetlendirici olarak kullanılır (Fatma Özkan, Raziye Ekiz, Tuncay Güler, Şahin Güler, Kamil Eroğlu).
- i) Herbasından çıkarılan yağından birkaç damla yutulursa mide bulantısına iyi gelir (Mehmet Burçak, Selahattin Süngü, Hatice Dikbacak, Eşe Aktürk).
- j) Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu, kış hastalıklarının (baş ağrısı, karın ağrısı, soğuk algınlığı, nezle, grip ve bronşit) tedavisinde düzenli olarak içilir (Hasibe Güteryüz, Hasan Kanbay, Eşe Aktürk, Emine Çakır, Emine Kavruk, Necla Sarı, Ali Erel, Aysel Baydar, Muammer bozbay, Hatice Yağız, İbrahim Yağız, Hüseyin Sakal, Tayfun Adaş).
- k) Kurutulmuş çiçekli herbası ile kurutulmuş papatya çiçeğinden hazırlanan infüzyon bronşit tedavisi için düzenli olarak dahilen tüketilir (Alime Batı, Nazmiye Küçük).
- l) Dökülen tırnakları güçlendirmek için, yaş yada kuru herba infüzyonu düzenli olarak içilir (Tuncay Güler, Ayhan Özkan).
- m) Sağlıklı kas gelişimi için çocuklara ve gençlere düzenli olarak herba infüzyonu içirilir (Hatice Türkoy, Eşe Aktürk).
- n) Çarpıntı ve yüksek tansiyona karşı, sakinleştirici olarak, herba infüzyonu dahilen kullanılır (Birsel Yüksel, Hatice Türkoy, Fatma Özkan).
- o) Şeker hastalığının hafifletilmesinde ve yüksek şekeri düşürmede, herba infüzyonu düzenli olarak tüketilir (Şahin Güler, Tuncay Güler, Ali Çetin, Ayhan Özkan).
- p) Keçi besiciliğinde kullanılır. Süte ve ete lezzet verir (Mustafa Balkan, Hasan Kaya, İsmail Sarıaslan, Veli Eriş).
- r) Bir demet kurutulmuş herbası ile birer demet adacayı, kekik ve nane kuru herbalarından hazırlanan 3 litrelik infüzyonuna 1 çorba kaşığı tuz ilave edilip, temiz bir leğene dökülür. Ağrıyan ayakların ağrısını gidermede kullanılır. İşlem 3 günde bir tekrarlanabilir (Kadir Akyüz, Necati Esentürk).
- s) Kısır genç kadınların tedavisi için; kurutulmuş herbasından 2 çay kaşığı, 1 tutam maydanoz, 1 adet küçük boy kuru soğan, 1 çay bardağı zeytinyağında karıştırılarak kaynatılırken buharına oturtulup yumurtalıklarına tutulur yada temiz bir beze konup kasıklarına sarılır, üzerine şifa duaları okunur (Hatice Erdoğan).
- t) Bahçelere ekilen ekin ve süs bitkilerine zararlı böcekler ve mantar hastalığı gelmemesi için, doğal ortamından toprağıyla alınıp bahçe kenarlarına dikilir (Ümmü Avşar, Elif Çapkın, Hüseyin Çapkın, Emine Çetin, Ali Çetin).
- u) Çiçekleri için arıcılıkta kullanılır, kaliteli bal elde edilir (Hasan Kaya, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Baharat [3, 209], çay [3], kekik suyu [7], karın ağrısı [7, 63, 195], boğaz iltihabı [8, 33, 63, 81, 99], mide rahatsızlıkları [33, 34, 3, 63, 99], bronşit [33, 63, 99], tansiyon [33], şeker [33, 34, 63, 99, 195], baş-diş ağrısı [7, 63], kolesterol [99], saç biti, güve kovucu [7], ve meyve koruyucusu olarak [3, 7] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.146 *Origanum vulgare* L. subsp. *viride* (Boiss.) Hayek

Şekil 4.156: *Origanum vulgare* subsp. *viride*

Yöresel İsimleri: Kaya kekiği, taş kekik, kokulu kekik, sarı kekik, tapan kekiği, yayla kekiği, şabla kekiği, tuzlu kekik, dağ kekiği.	Lokalite No: 19, 27 Kullanım kodu: IA8, IIA1, VIA10, VIA11 Kullanım amacı: Baharat, tıbbi, böcek kovucu, mantara karşı,

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbası, yemeklerden sonra keyif çayı olarak içilir (Arzu Tosun)
- Taze herbası kurutulur, çay yada yemekler üzerine lezzet verici baharat olarak kullanılır, yemeklerin kalori ağırlığını alır. Şu yemeklere katılır, sarma, dolma, kavurma ve etli-sulu yemekler (Osman Kocatürk, Elif Çapkın, Halil Küçükefe, Erol Adıgüzel).
- Kurutulmuş çiçekli yada çiçeksiz herbasından hazırlanan infüzyon, bronşit, göğüs ağrısı, baş ağrısı, boğaz ağrısı, nezle, grip, soğuk algınlığı, ateş gibi kış hastalıklarından korunmak için antibiyotik ve vücut kuvvetlendirici olarak içilir (İsmail Aşçı, Fadime Yaman, Mehmet Çimen, Emine Yüksel, Mecbure Atlig, Tahsin Yuman, Nazmi Ildız, Namık Kurt, Rafet Aktaş, Ramazan Karakuyu, Kamil Kızılgedik, Ali Fidan, Yaşar İder, Hava Aslan, Hatice Türkoy, Fevzi Bert, Mehmet Solak, Ferihan Kızıltepe).
- Tohum ve yaprak infüzyonu, şeker hastalığının tedavisi için düzenli olarak dahilen kullanılır. (Ali Keskin, Süleyman Türkoy, Şahin Güler, Mehmet Eroğlu).
- Yaş yaprakları ile beraber, sütlüot (sütleşen) gövdesinin sütü ve cırtlakotunun ham meyvesinin suyu, karışımından kellik ilacı yapılır (Naci Kırmızıoğlu).

- f) Çörek otu tohumu katılmış yada katılmamış, kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, karın-mide ağrısı, mide ülseri gibi mide-bağırsak rahatsızlıklarının tedavisi için dahilen tüketilir (Elif Çapkın, Emine Çakır, Serpil Koca, Ali Keskin, Hüseyin Güler, Bekir Yıldırım, Necati İnceoğlu, Hatice Teke, Tuncay Güler, Yakup Yılmaz, Süleyman Türkoy, Serdar Akçan, Hayriye Tunç).
- g) Çiçekli herbasının çiçekli kısmından hazırlanan infüzyonu, zayıflamak için dahilen kullanılır (Ahmet Karaca, Ayhan Özkan).
- h) Kurutulmuş herbası ile, adaçayı yaprakları ve sarımsaktan hazırlanan infüzyonu, harici olarak, saç dökülmesini önlemede kullanılır. Banyodan 2 saat önce kullanılır (Zeynep Eğercioğlu, Elif Çapkın, Ümmü Kuzucu).
- i) Kurutulmuş herbası, ayva otu herbası ve tarhanadan hazırlanan lapası ateste ısıtılıp, bir beze konur ve ağrıyan karın bölgesine sarılır. Karın ağrısı ve hazımsızlık gidermede harici olarak kullanılır (Eşe Yiğittop, Ahmet Karaca, Necla Sarı).
- j) Yaş herbasından hazırlanan infüzyon, Sivilce tedavisi için içilir, posası yüze (sivilcelere) sürülür (Fatma Cerit, Zeynep Yiğittop).
- k) Diş ağrısını geçirmek için, çiçekli herbasının uç taraflarından hazırlanan infüzyonu ile önce gargara yapılır, sonra içilir (Ümmü Kuzucu, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).
- l) Yaş yada kurutulmuş herba infüzyonu, romatizma ağrıları için, düzenli olarak dahilen tüketilir (Ali Coskun, Nazmiye Küçük, Arzu Tosun)
- m) Kalp çarpıntılarını önlemek için, kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu düzenli olarak yemeklerden sonra içilir (Yavuz Küçükkurt, Ümmü Kuzucu).
- n) Bağırsak kurtlarını düşürmek için, kuru herbasından hazırlanan infüzyonu düzenli olarak içilir (Yavuz Küçükkurt, Necla Sarı, Ümmü Kucuzu, Ali Keskin, Hüseyin Güler, Hayriye Tunç, Yakup Yılmaz).
- o) Kışın kurutulan sebzelerin, saklandığı yerde kurtlanmaması ve küflenmemesi için, iç ve üzerlerine serpiştirilir (Elif Çapkın, Fatma Cerit).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda, çay [3, 63, 209], baharat [3, 2, 68, 8, 81, 190], karın ağrısı, karın şişkinliği, kusma [3, 63, 2, 8, 81], solunum yolu rahatsızlıkları [8, 81], şeker [3, 8, 81], diş eti [3], soğuk algınlığı [2, 63], basur [57], iştahsızlık [8] ve güve kovucu [3, 68, 8] kaydı bulunmaktadır.

4.1.147 *Phlomis nissolii* L.

Şekil 4.157: *Phlomis nissolii*

Yöresel İsimleri: Sarı şalba, sarı calba, calba	Lokalite No: 31, 37 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyonu, kanser tedavisi yada kanserden korunmak için düzenli olarak içilir (Ayhan Özkan, Halit Kıvrak).
- Yaş yada kuru herbasını, büyük baş hayvanlar yer (İsmail Sarıaslan, Veli Eriş, Şahin Güler, Hüseyin Güler, Zekeriya Girgin).
- Arıların sıklıkla ziyaret ettiği bitkilerdendir (Tuncay Güler, İrfan Yılmaz, Halil Küçükefe, Mehmet Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Uyarıcı çay olarak [5] ve hayvan yemi olarak [164], kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.148 *Rosmarinus officinalis* L.

Şekil 4.158: *Rosmarinus officinalis*

Yöresel İsimleri: Biberiye, biberiye otu, kuşdili, kuşdili otu.	Lokalite No: 33 Kullanım kodu: IIB1, VIB13, VIB1, VIIB5 Kullanım amacı: Tıbbi, arıcılıkta, çit, güzel koku.

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş yapraklarından hazırlanan infüzyon, şeker hastalığının tedavisi için düzenli olarak aç karnına içilir (Zeynep Yiğittop).
- Taze yada kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, yüksek kolesterol hastalığının tedavisi için kullanılır (Yüksel Yerebakan, Zeynep Yiğittop, Ali Ekiz).
- Kurutulmuş herba infüzyonu, bronşit soğuk algınlığı, grip, nezle ve astım tedavisinde kullanılır (Bilal Bozel, Fatma Yörük, Necla Sarı, Fatma Yazar).
- Herba dekoksyonu beyinde uyuşma hastalığının tedavisinde kullanılır (Nurcan Dağdelen).
- Kurutulmuş herba infüzyonu, spazm çözücü, mide rahatlatıcı, safra söktürücü ve kemik erimesine karşı düzenli olarak içilir (Ayşe Erdil, Erdem Uyanık).

- f) Zayıflamak, kilo vermek ve fazla yağları yakmak için, kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu düzenli olarak dahilen tüketilir (Fatma Yazar, Ayhan Özkan).
- g) Çiçekleri arıcılıkta kullanılır (Tuncay Güler, Yüksel Yerebakan, Ayhan Özkan).
- h) Hoş kokusu ve yayılcılığı nedeniyle bahçe kenarlarına çit olarak ve güzel koku vermesi için ekilir (Elif Çapkın, Ümmü Avşar, Mustafa Uçar, Vehbi Sarhan).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [3, 63], şeker hastalığı, saç dökülmesi [99], romatizma, vücut şişikleri [185], kolesterol [3, 191], uykusuzluk [2], antiseptik [33], mide ve karın ağrısı [33, 3], soğuk algınlığı [34, 3], kalp rahatsızlıkları [3, 2, 99], yatıştırıcı [2, 63, 99, 191], tansiyon [63, 97], zayıflatıcı, [191], idrar söktürücü [5, 191], safra artırıcı, iltihaplı yara [5], süs [5], kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

4.1.149 *Salvia cryptantha* Montbret et Aucher ex Bentham

Şekil 4.159: *Salvia cryptantha*

Yöresel İsimleri: Kara ot, garaot, garaod.	Lokalise No: 50
	Kullanım kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonuna az miktar tarhana karıştırılıp karın ağrısına karşı içilir (Elif Çapkın, Ferizan Kızıltepe).
- Soğuk algınlığı tedavisi için, yaş yaprakları toplanıp hamurla karılır ocakta pişirilip yakısı hazırlanır. Soğuklayan bölgelere (sırt, göğüs, boğaz) bastırılır (Hasan Zangal, Fatma Yörük, Huriye Tunç, Ali Coşkun, Mehmet Eroğlu).
- Karın ağrısına karşı, taze yaprakları çiğ olarak yenir (Fatma Yörük, Huriye Tunç).
- Taze yada kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan infüzyon, bronşit tedavisi için 1 hafta boyunca içilir (Zeynep tıkıroğlu, Fatma Yörük).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu, nefes darlığına karşı içilir (Mehmet bağcı, Ferizan Kızıltepe).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.150 *Salvia tomentosa* Mill.

Şekil 4.160: *Salvia tomentosa*

Yöresel İsimleri: Yakı otu, yakı şablası, yakı şablası, yaka çalpası, yaka calpası, şalpa, şabıla, sancı otu, ellik otu, kancık şalba, boşçapula.	Lokalise No: 11, 52, 53, 57 Kullanım kodu: IA7, IA8, IIA1 Kullanım amacı: Çay, baharat, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbası, güzel koku vermesi için, baharat olarak yemeklere katılır (Yaşar Yenilmez, Sultan Uludal, Tuncay Güler).
- Kış günlerinde yemeklerden sonra keyif çayı olarak, kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu kullanılır (Arzu Tosun, Necla Sarı, Osman Gölbaşı, Ümmü Avşar, Fatma Özkan, Ali Çetin).
- Kurutulmuş herba infüzyonu dahilen yada bir beze sarılmış sıcak lapası dahilen, mide rahatsızlıklarında, spazm çözücü ve karın sancısı gidermede kullanılır (Fatma Özkan, Hümeysra Kaya, Osman Gölbaşı, Ferihan Kızıltepe).
- Kurutulmuş herba infüzyonu, ishal tedavisinde kullanılır (Yaşar Yenilmez, Erol Adıgüzel, Ümmü Avşar, Halil Küçükkefe).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu yada buhar kompresi, astım, bronşit grip, baş ağrısı ve soğuk algınlığı (soğuklama) hastalıklarının tedavisi ve korunmak için kullanılır (Hayriye Bozkurt, Ali Çetin, Yaşar Yenilmez, Esmâ Kaya, Hava Aslan, Veysel Akın, Mehmet Çimen, Serpil Koca, Ali Keskin, Erol Adıgüzel, Süleyman Türköl, Süleyman Saka, Ayşe Gürsoy, Mehmet Öz, Songül Özkan, Fatma Yazar, Halil Karataş).

- f) Yüksek yaylalardan toplanıp, kurtulmuş herbası ile limon kabuklarından hazırlanan infüzyonu kış hastalıklarından korunmak için içilir (Elif Çapkın, Ali Çetin, Yaşar Yenilmez, Mehmet Kaya, Ayşe Erim).
- g) Kuru herba infüzyonuna temiz bir bez bandırılarak hazırlanmış yakısı ağrıyan yerlere yapıştırılarak yada; lapası ağrıyan yerlere sürülerek, romatizmal yada kış hastalıkları ağrıları için kullanılır (Süleyman Zeybek, Fatma Özkan).
- h) Kurutulmuş herbasının infüzyonundan hazırlanan gargara, boğaz ve diş ağrısı tedavisinde kullanılır (Esmâ Kaya, Hümeysra Kaya, Şevket Başar, Yaşar Bahçalı, Emine Kaya, Zafer Kaya).
- i) Kurutulmuş herba infüzyonu, sinirleri yumuşatmak, sakinleşmek ve yorgunluk gidermek amacıyla içilir (Hatice Akkurt, Arzu Tosun).
- j) Kurutulmuş herbasından, yeni doğmuş fakat ağlamayan bebeklerin canlanması için, yakı (kara yakı) hazırlanır; infüzyonu temiz bir tülbent yada beze dökülür, çocuğun sırtına, göbeğini üstüne yada poposuna bastırılır (Osman Bircan).
- k) Ellik otu, tarlada iş yaparken, baş parmağın yaralanmaması için alet ile parmak arasına yada eldiven içine konularak kullanılır, yaralanırsa onunla da pansuman yapılır (İsmail Sarıaslan, Yaşar Bahçalı, Halil Küçükefe).
- l) Kurutulmuş herbası, kekik ve sarımsaktan hazırlanmış lapası yada infüzyon suyu harici olarak, saç dökülmesini önlemede kullanılır (Zeynep Eğercioğlu, Ali Çetin).
- m) Kurutulmuş herbası ile kurutulmuş nane herbasından hazırlanan infüzyon, ayak banyosu olarak, ayak kokusunu ve ayak (ve vücut) terlemesini gidermek amacıyla kullanılır (Sevim Çömentepe, Nurcan Dağdelen).
- n) Kurutulmuş herbası ile maydanoz herbasından hazırlanan infüzyonu, safra kesesi taşının düşürülmesinde kullanılır (İbrahim Karakuyu, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Mide rahatsızlıkları [3, 209], çay [3, 99, 191, 209], kadın hastalıkları, ülser, bağırsak spazmı, iştahsızlık [99], ergenlik sivilcelerine karşı [99], gaz giderici [99], soğuk algınlığı [97, 99, 191], bronşit, boğaz ağrısı, böbrek hastalıklarının ve idrar söktürücü, bağırsak iltihabı önleyicisi, diş temizleyicisi, zayıflatıcı, [191], boşaltım problemleri, öksürük kesici [97] ve orak biçerken gevsememesi için eldiven içine konulduğu şeklinde [87, 75] kullanım bilgileri kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.151 *Satureja cuneifolia* Ten.

Şekil 4.161: *Satureja cuneifolia*

Yöresel İsimleri: Dağkekiği, karakekik, arı kekiği.	Lokalite No: 12, 44, 63, 71 Kullanım kodu: IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Çay, baharat, tıbbi, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbası kurutulur, çay yada yemekler üzerine lezzet verici baharat olarak kullanılır (Osman Kocatürk, Hasan Kaya, Hümeyra Kaya, Esmâ Kaya).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, soğuk algınlığı-nezle-grip tedavisi ve kış hastalıklarından korunmak için antibiyotik ve vücut kuvvetlendirici olarak içilir. Yemeklerden sonra günde 3 çay bardağı, 1-2 hafta süre ile alınır (İsmail Aşçı, Fatma Yörük).
- Keçi besiciliğinde önemli bir bitkidir. Etine ve sütüne lezzet verir (Şahin Güler, Hüseyin Güler, Fatma Yörük, Kamuran Horasan).
- Çiçekleri arıcılıkta kullanılır, kaliteli bal elde edilir (İsmail Sarıaslan, Özcan Mama, Davut Kanal, Hasan Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay ve baharat olarak [96, 80, 209], tansiyon ve kolesterol düşürücü ve zayıflamak için kullanılır [76] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.152 *Sideritis tmolea* P.H.Davis

Şekil 4.162: *Sideritis tmolea*

Yöresel İsimleri: Yakı otu, yakı şalbası, yakı şablası, sarı çiçekli yakı otu, sarı çiçekli yakı şablası.	Lokalite No: 50, 55 Kullanım kodu: IA7, IIA1 Kullanım amacı: Çay, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, akşamları keyif çayı olarak tüketilir (Ali Çetin, Mustafa Uçar, Mehmet Erbay, Erdal Polav).
- Taze çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, yaz nezlesi, sonbahar nezlesi ve gribal enfeksiyonlar için kullanılır. Yemeklerden sonra 1-2 hafta boyunca birer bardak içilir (Arzu Tosun, Nazmiye Küçük).
- Kurutulmuş çiçekli herba infüzyonu, ishal tedavisinde kullanılır. 3-4 gün boyunca günde 3 bardak içilir (Yaşar Yenilmez, Erol Adıgüzel, Ümmü Avşar, Halil Küçükefe) – (Reç. 61).
- Kurutulmuş çiçekli herba infüzyonu dahilen yada bir beze sarılmış sıcak lapası spazm çözücü ve karın sancısı gibi sindirim rahatsızlıklarında yakı şeklinde kullanılır (Fatma Özkan, Hümeysra Kaya, Osman Gölbaşı, Ferihan Kızıltepe).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay olarak [5, 195, 209] ve uyarıcı olarak [5] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.153 *Stachys cretica* L. subsp. *smyrnaea* Rech. f.

Şekil 4.163: *Stachys cretica* subsp. *smyrnaea*

Yöresel İsimleri: Bozot, sarı çiçekli kekik.	Lokalite No: 34, 37, 50 Kullanım kodu: IA7, IIA1 Kullanım amacı: Çay, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, akşamları keyif çayı olarak tüketilir (Hasan Kaya, Hümeyra Kaya, Ali Çetin, Eşe Aktürk).
- Yüksek şeker ve kolesterolü düşürmek için, kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu düzenli olarak tüketilir (Vehbi Sarhan, Ümmü Ceviz, Şengül Sarıaslan).
- Yaş herbasından hazırlanan lapa, karın ağrısı tedavisinde ısıtılarak yakı şeklinde kullanılır (Emine Çetin, Suna Karadeniz, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay ve baharat olarak [209], diyabet [8] ve mide ağrılarına karşı [5] kullanıldığı kaydedilmiştir.

4.1.154 *Thymbra spicata* L. var. *spicata*

Şekil 4.164: *Thymbra spicata* var. *spicata*

Yöresel İsimleri: İnce kekik, sivri kekik, mor kekik, kokulu kekik, karakekik, karabaş kekik, zahter, zahter kekiği, dağ kekiği.	Lokalite No: 6, 37, 42, 81 Kullanım kodu: IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA2, VIA13 Kullanım amacı: Çay, baharat, tıbbi, yem, yağ, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, akşamları keyif çayı olarak tüketilir (İsmaili Sarıaslan, Veli Eriş, Zekeriya Girgin, Hasan Kanbay, Vehbi Sarhan).
- Kurutulmuş herbası ufalanarak lezzet vermesi için yemeklere baharat olarak katılır (Raziye Ekiz, Mehmet Eroğlu, Meryem Necipoğlu, Suna Karadeniz).
- Yaş çiçekli herbasının, imbik kazanı yardımıyla aromatic suyu çıkarılır. Kahve fincanı ile yudum yudum içilir. Şeker, kolesterol, hazımsızlık, soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Ayrıca damar açıcı ve kan temizleyici etkisi vardır (Selahattin Süngü, Vehbi Sarhan, Mehmet Eroğlu) – (Şekil 4.163).
- Çiçeklerinin saplarıyla beraber imbik yöntemiyle kaynatılması ile elde edilen aromatik suyundan yarım fincan, baş ağrısına ve mide bulantısına karşı içilir (Hasan Kanbay, Selahattin Süngü, Veli Eriş, Osman Bircan, Ayhan Özkan).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu yüksek kolesterolü düşürmede kullanılır (Raziye Ekiz, Necati Esentürk, Osman Bircan).

- f) Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu, baş ağrısı, karın ağrısı, mide ağrısı, soğuk algınlığı, grip ve nezleye iyi gelir (Hasibe Güteryüz, Hasan Kanbay, Ayşe Erim, Nazmiye Küçük, Atilla Uysal, Mehmet Eroğlu, Mehmet Solak, Fevzi Bert, Arzu Tosun, Eşe Aktürk).
- g) Koyun ve kuzular yaş herbasını severek yerler (Osman Bircan, Hüseyin Güler, İsmail Sarıaslan).
- h) Çiçekleri arıcılıkta kullanılır, kaliteli bal elde edilir (İsmail Sarıaslan, Ali Mama, Osman Yaşar, Vehbi Sarhan).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [3, 5, 188, 205, 209], baharat [205, 209], solunum yolları hastalıkları [195], bademcik [8], mide rahatsızlıkları [34, 3, 78], yüksek şeker [34, 3, 68], soğuk algınlığı ve nezle tedavisinde [3, 8] kullanım kaydı bulunmaktadır.

Şekil 4.165: İmbikleme yöntemi ile hazırlanmış kekik (*Thymbra spicata* subsp. *spicata*) aromatik suyu ve içimi (Tepeköy).

4.1.155 *Thymus zygioides* Griseb. var. *lycaonicus* (Celak.) Ronniger

Şekil 4.166: *Thymus zygioides* var. *lycaonicus*

Yöresel İsimleri: Bodur kekik, kaya kekiği	Lokalite No: 53 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VIA2, VIA13 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, yağ, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Tohum taşıyan herbasından elde edilen aromatic suyu, karın ağrısı ve mide bulantısı tedavisinde kullanılır (Mehmet Burçak, Yasin Yılmaz, Hanım Yiğittop, Ali Çetin, Halil Küçükefe, Elvan Gezer, Ümmü Avşar, Eşe Aktürk).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, karın ağrısı, soğuk algınlığı, grip ve nezle için kullanılır (Hasibe Güteryüz, Hasan Kanbay, Emine Kanık, Esmâ Kaya).
- Keçi besiciliğinde önemli bir bitkidir. Etine ve sütüne lezzet verir (Erdem Uyanık, Hüseyin Güler, Kamuran Horasan, Emin Yanık, Hasan Kaya).
- Arıların sıklıkla ziyaret ettiği bitkilerdendir. Kaliteli bal elde edilir. Arıcılıkta önemli bitkilerdendir (Kadir Akyüz, Erol Özüdüz, Mehmet Demir, Şahin Güler).

Literatürdeki Kullanımı:

Baharat, çay [104], yüksek şeker [3, 76, 104, 131], soğuk algınlığı, nezle, grip, boğaz iltihabı [8, 76, 81, 104, 109], hazımsızlık, karın ağrısı [3, 104, 109, 131, 76, 209], bronşit, yatıştırıcı, tansiyon [104] ve kekik yağı eldesinde [104] kaydı bulunmaktadır.

4.1.156 *Ziziphora taurica* M.Bieb. subsp. *cleonioides* (Boiss.) P.H.Davis.

Şekil 4.167: *Ziziphora taurica* subsp. *cleonioides*

Yöresel İsimleri: Nane kekiği, naneli kekik, mor kekik.	Lokalite No: 53, 60 Kullanım kodu: IA7, IIA1, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Çay, tıbbi, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, keyif çayı olarak tüketilir (Fatma Ulu, Mustafa Ölmez, Ali Çetin).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, karın ağrısı, baş ağrısı, soğuk algınlığı, grip ve nezle tedavisi için kullanılır (Hasibe Güteryüz, Hasan Kanbay, Mustafa Ölmez).
- Hayvan besiciliğinde önemli bitkilerdendir. Etine sütüne lezzet vermesi için dağlardan toplanır (Mustafa Karasu, İsmail Sarıaslan, Hasan Kaya, Ali Çetin).
- Çiçekleri arıcılıkta kullanılır, kaliteli bal elde edilir (Nurullah Sağlam, Osman Yaşar, Oktay Köse, Vehbi Sarhan).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [96, 209], yüksek tansiyon ve kötü kolestrole düşürücü, hazımsızlık [63], yara iyi edici [77, 132], karın ağrıları [8, 5] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.157 *Ziziphora taurica* M.Bieb. subsp. *taurica*

Şekil 4.168: *Ziziphora taurica* subsp. *taurica*

Yöresel İsimleri: Nane kekiği, naneli kekik, mor kekik.	Lokalite No: 53, 60, 79 Kullanım kodu: IA7, IIA1, IVA, VIA13 Kullanım amacı: Çay, tıbbi, yem, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, keyif çayı olarak tüketilir (Ali Çetin, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan, Mustafa Ölmez).
- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, karın ağrısı, soğuk algınlığı, grip ve nezle için kullanılır (Hasibe Güteryüz, Muzaffer Güteryüz, Kezban Emer, Mehmet Girey, Fatma Yörük, Eşe Aktürk).
- Hayvan besiciliğinde önemli bitkilerdendir. Etine sütüne lezzet vermesi için dağlardan toplanır (Mustafa Karasu, İsmail Sarıaslan, Hasan Kaya, Ali Çetin).
- Çiçekleri arıcılıkta kullanılır, kaliteli bal elde edilir (Nurullah Sağlam, Osman Yaşar, Oktay Köse, Vehbi Sarhan).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [209], baharat [219], yüksek tansiyon [63, 220], kolesterol [63], karın ağrısı [5, 77, 81, 220], gaz söktürücü [220], yara [77], soğuk algınlığı ve nezle [109], kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.158 *Ziziphora tenuior* L.

Şekil 4.169: *Ziziphora tenuior*

Yöresel İsimleri: Nane kekiği, mor kekik	Lokalise No: 1, 53
	Kullanım kodu: IA7, IIA1, IVA
	Kullanım amacı: Çay, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Yaş yada kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon köy kahvelerinde ve evlerde keyif çayı olarak içilir (Veli Eriş, Tuncay Güler, Yahya Erdal, Suna Karadeniz, Ramazan Solmaz).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, karın ağrısı, soğuk algınlığı, grip ve nezle için kullanılır (Hasibe Güteryüz, Hasan Kanbay, Oktay Köse, Nurullah Sağlam, Raziye Ekiz).
- Yaş yada kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyon, çıban, yanık yada yaraların pansuman ve temizliğinde harici olarak kullanılır (Ayhan Özkan, Turgut Dönmez, Selahattin Süngü, Songül Özkan).
- Keçilerin severek yedikleri bitkilerdendir (Hümeyra Kaya, Hasan Kaya, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay olarak [63, 96, 195, 209], mide ağrıları, yaraların temizliği [5, 195], hazımsızlık ve kabızlık [63] tedavisinde kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

LAURACEAE

4.1.159 *Laurus nobilis* L.

Şekil 4.170: *Laurus nobilis*

Yöresel İsimleri: Defne	Lokalite No: 67
	Kullanım kodu: IA8, IIA1, VIA2
	Kullanım amacı: Baharat, tıbbi, yağı.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş yaprakları ufalanarak baharat olarak tüketilir. Etin ve çorbaların üzerine ekilir yada et terbiyesinde kullanılır (Erol Adıgüzel, Halil Küçükefe, Hümeysra Kaya, Hasan Kaya).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan dekoksion, karın ağrısı, soğuk algınlığı, grip ve nezle için kullanılır (Hasibe Güteryüz, Nurcan Dağdelen).
- Kurutulmuş yapraklarından hazırlanan dekoksion, romatizma ağrıları için ve antibiyotik etkisi nedeniyle mikrobiyal hastalıklardan korunmak için düzenli olarak tüketilir (Nurcan Dağdelen).
- Taze yada kuru yaprakları ve adaçayı kuru herbasından hazırlanan dekoksionu, üst solunum yollarını açmak için, dahilen tüketilir (Kadriye Bahçalı, Mehmet Efe, İsmail Aşçı, Leman Türk, Kamuran Horasan).
- Taze yaprak sapları kurutulup toz haline getirilir. Bu tozun sulandırılması ile hazırlanan lapa yada merhem göz rahatsızlıkları için haricen kullanılır (İbrahim Bozan, Eşe Aktürk).

- f) Kurutulmuş yaprak dekoksiyonu, tıbbi çay olarak, hazmı kolaylaştırmak ve ateşi dūřürmek için tüketilir (Nesrin Sarı, Himmet Kaya, Eře Aktürk).
- g) Taze tohumu dögölüp preslenerek sabit yağı çıkartılıp cilde sürülebilir merhem haline getirilir. Cilteki siyah lekeleri çıkartmada kullanılır (Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Baharat [101, 3, 5, 63, 161], saç bakımı [63, 161], gıda, besin koruyucu [154], karın ağrısı [8, 5, 63, 195], baş ağrısı [63], sabun [88], antiseptik [8, 5, 195], terletici, iştah açıcı, spazm [8, 5], mide, ağız yaraları, iç iltihapları, akrep sokmaları [202], kalp hastalıkları [33], romatizma [8, 63, 33, 210], astım [34], sinüzit [8, 210], bit ilacı ve ses açmak için [8] kullanıldığı bilgileri kayıtlarda bulunmaktadır.

LILIACEAE

4.1.160 *Allium ampeloprasum* L.

Şekil 4.171: *Allium ampeloprasum*

Yöresel İsimleri: Pırasa, pırasa, kalem pırasa.	Lokalite No: 17, 71 Kullanım kodu: IB1, IB2, IIB1, IVB Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Kemik erimesine karşı, püsküllü kökleri hariç heryeri çiğ yada yemek olarak yenir, kalsiyum kaynağıdır (Nazmiye Küçük, Kamil Eroğlu, Leman Türk, Mecbure Atlig, Kezban Emer, Arzu Tosun).
- Göz kuvvetlendirmesi için, 1 ay boyunca, yıkanmış çiğ herbasından bir tabak yenir (Hatice Cesur, İbrahim Yaman, Eşe Aktürk, Fatma Özkan).
- Yüksek şekerin dengelenmesi için dekoksyonu tüketilir (İbrahim Karakuyu, Arzu Tosun, İmdat Bahçer, Kadir Akyüz, Ayhan Özkan).
- Tarlada tohuma kaçmış herba kökleriyle beraber besi hayvanlarına yedirilir (Şahin Güler, Kamil Uslu, Sultan Uludal, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, kavurma, kızartma, haşlama-yoğurtlu yemek, haşlama salata, börek içi) [63, 84, 96, 154, 209], baharat [4], soğan-sarımsak yerine [84, 4, 205, 154], çiban ve yara [4], boya bitkisi ve arıcılıkta [4, 102] kullanım bilgisi kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.161 *Allium cepa* L.

Şekil 4.172: *Allium cepa*

Yöresel İsimleri: Soğan, sovan.	Lokalite No: 16, 20, 31 Kullanım kodu: IB1, IB2, IB3, IIB1, IVB Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbasının ve kurutulmuş soğanının çiden salatası, yada kavurması yapılarak yenir yada pide içine katılıp pişirilerek yenir (Elif Çapkın, Feremez Avcı, Gülfen Canan, Eşe Yiğittop, Elif Gürsay, Adalet Uçar, Melek Bahçalı).
- Kuru soğanı ile birlikte kıyma, karabiber, tuz, kimyon ve maydanozla iç malzemesi hazırlanan “Alaşehir kapaması” adı verilen yöresel bir yemek yapılır (Turgut Çoban) – (Şekil 4.273).
- Bir çanak içine soğanının kabukları ile doğranır, su katılıp ocağa konulur. Su ısındığı zaman tarhana katılır, iyice karıştırılır, hamur haline getirilir, karın ağrısı için hazırlanan bu yakı, karın üzerine konulur. Karın ağrısı ve kusmayı önlemede kullanılır (Ümmü Avşar, Yusuf Ertürk, Fatma Özkan, Ayhan Özkan) – (Reç. 62).
- Kurutulmuş soğanının sıkılarak elde edilen suyu, sivilce tedavisinde kullanılır (Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Kurutulmuş soğanının kesilmiş yarısı, suyu yada lapası, harici yaraların tedavisinde kullanılır (Mehmet Sürçak, Necla Sarı).
- Taze herbası, maydanoz taze herbası ve hayıt tohumu ile birlikte hazırlanan dekoksyonu regl ağrılarını kesmek için tüketilir (Necla Sarı, Eşe Aktürk).
- Herba ve soğanından hazırlanan dekoksyonu, böbrek kumunu düşürmek için düzenli olarak içilir (İbrahim yaman, Gülfen Candan, Eşe Aktürk).

- i) Baş ağrısını gidermek için, taze yaprakları düzenli olarak yenir (Nazmiye küçük, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).
- j) Kurutulmuş soğanı, köküyle beraber ezilerek lapa haline getirilip, soğuk algnlığı gidermek için karın bölgesine sarılır (Nazmiye Küçük, Fatma Özkan).
- k) Tohumu ile ısırğan tohumu bir kaşık bal ile macun hazırlanıp, mide ağrısına karşı sabah akşam birer tatlı kaşığı 2-3 gün boyunca yenir (Zeynep Eğercioğlu, Fatma Özkan, Ayhan Özkan) – **(Reç. 63)**.
- l) Çocukların mide ağrıları için; 2 adet kuru soğanı doğranarak tavaya konur, 3-4 çorba kaşığı zeytin yağı ile kavrulurken, 1 çorba kaşığı buğday unu ilave edilir. Kıvama gelince, bir miktar su ilave edilip ılıtıldıktan sonra, ağrıyan karına vurulur Bu ilaç yapılırken konuşulmamaya dikkat edildiğinden “Dilsiz hamuru” denilmiştir (Hatice Yağız).
- m) Sarılık ve nefes darlığına karşı, taze herbası soğanıyla beraber düzenli olarak çiğden yenir (Veysel akın, Mehmet Çimen, İbrahim Karakuyu, Eşe Aktürk).
- n) Kurutulmuş soğanı ezilip kabuklarıyla beraber kaynatılarak hazırlanan dekoksasyonu, yumurtalık kistlerini küçültüp yok etmek için düzenli olarak içilir (Gülten Tüfekçi, Zeynep Eğercioğlu, Hatice Erdoğan, Mecbure Atlig, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).
- o) Kuru soğanının ortasındaki göbeği hafifçe pişirilerek, lapa haline getirilip; ezilme, burkulma, bükülme, çıkık, yara yada şişliklerin üzerine konur. Acı ve ağrısını gidermede ve tedavisinde kullanılır (Fadime Yaman, Mehmet Çimen, Hasibe Kaya, Ayşe Erdem, Ece Öztürk, Fatma Öztürk).
- p) Kurutulmuş soğanından sıkılarak elde edilen suyu ısıtılıp, gripte ağrıyan yada iltihaplanmış kulak ağrısını almak ve tedavi etmek için, hem içilir hem de 2-3 damla kulağa damlatılır (Meryem Necipoğlu, Eşe Aktürk).
- r) Çocuğu olmayan kadınların tedavisi için; 1 adet küçük boy kuru soğanı ile 2 çay kaşığı kekik (*Origanum onites*), 1 tutam maydanoz, 1 çay bardağı zeytinyağında karıştırılarak kaynatılırken buharına oturtulup yumurtalıklarına tutulur, şifa duaları okunur (Hatice Erdoğan) – **(Reç. 64)**.
- s) Tarlada tohuma kaçmış herba kökleriyle beraber besi hayvanlarına yedirilir (Şahin Güler, Kamil Uslu, Sultan Uludal, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, kavurma, salata, baharat) [87, 63, 58, 152, 4, 196, 79, 147], çivi batması, baş ağrısı, parmak dolması, karın ağrısı [63, 4], iştah açıcı, ülser [4, 202], görme azlığı [202], çıban [87, 44, 4, 64], kadın kısırlığı [2, 92], yumurtalık kisti [7], bronşit [4, 187, 7], damar sertliği-tıkanıklığı [4, 36, 96], iltihaplı yara [87, 152, 42, 4, 36], kesik-yara [80], kas-romatizma ağrıları [44], ezilme/burkulma, şişlik, ödem [103], cam batması [152], şeker [7, 42, 96, 202], antiseptik, spazm, idrar arttırıcı [42, 96, 202], kalp- diş eti kuvvetlendiricisi, arı sokması, kemik kırılması, tansiyon, bağırsak açıcı [96], kan temizleyici, müshil [96, 7], adet söktürücü, nasır, gebeliği sonlandırıcı [7], kurt düşürücü [103, 7], basur [103], soğuk algnlığı, enfeksiyon önleyici [87, 7], yem [58, 79, 7], doğal boya [87, 152, 42, 4, 196, 79] ve arıcılıkta [102] kaydı bulunmaktadır.

4.1.162 *Allium sativum* L.

Şekil 4.173: *Allium sativum*

Yöresel İsimleri: Sarımsak, sarmısak.	Lokalite No: 55 Kullanım kodu: IB8, IIB1, VIB6 Kullanım amacı: Baharat, tıbbi, mistik.

Yöresel kullanımları:

- Salata, çorba ve yemeklere lezzet vermesi için katılır (Mecbure Atlig, Cansel Sarı, Ayşe Erdem, Meryem Necipoğlu, Fatma Yörük, Fatma Özkan).
- Bulbus dişlerinden birer tane sabah-akşam su yada (tuzsuz) ayran ile yutularak yada yemeklere katılarak, yüksek tansiyona karşı kullanılır (Hasan Kanbay, Ergün Kocakurt, Meryem Necipoğlu, Erol Adıgüzel, Mecbure Atlig, Halil Küçükefe, Ayşe Erdem, İbrahim Yaman, Hatice Teke, Ali Karakuyu, Cansel Sarı, Hatice Tuncel, Hüseyin Sakal, Huriye Eke, Fatma Yörük).
- Bulaşıcı mikrobiyal hastalıklara karşı korunma ve tedavisi için, bulbus dişlerinden birer tane sabah-akşam yutulur. Antibiyotik etkisi nedeniyle kullanılır (Hasan Kanbay, Ergün Kocakurt, Erdal Polav, Eşe Aktürk, Ayhan Özkan).
- Yüksek şekeri dengelemek için, bulbus dişlerinden birer tane günde 2-3 defa yutulur yada yemeklere katılır (İbrahim Karakuyu).
- Kurutulmuş bulbusları rendelenip balla karıştırıp, bronşite karşı, bronşit, ateş düşürücü ve gaz giderici olarak kullanılır (Nurcan Dağdelen, Erdem Uyanık).

- f) Kurutulmuş bulbusları ile adaçayı ve kekik herbasından hazırlanan infüzyonu ile saçlar yıkanıp, dökülmelere karşı kullanılır (Zeynep Eğercioğlu) – (Reç. 65).
- g) Kurutulmuş bulbus dişlerinden biri kesilip, kesik yüzeyi, arı, yılan yada akrebin soktuğu yere basılır yada sıkılmış suyu damlatılır, sokma sonrasındaki ağrıyı kesmede kullanılır (Fadime Yaman, Necla Sarı, Rabiye Eriş, Fatma Özkan).
- h) Kurutulmuş bulbus dişlerinden biri kesilip açık yaraya sürülür, çabuk iyileşmesi için kullanılır (Hasan Kanbay, Necla Sarı, Ergün Kocakurt, Fatma Yörük).
- i) Soğuk algınlığına karşı, bulbus dişlerinin kabuğu soyulup çorbaya katılarak içilir (Mehmet Uysal, Erdal Polav, İsmail Sarıaslan).
- j) Kuru bulbus dişlerinden 2-3 tane dövülüp, zeytinyağı ile macun haline getirilir ve yaranın üzerine konulup, şifa dualarıyla çabuk iyileşmesi beklenir (Eşe Aktürk).
- k) Kuru bulbusundan 2 diş ezilerek 1 bardak ayrana katılır. Zehirlenen kişilere içilir (Hatice Yağız, Osman Bircan, Fatma Özkan).
- l) Baş ağrısını gidermek için; 2-3 diş kuru bulbus dişi dövülüp temiz bir bez yada tülbente konup altına sarılır (Hatice Yağız, Fatma Yörük, Rabiye Eriş).
- m) Gözde görülen arpacık tedavisi için arpa tanesi ile yırtalanır (temre çizer gibi çizilir), üzerine bulbusunun sıkılmış suyu sürülüp şifa duaları okunur (Hatice Erdoğan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [3], bağırsak kurtları, yüksek tansiyon [210], arı sokması [3], yumurtalık hastalıkları [34] ve kulak ağrısında [3, 63, 34] doğumdan sonraki bebek eşini düşürmede, büyükbaş hayvan doğumunda [63] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.163 *Allium scorodoprasum* L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn

Şekil 4.174: *Allium scorodoprasum* subsp. *rotundum*

Yöresel İsimleri: Yabani sarımsak, yabani sarmısak, delice sarımsak, deli sarmısak, köpek soğanı, köpek sovanı.	Lokale No: 53, 57 Kullanım kodu: IA2, IIA1, IVA, VIA8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, süs.

Yöresel kullanımları:

- Soğanı, eskiden normal soğan gibi tüketilirdi (Fatma Özkan, Hümevra Kaya).
- Kurutulmuş soğanının sıkılarak elde edilen suyu, sivilce tedavisinde kullanılır (Fatma Özkan, Yeter Özkaya).
- Ülser tedavisi için, soğanı pişirilerek yenir (Kamuran Horasan, Fatma Özkan).
- Yabani hayvanlar, bitkinin soğanını eşeleyerek çıkarıp yerler (Ali Çetin, Doğan Külcü, Ali Ekiz).
- Soğanı çıkarılıp, bahçelere güzel görünüm vermesi için, süs amacıyla, ekilir (Osman Bircan, Ümmü Avşar).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, yemek katığı) olarak [75, 80, 154, 79], soğan yerine [87, 75] ve otlu peynir yapımında lezzet verici olarak [209] kullanım bilgisi kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.164 *Asparagus acutifolius* L.

Şekil 4.175: *Asparagus acutifolius*

Yöresel İsimleri: Tilki kuyruğu, kedikuyruğu, kedien, kediyen, mıcık, sarmaşık, sardeşik, kuşkonmaz.	Lokalite No: 31, 45, 34, 71 Kullanım kodu: IA6, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Piynar meşesinin yada zeytin ağaçlarının arasında biter. Çiçek taşıyan taze herbasının kavurması, yumurtalı-yoğurtlu olarak tüketilir (Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan, Ali Çetin, Meryem Bayar, Sultan Uludal, Veli Eriş).
- Rizomlarından romatizma için, tava üzerinde sızma zeytinyağı ve bir miktar su ile merhem hazırlanır (İsmil Sarıaslan, Fatma Özkan, Eşe Aktürk) – **(Reç. 66)**.
- Taze yapraklarından hazırlanan infüzyon, grip tedavisi için içilir (Yüksel Aslan, Şengül Sarıaslan, İsmail Sarıaslan).
- Kalp rahatsızları için, gövdesi ile beraber kavru olarak pişirilip yenir (Ahmet Karaca, Ayhan Özkan).
- Çiçek taşıyan taze herbasının infüzyonu prostat tedavisinde dahilen kullanılır (Ali Ekiz, İsmail Sarıaslan, Ayhan Özkan).
- Hayvan yemi olarak kullanılır. Herbası dikenli olduğu için, en çok develer severek yer (Eşe Kocatürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, pide içi, börek içi, kavurma) [3, 5, 7, 73, 74, 96, 100, 101, 131, 154,196, 197, 209], soğuk algınlığı [213], böbrek taşı [8, 81, 158, 213], idrar yolu iltihabı, idrar artırıcı [8, 91, 158], diyabet, ateş düşürücü [8, 81], kalp rahatsızlıkları [205, 213], kan pıhtısı, damar tıkanıklığı [91, 109], romatizma [91], karaciğer büyümesi [7, 109], alerji, soğuk algınlığı [63, 158], kuvvet verici [73, 74, 213], kabızlık [91] ve arıcılıkta [102], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.165 *Asphodelus aestivus* Brot.

Şekil 4.176: *Asphodelus aestivus*

Yöresel İsimleri: Kiriş otu, çiriş otu, kiriş, kişniş, kişniş otu, çiriş, nini kireç, hacivat-karagöz.	Lokalite No: 32 Kullanım kodu: IA2, IIA1, IVA, VIA4, VIA8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, tutkal.

Yöresel kullanımları:

- Taze yumrusu patates gibidir, tadı lezzetlidir, pırasaya benzer. Çiğ, soğanla kavularak yada yumurtalı pişirilerek yenir (Hasan Zangal, Fadime Kaya, Fatma Özkan, Yeter Özkaya).
- Kurutulmuş yumrusundan hazırlanan dekoksiyonu, ülser tedavisinde kullanılır (Mustafa Kocatürk, Yeter Özkaya, Ayhan Özkan).
- Herbası yazdan sonbahara kadar toplanıp kurutulur, kışın koyun keçi gibi küçükbaş hayvanlara yem olarak verilir. Kurusunu bilhassa koyunlar severek yer (Osman Bircan, Arzu Duman, Orhan Yenilmez).
- Kökünden elde edilen müsilajı, ayakkabıcılıkta yapıştırıcı olarak kullanılır (Mustafa Kocatürk).
- Mor çiçeklidir. Doğal ortamından yumrusu ile toprağı ile alınıp, süs amacıyla, bahçe kenarlarına yada teneke saksılara dikilir (Fadime kaya, Şengül Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [5, 93, 101], sedef [99], kanser [99], mide ağrısı [33, 3, 7, 101, 109, 131, 99], ülser [7, 109], basur [33, 34, 3, 57, 103], yara-kesik [5, 7, 33, 34, 63, 99, 103, 109, 147], yanık [109], egzama [34, 3, 97, 131, 147, 185, 210], böbrek taşı [97, 185, 210], idrar artırıcı [5, 103], adet söktürücü [103], çocukların boy uzatımı [97], hayvanlardaki mantar hastalıkları [34, 147], hayvan yemi [78], çardak, çoban deyneği, yakacak [78], biyogaz elde edilmesinde [5] ve arıcılıkta [97] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.166 *Colchicum micaceum* K.Perss.

Şekil 4.177: *Colchicum micaceum*

Yöresel İsimleri: Acı çiğdem, güz çiğdemi, katır tırnaa, gatır tırnaa, gatır tırnağı.	Lokale No: 8, 31 Kullanım kodu: VIA8, VIIA3, VIIA4 Kullanım amacı: Süs, hayvanların yemediği, zehirli.

Yöresel kullanımları:

- Güzel mor çiçekleri için, soğanı çıkarılarak bahçe ve saksılara dikilir (Tuncay Güler, Hasan Kaya, Hümevra Kaya).
- Koyunlar yemez, uzak durur ve çobanlar dikkat eder (İsmail Sarıaslan, Şahin Güler, Ali Çetin, Emine Çetin, Muzaffer Girgin).
- Kormusu zehirlidir, yenmez (Ali Çetin, Yılmaz Çetin, Emine Çetin, Halil Küçüktepe, Mustafa Uçar, Mehmet Erbay, Zekeriya Girgin).

Literatürdeki Kullanımı:

Tarama yapılan kaynaklarda bitki taksonuna ait herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır (**Tablo 5.2**).

4.1.167 *Ornithogalum armeniacum* Baker

Şekil 4.178: *Ornithogalum armeniacum*

Yöresel İsimleri: Köpek soğanı, köpek soğanı, beyaz sümbül, ada soğanı, yoğurtcuk otu.	Lokale No: 72 Kullanım kodu: IIA1, VIA8 Kullanım amacı: Tıbbi, süs.

Yöresel kullanımları:

- Taze soğanından hazırlanan lapa, yada balla karışımından elde edilen merhem, egzema tedavisi için haricen kullanılır (Fatma Ulu, Mustafa Ölmez, Hümeysra Kaya).
- Taze soğanından hazırlanan lapa, diş ağrısında direkt olarak, ağıza konarak ağrıyı geçirmeye çalışılır (Fatma Özkan, Arzu Duman, Döndü Akdeniz).
- Taze soğanından hazırlanan lapa, karın ağrısını geçirmek için temiz bir beze sarılıp konularak ağrıyı geçirmeye çalışılır (Fatma Özkan, Arzu Duman, Döndü Akdeniz).
- Soğanına patates denir, Ocak ayından bahar aylarına kadar pazarlarda satılır. Bahçe ve balkonlara soğanı dikilerek, süs amaçlı yetiştirilir (Veli Eriş, Rabiye Eriş, İsmail Sarıaslan, Mustafa Ölmez).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ tuzlama ve haşlama yemek) olarak [159, 209, 73, 74], arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.168 *Ornithogalum umbellatum* L.

Şekil 4.179: *Ornithogalum umbellatum*

Yöresel İsimleri: Köpek soğanı, köremen, köremine, yoğurtcuk otu.	Lokalite No: 22, 33, 68 Kullanım kodu: IA2, IIA1, IIA2, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Yaş soğanı çıkarılır, temizlenip yenir. Eskiden soğan niyetine tüketilirdi, soğanın yabani türü olarak kabul edilir, tadı pırasaya benzer (Fatma Özkan, Mehmet Emrem, Osman Kocatürk, İsmail Aşçı).
- Taze soğanından hazırlanan lapa, akrep sokmasında, ağrıyı azaltmak için kullanılır (Mustafa Ölmez, Fatma Özkan, Arzu Duman, Döndü Akdeniz).
- Taze soğanı dövülür, üzerine bal karıştırılır, hazırlanan macun, egzema tedavisi için haricen kullanılır (Fatma Ulu, Mustafa Ölmez, Hümeysra Kaya).
- Yabani hayvanlar kazıp kormusunu çıkararak ve büyük-küçük baş hayvanlar bazen (hastalandıklarında) çiçeksiz herbasını yerler (Ali Çetin, Doğan Külcü, Osman Bircan, Fatma Kaya, Doğan Külcü, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (sebze yemeği) olarak [209], çıban olgunlaştırıcı [5, 104], sivilce tedavisinde [104] ve kusturucu olarak [5] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.169 *Polygonatum multiflorum* (L.) All.

Şekil 4.180: *Polygonatum multiflorum*

Yöresel İsimleri: Kangiren otu, kangren otu, gangren otu.	Lokalite No: 60 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Bitkinin tamamından hazırlanan dekoksasyon ılıtılıp, kesiklere sürülür yada pansuman bezinin üzerine damlatılır (Ece Öztürk, Emine Kanık, Eşe Aktürk).
- Taze çiçeğinden hazırlan tıbbi yağı yara tedavisinde kullanılır. Yarım kg kadar taze çiçekleri doğal ortamından toplanıp 1 litrelik temiz bir kavanozda 45 gün zeytinyağı içinde güneşte bekletilip süzülükten sonrak yaralara sürülür (Eşe Aktürk, Ayhan Özkan, Ali Çetin) – (Reç. 67).
- Toplayıcılar tarafından, kormusları köylüye toplatılır. Dövülüp, bal, tarçın ve çörek otu ile macun yapılarak, afrodizyak olarak kullanılır (Fatma Özkan, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Basur ve romatizma ağrılarına karşı, şeker hastalığının tedavisinde ve erkeklerde cinsel gücü artırıcı olarak [70, 158, 213] kullanım kaydı bulunmaktadır.

LORANTHACEAE

4.1.170 *Viscum album* L subsp. *album*

Şekil 4.181: *Viscum album* subsp. *album*

Yöresel İsimleri: Burç, buruç, armut burçu, ahlat burçu, ahlat puruncu, çam purucu, çam puruncu, çam puruşu, çam burcu, güvelek, puruç, puruş, ahlat, öksü otu, ökse otu.	Lokalite No: 26, 72 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Çam ağacı üzerinden alınan, meyveli herba dekoksiyonu, astım ve nefes darlığı tedavisinde kullanılır (Osman Kocatürk, Mehmet Kaya, Mustafa Erim).
- Çam ağacı üzerinden alınan, meyveli herba dekoksiyonundan hazırlanan gargara, diş ağrısı, boğaz ağrısı, baş ağrısı ve nezle tedavisinde kullanılır (Osman Kocatürk, Mehmet Kaya, Mustafa Erim, Fadime Kaya, Emine Kanık).
- Damar tıkanıklığı ve beyin tümörü tedavisi için, %2' lik soğuk su yumuşatma şeklinde hazırlanmış tıbbi çayı düzenli olarak tüketilir (Zahide Erkan, Nurcan Dağdelen) – (Reç. 68).
- Prostat tedavisi için, herba dekoksiyonu düzenli olarak dahilen tüketilir (Hayriye Bozkurt, İsmail Aşçı).
- Kurutulmuş yaprakları ve ince dallarından hazırlanan dekoksiyonu, yüksek şeker, kolesterol ve tansiyon tedavisi için sabah-akşam düzenli olarak içilir (Yaşar Yenilmez, Hümeysra Kaya, Songül Özkan, Osman Bircan).
- Badem ağacı üzerinden alınan herbasından hazırlanan dekoksiyon, yüksek tansiyon hastalığının tedavisi için düzenli olarak kullanılır (Emine Çakır, Fatma Özkan).
- Ahlat ağacı üzerinde gelişen yapraklarından hazırlanan dekoksiyon, bronşitli hastalar için dahilen kullanılır (Ayşe Erim, Döndü Akdeniz, Hümeysra Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Basur [57, 76], kanser, astım [76] şeker hastalığı [149, 2, 76], menstruasyon düzenleyici [3], kuvvet verici [5, 2], idrar artırıcı, kusturucu [5], romatizma, çıban [5] yapıştırıcı [2] ve hayvan yemi [101], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

MALVACEAE

4.1.171 *Alcea biennis* Winterl

Şekil 4.182: *Alcea biennis*

Yöresel İsimleri: Gülhatmi, gülfatma, fatmagülü, üvendere, peygamber otu.	Lokalite No: 11, 29, 45, 37, 38 Kullanım kodu: IA4, IIA1, IVA, VA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, boya.

Yöresel kullanımları:

- Meyvesi tomurcuk halindeyken yenir (Ali Çetin, Muzaffer Girgin, İsmail Sarıaslan, Veli Eriş).
- Kurutulmuş çiçeğinden hazırlanan infüzyon, bronşit tedavisinde kullanılır (Fatma Özkan, Ayhan Özkan, Hümevra Kaya).
- Keçiler ve küçükbaş hayvanların bazen çiçek ve çiçek tomurcuklarını yedikleri bitkilerdendir (Emine Çetin, Hasan Kaya, Ali Çetin).
- Eskiden, yaş yada kurutulmuş çiçeklerinden hazırlanan infüzyon ile, bakım için, saçlar yıkanır ve boyanırdı (Hümevra Kaya, Altın Emrem, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda, çay [209], karın ağrısı [4, 76], göz iltihabı, ishal [76], soğuk algınlığı, bronşit, [96, 73, 51, 185], cilt lekeleri [185], astıma karşı [73], boya [210] ve süs bitkisi olarak [97] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.172 *Malva sylvestris* L.

Şekil 4.183: *Malva sylvestris*

Yöresel İsimleri: Ebegömece, ebegümece, gömeç, ebemgümece.	Lokalite No: 70, 75
	Kullanım kodu: IA1, IIA1, IIA2, IVA
	Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Yaş herbası, ısırgan ile doğranarak, otlu pide harcına katılır (Yeter Özkaya, Raziye Ekiz, Elif Çapkın, Rabiye Eriş, Fatma Özkan).
- Taze herbasından yumurtalı soğanlı yada yoğurtlu kavurması yapılır (Sultan Uludal, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan, Mehmet Yiğit).
- Taze herbası ile pirinç, turpotu, soğan ve tereyağıyla beraber kavrulur, üzerine yoğurt dökülerek yenir, kış hastalıklarına karşı direnç kazandırır (Eşe Kocatürk, Ahmet Karaca, Fatma Özkan, Şengül Sarıaslan).
- Kereviz yumrusuyla beraber yapılan yemeği, egzema tedavisi için, düzenli olarak yenilir (Sultan Uludal, Nurcan Yıldız, Eşe Aktürk).
- Taze sapları ile beraber yaprağı kavrulup yenir, bağırsakları rahatlatır (Alime Batı, Mecbure Atlig, Fatma Özkan, Eşe Aktür).
- Herba infüzyonu, bağırsak hastalıklarının tedavisinde dahilen tüketilir (Döndü Akdeniz, Altın Emrem, Eşe Aktürk).
- Taze gövdesinden hazırlanan infüzyonu, damar açıcı olarak kullanılır (Süleyman Türkoy, İbrahim Karakuyu).

- h) Bronşit tedavisi için, taze yada kurutulmuş yaprak ve saplarından infüzyon yada soğuk su yumuşatması şeklinde hazırlanan tıbbi çayı, 10 gün süre ile günde 3 çay bardağı, yemeklerden sonra içilir. (Tuncay Güler, Nurcan Dağdelen, Yaşar Aslan, Kamil Kızılgedik) – **(Reç. 69)**.
- i) Karın ağrılarını gidermek için; taze-hastaliksız herbası, susam, bir parça kızıl çam kabuğu, bürülce, pekmez, arpa unu ve yumurta ile bir tavada ısıtılarak karıştırılır. Hazırlanan lapa bir beze yayılır ve ağrıyan karına sarılır (Hatice Erdoğdu, Eşe Aktürk).
- j) Zayıflatıcı ve yağ yakıcı özelliğinden faydalanmak için hazırlanan taze yaprak infüzyonu, düzenli olarak, sabahları aç karnına 1 su bardağı içilir (Serdar Akçan, Kadir Akyüz, Necati İnceoğlu) – **(Reç. 70)**.
- k) Kurutulmuş ve ufalanmış herbasından hazırlanan 8 saatlik soğuk su yumuşatması, 2 hafta boyunca günde 2 bardak dolusu, tıbbi çayı, şeker ve kolesterol dengeleyicisi olarak tüketilir (Nurcan Dağdelen, Emine Girgin, Eşe Aktürk).
- l) Kurutulmuş ve ufalanmış herbasından hazırlanan 8 saatlik soğuk su yumuşatması tıbbi çayı, bademcik iltihabı tedavisi için, dahili olarak içilir ve harici olarak, gargara şeklinde kullanılır (Nurcan Dağdelen, Zahide Erkan, Eşe Aktürk) – **(Reç. 71)**.
- m) Taze yaprağı haşlanıp soğanla kavrulup yenir. Bünyeyi kuvvetlendirir, romatizma gibi hastalıklara direnci artırır, sindirimi kolaylaştırır (İbrahim Yılmaz, Feremez Avcı, Emine Yüksel, Doğan Külcü, Himmet Kaya, Zafer Kaya).
- n) Taze herbasından hazırlanan infüzyonu, nefes darlığı, astım gibi solunum yolları rahatsızlıklarının tedavisi için, günde 2 bardak, 10 gün süre ile kullanılır (Mustafa Erim, Ayşe Erim, Hümeysre Kaya).
- o) Mide ülseri tedavisi için, yaş çiçek infüzyonu düzenli olarak içilir (Ümmü Avşar).
- p) Diş ağrılarını dindirmek için, yaş çiçekli herba infüzyonundan gargara yapılarak içilir (Arzu Tosun).
- q) Taze kök dekoksasyonu ılıyınca, meme iltihabı geçiren küçük yada büyük baş hayvanların suyuna karıştırılır ve harici olarak losyon tedavisi yapılır (Fatma Gürsoy, Hatice Cesur).
- r) Taze herbası hayvan yemi olarak toplanıp kullanılır (Şahin Güler, Hüseyin Güler, İsmail Sarıaslan, Hasan Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [3, 2, 84, 101], bronşit [2], el-ayak şişkinliği [63], egzama, yara [34, 191], yüksek şeker [2], böbrek hastalıkları [2, 185], karaciğer [2], mide-bağırsak ülseri [63], kabızlık [99], boğaz iltihabı, bronşit, soğuk algınlığı [63, 68, 99, 185, 191], ishal [99], basur [57], hemofili [185], derideki çiban-yara [5], çocuk düşürmede [5, 3], ve adet söktürücü olarak [104, 2] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

MORACEAE

4.1.173 *Ficus carica* L. subsp. *rupestris* (Hausskn. ex Boiss.) Browicz

Şekil 4.184: *Ficus carica* subsp. *rupestris*

Yöresel İsimleri: İncir, yemiş, kuruyemiş, yemişen, süt incir, ak yemiş, beyaz incir, sarılop, karalop incir, karayemiş, garayemiş, yediveren incir.	Lokalite No: 76 Kullanım kodu: IA4, IB4, IIA1, IIB1, VA5, VB5, VIA6, VIA16 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, el sanatı, mistik, çocuk oyunu.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi severek yenilir (Armağan Tarım, Leyla Koç, Ayşe Ekiz, Alime Batı, Fatma Yörük, Meryem Necipoğlu, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).
- Yarım kilo küçük kıyılmış kuru yemiş, yarım kilo süte katıp kaynatılır. Elde edilen karışım, hem dahili hemde harici olarak, kırık-çıkık ilacı olarak kullanılır (Hasan Uslu, Hatice Erdoğan, Döndü Akdeniz, Arzu Tosun, Yeter Özkaya).
- Kanser tedavisi için yada kansere karşı direnç kazanmak için, kurutulmuş meyvesi düzenli olarak yenir (Alime Batı, Ayhan Özkan).
- Grip, anjin gibi kış hastalıklarının tedavisi için yada korunmak için, kurutulmuş meyvesi düzenli olarak tüketilir (Meryem Necipoğlu, Kadir Akyüz, Fatma Özkan).
- Kesilmiş yaprak yada meyve sapından akan taze sütü, siğil ve nasır tedavisinde, harici olarak, sabah-akşam sürülerek kullanılır (Gülfen Candan, Elif Keten, İbrahim Yılmaz).
- Yaprağı, sapı ve olgun meyvesinden hazırlanan lapasından hazırlanan yakı, temiz bir beze konup, bele sarılır. Bel fitiği tedavisinde kullanılır (Nesibe Dündar).

- g) Kesilmiş yaprak yada meyve sapından akan taze sütü arı sokmasına karış kullanılır (Ümran taslık, İbrahim Yılmaz, Kadir Akyüz, Hasan Kaya).
- h) Çay bardağı kalınlığındaki düzgün dallarının içi, kızgın şiş ile oyulup oyuncak tüfek yapılır. Tavşanak ağacından da sürgüsü yapılır. Keten ile sarılmış ardıc tohumlarından mermileri hazırlanır (Dursun Akçakoca).
- i) Gözde görülen arpacık ve siğil tedavisi için; ağacının genç taze bir dalı kırılıp sütü arpacık yada siğillere, 3 ihlas + 1 fatiha okunarak sürülür. Başka bir dalı ele alınır ve yine 3 ihlas + 1 fatiha okur, fakat koparmadan kırılmadan bırakılır (Hatice Erdoğan).
- j) Ağacının çay bardağı kalınlığındaki düzgün dallarının içi, kızgın şiş ile oyularak oyuncak tüfek yapılır (Hasan Kaya, Mustafa Karasu, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Reçel, pekmez yapımı [3, 2], peynir mayası [78], ekmek mayası [4], yoğurt mayası [3], akrep, yılan sokması [3, 99, 8], saçkıran, kanser [2], burun kanaması [3], bronşit [99], egzama [3], çıban, siğil [5, 3, 2, 68, 78, 99], basur [5, 68, 57], bacak ağrılarında [8] ve süs bikisi olarak [78], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.185: Pazarda kurutulmuş incir (*Ficus carica* subsp. *rupestris*) (Piyadeler belde pazarı).

4.1.174 *Morus alba* L.

Şekil 4.186: *Morus alba*

Yöresel İsimleri: Dut, beyaz dut, ak dut.	Lokalite No: 65, 76 Kullanım kodu: IA4, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi severek yenilir (Leman Türk, Ayşe Ekiz, Alime Batı, Fatma Yörük, Meryem Necipoğlu, İsmail Sarıaslan, Eşe Aktürk).
- Ağız ve diş iltihaplanmalarının tedavisi için, ısıtılmış şurubu ile gargara yapıp içilir (Nurcan dağdelen, Erdem Uyanık, Fatma Özkan)
- Taze yaprak infüzyonu, ishali kesmek için dahilen tüketilir (Kamil Kızılgedik, Hümeyra Kaya, Esmâ Kaya, Eşe Aktürk).
- Taze meyvesi, diş iltihaplarını gidermek için, düzenli olarak yenir (Ayşe Erdil, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Mide-barsak ülserinin tedavisi için, pekmezi, düzenli olarak sabahları aç karnına 1-2 çorba kaşığı içilir (Hasan öztürk, İsmail Sarıaslan, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, reçel) [96, 3, 209, 210, 161], pekmez, sütlü pekmez, pestil, dut kavurması, cevizli sucuk, pestilli yumurta, kar helvası, dut kurusu, hoşaf, dövmeç, dut ezmesi, yaprak dolması, yemek baharatı, sirke, çörek içi, kızartma) [209], doğan bebeklerde görülen pamukçuk hastalığı [1, 3, 89], yüksek şeker, karaciğer hastalıkları, bronşit, ateş düşürücü, soğuk algınlığı, ishal, boğaz iltihabı, karın sancısı, idrar artırıcı, egzama, dolama, diş ağrısı, akrep sokması [3] ve yakacak olarak [3, 154] kaydı bulunmaktadır.

4.1.175 *Morus nigra* L.

Şekil 4.187: *Morus nigra*

Yöresel İsimleri: Dut, kara dut, gara dut.	Lokalte No: 76
	Kullanım kodu: IA4, IIA1, IVA
	Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Olmuş meyvesi sevilerek yenilir. Kan yapıcıdır (Tuğran Boğca, İsmail Sarıaslan, Veli Eriş, Davut Kanal, Osman Yaşar, Mehmet Erbay, Ali Çetin).
- Olgun meyvesi kaynatılarak yapılan hoşaf yemeklerin yanında içilir ve kan yapıcı özelliği vardır (Mehmet Girgin, Suna Karadeniz, Feremez Avcı, Fatma Özkan).
- Taze yapraklarından hazırlanan dekoksiyon, şeker hastalığını hafifletmede dahilen kullanılır (Hanım Yiğittop, Ayhan Özkan).
- At, eşek gibi binek hayvanları, büyük, küçük ve kanatlı besi hayvanları ile yabani kuşlar, meyvelerinden ara ara yerler (Şahin Güler, İsmail Sarıaslan)

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, reçel, yemek katığı [96, 209, 161], dondurma, şerbet, pekmez, dut çullaması ve sirke) [209], çocuk oyunlarında el ve yüz boyası [161], ateş düşürücü, kurt düşürücü, ağız-boğaz lezyon ve hastalıklarına karşı [96, 8] kullanım kaydı bulunmaktadır.

MYRTACEAE

4.1.176 *Myrtus communis* L. subsp. *communis*

Şekil 4.188: *Myrtus communis* subsp. *communis*

Yöresel İsimleri: Mersin.	Lokalise No: 72 Kullanım kodu: IA4, IIA1, VIA1, VIB1, VIA6 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, inanç, çit.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyveleri yenir. Ekşimsi tatlı olur (Hasan Kaya, Himmet Kaya, Hümevra Kaya, Ali Çetin).
- İdrar kaçırılmalarını önlemek ve mesaneyi kuvvetlendirmek için, taze yaprak ve olgun meyvesi, günde 1-2 defa 1 hafta boyunca yenir (Sevim Çömentepe, Nurgül Özcan, Eşe Aktürk) – (Reç. 72).
- Eskiden, kurutulmuş yaprak unu, yaraların pansumanında kullanılırdı (Suna Karadeniz, Eşe Aktürk, Ayhan Özkan).
- Genç sürgünleri kesilir yada pazardan kesilmiş olarak satın alınıp, arefe günlerinde mezarlık kenarlarına dikilir (Turgut Dönmez, Veli Eriş, Ali Çetin).
- Yaş herbası, bahçe kenarlarına çit amacıyla ekilir (Turgut Dönmez, Kazım Ertürk, Oktay Köse, Veysel Akın, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) [3, 209], şeker hastalı, kabızlık [210], süpürge, [3, 154], ağız kokusu [154], yüksek şeker, yara tedavisi [63], sepet yapımı [88], idrar yolu hastalıkları [8, 195], iştah açıcı ve ishal tedavisinde [8] kullanım kaydı bulunmaktadır.

OLEACEAE

4.1.177 *Fraxinus ornus* L. subsp. *ornus*

Şekil 4.189: *Fraxinus ornus* subsp. *ornus*

Yöresel İsimleri: Kuşbudak, kuşbudak ağacı, karadal.	Lokalite No: 73 Kullanım kodu: IVA, VA5, VA8 Kullanım amacı: Yem, müzik aleti, ahşap aletler.

Yöresel kullanımları:

- Yapraklarını hayvanlar yer (Hasan zangal, Turgut Dönmez, Ali Çelik, Döndü Akdeniz).
- Kalın-düzgün dallarından, süs yada oyuncak amaçlı tahtakuş yapılır (Mehmet Altılı, Dursun Akçakoca, Hüseyin Çapkın).
- Ağacından keman gibi müzik aletleri yapılır (Hüseyin Çapkın, Mehmet Altılı).
- Ağacından dokumacılıkta kullanılan ahşap aletleri yapılır (Osman kocatürk, Veli Eriş, Ali Ekiz).

Literatürdeki Kullanımı:

Kabızlık [8, 81], karın ağrısı, ülser, romatizma, siğil ve sara [142], basur [35], çocuklar için müşil [195], boya bitkisi [79] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.178 *Olea europaea* L. var. *europaea*

Şekil 4.190: *Olea europaea* var. *europaea*

Yöresel İsimleri: Zeytin, zeytin ağacı, gemlik zeytini, trilya, eşek zeytini, domat, yasemin, edremit, taze fişkın (zeytin filizi).	Lokalite No: 1, 15, 34 Kullanım kodu: IB6, IIB1, VB5, VB6, VIB2, VIB12 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, el sanatları, sabit yağ, sabun.

Yöresel kullanımları:

- Baharda, ham meyvesinden kırma yada kezme yöntemi ile salamura sofralık zeytin, sonbahar ve kışın da, olgun meyvesinden salamura sofralık zeytin hazırlanır, pazarlarda satılır. Kalan mahsülden yağı çıkarılıp, yemeklerde kullanılır yada pazarlarda satılır (Feremez Avcı, Zeynep Yiğittop, Esma Kaya, Hümevra Kaya, Rabiye Eriş, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan) – (Şekil 4.190).
- İnce bir hamur açılıp, sızma sabit yağında akşamdan bekletilir. Sabah temiz bir kaptaki kuru soğan ile birlikte kıyma, karabiber, tuz, kimyon ve maydanozla yoğrulduktan sonra, sabit yağında bekletilen kare kare kesilen hamuru üzerine ceviz büyüklüğünde iç malzemesi yerleştirip, yufka ile bohça şeklinde dürülür ve tavada kızartılır. “Alaşehir kapaması” adı verilen yöresel bu yemek pişince, üzerine kaynatılmış etsuyu, tereyağ, yoğurt ve maydanoz ilave edilerek servis edilir (Turgut Çoban).
- Kısır genç kadınların tedavisi için; 1 adet küçük boy kuru soğan ile 2 çay kaşığı kekik (*Origanum onites*), 1 tutam maydanoz, 1 çay bardağı sabit yağı karıştırılarak kaynatılırken buharına oturtulup yumurtalıklarına tutulur yada temiz bir beze konup kasıklarına sarılıp, şifa duaları okunur (Hatice Erdoğan).

- d) Soğuklama (soğuk algınlığı) ve grip tedavisi için; bir ölçek sabit yağı ile, birer ölçek pekmez, tarhana ve buğday unu karıştırılıp yakı hazırlanır. Bu yakı, karın, sırt gibi soğuklayan bölgeler üzerinde bir süre tutulur (Yusuf Ertürk, Emine Çetin) – **(Reç. 73)**.
- e) Bir kaşık tarhana otundan hazırlanmış tarhana unu ile, bir kaşık kına ve yine bir kaşık sızma zeytin yağı beraberce kaynatılır. Hazırlanan buhu solunursa astım hastalığına iyi gelir (Elif Çapkın).
- f) Mide-bağırsak ülseri ve gastrit tedavisi için, öğünlerden önce birer çorba kaşığı içilir (Mehmet Sürçak, Ergün Kocakurt, Eşe Aktürk).
- g) Sızma sabit yağı; kırık, çıkık yada çatlayan parmak, kol yada bacağı tedavisinde kullanılır (Mehmet Sürçak, Halil Uslu, Hatice Erdoğan).
- h) Öksürüğü geçirmek için, sabit yağından bir çorba kaşığı, öğünlerden 15 dk önce içilir (Kadir Akyüz, Yusuf Ertürk, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- i) Sabahları, birer çorba kaşığı miktarı pekmezi ile eşit miktarda zeytin yağı ile beraber birer karıştırılarak alınır, bronşit öksürüğünü geçirir (Alime Batı).
- j) 3 ölçek sabit yağı ile 1 ölçek sönmüş kirecin suyu krem haline gelene kadar, ısıtılarak karıştırılır. Elde edilen krem, yanık tedavisinde kullanılır (Abdullah Aktürk, Halil Bircan, Hatice Yağız) – **(Reç. 74)**.
- k) Bir tutam, taze yapraklı dalından yada kurutulmuş yapraklarından, 1 litre su içinde, 2-3 dakika demlenerek hazırlanan infüzyonu, yüksek şekeri, kolesterol ve tansiyonu dengelemek, tıkalı kalp damarlarını açmak ve damarları açık-temiz tutmak için, düzenli olarak, sabah akşam birer bardak, yemeklerden sonra içilir (Yüksel Yerebakan, Emine Ersan, Sevim Çömentepe, Alime Batı) – **(Reç. 75)**.
- l) Baş dönmesi ve göz tansiyonunun tedavisi için, kurutulmuş yapraklarından hazırlanan infüzyonu düzenli olarak dahilen tüketilir (Nurcan Dağdelen, Zekeriya Girgin, Ayhan Özkan).
- m) Sabit yağı yaraların üzerine, kanamayı durdurmak ve tedavi amacıyla sürülür (Atilla Uysal, Hatice Akkurt, Mehmet Solak, Yusuf Ertürk, Nurgül Korkmaz).
- n) Tansiyonu düzenli tutmak ve kabızlığı gidermek için, yemeklerde sabit yağı kullanılır (Alime Batı, Yaşar Aslan).
- o) 5 Ölçek sabit yağı, 2 ölçek karga otu (*Lysimachia punctata*) tozu ve 1 ölçek sofratuzunun bir cezvede karıştırılarak elde edilen karışım, ılıdığı anda, yara merhemi olarak kullanılır (Yusuf Ertürk, Sevim Çömentepe, Eşe Aktürk) – **(Reç. 76)**.
- p) Seç kepeğini gidermek için, sabit yağı, banyodan 1 saat önce başa sürülür (Bekir Yıldırım, Şengül Sarıaslan, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan).

- r) Toz, çöp kaçan gözü temizlemek için, sabit yağından 1-2 damla göze damlatılır (Hava Aslan, Yusuf Ertürk, Bekir Yıldırım).
- s) Kulak ağrısını dindirmek için, 1-2 damla sabit yağından ağrıyan kulağa, günde 1-3 kez damlatılır (Yusuf Ertürk, Bekir Yıldırım, Hava Aslan).
- t) Çocukların mide ağrıları için; 2 adet kuru soğanı doğranarak tavaya konur, 3-4 çorba kaşığı sabit yağı ile kavrulurken, 1 çorba kaşığı buğday unu ilave edilir. Kıvama gelince, bir miktar su ilave edilip ılıtıldıktan sonra, ağrıyan karına vurulur Bu ilaç yapılırken konuşulmamaya dikkat edildiğinden “Dilsiz hamuru” denilmiştir (Hatice Yağız).
- u) Kalın düzgün dallarından tahta kaşık yapılır (Mehmet Altılı, Hüseyin Çapkın, Nihat Çam).
- v) Kurutulmuş meyve çekirdeklerinin iki ucu delinerek tesbih yapılır (Aysun Keskin, İsmail Sarıaslan).
- y) Sabit yağından ve (süsleme amaçlı olarak) ufalanmış taze yaprak kırıntılarından sabun yapılır (Ekrem Karaaslan, Ramazan Karakuyu).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, salamura) [3, 8, 4, 68, 99, 209, 210], yara [5, 34, 3, 84], paslı çivi batması [63], idrar artırıcı, iştah acııcı [5], müshil, safra söktürücü [5], ateş düşürücü [5, 3], şeker [33, 34, 68, 99], tansiyon [3, 16, 8], nefes darlığı [3], kemik gelişimi [3], doğum kolaylaştırıcı [63], kolesterol [68], yanık [8], hayvan hastalıklarında [3, 184, 186] ve yakacak olarak [210] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.191: Pazarda zeytin (*Olea europaea*) satışı (Kavaklıdere belde pazarı).

4.1.179 *Phillyrea latifolia* L.

Şekil 4.192: *Phillyrea latifolia*

Yöresel İsimleri: Kesme, akçakesme, akçekesme, yalancı ihlamur, taş ihlamuru	Lokalise No: 33, 47 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, IIB1, IIB2, VIB1, VIB8 Kullanım amacı: Tıbbi, çit, süs.

Yöresel kullanımları:

- Çiçekli yada çiçeksiz herbasından hazırlanan dekoksasyon, adet söktürülene kadar içilir (Fatma Özkan).
- Eskiden, çiçekli herbasından hazırlanan soğuk suda bekletilmiş suyu ile ağız gargarası yapılıp, kötü kokular giderilmeye çalışılırdı (Eşe Aktürk).
- Küçük ve büyük baş hayvanların görme rahatsızlıklarında, taze yapraklarından hazırlanan lapası kullanılır (Ayhan Özkan, Yılmaz Çetin, Eşe Aktürk).
- Park, bahçe çiti yada süs bitkisi olarak bahçe kenarlarına ekilir (Halit Kıvrak, Kamil Eroğlu, İsmail Sarıaslan, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Yüksek şeker [34], böbrek taşı [95], egzema [68], hayvandaki göz hastalıklarında [34, 3, 95, 131], yakacak [3, 7, 131, 147], yemi [3, 7, 73, 131, 147], süpürge [3, 7, 87, 131, 147] çit, sapan [3, 131] ve arıcılıkta [102], kullanıldığı bilgisi kayıtlarda bulunmaktadır.

4.1.180 *Syringa vulgaris* L.

Şekil 4.193: *Syringa vulgaris*

Yöresel İsimleri: Leylak	Lokalite No: 33, 45, 46, 68, 83 Kullanım kodu: IVB, VIB1, VIB2, VIB8 Kullanım amacı: Yem, çit, eterik yağ, süs.

Yöresel kullanımları:

- Keçilerin genç filizlerini yedikleri ağaçlardandır (Hasan Kaya, Himmet Kaya, Ali Çetin, Kezban Emer, Muzaffer Gülyüz).
- İmbikleme yöntemi ile eterik yağı çıkarılıp pazarlarda satılır. Ferahlatıcı özelliği vardır (Nesrin Sarı, Tuğran Boğca, Yahya Erdal, Feremez Avcı, Ali Çetin).
- Güzel kokusu ve görünümü için park ve bahçe kenarlarında çit ve süs bitkisi olarak yetiştirilir (Mustafa Uçar, Mehmet Erbay, Emine Çetin, Ali Çetin, Rabiye Eriş, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Süs bitkisi olarak [101, 196] ve uçucu yağı çıkarılan bitki olarak [196] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

ORCHIDACEAE

4.1.181 *Orchis mascula* (L.) L. subsp. *pinetorum* (Boiss. et Kotschy) G. Camus

Şekil 4.194: *Orchis mascula* subsp. *pinetorum*

Yöresel İsimleri: Dildamak otu, çam dildamağı, çam dildamak otu, salep otu, dondurma otu.	Lokalte No: 71 Kullanım kodu: IA7, IA9, IVA, VIA8 Kullanım amacı: Çay, dondurma katkı maddesi, yem, süs.

Yöresel kullanımları:

- Kökünde bulbus dişi vardır. Çıkarılıp temizlenip güneşte kurutulur. Kuruduktan sonar değirmende çekilip, salep yapılıp içilir (Oktay Köse, Ruhi Say, Özcan Mama, Ali Mama).
- Çiçekli herbanın soğanı çıkarılır, yıkanıp temizlendikten sonra suyla veya sütle haşlanır, sonra kurutulur, öğütülür. Salep gibi infüzyonu yapılır ve dondurmaya katılmak üzere satılır (Hasan Kaya, Himmet Kaya, Hümeyra Kaya).
- Besi hayvanlarının ve ot yiyen yabani hayvanların yediği bitkidir (Fatma Kaya, Mustafa Ölmez, Hasan Kaya, Hümeyra Kaya).
- Uzun mor çiçekli herbası için yumruları alınıp süs amacıyla saksılara dikilir (Hasan Kaya, Hümeyra Kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) olarak [75], dondurma ve salep yapımı [209] ve göğüs yumuşatıcı olarak [187] kullanım kaydı bulunmaktadır.

OROBANCHACEAE

4.1.182 *Orobanche* sp.

Şekil 4.195: *Orobanche* sp.

Yöresel İsimleri: Canavar otu, dağ sümbülü, buhar otu.	Lokalite No: 56, 63 Kullanım kodu: IIA1, VIIA1, VIIA3 Kullanım amacı: Tıbbi, zararlı, hayvanların yemediği.

Yöresel kullanımları:

- İdrar yaparken yanma hissine karşı ve böbrek ağrısına karşı ağrı kesici ve kum düşürücü olarak, kurutulmuş çiçek infüzyonu dahilen kullanılır (Emine Çetin, Eşe Aktürk, Ayhan Özkan).
- Hayvanlar için zararlı bir bitkidir, çobanlar dikkat eder ve hayvanlar da yemez (Fatma Ulu, Mustafa Ölmez, Hasan Kaya, Hümeyra Kaya, Şahin Güler, Ali Çetin).
- Ekinlerin gücünü alan, zararlı olduğu bilinen bitkilerdendir (Hasan Kaya, Hümeyra kaya, Mehmet Erbay, Mustafa Uçar, Halil Küçükefe, Yılmaz Çetin, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Orobanche türleri; böbrek taşı düşürmede, kum sancıları ve çay olarak [63], zehirli olduğu bilinen bitki olarak [63], kullanım kaydı bulunmaktadır.

OXALIDACEAE

4.1.183 *Oxalis corniculata* L.

Şekil 4.196: *Oxalis corniculata*

Yöresel İsimleri: Ekşi yonca.	Lokalite No: 76 Kullanım kodu: IA1, IA2, IB1, IB2, VIA8, VIB8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, süs.

Yöresel kullanımları:

- Yaprakları ve sapları yenir, ekşimsi tadı vardır, fazlası zararlıdır (Eşe Aktürk, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).
- 3-5 tutam kurutulmuş herbası ile 2 litre sudan hazırlanmış infüzyonundan banyo son durulama suyu hazırlanıp egzema tedavisinde kullanılır. Banyodan sonra suyla durulanılmaz ve kurulandıktan sonra vücuda 2-3 saat ilaç yada krem sürülmez, dokunulmaz (Zeynep Yiğittop, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Tabiattan alınıp, evlerde-bahçelerde saksıda süs amaçlı yetiştirilir. Beyaz, sarı, eflatun çiçekli olanları da vardır. Yumrularıyla yayılarak çoğalır (Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Böbrek hastalıkları, idrar artırıcı, kurt düşürücü, bronşit ve deri enfeksiyonları ve egzema tedavisinde, karaciğer ve mide rahatsızlıklarında [206] kullanım kaydı bulunmaktadır.

PAPAVERACEAE

4.1.184 *Chelidonium majus* L.

Şekil 4.197: *Chelidonium majus*

Yöresel İsimleri: Siğil otu, bostan otu.	Lokalite No: 23, 30
	Kullanım kodu: IIA1
	Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Siğil tedavisi için, taze çiçekli herba infüzyonundan hazırlanan losyon, bir pamuğa emdirilip siğillerin üzerine sürülüp, şifa için dua edilir (Eşe Aktürk. Fatma Özkan) – (Reç. 77).
- Taze çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon, siğil tedavisi için, 2-3 hafta boyunca günde 3 çay bardağı içilir (Arzu Tosun, Döndü Akdeniz, Eşe Aktürk).
- Karın ağrısı için, taze yaprakları soğanla kavrularak, 1-2 gün süre ile yenilir (Nazmiye Küçük, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Safra artırıcı, safra kanalı açıcı, mide ve barsak sancıları [195], egzama, cilt mantarları ve siğile karşı [87, 75] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.185 *Papaver argemone* L. subsp. *argemone*

Şekil 4.198: *Papaver argemone* subsp. *argemone*

Yöresel İsimleri: Gelincik, gelneli, gelineli, lale otu, kelemlı, kapurcuk.	Lokalite No: 34, 75 Kullanım kodu: IA1, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze (çiçeksiz) taban yapraklarına "gelneli" denir. Direkt olarak yenir, salatası yapılır yada otlu pide harcına katılır (Eşe Kocatürk, Elif Çapkın, Mehmet Emrem, Osman Bircan, Veli Eriş).
- İdrar yollarının tedavisi için, bitkinin ilk çıkan taban yaprakları yenir yada kavurması yapılarak yenir (Döndü Akdeniz, İsmail Aşcı).
- Göz kaşıntısı, göz allerjisinin ve göziçi kızarıklığının tedavisi için, taze çiçekleri sapları ile birlikte havanda az miktar döğölüp lapa haline getirildikten sonra bir miktar hakiki bal ile, bir kabın içerisinde karıştırılır, merhem haline getirilir. Kaşınıp sulanan göz, kol ve bacadaki kaşıntı ve kızarıkların tedavisi için kullanılır. Kaşınan yerin üzerine konulup, temiz bir bez ile bağlanıp 2 saat bekletilir. Günde 2 kez 3-5 gün süre ile uygulanır (Emine Elmalık, Ümmü Avşar) – (Reç. 78) – (Şekil 4.198).
- Bronşit tedavisi için, yaş yada kurutulmuş tohumları havanda ezilip infüzyonu yaklaşık 1 hafta boyunca içilir (Tuncay Güler, Sevgi Külcü).
- Kalp-damar hastalıklarının tedavisi için, yaş yada kurutulmuş tohumları havanda ezilip infüzyonu yaklaşık 1 hafta boyunca içilir (Tuncay Güler, Sevgi Külcü).

- f) Diz ağrıları ve romatizma için, yaş çiçekleri ve gövdesi dövülüp ağrının olduğu yere sarılır (Huriye Eke, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [197], kullanılmayan boya bitkisi olarak [78] ve arıcılıkta [102], kullanım kaydı bulunmaktadır.

Şekil 4.199: Göz, kol, bacak kaşıntı ve kızarıklığı için hazırlanmış macun (Girelli Köyü).

4.1.186 *Papaver somniferum* L. var. *Somniferum* cv.

Şekil 4.200: *Papaver somniferum* var. *somniferum*

Yöresel İsimleri: Haşhaş, haşhaş kozağı, afyon, afyon çiçeği, ezmelik haşhaş, yeleşen mavi, yeleşen mavi haşhaşı.	Lokalite No: 30, 72 Kullanım kodu: IIB1 Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesinin içi çiğ olarak yenir. Tohumları pazarda tohum olarak yada ezme olarak satılır (Ali Çiftçi, Ayşe Çiftçi, Veli Eriş) – (Şekil 4.199).
- Taze çiçekleri toplanıp bir havanda dövülerek hazırlanan lapa, vücut iltihaplarını gidermede kullanılır. Gün 1-3 kez, 10 gün boyunca kullanılır (Veysel Akın, Fatma Yörük, Ayhan Özkan) – (Reç. 79).
- Meyve koza kabuklarından hazırlanan dekoksasyon, ishal ve öksürük kesici olarak kullanılır. Yemeklerden sonra birer çay bardağı, 1 hafta boyunca alınır (Huriye Tunç, Veysel Akın, Eşe Aktürk).
- Eskiden, yaş yada kuru meyve dekoksasyonundan hazırlanan gargara ile diş ağrısı ve iltihabı geçirilmeye çalışılırdı (Raziye Ekiz, Süleyman Uludal, Yılmaz Çetin, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çörek içi, katmer) [80, 87, 75, 104, 196], gevrek, aşure, susam sürmesi [96], çiğ, salata, pide, peksimet, ezme yapımı [104], ağrı kesici [8, 5, 18, 81, 104, 169], uyutucu [8, 5, 18, 81, 104, 142, 169], diş ağrısı [8, 5, 18, 81, 169], yatıştırıcı, bronşit [8, 27, 81, 142, 169], basur, romatizma, ishal, burun akıntısı, keyif verici, böbrek sancısı, gut hastalığı [27, 169], damar açıcı [104], idrar yolu hastalıkları [96] ve nazarlık olarak [96] kullanım kaydı bulunmaktadır.

PEDALIACEAE

4.1.187 *Sesamum indicum* L. cv.

Şekil 4.201: *Sesamum indicum*

Yöresel İsimleri: Susam, dadağlı susamı, eşme susamı, yeleşen susamı.	Lokalite No: 16, 30, 72 Kullanım kodu: IB4, IIB2, VB1, VIB2 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, boya, sabit yağı

Yöresel kullanımları:

- Bozdağlardaki çam üzerinde doğal olarak elde edilen bal ile susam ve haşhaş ezmesi yapılır, pazarda satılır (Ali Çiftçi, Ayşe Çiftçi) – (Şekil 4.202).
- Yağlı tohumlarından sabit yağı çıkarılıp; kek, pohaça ve pekmeç yapımında kullanılır (Hümeyra Kaya, Esmâ Kaya, Celil Özalcı, Ayşe Erim).
- Karın ağrılarını gidermek için; yağlı tohumları, bir parça kızıl çam kabuğu, bürülce, pekmez, ebegümeci, arpa unu ve yumurta ile bir tavada ısıtılarak karıştırılır. Hazırlanan lapa bir beze yayılır ve ağrıyan karına, yakı şeklinde sarılır (Hatice Erdoğan, Eşe Aktürk).
- Kurumuş ve tohumları silkelmiş herbası tütsü şeklinde, sağlık için yakılır. İnsan, hayvan ve ekili bitkilerdeki zararlıları uzaklaştırır (Halime Tekeli, Kamil Uslu) – (Şekil 4.201).

- e) Sabit yağı yanık tedavisinde kullanılır. Günde 2-3 defa 2 hafta süre ile keten beze emdirip yanık bölgeye tatbik edilir (Tuğran Boğca, Mehmet Girgin) – (Reç. 80).
- f) Taze kökü boya yapımında kullanılır (Ali Coşkun, Rafet Aktaş, Tuncay Güler).

Literatürdeki Kullanımı:

Kek, börek, ekmek yapımı [96, 104, 4], unlu mamüllerin süslemesinde [104], helva ve tatlı (susam ezmesi) yapımı [104], tahin yapımında ve yağının eldesinde [104, 4, 196], kadın hastalıkları [74], yanık tedavisinde [4], hayvan yaralarının tedavisinde [96, 4] ve arıcılıkta [102] kullanım bilgisi kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.202: Tütsü yapılmak için bekleyen kurumuş ve tohumları silkelenmiş susam (*Sesamum indicum*) herbası. Sabahları, insan ve hayvan sağlığı ile ekili bitkilerdeki zararlıları uzaklaştırmak için kullanılır (Delemenler köyü).

Şekil 4.203: Dibek (değirmen) taşında ezilip çıkarılan suyundan susam (*Sesamum indicum*) ezmesi (Yeşilyurt pazarı).

PLANTAGINACEAE

4.1.188 *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Gilib.) Lange

Şekil 4.204: *Plantago major* subsp. *intermedia*

Yöresel İsimleri: Sinir otu, sinirliot, kırksinir otu, kırkdamar otu, çıban otu.	Lokalite No: 35, 57 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbasından hazırlanan lapa; ağrı ve acı için yakı olarak, yaralar için ise pansuman olarak kullanılır (Döndü Akdeniz, Eşe Aktürk, Fatma Özkan).
- Çıban olgunlaştırıp kendiliğinden patlattırmak için; taze-hastalısız yapraklarından hazırlanan sıcak lapa, çıban üzerine konur. Patlayana soğudukça yenisiyle değiştirilir (Hatice Yağız, İbrahim Yağız).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan infüzyonu, dahilen öksürük kesici ve bronşit tedavisinde kullanılır (Döndü Akdeniz, Ayhan Özkan).
- Böbrek kaynaklı egzema yada kaşıntılı rahatsızlıkların tedavisi için, taze yaprakları yenir ve hazırlanan yaprak lapası egzemalı uzuvlara sarılır (Ali Ekiz, Ayhan Özkan)
- Astım, sinüzit ve saman nezlesi tedavisi için, kurutulmuş ve ufalanmış herba infüzyonu kullanılır (Tuncay Güler).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (kavurma, pirinç yemeği katkısı, çiğ/haşlama salata) [209, 2], astım [33], yatıştırıcı [34], yara [34, 3, 68, 8, 151, 205], yanık [151], apse, sivilce [143], romatizma, organ tıkanıklığı, göz iltihabı, siğil, egzema [151], böcek sokmaları [3], sıtma [151], gırtlak kanserinde [2], damar açıcı [2, 76], mide ağrısı [2, 8, 151], çıban [2, 8], mantar [2], böbrek taşı, idrar söktürücü [2, 151], bağırsak sorunları [2], iltihap söktürücü, astım, bronşit, ishal [2, 151], basur [68, 57] ve kan şekeri düşürücü olarak [68] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

PLATANACEAE

4.1.189 *Platanus orientalis* L.

Şekil 4.205: *Platanus orientalis*

Yöresel İsimleri: Çınar, çınar ağacı.	Lokalite No: 68, 82 Kullanım kodu: IA7, IIA1, IIA2, VA5, VA8, VIA1, VIA9, VIIA3 Kullanım amacı: Çay, tıbbi, el sanatları, alet sapı, çatı-çardak-çit, gölgelik, hayvanların yemediği.

Yöresel kullanımları:

- Taze, hastaliksız yaprakları toplanıp kurutulur. Yemeklerden sonra, bu kurutulmuş yapraklardan hazırlanan infüzyonu, keyif çayı olarak içilir (Emine Ersan, Nurgül Korkmaz, Halil Çakmak, Eşe Aktürk).
- Kurutulmuş yapraklarından hazırlanan infüzyon, romatizma kaynaklı bacak ağrılarını ve kireçlenmeyi gidermek için düzenli olarak içilir (Öcal Ersoy, Emine Çakır, Yusuf Ertürk).
- Kurutulmuş yaprak ve çiçek tomurcuklarından hazırlanan infüzyon, karın ağrısı için yakı yapıp karına sarılarak; bacak ağrısı ve romatizma için bacaklara sarılarak ve çayı içilir (Ayşe Müzaç, Nurgül Korkmaz, Metin Çatak, Osman Yaşar, Eşe Aktürk, Fatma Özkan).
- Taze yada kurutulmuş yaprak-çiçek tomurcuklarından hazırlanan dekoksion, ılıyınca besi hayvanların suyuna katılır. Ağrı kesici olarak kullanılır (Halil Çakmak, Tuncay Güler, Erdem Uyanık, Davut Kanal).
- Kaynatılmış ve ılatılmış, %5'lik yaprak-tomurcuk dekoksion suyundan 1-3 damla, kulağın çınlmasını geçirmek için, günde 2 kez, 2 gün boyunca damlatılır (Nurgül Korkmaz, Ayhan Özkan, Davut Kanal).

- f) Genç ağacından, keser ile kesilerek, Eygi ile oyularak ve son olarak kaşık-keseri ile de düzeltilerek; Çomça (büyük kepçe), tahta kaşık, çay kaşığı yapılır (cilalanınca şimşir kaşık denir) (Hüseyin Çapkın, Mehmet Altılı).
- g) Ağacından senit (hamur tahtası/ekmek tahtası), yaba ve saban yapılır (Hüseyin Çapkın, Mehmet Altılı, Zafer Bircan) – (Şekil 4.205).
- h) Kurumuş kalın dallarından, çapa, nacak yada kürek sapı yapılır (Himmet Kaya, Zafer Kaya, Nihat Çam, Osman Bircan).
- i) Genç-ince-uzun dalları kesip kurutulur. Olgunlaşmış kestane meyvelerini silkip düşürmek için kullanılır (Himmet Kaya, Zafer Kaya).
- j) Kalın dallarından çatı örtüsü, ince dallarından hayvan barınağı, çardak ve çit yapılır (Halil Çakmak, Hüseyin Güler,
- k) Çalışırken güneşten kaçıp dinlenmede ve piknik yaparken gölgesinden yararlanılır (Osman Yaşar, Zafer Bircan, Hasan Kaya, Davut Kanal, Mustafa Karasu).
- l) 3 metrelik kalın dallarının, keski yardımıyla kabukları soyulur, düzeltilir, orta kısmı yontulur ve uygun bir taşın üzerinde sallandırılıp tahtaravalli yapılır (Dursun Akçakoca, Hüseyin Çapkın, Mehmet Altılı).
- m) Yaş yada kuru yaprağını küçükbaş hayvanlar yemez (Mustafa Balkan, Şahin Güler, İsmail Sarıaslan, Emin Yanık).

Literatürdeki Kullanımı:

Prostat [84], yara [99], göz hastalıkları, yılan sokması [5], diş ağrısı [33], ishal [3, 84, 99], böbrek-safra taşı [3, 99, 8], nefes darlığı [3], ateş düşürücü, yara, çıban [5], antiseptik [5], hayvan yemi [4], boya [8] ve kereste eldesinde [3] kaydı bulunmaktadır.

Şekil 4.206: Çınar (*Platanus orientalis*) ağacından yapılmış senit (hamur tahtası) (Çarıkbozdağ köyü).

POACEAE

4.1.190 *Arundo donax* L.

Şekil 4.207: *Arundo donax*

Yöresel İsimleri: Kargı, kemiş, sazak, gargı	Lokalite No: 3, 66 Kullanım kodu: VA2, VA3, VA5, VA8 Kullanım amacı: Hasır, sepet, müzik aleti, değnek/destek çubuğu.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş herbası, hasır, sepet ve kelger örmede kullanılır (Hasan Ölmez, Adile Ölmez, Fatma Girik, Oktay Köse, Bektaş Özkul) – (Şekil 4.206).
- Kuru sağlam herbasından, kaval gibi nefesli müzik aleti yapılır (Bektaş Özkul, Nürver Öztürk, Raşit Aslan, Eşe aktürk).
- Kurutulmuş sağlıklı herbası, yeni asma dikilirken asmayı dik tutmak için kullanılır (Arzu Duman, Döndü Akdeniz, Raziye Ekiz, Hayati Şahal, Emin Yanık).
- Kurutulmuş, kalın, sağlam ve uzun herbası üzerinde tütün kurutulur (Hasibe Gülyüz, Hümeysra Kaya, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Bağ filizlerinin düzgün filizlenmesi için, kurutulmuş herbasına bağlanır (Davut Çotak, Kamil Ekiz, Raziye Ekiz, Ali Ekiz, Hasan Kaya, Hümeysra kaya).

Literatürdeki Kullanımı:

İdrar söktürücü, iştah açıcı [5], süs [8, 210], sepet ve nefesli saz yapımında [5, 4], kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.191 *Avena barbata* Pott ex Link subsp. *barbata*

Şekil 4.208: *Avena barbata* subsp. *barbata*

Yöresel İsimleri: Yulaf, yabani yulaf, yulaf otu.	Lokalite No: 31, 74, 81 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, IVA, VIA16 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, çocuk oyunu

Yöresel kullanımları:

- Bronşit tedavisi için, tohum taşıyan herbasından hazırlanan infüzyonu, günde 3 çay bardağı, 2-3 hafta boyunca içilir (Birsal Yüksel, Eşe Aktürk).
- Tarlada kurumuş kuru herbasi tuzlanarak hayvanlara verilirse, iştah açar (Osman Yaşar, Ali Ercik, Mustafa Baştürk, Fatma Özkan, Veli Eriş).
- Taze herbasını koyunlar, kuru herbasını sığırlar severek yer (Mustafa Baştürk, Ali Ercik, Zekeriya Girgin, İsmail Sariaslan, Şahin Güler).
- Taze uzun herbalarından çocuklar başlarına taç yapıp oynarlar (Hümeyra Kaya, Hasan Kaya, İrfan Yılmaz, Fatma Özkan, İsmail Sariaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Diyabet, astım, bronşit ve selülitte karşı [8, 81], soğuk algınlığı [96] ve yem bitkisi olarak [3, 8, 81, 131] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.192 *Elymus repens* (L.) Gould subsp. *repens*

Şekil 4.209: *Elymus repens* subsp. *repens*

Yöresel İsimleri: Ayrıkotu, ayrık, çayır, çayırotu, çayır kökü.	Lokalite No: 23, 66 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, IVA Kullanım amacı: Tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Rizom kısmından hazırlanan infüzyon, karın ağrısını geçirmede kullanılır (Fatma Özkan, Şengül Sarıaslan, Rabiye Eriş).
- Kurutulmuş ahlat yaprakları ile beraber rizomunun infüzyonu, böbrek ve idrar yollarındaki kum yada taştan kaynaklanan ağrıları gidermede ve taş-kum düşürmede kullanılır (Fatma Özkan, Şahin Güler, Eşe Aktürk).
- Kurutulmuş rizom infüzyonu, eklem ağrıları ve eklem kireçlenmesi önlemek için düzenli olarak içilir (Emine Yüksel, Kamil Kızılgedik).
- Böbrek taşlarını düşürmek için; bir tutam kurutulmuş rizomu ile birer tutam mısır püskülü, demir pıtrağı (*Tribulus terrestris*) ve akşamdan ıslanmış nohutun 2 litre suyundan beraberce hazırlanmış dekoksyonu ılıdıktan sonra 21 gün boyunca günde 2 bardak aç yada tok olarak içilir (Hatice Erdoğan).
- Koyunlarda görülen sarı (kanlı idrar ve gözlerin beyazlarının sarardığı) hastalığının tedavisi için; bir tutam kurutulmuş rizomu ile birer tutam mısır püskülü, demir pıtrağı (*Tribulus terrestris*) ve akşamdan ıslanmış nohutun 2 litre suyundan beraberce hazırlanmış dekoksyonu ılıdıktan sonra 15 gün boyunca günde 2 kez hayvana içilir (Hatice Erdoğan).
- Küçük ve büyükbaş hayvanlar, hastalısız (mantarsız) taze herbasını severek yer (Şahin Güler, İdris Girgin, Kadir Akyüz, Eşe Aktürk)

Literatürdeki Kullanımı:

Bronşit, terletici, kronik deri hastalıkları, şeker diyeti, kemik kanseri [70, 195], iltihaplı yara, çıban, damar tıkanıklığı [74], idrar yolu iltihabı [70, 195, 74], romatizma [187, 195], idrar artırıcı [5, 104, 196, 70], taş düşürücü [8, 5, 195, 70], müshil, ateş, sakinleştirici, tansiyon [70], prostat büyümesi [195, 70], karaciğer hastalıkları [104], hayvan yemi [196], yayılıcı ekin zararlısı olarak [70] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.193 *Hordeum vulgare* L. cv.

Şekil 4.210: *Hordeum vulgare*

Yöresel İsimleri: Arpa, tokak arpası, yeleşen altı yelek akça arpa.	Lokalite No: 23, 64, 75 Kullanım kodu: IIB1, IIB2, IVB, VIB6 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, mistik.

Yöresel kullanımları:

- 3 Tutam öğütülmüş tohum unu, ½ demet su geedimesi (*Ranunculus ficariiformis*)'nin yaş herbasi ve 1 yumurta sarısı ile, bir tas inek sütünün içinde karıştırılarak, bağırsak ağrısı, kabızlık ve gaz sancısı için yakı hazırlanır. Günde 1-2 defa 2-3 gün süre ile uygulanır (Döndü Akdeniz) – (Reç. 81).
- Dalında kurumuş başaklarından hazırlanan infüzyon, ishal kesmede kullanılır. Günde 2-3 bardak 3-5 gün süre ile içilir (Veysel Akın, Eşe Aktürk).
- Karın ağrılarını gidermek için; öğütülmüş unu, bir parça kızıl çam kabuğu, susam, börülce, pekmez, ebegümece ve yumurta ile bir tavada ısıtılarak karıştırılır. Hazırlanan lapa bir beze yayılır ve ağrıyan karına yakı şeklinde sarılır (Hatice Erdoğan, Eşe Aktürk).
- Yara, yanık pansumanı ve kırık-çıkık kaynaştırıcısı olarak, öğütülmüş tohum unu lapası haricen kullanılır (Fedai Tekelioğlu, Halil Uslu, Hatice Erdoğan).
- Olgun tohum tanesi ile 3 ihlas ve 1 Fatiha okunarak temre (egzema ve benzeri cilt lekeleri) çizilir (Hatice Erdoğan, Halil Bircan).
- Gözde görülen arpacık tedavisi için yine olgun tanesi ile yırtalanır (temre çizer gibi çizilir), üzerine sarımsak suyu sürülüp şifa duaları okunur (Hatice Erdoğan).

- g) Tarlada kurumuş kuru herbası tuzlanarak hayvanlara verilirse, iştah açar (Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan, Veli Eriş).
- h) Kükürt tozu, samana karıştırıp verilirse, koyun öksürüğüne iyi gelir (Yaşar Bahçalı, Hüseyin Güler, Şahin Güler).
- i) Herbasıyla, burçak ve arpa herbalarının karıştırılarak hazırlanan saman, hayvan yemi olarak kullanılır (İsmail Aşçı, Halime Tekeli, Ekrem Karaaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Romatizma, ayak mantarı [220, 133, 79, 36], iltihaplı yada iltihapsiz yara [152], vaginal kaşıntı [79], idrar söktürücü, idrar yolu iltihabı, böbrek taşı, böbrek ağrısı [133, 142, 220], çıban [220], hayvanlarda sancı kesici [63], hayvan yemi [87, 152, 78, 208] ve yakacak olarak [87] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.194 *Secale cereale* L. var. *cerale*

Şekil 4.211: *Secale cereale* var. *cerale*

Yöresel İsimleri: Çavdar	Lokalite No: 31 Kullanım kodu: IB4, IIB1, IIB2, IVB, VB8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, hamut yapımı.

Yöresel kullanımları:

- Hastaliksız (mantarlanmamış) ve öğütülmüş tohum unundan ekmek yapılır (Hümevra Kaya, Esra Kaya, İrfan Yılmaz, Mustafa Karasu, Fatma Özkan).
- Kurutulmuş tohum unu, kiraz sapı ve tarhana unu ile birlikte öğütülerek soğuk algnlığı ilacı yapılır. İnfüzyon yada macun şeklinde tüketilir (Gülseren Üzer, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).
- Kükürt tozu, samanına karıştırıp, koyun öksürüğünü geçirmede kullanılır (Yaşar Bahçalı, Mustafa Baştürk, İsmail Sarıaslan, Tuncay Güler).
- Yüksek şekeri düşürüp dengelemek için, başakları çiğ yada öğülülüp lapa haline getirilerek yenir (Ergün Kocakurt, Fatma Yörük, Suna Karadeniz, Eşe Aktürk).
- Herbasıyla, burçak ve arpa herbalarının karıştırılarak hazırlanan saman, hayvan yemi olarak kullanılır (İsmail Aşçı, Hasan Kaya, Veli Eriş) – (Şekil 4.211).
- İri sağlam saplarından hamut/boyunluk yada koşumnuk yapılır (Hasan Ölmez).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [5, 58, 79], ağır kesici [18], müshil [5], rahatlatıcı banyo suyu katkısı [148], ve hayvan yemi olarak [87, 58, 79] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.195 *Triticum turgidum* Steud. cv.

Şekil 4.212: *Triticum turgidum*

Yöresel İsimleri: Buğday, sarı buğday, makarnalık buğday, makarnalık sarı buğday.	Lokalite No: 79 Kullanım kodu: IB4, IIB1, IIB2, IVB Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Öğütülmüş tohumu ununun hamurundan; tandırda yada fırında alaşehir ekmeği ve ocakta gözleme yapılır. Katkı maddesi katılmaz sadece bir miktar tuz katılır (Hasibe Güler, Kezban Emer, İrfan Yılmaz, Yaşar Bilgin, Fatma Özkan, Hümeysra Kaya, Esmâ Kaya, Sabahat Tıkıroğlu).
- Dalında kuruyan başağından hazırlanan infüzyon, bağırsakların düzenli çalışması için tüketilir (Veysel Akın, Yeter Özkaya, Raziye Ekiz, Suna Karadeniz).
- Olgun meyvelerinden (tanelerinden) hazırlanan lapa, kırık çıkık tedavisinde kullanılır (Yaşar Aslan, Halil Uslu, Hatice Erdoğan).
- 1 Su bardağı öğütülmüş tohumu ununu 1 litre suda haşlanır, hafif soğuduktan sonra 1 çorba kaşığı zeytin yağı ile karıştırılarak elde edilen lapa yada merhem, morluk ve yara tedavisinde haricen kullanılır (Sabahat Tıkıroğlu, Eşe Aktürk) – (Reç. 82).
- Öğütülmüş tohum unundan yapılmış hamur yada ekmek çiğnenip morluk ve şiş olan yerin üzerine konur, tedavisinde kullanılır (Serpil Koca, Tuncay Güler, Ekrem Karaaslan, Sabahat Tıkıroğlu, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).

- f) Çocukların mide ağrıları için; 2 adet kuru soğan doğranarak tavaya konur, 3-4 çorba kaşığı zeytin yağı ile kavrulurken, 1 çorba kaşığı öğütülmüş tohum unu ilave edilir. Kıvama gelince, bir miktar su ilave edilip ılıtıldıktan sonra, ağrıyan karına vurulur Bu ilaç yapılırken konuşulmamaya dikkat edildiğinden “Dilsiz hamuru” denilmiştir (Hatice Yağız, Eşe Aktürk).
- g) Kükürt tozu, samana karıştırıp verilirse, koyun öksürüğüne iyi gelir (Yaşar Bahçalı, Kadir Akyüz, Şahin Güler, Osman Yaşar, Davut Kanal).
- h) Tarlada kurumuş kuru herbası tuzlanarak hayvanlara verilirse, iştah açar (Fatma Özkan, Yavuz Küçük Kurt, Sevgi Külcü, Perihan Kır, Şahin Güler, Veli Eriş).
- i) Olgun tohumları başak şeklinde yada, sapı ile birlikte öğütülerek, besi hayvanlarına yedirilir (Halime Tekeli, Ayşe Gürsoy, Sabahat Tıkıroğlu, Esmâ Kaya, Ekrem Karaaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Triticum türlerinin; temel gıda maddesi olarak [96, 5, 63, 209], kırık ve burkulmalarda, karın ağrısı, anne sütünü artırıcı, akrep sokmaları [63], kansızlık [5], ev (kerpiç) yapımı [78], sepet yapımı, süs olarak [4] ve toprak fırınlarının yapımında [68] kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır.

4.1.196 *Zea mays* L. subsp. *mays* cv.

Şekil 4.213: *Zea mays* subsp. *mays*

Yöresel İsimleri: Darı, mısır, alemşahlı mısır, yelegen çitir darısı.	Lokalite No: 71
	Kullanım kodu: IB4, IIB1, IIB2, IVB
	Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Düzen taneli meyvesinin kuru taneleri tavada patlatılarak, yaşı suda haşlanarak yada közde pişirilerek tüketilir (Ramazan Karakuyu, Mehmet Yılmaz, Raşit Aslan, Tuncay Güler, Musa Bostan, Feremez Avcı, Leman Türk, Veli Eriş).
- Olgunlaşmış meyvesi dalından koparıldıktan sonra, gerektiğinde sonradan yemek için, bahçenin yüksekçe bir yerine yada evin bahçeye bakan çatı çıkıntısına asılarak bekletilir (Şengül Sarıaslan).
- Olgun meyve kabuğunun püskülü, hasat sonrası biriktirilir, kış için saklanır. Çeşitli mide-karın rahatsızları için, gerektiğinde infüzyon şeklinde dahilen kullanılır (Mustafa Erim, Ayşe Erim, Zeynep Özkan, Hanım Yiğittop, Halil Çakmak, Emine Çetin, Ali Çetin).
- Kurutulmuş meyve kabuğu püskülünden hazırlanan infüzyon, idrar yolu problemleri, bağırsak tembelliği ve kabızlığa karşı içilir (Halil Çakmak, Zeynep Yiğittop, Hatice Erdoğan, Mecbure Atlig, Eşe Aktürk).
- Dağınık taneleri ve karga gibi hayvanların yarım yediği, yere düşürdüğü olgun meyveler hayvan yemi olarak kullanılır (Yaşar Aslan, Hüseyin Güler, Şahin Güler, Yusuf Çerdin, Osman Bircan, Yeter Özkaya, Döndü Akdeniz, Fatma Özkan).

- f) B6brek taşlarını d6ř6rmek için; bir tutam meyve kabuğu p6sk6l6 ile birer tutam demir pıtrağı (*Tribulus terrestris*), ayırık otu ve akşamdan ıslanmış nohutun 2 litre suyundan beraberce hazırlanmış dekoksasyonu ılıdıktan sonra 21 g6n boyunca g6nde 2 bardak a yada tok olarak içilir (Hatice Erdoğdu).
- g) Koyunlarda g6r6len sarı (kanlı idrar ve g6zlerin beyazlarının sarardığı) hastalığının tedavisi için; bir tutam meyve kabuğu p6sk6l6 ile birer tutam demir pıtrağı (*Tribulus terrestris*), ayırık otu ve akşamdan ıslanmış nohutun 2 litre suyundan beraberce hazırlanmış dekoksasyonu ılıdıktan sonra 15 g6n boyunca g6nde 2 kez hayvana iilirilir (Hatice Erdoğdu).

Literat6rdeki Kullanımı:

Gıda ve yem (silaj) [3, 87, 75, 101], b6brek kumu ve taşını d6ř6r6c6, idrar s6kt6r6 olarak, sigara [161], hasır 6rmede [87, 75] ve ocuk oyunlarında peruk olarak [3] kullanım kaydı bulunmaktadır.

POLYGONACEAE

4.1.197 *Polygonum aviculare* L.

Şekil 4.214: *Polygonum aviculare*

Yöresel İsimleri: Kuşotu, süpürge otu.	Lokalite No: 1, 60, 74
	Kullanım kodu: IA1, IIA1, IVA, VA4
	Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, süpürge.

Yöresel kullanımları:

- Tohuma kaçmamış taze herbasından kavurma yemek yapılır (Hümeyra Kaya, Esma Kaya, İrfan Yılmaz, Mustafa Karasu).
- Tarlada kurumuş herbası ile çayır (*Elymus repens*) kuru rizomlarından hazırlanan infüzyon, böbrek kumu ve taşıyı düşürmede kullanılır (Kezban Emer, Yaşar Bilgin, Mehmet Ali Akkuş, Eşe Aktürk).
- Yaş herbasını küçükbaş ve büyükbaş hayvanlar severek yer (Hasibe Gülerüz, Kezban Emer, İsamil Sarıaslan).
- Kurutulmuş herbasından bahçe süpürgesi yapılır (Hasibe Gülerüz, Hasibe Gülerüz, Kezban Emer, Perihan Kır, Emine Kavruk) – (Şekil 4.214).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [205], gıda (kavurma) [87, 75], öksürük, romatizma, kansızlık, mide bozuklukları [220], böbrek kumu ve taşıyı düşürücü, kabızlık kanama dindirici [5], doğal boya (sarı renk) [5] ve ördek-kaz yemi olarak [7] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.198 *Rumex acetosella* L.

Şekil 4.215: *Rumex acetosella*

Yöresel İsimleri: Kuzu kulağı, ekşi kulak, ilibada, ilibada otu.	Lokalite No: 31, 34, 55, 71, 76 Kullanım kodu: IA1, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbası yenir yada limonlu salatası yapılır (Osman Kocatürk, Raşit Aslan, Mustafa Karasu, Ayşe Sarıoğlu, Fatma Yörük).
- Taze yapraklarından sarma, dolma yapılır (Osman Kocatürk, Hayriye Bozkurt, Servet Uyanık, Şazimek Erdin, Nurcan Dağdelen).
- Taze yapraklarından salçalı ve yumurtalı kavurması yapılır (Hasibe Güteryüz, Kezban Emer, Ali Fidan, Songül Özkan, Altın Emrem).
- Boğaz ağrılarını gidermek için, taze yaprakları çiğnenir (Emine Kaya, Yaşar Bilgin, Hatice Cesur, Fatma Özkan).
- Böbrek kumu ve safra taşlarını düşürmek için düzenli olarak taze herbası iyice yıkanarak yenir (Halit Kıvrak, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).
- Şeker hastalığını dengelemek ve diyet için, taze yaprakları çiğden yada salata yapılarak yenir (Fatma Yörük, Altın Emrem, Elif Çapkın, Emine Kaya).

- g) Bağırsak kurtlarını düşürmek için, taze genç yaprakları toplanıp çiğ olarak yenir (Ali Çetin, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan).
- h) Ayak mantarına karşı, bitkinin tohumlu herbası lapa şeklinde, ayak parmak aralarına sürülür (Serdar Akcan, Fadime İcen, Halime Tekeli).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, kavurma, salata, yemek) olarak [5, 3, 2, 101, 209, 161, 205, 194], kabızlık, bağırsak gazları, bağırsak kurtları ve safra taşlarını düşürücü [8], kan şekerini düşürücü, mineral kaynağı, dizanteri, mide bulantısı kesici, akrep sokması [202], çıban, romatizma, idrar artırıcı, safra söktürücü, ateş düşürücü [77, 132], olarak kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.199 *Rumex crispus* L.

Şekil 4.216: *Rumex crispus*

Yöresel İsimleri: İlibada, ilibada otu, eşek ilibadası, eşek-kuzu kulağı, tefek.	Lokalite No: 30, 31, 34, 55, 76 Kullanım kodu: IIA1, VA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Taze köklerinden, karı ağrısı ve soğuk algınlığına karşı, yakı yapılır. Sırta, karına ve diğer üşüyen yerlere sürülür (Yeter Özkaya, Kamuran Horasan) – (Şekil 4.216).
- Taze yaprakları ile hayıt (*Vitex agnus-castus*) yaprak ve çiçeğinden, karın soğuklamasına karşı yakı yapılır (Döndü Akdeniz, Arzu Tosun, Yeter Özkaya).
- Yaş yada kurutulmuş yapraklarından hazırlanan yakı yada buhar kompresi, karın ağrısını geçirmek için tatbik edilir (Osman Kocatürk, Gülseren Üzer, Fatma Ulu).
- Kurutulmuş çiçeklerinin kaynatıldığı kazana daldırılan iplikler sarı renge boyanır (Halit Kıvrak, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, yemek) [104, 80, 58, 187, 76, 206, 209, 217, 147], pirinçli-etli sarma [104, 80, 84, 206, 209, 217, 70], soğanlı kavurma [3, 209, 217, 147], sarımsaklı yoğurtlu salata [84, 54, 206, 209, 217], çorba [206, 209, 217], kıymalı-yumurtalı [206, 209], börek içi [206, 209], pirinçli kuyruk yemeği, börüceli /pastırmalı efelik kavurma [206], kabızlık [187, 76], basur [76, 103], guatr [3], romatizma [103], idrar söktürücü [49, 104, 103], bronşit [103], ishal [76, 143, 103], hazımsızlık [35], kansızlık [104], kaşıntı, bademcik [99], lohusalık halleri, apse, yara, mide-bağırsak hastalıkları, burun, bronşit, mikrop öldürücü, iç kanamalar, sarılık, astım [76] ve yem olarak [143] kullanım kaydı bulunmaktadır.

PORTULACACEAE

4.1.200 *Portulaca oleracea* L.

Şekil 4.217: *Portulaca oleracea*

Yöresel İsimleri: Semizlik, semizlik otu, temizlik, temizlik otu, semizotu, pazı.	Lokalite No: 34, 75 Kullanım kodu: IA1, IIA1, IVA, VIA18 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem, susuzlukta.

Yöresel kullanımları:

- Bahar ve yaz aylarında, tohuma kaçmamış herbasından, limonlu/ yoğurtlu salata yada haşlama (ıspanak gibi) sade / yoğurtlu yemeği yapılır (Aysel Baydar, Hatice Arınç, Nürver Öztürk, Kadriye Bahçalı, Sabahat Tıkıroğlu).
- Yaş herbası otlu pide harcına yada sarma harcına katılır (Arzu Duman, Gülizar Bozkurt, Şazimek Erdin, Raziye Ekiz).
- Şeker hastalığının tedavisi için, çiçeksiz yaş herbasından hazırlanan yoğurtlu salatası, düzenli olarak tüketilir (Fatma Özkan).
- Çiçeksiz yaş herbasından hazırlanan sade limonlu yada yoğurtlu salatası, böbrek taşlarının düşürülmesi için, düzenli olarak tüketilir (Hatice Tuncel).
- İştahı azaltarak zayıflamak için, yoğurtlu yada limonlu salatası aç karnına günde 3 öğün yenilir (Veysel Akın, Eşe Aktürk, Veli Eriş).
- Çiçekli yada çiçeksiz herbası yoğurda doğranarak yenir ve vücuda sürülür, allerji tedavisinde kullanılır (Nesibe Dünder).

- g) Bıçak değdirmeden elle toplanarak, yaş herbasından hazırlanmış sade yada yoğurtlu salatası, kabızlık tedavisi için günde 1-2 kez yenir ve barsak kısmına sürölür (Esmâ Kaya, Ayşe Erim).
- h) Yaş herbasından hazırlanmış sade yada yoğurtlu salatası, kanser tedavisi için günde 1-2 kez yenir ve kanserli bölgeye sürölür (Esmâ Kaya, Ayşe Erim).
- i) Yaş herbası, bıçak değdirmeden (elle) toplanmış ve hazırlanmış sade yada yoğurtlu salatası, yenir yada yoğurtlanarak vücuda sürölür, "sıcak algınlığı" (güneş çarpması) tedavisinde kullanılır (Esmâ Kaya, Ayşe Erim, Ferihan Kızıltepe).
- j) "Sıcak/güneş algınlığına" (güneş çarpmasına) karşı tedbir için, yaş herbasından hazırlanan sıcak lapası, bir tülbent içine konup başa sarılır (Mehmet Kaya, Esmâ Kaya, Hasibe Kaya).
- k) Kabızlık, karın ağrısı, bağırsak tıkanıklığı, bağırsak tembelliğı gibi sinirim sorunları için, yaş çiçeksiz herbasından hazırlanmış soğanlı kavurmasının üzerine yada haşlama lapasının üzerine sarımsaklı yoğurt dökölerek tüketilir (Hüseyin Sakal, Ali Erel, Feremez Avcı, İbrahim Yılmaz).
- l) Küçük ve büyükbaş hayvanlar severek yer (Fatma Özkan, Eşe Aktürk, Arzu Duman).
- m) Küçük ve büyükbaş besi hayvanları severek yer. Kurak zamanlarda, mineral ve su ihtiyaçlarını giderirler (Erdem Bozkurt, Osman Yaşar, Mustafa Karasu).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (salata ve sebze yemeğı) [3, 8, 87, 75, 84, 4, 188, 143, 209, 210], böbrek rahatsızlıkları [206], aşırı adet kanamaları [63], kan yapıcı, dizanteri, bağırsak kuruması ve iltihabı [8], idrar artıracı, kurt düşürücü ve basura karşı [5], şeker hastalığı [4], tansiyona karşı [185] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

PRIMULACEAE

4.1.201 *Lysimachia punctata* L.

Şekil 4.218: *Lysimachia punctata*

Yöresel İsimleri: Horoz ibiği, sivri burun, karga otu, karga.	Lokalite No: 57 Kullanım kodu: IIA1, VIA8, VIA13 Kullanım amacı: Tıbbi, süs, arıcılıkta.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş çiçekli herbasından elde edilen tozdan bir tutam alınıp, bir çorba kaşığı zeytin yağı ile karıştırılır. Bir pamuk yada temiz bir beze bandırılarak, yara yada çıban üzerine 1 hafta süre ile pansuman yapılır (Yusuf Ertürk, Eşe Aktürk) – (Reç. 83).
- Karın ağrısını geçirmek için, un halinde öğütülmüş kurutulmuş herbasından bir miktar tarhana çorbasına katıp içilir (Mustafa Ölmez, Münevver Şırak).
- Güzel sarı çiçeği nedeniyle, doğal ortamından toprağıyla alınıp bahçe kenarı yada saksılara süs bitkisi olarak ekilir (Fatma Kaya, Kazım Ertürk, Serdar Akçan, Emine Çakır).
- Çiçeklerini arılar ve mayıs böcekleri sıklıkla ziyaret eder (Ethem İşnel, Halil Küçükkefe, Mustafa Uçar, Yılmaz Çetin, Ali Çetin).

Literatürdeki Kullanımı:

Karın ağrısına karşı [80] kullanım kaydı bulunmaktadır.

PUNICACEAE

4.1.202 *Punica granatum* L.

Şekil 4.219: *Punica granatum*

Yöresel İsimleri: Nar, inar, hicaz narı, hicaz inarı.	Lokale No: 76, 82 Kullanım kodu: IB4, VB1, VIB6, VIB8 Kullanım amacı: Gıda, boya, mistik, süs.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi, severek tüketilir (Ümran Taşlık, Turhan Server, Davut Çotak, Ahmet Demirkıran, Hayati Şahal, Kamil Ekiz, Şemsettin Erkan).
- Taze sıkılmış meyve suyunun düzenli kullanımı, kolesterol ve şeker hastalığının tedavisi için kullanılır (Döndü Akdeniz, Ayhan Özkan).
- Olgun meyvesinin sıkılması ile elde edilen suyu, soğuk algınlığı, grip, kansızlık, yüksek tansiyona karşı içilir (Zeynep Yiğittop; Meryem Necipoğlu, Nurgül Korkmaz, Ferihan Kızıltepe, Fatma Yörük).
- Karın ağrısını geçirmek için, taze sıkılmış meyve suyu içilir (Yusuf Ertürk, Serpil Koca, Fatma Yörük).
- Olgun meyve kabuğundan hazırlanan dekoksasyon, iplik boyamada kullanılır, mor rengi verir (Kemal Karademir, Ramazan Solmaz, Kamil Ekiz, Yeter Özkaya).
- Olgunlaşmış meyvesi dalından koparıldıktan sonra, gerektiğinde sonradan yemek için, bahçenin yüksekçe bir yerine yada evin bahçeye bakan çatı çıkıntılarında asılarak bekletilir. Aynı zamanda hem süs amaçlı hem de evin bereketli geçmesi için mistik amaçlı (Şengül Sarıaslan, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) [3], yemek, dondurma katkısı [209], tansiyon [63, 210], yüksek şeker, ağız yarası, mide ülseri, kulak ağrısı [202], barsak tenyaları [5], ishal [5, 4], bağışıklık güçlendirici [33], doğal boya [4] ve iç kanama durdurucu olarak [99] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

RANUNCULACEAE

4.1.203 *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariiformis* Rouy & Foucaud

Şekil 4.220: *Ranunculus ficariiformis* subsp. *ficariiformis*

Yöresel İsimleri: Tatlı su gêdimesi, tatlı su teresi, kaz aya, gaz aya	Lokalise No: 23 Kullanım kodu: IA1, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Yaş herbasından yenir, salatası yapılır, tadı hafif acıdır (Mehmet Emrem, Mustafa Balkan, Arzu Duman, İsmail Aşçı).
- Taze herbası ile sarımsaklı-yoğurtlu salatası yapılır, çiğ de yenebilir (Osman Kocatürk, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- 3 Tutam öğütölmüş tohum unu, yarım demet su geedimesi (*Ranunculus ficariiformis*) nin yaş herbası, ve 1 adet yumurta sarısı ile, bir tas inek sütünün içinde karıştırılarak, bağırsak ağrısı, tembelliği, kabızlık ve gaz sancısı için yakı hazırlanır. Günde 1-2 defa 2-3 gün süre ile uygulanır (Döndü Akdeniz) – (Reç. 84).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (salata, börek içi) [190, 209], basur ve egzemaya karşı [210, 194, 195], kabızlık ve yara iyileştirici [194, 195, 205], iltihap söktürücü [143] olarak kullanım kayıtları bulunmaktadır.

RHAMNACEAE

4.1.204 *Paliurus spina-christi* Mill.

Şekil 4.221: *Paliurus spina-christi*

Yöresel İsimleri: Çaltı, çaltı diken, çaltı otu	Lokalite No: 1, 40, 47 Kullanım kodu: IIA1, VIA16 Kullanım amacı: Tıbbi, çocuk küpesi.

Yöresel kullanımları:

- Dalında kurumuş tohumları toplanır, kabuğu soyulduktan sonra hazırlanan dekoksiyonu, böbrek ağrısı ve taşını düşürmede dahilen kullanılır (Hayriye Bozkurt, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan, Mustafa Erim, Fedai Tekelioğlu).
- Dalında kurumuş tohumlarından hazırlanan dekoksiyon, yüksek şekeri düşürüp dengelemek için düzenli olarak içilir (Osman Kocatürk, Eşe Aktürk).
- Ham yada olgun tohumlarından çocuklar kulaklarına küpe yaparlar (Tuncay Güler, Ayşe Uysal, İdris Girgin, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (ekmek) yapımı [3], iltihap söktürücü [2], zayıflatıcı, [2], kalp hastalıkları [3, 63], idrar yolu iltihabı [5, 68], ishal [3], böbrek taşı [5, 149, 2], astım [33, 103], mide rahatsızlıkları [149, 103, 34], basur, tansiyon [149], baş ağrısı [188], çıban, göz hastalıkları [5], bronşit [103], göz sürmesi olarak [3], hayvan yemi [3, 101] ve nazarlık olarak [68] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.205 *Zizyphus jujuba* Mill.

Şekil 4.222: *Zizyphus jujuba*

Yöresel İsimleri: Hinnap, hünnap, günnap, ginnap.	Lokalite No: 76 Kullanım kodu: IIB 1 Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Fide olarak satın alınıp dikilen, kültür meyve bitkisidir. Meyvesinin içi yenmez, dışı yenir. Kalp rahatsızlıklarına karşı korunmak ve tedvavi amaçlı dahilen kullanılır (Hatice Türkoy, Şengül Sarıaslan, Eşe Aktürk.)
- Taze yada kurutulmuş meyvenin direkt olarak tüketimi, mide ağrısı tedavisi için kullanılır (Bilal Bozel, Kamil Ekiz).
- Bronşite ve nezleye karış ve tedavisi için olgun meyvelerin dekoksasyonu düzenli aralıklarla içilir (Abdullah Çağlar, Ayşe Uysal, Eşe Aktürk)

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) [7, 96, 87, 209, 70], karın ağrısı, mide rahatsızlıkları [103, 70], şeker hastalığı, zayıflama diyeti [87, 7, 70], bronşit [103, 70], astım [7, 103], bağırsak kurdu tedavisinde [103] ve güzel koktuğu bilinen bitki olarak [87], kullanım kaydı bulunmaktadır.

ROSACEAE

4.1.206 *Amygdalus orientalis* Mill.

Şekil 4.223: *Amygdalus orientalis*

Yöresel İsimleri: Payam, acıpayam, yabani badem, acıbadem, acıbadem, keçi bademi, keçi pademi.	Lokalite No: 43 Kullanım kodu: IIA4, IIA1, IVA Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Çağla denilen ham-yeşil meyvası yenir, demir ve kemik erimesine karşı kalsiyum ihtiyacı karşılanır (Osman Kocatürk, Osman Bircan, Veli Eriş).
- Mevsimsel ve allerjik deri döküntüleri ve yara-yanıklar için, dikenli kurutulmuş herbasının dekoksyonu ile banyo yapılır (Nazmiye Küçük, Halit Kıvrak, Ayhan Özkan)
- Herbası, sert dikenlidir, keçiler yiğebilir (Osman Kocatürk, Osman Bircan, İsmail Aşçı, Abdullah Çağlar).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ) olarak [196, 209], şeker hastalığı [167], deri lezyonları ve yanık için harici olarak [8, 81] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.207 *Cerasus avium* (L.) Moench

Şekil 4.224: *Cerasus avium*

Yöresel İsimleri: Kiraz, Napolyon kirazı, sapı kısa kirazı, ak kiraz, kara kiraz.	Lokalite No: 1, 64 Kullanım kodu: IIB4, IIB1, VB5 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, el sanatları.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi yenir (Celil Özalcı, Raşit Aslan, Mehmet Demir, Davut Kanal).
- Kalp hastalıkları ve damar tıkanıklığı için, kurutulmuş meyve sapından hazırlanan dekoksyonu düzenli olarak içilir (Süleyman Türkoy, Necla Sarı) – (Şekil 4.224).
- Birer ölçek kurutulmuş sapsarı ile tarhana otu ve çavdar tohumları ile birlikte öğütülüp 2 ölçek bal yada pekmezle tatlandırılarak soğuk algınlığı gibi kış hastalıklarına karşı macun yapılır, kış boyunca hergün aç karnına birer tatlı kaşığı yenir (Gülseren Üzer, Fatma Özkan) – (Reç. 85).
- Bronşit, öksürük, karın ağrısı ve mide problemleri için, 1 tutam kurutulmuş ve öğütülmüş meyve sapı ve yaprağının unundan yarım litre suda hazırlanan infüzyonu, karın ağrısı için 2 gün, öksürük için 1 hafta boyunca sabah ve akşam birer bardak içilir (Mecbure Atlig, Mehmet Çimen, Nurgül Korkmaz) – (Reç. 86).

- e) Sağlıklı zayıflamak ve vücut ödemlerini boşaltmak için, bir tutam kurutulmuş meyve sapları ve yarım litre su ile hazırlanan dekoksasyon ılıtılarak her sabah aç karnına 1 su bardağı içilir (Ayşe müzaç, Namık Kurt, Tuncay Güler, Necla Sarı, Eşe Aktürk) – (Reç. 87).
- f) Olgun meyve sapları kurutulduktan sonra hazırlanan dekoksasyon, idrar söktürücüdür ve böbrek taşlarını düşürmede kullanılır (Zeynep Özkan, Mehmet Kaya, Namık Kurt, Şahin Güler).
- g) Kalın dallarından tahtakuş, deve vb. oyuncaklar yada keman gibi müzik aletleri yapılır (Mehmet Altılı, Hüseyin Çapkın, Dursun, Akçakoca) – (Şekil 4.225).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, reçel, şurup) [3, 87, 104, 4, 185, 161, 209, 161, 79, 147, 7, 74], dolma yapımı [84, 7], sindirime yardımcı [89], idrar söktürücü [3, 104, 4, 185, 187, 103, 70, 73, 7, 74, 70], kabızlık, müshil [4, 73, 7, 74], kan sulandırıcı, kuvvet verici [4, 73, 7, 74, 70], romatizma, damar sertliği, kireçlenme, karaciğer büyümesi, sivilce [73, 74], şeker hastalığı, çocukların altını ıslatması, mide hastalıkları [4], ateş [4, 74], böbrek taşı-kumu [3, 4, 7, 74, 70, 103], iltihap toplayıcı, kalp kuvvetlendirici [7], zehirlenme [3, 4, 7], ishal [3, 7, 74], bronşit [3, 84, 7, 74], zayıflama çayı [3, 87, 147], siroz [84, 7], yatıştırıcı, ağrı kesici, rahim iltihabı [87], hazımsızlık [89, 7], çıban [3], tutkal [4, 7], doğal boya [7], kereste ve mobilyacılıkta [104] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.225: Kiraz (*Cerasus avium*) ağacından yapılan süs kuşları (Hacıaliler köyü).

4.1.208 *Cerasus mahaleb* (L.) Mill. var. *mahaleb*

Şekil 4.226: *Cerasus mahaleb* var. *mahaleb*

Yöresel İsimleri: Delikiraz, delice kiraz, idris, aş kirazı, kuş kirazı, mahlep.	Lokale No: 11 Kullanım kodu: IA4, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş ve öğütülmüş tohumları, güzel koku ve tat vermesi için, pasta ve börek hamurlarına katılır (Esma Kaya, Zeynep Eğercioğlu, Kezban Emer, Yeter Özkaya).
- Ağacı aşılınca kiraz meyvesi alınır (Halil Küçükefe, Mehmet Erbay, Mustafa Uçar, Ali Çetin, Veli Eriş).
- Yüksek şekeri düşürüp dengelemek için olgun meyveleri düzenli olarak yenir (Yılmaz Çetin, Ali Çetin, Zekeriya Girgin, Muzaffer Girgin, Muzaffer Güteryüz).
- Öksürüğü kesmek için, iyileşene kadar, günde 1 avuç ham meyvelerinden, aç karnına yenir (Yılmaz Çetin, Ali Çetin, Hasibe Güteryüz, Halit Kıvrak).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [77, 132], çörek (koku ve lezzet için) katkı maddesi [209, 59], şeker hastalığı [59, 158], bronşit [77, 132, 158], boğaz ağrısı [158], nefes açıcı, ferahlatıcı, serinletici, kuvvetlendirici [59, 77, 132], sıtma, idrar yolu iltihabı, idrar arttırıcı [59], sigaralık çubuğu ve pipo yapımında [59] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.209 *Crataegus monogyna* Jacq. subsp. *monogyna*

Şekil 4.227: *Crataegus monogyna* subsp. *monogyna*

Yöresel İsimleri: Kızılıçık, alıç, kızılalıç, kızılıçık ağacı.	Lokalite No: 7, 45, 63 Kullanım kodu: IA4, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgunlaşmış meyveleri Eylül ve Ekim aylarında toplanarak yenir. Reçeli ve şurubu yapılır, pazarlarda satılır (Hasibe Gülerüz, Yaşar Yenilmez, Halil Küçükkefe).
- Kış hastalıklarından korunmak için, sonbaharda olgunlaşan meyvelerinden günde yarım avuç kadar yenir (Osman Kocatürk, Osman Bircan, Davut Kanal).
- Kalp-damar hastalıkları ve kan şekeri kontrolü için, kurutulmuş meyvelerinden düzenli olarak yenir (Alime Batı, Eşe Aktürk, Fatma Özkan, Ayhan Özkan, Kamuran Horasan).
- İshali dururmak için yaş yada kuru meyvelerinden bir avuç yenir (Eşe aktürk, Döndü Akdeniz, Kamuran Horasan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, reçel, marmelat) [96, 5, 78, 209, 205], çay [77, 132, 206], bronşit, nefes darlığı [3, 77, 131, 132], yüksek şeker [185, 8], kan sulandırıcı [8], yatıştırıcı [5, 8, 77, 132], tansiyon [5, 77, 132, 3, 131, 185], kalp damar rahatsızlıkları [5, 77, 132, 33, 68, 185, 206] ve idrar söktürücü olarak [77, 132] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.210 *Crataegus orientalis* Pallas ex M.Bieb. subsp. *orientalis*

Şekil 4.228: *Crataegus orientalis* subsp. *orientalis*

Yöresel İsimleri: Alıç, dikenli alıç, alıç, alış, yemiş, alıç toburcuğu, alış topurcuu.	Lokalite No: 7, 56 Kullanım kodu: IA4, IA7, IIA1, VA5, VA8 Kullanım amacı: Gıda, çay, tıbbi, el sanatları, alet sapı.

Yöresel kullanımları:

- Yaş yada kuru meyve yada yaprağından hazırlanan dekoksasyon, keyif çayı ve bağırsak düzenleyicisi olarak içilir (Ali Erel, Fatma Özkan).
- Kurutulmuş meyvesinin çekirdeğinden hazırlanan dekoksasyon, böbrek taşı düşürmede kullanılır (Zeynep Özkan, Kezban Emer, Muzaffer Güteryüz).
- Kurutulmuş meyve ve yaprağından hazırlanan dekoksasyonu, damar açıcı ve kalp hastalıklarının tedavisi için kullanılır (Şahin Güler, Alime Batı, Süleyman Türkoy, Bilal Bozel, İrfan Yılmaz).
- Yüksek ve şeker ve kolesterolü düşürmek için, taze meyvesi düzenli olarak yenir (Eşe Aktürk, Ayhan Özkan, Davut Kanal, Tuncay Güler).
- Kol yada bilek kalınlığındaki dallarından tahta kaşık ve alet sapı yapılır (Kamil Uslu, Hüseyin Çapkın, Veli Eriş, Doğan Külcü, Mehmet Altılı).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, reçel, marmelat) [96, 7, 5, 209, 205, 87, 75], tarhana yapımı [209], pekmez yapımı [87, 75], çay [206, 87, 75], kalp yetmezliği, koroner yetmezlik, aritmi, kalp krizi, damar tıkanıklığı [5, 33, 68, 70, 147, 185, 206, 195, 194], nefes darlığı [194], şeker [185, 8], kan sulandırıcı [8], tansiyon, yatıştırıcı, prostat hastalıkları [8], yakacak [49], alet sapı, çocuk oyuncakları ve oyunlarında [87, 75, 96] kaydı bulunmaktadır.

4.1.211 *Cydonia oblonga* Mill. cv.

Şekil 4.229: *Cydonia oblonga*

Yöresel İsimleri: Ayva, ayva otu, ayva ağacı, ekmek ayvası, eşme ayvası.	Lokalite No: 11 Kullanım kodu: IB4, IIB1, VB1, VB7, VIB6, VIB8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, boya, mistik, süs.

Yöresel kullanımları:

- Olgun ve çok sert olmayan meyvesi yenir. Gevrek gibi yumuşak cinsine “ekmek ayvası” denilir, yöredeki pazarlarda tercih edilen bir üründür (Musa Bostan, Yaşar Bahçalı, Mustafa Baştürk, Yüksel Aslan, Osman Yaşar).
- Kurutulmuş yaprağından hazırlanan infüzyon, soğuk algınlığı, bronşit, nezle ve grip gibi kış hastalıklarının tedavisi için kullanılır (İbrahim Karakuyu, Feremez Avcı, Eşe Aktürk, Suna Karadeniz, Ümmü Kuzucu).
- Astım ve nefes darlığının yanında sigarayı bırakanlar için, ciğer temizleyici ve nefes açıcı olarak, kurutulmuş yaprağı, mercan köşk, papatya ve nane'den hazırlanan infüzyon, kullanılır (Yeter Özkaya, Ramazan Çapkur, Sevim Çömentepe, Sevgi Külcü, Mehmet Çimen, Hava Aslan).
- Yaş yada kurutulmuş herbasi ile kekik ve tarhana unu beraber karıştırılıp yakısı hazırlanır, ağrı kesici olarak kullanılır (Eşe Yiğittop, Eşe Aktürk).

- e) Kurutulmuş yaprak infüzyonu, idrarını yapamayan hastalar için idrar söktürücü olarak kullanılır (Fatma Özkan, Yaşar Bahçalı).
- f) Olgunlaşmış meyvesinin çekirdeklerinden 20-25 adet çıkartılır, bir miktar suyun içine konur ve akşamdan buzdolabına konup sabah çıkarılıp, yüzdeki sivilce ve dudak uçuklarına sürülür (Aysun Keskin, Hatice Erdoğan, Zeynep Yiğittop).
- g) Kurutulmuş yapraklarından hazırlanan infüzyon, ishalin tedavisi için kullanılır (Mustafa Erim, Zeynep Yiğittop, Gülfen Candan, Ahmet Karaca, Esmâ Kaya).
- h) Kurutulmuş herbasi ile kekik herbasi ve tarhana ateş üzerinde karıştırılarak, ağrıyan bölgeye lapa halinde sürülür (Eşe Yiğittop).
- i) Gölgede kurutulmuş yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan infüzyon, karın ağrısı ve mide hastalıklarının tedavisi için kullanılır (Elif Keten, Bayram Dündar, İbrahim Yılmaz).
- j) Taze çekirdekleri, akşamdan temiz bir su kabına konur. Sabah pembe ve jelimsi hale gelen sıvı ile, emziren annelerin meme başlarındaki çatlakları gidermek için masaj yapılır (Eşe Aktürk).
- k) Taze meyvesinin çekirdekleri reçele pembe renk vermesi için katılır (Eşe Aktürk).
- l) Olgunlaşmış meyvesi dalından koparıldıktan sonra, gerektiğinde sonradan yemek için, bahçenin yüksekçe bir yerine yada evin bahçeye bakan çatı çıkıntılarına asılarak bekletilir. Hem süs hem de bereketli mistik bir havanın evde oluşması beklenir (Şengül Sarıaslan, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, reçel, komposto) [3, 7, 70, 75, 131, 147], soğuk algınlığı, nezle [63, 73, 74], çay [75], yüksek şeker [7], yara [33], mide ağrısı [7, 33, 63, 167, 185], bronşit, boğaz ağrısı [5, 7, 34, 64, 70, 73, 74, 147, 149, 167, 3, 2, 68, 131, 185, 188], nefes darlığı [64], hazımsızlık [3, 131], kalp rahatsızlıkları [147], basur [57], ishal [5, 70] ve doğal boya olarak [2, 68] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.212 *Fragaria vesca* L.

Şekil 4.230: *Fragaria vesca*

Yöresel İsimleri: Dağ çileği, deli çilek, kültür çileği.	Lokalte No: 57 Kullanım kodu: IB4, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Kansızlık için, taze olgun meyveleri yıkanıp yenir, tadı normal çilek tadındadır (Hümeyra Kaya, Elif Çapkın, Eşe Aktürk, Fatma Özkan, Mustafa Ölmez, Fatma Ulu, Tuncay Güler).
- Olgun meyvelerinden reçel ve şurup yapılır, pazarlarda satılır (Elif Çapkın, Hümeyra Kaya, Fatma Ulu, Sevgi Külcü).
- Taze yapraklarından hazırlanan lapa, sivilce tedavisinde kullanılır (Halit Kıvrak, Raziye Ekiz, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, reçel, marmelat) [3, 209], vücut kuvvetlendirici, kansızlık [43, 70], ishal ve boğaz arısı kesici [195], iştah açıcı [8, 5], sivilce [8], kabızlık ve idrar artırıcı olarak [5] kullanım kayıtları bulunmaktadır.

4.1.213 *Malus domestica* Borkh.

Şekil 4.231: *Malus domestica*

Yöresel İsimleri: Elma, kaya elması, yabani elma, acı elma, ekşi elma, domuz elması, donuz elması, doğuz elması, yeşil elma, yıldız elma, amasya elması, kış elması, elma golden, golden elması.	Lokalite No: 71, 76 Kullanım kodu: IB4, IB7, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, çay, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Meyvesi yenir ve kabuğu kurutulup, kışın yemeklerden sonra infüzyonu hazırlanıp, keyif çayı olarak tüketilir (İrfan Yılmaz, Halil Küçükefe, Doğan Külcü, Ali Çetin).
- Olgun meyvesi küçük küçük dilimlenerek, özellikle aşeren gebelere yedirilir (Arzu Tosun, Nazmiye Küçük, Eşe Aktürk).
- Olgun meyve dekoksionundan hazırlanan yakı, yada lapası temiz bir beze sarılıp boğaza konulduğunda boğazı yumuşatır. Bademcik iltihabına ve şişkinliğine karşı tedavi amaçlı kullanılır (Mehmet Çimen, Fadime Yaman, Ayşe Erdem).
- Olgun meyvesi kabızlığı gidermek için belirli aralıklarla yenir (Necla Sarı, Emine Çetin, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, turşu, hoşaf, pekmez) [87, 75, 4 209, 205, 79], ham meyvesini tuzlayarak [73, 74], kurulmuş meyve [3], çay [4, 209], idrar yolu problemleri, altını ıslatan çocuk [2, 92], astım, bronşit [2, 92], yatıştırıcı, uyku verici, baş-boğaz ağrısı, kireçlenme, kolesterol, damar yağlanması [4], ateş, kansızlık [72], iştah açıcı, bağırsak rahatlatıcı [73, 74, 70], diyabet [80], kahverengi boya eldesinde [4, 79] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.214 *Armeniaca vulgaris* Lam.

Şekil 4.232: *Armeniaca vulgaris*

Yöresel İsimleri: Kayısı, kaysı, kaysı ağacı, zerdali kayısı, zerdali kaysı, şekerpare, şekerpare kayısı, şekerpare kaysı.	Lokalite No: 4, 75 Kullanım kodu: IB4, IIB1, VIB4 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, tutkal.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi severek tüketilir (Alime Batı, Hüseyin Güler, Kamuran Horasan).
- Kurutulmuş meyvesi, kabızlığa karşı yenilir. Sert kuruları, su ile akşamdan ıslatılarak yenir ve suyu içilir (Baki Aksoy, Erdal Polav, Hüseyin Güler, Ali Ekiz).
- İç hastalık ve iltihaplarını söktürmek için, düzenli olarak meyvesi yenir yada meyvesinden hazırlanan hoşafı içilir (Alime Batı, Zeynep Yiğittop, Kezban Emer).
- Sakızları güzün toplanır, şişelere doldurulur, az miktarda pekmez yada şeker katılır, bir çubuk yardımıyla, macun kıvamına gelene kadar karıştırılıp, tutkal yapılır (Dursun Akçakoca).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, hoşaf, marmelat, komposto, pestil, kuruyemiş, çerez) [5, 104, 4, 147], tatlı, kek yapımı [104], kurt düşürücü, kuvvet verici, kadın doğurganlığını artırıcı, hazımsızlık, bronşit, yatıştırıcı, yara, baş ağrısı [4], bağırsak çalıştırıcı, kabızlık [104, 99], prostat hastalıkları, gözaltı morluğu [99], hayvan hastalıkları [4], el sanatları, doğal boya [4], süpürge [4] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.215 *Amygdalus communis* L.

Şekil 4.233: *Amygdalus communis*

Yöresel İsimleri: Badem, badem ağacı, çağla, çağla badem, diş bademi.	Lokalite No: 14, 15, 34 Kullanım kodu: IB4, IIB1, IVB Kullanım amacı: Gıda, çerez, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Çağla denilen ham-yeşil meyvesi, olgun meyvesi ve kurutulmuş tohumları çerez olarak yenir, misafirlere çayın yanında ikram edilir (Yeter Özkaya, Nazmiye Küçük, Mustafa Baştürk, Himmet Kaya, Ergün Kocakurt, Veli Eriş).
- Tatlı meyve çekirdeklerinden 6-9 adet yada acı meyve çekirdeklerinden 3-4 adet, şeker ve kolesterolü dengelemek amacıyla günlük olarak yenir (Ayhan Özkan, Zeynep Yiğittop, Tuncay Güler, Ayşe Erdil) – (Reç. 88).
- Yüksek şekeri düşürmek ve dengeli tutmak için, ham meyvesinden yada kuru çekirdeğinden düzenli olarak yenir (Ayşe Erdil, Ergün Kocakurt).
- Taze tohumlarından 1 avuç kadar dövülüp, yarım çay bardağı sızma zeytin yağında, krem kıvamına gelene kadar karıştırılarak hafifçe pişirilir, yağı süzülüp ılıdıktan sonra yüze, göğüse ve vücuda, temizleyici ve yumuşatıcı krem olarak sürülür (Nurcan Dağdelen, Ayşe Erdil, Ergün Kocakurt) – (Reç. 89).
- Ham yada olgun meyvelerini besi hayvanları da severek yer (Osman Kocatürk, Şahin Güler, Fatma Yörük, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [4, 3, 191], derideki çatlaklara ve baş ağrısı [191], şeker hastalığı [149, 33], pişiklere karşı [63], öksürük ve ses kısıklığı [191], böbrek taşı [191], müşil [5], yara iyi edici [5, 63] ve göze sürme çekmede [4] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.216 *Prunus divaricata* Ledeb. subsp. *divaricata*

Şekil 4.234: *Prunus divaricata* subsp. *divaricata*

Yöresel İsimleri: Delierik, dağ eriği.	Lokalite No: 55, 63 Kullanım kodu: IA4, IIA1, VIA4 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, tutkal.

Yöresel kullanımları:

- Ham yada olgun meyvesi yenir (İbrahim İçen, Hasan Kaya, Mustafa Karasu).
- Ham meyvesi, kalp-damar açıcı olarak bilinir, ve bu niyetle günde 1 avuç yenir (Hasibe Güteryüz, Ali Çetin, Mustafa Uçar, Fatma Özkan).
- Yüksek şekeri düşürmek için, ham yada olguna yakın meyvasından, günde bir avuç kadar yenir (Eşe Aktürk, Hakan Kaya, Hümeysra Kaya, Döndü Akdeniz).
- Sakızları güzün toplanır, şişelere doldurulur, az miktarda pekmez yada şeker katılır, bir çubuk yardımıyla, macun kıvamına gelene kadar karıştırılıp, tutkal yapılır (Dursun Akçakoca).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, hoşaf, marmelat, komposto, pestil) [96, 3, 205, 209], reçel, kek ve kurabiye yapımı [164], tarhana yapımı [209], zayıflama diyeti [164], kabızlık giderici [164, 158], yüksek tansiyon [109], soğuk algınlığı, astım, yüksek şeker ve böbrek ağrısı [142], ve yara pansumanı olarak [80, 158] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.217 *Pyrus elaeagnifolia* Pall. subsp. *kotschyana* (Boiss.) Browicz

Şekil 4.235: *Pyrus elaeagnifolia* subsp. *kotschyana*

Yöresel İsimleri: Ahlat, alhat, deli armut, yabani armut.	Lokalite No: 37, 10 Kullanım kodu: IA4, IIA1, IIIA, IVA, VA3, VA5 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yakacak, yem, sepet yapımı, el sanatları.

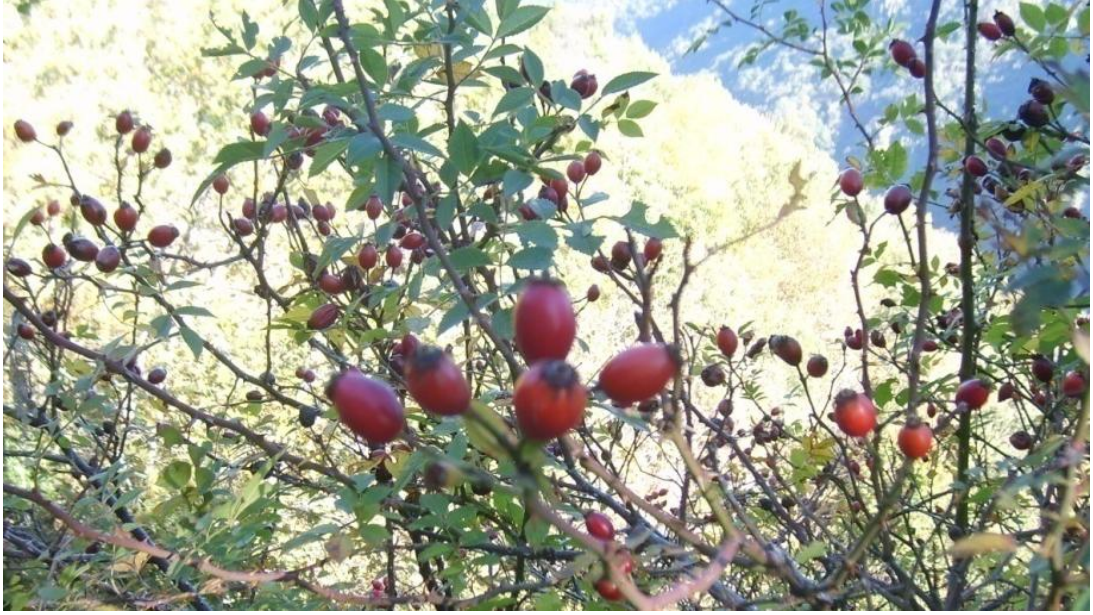
Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi yenir, ham meyvelerinden de turşusu yapılır (Elif Ertürk, İbrahim İçen, Altın Emrem, Mehmet Emrem, Erol Yenilmez).
- Olgun meyve, yaprak ve taze (yeşil) dalları ezilip lapa haline getirilir, iyileşmeyen yaralar için pansuman olarak kullanılır (Abdullah Aktürk, Eşe Aktürk).
- Kurumuş dalları ve çalısı yakacak olarak kullanılır (Ali Ekiz, Kamil Ekiz, Hüseyin Güler, Mehmet Karaca, Yaşar Yenilmez).
- Taze filizlerini, yaprak ve dallarını keçiler yer (İsmail Sarıaslan, Veli Eriş).
- Yaş dallarından meyvelik yada meyve sepeti yapıp, boyanır yada boyamadan kurutulur (Fatma Özkan, Ayhan Özkan, İsmail Sarıaslan).
- Kol yada bilek kalınlığındaki düzgün dallarından tahta kaşık yapılır (Mehmet Altılı, Kamil Uslu, Mehmet Karaca, Fatma Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, turşu) [210, 209, 87, 75], pekmez, komposto, hoşaf, sirke ve kavut (öğütülmüş ve unla işlenmiş meyve) [209, 87, 75], şeker hastalığı [210, 63], guatr [210] ve alet sapı yapımında [96, 7] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.218 *Rosa canina* L.

Şekil 4.236: *Rosa canina*

Yöresel İsimleri: Kuşburnu, itburnu, itgülü, yaban gülü, kozalak, kozalak ağacı.	Lokalite No: 9, 53 Kullanım kodu: IA4, IIA1, VIA1, VIA8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, çit, süs.

Yöresel kullanımları:

- Meyvesi, kırmızı tomurcuk halindeyken yenir, çekirdeği ve sert tüylü tarafı yenmez (Süleyman Türkoy, Hümeyra Kaya).
- Ham meyve tomurcukları toplanıp turşusu kurulur (Zeynep Özkan, Mecbure Atlig, Birsal Yüksel, Altın Emrem).
- Dalında oluşan 2-3 adet (gal oluşumu) kozalağından yarım litre suda hazırlanan dekoksyonu, astım tedavisi 3-4 hafta boyunca için günde 1-2 bardak içilir (Zekeriya Girgin, Ali Çetin, Zeynep Özkan, Esmâ Kaya) – (Reç. 90).
- Kurutulmuş olgun meyvesinden hazırlanan dekoksyonu, kalp hastalıklarının tedavisi için düzenli olarak dahilen kullanılır (Zeynep Özkan, Tahsin Yuman).
- Mide gazı ve ishal için, kozalak dekoksyonundan günde 1-2 bardak içilir (Zekeriya Girgin).

- f) Yaş yada kurutulmuş olgun meyvesinden hazırlanan dekoksion yada kurutulmuş yapraklarından hazırlanan infüzyon; baş ağrısı, soğuk algınlığı, nezle ve grip için dahilen kullanılır (Bilgin Özkan, Songül Özkan, Halil Küçükkefe, Hüseyin Güler, Rafet Aktaş, Erol Adıgüzel, Süleyman Türkoy, Şahin Güler, Namık Kurt, Kamuran Horasan, Yüksel Aslan, Alime Batı).
- g) Kurutulmuş meyve dekoksionu yada ham meyvesinden hazırlanan dekoksion, harici olarak romatizma tedavisinde kullanılır (Tahsin Yuman, Cemil Erdak, Öcal Ersoy, Suna Karadeniz, Zekeriya Girgin).
- h) Kurutulmuş çiçekli herbasi toz haline getirilip, kışın grip gibi kış hastalıklarının tedavisinde infüzyon şeklinde tüketilir (Fatma Yazar, Aysel Sarı, Mehmet Girgin, Ece Öztürk, Altın Emrem).
- i) Tohum dekoksionu, bağırsak rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır (Hatice Erdoğan, Kamil Eroğlu, Fermez Avcı).
- j) Ayak mantarı, egzema ve kaşıntı için, kozalak dekoksionu düzenli olarak tüketilir (Zekeriya Girgin, Ekrem Karaaslan, Baki Aksoy, Hatice Yağız).
- k) Süs ve çit bitkisi olarak tarla-bahçe kenarlarına dikilir (Leman Türk, Halil İbrahim Adıgüzel, Halil Küçükkefe).

Literatürdeki Kullanımı:

Çay [5, 3, 99, 8], reçel yapımı [3, 2, 68, 191], kadın hastalıklarında [2], çıban iltihabı [68], mide ağrıları [149, 59, 8, 185], basur [149, 59, 57], soğuk algınlığı [149, 34, 4, 3, 2, 68, 99, 185, 8, 191], hepatit [59], astım ve nefes darlığı [76], böbrek hastalıklarında [149, 191], bağırsak kanamalarında [34], bronşit, boğaz ve bademcik iltihabı [59, 76, 191], sıtma [59], safra kesesi hastalıkları [191] kanser [99], kuvvet verici [5], şeker ve astım hastalığında [5, 149, 2] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.219 *Rosa damascena* Mill.

Şekil 4.237: *Rosa damascena*

Yöresel İsimleri: Gül, isparta gülü.	Lokalite No: 75 Kullanım kodu: IB1, IIB1, VB8, VIB2, VIB8 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, alet sapı, eterik yağ, süs.

Yöresel kullanımları:

- Çiçek yapraklarından reçel yapılır, imbik yöntemi ile yağı/esansı elde edilir (Mustafa Karaoğlan).
- Çiçek petallerinden hazırlanmış tıbbi yağı, yara ve yanık tedavisinde kullanılır. 10 gün boyunca günde 1-2 kez pansuman yapılır (Yaşar Aslan, Bilal Bozel, Yusuf Ertürk, Süleyman Sandal) – (Reç. 91).
- Eskiden ağacından, bağ bıçağı ve bıçak sapı yapılırdı. Pahalı olduğu için, günümüzde gürgenden yapılmaktadır (Nihat Çam, Mehmet Altılı) – (Şekil 4.237).
- Süs bitkisi olarak bahçe kenarı, bahçede saksı ve ev masaüstü süsü olarak kullanılır (Nesibe Yılmaz, Fadime Cerit, İbrahim İçen, Fatma Ulu, Fatma Yörük).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (pekmez, komposto, marmelat, şurup, hoşaf, çiğ) [4, 209], soğuk algınlığı, böbrek taşı, kadın kısırlığı, kanser, kalp, sedef, bronşit, barsak gazı, göğüs ağrısı, tansiyon, basur, karın ağrısı, verem [4], ishal [18, 195], baş ağrısı [18], göz antiseptiği [195], gül suyu ve gül yağı eldesinde [4, 18] ve süs bitkisi olarak [4] kaydı bulunmaktadır.

4.1.220 *Rubus sanctus* Schreb.

Şekil 4.238: *Rubus sanctus*

Yöresel İsimleri: Orman, orman üzümü, orman gülü, gür, kür, kür üzümü, gür üzümü, kocakız kürü, gocagız gürü, böğürtlen.	Lokalite No: 9, 31, 43, 61 Kullanım kodu: IA4, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi çiğ yenir yada kurutulur “peçel” olur, çerez gibi yenir. Reçeli de yapılır (Ali erell, Arzu Tosun).
- Olgun meyveleri vitamin desteği için, Eylül ve Ekim aylarında toplanıp yenir ve pazarlarda satılır (Muzaffer Güler, Ayhan Özkan, Ali Çetin, Rafet Aktaş).
- Damar tıkanıklığına karşı (peçelinden) kurutulmuş meyve kurularından düzenli olarak yenir (Ali Erel, Hatice Yağız, İbrahim Yağız, Necati Esentürk).
- Taze yada kurutulmuş meyve tomurcuğundan hazırlanan infüzyon, mide ağrısı için kullanılır (Şahin Güler, Hüseyin Güler, Tuncay Güler, Raşit Aslan).
- Kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksion, şeker düzenleyicisi olarak tüketilir (İbrahim Karakuyu, Hikmet Aktaş).
- Olgun meyvesinden hazırlanan infüzyonun suyu bir pamuk yada beze emdirilerek göze sürülür yada kompres yapılır. Çeşitli göz hastalıklarının tedavisi için kullanılır (Ali Çetin, İbrahim Yıldırım, Ayhan Özkan).
- Böbrek kum ve taşını düşürmek için, olgun meyve-yaprak infüzyonundan düzenli olarak içilir (Eşe Aktürk, Hatice Erdoğan, İbrahim Yağız, Suna Karadeniz).

- h) Romatizma ağrılarını gidermek için, taze çiçeklerinden hazırlanan infüzyon düzenli olarak içilir (Suna Karadeniz, Halil Küçükefe, Davut Kanal, Ali Çetin).
- i) Grip, nezle, bronşit gibi kış hastalıklarına mukavemet kazanmak için, sonbaharda olgunlaşan meyvelerinden yenir. Bu hastalıkların tedavisi için de peçelinden (meyve kurularından) düzenli olarak yenir (Necla Sarı, Kezban Emer, Emine Çetin, Yılmaz Çetin, Ali Çetin, Zekeriya Girgin).
- j) Kurutulmuş yaprakları ufalanıp, kanamalı yara yada yanıkların üzerine baharat gibi dökülür. Yara-yanık tedavisinde kullanılır (Hatice Dikbacak, Erdal Polav, Zeynep Yiğittop, Altın Emrem, Yeter Özkaya).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, reçel, ezme, marmelat, şurup, pestil, şerbet, çerez, kuruyemiş, kavurma) [2, 3, 93, 97, 131, 147, 209, 161, 210, 205], çay ve çaya renk ve tat verici katkı maddesi [209, 195, 202], bronşit, ishal [89, 195, 73, 152, 59], ülser, basur [2, 3, 59, 131, 202], grip, boğaz ağrısı, anjin, bademcik [5, 63, 206, 195, 77, 132], diş ve karın ağrısı [63], kalp rahatsızlıkları [205, 202], kabızlık, şeker hastalığı [2, 3, 5, 8, 81, 131, 152, 202, 77, 132], karaciğer hastalıkları [3, 152], cilt hastalıkları, doğum lekeleri [2, 8, 81], böbrek taşı [3, 82, 131], kısırlık [2, 3, 131], idrar söktürücü, yara-yanık [2, 3, 5, 77, 131], kanser [2, 4, 152], astım [2, 3, 131, 152], kanama durdurucu, yüksek tansiyon, sivilce, ayak mantarı, çiban, cilt soyulmaları, safra taşı, romatizma, göz hastalıkları [2, 3, 131], ağızdaki pamukçuk hastalığı, [2, 3, 70, 131], egzema [2, 3, 131, 152], hayvan yemi [152], doğal boya ve renklendirici olarak [2], kullanım kaydı bulunmaktadır.

RUBIACEAE

4.1.221 *Galium aparine* L.

Şekil 4.239: *Galium aparine*

Yöresel İsimleri: Dilgana, dilganatan, yapışkan otu, yapışgan otu, yapışgan, yapşak, yapşak otu, sütlenbik.	Lokalte No: 25, 54, 75, 71 Kullanım kodu: IA9, IIA1, VIIA3, VIIA9 Kullanım amacı: Sakız, tıbbi, hayvanların sevmediği, diğer isimlendirme.

Yöresel kullanımları:

- Herbanın üst kısmı kesilir, çıkan sütü çiğnenir, lezzetlidir (Yeter Özkaya, Ali Çetin, İsmail Sarıaslan).
- İç iltihap ve yaraların tedavisi için, taze herbasından hazırlanan dekoksyonu düzenli olarak içilir (Fatma Özkan, Ayhan Özkan).
- Böbrek kumlarını dökmek için; 1 demet çiçeksiz taze herbasının 2 litre suda kaynatılarak hazırlanmış dekoksyonundan, günde 2 defa birer su bardağı, 2-3 hafta boyunca içilir (Hatice Erdoğan) – (Reç. 92).
- Küçükbaş hayvanlar yemez, büyükbaş hayvanlar severek yer (Yaşar Yenilmez, Osman Bircan, Hasan Kaya, Veli Eriş, İsmail Sarıaslan).
- Geçerken elbiseye ve vücuda yapıştığı için “yapışkan otu” denir (Hasan Kaya, Hümeyra Kaya, Veli Eriş, Rabiye Eriş) yada dile sürülünce dili kanattığından “dilganatan” ismi verilmiştir (İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan, Hatice Erdoğan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (haşlama) [209], böbrek, karaciğer ve dalak hastalıkları, deri hastalıkları, yara, şeker hastalığı [63], lenf sistemi güçlendirici [63, 195], spazm, iltihap söktürücü, bademcik ve idrar yolu iltihabına karşı [195] ve kullanım kaydı bulunmaktadır.

RUTACEAE

4.1.222 *Citrus limonum* (L.) Burm. f.

Şekil 4.240: *Citrus limonum*

Yöresel İsimleri: Limon ağacı, limon	Lokalite No: Kullanım kodu: IB4, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

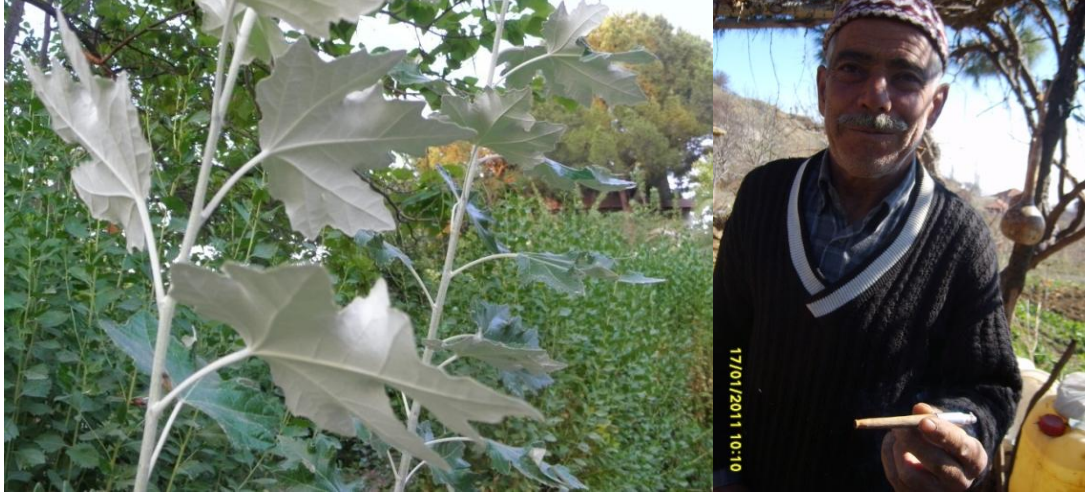
- Olgun meyvesinin suyu, kurutulmuş nane herbasından hazırlanan infüzyona ilave edilir, soğuk algınlığı ve gribe karşı içilir (Zeynep Özkan, Hüseyin Karış, Nesibe Dünder, Serpil Koca).
- Grip tedavisi için kabuğu ile beraber meyvesinden hazırlanan dekoksyonu 3-4 gün boyunca içilir (Hatice Cesur, Gülten Tüfekçi, Arzu Tosun).
- Boğaz ağrısına karşı, meyvesinin suyu içilir (Nazmiye Küçük, Hüseyin Karış, Fatma Özkan).
- Yüksek tansiyonu düşürmek ve dengelemek için, meyvesinin suyundan 1-2 tatlı kaşığı içilir (Ergün Kocakurt, Yakup Yazar, Mehmet Uysal, Hatice Tuncel).
- Mide bulantısına karşı, olgun meyvesinin suyu sıkılarak içilir (Gülten Tüfekçi, Hüseyin Karış, Celil Özalıcı).
- Nezle ve grip tedavisi için, taze yaprağı ile taze yada kurutulmuş ıhlamur yapraklarından hazırlanan infüzyonu içilir (Meryem Necipoğlu).
- Karsenden korunmak ve tedavisi için, düzenli olarak meyvesi çiğ olarak yenir (Nurettin Gezer).
- İshal tedavisi için, meyve suyu soğuk suya sıkılır, karıştırılıp içilir (Zeynep Eğercioğlu).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (salata, çay) [63, 73, 147, 185], yüksek tansiyon, kalp çarpıntısı [147, 185], böbrek taşı [152], uyarıcı, koku verici [5], bademcik, boğaz-baş ağrısı [63], tahta kaşık yapımında [93] ve arıcılıkta [102] kaydı bulunmaktadır.

SALICACEAE

4.1.223 *Populus alba* L.

Şekil 4.241: *Populus alba*

Yöresel İsimleri: Kavak, kavak ağacı, akkavak, akça kavağı, beyaz kavak, kiprit kavağı.	Lokalite No: 33, 82 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, VA5, VA8, VIA1 Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak, el sanatları, alet sapı, çatı.

Yöresel kullanımları:

- Kanamayı durdurmak için, kuru yaprağından hazırlanan külü haricen kullanılır, üzerine serpiştirilir (Eşe Aktürk, Arzu Tosun).
- Yaprak, kabuk dekoksiyonundan hazırlanmış durulama suyu, saç kepeğini gidermek için kullanılır. 5 gün boyunca saçlar yıkanır (Eşe Aktürk, Fatma Özkan) – (Reç. 93).
- Kurumuş dal ve gövdeleri yakacak olarak kullanılır (Ekrem Karaaslan, Veli Eriş, Hasan Kaya, Nesibe Yılmaz).
- Ağacından inşaat iskele kalası, merdiven, çatı malzemesi, tahta kaşık, keser sapı ve sigara ağızlığı yapılır (Hüseyin Çapkın, Mustafa Altılı) – (Şekil 4.241).

Literatürdeki Kullanımı:

Ateş düşürücü [73, 74], ağrı kesici, iltihap söktürücü, soğuk algınlığı, terletici, yatıştırıcı, kabızlık giderici ve idrar arttırıcı [42], yara ve basur [195, 1] kerestecilikte [84], yakacak [84] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.224 *Populus tremula* L.

Şekil 4.242: *Populus tremula*

Yöresel İsimleri: Kavak, titrek kavak, kiprit, kiprit ağacı, at ağacı.	Lokalite No: 71, 82 Kullanım kodu: IIIA, VA5, VA8, VIA1 Kullanım amacı: Yakacak, el sanatları, süs, çatı ve tarım aletleri.

Yöresel kullanımları:

- Kurumuş dal ve gövdeleri yakacak olarak kullanılır (Hasan Kanbay, Veli Eriş, Mehmet Sürçak, Şevket Başar).
- Düzgün orta boy kalınlıktaki dallarından, tırmık, tırmık sapı ve küçük kürek sapı yapılır (Nihat Çam, Ali Çetin, Mustafa Uçar, Halil Küçükefe).
- Kurumuş dallarından balkon divanı, çatı malzemesi olarak "Atkılık" denilen destek ve ev çatısı yada hayvan damına çıkmak için merdiven yapılır (Himmet Kaya, Hasan Kaya, Mehmet Bağcı, Hüseyin Çapkın) – (Şekil 4.243).
- İnce düzgün dallarından, öküz gibi büyükbaş hayvanlar için boyunduruk yapılır (Mehmet Emrem, Zafer Bircan, Osman Bircan).
- İnce dallarından, kümes hayvanları için holluk (yumurtlama sepeti) yapılır (Mehmet Emrem, Ümmü Avşar, Alime Batı, Songül Özkan) – (Şekil 4.243).
- Sabanla kazılan toprağın düzlenmesi için, ağacından düven yapılır (Mehmet Emrem, Zafer Bircan, Osman Bircan).
- Ağacından, hayvanlara yem/saman dökmek için kullanılan "talba/tabla/hayvan talbası" yapılır. Tabla'daki saman ıslatılırsa buna "malama", malama içeren tablaya da "tavla" denir (Veli Eriş, İsmail Sarıaslan, Nihat Çam) – (Şekil 4.242).
- Ağacından hamur yoğurmak ve ocağa sürmek için, hamur tahtası/ekmek tahtası yapılır (İsmail Sarıaslan, Hüseyin Çapkın, Muzaffer Güteryüz, Veli Eriş).

- i) Ağacından inşaat iskele kalası, merdiven, çatı malzemesi, tahta kaşık, oyuncak ve keser sapı yapılır (Hüseyin Çapkın, Osman Yaşar) – (Şekil 4.243).
- j) Kurumuş dallarından oturak yapılır. Üzerine oturularak çamaşır yıkanır (Himmet Kaya, Hümeysra Kaya, Hüseyin Çapkın, Nihat Çam) – (Şekil 4.243).

Literatürdeki Kullanımı:

Kabızlık, ateş düşürücü [42], ağrı kesici, ishal, şeker hastalığı [133], böbrek ağrısı, astım, siğil [142], yakacak [3, 80, 84, 79], kerestecilikte [3, 75, 84, 79], zirai alet yapımı [79], ahır, koruluk, odunluk yapımı [75] ve arıcılıkta [102] kaydı bulunmaktadır.

Şekil 4.243: Kavak (*Populus tremula*) ağacından yapılmış, merdiven, oturak, oyuncak ve holluk (yumurtlama sepeti) (Bahadır köyü).

4.1.225 *Salix alba* L.

Şekil 4.244: *Salix alba*

Yöresel İsimleri: Söğüt, söğüd, söğüt ağacı, aksöğüt, beyaz çam, sorkun.	Lokalite No: 20, 33, 82 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, VA5, VA8, VIA16 Kullanım amacı: Tıbbi, yakacak, el sanatları, müzik aleti, alet sapı ve sosyal hikaye.

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş yaprak infüzyonu, cinsel bölgelerde görülen mantar kaynaklı kaşıntı ve yaraların tedavisi için, dahili olarak tüketilir. Sabah akşam aç karnına birer bardağı 10 gün süre ile içilir (Eşe Aktürk, Yeter Özkaya) – (Reç. 94).
- Yapraklarından ve ağacının kabuğundan lazırlanan lapa, kaşıntılı mantarlı cilt ve yara tedavisinde kullanılır (Eşe Aktürk, Yeter Özkaya, Ayhan Özkan).
- Ateş düşürücü, terletici ve ağrı kesici olarak kış hastalıklarının tedavisinde, ağacının temiz (mantarsız) ince kabuğundan hazırlanan dekoksiyonu düzenli olarak içilir (Eşe Aktürk, Fatma Özkan, Ayhan Özkan, Altın Emrem, Ali Ekiz).
- Kurumuş dalları yakacak olarak kullanılır (Bekir Yıldırım, Zafer Kaya, Yaşar Bahçalı, Mehmet Aktürk, Ahmet Uyar).
- Ağacından, kürek sapı, tahta kaşık, oklava ve kepçe yapılır (Kamil Uslu, Nihat Çam, Mehmet Altılı, Hüseyin Çapkın).
- Kalın düzgün dallarından yada gövdesinden, bağ çubuğu yükleme yada gübre atmakta kullanılan "dirgen" yapılır (İsmail Sarıaslan, Zafer Bircan) – (Şekil 4.244).

- g) Ağacının parmak kalınlığındaki taze dalından, oyuncak düdük yapılır: Dalın bir tarafı yontulur, içi oyulur, tek delik açılarak, bir tarafından üflenir (Dursun Akçakoca, Mehmet Altılı, Hüseyin Çapkın).
- h) Ağacından keman gibi müzik aletleri yapılır (Mehmet Altılı, Hüseyin Çapkın). Dallarından oyuncak yapılır (Nurullah Sağlam, Hüseyin Çapkın).
- i) Gövdesinden elde edilen kasnak üzerine; un eleği, tarhana yada salça eleği yapılır, pazarda satılır (Adile Ölmez, Hasan Ölmez).
- j) Ağacı hakkında, vaktiyle birbirlerini seven Roman (çingene) bir kız ile Yörük bir delikanlının hikayesi anlatılır. Farklı köylerden olan bu iki genç, birbirlerini tam olarak tanımamakta ve uzaktan gönül bağlamaktadırlar. Bir gün, köylerinin dışında ormanlık bir yerde karşılaşırlar. Buldukları bölgede bol miktarda beyaz çam (ak söğüt) ağacı bulunmaktadır. Oğlan lafa girmek için “şu ağaçlara bak, bunlardan ne güzel ev yapılır, kağı yapılr, saban yapılır” der.. Kız da “ne evi? Onlardan olsa olsa güzel kasnak olur, elek olur” der demez, oğlan kızın Roman olduğunu anlar ve sevdasından vazgeçer (Osman Sönmez, Ahmet Uyar).

Literatürdeki Kullanımı:

Baş ağrısı ve migrene karşı [4, 5, 73, 89], ateş düşürücü ve romatizmal ağrılara karşı [4, 5, 8, 81], yatıştırıcı, kabızlık, böbrek kumu, saç kepeği, yüksek şeker [4, 5], hayvan hazımsızlığı ve karın şişkinliklerinde [4], sepet, tahta kaşık, alet sapı, zirai alet [3, 4, 75, 79, 87, 96, 97, 104, 131], yakacak [4, 84, 96, 104], ev ve hayvan barınağı, meyve kasası yapımı [4, 84, 85] ve hayvan yemi olarak [4] kullanım kaydı bulunmaktadır.

SCROPHULARIACEAE

4.1.226 *Verbascum* sp.

Şekil 4.245: *Verbascum* sp.

Yöresel İsimleri: Sığırkuyruğu, tozkulak, tozluk, calba, kancık calba.	Lokalite No: 37, 39, 46, 60 Kullanım kodu: IIA1, IVA, VA4, VIA13, VIIA1 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, süpürge, arıcılıkta, zararlı.

Yöresel kullanımları:

- Herbası ile tavşan otu herbalarının infüzyonundan basur için losyon hazırlanır. Sabah-akşam bu losyon ile, 10 gün süre ile lavman yapılır (Verbi Sarhan, Eşe Aktürk) – (Reç. 95).
- Taze herbası hamur tahtasında yada havanda dövülür, kaynatılıp lapa haline getirilip ağrıyan yere sürülür yada temiz bir bez ile bağlanır. 3 gün boyunca günde 1 kez tatbik edilir (Fatma Özkan, Ayhan Özkan, Hatice Erdoğan) – (Reç. 96).
- Yaş yada kurutulmuş çiçek infüzyonu, idrar yolu iltihabının tedavisi için kullanılır. Aç karnına birer çay bardağı 1 hafta süre ile içilir (Erdal Polav).
- Kurumuş herbası ve kökleri yakacak olarak kullanılır (Ali Ekiz, Raziye Ekiz, Mehmet Aktürk).
- İlk çıkan taban yapraklarını besi hayvanları yer, olgun herbasını ise nadiren yerler (Mustafa Balkan, Şahin Güler).

- f) Kurutulmuş herbasından bahçe süpürgesi yapılır (Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan).
- g) Çiçekleri için arıcılıkta kullanılır (Raziye Ekiz).
- h) Olgun herbası üzerindeki tozlar insane ve hayvan gözüne yada kulağına kaçarsa zarar verir (Osman Kocatürk, Raziye Ekiz, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, kavurma) [87, 75, 209], bebeklerde karın ağrısı [97, 210], eklem ağrıları, idrar söktürücü ve romatizma [48, 195], bronşit [2, 8, 73, 77, 132, 191, 195], astım, nefes darlığı [73, 87, 75, 152], kaşıntı giderici, grip [191], basur [2, 4, 77, 132], hayvan yaralarının kurtlanması [152], süpürge [73, 96, 194], boya bitkisi [49, 152], çatı örtüsü, böcek kovucu [2, 78], yakacak [2, 78, 152], koyun-keçi yemi katkısı [2], çocuk oyunu [2, 161], balık avcılığı [3, 131] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

SOLANACEAE

4.1.227 *Capsicum annuum* L. cv.

Şekil 4.246: *Capsicum annuum*

Yöresel İsimleri: Biber, yeşil biber, sivri biber, yeşil sivri biber, kırmızı biber, emcelli biberi, arnavut biberi, pul biber, acı biber, tatlı biber.	Lokalite No: 34 Kullanım kodu: IB4, IB8, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, baharat, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun meyvesi ile, siğilli salatalık, gebere, domates ve lahana ile beraber turşu yapılır yenir yada pazarda satılır (Sultan Uludal, Mustafa Uslu, Feremez Avcı).
- Patlıcan ve yeşil ve kırmızı meyvesi ile ince ince doğranıp kurutulup toz haline getirilir, baharat olarak lezzet vermesi için yemeklere katılır (Elif Güraslan, Nesibe Yılmaz, Ümmühan Derin).
- Bal kabağı ve taze yeşil meyvesiyle beraber kavurması yapılır. Lezzeti ciğer kavurmasına benzediği için hazırlanan bu yemeğe "ciğer kavurması" adı verilir (Döndü Akdeniz, Ayhan Özkan, Şengül Sariaslan, Fatma Özkan).
- "Emcelli biberi" adı ile bilinen yöresel kültürü, etli ve acı olur. Yüksek şeker ve kolesterolü düşürmek ve dengeli tutmak için günlük öğünde düzenli olarak yenir (Fatma Özkan, Yeter Özkaya, Nurcan Dağdelen, Osman Bircan).
- Boğaz ağrısını kesmek için, yeşil renkli meyvesi düzenli olarak yenilir (Nazmiye Küçük, Ümmühan Derin, Eşe Aktürk).

- f) Kansere karşı korunmak ve kanseri yenmek için, çiğ yada pişirilerek düzenli olarak öğünlerde tüketilir (Adem Demir, Döndü Akdeniz, Ayhan Özkan)
- g) Nezle, grip gibi kış hastalıklarına karşı korunmak ve tedavi için, taze meyvesinin dekoksasyonu dahilen kullanılır (Huriye Tunç, Fatma Yörük, Suna Karadeniz)
- h) “Arnavut biberi” adıyla bilinen kültürü, bitkinin kurutulmuş çiçeğidir. İştah açıcı olarak yemeklere baharat olarak katılır (Osman Gölbaşı, Hayriye Bozkurt, Hümevra Kaya, Erdal Polav).
- i) Ağız yaralarına karşı, yeşil meyvesi pişirip söğüş olarak yenir (Nesibe Dünder, Fatma Özkan, Mustafa Kocatürk).
- j) Karın ağrısını geçirmek için, taze meyvesinin suyu sıkılıp, hafif ısıtılıp ılık içilir (Nesibe Sarı, Şazimek Erdin, Altın Emrem).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda olarak [101, 3, 147] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.228 *Hyoscyamus niger* L.

Şekil 4.247: *Hyoscyamus niger*

Yöresel İsimleri: Kurtluca, kulak otu, gulakotu.	Lokalite No: 31, 39, 71 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, IVA, VIIA3 Kullanım amacı: Tıbbi, yem, hayvanların sevmediği.

Yöresel kullanımları:

- Kurutulmuş tohumu, demirden bir çanak içerisinde ateşte közlenir. Üzerine kaynar su katılır. Çıkan buharına ağrıyan kulak tutulur. Kulak ağrısını gidermek amacıyla kullanılır. Günde 1-2 defa 2-3 gün süre ile uygulanır (Hümeyra Kaya, Doğan Külcü, Hatice Tuncel, Eşe Aktürk, Fatma Özkan) – (Reç. 97) – (Şekil 4.248).
- Tıkanık burnu açmak için ve sinüzit için, tohum tütsüsü kullanılır (Hümeyra Kaya, Esmâ Kaya, Himmet Kaya).
- Küçükbaş yada büyükbaş hayvanın boğazına, kulağına sinek kaçınca yada üst solunum yollarını tıkayan kurtları dökme, dışarı atmak amacıyla, tohum tütsüsü kullanılır (Naci Kırmızıoğlu, Mustafa Balkan, Doğan Külcü, Hatice Tuncel).
- Sadece develer severek yer, diğer besi hayvanları yemez, sevmez (Osman Bircan, Hasan Kaya, Şahin Güler, İsmail Sarıaslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Kulak-burun enfeksiyonları [8, 152], yatıştıncı, ağrı kesici, nefes darlığı [5, 206], sigara [5, 78], mide ağrısı, ülser [34, 109], göz kaşıntısı-ağrısı, romatizma [152], diş ağrısı [3, 7, 44, 87, 109, 147, 152, 187], çürük diş kurtlarını dökücü [7,44, 73, 152], yara [7,44, 73, 109], kulak kurdu dökücü [104] ve koyun kurtlarını dökücü [96] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

Şekil 4.248: Kulak otu (*Hyoscyamus niger*) tohumundan hazırlanan buhu ile kulak ağrısını geçirme (Bahadır köyü / Alaşehir).

4.1.229 *Nicotiana tabacum* L.

Şekil 4.249: *Nicotiana tabacum*

Yöresel İsimleri: Tütün, karabağlar tütünü, sarıbağlar tütünü.	Lokalite No: 71 Kullanım kodu: IB9, IIB1, VIB5 Kullanım amacı: Sigara yapımı, yatıştırıcı.

Yöresel kullanımları:

- Eskiden, kurutulmuş ve ufalanmış yapraklarını içeren sigaralık kutusu taşırlardı, istediklerinde birkaç tutam içinden alıp kağıdına sarıp, yakıp içerlerdi (İsmil Sarıaslan, İbrahim Yağız, Arzu Tosun, Eşe Aktürk).
- Yaş yaprakları yazın toplanıp kurutulup, tekel fabrikalarına satılır (Mehmet Güleryüz, Hasibe Güleryüz, Hasibe Güleryüz, Kezban Emer).
- Damar kesilmesi gibi kanlı yaralanmalarda kanamayı durdurmak ve yara-yanık iyileştirmek için, kurutulmuş ve ufalanmış yapraklarından serpiştirilir (Hümeyra Kaya, Esmâ Kaya, İrfan Yılmaz, Muzaffer Girgin, Oktay Köse, Bilge Tarba, Hatice Dikbacak, Ümran Taşlık, Ümmü Avşar).

Literatürdeki Kullanımı:

Yara-kesik ve kanama durdurucu olarak [4, 142], yatıştırıcı olarak [96], keyf verici [96, 4] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.230 *Lycopersicon esculentum* Mill. cv.

Şekil 4.250: *Lycopersicon esculentum*

Yöresel İsimleri: Domat, domates, dindarlı domatı, dindarlı domatesi, yerli domates, yerli domat, sera domatı, sera domatesi.	Lokalite No: 76 Kullanım kodu: IB4, IIB1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Olgun sulu meyvelerinden salçası yapılır yada meyvesi pişirilip yemeklere salça yerine koyulur (Arzu Tosun, Nesibe Dünder, Zübeyde Ağır, Ferihan Kızıltepe).
- Yeşil küçük (ham) meyvesi ile siğilli küçük salatalık, biber, lahana ve gebre (kapari) tomurcukları ile beraber yada ayrı ayrı turşusu yapılır (Sultan Uludal, Rabiye Eriş, Münevver Şırak, Nergis Saatçioğlu).
- Kansızlık için, olgun kırmızı meyvesiyle hazırlanmış salata ve yemeği düzenli olarak yenilir (Hüseyin Sakal, Gülfen Tüfekçi, Feruz Uysal, Atilla Uysal).
- Ağustos ve Eylül ayında hasat edilen meyveleri tohumluk için kurutulur (Elif Çapkın, Hümevra Kaya, Nurcan Dağdelen).
- Kanser ve kalp büyümesine karşı, olgun tam kırmızı meyvesi, haşlama söğüş olarak ve düzenli olarak öğünlerde tüketilir (Adem Demir, Birsal Yüksel).
- Nasır tedavisi için, olgun kırmızı meyvesinin içi bıçakla açılıp içine kına koyulur, temiz bir leğendeki sıcak suda sabaha kadar bekletilir. Sabahleyin bu kaba sıcak su eklenip, nasırlı ayaklar ılıkken sokulur ve yaklaşık 1 saat bekletilir (Eşe Aktürk, Leman Türk, İbrahim Yağız) – (Reç. 98).
- Akrep sokmasına karşı, olgun kırmızı meyvenin temiz bir yüzü kesilip, sokulan yere bastılır, ağrıyı dindirir (Emine Kavruk, Mustafa Karasu, Naci Kırmızıoğlu).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, salça, ketçap ve sos) [96, 194, 195, 206, 209], prostat, akciğer, mide, pankreas, kolon, ağız, göğüs ve serviks kanserlerine karşı, cilt koruyucusu, kalp-damar hastalıkları riskini azaltıcı olarak [195] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.231 *Solanum tuberosum* L.

Şekil 4.251: *Solanum tuberosum*

Yöresel İsimleri: Patates, pattes, pattis.	Lokalite No: 77 Kullanım kodu: IB3, IIB1, IVB Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yem.

Yöresel kullanımları:

- Taze yumrusu, haşlama salata, (tuzlanarak yenen) kaynatma, söğüş salata ve yemek olarak tüketilir (Zeynep Eğercioğlu, Yusuf Ertürk, Fadime İçen).
- Baş ağrısı ve migrene karşı, kabuğu soyulmuş ve kesilmiş, dilimlenmiş yumrularına tuz ve limon eklenerek yada haşlanıp sıcak lapası hazırlanarak, temiz bir bez yada tülbent ile başa sarılıp, yarım saat bekletilir (Zeynep Eğercioğlu, Meryem Necipoğlu, Özgür Dikbacak, Hatice Dikbacak, Tayfun Adaş, Necla Sarı).
- Yanık tedavisi için, yumrularının kabukları soyulup rendelenip lapa haline getirilir ve yanık bölgenin üzerine konur yada sürülür (Gülten Tüfekçi, Leyla Koç).
- Nezle, grip gibi kış hastalıklarının tedavisi için, yaş yumrunun soyulmuş kabuklarından hazırlanan buhu, bir örtü altında derin derin genizlere çekilir (Fadime Yaman, Zeynep Yiğittop, Ayşe İdil).
- Gözde çıkan ve “arpacık” denilen şişkinlikleri geçirmek için, kabuğu soyulmuş yumrusu dilimlenir ve dilimlerden herbiri arpacığın üzerine konur. 10-20 dakikada bir değiştirilir, arpacık kaybolana kadar işleme devam edilir (Yavuz Küçükkurt).
- Yemeklerden artan herba, kabuk ve yumru parçaları hayvanlara verilir (Hümeyra Kaya, Kamil Uslu, Mehmet Aktürk, İdris Girgin, Kadriye Bahçalı, Sevgi Külcü).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [3, 87, 58, 42, 79, 147], baş ağrısı [18, 55, 142, 146], ağrı kesici [142], sert batıcı bir cisim yutulması [73, 74], yüksek şeker, kan temizleyici, kanser [74], ishal [87, 73, 74], ateş [73, 74], göz ağrısı [146], göz şişkinlikleri [42, 64, 142, 146], cilt kırışıklıkları, basur [64], kaynakçıların gözlerini koruması, spazm [147], göz yanıkları [80, 146], vücut şişlikleri [87, 42, 142] ve yem olarak [58] kaydı bulunmaktadır.

TILIACEAE

4.1.232 *Tilia argentea* Desf. ex DC.

Şekil 4.252: *Tilia argentea*

Yöresel İsimleri: İhlamur, ihlamur ağacı.	Lokalise No: 4, 82 Kullanım kodu: IB7, IIB1 Kullanım amacı: Çay, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş yaprak ve çiçek tomurcuklarından hazırlanan infüzyonu, öğün ile beraber yada öğünlerden sonra keyif çayı olarak tüketilir (Süleyman Türkol, Halil Küçükkefe, Yahya Oruç, Hava Aslan, Fatma Yazar, Ayşe Erdem).
- Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyonu kış akşamları; soğuk algınlığı, öksürük, boğaz ağrısı, bademcik, grip gibi kış hastalıklarından korunmada ve tedavisi için 1-2 bardak içilir (Hasan Kanbay, Mehmet Kaya, Mehmet Çimen, Erol Adıgüzel, Tahsin Yuman, Süleyman Türkol, Halil Küçükkefe, Yahya Oruç, Hava Aslan, Fatma Yazar, Adem Demir, Şahin Güler, Ayşe Erdem, Hüseyin Karış, Tuncer Damtepe, Mehmet Uysal, İbrahim Yaman).
- Kurutulmuş herbası ile limon yapraklarından hazırlanan infüzyonu, grip ve nezle için düzenli olarak içilir (Meryem Necipoğlu, Yaşar Aslan, Ahmet Karaca, Yakup Yazar, Yüksel Aslan, Süleyman Bozdağ, Hüseyin Sakal).
- Gribal hastalıkların tedavisi için, çiçekli herbası haşlanıp yenir, suyu içilir (Erdal Polav, Huriye Eke).
- Meyve dekoksasyonu, soğuklama (soğuk algınlığı ve nezle) tedavisi için, ılıtılarak içilir (Süleyman Saka, Huriye Eke).

- f) Ağacının kabuğundan soyularak hazırlanan dekoksiyonu baş ağrısı ve soğuk algınlığı tedavisi için içilir (Hüseyin Karış, Yahya Oruç, Nazmi Ildız, Namık Kurt, Hatice Yağız, İbrahim Yağız).
- g) Kuru herba infüzyonunun tüketimi yada yaş herba buhusu, sağrlık tedavisi için kullanılır (Serpil Koca, Halil İbrahim Adıgüzel).
- h) Sadece çiçeklerinden hazırlanan soğuk su yumuşatması, karın-barsak ağrısı ve kabızlık çözücü olarak kullanılır (Elif Keten, Feremez Avcı, Aysel Baydar).
- i) Genç sürgünlerinden hazırlanan fidanlar, fidanlıklarda üretilip, çiçekli yada meyveli herbası kurutulup paketlenip pazarlarda satılır (Halil İbrahim Adıgüzel) – (Şekil 4.253).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (sarma, dolma) [209], çay [7, 99, 191, 209, 210, 91], boğaz ağrısı, soğuk algınlığı [2, 3, 7, 89, 191, 210], böbrek ağrısı, idrar söktürücü, terletici, yatıştırıcı [2, 3, 70, 195, 99, 59], göz çapağı, cilt temizleyici, uykusuzluk [2, 59, 70, 195], ağrı kesici, migren, ateş, bronşit, damar sertliği, tansiyon, asabîlik [2, 3, 195], romatizma [2, 3, 99], ağız yarası [99], safra söktürücü, [2, 70], kalp çarpıntısı, karaciğer rahatsızlıkları [191], hazımsızlık, mide hassasiyeti [2, 3, 70, 99, 191, 195], doğal boya [2], yakacak, kereste, mobilya [2, 161] ve müzik aleti yapımında [2] kaydı bulunmaktadır.

Şekil 4.253: Ihlamur ağacı (*Tilia argentea*)'nın genç sürgünlerinden yada tohumlarından fidan elde edilmesi (Horzumalayaka köyü).

ULMACEAE

4.1.233 *Celtis australis* L.

Şekil 4.254: *Celtis australis*

Yöresel İsimleri: Çıtlık, çitlembik, çitlenbik, menengeç, melengeç.	Lokalite No: 33 Kullanım kodu: IA4, IIA1, VA5, VA7 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, el sanatları, nazarlık.

Yöresel kullanımları:

- Filizi ve meyvesi toplanıp, tuzlanıp yada tuzlamadan çerez gibi yenir (Hümeysra Kaya, Himmet Kaya, Hasan Kaya, Emine Kaya, Arzu Tosun, Mustafa Karasu, İbrahim Çınarlıer).
- Ülser tedavisi için, önceden kurutulmuş olgun meyvelerinden 3-5 adet, sabahları aç karnına, 7-10 gün süre ile yenir (İbrahim Çınarlıer, Eşe Aktürk).
- Kalın-düzgün dallarından tahta kaşık, oklava, kepçe ve kirman yapılır (Mehmet Altılı, Hüseyin Çapkın, Nihat Çam, Dursun Akçakoca) – (Şekil 4.254).
- Sert meyve yada tohumlarından koyunlar için nazarlık boncuk yapılır (Mehmet Emrem, Mehmet Aktürk, Mehmet Yılmaz, Ümmü Avşar, Emine Elmalık, Veli Eriş).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ/kavrulmuş çerez) [96, 101, 100, 7, 3, 5] ve “iyibolcu” denilen şeker-ceviz topakları şeklinde tüketilerek [209], mide ağrısı, idrar söktürücü, bronşit [103] ishal ve yüksek tansiyon [5, 33], nazarlık yapımı [96], tesbih yapımı [3, 154], kereste yapımı [205], hayvan yemi [164] ve arıcılıkta [102] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.234 *Ulmus minor* Mill. subsp. *minor*

Şekil 4.255: *Ulmus minor* subsp. *minor*

Yöresel İsimleri: Karaağaç, garaaç, karıngeç.	Lokale No: 18, 31 Kullanım kodu: IIA1, VA5, VA8 Kullanım amacı: Tıbbi, el sanatları, boyunduruk.

Yöresel kullanımları:

- Taze köklerinden bir parça çıkarılıp temizlenir. Sonra dövülerek elde edilen sakıza, çam katranı ilave edilir, bağır (dalak) ağrısı için yakı hazırlanır. Günde 1-2 kez, en çok 3 gün süre ile tatbik edilir (Naci Kırmızıoğlu, Yeter Özkaya).
- Ağacın ince-genç dalları kopartılır, yapraklarının kendiliğinden kuruyup dökülmesi beklenir, kuş kafesi yada sepet yapılır, taban kısımları ise kurutulmuş hayıt herbasıyla örülür (Bektaş Özkul) – (Şekil 4.256).
- İnce-genç dallarından karasaban boyunduruğu yapılır (Hüseyin Çapkın, Mehmet Altılı, Nihat Çam).

Literatürdeki Kullanımı:

El çatlakları [35], kellik ve uyuz [44], iltihaplı ve açık yara [142, 220], kas gevşetici, adet düzensizlikleri [187], öksürük, astım [220], kemik kaynatici [187, 194], süpürge ve alet sapı gibi el sanatları yapımı [96, 87, 75], zirai alet yapımı [44], yakacak [96] ve arıcılıkta [102] kullanım kaydı bulunmaktadır.

Şekil 4.256: Karaağaç (*Ulmus minor*)'un genç sürgünlerinden imal edilen keklik kafesi (Sarigöl merkez).

URTICACEAE

4.1.235 *Urtica dioica* L.

Şekil 4.257: *Urtica dioica*

Yöresel İsimleri: Erkek çakır, eşek çakırı, deli çakır, deli eşek ısırganı, alaisırgan, deve gicirgeni, dalagan, dalıgan, dalak.	Lokalite No: 15, 31 Kullanım kodu: IIA1 Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımları:

- Taze yada kurutulmuş herbasının, karabiber ile birlikte hazırlanan dekoksiyonu, dahilen romatizma tedavisinde kullanılır (Elif Güraslan, Sekine Avcı).
- Kurutulmuş tohumları ve adaçayıyla herbasından hazırlanan infüzyonu, kol-bacak, vb. uzuvlardaki ağrıyı kesmede, dahilen kullanılır (Elif Çapkın, Hatice Erdoğan).
- Taze herbasından hazırlanan infüzyon ılıdıktan sonra baş yıkanırsa, saçları parlattır, gürleştirir (Mehmet Kaya).
- Kurutulmuş tohum yada kökünden hazırlanan dekoksiyon düzenli olarak kanser tedavisinde, tümör küçültücü ve kanserden koruyucu olarak içilir (Himmet Kaya, Fatma Özkan, İsmail Sarıaslan, Yaşar Bahçalı, Zafer Kaya, Zeynep Özkan, Mehmet Kaya).
- Kurutulmuş kökünden hazırlanan dekoksiyon egzema tedavisi için düzenli olarak içilir (Himmet Kaya, Sekine Avcı).
- Kurutulmuş herbasından infüzyon dahilen, kansızlık için kullanılır (Döndü Akdeniz).

- g) Yaş herbasından hazırlanan infüzyon, çeşitli kalp rahatsızlıklarının tedavisi için dahilen kullanılır (Mustafa Erim, Serpil Koca, Ruhi Say, Özcan Mama, Ali Mama).
- h) Kurutulmuş çiçekli herbasından hazırlanan infüzyon dahili ve harici (lavman) olarak, basur tedavisinde (şekersiz olarak) kullanılır (Ümmühan Derin, Raziye Ekiz, Ali Ekiz).
- i) Taze herbasından hazırlanan infüzyon, şeker hastalığına karşı, dahilen tüketilir (Emine Çakır, Bilal Bozel, Eşe Aktürk).
- j) Taze çiçeksiz herba infüzyonu soğuk algınlığı tedavisinde dahilen kullanılır (Ayşe Efe, Kamil Eroğlu, Hatice Erdoğan).
- k) Taze çiçeksiz herba infüzyonu damar sertliği tedavisi için düzenli olarak dahilen tüketilir (Mustafa Dönmez, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda [4, 3, 68, 78, 99, 101, 17], romatizma [2, 63, 76, 17], guatr [2, 17], şeker hastalığı [149, 33, 2, 63, 78, 17], basur [149, 33, 3, 57, 17], böbrek rahatsızlıkları [149, 63], kansızlık [33], sedef hastalığı [3, 4], egzama [3, 63], güneş yanıkları [2, 3], kanser [34, 3, 2, 63, 99, 188, 185, 17, 191], bronşit [149, 2, 99], karaciğer temizleyicisi [78, 191], idrar söktürücü [4, 185, 191], verem [188], saç dökülmesi [17] astım [149], mide rahatsızlıkları [149, 33] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.1.236 *Urtica pilulifera* L.

Şekil 4.258: *Urtica pilulifera*

Yöresel İsimleri: Çakır, çalırılı, çakırılı ot, dalagan, dalıgan, gicirgen, ısırgan, ısırgan otu.	Lokalite No: 15, 16, 24, 31, 34 Kullanım kodu: IA1, IA2, IA4, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Çiçeksiz herbasından haşlama limonlu salata yapılır, soğanla kavrulup yenir yada “çakırılı/otlu börek” içi hazırlanır (Emine Yüksel, Gülfen Tüfekçi, Mecbure Atlig, Ahmet Karaca, İbrahim Yaman, Zahide Erkan, Yahya Oruç, Mehmet Çimen, Esmâ Kaya, Halime Tekeli, Sabahat Tıkıroğlu, Hüseyin Sakal).
- Yaş herba infüzyonu, romatizma ve egzema rahatsızlıkları için içilir yada temiz bir beze emdirilerek, romatizmalı yerlere sarılıp ağrıyı kesmede kullanılır (Osman Bircan, Kamuran Horasan, Halime Tekeli, Fatma Gürsoy, Ümmü Kuzucu, Elif Çapkın, Kamuran Horasan, Fatma Özkan).
- Yaş herbasından hazırlanan infüzyon, kanser ve diğer hastalıklara karaciğer ve vücut kuvvetlendirici olarak düzenli olarak kullanılır (Tahsin Yuman, İbrahim Yılmaz, Serdar Akçan Fehemez Avcı, Yakup Tıknaz).
- Tembel yada tıkanık bağırsakları çalıştırmak ve açmak için, çiçeksiz herbasından hazırlanan salatası yada soğanlı kavurması 2-3 gün boyunca açılana kadar tüketilir (Emine Yüksel, Gülfen Tüfekçi, Eşe Aktürk).
- Kurutulmuş tohumu ile kurutulmuş adaçayı herbasından hazırlanan infüzyon, astım ve nefes darlığı tedavisi için düzenli olarak kullanılır (Elif Çapkın, Bekir Yıldırım, Yaşar Aslan).

- f) Kış hastalıklarından korunmak için, yaş herbasından hazırlanan salatası her mevsim geleneksel olarak tüketilir (Sevgi Külcü, Zahide Erkan, Gülfer Tüfekçi, Hatice Cesur, Hikmet Aktaş).
- g) Ağustos ve Eylül ayında meyveleri tohumluk için toplanıp kurutulur. Kurutulmuş adaçayı herbasıyla birlikte hazırlanan infüzyonu, bel ve fitik ağrılarına karşı tüketilir (Elif Çapkın, Yaşar Aslan, Ali Coşkun).
- h) Taze herbasından hazırlanan infüzyon, şeker hastalığına karşı, dahilen tüketilir (Emine Çakır, Bilal Bozel).
- i) Kurutulmuş tohumu, tere tohumu ve baldan hazırlanan macun, mide ağrılarına karşı dahilen kullanılır (Zeynep Eğercioğlu, Necla Sarı, Halime Tekeli).
- j) Taze herbasından hazırlanan infüzyon, banyodan sonra son durulama suyu olarak başa dökülür, saç çıkarıcı yada saçta parlaklık verme amacıyla kullanılır (Bilal Bozel, Öcal Ersoy, Ayşe Erdem, Kamuran Horasan).
- k) Taze herbasından hazırlanan salatası yada infüzyonu, idrar söktürücü olarak böbrek taşı düşürmede kullanılır (Nurcan Dağdelen, Erdem Uyanık, Elif Gürsay, Süleyman Bozdağ, Ümmü Kuzucu).
- l) Taze herbasından hazırlanan salatası yada olgun tohum taşıyan herbasından infüzyonu, kanama durdurucu olarak dahili ve harici olarak tüketilir (Nurcan Dağdelen, Erdem Uyanık).
- m) Baş ağrısını gidermek için, taze herba infüzyonu içilir ve suyuyla baş yıkanır (Arzu Tosun, Elif Gürsay).
- u) Yaş yada kuru herbasından hazırlanan infüzyon ve gargarası diş ağrısını alır (Ali Ekiz).
- v) Mantar hastalıklarını geçirmek için, taze çiçeksiz herbasından hazırlanan salatası yada geleneksel pidesi, sıklıkla tüketilir (Fatma Yörük, Elif Çapkın, Eşe Aktürk).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (haşlama, salata, kavurma, börekiçi) olarak [195, 209], çay olarak [63, 91], ağrı kesici, kan temizleyici, kan yapıcı, kurt düşürücü, karın ağrısı, bronşit [63], basur, romatizmal ağrılar ve sindirim bozukluklarına karşı [195] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.237 *Urtica urens* L.

Şekil 4.259: *Urtica urens*

Yöresel İsimleri: Akıllı gicirgen, akıllı çakır, küçük çakır, küçük dalagan.	Lokalite No: 20, 24, 34, 44, 45, 64 Kullanım kodu: IA1, IA2, IA4, IIA1 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Taze herbası ince ince doğranır, soğan, yağ ve biber ile iç hazırlanıp, açılan hamurun içine konup, "çakırlı gözlemesi" yapılır (Elif Güraslan, Hümeysra Kaya, Rabia Eriş, Sultan Uludal, Emine Kaya, Elif Çapkın) – (Şekil 4.259).
- Çakırlı pide/çakırlı ettik/otlu pide/gicirgen pidesi (saç üzerinde yada fırında) yapımı: Yıkayıp ince ince kıyılır, taze yerleri kullanılır. Pırasa, lale otu, lahanası, ebegümeci ve ıspanak, bazen balkabağı da katılarak, yağ, tuz, soğan, biber vb. baharatlar ile karıştırılır. Hamurları küçük açılıp içine koyup saçta pişilir, yenir (Sultan Uludal, Elif Çapkın, Elif Güraslan, Yeter Özkaya).
- Bahardan kış aylarına kadar, bahçelerden toplanıp, kavurması, haşlaması, söğüş limonlu salatası yapılır (Elif Çapkın, Hümeysra Kaya, Emine Kaya).
- Taze herbası ince ince doğranır, karabiber, yağ ve salça ile kavrulup çorbası yapılır (Elif Güraslan, Semra Bağırın, Feremez Avcı, Suna Karadeniz).
- Yaprakları ve çiçekli herbanın baş kısımlarından hazırlanan infüzyon, kış hastalıklarına karşı mukavemet kazanmada, tedavide ve mide rahatsızlıklarında kullanılır (Fatma Yörük, Hümeysra Kaya, Eşe Aktürk, Serpil Koca).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (haşlama, salata, kavurma, börekiçi) [195, 143, 206, 209], çay olarak [210], basura karşı [89, 195], romatizmal ağrılar ve sindirim bozuklukları [195], karsere karşı ve karsin [89, 143, 202], köpek ısırıkları, kangren ve ulsere karşı [202], böbrek bozuklukları, gastrit ve diyabete karşı [143] kullanım kaydı bulunmaktadır.

VERBANACEAE

4.1.238 *Vitex agnus-castus* L.

Şekil 4.260: *Vitex agnus-castus*

Yöresel İsimleri: Hayıt, hayıt otu, ayıt, hayık.	Lokalite No: 44, 45, 64 Kullanım kodu: IIA1, IIIA, VA3, VIA13 Kullanım amacı: Tıbbi, el sanatları, yakacak, arıcılık.

Yöresel kullanımları:

- Olgunlaşmış taze tohumlarının ezilerek elde edilen suyu yada sulu ektresi, karın ağrısı ilacı olarak kullanılır, pazarlar da "hayıt suyu" olarak satılır (Osman Kocatürk, Ayhan Özkan, Fatma Özkan).
- Tohumu, maydanoz herbası ve kuru soğan ile birlikte hazırlanan dekoksyonu regl ağrılarını kesmek için tüketilir (Eşe Aktürk, Hatice Erdoğan, Fatma Yörük).
- Tohum dekoksyonu, karın ve kasık ağrılarını kesmek-gidermek amacıyla düzenli olarak kullanılır (Eşe Aktürk, Fatma Özkan, Hümeysra Kaya).
- Dalında olgunlaşmış tohumu yaprağıyla beraber havanda dövülür, tavada hafifçe ısıtılıp bir beze sarılır, ağrıyan karın ve kasık üzerin yakı şeklinde bağlanır, ağrıyı geçirmede kullanılır (Elif Keten, Eşe Aktürk).
- Tohum dekoksyonu, cinsel bölgedeki mantar kaynaklı kaşıntıları gidermek amacıyla çay gibi içilerek ve harici (lavaj) olarak kullanılır (Eşe Aktürk, Hatice Erdoğan, Fatma Özkan).
- Zehirlenme ve kusma durumlarında, yaş herbanın çiçekli kısmı ile bir miktar tarhana karıştırılıp, tavada hafifçe ısıtılır ve karına bastırılır (Emine Ersan, Eşe Aktürk, Ayhan Özkan).

- g) Çiçekli herbası ile eşek ilibadası yapraklarından hazırlanan lapası, karın soğuklamasına karşı haricen kullanılır (Döndü Akdeniz, Yeter Özkaya).
- h) Olgunlaşmış tohum dekoksyonu, ishal giderici olarak kullanılır (Osman Kocatürk, Halil Bircan, Elif Güraslan, Osman Bircan, Fatma Özkan).
- i) Yakacak olarak kurumuş dalları kullanılır (Bekir Yıldırım, İsmail Sarıaslan).
- j) Eskiden, kurutulmuş herbasından pazar sepeti ve çamaşır sepeti yapılırdı (Adile Ölmez, Hasan Ölmez, Bektaş Özkul) – (Şekil 4.261).
- k) Kurutulmuş karaağacın ince-genç dallarından hazırlanan kuş kafesi yada sepetlerin tabanı, kurutulmuş herbasıyla örülür (Bektaş Özkul).
- l) Çiçekleri için arıcılıkta kullanılır (Ali Çetin, Tuncay Güler, Raşit Aslan).

Literatürdeki Kullanımı:

Ekmek hamuruna koku verici ve meyve dilimleri arasına küflenme ve ezilmeye karşı koruyucu [209], yara [3], mide-karın rahatsızlıkları [3, 33, 34, 131], saç dökülmesi, romatizma, bağırsak solucanları, bronşit [73, 74], mantar hastalıkları [63], adet düzenleyici [99], ateş [3, 131], baş ağrısı [34, 3, 99, 147], egzama [3, 131], arı-yılan sokması [33, 99], idrar artırıcı, gaz söktürücü ve yatıştırıcı [5, 73, 74], hayvan hastalıkları [63], güvelere karşı [5, 3, 131], sepet, semer, sele yapımı [3, 73, 74, 101], baston, demet bağı [147], doğal boya [3, 73, 74, 131] ve nazarlık olarak [3, 131] kaydı bulunmaktadır.

Şekil 4.261: Hayıt (*Vitex agnus-castus*) herbasından sepet yapımı (Alaşehir Merkez).

VITACEAE

4.1.239 *Vitis vinifera* L. cv.

Şekil 4.262: *Vitis vinifera*

Yöresel İsimleri: Asma, üzüm, sultaniye üzüm, çekirdekli üzüm, kırmızı üzüm, kara üzüm, gara üzüm, erkenci, erkenci üzüm, süperyol, süperyol üzüm, şaraplık üzüm, alfons, alfons üzüm.	Lokalite No: 1, 34, 71, 75 Kullanım kodu: IB1, IB4, IB9, IIB1, IIB2, IIIB, IVB, VIB6, VIB11, VB15 Kullanım amacı: Gıda, tıbbi, yakacak, yem, süs, tütsü, mantara karşı, temizleyici.

Yöresel kullanımları:

- Taze gövdesinden çizilerek alınan suyu, göze damlatılarak göz sulanmasının tedavisi için kullanılır (Kadriye Bahçalı, Emine Elmalık, Fatma Özkan).
- Taze yaprağından hazırlanan infüzyon, akciğer kanserine karşı düzenli olarak içilir (Birsal Yüksel, Ferihan Kızıltepe, Necla Sarı, Ayhan Özkan).
- Yaş yaprağı tütün gibi kurutulur, kızgın sudan geçirilip, ekşitmesi için, turşunun üstüne kapatılır (Fatma Özkan, Şengül Sarıaslan, Elif Güraslan).
- Kurutulmuş kara üzüm çekirdeği havanda dövülür, tarhana ile karıştırılarak hazırlanan yakı, harici olarak ağrı kesici olarak kullanılır (Hümeyra Kaya, Arzu Tosun, Emine Çakır).
- Yere düşen salkım ve taneler güneşte kurutulur, kışın grip gibi kış hastalıklarına yakalanınca, hastalığı çabuk geçirmek için kuru taneleri düzenli olarak yenilir (Mehmet Öz, Erdal Polav, Mehmet Bağcı).
- Yüksek tansiyonu düşürmek için, olgun meyve taneleri yenir (Yavuk Küçükkurt, Suna Karadeniz, Yeter Özkaya).
- Mide, barsak rahatsızlıklarında, olgun meyve taneleri yenir (Yavuk Küçükkurt, Celil Özalcı, Fatma Ulu).

- h) Olgun taneleri, vitamin eksikliği ve kansızlık için yenilir (Nazmiye Küçük, Alime Batı, Ummühan Derin, Havva Aslan).
- i) Zihinde kalmak, aktif çalmak ve başarılı olmak için taze yada kuru taneleri her sabah aç karnına yenilir (Adem Demir, Feremez Avcı, Tuncay Güler).
- j) Kırmızı türünden pekmez yapılır, yere düşenlerinden sirke yapılır, dalında mayalanmışları şaraplık için ayrılır (Mehmet Kandemir, Emine Kandemir, Ramazan Solmaz, Hasibe Güteryüz, Baki Aksoy, Arzu Tosun) – (Şekil 4.262).
- k) Kara, koyu koyu kırmızı türünün, olgun meyvelerinin kaynatılması ile hazırlanan pekmezi, iştahsızlık, kansızlık, öksürük , boğaz ağrısı, soğuk algınlığı ve kabızlık tedavisinde kullanılır (Bilgin Özkan, Gülsünnet Aydın).
- l) Sabahları, birer çorba kaşığı miktarı pekmezi ile eşit miktarda zeytin yağı ile beraber biber karıştırılarak alınır, bronşit öksürüğünü geçirir (Alime Batı, Feremez Avcı).
- m) Pekmezi, tarhana unu ile hamur haline getirilip sıcak yakısı hazırlanır, karın ağrısını geçirmede kullanılır (Serpil Koca, Yusuf Ertürk).
- n) Gribi çabuk atlatmak için, pekmezi ile tarhana unu ve zeytin yağından hazırlanan küçük hamur taneleri, günde 3-4 adet yutulur (Yusuf Ertürk, Leyla Koç).
- o) Bağırsak bozukluğu için; bir miktar goruğu (ham meyvesi) ile bir miktar kahve karıştırıp, hafifçe ilitildikten sonra içilir. Buna “goruk ekşisi” denir (Hatice Yağız).
- p) Pekmezine kına ve ardıç katranı katılarak hazırlanan merhem allerjik cilt lekelerini geçirmede harici olarak kullanılır (Zeynep Yiğittop, Eşe Aktürk).
- q) Pekmezi ile bir miktar kına karıştırılır, bir tava üzerinde ateşte eritilir, ılıyınca yaralanmış bölgeye sürülür, tedavisi için bu merhem kullanılır (Eşe Yiğittop).
- r) Kadın kısırlığı ve kasık ağrıları için, ısıtılan yarım çay bardağı pekmezine 1-2 çay kaşığı kurutulmuş tarhana unu katılıp karıştırılır. Temiz bir keten bezine konulup, kasıklara sarılır (Hatice Erdoğan).
- s) Vücudun çeşitli yerlerinde sancılar için; kurumuş herbası yakılır, soğumaya bırakılır. Eski bir tava içine bir miktar külü alınıp kavrulur ve üzerine su dökülür, bir beze yayıldıktan sonra ağrıyan yere sarılır. Hazırlanan bu yakıya “külbastı” denir (Hatice Yağız, İbrahim Yağız, Eşe Aktürk).
- t) Humuslu toprak ile üzüm sirkesinden hazırlanan çamur maskesi, büyük baş hayvanlarda meme ağrısı-iltihap/ateş giderici ilaç olarak kullanılır (Naci Kırmızıoğlu)
- u) Kurumuş bağ çubukları ocak tutuşturmada yakacak olarak kullanılır, kalan külü ise temizlikte kullanılır (Ali Ekiz, Mehmet Bağcı).
- v) Bağdaki ve insandaki zararlıları uzaklaştırmak için, kurumuş yada kurumaya durmuş işe yaramaz çubuklar tütsü şeklinde yakılır (Halime Tekeli).
- y) Kurutulmuş bağ çubukları, diğer kurutulmuş çiçek örnekleri (doğu ladin kozalağı, limonyum herbası, sarıçam kozalağı, dikenli mersin yaprakları, mısır sömeği, ağaç mantarı ve pıtrak başları) ile beraber süs eşyası yapımında kullanılır (Ali Kızılcam) – (Şekil 4.263).

Literatürdeki Kullanımı:

Gıda (çiğ, yaprak sarması, pekmez) [101, 3, 63, 42, 4, 2, 185, 147, 73, 74, 7, 192, 70], sirke [57], turşu [7, 70], balık ızgara [147], salamura, şıra [70], eklem ağrıları, mikrop öldürücü, böbrek taşı, böcek sokması, gastrit, bacak şişlikleri, iç ödem, nezle, soğuk algınlığı [4], idrar artırıcı, yatıştırıcı, müshil [5, 4], yara, çıban [4, 73, 74], mikrop öldürücü, bağışıklık kuvvetlendirici [4, 70], üşütme, kansızlık [42, 4, 185], saç-cilt temizliği [4, 2, 161, 73, 74, 7], kabız yapıcı, kanama durdurucu [4, 70], sivilce, damar onarıcı-kuvvetlendirici, erken yaşlanmayı önleyici, basur, ağız yaraları, diş eti kanamaları, diş eti bakımı [70], göz ağrıları, tansiyon düzensizliği [73, 74], katarakt, sedef hastalığı [99, 147], hayvan zehirlenmesi, hayvan üşütmesi, çardak yapımı [4], doğal boya [4, 196] ve yakacak olarak [63, 4, 78] kullanıldığı kayıtlarda bulunmaktadır.

Şekil 4.263: Kurutulmuş bağ çubuklarından çelenk, yün yumağı ve çiçek buketi yapımı (Çağlayan köyü / Alaşehir).

ZYGOPHLLACEAE

4.1.240 *Peganum harmala* L.

Şekil 4.264: *Peganum harmala*

Yöresel İsimleri: Üzerlik, üzerlikotu, özeğelik, nazarlık, nazarlık otu.	Lokalite No: 59, 74 Kullanım kodu: IIA1, IIA2, VA7, VIA6 Kullanım amacı: Tıbbi, nazar, mistik.

Yöresel kullanımları:

- Meyveli yaş herbasından hazırlanan dekoksiyon, yüksek şekeri dengelemek için, günde 2-3 kez birer çay bardağı şeklinde, düzenli olarak içilir (Eşe Aktürk, İbrahim Yağız, Abdullah Aktürk) – (Reç. 99).
- Karın ağrısı için, taze tohumları ezilip kavrulup yenir (Tuncay Güler, Suna Karadeniz, Zeynep Yiğittop, Fatma Özkan).
- Çarpıntı ve yüksek tansiyon hastalığının tedavisi için, tohumları ezilip kavrulup 1 hafta boyunca günde 1 kez yenir (Tuncay Güler, Feremez Avcı).
- Siğil tedavisi için, kavrulmuş tohum lapası harici olarak kullanılır (Nurgül Korkmaz, Hatice Erdoğan, Fatma Özkan).
- Besi hayvanları ve yabani hayvanlar hastalanınca, taze herbasından bir miktar yerler (Şahin Güler, Tuncay Güler, Hasan Zangal, Eşe Aktürk).
- Kurutulmuş herbasından hazırlanan tütsü tuzla beraber yakılır, nazar, koruma amaçlı kullanılır. Bahçe kapısına yada evin giriş kapısına asılır (İsmail Aşçı, Fatma Özkan, Hümevra Kaya, Eşe Aktürk, Hasan Zangal, Nurgül Korkmaz, Elif Gürsay, Ali Coşkun).

Literatürdeki Kullanımı:

Kurt düşürücü, adet söktürücü, yatıştırıcı, terletici [4, 5, 77, 132, 177], basur [4, 7, 57, 104, 108], uyarıcı [4, 73, 74], bronşit [73], romatizma [4, 80], çıban, kanser, burun tıkanıklığı, nefes açıcı, akıl hastalığı, sara, sistit, prostat, kadın kısırlığı, afrodisyak [4], mide, karın-baş ağrısı [4, 73, 74, 76, 108], tansiyon [76], göz hastalıkları [177], bebek gazı [4, 76], saç bakımı [64], hoş kokulu tütsü [3, 4, 87, 75, 78, 88, 104, 177], nazarlık [3, 4, 7, 87, 73, 74, 75, 49, 78, 104, 131, 164, 188, 88, 177], doğal boya ve çamaşır sodası [4], süs [4, 78, 104, 108, 188] ve mistik amaçlı [4, 78] kullanım kaydı bulunmaktadır.

4.1.241 *Tribulus terrestris* L.

Şekil 4.265: *Tribulus terrestris*

Yöresel İsimleri: Çoban çökerten, demirdikeni, demir pıtrağı, demir bıtrağı, kızılback, demirotu.	Lokale No: 34, 64, 75 Kullanım kodu: IIA1, IIA2 Kullanım amacı: Tıbbi.

Yöresel kullanımları:

- Dikenli herba dekoksyonu, böbrek ve safra kumlarını dökmek için, aç karnına sabah ve akşam birer bardak olmak üzere, 1 ay boyunca düzenli olarak tüketilir (Zeynep Tıkıroğlu, Eşe Aktürk, Fatma Özkan).
- Siğil tedavisi için, çiçek infüzyonu haricen losyon olarak kullanılır yada siğil yarılır içine haşlanmış çiçeği konulur (Hatice Cura, Hatice Erdoğan).
- Karın ağrısı için, kurutulmuş herba dekoksyonu içilir (Ali Coşkun, Ruhi Say, Sevim Çömentepe, Fatma Yörük).
- Kurutulmuş bıtrağı (dikeni) dekoksyonu, egzema ve mantar tedavisinde dahili ve harici olarak kullanılır (Mustafa Dönmez).
- Böbrek taşlarını düşürmek için; bir tutam kurutulmuş pıtraklı herbası ile birer tutam mısır püskülü, ayrık otu ve akşamdan ıslanmış nohutun 2 litre suyundan beraberce hazırlanmış dekoksyonu ılıdıktan sonra 21 gün boyunca günde 2 bardak aç yada tok olarak içilir (Hatice Erdoğan) – (Reç. 100).
- Koyunlarda görülen sarı (kanlı idrar ve gözlerin beyazlarının sarardığı) hastalığının tedavisi için, yukarıdaki dekoksyon formülünden, 15 gün boyunca günde 2 kez hayvana içilir (Hatice Erdoğan).

Literatürdeki Kullanımı:

Cinsel güç artırıcı, basur [8, 206], mide ağrıları [149], astım [149], idrar söktürücü, böbrek taşı [8, 3, 4, 5, 17, 63, 73, 149, 147, 33, 34, 97, 104, 108, 167, 188, 205, 206, 220], bronşit, ishal [220], prostat [108], yumurtalık iltihabı [104], yüksek şeker ve kolesterol [73, 87, 202], prostat [34], yüksek tansiyon, kalp-damar hastalıkları [3, 17, 33, 63, 68, 76, 87, 92, 97, 104, 205], genel iltihap söktürücü, bademcik, ağız içi yaraları, diş eti iltihabı, göz hastalıkları [202], yara ve çıbanlara karşı [76] kullanıldığı kayıtlarda yer almaktadır.

4.2 Araştırma Alanında Tedavide Kullanıldığı Tespit Edilen Bazı Bitkisel Reçeteler

Reçete 1. Diş ağrısını geçirmek için; olgun 3-4 adet selvi (*Cupressus sempervirens*) kozalağından 2 litre suda hazırlanan dekoksiyonu süzülür. İliyinca, en çok 3 gün süre ile günde 3 çay bardağı gargara yapılarak içilir. Dekoksiyonu her seferinde tazeden hazırlanmalıdır (Fedai Tekelioğlu).

Reçete 2. Kurutulmuş 1 avuç kadar ardıç (*Juniperus oxycedrus*) meyve tomurcuk yada bebelerinden (meyvelerinden) 1 litre suda hazırlanan dekoksiyonu süzülür. İliyinca, astım ve nefes darlığı tedavisi için, sabahları aç karnına birer bardak içilir (Esmâ Kaya, Serdar Akcan, Himmet Kaya, Hümeýra Kaya).

Reçete 3. Bir bardak taze ardıç (*Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus*) katranına, yarım bardak üzüm (*Vitis vinifera*) pekmezi ve 1 çorba kaşığı kına katılarak bir çezvede kısık ateşte karıştırılarak ısıtılır. Krem kıvamına gelince ılıması beklenir. İliyinca, hazırlanan bu merhem allerjik cilt lekelerini geçirmede harici olarak kullanılır (Zeynep Yiğittop, Eşe Aktürk).

Reçete 4. Hastaliksız, mantarsız, yosunsuz kızıl çam (*Pinus brutia*) kabuğundan el kadar bir parça alınır, havanda döğölüp toz haline getirilir, 1 bardak tozundan alınıp 2 bardak balla karıştırılıp merhem hazırlanır. Yeni doğan bebekleri dezenfekte etmek için vücutlarına sürülür, tüm vücudu kaplanır (Songül Özkan, Eşe Aktürk).

Reçete 5. Temiz ve 1-2 nohut tanesi büyüklüğündeki kızıl çam (*Pinus brutia*) akmasından (sakızından) şeker hastalığının tedavisi yada rahatlatılması için düzenli olarak, yemeklerden sonra en az 10 dakika çiğnenir (Hümeýra Kaya, Mehmet Kaya).

Reçete 6. Yaklaşık 20 adet yaş kızılçam (*Pinus brutia*) kozalağından; 8 litre su, 3 limon (*Citrus limonium*), 10 diş sarımsak (*Allium sativum*), 2 litre sirke ve bir avuç defne (*Laurus nobilis*) yaprağından 3-4 haftada hazırlanan turşu suyu, astım tedavisinde nefes açıcı olarak, sabah akşam tok karnına günde 2 çay bardağı içilerek tüketilir (Zeynep Özkan, Hümeýra Kaya).

Reçete 7. Dikenli geven (*Astragalus* sp.) kökü ve karaağaç (*Ulmus minor*) köklerinin herbirinden yarım kg kadar alınıp temizlendikten sonra döğölerek elde edilen sakıza, 1 bardak kızıl çam (*Pinus brutia*) katranı ilave edilip macun haline getirilir. Bağır (dalak) ağrısı için yakı hazırlanır (Naci Kırmızıoğlu, Hatice Yağız).

Reçete 8. Kurutulmuş akça ağaç (*Acer campestre*) dal kabukları ve yapraklarından 1/2 kg kadar alınıp döğölerek 2 litre suda dekoksiyonu hazırlanır. Süzüp, ılıttıktan sonra cilde losyon halinde sürülür, antiseptik ve kozmetik olarak cilt bakımında kullanılır (Aysel Baydar, Hatice Yağız, Ayhan Özkan).

Reçete 9. Taze yada kurutulmuş 1 avuç bampıl (*Amaranthus retroflexus*) yaprağından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, nezle-grip gibi kış hastalıklarından korunmada ve tedavisi için, sabah akşam birer bardak tok

karnına içilir. İnfüzyonu her seferinde yeniden hazırlanmalıdır (Aysel Baydar, Hatice Yağız, Ayhan Özkan).

Reçete 10. Bir avuç taze bampıl (*Amaranthus retroflexus*) yaprağından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, yüksek kolesterolü dengelemek için, günde 2-3 bardak tok karnına, 3-4 hafta boyunca içilir (Hatice Yağız, İbrahim Yağız, Eşe Aktürk).

Reçete 11. Mide ağrısı ve bulantısına karşı, 1 avuç taze ıspanak (*Spinacia oleracea*) yapraklarından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, günde 1-2 bardak aç/tok karnına, 2-3 gün süre ile içilir (Burcu Karlıdağ, Eşe Aktürk).

Reçete 12. Astım tedavisi için, sabahları aç karnına, yarım avuç antep fıstığı (*Pistacia vera*) olgun tohumları ile yarım avuç çam fıstığı ile beraberce yenip, üzerine 2 bardak ılık su içilir (Hatice Yağız, İbrahim Yağız, Hümeysra Kaya).

Reçete 13. Bağırsak kurtlarını düşürmek için, kurutulmuş 1 avuç kürdan otu (*Ammi visnaga*) herbasından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, 1 hafta boyunca, sabah-akşam aç karnına günde 2 bardak içilir (Ayhan Özkan, Halit Kıvrak, Emine Çetin).

Reçete 14. Egzema tedavisi için, 1 tatlı kaşığı dereotu (*Anethum graveolens*) çiçek tomurcuğu ile yarım litre sudan hazırlanan infüzyonunu 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, günde 3 çay bardağı, 3-4 hafta süre ile içilir (Ali Coşkun, Hatice Yağız, Eşe Aktürk).

Reçete 15. Baş ağrısı ve migren tedavisi için dereotu (*Anethum graveolens*) tohumundan günde 1-2 tatlı kaşığı, 3-4 hafta boyunca yenilir (Nazmiye Küçük, Eşe Aktürk).

Reçete 16. İyot eksikliğinin giderilmesi ve guatr hastalığına karşı, günde 1 demet dereotu (*Anethum graveolens*) herbası çiğ olarak, 3-4 hafta süre ile yenilir (Ümmühan Derin, Ayhan Özkan).

Reçete 17. Adet düzensizliği gibi kadın hastalıklarının tedavisi için, günde 2-3 çay kaşığı dereotu (*Anethum graveolens*) tohumu yada yarım demet herbası, 2-3 hafta boyunca yenilir (Kamil Eroğlu, Fatma Özkan).

Reçete 18. Bağırsak gazlarını gidermek için, 1 tutam taze çiçekli kişniş otu (*Coriandrum sativum*) herbası ile 1 litre sudan hazırlanan infüzyonu 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, 2-3 gün boyunca, yemeklerden sonra 1 bardak içilir (Fadime Cerit, Fatma Ulu, Suna Karadeniz).

Reçete 19. Kurutulmuş tarhana otu (*Echinophora tenuifolia* subsp. *sibthorpiana*) herba unu ve kurusoğan ile birlikte yakı yapılır: Bir çanak içine 1 adet kuru soğan kabukları ile doğranır, 1 litre su katılıp ocağa konulur. Su ısındığı zaman 3-4 çorba kaşığı öğütülmüş herba unu katılır, iyice karıştırılır, hamur haline getirilip karın üzerine konulur. Karın ağrısı ve kusmayı önlemede de kullanılır (Ümmü Avşar, Feremez Avcı, Gülizar Bozkurt, Fatma Özkan).

Reçete 20. Bir kaşık kurutulmuş tarhana otu (*Echinophora tenuifolia* subsp. *sibthorpiana*) herbası, 1 kaşık tarhana unu, 1 kaşık kına (*Lawsonia inermis*) ve yine 1 kaşık sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağından hazırlanan dekoksiyon, başa bir tülbent, havlu yada çarşaf geçirilerek buhusu solunur. Astım hastalığının tedavisinde kullanılır (Elif Çapkın, Hatice Yağız).

Reçete 21. Kurutulmuş ve havanda dövülmüş 1 çorba kaşığı kurutulmuş tarhana otu (*Echinophora tenuifolia* subsp. *sibthorpiana*) herba unu ile birer çorba kaşığı kara üzüm çekirdeği ve sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağının tavada ısıtılıp karıştırılarak hazırlanan yakısı, haricen ağrı kesici olarak kullanılır (Hümeyra Kaya, Eşe Aktürk, Arzu Tosun).

Reçete 22. 1 Çorba kaşığı Kurutulmuş ve ufalanmış tarhana otu (*Echinophora tenuifolia* subsp. *sibthorpiana*) herbası, 1 çorba kaşığı pekmez ve 1 adet orta boy rendelenmiş duru soğan karıştırılıp tavada hafifçe ısıtılarak merhem haline getirilir. Karın ağrısı için göbeğin üzerine konup ağrı kesilinceye kadar bekletilir (Hatice Erdoğan, Arzu Tosun, Eşe Aktürk).

Reçete 23. Kadın kısırlığı ve kasık ağrıları için, ısıtılan yarım çay bardağı pekmezine 1-2 çay kaşığı kurutulmuş tarhana otu (*Echinophora tenuifolia* subsp. *sibthorpiana*) herba unu katılıp karıştırılır. Temiz bir keten bezine konulup, kasıklara sarılır (Hatice Erdoğan)

Reçete 24. Sedef ve egzema tedavisi için, 2 demet tutam yaş yada kuru çörtük dikenini (*Eryngium campestre*) herbasından 5 litre suda hazırlanan dekoksiyonu ile haftada 2-3 kez banyosu yapılır ve banyodan çıkınca ve günde 1 bardak aynı dekoksiyondan içilir (Mustafa Karaoğlan, Hatice Yağız, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).

Reçete 25. Çarşır (*Ferula communis*) kökü (rizomu) çıkarılıp, temizlenip kurutulur; ufalanıp toz haline getirilir. Cinsel yetmezlik için, 1 tatlı kaşığı rizom unu ile 1-2 tatlı kaşığı bal yada pekmez ile beraber, aç karnına günde 2-3 kez alınır (Zekeriya Girgin, Muzaffer Girgin, Ali Çetin).

Reçete 26. Mide-bağırsak sorunlarını çözmek ve bağırsakları kuvvetlendirmek için, 1 tatlı kaşığı kurutulmuş arap saçı (*Foeniculum vulgare*) tohumlarından yarım litre suda hazırlanmış infüzyonu, 9-10 dakika demlendikten sonra, günde 1-2 bardak, 3 güne kadar içilir. Sindirim ve sinirsel gerginliği alır (Kamuran Horasan, Hayriye Tunç, İbrahim Alkan, Tuncay Güler, Nurcan Dağdelen, Nesrin Sarı, Fatma Özkan).

Reçete 27. Mide/karın ağrısını gidermek için, el büyüklüğünde taze aykulağı (*Heracleum platytaenium*) sürgün yapraklarından 1 litre suda hazırlanan infüzyonunu, 2-3 dakika demlendikten sonra, ılık olarak, günde 2 defa birer bardak, 1-3 gün süre ile içilir (Ali Çetin, Celil Özalcı, Ayhan Özkan).

Reçete 28. İdrarını tutamayan, altına yapan çocuklar için, bir avuç nallı pıtrak otu (*Arctium minus*) herbasının 1 litre suda hazırlanmış infüzyonu, 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, sabah-akşam, günde 2 defa, hastalık geçene kadar içirilir (Armağan Tarım, Ramazan Çapkur, Sevim Çömentepe, Sinan Aslan, Fatma Özkan).

Reçete 29. 2 Avuç dolusu portakal nergisi (*Calendula arvensis*) çiçekleri temiz bir havanda dövülüp, 1 litreden az sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağında bir kavanoz içinde güneşte 15 gün bekletilip yağı süzülür, elde edilen tıbbi yağdan cilt bakım ilacı yapılır ve cilt hastalıklarında temiz bir pamuğa emdirilerek haricen kullanılır (Ayşe Uysal, Zeynep Yiğittop, Eşe Aktürk).

Reçete 30. Adet sancıları için, yarım demet taze yada kurutulmuş (*Centaurea virgata*) peygamber çiçeklerinden 1 litre suda hazırlanmış infüzyonu, 4 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, günde 3 çay bardağı 7-10 gün süre ile içilir. İnfüzyon her seferinde tazedden hazırlanır (Döndü Akdeniz, Arzu Tosun, Altın Emrem, Eşe Aktürk).

Reçete 31. Böbrek kumu düşürmek için; el büyüklüğünde, taze şevketi bostan otu (*Cnicus benedictus*) herbasından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, 3-4 dakika demlenip süzülür. Ilık iken, sabah-akşam aç karnına, 2 hafta boyunca, birer bardak içilir. İnfüzyon her seferinde tazedden hazırlanır (Osman Çakır, Perihan Kır, Nihat Çam, Ruhi Say, Veli Eriş, Eşe Aktürk, Fatma Özkan).

Reçete 32. 1-2 baş taze enginar (*Cynara scolymus*) çiçek durumundan 1 litre suda hazırlanmış dekoksionu, 7 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, kanser tedavisi için 2 ay boyunca aç karnına günde 3 defa birer bardak içilir (Alime Batı, Osman Bircan, Sabahat Tıkıroğlu, Nihat Çam, Ayhan Özkan).

Reçete 33. Yarım avuç kurutulmuş enginar (*Cynara scolymus*) çiçek durumundan yarım litre suda hazırlanan infüzyonu, 7 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, safra salgısını artırıp tıkalı safra kanallarını açmak için kullanılır Günde 3 bardak, aç karnına, 15 gün boyunca içilir, açılmazsa bir 15 gün daha tekrarlanır (Suna Karadeniz, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).

Reçete 34. Bir el miktarı, taze çakırdikeni (*Picnomon acarna*) yapraklarından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, 5 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, kanser tedavisi için, aç karnına günde 3 çay bardağı 1-2 ay boyunca düzenli olarak içilir (Ali Erel, Aysel Baydar, Ayhan Özkan).

Reçete 35. Bronşit tedavisi için; yarım demet çiçekli yada tohumlu kül tiken (*Senecio vulgaris*) herbasından 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, aç yada tok karnına gün 3 defa birer çay bardağı 1-2 hafta süre ile içilir (Nazmiye Küçük, Yahya Erdal).

Reçete 36. 1 parmak büyüklüğünde, kurutulmuş pıtrak diken (*Xanthium spinosum*) kökü dövülür. Tozundana alınan 1 tatlı kaşığı ile 1 yarım litre suda hazırlanan infüzyonu, 2 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, aç karnına günde 2 bardak, böbrek ve mide hastalıklarına karşı, içilir (Tuncay Güler, Veysel Akın, Yeter Özkaya).

Reçete 37. Nefes darlığı ve astım tedavisi için; parmak büyüklüğünde, kurutulmuş yada yaş domuz pıtrağı (*Xanthium strumarium*) kökünden 1 litre suda hazırlanan dekoksionu, 10 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, sabah-akşam birer bardak 2-3 hafta süre ile içilir (Huriye Eke, Naci Kırmızıoğlu, Hüseyin Güler, Ayşe Erdem, Ayhan Özkan).

Reçete 38. Dıştaki 3-4 adet taze beyaz lahana (*Brassica oleracea*) yaprağından hazırlanan dekoksasyonu, 3-4 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, üzerine 3-4 damla limon damlatılıp, sabahları aç karnına 1-2 su bardağı olarak, oboziteye karşı, zayıflamak, fazla yağları eritmek yada kilo verdimmek için, 1 ay boyunca düzenli olarak içilir (Gülten Tüfekçi, Zafer Kaya, Nergis Saatçioğlu, Aysel Sarı, Emine Yüksel, Arzu Tosun, Hümevra Kaya).

Reçete 39. Kansere karşı ve tumor küçültmek için; yarım kg kadar haşlanmış beyaz lahana (*Brassica oleracea*) yaprağının üzerine 3-4 damla limon damlatılıp, 3 ay boyunca suyu içilir ve yaprağı yenir (Kadir Akyüz, Necati Esentürk, İbrahim Yılmaz, Ayhan Özkan).

Reçete 40. Olgun turp (*Raphanus raphanistrum* subsp. *raphanistrum*) yumrusu çıkarılır, temizlenir, göbeği açılıp içine zencefil ve bal konup bekletilir, taşan suyu içilir, bronşit tedavisinde kullanılır (Sevim Çömentepe, Alime Batı, Esmâ Kaya, Serpil Özkan, Fatma Özkan).

Reçete 41. Bronşit ve zatüreye tedavisi için, yabancı hardal (*Sinapis arvensis*) tohumundan hazırlanan dekoksasyonu, 4 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, 10 gün boyunca, aç karnına birer fincan içilir (Zekeriya Girgin, İbrahim İçin, Ece Öztürk).

Reçete 42. Egzema tedavisi için, taze gebere (*Capparis spinosa*) kökünden hazırlanan dekoksasyonu, 6 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, 3-4 hafta boyunca günde 2 bardak içilir (Fatma Yörük, Hatice Erdoğan, Ali Ekiz).

Reçete 43. Olgun gebere (*Capparis spinosa*) meyvesi/tohumu, mantarlı, kaşıntılı cilt hastalıklarını geçirmek için, günde 1 avuç, 1 ay süre ile yenilir (Ayşe Eriş, Yaşar Aslan, Osman Kocatürk, İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan).

Reçete 44. Taze çiçekli dağ karanfili (*Dianthus zonatus*) herba infüzyonu, 3 dakika demlendirilip süzildükten sonra pamuk bandırılarak, siğilli yerlere, günde 3 defa, en çok 2 hafta süre ile sürülür (Adem Tezcan, Eşe Aktürk, Ayhan Özkan).

Reçete 45. Yüksek kolesterol tedavisi için, yaş yada kurutulmuş kuş otu (*Stellaria media*) herbasından hazırlanan infüzyonu, 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, 10 gün boyunca, aç karnına birer çay bardağı içilir (Kamuran Horasan, Fatma Yörük, Ayhan Özkan, Eşe Aktürk).

Reçete 46. Kurutulmuş fakat kavrulmamış çığ su kabağı (*Lagenaria siceraria*) çekirdekleri döğülerek elde edilen unu, kanser tedavisi için aç karnına günde 3 defa, tumor küçülene kadar yenir (Fatma Özkan, Ayhan Özkan).

Reçete 47. Olgun taze cennet narı (*Momordica charantia*) meyvesi dilimlenir, lapa haline getirildikten sonra bir kavanoza konur üzerine sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı konur ve 40 gün güneş gören bir yerde bekletildikten süzülür. Elde edilen tıbbi yağ, mide ağrıları için, her sabah aç karnına 1 çorba kaşığı yenir (Hatice Türkoy, İbrahim Yılmaz, Ümmühan Derin).

Reçete 48. Bir bardak dolusu kuru nohut (*Cicer arietinum*) tanesi ile 5 baş sarımsak (*Allium sativum*) bir havanda döğülür, temiz bir kavanoza konur, üzerini 2 parmak

geçecek kadar elma sirkesi eklenir, ahşap tokmak ile yine ezilir, tekrar sirkeyi emdiyse azaldıysa yine 2 parmak geçecek kadar sirke eklenir. Kavanozun kapağı kapatılıp, üzeri ışık görmeyecek şekilde gazete ile kaplanıp, serin bir gölgelik yerde (lavabo altında) 15 gün bekletildikten sonra bir tül bent bezinde süzülür. Süzüntü, baştaki saçkıran bölgesine günde 1-2 kez 5-10 damla damlatılarak masaj yapılır. 2 saat sonra baş yıkanır. 1 ay boyunca işlem tekrarlanır (Vehbi Sarhan, Eşe Aktürk).

Reçete 49. Siğil tedavisi için ise; siğilli uzuv üzerine yukarıda tarif edilen nohut (*Cicer arietinum*) tentüründen 3-5 damla damlatılıp, damlanın üzerinde kuruması sağlanır. Günde 3 kez, 2 hafta boyunca işlem tekrarlanır (Vehbi Sarhan, Eşe Aktürk).

Reçete 50. Taze meyan (*Glycyrrhiza glabra*) yaprak infüzyonu, 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, adet ağrıları dahil genel ağrı kesici olarak kullanılır. Günde 3 çay bardağı 1 hafta süre ile içilir (Hümeyra Kaya, Hatice Erdoğan, Eşe Aktürk).

Reçete 51. Sigarayı bırakmak için ve bıraktıktan sonra kanı ve ciğerleri temizlemek için, kurutulmuş meyan (*Glycyrrhiza glabra*) kök dekoksasyonu, 10 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, günde 3 defa birer çay bardağı 1 ay boyunca içilir (Kamuran Horasan, Naci Kırmızıoğlu).

Reçete 52. Kurutulmuş kesne (*Castanea sativa*) çiçeklerinden hazırlanan infüzyonu, 2 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, öksürük gidermek için günde 3 kez, birer bardak içilir. Göğüs yumuşatır, balgam söktürür (Suna Karadeniz, Fatma Yörük, Ayşe Sarı, Eşe Aktürk).

Reçete 53. Yara-yanık tedavisi için, taze çalı meşesi (*Quercus cerris*) kökünden hazırlanan dekoksasyonu, 10 dakika demlendirilip süzüldükten sonra, içine bandırılmış temiz bez yara-yanık üzerine sarılır. Günde 2 kez, 7-10 gün boyunca pansuman yapılır (Fedai Tekelioğlu, Esmâ Kaya, Hümeyra Kaya).

Reçete 54. Soğuk algınlığı ve nezle tedavisi için, dalında kurumuş hakiki palamut meşesi (*Quercus ithaburensis* subsp. *macrolepis*) palamutundan hazırlanmış dekoksasyonu, 10 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, 1 hafta boyunca, yemeklerden önce (günde 2-3 kez) birer çay bardağı içilir (Mehmet Yiğit, Ali Mama, Özcan Mama).

Reçete 55. Taze katran otu (*Hypericum perforatum*) çiçekli herbasının, bir kavanoz içindeki zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı (1/5 oranında) katılarak ve güneşte 2-3 hafta bekletilip, süzüldükten sonra elde edilen tıbbi yağı, dahili olarak ülser için ve harici olarak, insan ve hayvanlardaki yaraların, yanıkların tedavisinde kullanılır (Mehmet Kaya, Songül Özkan, Halil Karataş, Ümmü Avşar, Eşe Aktürk).

Reçete 56. Burun kanamasını durdurmak için, kurutulmuş kova otu (*Juncus inflexus*) herba dekoksasyonu, 5 dakika demlendirilip süzülür. Ilıyınca bir yemek kaşığı alınıp, üzerine bir çay kaşığı sirke karıştırılır. Elde edilen karışımdan 3 damla buruna damlatılır (Elif Keten, Fazma Özkan, Ayhan Özkan).

Reçete 57. Ayak ağrılarını gidermek için; yaş nane (*Mentha x piperita*) herbası ile adaçayı (*Sideritis siphylea*) ve topbaş kekik (*Origanum onites*) herbalarından birer demet

alınarak 3 litre suda hazırlanan infüzyonu, 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Sıcak iken, 1 çorba kaşığı sofraya tuzu ilave edilip bir leğene dökülür. Bir leğen de yanına soğuk su banyosu hazırlanır. Ağrıyan ayaklara, bir sıcak bir de soğuk su banyosu yaptırılır (Kadir Akyüz, Necati Esentürk, Ayhan Özkan).

Reçete 58. Taze feslehan (*Ocimum basilicum*) yaprakları, yüksek şekerin düşürülmesi için, arada bir direkt olarak yarım avuç kadar yenir yada aynı miktardan yarım litre suda infüzyon hazırlanıp, 3 dakika demlendikten sonra süzülüp ılık iken, 2-3 hafta süre ile günde 2-3 bardak infüzyonu tüketilir (Mustafa Erim, Emin Yanık).

Reçete 59. Akrep sokması durumunda, taze feslehan (*Ocimum basilicum*) herbasının çiçekli yada çiçeksiz üst yaprakları koparılır, bir havanda dövülerek lapa haline getirilir ve sokulan yerin üzerine temiz bir bezle sarılır (Ayşe Müzaç, Arzu Tosun).

Reçete 60. Ciğer temizleyici, nefes açıcı ve astım tedavisi için, bir tutam kurutulmuş nane kekiği (*Origanum majorana*) herbası ile birer tutam ayva (*Cydonia oblonga*) yaprağı, papatça (*Matricaria chamomilla*) ve nane (*Mentha x piperita*)' dan 1 litre suda hazırlanan infüzyonu, 3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, 2-3 hafta boyunca günde 3 bardak içilerek kullanılır (Yeter Özkaya, Zeynep Tıkıroğlu).

Reçete 61. İshal tedavisi için; 1 tutam kurutulmuş sarı çiçekli yakı şablası (*Sideritis tmolea*) herbasından yarım litre suda infüzyonu, 3-4 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, 2-3 gün boyunca günde 3 bardak içilir (Yaşar Yenilmez, Erol, Adıgüzel, Ümmü Avşar, Halil Küçükkefe).

Reçete 62. Bir çanak içine büyük boy 1 adet kuru soğan (*Allium cepa*) kabukları ile doğranır, su katılıp ocağa konulur. Su ısındığı zaman 1 çorba kaşığı tarhana otu (*Echinophora tenuifolia*) herba unu katılır, iyice karıştırılır, hamur haline getirilir, karın ağrısı için hazırlanan bu yakı, karın üzerine konulur. Karın ağrısı ve kusmayı önlemede kullanılır (Ümmü Avşar, Yusuf Ertürk, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).

Reçete 63. Yarım çay bardağı kuru soğan (*Allium cepa*) tohumu ile yarım çay bardağı ısırgan (*Urtica pilulifera*) tohumu bir havanda dövülüp, 1 su bardağı hakiki bal ile macun hazırlanıp, mide ağrısına karşı sabah akşam birer tatlı kaşığı 1-3 gün boyunca yenir (Zeynep Eğercioğlu, Fatma Özkan, Ayhan Özkan).

Reçete 64. Kısır genç kadınların tedavisi için; 1 adet küçük boy kuru soğan (*Allium cepa*) ile 2 çay kaşığı kırkbaş kekik (*Origanum onites*), 1 tutam maydanoz (*Petroselinum crispum*), 1 çay bardağı sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı karıştırılarak kaynatılırken buharına yumurtalıklar tutulur yada temiz bir beze konup kasıklarına sarılıp, şifa duaları okunur (Hatice Erdoğan).

Reçete 65. Saç dökülmelerine karşı; 2 diş rendelenmiş sarımsak (*Allium sativum*) bulbusu ile 2-3 tutam adaçayı (*Sideritis siphylea*) ve kırkbaş kekik (*Origanum onites*) herbasından 2 litre suda hazırlanan infüzyonu, 3 demlendirildikten sonra süzülür. İliynca, saçlar bu su ile son durulamada kullanılır (Zeynep Eğercioğlu).

Reçete 66. (*Asparagus acutifolius*) rizomlarından romatizma için, yakı hazırlanır: Küçük parmak büyüklüğündeki rizomu temizlendikten sonra iyice ezilir, döğülür, 1 çorba kaşığı

sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı ve 2 çorba kaşığı içme suyu konur. Su tamamen uçana kadar ve merhem kıvamına gelene kadar ateş üzerinde karıştırılır. Ilımya durunca, ağrılı bölge üzerine konur. Her seferinde tazedden hazırlanmalıdır (İsmail Sarıaslan, Fatma Özkan, Eşe Aktürk).

Reçete 67. Taze keçimemesi otu (*Polygonatum multiflorum*)' nun çiçeğinden hazırlanan tıbbi yağı yara tedavisinde kullanılır: 2 avuç kadar toplanan taze çiçekleri temiz bir havanda dövülüp 1 litrelik temiz bir kavanoza konur. Üzerine, çiçeklerin üstünü 2 parmak geçecek kadar sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı ilave edilir. 2-3 hafta güneşte bekletilip süzildükten sonra yaralara sürülür (Eşe Aktürk, Ayhan Özkan, Ali Çetin).

Reçete 68. Damar tıkanıklığı ve beyin tümörü tedavisi için; 1 avuç taze ahlat purçu (*Viscum album*) yapraklarının, 1 litre suda akşamdan sabaha kadar bekletilmiş (soğuk su yumuşatma şeklinde hazırlanmış tıbbi) çayı süzülüp, ılık derecede ısıtıldıktan sonra, düzenli olarak, aç karına günde 1-2 su bardağı içilir (Zahide Erkan, Nurcan Dağdelen).

Reçete 69. Bronşit tedavisi için; taze yada kurutulmuş 1 avuç gömeç (*Malva sylvestris*) yaprak ve saplarından 1 litrelik suda hazırlanan infüzyonu yada akşamdan sabaha suda dinlendirilen (soğuk su yumuşatması şeklinde hazırlanan tıbbi) çayı, süzülüp, ılık derecede ısıtıldıktan sonra, 10 gün süre ile günde 3 çay bardağı, yemeklerden sonra içilir (Tuncay Güler, Nurcan Dağdelen, Yaşar Aslan, Kamil Kızılgedik).

Reçete 70. Zayıflatıcı,, yağ yakıcı özelliğinden faydalanmak için hazırlanan 1 avuç taze gömeç (*Malva sylvestris*) yapraklarından 1 litre suda hazırlanmış infüzyonu, 4 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, düzenli olarak, sabahları aç karına birer su bardağı içilir (Serdar Akçan, Kadir Akyüz, Necati İnceoğlu).

Reçete 71. Kurutulmuş ve ufalanmış 1 avuç gömeç (*Malva sylvestris*) herbasından 1 litrelik su içinde hazırlanan 8 saatlik soğuk su yumuşatması tıbbi çayı, süzülüp, ılık derecede ısıtıldıktan sonra, bademcik iltihabı tedavisi için, gargara yapılarak içilir (Nurcan Dağdelen, Zahide Erkan, Eşe Aktürk).

Reçete 72. İdrar kaçırmalarını önlemek ve mesaneyi kuvvetlendirmek için, 1 tutam taze mersin (*Myrtus communis* L. subsp. *communis*) yaprak ve olgun meyvesi, günde 1-2 defa 1 hafta boyunca yenir (Sevim Çömentepe, Nurgül Özcan, Eşe Aktürk).

Reçete 73. Soğuklama (soğuk algınlığı) ve grip tedavisi için; bir ölçek sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı ile, birer ölçek pekmez, tarhana (*Echinophora tenuifolia*) unu ve buğday (*Triticum aestivum*) unu karıştırılıp yakısı hazırlanır. Bu yakı, karın, sırt gibi soğuklayan bölgeler üzerinde bir süre tutulur (Yusuf Ertürk, Emine Çetin).

Reçete 74. 3 ölçek sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı ile 1 ölçek sönmüş kirecin suyu krem haline gelene kadar, ısıtılarak karıştırılır. Elde edilen krem, yanık tedavisinde kullanılır (Abdullah Aktürk, Halil Bircan, Hatice Yağız).

Reçete 75. Yüksek şekeri, kolesterol ve tansiyonu dengelemek, tıkalı kalp damarlarını açmak ve damarları açık-temiz tutmak için; 20 cm kadar taze yapraklı dalından yada 1 avuç kurutulmuş yapraklarından, yarım litre su içinde, 5 dakika demlenerek hazırlanan

infüzyonu, süzülür. Ilık iken, , düzenli olarak, sabah akşam birer bardak, yemeklerden sonra içilir (Yüksel Yerebakan, Emine Ersan, Sevim Çömentepe, Alime Batı).

Reçete 76. 2 çorba kaşığı sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı, 1 çorba kaşığı karga otu (*Lysimachia punctata*) öğütülmüş herba tozu ve yarım çay kaşığından az ölçekte sofrata tuzunun bir cezvede karıştırılarak elde edilen karışım, ılıdığında, yara merhemi olarak kullanılır (Yusuf Ertürk, Sevim Çömentepe, Eşe Aktürk).

Reçete 77. Siğil tedavisi için, 1 avuç taze çiçekli siğil otu (*Chelidonium majus*) herbasından, 1 litre suda hazırlanmış infüzyonu, 4 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, temiz bir pamuk bandırılıp siğillerin üzerine sürülürken, şifa için dua edilir (Eşe Aktürk, Fatma Özkan).

Reçete 78. Göz kaşıntısı, göz allerjisinin ve göziçi kızarıklığının tedavisi için, 1 demet taze lale otu (*Papaver argemone*) çiçekleri sapları ile 1 adet orta boy kuru soğan (*Allium cepa*) birlikte havanda az miktar dövülüp lapa haline getirildikten sonra bir bardak hakiki bal ile, bir kabin içerisinde karıştırılır, merhem haline getirilir. Kaşınıp sulanan göz, kol ve bacadaki kaşıntı ve kızarıkların tedavisi için kullanılır. Kaşınan yerin üzerine konulup, temiz bir bez ile bağlanıp 2 saat bekletilir. Günde 2 kez 3-5 gün süre ile uygulanır (Emine Elmalık, Ümmü Avşar).

Reçete 79. 1 Demet taze lale otu (*Papaver somniferum*) çiçek durumları toplanıp bir havanda dövülür. Hazırlanan bu lapa, vücut iltihaplarını gidermede kullanılır. Gün 1-3 kez, 10 gün boyunca kullanılır (Veysel Akın, Fatma Yörük, Ayhan Özkan).

Reçete 80. Susam (*Sesamum indicum*) sabit yağı yanık tedavisinde kullanılır. Günde 2-3 defa 2 hafta süre ile temiz keten bezine emdirilip yanık bölgeye tatbik edilir (Tuğran Boğça, Mehmet Girgin).

Reçete 81. 3 Tutam öğütülmüş arpa (*Hordeum vulgare*) tohumunu, yarım demet su geedimesi (*Ranunculus ficariiformis*)'nin yaş herbası ve 1 adet yumurta sarısı ile, bir tas inek sütünün içinde karıştırılarak, bağırsak ağrısı, tembelliği, kabızlık ve gaz sancısı için yakı hazırlanır. Günde 1-2 defa 2-3 gün süre ile uygulanır (Döndü Akdeniz). (Sabahat Tıkıroğlu, Eşe Aktürk).

Reçete 82. 1 Su bardağı öğütülmüş buğday (*Triticum turgidum*) tohumunu 1 litre suda haşlanır, hafif soğuduktan sonra 1 çorba kaşığı zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı ile karıştırılarak elde edilen lapa yada merhem, morluk ve yara tedavisinde haricen kullanılır (Sabahat Tıkıroğlu, Eşe Aktürk).

Reçete 83. Kurutulmuş ve öğütülmüş çiçekli karga otu (*Lysimachia punctata*) herbasından elde edilen tozdan 1 tutam alınıp, 1 çorba kaşığı zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı ile karıştırılır. Bir pamuk yada temiz bir beze bandırılarak, yara yada çıban üzerine 1 hafta süre ile pansuman yapılır (Yusuf Ertürk, Eşe Aktürk).

Reçete 84. 3 Tutam öğütülmüş tohumunu, yarım demet su geedimesi (*Ranunculus ficariiformis*)'nin yaş herbası, ve 1 adet yumurta sarısı ile, bir tas inek sütünün içinde karıştırılarak, bağırsak ağrısı, tembelliği, kabızlık ve gaz sancısı için yakı hazırlanır. Günde 1-2 defa 2-3 gün süre ile uygulanır (Döndü Akdeniz).

Reçete 85. 1 Ölçek kurutulmuş kiraz (*Cerasus avium*) sapsarı ile birer ölçek tarhana otu (*Echinophora tenuifolia*) ve çavdar (*Secale cereale*) tohumları ile birlikte öğütülüp 2 ölçek bal yada pekmezle tatlandırılarak soğuk algınlığı gibi kış hastalıklarına karşı macun yapılır, kış boyunca hergün aç karnına birer tatlı kaşığı yenir (Gülseren Üzer, Fatma Özkan).

Reçete 86. Bronşit, öksürük, karın ağrısı ve mide problemleri için; 1 tatlı kaşığı kurutulmuş ve öğütülmüş kiraz (*Cerasus avium*) meyvesi sapı ve yaprağının unundan yarım litre suda hazırlanan infüzyonu, 2-3 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, karın ağrısı için 2 gün, öksürük için 1 hafta boyunca sabah ve akşam birer bardak içilir (Mecbure Atlig, Mehmet Çimen, Nurgül Korkmaz).

Reçete 87. Sağlıklı zayıflamak ve vücut ödemlerini boşaltmak için; 1 tutam kurutulmuş kiraz (*Cerasus avium*) meyve sapsarı ve yarım litre su ile hazırlanan dekoksasyonu, 2-6 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, her sabah aç karnına 1 su bardağı içilir (Ayşe Müzaç, Namık Kurt, Tuncay Güler, Necla Sarı, Eşe Aktürk).

Reçete 88. Kurutulmuş tatlı badem (*Amygdalus communis* var. *dulcis*) meyve çekirdeklerinden 6-9 adet yada acı badem (*Amygdalus communis* var. *amara*) meyve çekirdeklerinden 3-4 adet, şeker ve kolesterolü dengelemek amacıyla günlük olarak yenir (Ayhan Özkan, Zeynep Yiğittop, Tuncay Güler, Ayşe Erdil).

Reçete 89. Taze badem (*Amygdalus communis*) tohumlarından 1 avuç kadar dövülüp, 1 çay bardağı sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağında, krem kıvamına gelene kadar karıştırılarak hafifçe tavada pişirilir, yağı süzülüp ılıdıktan sonra yüze, göğüse ve vücuda, temizleyici ve yumuşatıcı krem olarak sürülür (Nurcan Dağdelen, Ayşe Erdil, Ergün Kocakurt).

Reçete 90. Astım tedavisi için; itburnu (*Rosa canina*) dalında, zararlı bir böcek ısıkmasıyla oluşan 2-3 adet (gal oluşumu) kozalağından alınır, yarım litre suda dekoksasyonu hazırlanır, 4 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, 3-4 hafta boyunca için günde 1-2 bardak içilir (Zekeriya Girgin, Ali Çetin, Zeynep Özkan, Esmâ Kaya).

Reçete 91. 3-4 Avuç taze gül (*Rosa damascena*) çiçeklerinin bir havanda dövüldükten sonra, yarım litre sızma zeytin (*Olea europaea*) sabit yağı içeren kavanozunun 15 gün güneşte bekletilip süzüldükten sonra hazırlanan tıbbi yağı, yara ve yanık tedavisinde kullanılır. 10 gün boyunca günde 1-2 kez pansuman yapılır (Yaşar Aslan, Bilal Bozel, Yusuf Ertürk, Süleyman Sandal).

Reçete 92. Böbrek kumlarını dökmek için; 1 demet çiçeksiz taze yapşak otu (*Galium aparine*) herbasının 2 litre suda kaynatılarak hazırlanmış infüzyonu, 4 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, günde 2 defa birer su bardağı, 2-3 hafta boyunca içilir (Hatice Erdoğdu).

Reçete 93. 1 avuç taze akkavak (*Populus alba*) yaprağı ve yarım el kadar kabuğunun 2 litre suda kaynatılarak bir dekoksasyon hazırlanır. Yaklaşık 10 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, saç kepeğini gidermede durulama suyu olarak kullanılır, 5 gün boyunca saçlar yıkanır (Eşe Aktürk, Fatma Özkan).

Reçete 94. Cinsel bölgelerde görülen mantar kaynaklı kaşıntı ve yaraların tedavisi için; 1 avuç taze yada kurutulmuş (*Salix alba*) yapraklarından 1 litre suda hazırlanmış infüzyonu, 7 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, günde 2 kez, sabah akşam aç karnına birer bardak, 10 gün süre ile içilir (Eşe Aktürk, Yeter Özkaya).

Reçete 95. Basur için; yaklaşık 20-25 cm kadar, taze tozkulak (*Verbascum sp.*) herbası ile aynı hacimde tavşan otu (*Heracleum platytaenium*) herbalarından 4 litre suda hazırlanmış dekoksasyonu, 8 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, sabah-akşam bu losyon ile, 10 gün süre ile lavman yapılır (Eşe Aktürk, Yeter Özkaya).

Reçete 96. Taze yarım kg kadar tozkulak (*Verbascum sp.*) herbası hamur tahtasında yada havanda dövülür, 1 litre suda haşlanıp lapa haline getirilir. Ağrıyan yere sürülür yada temiz bir bez ile bağlanır. 3 gün boyunca günde 1 kez tatbik edilir (Fatma Özkan, Ayhan Özkan, Hatice Erdoğan).

Reçete 97. Kulak ağrısını gidermek için; 1 avuç kurutulmuş kulak otu (*Hyoscyamus niger*) tohumu, demirden bir çanak içerisinde ateşte közlenir. Üzerine kaynar su katılır. Çıkan buharına ağrıyan kulak tutulur. Günde 1-2 defa 2-3 gün süre ile uygulanır. Buhu, her seferinde tazedden hazırlanmalıdır (Hümeysra Kaya, Doğan Külcü, Hatice Tuncel, Eşe Aktürk, Fatma Özkan).

Reçete 98. Nasır tedavisi için; olgun, normal büyüklükte 1 adet, kırmızı domates (*Solanum lycopersicum*) meyvesinin içi bıçakla açılıp içine 1-2 tatlı kaşığı kına koyulur. Temiz bir tastaki sıcak suda sabaha kadar bekletilir. Sabahleyin bu kaba tekrar bir miktar sıcak su eklenip, ılımaya durunca, nasırlı ayaklar içine sokulur ve yaklaşık 1 saat bekletilir. İşlem, nasırlar tamamen geçene kadar tekrarlanır (Eşe Aktürk, Leman Türk, İbrahim Yağız).

Reçete 99. Yüksek şekeri dengelemek için; 1 çorba üzerlik otu (*Peganum harmala*) taze meyve tomurcuğu yada kurutulmuş tohumundan yarım litre suda hazırlanmış infüzyonu, 6 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilık iken, günde 2-3 kez birer çay bardağı şeklinde, düzenli olarak içilir (Eşe Aktürk, İbrahim Yağız, Abdullah Aktürk).

Reçete 100. Böbrek taşlarını düşürmek için; 1 tutam kurutulmuş pıtrıklı demirtikeni (*Tribulus terrestris*) herbası ile birer tutam mısır (*Zea mays*) püskülü, ayrık otu (*Elymus repens*), akşamdan ıslanmış nohut (*Cicer arietinum*)' un 2 litre suyunda beraberce kaynatılarak dekoksasyonu hazırlanır. 5 dakika demlendikten sonra süzülür. Ilıdıktan sonra, 21 gün boyunca, günde 2 bardak, aç yada tok karnına, içilir (Hatice Erdoğan).

(Yukarıdaki reçete bilgileri ile bulgular kısmındaki taksonların kullanım bilgileri, röportajı yapılan kaynak kişilerin rızaları doğrultusunda bu teze eklenmiştir. Söz konusu kişiler ile ilgili detaylı bilgiler “Kaynak Kişi Listesi” nde bulunmaktadır (EK.B1).

4.3 Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteleri

Araştırma alanında yapılan incelemelerde 69 familya ve 201 cinsine ait 241 bitki taksonu tespit edilmiş ve halk arasındaki çeşitli kullanım şekilleri kaydedilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen taksonlara farklı isimlerle anılan çok sayıda yöresel isim tespit edilmiştir. Araştırma alanında tespit edilen bu isimler, bitki taksonları familya, cins ve tür adlarına göre alfabetik olarak **Tablo 4.1**'de verilmiştir. Tablolarda kullanılan kısaltma ve sembollerin açıklaması "Sembol Listesi" bölümünde verilmiştir. Yöreden toplanılan bitkilerin lokalite listesi "Ekler" bölümünde sunulmuştur (**Ek.A**). Bitkilerin kullanım kodları Ertuğ ve ark [96] tarafından yapılan projeye göre yapılmıştır.

Tablo 4.1: Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonlarının Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteleri.

SIRA NO:	FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YÖRESEL ADLARI	HERB NO	LOK	KULLANIM	KULL. ŞEKLİ	DET
1	HYPOLEPIDACEAE	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	Eğrelti, eyrelti, eğrelti otu, ebe dösşegi, kuzgun otu, ayıdösşegi.	21, 341	8, 55, 79	VIA1, VIA9, VIA11, VIA16, VIIA4		SS
2	CUPRESSACEAE	<i>Cupressus sempervirens</i> L.	Selvi, servi, yılbaşı ağacı	466	65, 72	IIA1, VIA6, VIA10	DG	SS
3	CUPRESSACEAE	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Ardıç	15, 37, 311, 505	5, 11, 50, 72	IIA1, IIIA, VA5, VIA3, VIA16	DLo	SS
4	PINACEAE	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Çam, çam ağacı, kızılçam, kızıl kabuklu çam.	582	65, 71, 79	IA4, IIA1, IIA2, IIIA, VA5, VA8, VIA1, VIA3	BTMrD LpY	SS
5	PINACEAE	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe var. <i>şeneriana</i> (Saatçioğlu) Yalt.	Çam, karaçam, top çam, top çamı.	704	71	IA4, IIA1, IIIA, IVA, VA5, VIA18	LpTBD	SS
6	ACERACEAE	<i>Acer campestre</i> L.	Akça ağaç, akçiağaç	535	82	IIA1, IIB1, VA5, VIA16	DLo	SS
7	AMARANTHACEAE	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Bambıl, banpıl, pambıl, panbıl, pambul otu	577	31	IIA1, VIA8	İ	SS
8	AMARANTHACEAE	<i>Spinacia oleracea</i> L.	Ispanak	717	30, 31	IB1, IIB1, IVB	İYmS	SS
9	ANACARDIACEAE	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Çitlik, çitlik ağacı, çitlembik, menengeç.	476, 555	45, 71, 74	IA4, IA9, IIA1, VA5, VA6, VA7, VIA16	B	SS
10	ANACARDIACEAE	<i>Pistacia vera</i> L.	Antep fıstığı, aşı menengeç, menengeç fıstığı.	294	31, 46	IB4, IIB1, VIB4, VIB18	B	SS
11	ANACARDIACEAE	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak, somak otu, sumak otu, somak, sumak.	620	30, 31	IA9, IB9, IIA1, IIB1, VA1, VBI, VIA16, VIB16	LpBD	SS
12	APIACEAE	<i>Ammi visnaga</i> (L.) Lam.	Diş otu, kürdan otu, maydanoz otu, maydanoz çiçeği, hiltan, hiltan otu.	411	63, 50, 52	IIA1	Dİ	SS
13	APIACEAE	<i>Anethum graveolens</i> L.	Dereotu, tereotu.	390, 399	20, 60, 61	IA1, IB1, IIA1, IIB1	İSB	SS

14	APIACEAE	<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz	718	20, 30, 71	IB1, IB3, IIB1	DSYm	SS
15	APIACEAE	<i>Caucalis platycarpus</i> L.	Küçük pıtrak, sarı zümbül.	377	59	IIA1, IVA, VIA8	D	SS
16	APIACEAE	<i>Coriandrum sativum</i> L.	Kişniş, kişniş otu, kişkiş, kişkiş otu.	622	31, 34, 70	IA1, IB1, IA6, IIA1, VIA11	İ	SS
17	APIACEAE	<i>Echinophora tenuifolia</i> L. subsp. <i>sibthorpiana</i> (Guss.) Tutin	Tarhana otu, çörtük, turşu otu	623	1, 62	IA1, IA2, IB1, IB2, IA8, IB8, IIA1, IIB1	KİYGbH Lp	SS
18	APIACEAE	<i>Eryngium creticum</i> Lam.	Mavi diken, mor diken, mor köpek dikeni, mor köpek tikeni.	266, 297	44, 47	IA2, IVA, VIIA4		SS
19	APIACEAE	<i>Eryngium campestre</i> L.	Çörtük, çörtük, çörtük tikeni, çörtük dikeni, su bitrağı, köpek dikeni, köpek tikeni.	239	43, 44, 45	IA6, IA8, IIA1, IVA	Dİ	SS
20	APIACEAE	<i>Ferula communis</i> L.	Çarşır, çarşır otu, çakşır, çarşır göbeği	361, 615	56, 57	IA2, IA8, IA9, IIA1, IVA	KM	EA
21	APIACEAE	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Arap saçı, salkım saçak, rezene.	125, 126, 236, 367	30, 38, 57	IA1, IB1, IA4, IB4, IA7, IB7, IIA1, IIB1, VIA8, VIB8	YmİSLp	SS
22	APIACEAE	<i>Heracleum platytaenium</i> Boiss.	Ayıkulağı, ayıgöbeği, tavşan otu, su pıtrağı otu.	30, 31, 357	11, 57	IA1, IIA1, VIIA5	İLo	SS
23	APIACEAE	<i>Scandix pecten-veneris</i> L.	Kişkiş, kişniş, kişniş otu, kişkiş otu.	624	1, 16, 17, 34	IA1, IA4, IA8, IIA1, IVA	İ	SS
24	APOCYNAC EAE	<i>Nerium oleander</i> L.	Acı hayıt, deli hayıt, acı ağaç, patlançeç, zakkum	253, 379	41, 59, 65	IIA1, IIA2, VA1, VIA1, VIA8, VIA10, VIIA3, VIIA4.	SüDBnİ	SS
25	ARACEAE	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott	Yılan pancarı, yılanbesi, yılan burçağı, yılan burçağı, yılan burçağı otu, yılan başı, yılan darısı, yılan otu.	131, 247	30, 34, 39, 71	IA2, IIA1, IIA2, VIIA1, VIIA3, VIIA4	DLpTbY m	SS
26	ASTERACE AE	<i>Achillea nobilis</i> L. subsp. <i>sipylea</i> (O.Schwarz) Basler	Ayvadana, aslan bıyığı, civanperçemi	209, 354	7, 34, 57	IIA1, IIA2, VA1, VIA8, VIB8	TyDİ	SS
27	ASTERACE AE	<i>Anthemis tinctoria</i> L.	Sarıpat, sarıpatatya, sarıçiçek, sarıpatatça.	206, 316	34, 51	IIA1, IVA, VA1, VA7, VIA8, VIA16, VIIA5.	İ	SS
28	ASTERACE AE	<i>Arctium minus</i> (Hill) Bernh.	Nallı pıtrak, nallı pıtrak otu, nallı bitrak otu, bitrak, bitrak, pıtrak, pıtrak.	626	34	IIA1	DLp	SS
29	ASTERACE AE	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Karhan, garhan, karhan otu, garhan otu, karahan, karahan kökü, pamucuk, pelin otu, acı pelin.	627	31, 42, 43, 44	IIA1, IIIA	İLo	SS
30	ASTERACE AE	<i>Calendula arvensis</i> L.	Göbekli, göbekli nergis, nergis otu, dağ nergizi, portakal nergisi, nergis, öküz gözü.	78, 79, 541	22, 23, 71	IIA1, VIA8	TyLpLoİ Bn	SS
31	ASTERACE AE	<i>Cardopatum corymbosum</i> (L.) Pers.	Mavi diken, mavi tiken, eşek kengeri.	267, 298	44, 47	IA2, IIA1, IIA2, VIIA3	İBn	SS
32	ASTERACE AE	<i>Carduus nutans</i> L. subsp. <i>leiophyllus</i> (Petrovič) Stoj. & Stef.	Deve kengeri, eşek kengeri, kangal dikeni.	127, 214, 318	30, 34, 51	IA2, IIA1, IVA	İBn	SS
33	ASTERACE AE	<i>Centaurea cyanus</i> L.	Oğlan düğümü, düğüm, oğlan çiçeği, dağ karanfili, peygamber çiçeği	212, 278, 300, 308, 327, 400	34, 45, 47, 50, 52, 61	IIA1, IIIA	İLoY	SS
34	ASTERACE AE	<i>Centaurea urvillei</i> DC. subsp. <i>armata</i> Wagenitz	Kipri tikeni, bodur tiken, eşek kengeri, deve dikeni, kozak otu, kenker.	322, 323, 534	51, 78	IA1, IIA1, IVA, VIA13	İ	SS
35	ASTERACE AE	<i>Centaurea virgata</i> Lam.	Oğlan düğümü, oğlan çiçeği, peygamber çiçeği.	375	59	IIA1, IVA, VA4	İ	SS
36	ASTERACE AE	<i>Chondrilla juncea</i> L.	Karakavuk	679	34	IA9, IIA1, VIIA3	B	SS
37	ASTERACE AE	<i>Chrysanthemum segetum</i> L.	Sarı papatya, sarı pat, dağ nergisi, sarı çiçek.	199, 486, 519	24, 34, 74, 76	IA1, IIA1, VIA8, VIB8	Lp	SS
38	ASTERACE AE	<i>Cichorium intybus</i> L.	Karakavuk, hindiba, hindibağ, acı marul.	292	45	IA1, IA7, IA9, IIA1, IVA	İBnLoD Ym	SS
39	ASTERACE AE	<i>Cnicus benedictus</i> L.	Devedikeni, şevketi bostan, şevketi bostan otu, mezar zambağı, dağ zambağı.	563	34, 75	IA2, IA8, IIA1, VIA8	İ	SS

40	ASTERACE AE	<i>Cynara scolymus</i> L.	Enginar	448		IB6, IIB1	D	SS
41	ASTERACE AE	<i>Erigeron cilicicus</i> Boiss. ex Vierh	Süprüge otu, süprütge otu, süküрге otu, kokar ot.	575, 592	31, 75	IVA, VA4, VB4, VIIA1		SS
42	ASTERACE AE	<i>Helianthus annuus</i> L.	Günebakan, günbakan, ayçiçek, ayçekirdeği, çekirdek.	628	45, 61	IB4, IIB1, IIIB, IVB	Syl	SS
43	ASTERACE AE	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer elması	290	45	IA3, IB3, IIA1, IIB1	Ym	SS
44	ASTERACE AE	<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench	Gözlübaba, gözlübaba otu, daşdüşüren, daşdüşüren ot, altın otu, kaya otu, üzümtük.	629	50, 70, 84, 86	IIA1, VA7, VIA8	İ	SS
45	ASTERACE AE	<i>Inula graveolens</i> (L.) Desf.	Kokarot, kokar otu, kokulu ot, su otu, andız otu, kefen otu.	434	66	IIA1, IVA, VIIA3	D	SS
46	ASTERACE AE	<i>Lactuca sativa</i> L.	Marul, göbekli marul, kıvırcık marul, düz marul.	64	16	IB1, IIB1	S	SS
47	ASTERACE AE	<i>Lactuca serriola</i> L.	Acı marul, deli marul, sütlü marul, eşek marulu, eşek helvası.	341, 499	55, 75	IA1, IA2, IIA1, IIA2, IVA	SD	SS
48	ASTERACE AE	<i>Lapsana communis</i> L.	Tavşan salatası, tavşan ekmeği, şebrek, yabancı marul.	309, 388	50, 59	IA1, IIA1, IVA	Lp	SS
49	ASTERACE AE	<i>Logfia arvensis</i> (L.) Holvb.	Paryavşan otu, paryavşan	315	42, 50, 51	IIA1, IIA2	BkLpİ	SS
50	ASTERACE AE	<i>Matricaria chamomilla</i> L.	Papatya, payatya otu, papatça, pobeş, koyungözü.	194, 494	34, 75	IA7, IIA1, VA1, VIA8, VIA16, VIIA5	İBnBh	SS
51	ASTERACE AE	<i>Onopordum myriacanthum</i> Boiss.	Eşek kengeri, eşek kengeri, eşek kengeli, eşek kengeli, eşek dikeni, kızdiken, sarı diken.	230	37, 51	IA2, IIA1, IVA	İ	SS
52	ASTERACE AE	<i>Pallenis spinosa</i> (L.) Cass.	Nalçeken, dağ nergizi, sarı papatya.	256	42	IIA1, VA4, VB4	Lpl	SS
53	ASTERACE AE	<i>Picnomon acarna</i> (L.) Cass.	Çakırdiken, malyar.	373	59	IIA1, IVA	Ymİ	SS
54	ASTERACE AE	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	Şevketi bostan, sarıtken, diken pamuğu, kegecen, kegecen.	238	39	IA1, IIA1, IVA	İD	SS
55	ASTERACE AE	<i>Senecio vulgaris</i> L.	Kül tiken, sütlüce, serçe otu, kuş otu, kanarya otu.	682	32, 43, 66	IIA1, IIA2, IVA	İ	SS
56	ASTERACE AE	<i>Silybum marianum</i> L.	Kenger, sütlü kenger, sütlü kengel, deve diken, deve kengeli, sütlü, sütlüdiken, tiken, diken.	102, 198	28, 34	IA2, IIA1, VIA8	Ymİ	SS
57	ASTERACE AE	<i>Tragopogon dubius</i> Scop.	Yemlik, tekeotu, tekesakalı, keçisakalı, üfürcek, uçurcek, sütlü ot.	184, 326	34, 52	IA2, IA9, IVA		SS
58	ASTERACE AE	<i>Tussilago farfara</i> L.	Devetabanı, öksürük otu.	631	31	IA1, IIA1, IVA	İ	SS
59	ASTERACE AE	<i>Xanthium spinosum</i> L.	Pıtrak diken, pıtrak tiken, deve tiken, pıtrak.	435	66	IIA1, VIA13	D	SS
60	ASTERACE AE	<i>Xanthium strumarium</i> L.	Domuz pıtrağı, pıtrak, sıraca otu.	291	45	IA4, IIA1, VIA18	D	SS
61	BORAGINA CEAE	<i>Alkanna orientalis</i> (L.) Boiss. var. <i>orientalis</i>	Tospaa otu, tospaa otu, tospağa otu, alkanlı, topaça, gırkısarak.	146	31, 75	IA6, IVA, VIA13		SS
62	BORAGINA CEAE	<i>Anchusa azurea</i> Mill. var. <i>azurea</i>	Mor çiçek, tatlı dili, tatlı dil.	167, 168, 169, 170	33, 74	IA6, IIA1, IVA, VIA13	Lp	SS
63	BORAGINA CEAE	<i>Cynoglossum creticum</i> Mill.	Köpek dili, köpek otu, kırk damar otu.	89, 90	24	IA6, IIA1	LoLp	GT
64	BORAGINA CEAE	<i>Echium italicum</i> L.	Kıllica, dikenli ot.	228, 229, 381, 478	37, 59, 74	IA6, IIA1, IVA	DBn	SS
65	BORAGINA CEAE	<i>Heliotropium europaeum</i> L.	Bostan otu, sirken, siğılotu, deli sirken, pampul, pambul, pampul otu.	413	64	IIA1, IVA, VIA13	İLoLp	SS
66	BRASSICAC EAE	<i>Alyssum murale</i> Waldst. & Kit. subsp. <i>murale</i> var. <i>murale</i>	Nohudak, kuduzotu, deliotu, paryavşağı, sarı çiçek.	386	59	IA1, IIA1, IVA	İ	SS
67	BRASSICAC EAE	<i>Brassica oleracea</i> L. var. <i>capitata</i>	Lahana, beyaz lahana, kelem	683	31, 34, 71	IB1, IIB1, IVB, VIB11	DLpSBn	SS
68	BRASSICAC EAE	<i>Brassica rapa</i> L. subsp. <i>campestris</i> (L.) Clapham	Şalgam, çalgam, yem şalgamı, yem pancarı, beyaz pancar, şalgam turpu, şalgam otu.	684	17, 30	IB2, IIB1, IIB2, IVB	SpD	SS

69	BRASSICACEAE	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Övez otu, tahtacı otu, muska, muska otu, tuzluca, tuzluca otu.	35, 58, 116, 217	11, 15, 24, 34, 65, 75	IB1, IIB1, IIB2, IVB, VB7	Lp	SS
70	BRASSICACEAE	<i>Cheiranthus cheiri</i> L.	Sarı şepboy, sarı şebboy, şebboy, şepboy, şepboy, aşk merdiveni.	685	20	IIB1, IIB2, VIB8	İ	SS
71	BRASSICACEAE	<i>Eruca sativa</i> Mill.	Roka	62, 74	16, 20	IB1, IIB1, IVB	S	SS
72	BRASSICACEAE	<i>Lepidium sativum</i> L.	Tere, tereotu, oklubaş, toklubaşı, iyit, sütlü ot.	634	20, 61	IB1, IIB1, IVB	DMS	SS
73	BRASSICACEAE	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.	Su gédimesi, dere gédimesi, gédime, gadime, kaz aya, gaz aya.	687	23, 50	IA1, IIA1	YS	SS
74	BRASSICACEAE	<i>Raphanus sativus</i> L.	Turp, turp otu, yabancı turp otu, deli turp otu	151, 152, 191, 216	31, 34	IB1, IB3, IIB1, IVB, VIB1	SSpYm	SS
75	BRASSICACEAE	<i>Sinapis arvensis</i> L.	Yabani hardal, delice hardal, hardal rokası.	190	34	IA1, IIA1, IVA	DPv	SS
76	CAMPANULACEAE	<i>Asyneuma limoniifolium</i> (L.) Janch. subsp. <i>limoniifolium</i>	Tavşan kulağı	525	71, 81	IA2, IVA, VA4		SS
77	CAMPANULACEAE	<i>Campanula lyrata</i> Lam. subsp. <i>lyrata</i>	Çan çiçeği, bal çiçeği.	202, 468, 476	34, 59, 72	IA6, IIA1, IVA	İ	AÇ
78	CAPPARACEAE	<i>Capparis spinosa</i> L. var. <i>spinosa</i>	Gebre, gebere, kapari, kedi tırnağı, kındıra.	234, 263, 296	38, 43, 47	IA4, IIA1, IVA	DLpS	SS
79	CAPRIFOLIACEAE	<i>Sambucus nigra</i> L.	Köpek üzümü, mürver, mülver.	387, 516	59, 76	IA4, IIA1, VIA9	SpDLv	SS
80	CARYOPHYLLACEAE	<i>Agrostemma githago</i> L.	Karamuk, karamık, katır otu.	282, 457	45, 70	IIA1, VIA8, VIIA1	D	SS
81	CARYOPHYLLACEAE	<i>Dianthus zonatus</i> Fenzl var. <i>zonatus</i>	Dağkaranfili, karanfil, küçük karanfil çiçeği.	611	51	IIA1, IVA, VIA8, VIA16	İLo	SS
82	CARYOPHYLLACEAE	<i>Petrorhagia dubia</i> (Raf.) G.López & Romo	Çekme	334	53	IA9, IVA, VIA13		SS
83	CARYOPHYLLACEAE	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill. subsp. <i>media</i>	Kuş otu, urganlık	103	28	IA1, IIA1, IVA	İ	SS
84	CHENOPODIACEAE	<i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>vulgaris</i>	Pancar, şeker pancarı, soğan.	66, 67	17	IB3, IVB		SS
85	CHENOPODIACEAE	<i>Beta vulgaris</i> L. subsp. <i>cicla</i> (L.) Schübl. & G.Martens	Pazı, ekin	636	30, 76	IB1, IVB		SS
86	CHENOPODIACEAE	<i>Chenopodium botrys</i> L.	Kokulu ot, kokar ot, sivrisinek otu, yabancı ot.	197, 287, 414	34, 45, 64, 66	IIA1, VIA10, VIIA1, VIIA3	Lp	SS
87	CHENOPODIACEAE	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	Sirken, sirken otu, yağlıca, yağlıca otu, akıllı sirken, deli sirken, deli yağlıca.	246	39	IA1, IA2, IVA, VIA1		EA
88	CISTACEAE	<i>Cistus creticus</i> L.	Pambulcuk, pamucuk, pamukçuk, pamukla otu, çoban çırası, karahan, garahan, grahan, karahan kökü, garahan kökü.	77, 277, 472	21, 45, 50, 74	IIA1, IIIA, IVA, VIA16	TüDBn	SS
89	CISTACEAE	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Tavşanak, davşanak, tavşanak ağacı, davşanak ağacı, tavşancıl, davşancıl.	530	79	IIA1, IIIA, IVA, VIA13, VIA16	DLp	SS
90	CISTACEAE	<i>Helianthemum salicifolium</i> (L.) Mill.	Kayacık, demir ağacı	305	49	VA5, VA8		SS
91	CONVOLVULACEAE	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Sarmaşık, tarla sarmaşığı, toşbağa otu, toşpağa otu.	488, 504, 548	71, 75	IA1, IIA1, IVA	S	SS
92	CUCURBITACEAE	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne cv.	Yeleğen kabaa, yeleğen gabaa, bal gabaa, bal kabağı, emcelli kabağı, kaşıkçı kabağı, kaşıkçı kabaa, tatlı kabak, tatlı kabaa, sakız kabaa, sakız kabak.	689	20	IB4, IIB1	PvSp	SS
93	CUCURBITACEAE	<i>Cucumis melo</i> L. cv.	Kavun, gavun, kırkağaç kavunu, yeleğen kavunu, çavuşlar kavunu, kırlangıç kavunu, altınbaş kavunu.	690	34	IB4, IIB1, IVB, VIB13	S	SS
94	CUCURBITACEAE	<i>Cucumis sativus</i> L.	Salatalık, siğilli salatalık, acur.	691	31	IB4, IIB1	SMs	SS
95	CUCURBITACEAE	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	Cırtlak otu, cırtlak, cırtlavuk otu, eşek hıyarı, acı hıyar, cırtlavuk, ebuçeyil, ebuçeyil kavunu, deli kavun.	44.45	13	IIA1, IVA, VIIA3	SpKLo	SS

96	CUCURBIT ACEAE	<i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl.	Su gaba, su kabaa, su kabağı, kaşıkçı su kabaa, kaşıkçı su gaba.	693	20	IIB1, VB5, VB8, VIB6, VIB8, VIB11	Pv	SS
97	CUCURBIT ACEAE	<i>Momordica charantia</i> Descourt.	Kudretnarı, cennet narı, çenet narı, cenet narı.	618	77	IIB1	LpTyMr	SS
98	CYPERACE AE	<i>Cyperus rotundus</i> L.	Topalak otu, topalak.	235	64, 75	IA8, IIA1, IVA	İ	SS
99	DIOSCORE ACEAE	<i>Tamus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	Acı ot, sarmaşık, vicirne, mıcır, mıcık, bıçık, bıçık otu, kapırcık, kapırcuk, kedien, kediyen.	138, 139, 140, 141, 142	31	IA1, IA6, IIA1	YmSY	SS
100	DIPSACACE AE	<i>Knautia integrifolia</i> Bertol. var. <i>bidens</i> (Sm.) Borbas	Misk çiçeği	441, 444	66	IA2, IA6, IVA, VIA13		SS
101	EBENACEA	<i>Diospyros kaki</i> L.	Cennet elması, cennet hurması, hurma	10, 512	2, 76	IB4, IIB1	S	SS
102	ELAEAGNA CEAE	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	İğde	638	30	IA4, IIA1, IB4, IIB1	Bİ	SS
103	ELAEAGNA CEAE	<i>Hippophae rhamnoides</i> L. subsp. <i>caucasica</i> Rousi	Tesbih ağacı, tesbih otu, çırgan, çalı gagası.	639	30	IA4, IIA1, VA6	BLp	SS
104	EQUISETAC EAE	<i>Equisetum arvense</i> L.	Kırkkilit, kırkkilit, kırkkilit otu, kırkkilit otu.	617	50	IIA1	İLp	SS
105	ERICACEAE	<i>Erica manipuliflora</i> Salisb.	Püren, püren otu, süpürge otu, sükürtle otu, süpürtge otu.	55, 56, 57	15, 34	IIA1, IIIA, IVA, VA4, VB4	İ	SS
106	EUPHORBI ACEAE	<i>Euphorbia rigida</i> Bieb.	Sütlü, sütlü ot, sütleğen, sütleyen, sütleyen otu, süt diken, siğil otu, siil otu.	42, 108, 109, 304	12, 29, 49	IIA1, VIA7, VIIA1, VIIA3, VIIA4	SüDBn	SS
107	FABACEAE	<i>Acacia karroo</i> Hayne	Akasya, akasya ağacı.	695	33, 82	IIA1, IVA, VA5, VA8	İ	SS
108	FABACEAE	<i>Astragalus</i> spp.	Geven, dikenli geven, geven otu.	312	50	IIA1, IVA, VIA4, VIIA1, VIIA5	Y	SS
109	FABACEAE	<i>Cicer arietinum</i> L. cv.	Nohut, nohud, eşme nohutu, eşme nuhutu.	389	59	IB4, IIB1, IIB2	TYuKD	SS
110	FABACEAE	<i>Colutea cilicica</i> Boiss. & Balansa	Pat, patlangaç	641	71	IVA, VA5, VIA16		SS
111	FABACEAE	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L. var. <i>glandulifera</i> (Waldst. et Kit.) Boiss.	Meyan, meyan otu, meyen, neyen, oksanak otu.	250	40	IA9, IIA1, VA8	Dİ	SS
112	FABACEAE	<i>Lathyrus cicera</i> L.	Deli bakla, deli bezelye, keklik baklası, keklik otu.	347	55, 71	IA4, IB4, IIA1, VIA8	B	SS
113	FABACEAE	<i>Lupinus hispanicus</i> Boiss. et Reuter	Acıbakla	355	57	IA4, IIA1, VIIA1, VIIA4	B	SS
114	FABACEAE	<i>Medicago arabica</i> L.	Bıtrak	696	34, 31, 75	IIA1, IVA	İ	SS
115	FABACEAE	<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bartal.	Yonca, yonca orbiti, üçgen, üçgen yoncası, üçken yoncası.	135	30, 34	IA4, IA9, IVA, VIA8, VIA16		SS
116	FABACEAE	<i>Medicago polymorpha</i> L. var. <i>vulgaris</i> (Benth.) Shinnars	Bıtrak, yonca, üçgül.	128	30, 34	IIA1, IVA	İ	SS
117	FABACEAE	<i>Medicago sativa</i> L. subsp. <i>sativa</i>	Yonca, iyi yonca, eyi yonca, yemlik.	517	34, 76	IIA1, IIA2, IVA	Lp	SS
118	FABACEAE	<i>Spartium junceum</i> L.	Moruk, goruk, morok, mozok, dilfil, sirimsek, sinirsek otu, sirimsek otu	428	34, 48, 83	IIIA, IVA, VA4, VIA1, VIIA6		SS
119	FABACEAE	<i>Trifolium resupinatum</i> L. var. <i>resupinatum</i>	Tüylü üç gül, davşan kuyruğu, üçgül otu, pamuklu ot, yonca otu, dilfil, yabani gonca, yabani yonca.	205, 372	34, 59	IA6, IIA1, IVA	Lp	SS
120	FABACEAE	<i>Vicia faba</i> L.	Bakla, sakız bakla.	697	75	IA4, IIA1, IVA	YmS	SS
121	FABACEAE	<i>Vigna unguiculata</i> (L.) Walp. subsp. <i>unguiculata</i> cv.	Börülce, ak börülce, kara börülce, dindarlı börülcesi, yeleşen karnı kara, yeleşen garnı gara yemeklik börülcesi.	644	71	IB4, IIB1, IVB	KLpY	SS
122	FAGACEAE	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Kestane, kesne, kayrak kestane, kayrak kesnesi, sarı şeker kestane, sarı şeker kesne, aşı kestane, aşı kesne.	26, 27, 356	11, 57	IA4, IB4, IIA1, IIB1, VA5, VA8, VIA1, VIB1, VIA13, VIB13	İ	SS
123	FAGACEAE	<i>Quercus cerris</i> L. var. <i>cerris</i>	Çalı meşesi, uzgurt, deli azat meşesi, saçlı meşe.	1, 2, 590	1, 71	IIA1, IIIA, VA5, VA8	DLo	SS
124	FAGACEAE	<i>Quercus coccifera</i> L.	Pıynar, pınar, pıynar meşesi, pelit, azat peliti.	565	71	IIA1, IIIA, IVA, VA1, VA8	BD	SS

125	FAGACEAE	<i>Quercus infectoria</i> subsp. <i>veneris</i> (A.Kern.) Meikle	Çalı meşesi, çalı pelidi, kancık çalı, çalı, kancık meşe.	527	71	IIIA, IVA, VIA11		SS
126	FAGACEAE	<i>Quercus ithaburensi</i> Decnes subsp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge & Yalt.	Meşe, palamut, palamut meşesi, hakiki palamut, esas palamut, azat, çakır meşesi, azat meşesi, kabadal.	243, 591	39, 71	IIA1, IIIA, IVA, VA1, VA5, VA8	D	SS
127	GERANIACEAE	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér.	Leylek kakacı, leylek kagacı, leylek kakacı, kocakarı iğnesi, iğnelik, meleyte, leylek gagası.	83, 84	25, 26	IA1, IVA, VIA16		SS
128	HYPERICACEAE	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Katran, katran otu, gatran, gatran otu, gangren otu, kangren otu, gantrıan, kantrıan, kantoran, kantoron, kantoron otu, sarkantaron.	223, 302, 303	37, 39, 48, 55, 47	IIA1, IIA2, VIIA1, VIIA3	LpTyİ	SS
129	HYPERICACEAE	<i>Hypericum triquetrifolium</i> Turra	Kızılıcık, kızılıcık otu, kantoron otu, kantoron, sarı kantoron.	244, 344	39, 55	IIA1, VIIA1, VIIA4	İ	SS
130	IRIDACEAE	<i>Crocus flavus</i> Weston subsp. <i>dissectus</i> T. Baytop et Mathew	Çiğdem, sarıçiğdem, dildombak, kardelen, zambak.	647	8, 71	IA2, IVA, VIA8		SS
131	IRIDACEAE	<i>Iris germanica</i> L.	Mavruz, mavruz çiçeği, urfaa, parsa, arapsaçı.	469	73	IA2, VIA8, VIA18		SS
132	JUGLANDACEAE	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz	208, 260, 461	34, 42, 71	IA4, IB4, IIA1, IIIA, VA1, VA5, VA8, VIA6, VIA7, VIIA3	DBLpBn	SS
133	JUNCACEAE	<i>Juncus inflexus</i> L.	Kova otu, kofaotu, saz, saz otu.	269, 280	44, 45	IIA1, IIIA, VA2, VA3, VA8, VIA16	DBnLo	SS
134	LAMIACEAE	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>cariensis</i> (Boiss.) Rozeira	Karabaş, karabaş kekiği, çalı kekiği, mor kekik.	431	65	IA8, IIA1, VIA11	İ	SS
135	LAMIACEAE	<i>Marrubium rotundifolium</i> Boiss.	Yabani calba, bozot, şerefe kekiği, isse.	604	55	IIA1, IIA2, IVA	İY	EA
136	LAMIACEAE	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcang.	Limon otu, melisa.	532	71	IA1, IA8, IIA1	İ	SS
137	LAMIACEAE	<i>Mentha x piperita</i> L.	Nane, bahçe nanesi, nana.	76	20	IA1, IA8, IIA1	YmSBa KIBBn	SS
138	LAMIACEAE	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	Su nanesi, kokulu nane, yabani nane, yaban nanesi, nana, deli nana, yarpuz, su yarpuzu.	258, 349, 571	42, 55, 60	IA1, IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA8	İLp	SS
139	LAMIACEAE	<i>Mentha pulegium</i> L.	Yarpuz, peynir kekiği, kekik, kaya kekiği.	393	42, 60	IA1, IA7, IIA1, IVA	İ	SS
140	LAMIACEAE	<i>Nepeta viscida</i> Boiss.	Boz ot, kedi nanesi, kedi otu.	319, 467	51, 72	IA7, IIA2, VIA8, VIIA3		SS
141	LAMIACEAE	<i>Ocimum basilicum</i> L.	Feslihan, feslihen, fesleen, fesliğen, mesliğen, vesleğen.	651	34	IB8, IIB1, VIB8, VIB10, VIIB5	SLp	SS
142	LAMIACEAE	<i>Origanum majorana</i> L.	Mercanköşk, nane kekiği	99, 219, 470	28, 36, 74	IA8, IIA1	İK	EA
143	LAMIACEAE	<i>Origanum onites</i> L.	Kırkbaş kekik, tokalı kekik, bilya kekik, karakekik, topbaş kekik, tobbaş kekik, akbaşlı, akbaşlı kekik, kaya kekiği, koca kekik, eşek kekiği, arı kekiği.	70, 232, 252, 272, 471	19, 37, 41, 44, 74	IA7, IA8, IA9, IIA1, VIA2, VIA10, VIA11, VIA13	İKA	EA
144	LAMIACEAE	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>viride</i> (Boiss.) Hayek	Kaya kekiği, taş kekik, kokulu kekik, sarı kekik, tapan kekiği, yayla kekiği.	70, 71, 94	19, 27	IA8, IIA1, VIA10, VIA11	İKLoYG	EA
145	LAMIACEAE	<i>Phlomis nissolii</i> L.	Sarı şalba, sarı calba, calba	233, 578	31, 37	IIA1, IVA, VIA13	İ	EA
146	LAMIACEAE	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Biberiye, biberiye otu, kuşdili, kuşdili otu.	175, 176	33	IIB1, VIB13, VIB1, VIIB5	İD	SS
147	LAMIACEAE	<i>Salvia cryptantha</i> Montbret et Aucher ex Bentham	Kara ot, garaot, garaod.	652	50	IIA1	KİYS	EA
148	LAMIACEAE	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	Yakı otu, yakı şablasi, yakı şablasi, yaka çalpası, yaka calpası, şalpa, şabıla, sancı otu, ellik otu, kancık şalba, boşcapula.	36, 324, 328, 359	11, 52, 53, 57	IA7, IA8, IIA1	LpİBkK YGLoBn	EA
149	LAMIACEAE	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	Dağkekiği, karakekik, arı kekiği.	406, 529	12, 44, 63, 71	IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA13	İ	EA

150	LAMIACEAE	<i>Sideritis tmolea</i> P.H.Davis	Yakı otu, yakı şalbası, yakı şablası, sarı çiçekli yakı otu, sarı çiçekli yakı şablası.	598	50, 55	IA7, IIA1	İLpY	EA
151	LAMIACEAE	<i>Stachys cretica</i> L. subsp. <i>smyrnaea</i> Rech. f.	Boz ot, sarı çiçekli kekik.	186, 608	34, 37, 50	IA7, IIA1	İLpY	EA
152	LAMIACEAE	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	İnce kekik, sivri kekik, mor kekik, kokulu kekik, karakkekik, karabaş kekik, zahter, zahter kekiği, dağ kekiği.	16, 222, 261, 567	6, 37, 42, 81	IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA2, VIA13	AI	SS
153	LAMIACEAE	<i>Coridothymus</i> <i>capitatus</i> (L.) Reichb. Fil.	Kekik, beyaz kekik	653	73	IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA13	İ	SS
154	LAMIACEAE	<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>lycaonicus</i> (Celak.)	Bodur kekik, kaya kekiği	331	53	IIA1, IVA, VIA2, VIA13	AI	SS
155	LAMIACEAE	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>cleonioides</i> (Boiss.) P.H.Davis.	Nane kekiği, naneli kekik, mor kekik.	396	53, 60	IA7, IIA1, IVA, VIA13	İ	SS
156	LAMIACEAE	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>taurica</i>	Nane kekiği, naneli kekik, mor kekik.	330, 436, 540	53, 60, 79	IA7, IIA1, IVA, VIA13	İ	SS
157	LAMIACEAE	<i>Ziziphora tenuior</i> L.	Nane kekiği, mor kekik	443	1, 53	IA7, IIA1, IVA	İLp	SS
158	LAURACEAE	<i>Laurus nobilis</i> L.	Defne	445	67	IA8, IIA1, VIA2	DLpSyM r	SS
159	LILIACEAE	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	Pırasa, pırasa, kalem pırasa.	65	17, 71	IB1, IB2, IIB1, IVB	YmD	SS
160	LILIACEAE	<i>Allium cepa</i> L.	Soğan, sovan.	61, 580	16, 20, 31	IB1, IB2, IB3, IIB1, IVB	YSpKDS LpMBh	SS
161	LILIACEAE	<i>Allium sativum</i> L.	Sarımsak, sarımsak	701	55	IB8, IIB1, VIB6	TbMKIS pBaLp	SS
162	LILIACEAE	<i>Allium scorodoprasum</i> L. subsp. <i>rotundum</i> (L.) Stearn	Yabani sarımsak, yabani sarımsak, delice sarımsak, deli sarımsak, köpek soğanı, köpek sovanı.	333, 365	53, 57	IA2, IIA1, IVA, VIA8	SpYm	AÇ
163	LILIACEAE	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Kediyen, kedi kuyruğu, tilki kuyruğu, kuşkonmaz, tesbihdalı	143, 144, 145, 276, 424, 460	31, 45, 34, 71	IA6, IIA1, IVA	MrlYm	SS
164	LILIACEAE	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Kiriş otu, çiriş otu, kiriş, kişniş, kişniş otu, çiriş, nini kireç, hacivat- karagöz.	158	32	IA2, IIA1, IVA, VIA4, VIA8	D	SS
165	LILIACEAE	<i>Colchicum micaceum</i> K.Perss	Acı çiğdem, güz çiğdemi, katır turnaa, gatır turnaa, gatır turnağı.	20	8, 31	VIA8, VIIA3, VIIA4		SS
166	LILIACEAE	<i>Ornithogalum</i> <i>armeniaceum</i> Baker	Köpek sovanı, köpek soğanı, beyaz sümbül, ada soğanı, yoğurtcuk otu.	465	72	IIA1, VIA8	Lp	SS
167	LILIACEAE	<i>Ornithogalum</i> <i>umbellatum</i> L.	Köpek soğanı, köremine, ada soğanı, yoğurtcuk otu.	124, 174, 455	22, 33, 68	IA2, IIA1, IIA2, IVA	LpM	SS
168	LILIACEAE	<i>Polygonatum</i> <i>multiflorum</i> (L) All.	Kangiren otu, kangren otu, gangren otu.	658	60	IIA1	DTy	SS
169	LORANTHA CEAE	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	Burç, buruç, armut burçu, ahlat burçu, ahlat puruncu, çam purucu, çam puruncu, çam puruşu, çam burcu, güvelek, puruç, puruş, ahlak, öksü otu, ökse otu.	91, 92, 93, 463	26, 72	IIA1	Dyu	SS
170	MALVACEAE	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegömeci, ebegömeci, gömeç, ebi gömeç otu.	489	70, 75	IA1, IIA1, IIA2, IVA	YmİYuG	SS
171	MALVACEAE	<i>Alcea biennis</i> Winterl	Gülhatmi, gülfatma, fatmagülü, üvendere, peygamber otu.	29, 106, 279, 220, 237	11, 29, 45, 37, 38	IA4, IIA1, IVA, VA1	İ	SS
172	MORACEAE	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>rupestris</i> (Hauskn. ex Boiss.) Browicz	İncir, yemiş, kuruyemiş, yemişen, süt incir, ak yemiş, beyaz incir, sarılop, karalop incir, karayemiş, garayemiş, yediveren incir.	554	76	IA4, IB4, IIA1, IIB1, VA5, VB5, VIA6, VIA16	KBSüLo Lp	SS
173	MORACEAE	<i>Morus alba</i> L.	Dut, beyaz dut, ak dut.	660	65, 76	IA4, IIA1	SpİB	SS
174	MORACEAE	<i>Morus nigra</i> L.	Dut, kara dut, gara dut.	544	76	IA4, IIA1, IVA	SpD	SS
175	MYRTACEAE	<i>Myrtus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	Mersin	662	72	IA4, IIA1, VIA1, VIB1, VIA6	SPv	SS
176	OLEACEAE	<i>Fraxinus ornus</i> L. subsp. <i>ornus</i>	Kuşbudak, kuşbudak ağacı, karadal.	663	73	IVA, VA5, VA8		SS

177	OLEACEAE	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	Zeytin, zeytin ağacı, gemlik zeytini, trilya, eşek zeytini, domat, yasemin, edremit, taze fişkın (zeytin filizi).	9, 54, 51, 53, 52	1, 15, 34	IB6, IIB1, VB5, VB6, VIB2, VIB12	KBhSyY LoIMr	SS
178	OLEACEAE	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Kesme, akçekesme, akçekesme, yalancı ihlamur, taş ihlamuru	299	33, 47	IIA1, IIA2, IIB1, IIB2, VIB1, VIB8	DYu	SS
179	OLEACEAE	<i>Syringa vulgaris</i> L.	Leylak	161, 453	33, 45, 46, 68, 83	IVB, VIB1, VIB2, VIB8		SS
180	ORCHIDACEAE	<i>Orchis mascula</i> (L.) L. subsp. <i>pinetorum</i> (Boiss. et Kotschy) G. Camus	Dildamak otu, çam dildamağı, çam dildamak otu, salep otu, dondurma otu.	664	71	IA7, IA9, IVA, VIA8		SS
181	OROBANCHACEAE	<i>Orobanche</i> subsp.	Canavar otu, dağ sümbülü, buhar otu.	351	56, 63	IIA1, VIIA1, VIIA3	İ	SS
182	OXALIDACEAE	<i>Oxalis corniculata</i> L.	Ekşi yonca.	510	76	IA1, IA2, IB1, IB2, VIA8, VIB8	İ	SS
183	PAPAVERACEAE	<i>Chelidonium majus</i> L.	Siğil otu, bostan otu.	665	23, 30	IIA1	İLoYm	SS
184	PAPAVERACEAE	<i>Papaver argemone</i> L. subsp. <i>argemone</i>	Gelincik, gelneli, gelineli, lale otu, kelemli, kapurcuk.	193, 507	34, 75	IA1, IIA1	SYmLp MrPvIY	SS
185	PAPAVERACEAE	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>Somniferum</i> cv.	Haşhaş, haşhaş kozağı, afyon, afyon çiçeği, ezmelik haşhaş, yeleşen mavi, yeleşen mavi haşhaş.	666	30, 72	IIB1	LpDG	SS
186	PEDALIACEAE	<i>Sesamum indicum</i> L. cv.	Susam, dadağı susamı, eşme susamı, yeleşen susamı.	703	16, 30, 72	IB4, IIB2, VB1, VIB2	SyLpYL o	SS
187	PLANTAGINACEAE	<i>Plantago major</i> L. subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange	Sinir otu, sinirlot, kırksinir otu, kırkdamar otu, çiban otu.	366	35, 57	IIA1	LpYİS	SS
188	PLATANACEAE	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar, çınar ağacı	454, 562	68, 82	IA7, IIA1, IIA2, VA5, VA8, VIA1, VIA9, VIIA3	İYDLo	SS
189	POACEAE	<i>Arundo donax</i> L.	Kargı, kamış	432	3, 66	VA2, VA3, VA5, VA8		SS
190	POACEAE	<i>Avena barbata</i> Pott ex Link subsp. <i>barbata</i>	Yulaf, yabani yulaf, yulaf otu.	667	31, 74, 81	IIA1, IIA2, IVA, VIA16	İ	SS
191	POACEAE	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould subsp. <i>repens</i>	Ayrıkotu, ayrık, çayır, çayırotu	86, 289, 374, 415, 416, 437	23, 66	IIA1, IIA2, IVA	Kİ	SS
192	POACEAE	<i>Hordeum vulgare</i> L. cv.	Arpa, tokak arpası, yeleşen altı yelek akça arpa.	606	23, 64, 75	IIB1, IIB2, IVB, VIB6	KYİLp	SS
193	POACEAE	<i>Lathyrus sativus</i> L.	Burçak	668	31	IIB1 IIB2, IVB	PvLpYK	SS
194	POACEAE	<i>Secale cereale</i> L. var. <i>cerale</i>	Çavdar	707	31	IB4, IIB1, IIB2, IVB, VB8	KİM	SS
195	POACEAE	<i>Triticum turgidum</i> Steud. cv.	Buğday, sarı buğday, makarnalık buğday, makarnalık sarı buğday.	523	79	IB4, IIB1, IIB2, IVB	İLpMrK	SS
196	POACEAE	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i> cv.	Darı, mısır, alemşahlı mısır, yeleşen çitir darısı.	709	71	IB4, IIB1, IIB2, IVB	İ	SS
197	POLYGONACEAE	<i>Polygonum aviculare</i> L.	Kuş otu, süpürge otu	3, 4, 394, 473	1, 60, 74	IA1, IIA1, IVA, VA4	İ	SS
198	POLYGONACEAE	<i>Rumex acetosella</i> L.	Kuzu kulağı, ekşi kulak, ilibada, ilibada otu.	462, 514	31, 34, 55, 71, 76	IA1, IIA1	SLp	SS
199	POLYGONACEAE	<i>Rumex crispus</i> L.	İlibada, ilibada otu, eşek ilibadası, eşek-kuzu kulağı, tefek.	720	30, 31, 34, 55, 76	IIA1, VA1	YBk	SS
200	PORTULACACEAE	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizlik, semizlik otu, temizlik, temizlik otu, semizotu, pazı.	422	34 75	IA1, IIA1, IVA, VIA18	SLp	SS
201	PRIMULACEAE	<i>Lysimachia punctata</i> L.	Horoz ibiği, sivri burun, karga otu, karga.	362	57	IIA1, VIA8, VIA13	PvLoBa	SS
202	PUNICACEAE	<i>Punica granatum</i> L.	Nar, inar, hicaz narı, hicaz inarı.	513, 545	76, 82	IB4, VB1, VIB6, VIB8	Sp	SS
203	RANUNCULACEAE	<i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariiformis</i> Rouy & Foucaud	Tatlı su gédimesi, tatlı su teresi, kaz aya, gaz aya	88, 442	23	IA1, IIA1	KY	SS
204	RHAMNACEAE	<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	Çaltı, çaltı diken	6, 248, 295	1, 40, 47	IIA1, VIA16	D	SS

205	RHAMNAC EAE	<i>Zizyphus jujuba</i> Mill.	Hinnap, hünnap, günnap, ginnap.	521	76	IIB1	BD	SS
206	ROSACEAE	<i>Amygdalus orientalis</i> Mill.	Payam, acıpayam, yabani badem, acıpadem, acıbadem, keçi bademi, keçi pademi.	262	43	IIA4, IIA1, IVA	BDBn	SS
207	ROSACEAE	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Kiraz, Napolyon kirazı, sapı kısa kirazı, ak kiraz, kara kiraz.	7	1, 64	IIB4, IIB1, VB5	DMPvİ	SS
208	ROSACEAE	<i>Cerasus mahaleb</i> (L.) Mill. var. <i>mahaleb</i>	Delikiraz, delice kiraz, idris, aşı kirazı, kuş kirazı, mahlep.	38	11	IA4, IIA1	B	SS
209	ROSACEAE	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. subsp. <i>monogyna</i>	Kızılçık, alıç, kızılalıç, kızılçık ağacı.	17, 18, 274, 407	7, 45, 63	IA4, IIA1	DB	SS
210	ROSACEAE	<i>Crataegus orientalis</i> Pallas ex M.Bieb. subsp. <i>orientalis</i>	Alıç, dikenli alıç, alıç, alış, yemiş, alıç toburcuğu, alış topurcuu.	19, 352	7, 56	IA4, IA7, IIA1, VA5, VA8	D	SS
211	ROSACEAE	<i>Cydonia oblonga</i> Mill. cv.	Ayva, ayva otu, ayva ağacı, ekme ayvası, eşme ayvası.	710	76	IB4, IIB1, VB1, VB7, VIB6, VIB8	İKYYuL oLp	SS
212	ROSACEAE	<i>Fragaria vesca</i> L.	Dağ çileği, deli çilek, kültür çileği.	363	57	IB4, IIB1	Lp	SS
213	ROSACEAE	<i>Malus domestica</i> Borkh.	Elma, kaya elması, yabani elma, acı elma, ekşi elma, domuz elması, donuz elması, doğuz elması, yeşil elma, yıldız elma, amasya elması, kış elması, elma golden, golden elması.	511	71, 76	IB4, IB7, IIB1	LpYB	SS
214	ROSACEAE	<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	Kayısı, kaysı, kaysı ağacı, zerdali kayısı, zerdali kaysı, şekerpare, şekerpare kayısı, şekerpare kaysı.	711	4, 75	IB4, IIB1, VIB4	B	SS
215	ROSACEAE	<i>Amygdalus communis</i> L.	Badem, badem ağacı, çağla, çağla badem, diş bademi.	48, 49	14, 15, 34	IB4, IIB1, IVB	B	SS
216	ROSACEAE	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb. subsp. <i>divaricata</i>	Delierik, dağ eriği.	348, 409	55, 63	IA4, IIA1, VIA4	B	SS
217	ROSACEAE	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall. subsp. <i>kotschyana</i> (Boiss.) Browicz	Ahlat, alhat, deli armut, yabani armut	226, 25	37, 10	IA4, IIA1, IIIA, IVA, VA3, VA5	Lp	SS
218	ROSACEAE	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu, itburnu, itgülü, yaban gülü, kozalak, kozalak ağacı.	22, 336	9, 53	IA4, IIA1, VIA1, VIA8	Dİ	SS
219	ROSACEAE	<i>Rosa damascena</i> Mill.	Gül, isparta gülü.	712	75	IB1, IIB1, VB8, VIB2, VIB8	TyLo	SS
220	ROSACEAE	<i>Rubus sanctus</i> Schreb.	Orman, orman üzümü, orman gülü, gür, kür, kür üzümü, gür üzümü, kocakız kürü, gocagız gürü, böğürtlen.	23	9, 31, 43, 61	IA4, IIA1	İDBBa	SS
221	RUBIACEA E	<i>Galium aparine</i> L.	Dilgana, dilganatan, yapışkan otu, yapışkan otu, yapışkan, yapşak, yapşak otu, sütlentik.	500, 564	25, 54, 75, 71	IA9, IIA1, VIIA3, VIIA9	D	SS
222	RUTACEAE	<i>Citrus limonum</i> (L.) Burm. f.	Limon ağacı, limon	446		IB4, IIB1	KİDSpB	SS
223	SALICACEA E	<i>Populus alba</i> L.	Kavak, kavak ağacı, akkavak, akça kavağı, beyaz kavak, kiprit kavağı.	479, 542	33, 82	IIA1, IIIA, VA5, VA8, VIA1	DLo	SS
224	SALICACEA E	<i>Populus tremula</i> L.	Kavak, titre kavak, kiprit, kiprit ağacı, at ağacı.	543	71, 82	IIIA, VA5, VA8, VIA1		SS
225	SALICACEA E	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt, söğüd, söğüt ağacı, aksöğüt, beyaz çam, sorkun.	713	20, 33, 82	IIA1, IIIA, VA5, VA8, VIA16	LpD	SS
226	SCROPHUL ARIACEAE	<i>Verbascum</i> spp.	Sığırkuyruğu, tozculak, tozluk, calba, kancık calba.	231, 245, 293, 398	37, 39, 46, 60	IIA1, IVA, VA4, VIA13, VIIA1	LoLpİ	SS
227	SOLANACE AE	<i>Capsicum annuum</i> L. cv.	Biber, yeşil biber, sivri biber, yeşil sivri biber, kırmızı biber, emcelli biberi, arnavut biberi, pul biber, acı biber, tatlı biber.	714	34	IB4, IB8, IIB1	SDBaSp	SS
228	SOLANACE AE	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Kurtluca, kulak otu, gulakotu.	241, 550	31, 39, 71	IIA1, IIA2, IVA, VIIA3	BhTü	SS

229	SOLANACEAE	<i>Nicotiana tabacum</i> L.	Tütün, karabağlar tütünü, sarabağlar tütünü.	566, 586	71	IB9, IIB1, VIB5	Pv	SS
230	SOLANACEAE	<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill. cv.	Domat, domates, dindarlı domatı, dindarlı domatesi, yerli domates, yerli domat, sera domatı, sera domatesi.	715	76	IB4, IIB1	SYmBn	SS
231	SOLANACEAE	<i>Solanum tuberosum</i> L.	Patates, pates, patis.	509	77	IB3, IIB1, IVB	LpBh	SS
232	TILIACEAE	<i>Tilia argentea</i> DC.	İhlamur, ihlamur ağacı.	14, 561	4, 82	IB7, IIB1	İKYmD Yu	SS
233	ULMACEAE	<i>Celtis australis</i> L.	Çıtlık, çitlembik, çitlenbik, menengeç, melengeç.	477	33	IA4, IIA1, VA5, VA7	B	SS
234	ULMACEAE	<i>Ulmus minor</i> Mill. subsp. <i>minor</i>	Karaağaç, garaaç, karıengeç.	68, 69, 585	18, 31	IIA1, VA5, VA8	Y	SS
235	URTICACEAE	<i>Urtica dioica</i> L.	Erkek çakır, eşek çakır, deli çakır, deli eşek ısırganı, alaisırgan, deve gicirgeni, dalagan, dalgan, dalak.	619	15, 31	IIA1	KDİBnL v	SS
236	URTICACEAE	<i>Urtica pilulifera</i> L.	Çakır, çalırh, çakırh ot, dalagan, dalgan, gicirgen, ısırgan, ısırgan otu.	59, 60, 148	15, 16, 24, 31, 34	IA1, IA2, IA4, IIA1	İSMBnG	AÇ
237	URTICACEAE	<i>Urtica urens</i> L.	Akıllı gicirgen, akıllı çakır, küçük çakır, küçük dalagan.	119, 120	20, 24, 34, 44, 45, 64	IA1, IA2, IA4, IIA1	İ	SS
238	VERBENACEAE	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt, hayıt otu, ayıt, hayık.	268, 283, 412	44, 45, 64	IIA1, IIIA, VA3, VIA13	SpKDY BaLp	SS
239	VITACEAE	<i>Vitis vinifera</i> L. cv.	Asma, üzüm, sultaniye üzüm, çekirdekli üzüm, kırmızı üzüm, kara üzüm, gara üzüm, erkenci, erkenci üzüm, süperyol, süperyol üzüm, şaraplık üzüm, alfons, alfons üzüm.	8, 192, 549	1, 34, 71, 75	IB1, IB4, IB9, IIB1, IIB2, IIIB, IVB, VIB6, VIB11, VB15	SpLolK YBMr	SS
240	ZYGOPHYLLACEAE	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik, üzerlikotu, özeğelik, nazarlık, nazarlık otu.	384, 485	59, 74	IIA1, IIA2, VA7, VIA6	DYmLp	SS
241	ZYGOPHYLLACEAE	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Çoban çökerten, demirdikeni, demir pıtrağı, demir bıtırağı, kızılback, demirotu.	325, 429, 491	34, 64, 75	IIA1, IIA2	DLoK	SS

(Herb No: Herbaryum numarası, Kull. Şekli: Kullanım Şekli, LOK: Lokalite, DET: Determinant-Teşhis eden)

4.4 Araştırma Alanında Tesbit Edilen Yenilebilir Mantar Çeşitleri

Alaşehir ve çevresinde yapılan etnobotanik çalışmalar süresince yöre halkı tarafından toplanan ve gıda olarak tüketilen 23 mantar çeşiti tespit edilmiştir (**Tablo 4.2**). Ayrıca 14 mantar çeşidinin de çalışma alanında bolca yetiştiği ancak zehirli olduğu yada insan ve hayvanlar tarafından seilmeyip kullanılmadığı kaydedilmiştir (**Tablo 4.3**).

Tablo 4.2: Yörede Yenilen Mantar Çeşitleri.

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YEREL ADLARI	KULL. KODU	ÖRNEK NO	LOK
AGARICACEAE	<i>Agaricus campestris</i> Schwein. 1822	Çim, çimen, karaburun mantarı	IA5	11	33, 85
	<i>Coprinus atramentarius</i> (Bull.) Fr. 1838	Karacaoğlan mantarı	IA5	33, 34	55, 56
	<i>Coprinus comatus</i> (O.F. Müll.) Pers. 1797	Posteki mantarı	IA5	35	56
	<i>Leucoagaricus leucothites</i> (Vittad.) M. M. Moser ex Bon 1977	Çim, çimen mantarı.	IA5	11	85
	<i>Lepiota procera</i> (Scop.) Gray 1821	Dede börek, dede börek.	IA5	45, 46, 47	30, 31
BOLETACEAE	<i>Boletus aereus</i> Bull. 1789	Çörek, esmer çörek, sarı çörek mantarı	IA5	28	21
CANTHARELLACEAE	<i>Cantharellus cibarius</i> Fr. 1821	Çıntar	IA5	30, 31	20, 71
GOMPHIDIACEAE	<i>Chroogomphus rutilus</i> (Schaeff.) O.K. Mill. 1964	Çam mantarı	IA5	32	33
HYDNACEAE	<i>Hydnum repandum</i> L. 1753	Çam mantarı	IA5	41, 42, 43	33
MARASMIACEAE	<i>Omphalotus olearius</i> (DC.) Singer 1948	Kırmızı ebistan mantarı	IA5	9	80
MORCHELLACEAE	<i>Morchella conica</i> var. <i>deliciosa</i> (Fr.) Cetto 1988	Kuzu göbeği	IA5	49	71, 72
	<i>Morchella elata</i> Fr. 1822	Kuzu göbeği	IA5	50	70, 71
	<i>Morchella esculenta</i> var. <i>rotunda</i> (Pers.) Sacc. 1889	Kuzu göbeği, göbek mantarı, tahtacı mantarı, köpektaşığı	IA5	1, 2, 3, 4	83
PLEUROTACEAE	<i>Pleurotus cornucopiae</i> (Paulet) Rolland 1910	Kavak mantarı	IA5	51, 52	33
	<i>Pleurotus ostreatus</i> (Jacq.) P. Kumm. 1871	Kavak mantarı	IA5	53	33
PSATHYRELLACEAE	<i>Psathyrella candolleana</i> (Fr.) Maire	Çim mantarı, çimen mantarı, çayır mantarı	IA5	12	85
RHIZOPOGONACEAE	<i>Rhizopogon luteolus</i> Krombh. 1846	Doluman	IA5	54	50
RUSSULACEAE	<i>Lactarius deliciosus</i> (L.) Gray 1821	Kırmızı ebistan, çıntar mantarı	IA5	5	84
	<i>Lactarius salmonicolor</i> R. Heim & Leclair 1953	Kırmızı ebistan	IA5	44	71
	<i>Russula delicatoides</i> J. Blum 1968	Beyaz ebistan	IA5	55	86
SPARASSIDACEAE	<i>Sparassis crispa</i> (Wulfen) Fr. 1821	Kuzu kursağı	IA5	56	30, 31
STROPHARIACEAE	<i>Agrocybe aegerita</i> (V. Brig.) Singer 1951	Kavas ebistanı, karakavak, kuzukulağı mantarı	IA5	6	33
	<i>Galerina marginata</i> (Batsch) Kühner 1935	Kavak mantarı	IA5	40	70

Tablo 4.3: Yörede Yenilmeyen Mantar Çeşitleri

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YEREL ADLARI	KULL. KODU	ÖRNEK NO	LOK
AGARICACEAE	<i>Bovista plumbea</i> Pers. 1795	Puf, tozkulak, osuruk, duman mantarı	VIIA3	10	33
	<i>Coprinus micaceus</i> (Bull.) Fr. 1838	Mürekkep mantarı	VIIA3	36, 37	65
	<i>Lycoperdon perlatum</i> Pers. 1796	Puf, tozkulak, osuruk, duman mantarı	VIIA3	48	33
AMANITACEAE	<i>Amanita caesarea</i> (Scop.) Pers. 1801	Sarı göbelek, sarımantar, altın yumurta mantarı	VIIA4	16, 17	20
AMANITACEAE	<i>Amanita muscaria</i> (L.) Lam. 1783	Kırmızı mantar	VIIA4	18, 19	21
AMANITACEAE	<i>Amanita pachycolea</i> D.E. Stuntz 1982	Deli mantar, gelincik mantarı	VIIA4	20, 21, 22	20
AMANITACEAE	<i>Amanita phalloides</i> (Vaill. ex Fr.) Link 1833	Amanita phalloides	VIIA4	23	20
AMANITACEAE	<i>Amanita rubescens</i> Pers. 1797	İnci mantarı	VIIA3	24, 25	71
AMANITACEAE	<i>Amanita verna</i> sensu Rea (1922)	Ölüm meleği mantarı	VIIA4	26, 27	73
BOLETACEAE	<i>Boletus luteus</i> Grev. 1825	Sümüksü mantar, danaburnu mantarı	VIIA3	29	72
FOMITOPSIDACEAE	<i>Fomitopsis pinicola</i> (Sw.) P. Karst. 1881	Ağaç mantarı	VIIA3	38, 39	33
POLYPORACEAE	<i>Trametes versicolor</i> (L.) Lloyd	Ağaç mantarı, beyaz çürükçül	VIIA3	7, 8	33
PSATHYRELLACEAE	<i>Coprinellus disseminatus</i> (Pers.) J.E. Lange 1938	Posteki mantarı, söbelen mantarı, çim mantarı, çimen mantarı, çayır mantarı	VIIA3	13	76
PYRONEMATACEAE	<i>Aleuria aurantia</i> (Pers.) Fuckel 1870	Kâse mantarı	VIIA4	14, 15	13

Şekil 4.266: Pazarda mantar (*Agaricus bisporus*) tezgahı (Kavaklıdere pazarı).

Şekil 4.267: Araziden çim mantarı (*Agaricus campestris*) toplanması. Alaşehir Avşar barajı-Mesire yeri mevki (lokalite 33).

Şekil 4.268: Kuzu kursağı (*Morchella esculenta* var. *rotunda*) ve kuzu göbeği (*Morchella elata*) (Lokalite 83 ve 70).

Şekil 4.269: Çıntar mantarı (*Cantharellus cibarius* Fr. 1821) ve Kırmızı ebistan mantarı (*Omphalotus olearius* (DC.) Singer 1948) (Lokalite 20 ve 80).

Şekil 4.270: Doluman mantarı (*Rhizopogon luteolus* Krombh. 1846) ve beyaz ebistan mantarı (*Russula delicatoides* J. Blum 1968) (Lokalite 54 ve 55).

4.5 Alaşehir'in Yöresel Tatları ve Yemek Çeşitliliği

Yörede doğadan toplanılan yabani otlardan ve kültürü yapılan bitkilerden çok farklı lezzetler hazırlanmaktadır. Yöredeki pazarlarda satılan ve salata, haşlama salata yada kavurma olarak tüketilen; karakavuk (*Cichorium intybus*), şevketibostan (*Cnicus benedictus*), yabani hardal (*Sinapis arvensis*), çakır (*Urtica pilulifera*), akıllı çakır (*Urtica urens*), lale otu (*Papaver argemone*), arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), su geedimesi (*Nasturtium officinale*), tilkiotu (*Asparagus acutifolius*), acıot (*Tamus communis*), ebegümeçi (*Malva sylvestris*), leylek kakacı (*Erodium cicutarium*), ve semizlik (*Portulaca olearacea*), sofralarda tüketilen yabani ot çeşitleridir. Ispanak (*Spinacia oleracea*), kereviz (*Apium graveolens*), lahana (*Brassica oleracea* var. *capitata*), turpotu (*Raphanus sativus*), pazı (*Beta vulgaris* subsp. *cicla*), fasulye (*Phaseolus vulgaris*), börülce (*Vigna unguiculata*), bakla (*Vicia faba*), kabak (*Cucurbita moschata*) ise yörede en çok yemeği yapılan kültür bitkileridir. Araştırma alanında, yukarıda sayılan yabani ve kültürü yapılan ot yemeklerinin dışında, başka geleneksel tatlar da bulunmaktadır. Aşağıda bu tatlara ait bilgi ve tarifler verilmiştir.

Alaşehir Ekmeği

Alaşehir ekmeği tepside pişirilir. 60 cm. genişliğinde yapılan ev ekmeği tercihen meşe odunu ile fırında pişirilir. Makarnalık sarı buğday (*Triticum turgidum*) unundan yapılan ekmeğe, bayatlamaması yada taze kalması için katkı maddesi katılmaz, sadece bir miktar sofr tuzu katılır. Son zamanlarda, una soya fasulyesi ununu da ilave edenler olmuştur (Hamit Çetin, Elif Çapkın) – (Şekil 4.271).

Tahinli Pide

Mayası 1 su bardağı ılık suda ıslatılır, içine 1 tatlı kaşığı pekmez ilave edip karıştırılır. 10 dakika kadar bekletilip 3 su bardağı unu yoğurma kabına konur, ortasını havuz biçiminde açıp su, yumurta akı ve bir tutam tuzu ortadaki havuza ilave edilir. Yumuşak bir hamur elde edene kadar yoğrulur. Üstü temiz bir bezle örtülüp, ılık bir yerde yarım saat dinlendirilir. Eritilmiş tereyağı, içine tahini katıp iyice karıştırılır. Hamuru 10 eşit bezeye bölünür. Bezeleri 20 santim çapında açılır. Tahinli karışım sürülür. Dikkatlice kıvrılarak uzun bir rulo haline getirilir. Bu hamuru mermer tezgâha veya sert bir zemine vurarak eskitilir. Hamurun iki ucunu elinizle birbirine ters istikamette kıvrılarak burğu şekli verilir. Uzatabildiğiniz kadar uzattıktan sonra gül gibi sarılır. Üzerinden oklava ile geçilerek açılır, oval yada yuvarlak şekil verilir. Yağlanmış tepsilere aralıklı olarak yerleştirilip ılık bir yerde yarım saat kadar kabarmaya bırakılır. Fırını 200 derecede civarında ısıtılır. Pişince, üzerine pudra şekeri bol miktarda serpiştirilir. Hafif çapraz şekilde baklava şeklinde kesilip, sıcak sıcak servis edilir (Memiş Çelik) – (Şekil 4.271).

Şekil 4.271: Alaşehir ekmeği ve tahinli pidesi.

Alaşehir Yaprak Sarması

Alaşehir yaprak sarmasının tadı diğer sarmalardan farklıdır. Çünkü yaprağı Alaşehir üzüm bağlarından. Salamura yaprak hazırlığı için yapraklar bağlardan, ilaçlama mevsimine girmeden önce, sabahları büyük bir özenle toplanmaktadır. Mevsiminde tüketilecekse, tuzlanmadan ve su katılmadan plastik şişelere doldurulur. Eğer saklanacaksa salamura olarak cam yada plastik şişelerde saklanır. Alaşehir sarması için yapraklar bir süre kaynar suda haşlanır. Kaynatılan yaprağın suyu döküldükten sonra yapraklar ayrı bir kaba alınır. Diğer tarafta pirinç, rendelenmiş soğan, nane, tuz, karabiber, maydanoz, domates ve zeytinyağı ile karıştırılıp hazırlanan iç yapraklara yeteri kadar konularak, yaprakların kenarları katlanıp sigara böreği gibi sarılır. Bu içe istenirse kıyma da ilave edilebilir. Hazırlanan sarmalar tencereye döşenir. Üzerine yağ, limon ve üzerini örtecek kadar su ilave edilir. Sarmaların üzerine bastırarak kadar bir tabak ile örtülür. Sarmaların dağılmasını önlemek için tabağın üzerine herhangi bir ağırlık (genellikle taş) konulur. Kısık ateşte 45-60 dakika pişirilip, soğutulurak servise hazırlanır. Yapraklarının yatıştırıcı etkisi vardır (Fatma Özkan, Şengül Sarıaslan) – (Şekil 4.272).

Şekil 4.272: Alaşehir üzümünden salamura yaprak ve yaprak sarması.

Alaşehir Kapaması

Temiz bir kaptaki; kuru soğanı ile birlikte kıyma, karabiber, tuz ve maydanozla yoğrulduktan sonra, önceden zeytinyağında bekletilen hamuru üzerine belirli aralıklarla ceviz büyüklüğünde iç malzemesi yerleştirilir. Hamuru kare kare kesilip, bohça şeklinde dürülür, tandırda fritözde kızartılır. “Alaşehir kapaması” adı verilen yöresel bu yemek pişince, üzerine kaynat etsyu, tereyağ, yoğurt ve maydanoz ilave

edilerek servis edilir. Ustam Rahmetli, Tatar Hakkı Ustadır. Ailesi, savaş yılları olan, 1920 yıllarında Kırım'dan göçüp gelmiş, kendi 1927 Alaşehir'de doğmuş ve 1979'da yine Alaşehir'de vefat etmiştir. Tatar Hakkı ustadan öğrendim. En küçük çırağıydım. Yaşar ve Gürkan ustalar vardı, onlar yaşlanıp bu işi bıraktılar, bir ben kaldım. Kula, Denizli, Uşak ta da anılan kapamalardan farkı, bizimki mantı usulüne göre hazırlanır (Turgut Çoban) – (Şekil 4.273).

Şekil 4.273: Alaşehir kapaması ve Turgut Çoban usta.

Alaşehir Pidesi (kesikli pide)

Beyaz undan yapılan hamur ince şekilde elle açılır. Süt keşiğinden yapılan peynir (kesik peynir), maydanoz, yumurta, biber, karabiber karışımından oluşan malzeme elle açılan hamurun üzerine yeteri kadar konulup yayılır. Elle küreğin üzerine konularak hafif alevle yanan fırında pişirilir. Yakıt olarak meşe odununun kullanılması lezzetini arttırır. Pişirilen pide bıçakla parçalara ayrılıp, tereyağı ile yağlanarak servise hazırlanır (Memiş Çelik) – (Şekil 4.274).

Şekil 4.274: Adını, yapımında kullanılan kesik süttten alan, kesikli pide.

Çakırlı Pide

Çakırlar (*Urtica pilulifera* ve *Urtica urens*) ince ince doğranır. İçine; pırasa, lale otu, lahana, ebegümece ve ıspanak, bazen balkabağı da katılarak, yağ, tuz, soğan, biber vb. baharatlar ile karıştırılır. Hamurları küçük açılıp içine koyup saça pişilir, yenir (Sultan Uludal, Elif Çapkın, Elif Güraslan, Yeter Özkaya, Fatma Özkan) – (Şekil 4.275).

Şekil 4.275: Alaşehir çakırlı pidesi hazırlığı ve ocakta pişirilmesi.

İspanaklı ve Kabaklı Pide

İspanak, ısırgan, pırasa, soğan, kesik (peynir) ve kırmızı biberle karışımı ile içi hazırlanan pide, köy fırınlarında pişirilir. Tadından yenmez. Kabaklı pide ise, aynı ıspanaklı pide gibi hazırlanır. Sadece iç hazırlarken pırasa konulmaz (Fatma Özkan, Elif Çapkın, Sultan Uludal) – (Şekil 4.276).

Şekil 4.276: Alaşehir ıspanaklı pidesinin köy fırınında pişilmesi ve lezzet kontrolü.

Kabak Aşı

Kabak, küp küp doğranıp üzerine doğranır. Üzerine pişmiş nohut, taze soğan, domates ve biber konup, kısık ateşte pişirilir. Düğün yemeği olarak eskiden daha çok yapılırdı (Fatma Kaya) – (Şekil 4.278).

Dorak Aşı, Ebe aşı, Derek Aşı, Pişirge

Kırmızı biber, soğan, nane, domates büyükçe doğranır. Hepsi bir güvece döşenip konur. Bir miktar zeytinyağı ve tuz ilave edilerek kısık ateşte kendi suyuyla pişmeye bırakılır. Sulu sevenler için, az su ilave edilebilir. Suyunu bırakıp cekene kadar pişirilir. Yoğurtla birlikte servis edilir (Nermin Bayram, Döndü Çamlıbel) – (Şekil 4.277).

Şekil 4.277: Alaşehir kabak aşı (soldaki) ve dorak aşı (sağdaki).

Alca Aşı

Soğan yağda kavrulur, salça eklenir, içine su konur. Su kaynadıktan sonra yavaş yavaş börülce, kuru fasulye, mercimek, pirinç ve kuru biber ilave edilerek pişirilir (Raziye Ekiz). Bir miktar buğday ve börülce akşamdan bir tepside ıslatılır. Sabahleyin bir miktar su ve yağ ile kaynatılır. Tavada kavrulmuş soğan, acı biber ve istenirse renk vermek için az miktarda salça karışımı ilave edilir. Pişince üzerine öğütülmüş ceviz içi serpiştirilir (Döndü Çamlıbel) – (Şekil 4.278).

Ekmek Dolması

Alaşehir'in meşhur ramazan yemeğidir. Hazırlanan dolmalık ekmeklerin içi çıkarılır. Yağ ile kıyma kavrulur içine ufalanmış ekmek içi ilave edilir. Karabiber ve maydanoz konulur. Bu malzeme ekmeğe doldurulur. Tepsiye konulan ekmeklerin üzerine et suyu gezdirilir. Bu iş iki üç defa tekrarlandıktan sonra, süzülerek fırında kızartılır (Fatma Yörük). Öncelikle fırından özel ekmek alınır ve evde bir kaç gün kuru temiz bir yerde bekletilip bayatlatılır. Tavada bir miktar kıyma kavrulur. İçine soğan, biber, domates ve baharatlar eklenir. Bayatlayan ekmeğin içi oyulur ve kıymayla karıştırılıp ekmeğin içine tekrar doldurulur. Ekmek bir bütün olarak bir güvecin içine oturtulup üzerine 2-3 bardak su ilave edilir, kapağı kapatılıp fırına verilir (Döndü Çamlıbel) – (Şekil 4.278).

Şekil 4.278: Alaşehir alca aşısı (soldaki) ve ekmek dolması (sağdaki).

Sarıkız Maden Suyu

1860'lı yıllarda, Alaşehir'de ilk açılan eczanenin sahibi İlya ile İzmir'de bulunan Anadolu Ecza deposu sahibi Atanuşula Kardeşlerin yardımıyla, daha önceleri Sarıkız çayındaki ot ve kovalıklar arasında akmakta ve içilmesi bilinmediği için, banyo kürü olarak halkın şifa umuduyla kullandığı maden suyunun tahlili yaptırılmış; şifalı su ruhsatına haiz kullanım izni alınması ile maden suyunu kovalıklardan çıkararak ve dışarıya ihracı ve böylece maden suyunun şifası dünyaya yayılmaya başlamıştır. Meydana getirdikleri tesisten bir miktar su genele ait olmak üzere, 3 olukla dış kısma aktarıldı ve şu anda var olan çeşmenin suyu da buradan gelmektedir. O zamanlar bütün eczanelerde şişeler içerisinde satılmakta ve her tarafta "Alaşehir Sarıkız Maden Suyu" şöhreti ile aranmaktaydı. O kadar büyük şöhrete kavuşmuştu ki, Fransa'da dahi eczanelerde "şifa suyu" olarak satılmaktaydı. Mevcut şuan ki eski arşiv bilgilerinden 1869 yılına ait analiz raporlarıyla ihraç belgelerine ulaşılabilmektedir. Bu kişilerin Türkiye'den ayrılmaları üzerine 1922 yılında bir süre çalışmalara ara verilmiş, değişiklik yapılmış ve Kızılay cemiyeti tarafından onarılarak tekrar üretime geçirilmiştir. 1970'li yıllarda Alaşehir Belediyesi'nin burayı özel işletmecilere kiralamasıyla bugünkü Sarıkız Maden Suyu'nun temelleri atılmıştır. Bu yeni yapılanmayla birlikte tesiste eski makineler revize edilmiştir. Yeni yatırımlarla birlikte modernizasyona gidilmiştir. Günümüzde ise, mevcut fabrikanın hemen yanına ilave olarak 50.000 şişe/saat yeni bir tesis inşasına başlanmıştır, inşaat çalışmaları devam etmektedir. (İsmail Safi - Sarıkız Maden Suyu İşletmesi Müdürü).

4.6 Tarımsal Biyoçeşitlilik

Yörede meyve ve sebze çeşitleri zenginlik göstermektedir. Araştırma alanında yapılan çalışmalarda meyve olarak; 16 armut, 2 ayva, 2 badem, 2 çilek, 3 dut, 14 elma, 8 erik, 6 incir, 6 karpuz, 4 kavun, 2 kayısı, 6 kiraz, 2 nar, 2 şeftali, 27 üzüm çeşidi tespit edilmiştir. Sebze olarak; 2 bakla, 3 biber, 4 börülce, 4 domates, 7 fasülye, 5 kabak, 3 lahana, 2 marul, 3 mercimek, 2 mısır, 5 nane, 2 pancar, 2 nohut, 3 patlıcan, 2 pırasa çeşidi kaydedilmiştir. Yörede kırsal alanda yapılan çalışmalarda, yaygın ekimi olmayan, Alaşehir ve çevresinde bilinen ve ekimi yapılan 30 takson tespit edilmiştir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4: Araştırma Alanında Tarımsal Bazı Yerel Çeşitler.

Çeşitler	Çeşit sayısı	Çeşit adları	Yaygın Ekimi Olmayan Taksonlar
Armut (<i>Pyrus</i> sp.)	16 Çeşit	1 Bursa (yerli bursa) armudu 2 Kepek armudu 3 İzmir bursası 4 Abaza armudu 5 Turşu armudu 6 Mergiret armut 7 Kocaboğan armut 8 Alyanak armut 9 Saman sarısı armut 10 Kırmızı armut 11 Santa mariya 12 Ankara armudu 13 Limon armudu 14 Akça armut 15 Deveci armudu 16 Kış armudu (Taş armudu)	
Arpa (<i>Hordeum</i> sp.)	3 çeşit	1 Cumhuriyet 50 arpası 2 Tokak arpası 3 Yeleğen altı yelek akça arpa	Yeleğen altı yelek akça arpa
Ayva (<i>Cydonia</i> sp.)	2 çeşit	1 Ekmek ayvası 2 Eşme ayvası	Eşme ayvası
Badem (<i>Amygdalus</i> sp.)	2 çeşit	1 Diş bademi 2 Kaliforniya bademi	
Bakla (<i>Vicia</i> sp.)	2 çeşit	1 Sakız bakla 2 Keklik baklası	
Biber (<i>Capsicum</i> sp.)	3 çeşit	1 Yeşil sivri biber 2 Kırmızı biber 3 Emcellı biberi	Emcellı biberi
Börülce (<i>Vigna</i> sp.)	4 çeşit	1 Ak börülce 2 Kara börülce 3 Dindarlı börülcesi 4 Yeleğen garnı gara yemeklik börülcesi	Dindarlı börülcesi Yeleğen garnı gara yemeklik börülcesi
Buğday	9 çeşit	1 Cumhuriyet 75 buğdayı	Çavuşlar buğdayı

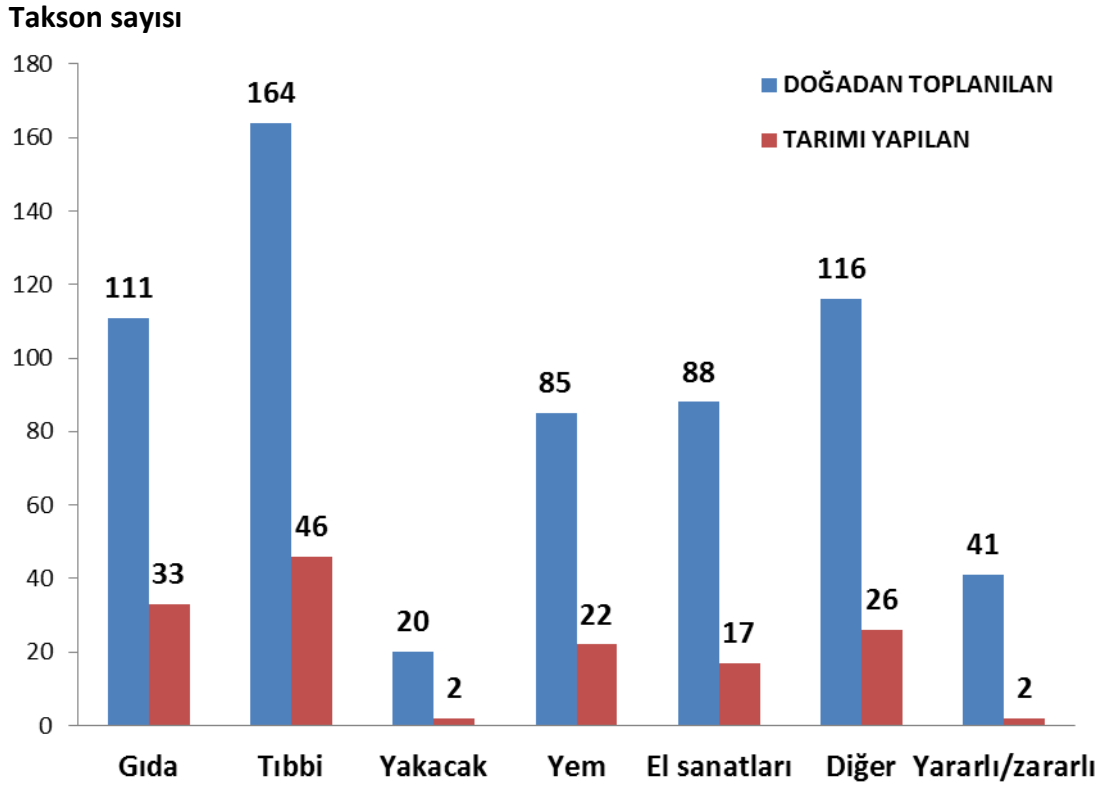
(<i>Triticum</i> sp.)		2 Yemeklik buğday 3 Karakılıçık buğdayı 4 Kabak buğdayı 5 Eldirek buğdayı 6 Çavdar buğdayı 7 Çavuşlar buğdayı 8 Köse (Kel) buğdayı 9 Yeleğen Buğdayı	Yeleğen Buğdayı
Çilek (<i>Fragaria</i> sp.)	2 çeşit	1 Kültür çileği 2 Dağ çileği	
Domates (<i>Lycopersicum</i> sp.)	4 çeşit	1 Yerli domates 2 Sera domatesi 3 Dindarlı domatesi 4 Mor domates	Dindarlı domatesi
Dut (<i>Morus</i> sp.)	3 çeşit	1 Akdut 2 Kara dut 3 Kırmızı dut	
Elma (<i>Malus</i> sp.)	14 çeşit	1 Yıldız elma 2 Rıcip elma 3 Yeşil elma 4 Amasya elması 5 Geyik elması 6 Çukurca elması 7 Üç yıldız elması 8 Arapkızı elması 9 Söğüt elması 10 Starkink 11 Alyanak elması 12 Ekşi elma 13 Kış elması 14 Golden elma	
Erik (<i>Prunus</i> sp.)	8 çeşit	1 Can erik 2 İtalyan eriği 3 Japon eriği 4 Ancelina erik 5 Eski kara erik 6 Papaz erik 7 Şam eriği 8 Şeker erik	
Fasulye (<i>Phaseolus</i> sp.)	7 çeşit	1 Ayşekadın fasulye 2 Alman ayşekadın fasulye 3 Badalan fasulye 4 Kaşıkçı kurufasüyesi 5 Kırmızı Barbun fasulye 6 Beyaz fasulye 7 Horoz fasulye	Kaşıkçı kurufasüyesi
Fiğ (<i>Vicia</i> sp.)	3 çeşit	1 Yemlik fiğ 2 Fiyık 3 Yeleğen çorbalık fiğ	Yeleğen çorbalık fiğ
Fıstık (<i>Pistacia</i> sp.)	2 çeşit	1 Antep fıstığı (aşı) 2 Yer fıstığı	
Haşhaş (<i>Papaver</i> sp.)	2 çeşit	1 Ezmelik haşhaş 2 Yeleğen mavi haşhaşı	Yeleğen mavi haşhaşı
İncir (<i>Ficus</i> sp.)	6 çeşit	1 Ak yemiş-Beyaz incir 2 İri siyah incir 3 Sarılop incir 4 Karalop incir 5 Karaymiş incir 6 Yediveren incir	

Kabak (<i>Cucurbita</i> sp.)	5 çeşit	1 Bal kabağı 2 Bahçıvan kabağı (Sakız kabağı) 3 Su kabağı 4 Emcelli kabağı 5 Yeleğen kabağı	Emcelli kabağı Yeleğen kabağı Sakız kabağı Kaşıkçı kabağı
Karpuz (<i>Citrullus</i> sp.)	6 çeşit	1 Pijamalı karpuz 2 Kara karpuz 3 Yeleğen kara karpuzu 4 Dindarlı karpuzu 5 Kaşıkçı karpuzu 6 Yeleğen karpuzu	Dindarlı karpuzu Kaşıkçı karpuzu Yeleğen karpuzu Yeleğen kara karpuzu
Kavak (<i>Populus</i> sp.)	2 çeşit	1 Akkavak, beyaz kavak 2 Titrek kavak	
Kavun (<i>Cucumis</i> sp.)	4 çeşit	1 Kırkağaç kavunu 2 Yeleğen kavunu 3 Çavuşlar Kavunu 4 Kırlangıç (altınbaş) kavunu	Çavuşlar Kavunu Kırlangıç kavunu Yeleğen kavunu
Kayısı (<i>Prunus armeniaca</i>)	2 çeşit	1 Zerdali kayısı 2 Şekerpare kayısı	
Kestane (<i>Castanea sativa</i>)	3 çeşit	1 Kayrak kestane 2 Sarı şeker kestane 3 Aşı kestane	
Kiraz (<i>Cerasus</i> sp.)	6 çeşit	1 Napolyon kirazı 2 Sapı kısa kiraz 3 Ak kiraz 4 Kara kiraz 5 Kuş kirazı 6 Mahlep	
Lahana (<i>Brassica</i> sp.)	3 çeşit	1 Beyaz lahana 2 Mor lahana 3 Kara lahana	
Marul (<i>Lactuca</i> sp.)	2 çeşit	1 Kıvırcık marul 2 Düz marul	
Mercimek (<i>Lens</i> sp.)	3 çeşit	1 Ak mercimek 2 Kara mercimek 3 Yeleğen yemeklik mercimeği	Yeleğen yemeklik mercimeği
Mısır (<i>Zea mays</i>)	2 çeşit	1 Alemşahlı mısırı 2 Yeleğen çıtır darısı	Alemşahlı mısırı Yeleğen çıtır darısı
Nane (<i>Mentha</i> sp.)	5 çeşit	1 Bahçe nanesi 2 Kıvırcık nane 3 Su nanesi 4 Yarpuz 5 Nane kekiği (mercanköşk)	
Nar (<i>Punica</i> sp.)	2 çeşit	1 Deve dişi narı 2 Hicaz narı	
Nohut (<i>Cicer</i> sp.)	2 çeşit	1 Kırmızı nohut 2 Eşme nohutu	Eşme nohutu
Pancar (<i>Beta</i> sp.)	2 çeşit	1 Beyaz pancar 2 Kırmızı pancar	
Patlıcan (<i>Solanum melongena</i>)	3 çeşit	1 Sivri patlıcan 2 Mor patlıcan 3 Topalak patlıcan	
Pırasa (<i>Allium ampeloprasum</i>)	2 çeşit	1 Pırasa 2 Kalem pırasa	
Salatalık (<i>Cucumis</i> sp.)	2 çeşit	1 Badem salatalık 2 Siğilli salatalık	

Susam (<i>Sesamum</i> sp.)	3 çeşit	1 Dadağlı Susamı 2 Eşme susamı 3 Yeleğen susamı	Dadağlı Susamı Eşme susamı Yeleğen susamı
Şeftali (<i>Prunus persica</i>)	2 çeşit	1 Sarıyarma şeftali 2 Arapkızı şeftali	
Turp (<i>Raphanus</i> sp.)	3 çeşit	1 Beyaz turp 2 Kırmızı turp 3 Kara turp	
Tütün (<i>Nicotiana tabacum</i>)	2 çeşit	1 Karabağlar tütün 2 Sarıbağlar tütün	
Üzüm (<i>Vitis</i> sp.)	27 çeşit	1 Sultaniye üzümü 2 Ata sarısı sofralık üzümü 3 Kardinal erkenci üzümü 4 Süperyol (superior) erkenci sofralık üzümü 5 İtalyan misketi sofralık üzümü 6 Yalova incisi üzüm 7 Redklop (red globe) sofralık üzümü 8 Trakya ilkeren üzüm 9 Kremson çekirdeksiz (creamson seedless) üzüm 10 Flama çekirdeksiz (Flame seedless) üzümü 11 Horoz karası sofralık üzümü 12 Boğazkere şaraplık üzümü 13 Kabarni şaraplık (cabernet savigon) üzümü 14 Çardonay (chardonay) şaraplık üzümü 15 Kalecik karası şaraplık üzüm 16 Merlot şaraplık üzümü 17 Narince şaraplık üzüm 18 Öküz gözü şaraplık üzümü 19 Şavingon (shavingon black) şaraplık üzümü 20 Siyah şaraplık üzüm 21 Palyera üzüm 22 Mişel palhire üzüm 23 Fantezi üzüm 24 Razaki sofralık üzümü 25 Siyah efes üzümü 26 Antep karası üzümü 27 Alfons (alphonse lavelle) sofralık üzüm	Sultaniye üzümü
Zeytin (<i>Olea</i> sp.)	11 çeşit	1 Sarımisket zeytin 2 Karamisket zeytin 3 Kekeç zeytin 4 Ayvalık (Edremit) zeytin 5 Trilya (Gemlik) zeytin 6 Yağlık-Söbü zeytin 7 Kargaburun zeytin 8 Domat zeytin 9 Uslu zeytin 10 Eşek zeytini (kalamata) 11 Yasemin zeytin	

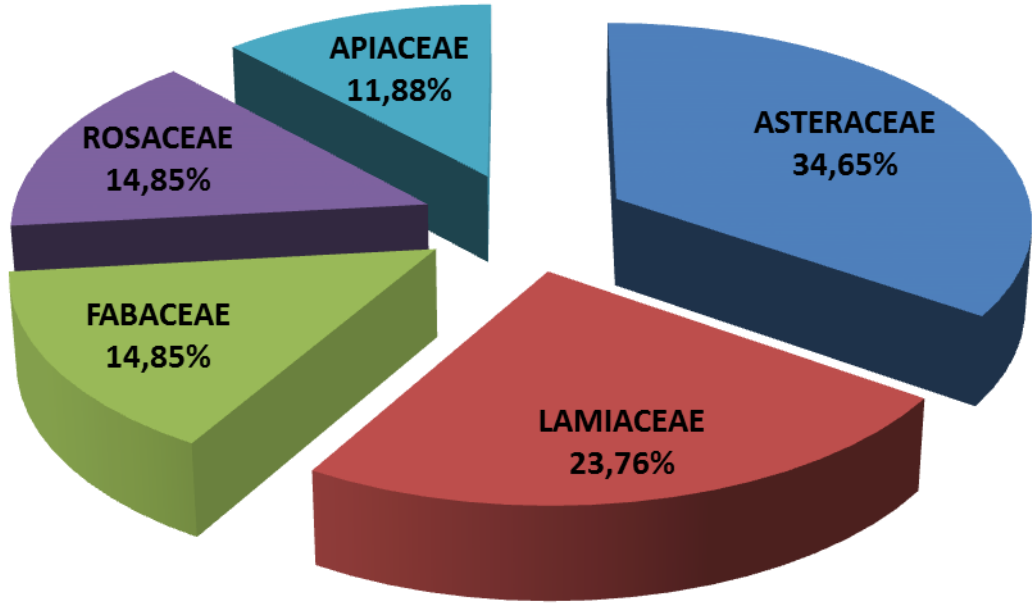
5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Alaşehir ve çevresinde 2009 – 2013 yılları arasında, gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında, yöreden toplam yaklaşık 1200 bitki örneği toplanmıştır. 69 familya ve 201 cins'e ait (166 tür, 51 alttür ve 24 varyete olmak üzere) 241 bitki taksonundan çeşitli amaçlarla yararlanıldığı belirlenmiştir. Bulgular bölümünde yer alan bu bitkilerden 190'nı yörede doğal olarak bulunan ve 51'i yörede kültürü yapılan bitkilerdendir. Bunlardan 144 takson gıda (111 doğadan, 33 kültür), 210 takson halk ilacı olarak (164 doğadan, 46 kültür), 22 takson yakacak olarak (20 doğadan, 2 kültür), 107 takson hayvan yemi olarak (85 doğadan, 22 kültür), 105 takson el sanatları olarak (88 doğadan, 17 kültür) ve 142 takson diğer (çardak, çit, katran, bitkisel yağ, süs, sabun, vb.) olarak (109 doğal, 31 kültür), 43 yararlı/zararlı (hayvanların sevmediği, zararlı, zehirli, kötü kokan vb.) olarak (41 doğadan, 2 kültür) yörede kullanıldıkları tespit edilmiştir (**Grafik 5.1**).

Grafik 5.1: Yöreden toplanılan örneklerin temel kullanım amaçlarına göre dağılımı.

Bulgular içerisinde en fazla taksona sahip ilk 5 familya sırasıyla; Asteraceae 35 (% 14,52), Lamiaceae 24 (% 9,96), Fabaceae 15 (% 6,22), Rosaceae 15 (% 6,22) ve Apiaceae 12 (% 4,98) olarak belirlenmiştir (**Grafik 5.2**). Çalışmada 17 mantar familyasına ait 37 mantar çeşidi (**Tablo 4.2** ve **4.3**) ve ayrıca tarımsal biyoçeşitlilik kapsamında yapılan incelemelerde 196 tarımsal çeşit kaydedilmiştir (**Tablo 4.4**).

Grafik 5.2: Bulgular içerisinde, en fazla taksona sahip ilk 5 familya.

Ülkemizde yapılan etnobotanik literatür taramaları sonucunda [1-9, 17-222], çoğu bitkinin etnobotanik kullanımı, Alaşehir ve çevresindeki bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı ile benzerlik göstermektedir (**Tablo 5.5**). Ancak bazı taksonların etnobotanik kullanımı farklı olup ilk defa tarafımızdan kayıt altına alınmıştır. Bu taksonların familyası, yöresel ve bilimsel isimleri ile kullanım şekilleri **Tablo 5.1**' te verilmiştir. Bulgular bölümünde de yer alan 15 bitkinin etnobotanik kullanımı ülkemizde ilk defa tarafımızdan kaydedilmiştir (**Tablo 5.2**). 18 Takson ise, B2 karesi için yeni kayıttır (**Tablo 5.3**). Sözkonusu tablolarda kullanılan kısaltmaların açıklamaları “Sembol Listesi” sayfasında verilmiştir.

Tablo 5.1: Farklı etnobotanik kullanımları tespit edilen taksonlar.

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YÖRESEL ADLARI	KULLANIM AMACI	KULL. ŞEKLİ
PINACEAE	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Çam, çam ağacı, kızılçam, kızıl kabuklu çam.	Gıda (turşu), tıbbi (dalak ağrısı, verem, kanser, kozalak turşusu ile astım ve yeni doğan bebek dezenfeksiyonunda).	BTMrD LpY
	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe var. <i>şeneriana</i> (Saatçioğlu) Yalt.	Çam, karaçam, top çam, top çamı.	Gıda (turşu), tıbbi (kozalak turşusu ile astım tedavisi ve reçenesi ile şeker hastalığı tedavisi), diğer (kuluçka, vb.).	LpTBD
ACERACEAE	<i>Acer campestre</i> L.	Akça ağaç, akçiağaç	Tıbbi (cilt antiseptiği).	DLo
AMARANTHACEAE	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Bambıl, banpıl, pambıl, panbıl, pambul otu	Tıbbi (Nezle, grip, bronşit ve kolesterole karşı).	İ
	<i>Spinacia oleracea</i> L.	Ispanak	Tıbbi (kemik erimesi, mide-bağırsak ağrıları ve bulantı).	İYmS
ANACARDIACEAE	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Çitlik, çitlik ağacı, çitlembik, menengeç.	Gıda (meyve suyu pekmezle içilir).	B
	<i>Pistacia vera</i> L.	Antep fıstığı, aşı menengeç, menengeç fıstığı.	Tıbbi (astım), diğer (tutkal yapımında).	B
APIACEAE	<i>Anethum graveolens</i> L.	Dereotu, tereotu.	Tıbbi (eczema, baş ağrısı, migren, adet düzensizliği ve hıçkırık).	İSB
	<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz	Tıbbi (bronşit, unutkanlık giderici, zihin açıcı).	DSYm
	<i>Echinophora tenuifolia</i> L. subsp. <i>sibthorpiana</i> (Guss.) Tutin	Tarhana otu, çörtük, turşu otu	Tıbbi (kusma, boğaz ağrısı, bebek karın ağrısı, grip, astım ve kısırlık).	KİYGB hLp
	<i>Eryngium campestre</i> L.	Çörtük, çötük, çörtük tiken, çötük diken, su bıtırağı, köpek diken, köpek tiken.	Gıda (baharat), tıbbi (eczema ve ağrı kesici) ve yem (keçi).	Dİ
	<i>Ferula communis</i> L.	Çarşır, çarşır otu, çakşır, çarşır göbeği	Gıda (baharat ve sakız).	KM
	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Arap saçı, salkım saçak, rezene.	Tıbbi (romatizma ve karaciğer rahatsızlıkları), diğer (süs bitkisi).	YmİSLp
	<i>Heracleum platytaenium</i> Boiss.	Ayıkulağı, ayıgöbeği, tavşan otu, su pıtırağı otu.	Tıbbi (mide/karın ağrısı ve basur) ve dokunulduğunda hoş koku verdiği bilinen bitki.	İLo
	<i>Scandix pecten-veneris</i> L.	Kişkiş, kişniş, kişniş otu, kişkiş otu.	Tıbbi (bağırsak gazı giderici) ve yem.	İ
APOCYNACEAE	<i>Nerium oleander</i> L.	Acı hayıt, deli hayıt, acı ağaç, patlangaç, zakkum	El sanatları (turuncu rengi veren boya bitkisi olarak).	SüDBnİ

ARACEAE	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott	Yılan pancarı, yılannebesi, yılan burçağı, yılan bırçağı, yılan burçağı otu, yılan başı, yılan darısı, yılan otu.	Gıda (kökü çiğ), tıbbi (baygınlık giderici ve bağırsak tıkanıklığı) ve hayvanların sevmediği ("alakarga" isimli kuş hariç) bitki.	DLpTb Ym
ASTERACEAE	<i>Achillea nobilis</i> L. subsp. <i>sipylea</i> (O.Schwarz) Basler	Ayvadana, aslan bıyığı, civanperçemi	Tıbbi (astım, baş ağrısı ve at gibi binek hayvan hastalıklarında), el sanatları (ip boyamada).	TyDİ
	<i>Anthemis tinctoria</i> L.	Sarıpat, sarıpatatya, sarıçiçek, sarıpatatça.	Sosyal (çocuk oyunlarında), güzel kokan bitki, diğer (süs bitkisi).	İ
	<i>Arctium minus</i> (Hill) Bernh.	Nallı pıtrak, nallı pıtrak otu, nallı bıtrak otu, bıtrak, bıtrak, pıtrak, pıtrak.	Tıbbi (yüksek kolesterol, idrar tutamama, idrar yolu tıkanıklığı, altına kaçırma, kadın hastalıkları).	DLp
	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Karhan, garhan, karhan otu, garhan otu, karahan, karahan kökü, pamucuk, pelin otu, acı pelin.	Yakacak, diğer (bitki böceklerini kaçırmaya tütsü).	İLo
	<i>Calendula arvensis</i> L.	Göbekli, göbekli nergis, nergis otu, dağ nergizi, portakal nergisi, nergis, öküz gözü.	Tıbbi (cilt bakımı, yara, kanser).	TyLpLo İBn
	<i>Carduus nutans</i> L. subsp. <i>leiophyllus</i> (Petrovič) Stoj. & Stef.	Deve kengeri, eşek kengeri, kangal diken.	Tıbbi (el-ayak mantarları).	İBn
	<i>Centaurea cyanus</i> L.	Oğlan düğümü, düğüm, oğlan çiçeği, dağ karanfili, peygamber çiçeği	Tıbbi (göz hastalıkları, karın ağrısı) ve yakacak.	İLoY
	<i>Centaurea urvillei</i> DC. subsp. <i>armata</i> Wagenitz	Kipri tiken, bodur tiken, eşek kengeri, deve diken, kozak otu, kenker.	Tıbbi (karaciğer yağlanması) ve deve yemi.	İ
	<i>Centaurea virgata</i> Lam.	Oğlan düğümü, düğüm, oğlan çiçeği, peygamber çiçeği.	Tıbbi (adet sancıları).	İ
	<i>Cichorium intybus</i> L.	Karakavuk, hindiba, hindibağ, acı marul.	Tıbbi (saç kepeği giderici, saç bakımı) ve tavşan yemi.	İBnLoD Ym
	<i>Cnicus benedictus</i> L.	Devedikeni, şevketi bostan, şevketi bostan otu, mezar zambağı, dağ zambağı.	Gıda (baharat) ve bahçe süsü.	İ
	<i>Cynara scolymus</i> L.	Enginar	Tıbbi (prostat hastalıkları ve kanser).	D
	<i>Erigeron cilicicus</i> Boiss. ex Vierh	Süpürge otu, süpürge otu, sükkürge otu, kokar ot.	El sanatları (süpürge yapımında), yem ve zararlı (ekin zararlısı).	
	<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench	Gözlübaba, gözlübaba otu, daşdüşüren, daşdüşüren ot, altın otu, kaya otu, üzümçük.	Nazarlık.	İ
<i>Inula graveolens</i> (L.) Desf.	Kokarot, kokar otu, kokulu ot, su otu, andız otu, kefen otu.	Tıbbi (astım), Yem (keçi), hayvanlarının sevmediği bitki.	D	

	<i>Lactuca sativa</i> L.	Marul, göbekli marul, kıvırcık marul, düz marul.	Tıbbi (kabızlık, şeker ve bronşit).	S
	<i>Lactuca serriola</i> L.	Acı marul, deli marul, sütlü marul, eşek marulu, eşek helvası.	Yem (eşek ve yabani hayvanlar).	SD
	<i>Lapsana communis</i> L.	Tavşan salatası, tavşan ekmeği, şebrek, yabani marul.	Gıda (yoğurtlu sebze haşlaması) ve yem.	Lp
	<i>Logfia arvensis</i> (L.) Holvb.	Paryavşan otu, paryavşan	Tıbbi (egzema, diyabet, karın ağrısı, böbrek kum/taşı).	BkLpİ
	<i>Onopordum myriacanthum</i> Boiss.	Eşek kengeri, eşek kengeri, eşek kengeli, eşek dikeni, kızıldiken, sarı dikeni.	Tıbbi (idrar söktürücü), yem (keçi ve eşek).	İ
	<i>Pallenis spinosa</i> (L.) Cass.	Nalçeken, dağ nergizi, sarı papatya.	El sanatları (süpürge).	Lpİ
	<i>Picnomon acarna</i> (L.) Cass.	Çakırdikeni, malyar.	Tıbbi (kanser) ve yem (deve).	Ymİ
	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	Şevketi bostan, sarı diken, diken pamuğu, kegeçen, kegecen.	Gıda (ekmek yapımında mayaya katılarak), tıbbi (kolesterol düşürücü, böbrek yetmezliği).	İD
	<i>Senecio vulgaris</i> L.	Kül tiken, sütlüce, serçe otu, kuş otu, kanarya otu.	Tıbbi (bronşit).	İ
	<i>Tragopogon dubius</i> Scop.	Yemlik, tekeotu, tekesakalı, keçisakalı, üfürcek, uçurcek, sütlü ot.	Yem (koyun, keçi).	
	<i>Xanthium spinosum</i> L.	Pıtrak dikeni, pıtrak tiken, deve tiken, pıtrak.	Tıbbi (mide hastalıkları).	D
	<i>Xanthium strumarium</i> L.	Domuz pıtrağı, pıtrak, sıraca otu.	Gıda (meyve), tıbbi (nefes darlığı, astım ve egzema), diğer (zımpara).	D
BORAGINA CEAE	<i>Cynoglossum creticum</i> Mill.	Köpekdili, köpek otu, kırk damar otu.	Tıbbi (siğil, kaşıntı, saç bakımı).	LoLp
	<i>Echium italicum</i> L.	Kıllica, dikenli ot.	Tıbbi (ayak egzeması).	DBn
	<i>Heliotropium europaeum</i> L.	Bostan otu, sirken, siğilotu, deli sirken, pampul, pambul, pampul otu.	Tıbbi (astım, egzema, siğil, akrep sokması), diğer (arıcılıkta).	İLoLp
BRASSICAC EAE	<i>Alyssum murale</i> Waldst. & Kit. subsp. murale var. murale	Nohudak, kuduzotu, deliotu, paryavşağı, sarı çiçek.	Gıda (salata), tıbbi (cilt lekeleri) ve yem (koyun-keçi).	İ
	<i>Brassica oleracea</i> L. var. capitata	Lahana, beyaz lahana, kelem	Tıbbi (obozite, verem, ayak mantarı ve ayak şişkinliği).	DLpSB n
	<i>Brassica rapa</i> L. subsp. campestris (L.) Clapham	Şalgam, çalgam, yem şalgamı, yem pancarı, beyaz pancar, şalgam turpu, şalgam otu.	Gıda (çiğ), tıbbi (böbrek yetmezliği, nezle, grip, hayvan sütünü artırıcı) ve büyükbaş yem.	SpD

	<i>Capsella bursa - pastoris</i> (L.) Medik.	Övez otu, tahtacı otu, muska, muska otu, tuzluca, tuzluca otu.	Nazarlık.	Lp
	<i>Cheiranthus cheiri</i> L.	Sarı şepboy, sarı şebboy, şebboy, şepboy, şepboy, aşk merdiveni.	Tıbbi (nezle ve grip), yem (keçi ve yabani hayvan), diğer (süs bitkisi).	İ
	<i>Eruca sativa</i> Mill.	Roka	Tıbbi (boğaz ağrısı, bağırsak tembelliği) ve yem.	S
	<i>Raphanus sativus</i> L.	Turp, turp otu, yabani turp otu, deli turp otu	Tıbbi (Şişkinlik, hazımsızlık, stres, astım, safra taşları, karın ağrısı, baş ağrısı) ve yem.	SSpYm
CAPRIFOLIACEAE	<i>Sambucus nigra</i> L.	Köpek üzümü, mürver, mülver.	Tıbbi (siğil tedavisi) ve baş gölgeliği yapımında.	SpDLv
CARYOPHYLLACEAE	<i>Agrostemma githago</i> L.	Karamuk, karamık, katır otu.	Süs bitkisi ve ekin zararlısı olduğu bilinen bitki.	D
	<i>Dianthus zonatus</i> Fenzl var. <i>zonatus</i>	Dağkaranfili, karanfil, küçük karanfil çiçeği.	Tıbbi (siğil tedavisi) ve Yem (keçi).	İLo
	<i>Petrorhagia dubia</i> (Raf.) G.López & Romo	Çekme	Gıda (sakız), yem (keçi, deve yemi) ve diğer (arıcılıkta kullanılan).	
	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill. subsp. <i>media</i>	Kuş otu, urganlık	Tıbbi (yüksek kolesterol) ve küçük-büyükbaş ve kümes hayvanı yemi.	İ
CHENOPODIACEAE	<i>Chenopodium botrys</i> L.	Kokulu ot, kokar ot, sivrisinek otu, yabani ot.	Tıbbi (mantar hastalıkları), diğer (kümes hayvanı bitlenmesi ve sivrisinek kaçıracı), zararlı (hayvanların sevmediği bitki).	Lp
	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	Sirken, sirken otu, yağlıca, yağlıca otu, akıllı sirken, deli yağlıca.	Diğer (tohumluk çardağı yapımında).	
CISTACEAE	<i>Cistus creticus</i> L.	Pambulcuk, pamucuk, pamukçuk, pambılucuk, pamukla otu, çoban çırası, karahan, garahan, grahan, karahan kökü, garahan kökü.	Tıbbi (tütsü yoluyla baş ağrısı tedavisi), el sanatları (oyuncak yapımı).	TüDBn
	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Tavşanak, davşanak, tavşanak ağacı, davşanak ağacı, tavşancıl, davşancıl.	Tıbbi (vücut şişlikleri), el sanatları (oyuncak yapımında).	DLp
	<i>Helianthemum salicifolium</i> (L.) Mill.	Kayacık, demir ağacı	El sanatları (kasnak tahtası, çember tahtası, düven, kağı tekerinin iç kısmı, tırmık ve alet sapı yapımında).	
CUCURBITACEAE	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne cv.	Yeleğen kabaa, yeleğen gabaa, bal gabaa, bal kabağı, emcelli kabağı, kaşıkçı kabaa, tatlı kabak, tatlı kabaa, sakız kabaa, sakız kabak.	Gıda (ciğer kavurması adı verilen kavurma yemeği ve pide içi, tatlı, reçel ve turşu), tıbbi (kansızlık, böbrek ve bağırsak temizliği).	PvSp

	<i>Cucumis melo</i> L. cv.	Kavun, gavun, kırkağaç kavunu, yeleşen kavunu, çavuşlar kavunu, kırlangıç kavunu, altınbaş kavunu.	Tıbbi (bağırsak temizliği).	S
	<i>Cucumis sativus</i> L.	Salatalık, siğilli salatalık, acur.	Tıbbi (mide rahatsızlıkları, baş ağrısı ve akrep sokması).	SMs
	<i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl.	Su gaba, su kabaa, su kabağı, kaşıkçı su kabaa, kaşıkçı su gaba.	Tıbbi (kanser) ve (tohum yada pekmez için) saklama kabı.	Pv
CYPERACEAE	<i>Cyperus rotundus</i> L.	Topalak otu, topalak.	Gıda (çaya hoş koku verici).	İ
DIOSCOREACEAE	<i>Tamus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	Acı ot, sarmaşık, vicirne, mıcır, mıcık, bıcık, bıcık otu, kapırcık, kapırcuk, kedien, kediyen.	Tıbbi (yüksek şeker ve kolesterol, damar açıcı, nezle-grip gibi kış hastalıkları ve kansızlığa karşı).	YmSY
DIPSACACEAE	<i>Knautia integrifolia</i> Bertol. var. <i>bidens</i> (Sm.) Borbas	Misk çiçeği	Gıda (sade yada tilki otu (<i>Asparagus acutifolius</i>) ile yumurtalı kavurma), yem (küçükbaş) ve diğer (arıcılıkta).	
EBENACEAE	<i>Diospyros kaki</i> L.	Cennet elması, cennet hurması, hurma	Tıbbi (göz hastalıkları, vücut kuvvetlendiricisi ve böbrek temizleyici).	S
ELAEAGNACEAE	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	İğde	Tıbbi (ayak mantarı).	Bİ
	<i>Hippophae rhamnoides</i> L. subsp. <i>caucasica</i> Rousi	Tesbih ağacı, tesbih otu, çıçırgan, çalı gagası.	Tıbbi (c vitamini eksikliği, saçkıran hastalığı) ve el sanatları (tesbih yapımında).	BLp
EQUISETACEAE	<i>Equisetum arvense</i> L.	Kırkkilit, kırkkilit, kırkkilit otu, kırkkilit otu.	Tıbbi (kas gelişimi ve siğil).	İLp
EUPHORBIACEAE	<i>Euphorbia rigida</i> Bieb.	Sütlü, sütlü ot, sütleğen, sütleven, sütleven otu, süt dikenli, siğil otu, siil otu.	Tıbbi (kellik, uyuz, akrep sokması, egzema, yara), diğer (balık avcılığında), zararlı (besi hayvanlarına).	SüDBn
FABACEAE	<i>Acacia karroo</i> Hayne	Akasya, akasya ağacı.	Tıbbi (kabızlık, cilt temizliği ve nefes açıcı), yem (keçi), el sanatları (tahta kaşık, kepçe ve kürek sapı yapımında).	İ
	<i>Astragalus</i> spp.	Geven, dikenli geven, geven otu.	Tıbbi (dalak ağrısı), yararlı (güzel koktuğu bilinen bitki olarak).	Y
	<i>Cicer arietinum</i> L. cv.	Nohut, nohud, eşme nohutu, eşme nuhudu.	Tıbbi (saçkıran, siğil, böbrek taşı tedavisi ile, hayvanlarda görülen "sarı" hastalığı ve idrar yolu tıkanıklığı açıcı).	TYuKD
	<i>Colutea cilicica</i> Boiss. & Balansa	Pat, patlangaç	Yem (keçi), el sanatları (müzik aleti yapımında).	
	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L. var. <i>glandulifera</i> (Waldst. et Kit.) Boiss.	Meyan, meyan otu, meyen, neyen, oksanak otu.	Tıbbi (adet sancıları, sigara bıraktırıcı, bırakma sonrası ciğer ve kan temizleyici), diğer (liflerinden çuval yapımında).	Dİ

	<i>Lathyrus cicera</i> L.	Deli bakla, deli bezelye, keklik baklası, keklik otu.	Tıbbi (sedef hastalığının ve karaciğer yenileyicisi), diğer (süs bitkisi).	B
	<i>Lupinus hispanicus</i> Boiss. et Reuter	Acıbakla	Gıda (haşlama), tıbbi (sigara bırakma sonrası, kanı ve akciğeri temizleyici), zararlı (hayvanların yemediği, zehirli bitki olarak).	B
	<i>Medicago arabica</i> L.	Bitirak	Tıbbi (altını ıslatan çocuk, böbrek taşı ve kalp-damar rahatsızlıklarında).	İ
	<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bartal.	Yonca, yonca orbiti, üçgen, üçgen yoncası, üçken yoncası.	El sanatları (para, bebek, araba gibi oyuncak ve süs eşyası yapımında).	
	<i>Medicago polymorpha</i> L. var. <i>vulgaris</i> (Benth.) Shinnars	Bitirak, yonca, üçgül.	Tıbbi (kolesterol düşürücü ve altını ıslatan çocuk) ve yem.	İ
	<i>Medicago sativa</i> L. subsp. <i>sativa</i>	Yonca, iyi yonca, eyi yonca, yemlik.	Tıbbi (karnı ağrıyan besi hayvanlarının).	Lp
	<i>Vicia faba</i> L.	Bakla, sakız bakla.	Tıbbi (bağırsak tembelliği ve tıkanıklığı, sinirsel el titremesi), yem.	YmS
	<i>Vigna unguiculata</i> (L.) Walp. subsp. <i>unguiculata</i> cv.	Börülce, ak börülce, kara börülce, dindarlı börülcesi, yeleşen karnı kara, yeleşen garnı gara yemeklik börülcesi.	Tıbbi (karın ağrıları), yem.	KLpY
FAGACEAE	<i>Quercus cerris</i> L. var. <i>cerris</i>	Çalı meşesi, uzgurt, deli azat meşesi, saçlı meşe.	Tıbbi (yara-yanık) ve el sanatları (oyuncak topaç, tüfek yapımında).	DLo
	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne subsp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge & Yalt.	Meşe, palamut, palamut meşesi, hakiki palamut, esas palamut, azat, çakır meşesi, azat meşesi, kabadal.	Tıbbi (soğuk algınlığı, nezle), el sanatları (karabasan, zelve, tesviye sürgüsü, takoz, yaba, saban, çapa-nacak-kürek sapı ve çocuk tahtaravallisi yapımında).	D
HYPERICACEAE	<i>Hypericum triquetrifolium</i> Turra	Kızılıcak, kızılıcak otu, kantoron otu, kantoron, sarı kantoron.	Tıbbi (yüksek şeker ve kolesterol, kalp rahatsızlıkları).	İ
IRIDACEAE	<i>Crocus flavus</i> Weston subsp. <i>dissectus</i> T. Baytop et Mathew	Çiğdem, sarıçiğdem, dildombak, kardelen, zambak.	Yem (yabani hayvan), diğer (süs bitkisi olarak).	
	<i>Iris germanica</i> L.	Mavruz, mavruz çiçeği, urfaa, parsa, arapsaçı.	Diğer (süs bitkisi ve diş macunu olarak).	
JUNCACEAE	<i>Juncus inflexus</i> L.	Kova otu, kofaotu, saz, saz otu.	Tıbbi (kanama, özellikle burun kanamasını durdurmada), yakacak (tuğla yapımında), el sanatları (yastık-döşek ve hamut-boyunduruk yapımında).	DBnLo
LAMIACEAE	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>cariensis</i> (Boiss.) Rozeira	Karabaş, karabaş kekiği, çalı kekiği, mor kekik.	Gıda (baharat, turşu yapımında beyaz köpük oluşumunu engelleyici), tıbbi (beyin tümörü, nezle), diğer (küflenmeye karşı).	İ

	<i>Marrubium rotundifolium</i> Boiss.	Yabani calba, bozot, şerefe kekiği, isse.	Tıbbi (mide hastalıkları, soğuk algınlığı), yem (koyun-keçi yemi).	İY
	<i>Mentha x piperita</i> L.	Nane, bahçe nanesi, nana.	Tıbbi (kalp hastalıkları, ayak ağrıları, ayak kokusu ve terlemeye karşı).	YmSBa KİBBn
	<i>Nepeta viscida</i> Boiss.	Boz ot, kedi nanesi, kedi otu.	Gıda (çay), tıbbi (keçi hastalıklarında), diğer (süs bitkisi), zararlı (hayvanların yemediği).	
	<i>Ocimum basilicum</i> L.	Feslihan, feslihen, fesleen, fesliğen, mesliğen, vesleğen.	Tıbbi (akrep sokması).	SLp
	<i>Origanum majorana</i> L.	Mercanköşk, nane kekiği	Tıbbi (akciğer temizleyici, nefes açıcı, ve astım).	İK
	<i>Phlomis nissolii</i> L.	Sarı şalba, sarı calba, calba	Tıbbi (kanser), diğer (arıcılıkta).	İ
	<i>Salvia cryptantha</i> Montbret et Aucher ex Benth	Kara ot, garaot, garaod.	Tıbbi (karın ağrısı, soğuk algınlığı, bronşit, nefes darlığı).	KİYS
	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	Dağkekiği, karakekik, arı kekiği.	Tıbbi (üst solunum yolu enfeksiyonu), yem (keçi besiciliği).	İ
	<i>Sideritis tmolea</i> P.H.Davis	Yakı otu, yakı şalbası, yakı şablası, sarı çiçekli yakı otu, sarı çiçekli yakı şablası.	Tıbbi (yaz ve bahar nezlesi, ishal, spazm çözücü ve karın ağrısı).	İLpY
	<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>lycaonicus</i> (Celak.)	Bodur kekik, kaya kekiği	Yem (keçi), diğer (arıcılıkta).	Aİ
	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>cleonioides</i> (Boiss.) P.H.Davis.	Nane kekiği, naneli kekik, mor kekik.	Tıbbi (baş ağrısı, grip ve nezle), yem (hayvan besiciliğinde), diğer (arıcılıkta).	İ
	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>taurica</i>	Nane kekiği, naneli kekik, mor kekik.	Yem (hayvan besiciliğinde), diğer (arıcılıkta).	İ
	<i>Ziziphora tenuior</i> L.	Nane kekiği, mor kekik	Tıbbi (üst solunum yolu enfeksiyonları, çıban, yara-yanık), yem (keçi).	İLp
LILIACEAE	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	Pırasa, pırasa, kalem pırasa.	Tıbbi (kemik erimesi, göz kuvvetlendirici, ve kan şekeri dengeleyici), yem.	YmD
	<i>Allium scorodoprasum</i> L. subsp. <i>rotundum</i> (L.) Stearn	Yabani sarımsak, delice sarımsak, deli sarımsak, köpek soğanı, köpek sovanı.	Tıbbi (sivilce, ülser), yem (yabani hayvan), diğer (süs bitkisi).	SpYm
	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Kediyen, kedi kuyruğu, tilki kuyruğu, kuşkonmaz, tesbihdalı	Tıbbi (prostat hastalıkları), yem.	MriYm
	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Kiriş otu, çiriş otu, kiriş, kişniş, kişniş otu, çiriş, nini kireç, hacivat-karagöz.	Diğer (ayakkabıcılıkta tutkal ve süs bitkisi).	D
	<i>Colchicum micaceum</i> K.Perss	Acı çiğdem, güz çiğdemi, katır tırnaa, gatır tırnaa, gatır tırnağı.	Diğer (süs bitkisi), zararlı (hayvanların yemediği, zehirli).	

	<i>Ornithogalum armeniacum</i> Baker	Köpek soğanı, köpek soğanı, beyaz sümbül, ada soğanı, yoğurtcuk otu.	Tıbbi (egzema, diş ağrısı, karın ağrısı).	Lp
	<i>Ornithogalum umbellatum</i> L.	Köpek soğanı, köremine, ada soğanı, yoğurtcuk otu.	Tıbbi (akrep sokmasında, egzema, hayvan hastalıklarında) ve yem (yabani hayvan).	LpM
	<i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) All.	Kangiren otu, kangren otu, gangren otu.	Tıbbi (yara-kesik pansumanı).	DTy
MALVACEAE	<i>Alcea biennis</i> Winterl	Gülhatmi, gülfatma, fatmagülü, üvendere, peygamber otu.	Tıbbi (saç bakımı), yem (keçi ve küçükbaş).	İ
OLEACEAE	<i>Fraxinus ornus</i> L. subsp. <i>ornus</i>	Kuşbudak, kuşbudak ağacı, karadal.	Yem, el sanatları (ahşap aletler, müzik aleti, oyuncak yapımında).	
	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Kesme, akçakesme, akçekesme, yalancı ihlamur, taş ihlamuru	Tıbbi (adet söktürücü, ağız kokusu giderici), diğer (süs bitkisi).	DYu
OXALIDACEAE	<i>Oxalis corniculata</i> L.	Ekşi yonca.	Gıda (çiğ), diğer (süs bitkisi).	İ
PAPAVERACEAE	<i>Papaver argemone</i> L. subsp. <i>argemone</i>	Gelincik, gelneli, gelineli, lale otu, kelemli, kapurcuk.	Tıbbi (göz kaşıntısı ve allerjisi, bronşit, kalp-damar hastalıkları ve romatizma).	SYMlp MrPvİY
	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i> cv.	Haşhaş, haşhaş kozağı, afyon, afyon çiçeği, ezmelik haşhaş, yeleşen mavi, yeleşen mavi haşhaşı.	Tıbbi (iç iltihap giderici).	LpDG
PEDALIACEAE	<i>Sesamum indicum</i> L. cv.	Susam, dadağlı susamı, eşme susamı, yeleşen susamı.	Tıbbi (karın ağrısı), diğer (insan-hayvan ve bitki zararlılarını uzaklaştırıcı tütü).	SyLpYL o
PLANTAGINACEAE	<i>Plantago major</i> L. subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange	Sinir otu, sinirliot, kırsinir otu, kırkdamar otu, çıban otu.	Tıbbi (sinüzit ve saman nezlesine karşı).	LpİS
POACEAE	<i>Avena barbata</i> Pott ex Link subsp. <i>barbata</i>	Yulaf, yabani yulaf, yulaf otu.	Tıbbi (iştah açıcı), diğer (çocuk oyunlarında).	İ
	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould subsp. <i>repens</i>	Ayrıkotu, ayırık, çayır, çayırotu	Tıbbi (karın ağrısı, eklem ağrıları, kireçlenme ve koyun karaciğeri hastalığı olan sarı hastalığına karşı).	Kİ
	<i>Hordeum vulgare</i> L. cv.	Arpa, tokak arpası, yeleşen altı yelek akça arpa.	Tıbbi (mide-bağırsak rahatsızlıkları, kırık-çıkık kaynaştırıcısı, egzema, cilt lekeleri, arpacık, besi hayvanlarının iştahını açıcı ve koyun öksürüğüne karşı).	KYİlp
	<i>Lathyrus sativus</i> L.	Burçak	Tıbbi (uzuv şişliği, yara, kırık-çıkık, koyun öksürüğü), yem (öküz yemi).	PvLpY K
	<i>Secale cereale</i> L. var. <i>cerale</i>	Çavdar	Tıbbi (soğuk algınlığı, yüksek şeker, koyun öksürüğü), el sanatları (hamut: büyükbaş hayvan boyunduruğu yapımında).	KİM

	<i>Triticum turgidum</i> Steud. cv.	Buğday, sarı buğday, makarnalık buğday, makarnalık sarı buğday.	Tıbbi (bağırsak düzenleyici, cilt morluğu, yara, şişlik ve koyun öksürüğü ile hayvan iştahı açıcı), yem.	İLpMrK
POLYGONACEAE	<i>Rumex acetosella</i> L.	Kuzu kulağı, ekşi kulak, ilibada, ilibada otu.	Tıbbi (boğaz ağrısı ve ayak mantarı).	SLp
	<i>Polygonum aviculare</i> L.	Kuş otu, süpürge otu	El sanatları (süpürge yapımında).	İ
PRIMULACEAE	<i>Lysimachia punctata</i> L.	Horoz ibiği, sivri burun, karga otu, karga.	Tıbbi (yara ve çıban), diğer (süs bitkisi ve arıcılıkta).	PvLoBa
	<i>Zizyphus jujuba</i> Mill.	Hinnap, hünnap, günnap, ginnap.	Tıbbi (nezle).	BD
ROSACEAE	<i>Amygdalus orientalis</i> Mill.	Payam, acıpayam, yabani badem, acıbadem, acıbadem, keçi bademi, keçi pademi.	Tıbbi (kemik erimesi), yem (keçi).	BDBn
	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Kiraz, Napolyon kirazı, sapı kısa kirazı, ak kiraz, kara kiraz.	El sanatları (müzik aleti ve oyuncak yapımı).	DMPvİ
	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. subsp. <i>monogyna</i>	Kızılçık, alıç, kızılalıç, kızılçık ağacı.	Tıbbi (ishal kesici).	DB
	<i>Crataegus orientalis</i> Pallas ex M.Bieb. subsp. <i>orientalis</i>	Alıç, dikenli alıç, alıç, alıç, yemiş, alıç toburcuğu, alıç topurcuu.	Tıbbi (böbrek taşı ve kolesterol düşürücü), el sanatları (tahta kaşık yapımı).	D
	<i>Cydonia oblonga</i> Mill. cv.	Ayva, ayva otu, ayva ağacı, ekmek ayvası, eşme ayvası.	Tıbbi (idrar söktürücü, sivilce, dudak uçukları, meme başı çatlakları), diğer (süs, nazarlık yada bereket için kapı önü çatısına asılır).	İKYYu LoLp
	<i>Malus domestica</i> Borkh.	Elma, kaya elması, yabani elma, acı elma, ekşi elma, domuz elması, donuz elması, doğuz elması, yeşil elma, yıldız elma, amasya elması, kış elması, elma golden, golden elması.	Tıbbi (bademcik, boğaz ağrısı).	LpYB
	<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	Kayısı, kaysı, kaysı ağacı, zerdali kayısı, zerdali kaysı, şekerpare, şekerpare kayısı, şekerpare kaysı.	Tıbbi (iç iltihap söktürücü), diğer (tutkal yapımında).	B
	<i>Amygdalus communis</i> L.	Badem, badem ağacı, çağla, çağla badem, diş bademi.	Tıbbi (cilt yumuşatıcı ve temizleyici krem yapımında).	B
	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb. subsp. <i>divaricata</i>	Delierik, dağ eriği.	Tıbbi (kalp-damar açıcı, yüksek şeker dengeleyici), diğer (tutkal yapımında).	B
	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall. subsp. <i>kotschyana</i> (Boiss.) Browicz	Ahlat, alhat, deli armut, yabani armut	Tıbbi (yara), yakacak, yem (keçi), el sanatları (sepet ve tahta kaşık yapımında).	Lp

	<i>Rosa damascena</i> Mill.	Gül, isparta gülü.	Tıbbi (yara-yanık), el sanatları (bağ bıçağı, bıçak sapı vb. alet sapı yapımında).	TyLo
RUTACEAE	<i>Citrus limonum</i> (L.) Burm. f.	Limon ağacı, limon	Tıbbi (mide bulantısı, kanser, ishal).	KİDSpB
SALICACEAE	<i>Populus alba</i> L.	Kavak, kavak ağacı, akkavak, akça kavağı, beyaz kavak, kiprit kavağı.	Tıbbi (saç kepeği giderici), el sanatları (tahta kaşık ve alet sapı yapımında).	DLo
	<i>Populus tremula</i> L.	Kavak, titrek kavak, kiprit, kiprit ağacı, at ağacı.	El sanatları (boyunduruk, holluk, yem tablası, ekmek tahtası, tahta kaşık, keser sapı ve oturak yapımında).	
	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt, söğüd, söğüt ağacı, aksöğüt, beyaz çam, sorkun.	Tıbbi (mantar, kaşıntı ve yara).	LpD
SOLANACEAE	<i>Capsicum annuum</i> L. cv.	Biber, yeşil biber, sivri biber, yeşil sivri biber, kırmızı biber	Tıbbi (şeker-kolesterol düşürücü, boğaz ağrısı, nezle, grip, kanser, iştah açıcı, ağız yaraları ve karın ağrısı).	SDBaSp
	<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill. cv.	Domat, domates	Tıbbi (kansızlık, nasır bakımı ve akrep sokması).	SYmBn
	<i>Solanum tuberosum</i> L.	Patates, pattes, pattis.	Tıbbi (nezle-grip).	LpBh
TILIACEAE	<i>Tilia argentea</i> DC.	İhlamur, ihlamur ağacı.	Tıbbi (sağırılık ve kabızlık).	İKYM D Yu
ULMACEAE	<i>Celtis australis</i> L.	Çıtlık, çitlembik, çitlenbik, menengeç, melengeç.	Tıbbi (ülser tedavisi), el sanatları (tahta kaşık, oklava, kepçe ve kirman yapımı).	B
	<i>Ulmus minor</i> Mill. subsp. <i>minor</i>	Karaağaç, garaaç, karıngeç.	Tıbbi (dalak ağrısı), el sanatları (kuş kafesi ve sepet yapımında).	Y
VERBENACEAE	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt, hayıt otu, ayıt, hayık.	Tıbbi (zehirlenme, kusma, karın soğuklaması, ishal), yakacak.	SpKDY BaLp
ZYGOPHYLLACEAE	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik, üzerlikotu, özeğelik, nazarlık, nazarlık otu.	Tıbbi (yüksek şeker, sigil ve hayvan hastalıklarında).	DYmLp
	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Çoban çökerten, demirdikeni, demir pıtrağı, demir bıtırağı, demirotu.	Tıbbi (egzema, mantar, safra kumları ve koyun karaciğerinde görülen sarı hastalığına karşı).	DLoK

(A: Aromatik su, B: Bukal (çiğneyerek yutma), Ba: Baharat, Bh: Buhu, Bn: Banyo, Bk: Buhar kompresi, D: Dekoksiyon, G: Gargara, İ: İnfüzyon, K: Karışım, Lo: Losyon, Lp: Lapa, Lv: Lavman, M: Macun, Mr: Merhem, Ms: Maske, Pv: Pulvares (toz), S: Çiğden Salata, Sp: Şurup (meyve/sebze sıkma suyu), Sü: Sütü, Sy: Sabit yağı, T: Tentür, Tb: Tablet (çiğnemedi yutma), Tü: Tütsü, Ty: Tıbbi yağı, Y: Yakı, Ym: Haşlama/kavurma, Yu: Soğuk suda yumuşatma)

Tablo 5.2: Etnobotanik kaydı ilk defa tarafımızdan tespit edilen taksonların listesi.

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YÖRESEL ADLARI	LOK	KULLANIM	B2 YK	END	GEO	KLT
ASTERAC EAE	<i>Erigeron cilicicus</i> Boiss. ex Vierh	Süpürge otu, süpürtge otu, sükürge otu, kokar ot.	31, 75	IVA, VA4, VB4, VIIA1	X			X
	<i>Inula graveolens</i> (L.) Desf.	Kokarot, kokar otu, kokulu ot, su otu, andız otu, kefen otu.	66	IIA1, IVA, VIIA3	X			
	<i>Logfia arvensis</i> (L.) Holvb.	Paryavşan otu, paryavşan	42, 50, 51	IIA1, IIA2				
	<i>Picnomon acarna</i> (L.) Cass.	Çakırdikeni, malyar.	59	IIA1, IVA				
BRASSICA CEAE	<i>Brassica rapa</i> L. subsp. <i>campestris</i> (L.) Clapham	Mavi diken, mavi tiken, eşek kengeri.	44, 47	IB2, IIB1, IIB2, IVB	X			
CARYOPHYLLACEAE	<i>Petrorhagia dubia</i> (Raf.) G.López & Romo	Çekme	53	IA9, IVA, VIA13				
DIPSACAC EAE	<i>Knautia integrifolia</i> Bertol. var. <i>bidens</i> (Sm.) Borbas	Misk çiçeği	66	IA2, IA6, IVA, VIA13	X			
FABACEAE	<i>Lupinus hispanicus</i> Boiss. et Reuter	Acıbakla	57	IA4, IIA1, VIIA1, VIIA4	X			
	<i>Medicago polymorpha</i> L. var. <i>vulgaris</i> (Benth.) Shinnars	Bitirak, yonca, üçgül.	30, 34	IIA1, IVA	X			
LAMIACEAE	<i>Marrubium rotundifolium</i> Boiss.	Yabani calba, bozot, şerefe kekiği, isse.	55	IIA1, IIA2, IVA		X		
	<i>Nepeta viscida</i> Boiss.	Boz ot, kedi nanesi, kedi otu.	51, 72	IA7, IIA2, VIA8, VIIA3		X		
	<i>Salvia cryptantha</i> Montbret et Aucher ex Bentham	Kara ot, garaot, garaod.	50	IIA1	X			
	<i>Coridothymus capitatus</i> (L.) Reichb. Fil.	Kekik, beyaz kekik	73	IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA13				
LILIACEAE	<i>Allium guttatum</i> Steven subsp. <i>dalmaticum</i> (Janch.) Stearn	Tavşan topu, köpek soğanı, kedi soğanı, kedi sovanı, kedi otu, top dildonbak, yılan otu, kız saçı.	71	IVA, VIA8, VIIA6			X	
	<i>Colchicum micaceum</i> K.Perss	Acı çiğdem, güz çiğdemi, katır tırnaa, gatr tırnaa, gatr tırnağı.	8, 31	VIA8, VIIA3, VIIA4	X	X	X	

(LOK: Lokalite, B2YK: B2 Karesi için yeni kayıt, END: Endemik, GEO: Geofit, KLT: Kültüvar)

Tablo 5.3: Araştırma alanında, B2 karesi için tespit edilen yeni kayıt takson listesi

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YÖRESEL ADLARI	LOK	KULLANIM
ASTERACEAE	<i>Arctium minus</i> (Hill) Bernh. subsp. <i>minus</i>	Nallı pıtrak, nallı pıtrak otu, nallı bıtrak otu, bıtrak, bıtrak, pıtrak, pıtrak.	34	IIA1
	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Karhan, garhan, karhan otu, garhan otu, karahan, karahan kökü, pamucuk, acı pelin.	31, 42, 43, 44	IIA1, IIIA
	<i>Cardopatium corymbosum</i> (L.) Pers.	Mavi diken, mavi tiken, eşek kengeri.	44, 47	IA2, IIA1, IIA2, VIIA3
	<i>Chrysanthemum segetum</i> L.	Sarı papatya, sarı pat, pat, dağ nergisi, sarı çiçek.	24, 34, 74, 76	IA1, IIA1, VIA8, VIB8
	<i>Erigeron cilicicus</i> Boiss. ex Vierh	Süpürge otu, süpürtge otu, südürge otu, kokar ot.	31, 75	IVA, VA4, VB4, VIIA1
	<i>Inula graveolens</i> (L.) Desf.	Kokarot, kokar otu, kokulu ot, su out, andız otu, kefen otu.	66	IIA1, IVA, VIIA3
	<i>Onopordum myriacanthum</i> Boiss.	Eşek kengeri, eşek kengeri, eşek kengeli, eşek kengeli, eşek diken, kızıldiken, sarı diken.	37, 51	IA2, IIA1, IVA
	<i>Pallenis spinosa</i> (L.) Cass.	Nalçeken, dağ nergizi, sarı papatya.	42	IIA1, VA4, VB4
	<i>Capparis spinosa</i> L. var <i>spinosa</i>	Gebre, gebere, kapari, kedi tırnağı, kındıra.	38, 43, 47	IA4, IIA1, IVA
	<i>Erica manipuliiflora</i> Salisb.	Püren, püren otu, süpürge otu, südürte otu, süpürtge otu.	15, 34	IIA1, IIIA, IVA, VA4, VB4
CAPPARACEAE	<i>Lupinus hispanicus</i> Boiss. et Reuter	Acıbakla	57	IA4, IIA1, VIIA1, VIIA4
ERICACEAE	<i>Medicago arabica</i> L.	Bitirak	34, 31, 75	IIA1, IVA
FABACEAE	<i>Spartium junceum</i> L.	Moruk, goruk, morok, mozok, dilfil, sirimsek, sinirsek otu, sirimsek otu	34, 48, 83	IIIA, IVA, VA4, VIA1, VIIA6
	<i>Quercus infectoria</i> Olivier subsp. <i>boissieri</i> (Reuter) O. Schwarz	Çalı meşesi, çalı pelidi, kancık çalı, çalı, kancık meşe.	71	IIIA, IVA, VIA11
	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Herit. subsp. <i>cutarium</i>	Leylek kakacı, leylek kagacı, leylek kakacığı, kocakarı iğnesi, iğnelik, meleyte, leylek gagası.	25, 26	IA1, IVA, VIA16
LAMIACEAE	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	İnce kekik, sivri kekik, mor kekik, kokulu kekik, karakekik, karabaş kekik, zahter.	6, 37, 42, 81	IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA2, VIA13
OLEACEAE	<i>Fraxinus ornus</i> L. subsp. <i>ornus</i>	Kuşbudak, kuşbudak ağacı, karadal.	73	IVA, VA5, VA8
OXALIDACEAE	<i>Oxalis corniculata</i> L.	Ekşi yonca.	76	IA1, IA2, IB1, IB2, VIA8, VIB8

Araştırma alanı ve çevresinde kurulan Alaşehir merkezinde 3 (Salı, Cuma ve Yenimahalle Pazar pazarları), beldelerinde 6 (Kemaliye, Killik, Piyadeler, Uluderbent, Kavaklıdere ve Yeşilyurt pazarları), köylerinde 3 (Şubaşı, Tepeköy ve Girelli) ve 1 pazaryeri de Sarıgöl ilçe merkezinde olmak üzere toplam 13 pazaryerinde gözlemler yapılmıştır. Bu pazarlara ürün getiren köylüler ve sattıkları ürünler tespit edilmiştir (**Ek.D1, D2**). Çalışma kapsamında, Alaşehir ve çevresinde bulunan 7 belde ve 62 köy birkaç kez ziyaret edilmiştir (**Ek.C**). Araştırma süresince 389 kaynak kişi ile görüşülmüştür (**Ek.B1, B2**). Ayrıca 500 İlköğretim Okulu öğrencisine anket çalışması uygulanmıştır.

Çalışma alanında elde edilen verilere göre, en yaygın bitki kullanımının tıbbi amaçlı olduğu görülmektedir (**Tablo 5.1**). Bu veri, araştırma alanına yakın çevrelerde yapılmış olan çoğu çalışmalarla [2, 3, 5, 7- 9, 14, 24, 68, 80, 97, 104, 127, 163] da uyum içerisindedir. Bununla beraber, çevre alanlarda yapılan bazı çalışmalarda [6, 11, 12, 63, 96, 100, 101] ise gıda kullanım sayısı tıbbi kullanımdan fazla görülmektedir (**Tablo 5.4**). Ayrıca alandan toplanılan örnekler ile, Manisa ve ilçeleri başta olmak üzere, İzmir, Denizli, Kütahya, Uşak, Çanakkale, Balıkesir gibi yakın çevre il ve ilçelerde gerçekleştirilmiş etnobotanik çalışmalarda tespit edilen taksonlar karşılaştırıldığında yaklaşık %50 örtüştüğü gözlemlenmiştir (**Tablo 5.5**).

Tablo 5.4: Araştırma verilerinin yakın çevrede yapılmış çalışmalarla etnobotanik kullanım açısından karşılaştırılması

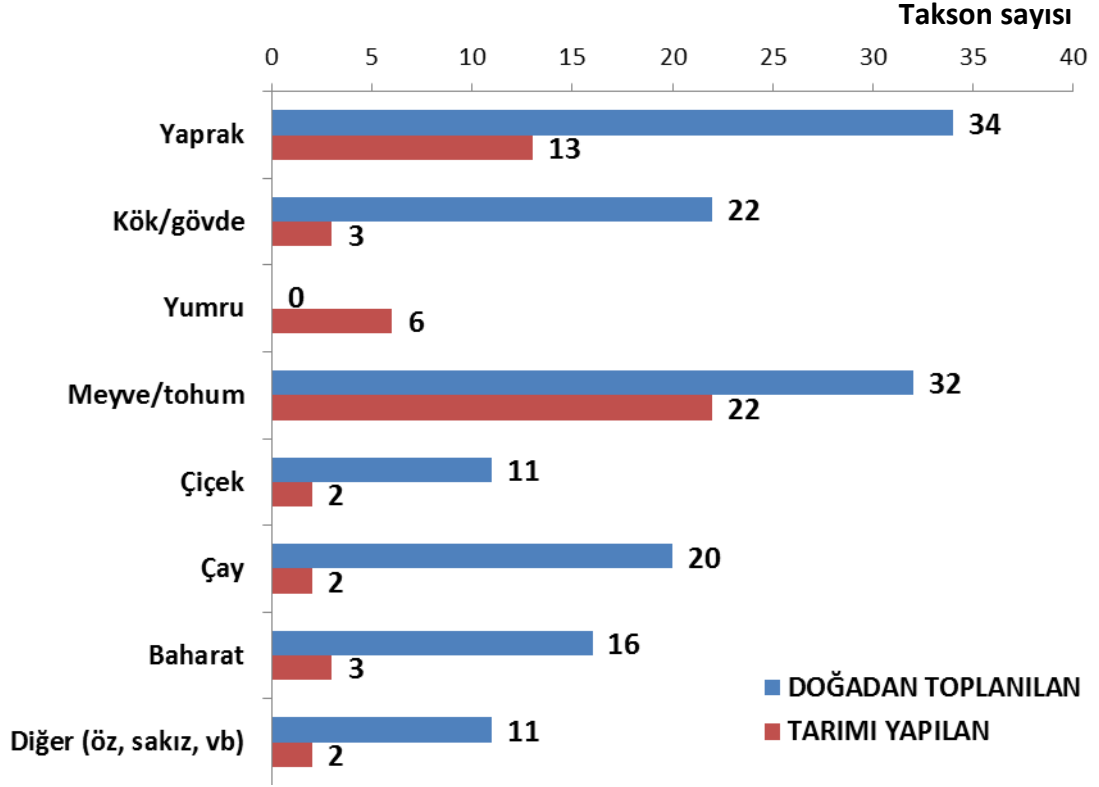
KAYNAK NO	KAYNAKLAR	GIDA	TIBBİ	YAKACAK	YEM	EL SANATLARI	DiĞER	YAZARLI/ ZARARLI
	Sargın, Alaşehir (Manisa), (2013).	144	210	22	107	105	142	43
2	Kızıllarslan, İstanbul, (2008).	59	77	7	19		37	
3	Bulut, Bayramiç (Çanakkale), (2008).	68	90	14	27	30	15	
7	Polat, Havran ve Burhaniye (Balıkesir),(2010).	141	118	20	30	48	34	
24	Sayar ve ark., Muğla, (1995).	8	141					
53	Akçiçek ve Vural, Kumalar (Afyon), (2003).	15	44		4		7	
54	Emre, Ezine (Çanakkale), (2003).	16	65				50	
63	Ertuğ, Bodrum (Muğla), (2004).	178	116		60	40		
68	Koçyiğit, Yalova, (2005)	40	53		2	8	6	

80	Kargıoğlu ve ark., İç Batı Anadolu, (2008).	37	52	5	14	10	11	
94	Ugulu, Alaşehir, (2011).		37					
96	Ertuğ ve ark., Buldan (Denizli), (2004).	97	108	11	41	38	46	
97	Onar, Bandırma (Balıkesir), (2006).	41	65	4		4	21	
100	Satıl ve ark., Kazdağı (Balıkesir), (2007).	153	130	16	25	41	66	
101	Satıl ve ark. Madra Dağı (Balıkesir/İzmir), (2008).	52	46		19	14	10	
103	Ugulu ve ark., İzmir, (2009).		108					
104	Deniz ve ark., Uşak, (2010).	50	71	5	12	9	6	4
127	Çelik ve Çiçek, Denizli, (1999).	18	92			9	7	
163	Kazan, Ortaca (Muğla), (2007).	25	52	8		5	8	

Tablo 5.5: Manisa ve ilçeleri başta olmak üzere, İzmir, Denizli, Kütahya, Uşak, Çanakkale, Balıkesir gibi yakın çevre il ve ilçelerde etnobotanik (bitki sayıları bakımından) karşılaştırması.

Yapılmış çalışmalar	Tanımlanan Ortak tıbbi bitki sayısı	Toplam tıbbi bitki sayısı	Benzerlik (%)
Deniz ve ark., Uşak üni ve çev., (2010).	25	70	35,7
Polat ve Satıl, Havran-Burhaniye (Balıkesir), (2012)	61	118	51,7
Ugulu, Alaşehir (Manisa), (2011)	23	37	62,2
Bulut ve Tuzlacı, Bayramiç (Çanakkale), (2009)	55	90	61,1
Uysal ve ark. Kapıdağ (Balıkesir), (2010)	23	44	52,3
Akçiçek ve ark., Kumalar (Afyon), (2003)	27	46	58,7
Şimşek ve ark., Eskişehir, (2004)	13	20	65
Çelik ve ark., Denizli ve çev., (1999)	29	52	55,8
Yücel ve Tülükoğlu, Gediz (Kütahya), (2000)	4	8	50
Satıl ve ark., Kaz dağı milli parkı ve çevresi (Balıkesir), (2006)	81	130	62,3

Araştırma alanında gıda olarak tüketilen bitkilerin 111'i yörede doğal olarak yetişen, 33'ü tarımı yapılan taksonlardan oluşmaktadır (**Grafik 5.1**). Yenilen kısımları bakımından, yaygın kullanım şekillerine baktığımızda; 47 takson (34 yabancı, 13 kültür) yaprakları yenilenler, 25 takson (22 yabancı, 3 kültür) kök/gövdesi yenilenler, 6 takson (hepsi kültür) yumrusu yenilenler, 55 takson (32 yabancı, 22 kültür) meyve/tohumları yenilenler, 13 takson (11 yabancı, 2 kültür) çiçekleri yenilenler, 19 takson (16 yabancı, 3 kültür) baharat olarak kullanılanlar, 22 takson (20 yabancı, 2 kültür) çay olarak kullanılanlar, 13 takson (11 yabancı, 2 kültür) ve diğer (öz, sakız, vb.) kısımları kullanılanlar şeklindedir (**Grafik 5.3**).

Grafik 5.3: Yörede gıda olarak tüketilen bitkilerin kullanım dağılımı

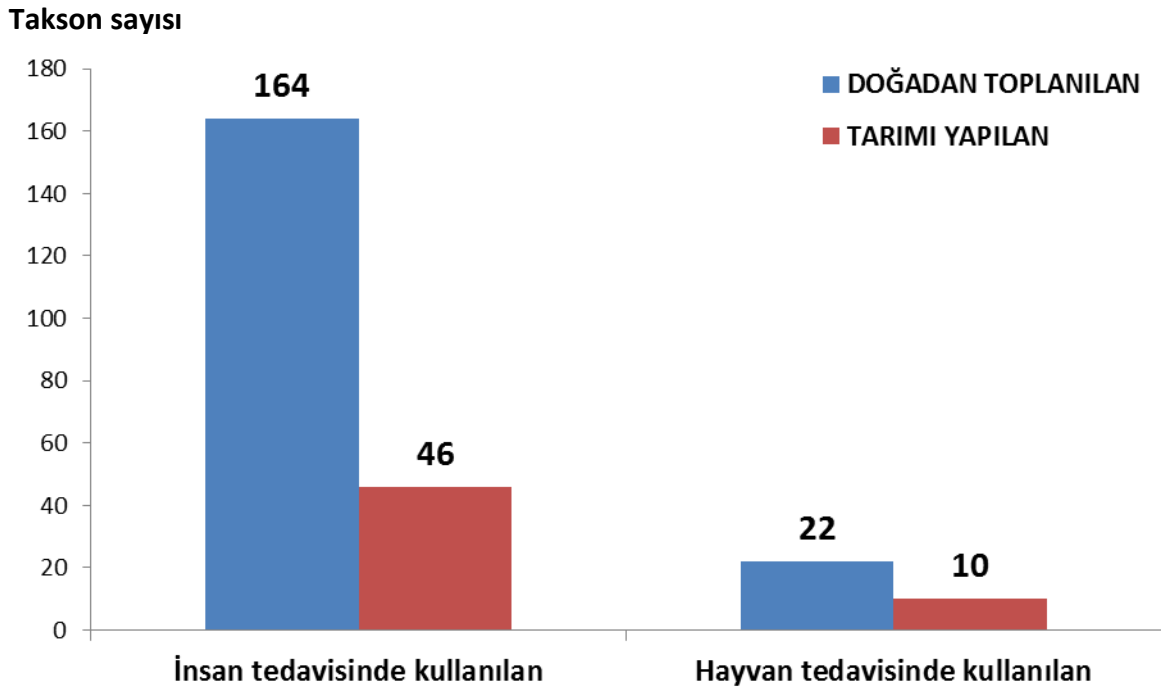
Araştırma alanı, gıda olarak tüketilen yabani ot bakımından oldukça zengindir. Yörede özellikle dağ köylerinde yaşayan birçok insan, yakın çevrelerinden topladıkları yabani bitkileri yerel pazarlara getirip satmakta ve gelir elde etmektedirler. Bu bitkiler; karakavuk (*Cichorium intybus*), şevketibostan (*Cnicus benedictus*), yabani hardal (*Sinapis arvensis*), çakır (*Urtica pilulifera*), akıllı çakır (*Urtica urens*), lale otu (*Papaver argemone*), arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), su geedimesi (*Nasturtium officinale*), tilkiotu (*Asparagus acutifolius*), acıot (*Tamus communis*), ekşikulak (*Rumex acetosella*), ebegümeçi (*Malva sylvestris*), leylek kakacı (*Erodium cicutarium*), ve semizlik (*Portulaca olearacea*), yabani bitkileridir. Ayrıca kendi bahçelerinde yetiştirdikleri; ıspanak (*Spinacia oleracea*), kereviz (*Apium graveolens*), lahana (*Brassica oleracea* var. *capitata*), turpotu (*Raphanus sativus*), pazı (*Beta vulgaris* subsp. *cicla*), fasulye (*Phaseolus vulgaris*), börülce (*Vigna unguiculata*), bakla (*Vicia faba*), kabak (*Cucurbita moschata*) kültür bitkilerini de yerel pazarlarda satmaktadırlar.

Yörede ayrıca, gıda olarak tüketilen; kızılçam (*Pinus brutia*) ve karaçam (*Pinus nigra*) kozalak turşusu, meyve suyu pekmezele beraber içilen çitlik ağacı (*Pistacia terebinthus*), kurutulmuş herba unu baharat olarak kullanılan çörtük (*Eryngium campestre*), gövde suyu sakız ve baharat olarak kullanılan çarşır (*Ferula communis*), kurutulmuş herbası baharat olarak kullanılan şevketibostan (*Cnicus benedictus*), taze herbasından yoğurtlu sebze haşlaması yapılan tavşan salatası (*Lapsana communis*), kurutulmuş herba unu ekme mayasına katılan sarıtiken (*Scolymus hispanicus*), ham meyvesi yenilen domuz pıtrağı (*Xanthium spinosum*), ilk çıkan taban yapraklarından salata yapılan nohudak (*Alyssum murale*), taze kökü çiğ yenen şalgam (*Brassica rapa*), gövde suyu sakız olarak tüketilen çekme (*Petrorragia dubia*), olgun meyvesinden ciğer kavurması yapılan tatlı kabak (*Cucurbita moschata*), kurutulmuş herbası çay aroması olarak kullanılan topalak otu (*Cyperus rotundus*), sade yada tilki otu (*Aspragus acutifolius*) ile yumurtalı kavurması yapılan misk çiçeği (*Knautia integrifolia*), taze herbasından haşlama yemek yapılan acıbakla (*Lupinus hispanicus*), kurutulmuş çiçek tozu, turşu yapımında köpük önleyici ve baharat olarak kullanılan karabaş kekiği (*Lavandula stoechas*), kurutulmuş çiçekli herbasından keyif çayı yapılan kedinanesi (*Nepeta viscida*), taze yaprakları çiğ yenen ekşiyonca (*Oxalis corniculata*) bitkileri ile ilgili kayıt edilen veriler ülkemiz için ilk kayıtlardır (**Tablo 5.1**).

Çalışma süresince yapılan etnobotanik gezilerde, halk hekimliği yapan ve “ocak” olarak bilinen 9 kişiye rastlanılmıştır. Farklı dağ köylerinde yaşayan bu ocaklar, tarif ettikleri kullanım bilgi ve tecrübelerini, rahmetli olmuş yakınlarından ya da daha önceki nesillerden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte yapılan görüşmelerde geleneksel halk ilacı kullanımıyla ilgili bazı bilgilerin zamanla ya yok olduğu yada deformasyona uğradığı tespit edilmiştir. Deformasyona uğradığı düşünülen bilgi ve tarifler, “reçeteler” kısmına dahil edilmemiştir. Yukarıda bahsi geçen ocaklar tarafından güncelliği onaylanan, çalışma boyunca yerel halk ile yapılan görüşmeler ile tıbbi amaçlar için kullandığı saptanan 71 bitki ve bunlara ait 100 adet ilaç reçeteleri listelenmiştir (Bak. s.343-353). Bu bağlamda, bu değerli bilgilerin, kültür mirasımız olarak, gelecek nesillere aktarılması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler aynı zamanda modern tedavi alanında yapılacak çeşitli araştırmalara ilham ve kaynak olabilecek nitelik taşımaktadır.

Araştırma alanında tıbbi olarak tüketildiği belirlenen 210 bitkinin 164'ü yörede doğal olarak yetişen, 46'sı tarımı yapılan taksonlardan oluşmaktadır. Bu bitkiler içerisindeki 32 taksonun (22 yabani, 10 kültür) çeşitli hayvan hastalıklarının tedavisinde de kullanıldığı belirlenmiştir (**Grafik 5.4**).

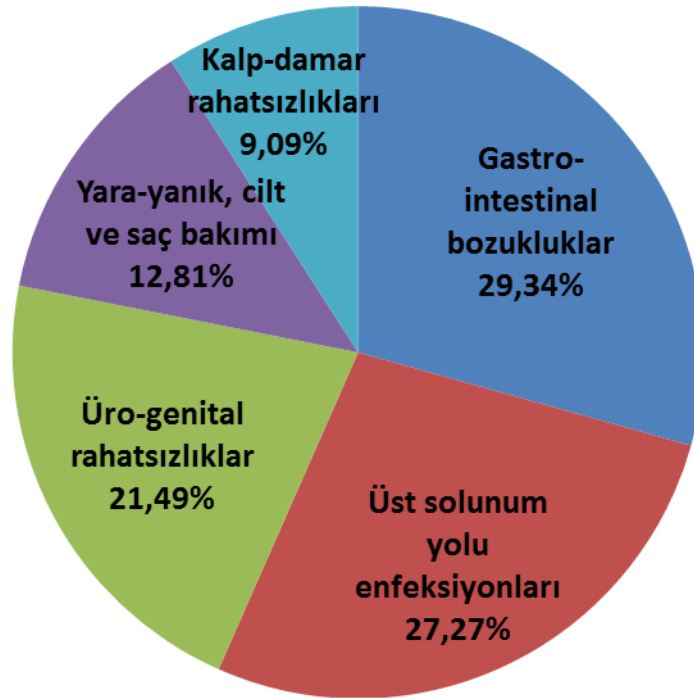
Yörede geleneksel tedavi alanında en çok bilinen ve yaygın olarak kullanılan bitkilerin başlıcaları: kırkbaş kekik (*Origanum onites*), karabaş kekiği (*Lavandula stoechas*), şalba (*Salvia tomentosa*), karakekik (*Origanum vulgare*), ince kekik (*Thymbra spicata* var. *spicata*), yılanpancarı (*Dracunculus vulgaris*), aslanbıyığı (*Achillea nobilis* subsp. *sipylea*), katranotu (*Hypericum perforatum*), ahlatburçu (*Viscum album*) ve semizlik (*Portulaca oleracea*)'dır. Nane (*Mentha x piperita*), papatya (*Matricaria chamomilla*), zeytin (*Olea europaea*), soğan (*Allium cepa*), çakır (*Urtica pilulifera*), üzüm (*Vitis vinifera*), tarhana otu (*Echinophora tenuifolia* subsp. *sibthorpiana*), domates (*Lycopersicon esculentum*), gömeç (*Malva sylvestris*), gelneli (*Papaver argemone*) ise yörede halk ilacı olarak tek başına kullanılmayıp sadece karışımlarda yer alan bitkilerdir.

Grafik 5.4: Yörede tıbbi olarak değerlendirilen bitkilerin dağılımı

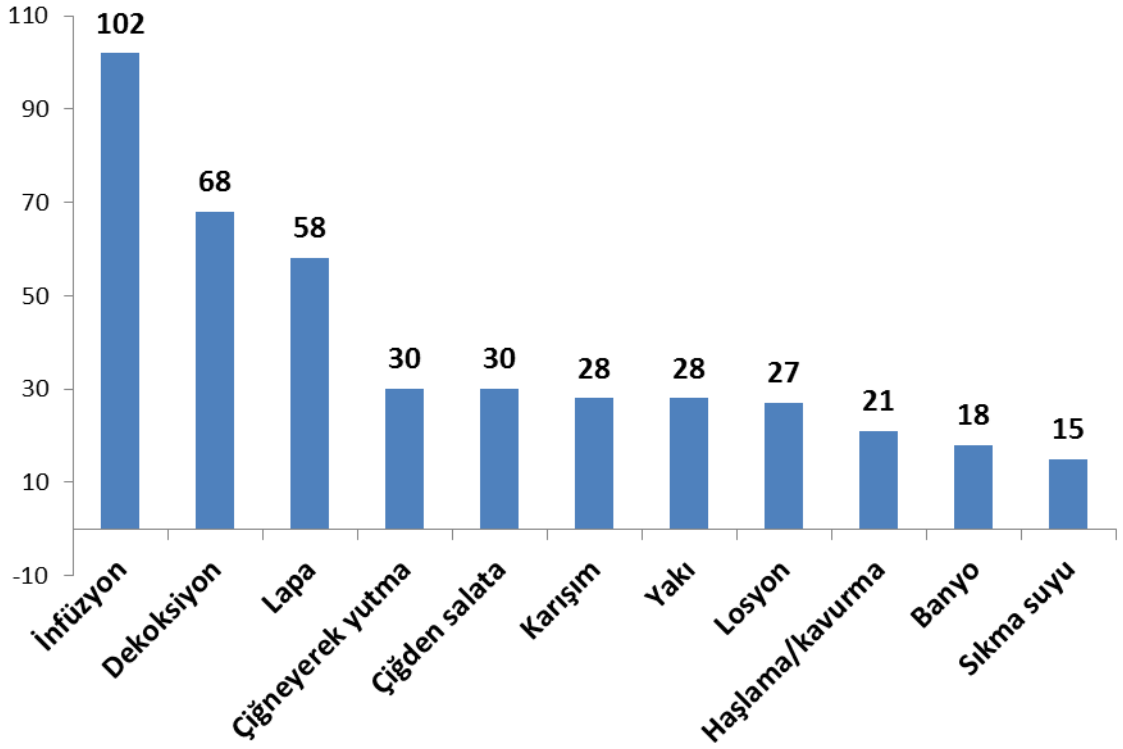
Bölge halkıyla yapılan görüşmeler sonucunda, kaydedilen bitkilerden en çok, gastro-intestinal bozukluklar (71 kullanım), üst solunum yolu enfeksiyonları (66 kullanım), üro-genital rahatsızlıklar (52 kullanım), yara-yanık, cilt-saç bakımı (31 kullanım) ve kalp-damar hastalıklarının (22 kullanım) tedavisinde yararlanıldığı tespit edilmiştir (**Grafik 5.5**). Yapılan anket sonuçlarına göre bitkilerin daha çok, yurdumuzun diğer yörelerinde olduğu gibi, çoğunlukla infüzyon, dekoksasyon ve lapa halinde kullanıldığı görülmüştür (**Grafik 5.6**).

Yörede ayrıca; kurutulmuş yaprak ve dallarından hazırlanan dekoksasyonu, cilt antiseptiğinde losyon olarak kullanılan (**Reç.8**) akça ağaç (*Acer campestre*), kurutulmuş yapraklarından hazırlanan infüzyonu üst solunum yolu enfeksiyonları ve yüksek kolesterole karşı kullanılan (**Reç.9**) bampilotu (*Amaranthus retroflexus*), fıstıkları astım hastalığına karşı kullanılan (**Reç.12**) aşimenengeç (*Pistacia vera*), egzema (**Reç.15**), migren (**Reç.16**) ve adet düzensizliğine karşı (**Reç.17**) kullanılan dereotu (*Anethum graveolens*), kusma, boğaz ağrısı, bebek karın ağrısı, grip, astım ve kadın kısırlığına karşı (**Reç.19**) tarhanaotu (*Echinophora tenuifolia* subsp. *sibthorpiana*) ile başlayan toplam 113 bitkinin tıbbi kullanımı ile ilgili bilgiler **Tablo 5.1**'de verilmiş olup, bu veriler, ülkemiz için yeni kayıttır.

Grafik 5.5: Halk tıbbında kullanılan bitkilerin, en çok kullanıldığı hastalıklar.

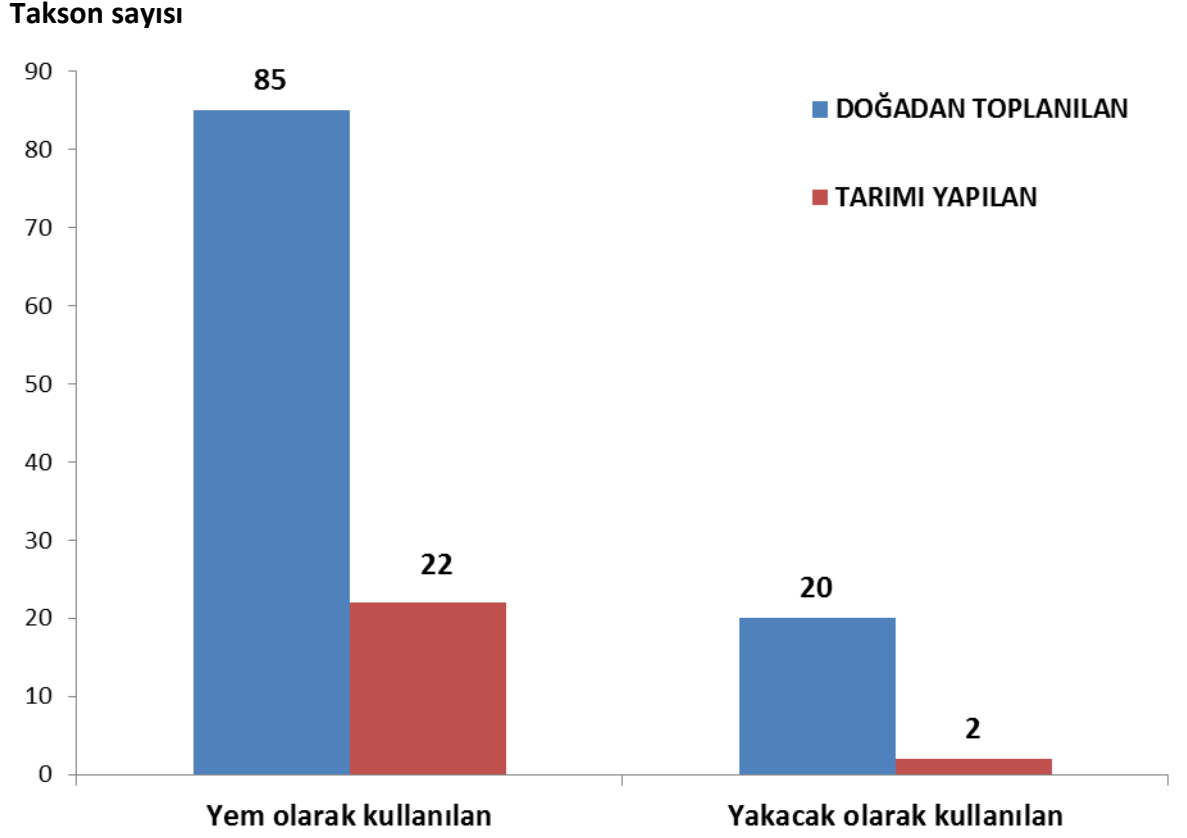
Takson sayısı

Grafik 5.6: Halk tıbbında kullanılan bitkilerin, en çok tercih edilen kullanım şekilleri.

Araştırma alanında toplam 22 taksonun yakacak olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan 20'si doğadan toplanılan ve kurutulmuş herbası yakacak olarak kullanılan günebakan (*Helianthus annuus*) ve asma (*Vitis vinifera*) olmak üzere 2 kültür bitkisinden temin edilmektedir (**Grafik 5.7** ve **Tablo 5.6**). Kızılcım (*Pinus brutia*) ve karaçam (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana*) kurumuş dal ve kozalakları özellikle pekmez yapımında, üzüm kaynatmada, uzun süreli yüksek ateş ısıyı verdiği için, tercih edilmektedir. Kızılcım (*Pinus brutia*) dan elde edilen piknik kömürü ve çıra, yerel halk tarafından pazarlarda satılmaktadır (**Şekil 4.6**). Kovaotu (*Juncus inflexus*) yine yüksek ısı verdiği ve civarda bol miktarda bulunup maliyeti ucuza getirdiği için, tuğla yapımında yakacak olarak tercih edilen bitkilerdendir.

Yörede ayrıca; oğlan düğümü (*Centaurea cyanus*), kovaotu (*Juncus inflexus*), ahlal (*Pyrus elaeagnifolia* subsp. *kotschyana*), hayıtotu (*Vitex agnus-castus*), ve karhan otu (*Artemisia absinthium*) kurutulmuş herbalarının yakacak olarak kullanımı ile ilgili veriler, ülkemiz için yeni kayıttır (**Tablo 5.1**).

Grafik 5.7: Yörede yem ve yakacak olarak değerlendirilen bitkilerin dağılımı

Araştırma alanında çok sayıda bitkinin hayvan yemi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Alanda hayvan yemi olarak kullanılan toplam 107 taksonun 85'i yabani, 22'si kültür bitkisidir (**Grafik 5.7**). Bu bitkiler **Tablo 5.7**'de listelenmiş olup, “D/K” sütunu altında; doğadan toplanılan taksonlar “D” simgesi ile gösterilirken, tarımı yapılan taksonlar “K” simgesi ile gösterilmiştir.

Yörede ayrıca; kişkiş (*Scandix pecten-veneris*), kipri tikeneni (*Centaurea urvillei* subsp. *armata*), karakavuk (*Cichorium intybus*) ve eşek kengeri (*Onopordum myriacanthum*) ile başlayan toplam 47 taksonun herbasının genel yada özel (keklik yemi, öküz yemi, keçi yemi, vb.) yem olarak kullanımı ile ilgili veriler, ülkemiz için yeni kayıttır (**Tablo 5.1**).

Tablo 5.6: Yakacak olarak kullanılan takson listesi.

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YÖRESEL ADLARI
PINACEAE	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Çam, çam ağacı, kızılçam, kızıl kabuklu çam.
	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe var. <i>şeneriana</i> (Saatçioğlu) Yalt.	Çam, karaçam, top çam, top çamı.
CUPRESSACEAE	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Ardıç
ASTERACEAE	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Karhan, garhan, karhan otu, garhan otu, karahan, karahan kökü, pamucuk, pelin otu, acı pelin.
	<i>Centaurea cyanus</i> L.	Oğlan düğümü, düğüm, oğlan çiçeği, dağ karanfili, peygamber çiçeği
	<i>Helianthus annuus</i> L.	Günebakan, günbakan, ayçiçek, ayçekirdeği, çekirdek.
CISTACEAE	<i>Cistus creticus</i> L.	Pambulcuk, pamucuk, pamukçuk, pambılucuk, pamukla otu, çoban çırası, karahan, garahan
	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Tavşanak, davşanak, tavşanak ağacı, davşanak ağacı, tavşancıl, davşancıl.
ERICACEAE	<i>Erica manipuliflora</i> Salisb.	Püren, püren otu, süpürge otu, sükurte otu, süpürtge otu.
FABACEAE	<i>Spartium junceum</i> L.	Moruk, goruk, morok, mozok, dilfil, sirimsek, sinirsek otu, sirimsek otu
FAGACEAE	<i>Quercus cerris</i> L. var. <i>cerris</i>	Çalı meşesi, uzgurt, deli azat meşesi, saçlı meşe.
	<i>Quercus coccifera</i> L.	Piynar, pınar, piynar meşesi, pelit, azat peliti.
	<i>Quercus infectoria</i> subsp. <i>veneris</i> (A.Kern.) Meikle	Çalı meşesi, çalı pelidi, kancık çalı, çalı, kancık meşe.
	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne subsp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge & Yalt.	Meşe, palamut, palamut meşesi, hakiki palamut, esas palamut, azat, çakır meşesi, azat meşesi, kabadal.
JUGLANDACEAE	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz
JUNCACEAE	<i>Juncus inflexus</i> L.	Kova otu, kofaotu, saz, saz otu.
ROSACEAE	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall. subsp. <i>kotschyana</i> (Boiss.) Browicz	Ahlat, alhat, deli armut, yabancı armut
SALICACEAE	<i>Populus alba</i> L.	Kavak, kavak ağacı, akkavak, akça kavağı, beyaz kavak, kiprit kavağı.
	<i>Populus tremula</i> L.	Kavak, titrek kavak, kiprit, kiprit ağacı, at ağacı.
	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt, söğüd, söğüt ağacı, aksöğüt, beyaz çam, sorkun.
VERBENACEAE	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt, hayıt otu, ayıt, hayık.
VITACEAE	<i>Vitis vinifera</i> L. cv.	Asma, üzüm

Tablo 5.7: Araştırma alanında hayvan yemi olarak kullanılan bitkiler

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	D/K
PINACEAE	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe var. <i>şeneriana</i> (Saatçioğlu) Yalt.	D
AMARANTHACEAE	<i>Spinacia oleracea</i> L.	K
APIACEAE	<i>Caucalis platycarpus</i> L.	D
	<i>Eryngium creticum</i> Lam.	D
	<i>Eryngium campestre</i> L.	D
	<i>Ferula communis</i> L.	D
	<i>Scandix pecten-veneris</i> L.	D
ASTERACEAE	<i>Anthemis tinctoria</i> L.	D
	<i>Carduus nutans</i> L. subsp. <i>leiophyllus</i> (Petrovič) Stoj. & Stef.	D
	<i>Centaurea urvillei</i> DC. subsp. <i>armata</i> Wagenitz	D
	<i>Centaurea virgata</i> Lam.	D
	<i>Cichorium intybus</i> L.	D
	<i>Erigeron cilicicus</i> Boiss. ex Vierh	D
	<i>Helianthus annuus</i> L.	K
	<i>Inula graveolens</i> (L.) Desf.	D
	<i>Lactuca serriola</i> L.	D
	<i>Lapsana communis</i> L.	D
	<i>Onopordum myriacanthum</i> Boiss.	D
	<i>Picnomon acarna</i> (L.) Cass.	D
	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	D
	<i>Senecio vulgaris</i> L.	D
	<i>Tragopogon dubius</i> Scop.	D
<i>Tussilago farfara</i> L.	D	
BORAGINACEAE	<i>Alkanna orientalis</i> (L.) Boiss. var. <i>orientalis</i>	D
	<i>Anchusa azurea</i> Mill. var. <i>azurea</i>	D
	<i>Echium italicum</i> L.	D
	<i>Heliotropium europaeum</i> L.	D
BRASSICACEAE	<i>Alyssum murale</i> Waldst. & Kit. subsp. <i>murale</i> var. <i>murale</i>	D
	<i>Brassica oleracea</i> L. var. <i>capitata</i>	K
	<i>Brassica rapa</i> L. subsp. <i>campestris</i> (L.) Clapham	K
	<i>Capsella bursa - pastoris</i> (L.) Medik.	K
	<i>Eruca sativa</i> Mill.	K
	<i>Lepidium sativum</i> L.	K
	<i>Sinapis arvensis</i> L.	D
CAMPANULACEAE	<i>Asyneuma limoniifolium</i> (L.) Janch. subsp. <i>limonifolium</i>	D
	<i>Campanula lyrata</i> Lam. subsp. <i>lyrata</i>	D
CAPPARACEAE	<i>Capparis spinosa</i> L. var. <i>spinosa</i>	D
CARYOPHYLLACEAE	<i>Dianthus zonatus</i> Fenzl var. <i>zonatus</i>	D
	<i>Petrorhagia dubia</i> (Raf.) G.López & Romo	D
	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill. subsp. <i>media</i>	D
CHENOPODIACEAE	<i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>vulgaris</i>	K
	<i>Beta vulgaris</i> L. subsp. <i>cicla</i> (L.) Schübl. & G.Martens	K
	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	D
CISTACEAE	<i>Cistus creticus</i> L.	D
	<i>Cistus laurifolius</i> L.	D
CONVOLVULACEAE	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	D
CUCURBITACEAE	<i>Cucumis melo</i> L. cv.	K
	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	D

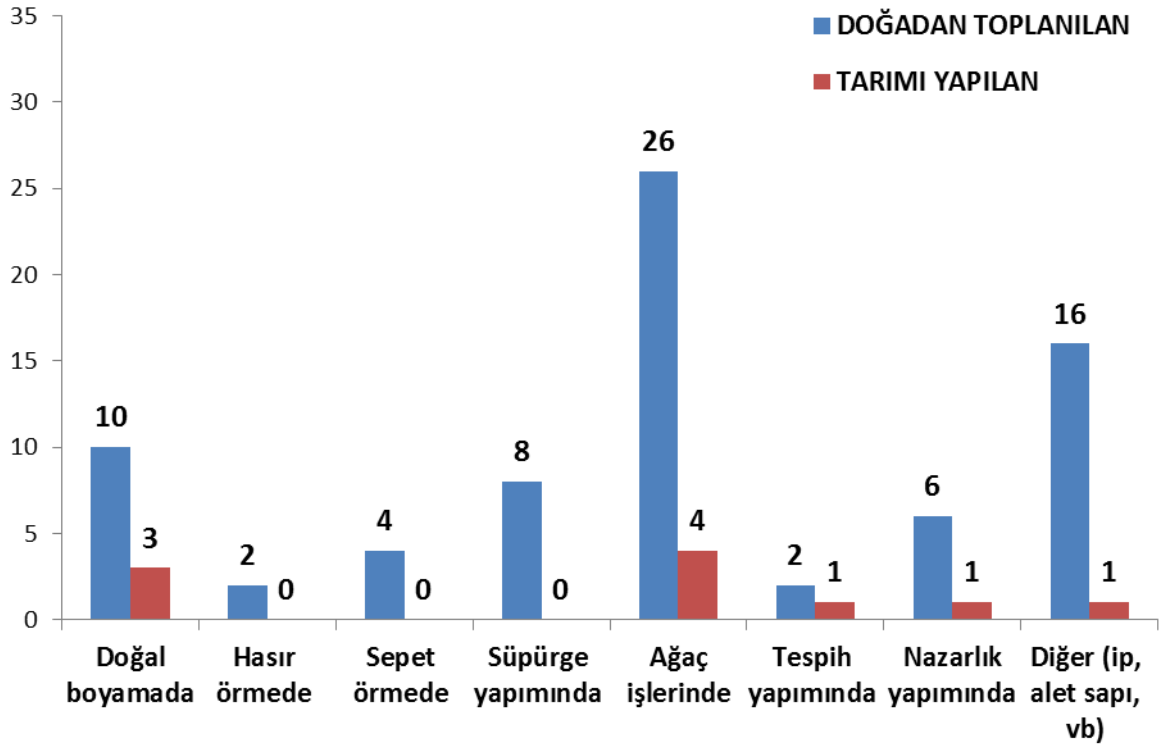
CYPERACEAE	<i>Cyperus rotundus</i> L.	D
DIPSACACEAE	<i>Knautia integrifolia</i> Bertol. var. <i>bidens</i> (Sm.) Borbas	D
ERICACEAE	<i>Erica manipuliflora</i> Salisb.	D
FABACEAE	<i>Acacia karroo</i> Hayne	D
	<i>Astragalus</i> spp.	D
	<i>Colutea cilicica</i> Boiss. & Balansa	D
	<i>Medicago arabica</i> L.	D
	<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bartal.	D
	<i>Medicago polymorpha</i> L. var. <i>vulgaris</i> (Benth.) Shinnery	D
	<i>Medicago sativa</i> L. subsp. <i>sativa</i>	D
	<i>Spartium junceum</i> L.	D
	<i>Trifolium resupinatum</i> L. var. <i>resupinatum</i>	D
	<i>Vicia faba</i> L.	D
	<i>Vigna unguiculata</i> (L.) Walp. subsp. <i>unguiculata</i> cv.	K
FAGACEAE	<i>Quercus coccifera</i> L.	D
	<i>Quercus infectoria</i> subsp. <i>veneris</i> (A.Kern.) Meikle	D
	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne subsp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge & Yalt.	D
GERANIACEAE	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér.	D
IRIDACEAE	<i>Crocus flavus</i> Weston subsp. <i>dissectus</i> T. Baytop et Mathew	D
LAMIACEAE	<i>Marrubium rotundifolium</i> Boiss.	D
	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	D
	<i>Nepeta viscida</i> Boiss.	D
	<i>Phlomis nissolii</i> L.	D
	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	D
	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	D
	<i>Coridothymus capitatus</i> (L.) Reichb. Fil.	D
	<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>lycaonicus</i> (Celak.)	D
	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>cleonioides</i> (Boiss.) P.H.Davis.	D
	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>taurica</i>	D
	<i>Ziziphora tenuior</i> L.	D
LILIACEAE	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	K
	<i>Allium cepa</i> L.	K
	<i>Allium scorodoprasum</i> L. subsp. <i>rotundum</i> (L.) Stearn	D
	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	D
	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	D
	<i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) All.	D
MALVACEAE	<i>Alcea biennis</i> Winterl	D
MORACEAE	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>rupestris</i> (Hauskn. ex Boiss.) Browicz	D
	<i>Morus nigra</i> L.	D
OLEACEAE	<i>Fraxinus ornus</i> L.	D
	<i>Syringa vulgaris</i> L.	K
ORCHIDACEAE	<i>Orchis mascula</i> (L.) L. subsp. <i>pinetorum</i> (Boiss. et Kotschy) G. Camus	D
POACEAE	<i>Avena barbata</i> Pott ex Link subsp. <i>barbata</i>	D
	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould subsp. <i>repens</i>	D
	<i>Hordeum vulgare</i> L. cv.	K
	<i>Lathyrus sativus</i> L.	K
	<i>Secale cereale</i> L. var. <i>cerale</i>	K
	<i>Triticum turgidum</i> Steud. cv.	K
	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i> cv.	K

POLYGONACEAE	<i>Polygonum aviculare</i> L.	D
PORTULACACEAE	<i>Portulaca oleracea</i> L.	D
ROSACEAE	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	D
	<i>Amygdalus communis</i> L.	K
	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall. subsp. <i>kotschyana</i> (Boiss.) Browicz	D
SCROPHULARIACEAE	<i>Verbascum</i> spp.	D
SOLANACEAE	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	D
	<i>Solanum tuberosum</i> L.	K
VITACEAE	<i>Vitis vinifera</i> L. cv.	K

(D/K: Doğal/Kltr, D: Doğadan toplanılan, K: Ekimi yapılan)

Araştırma alanında toplam 106 bitki taksonunun el sanatlarında kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan 89’u doğal, 17’si yrede ekimi yapılan taksonlardır. Araştırma alanında doğal boyamada 13 takson (10 doğal, 3 kltr), hasır rmede 2 takson (2 doğal), sepet örmede 4 takson (4 doğal), süpürge yapımında 8 takson (8 doğal), tahta kaşık vb. ađaē işlerinde 30 takson (26 doğal, 4 kültür), tesbih yapımında 3 takson (2 doğal, 1 kültür), nazarlık yapımında 7 takson (6 doğal, 1 kültür) ve diğer (ip, alet sapı vb.) amaēlar iēin 17 taksonun (16 doğal, 1 kültür) kullanıldığı kayıt edilmiştir (**Grafik 5.8**).

Takson sayısı

Grafik 5.8: Yörede el sanatları olarak değerlendirilen bitkilerin dağılımları

Çalışma alanında boya bitkisi olarak belirlenen 13 bitki taksonununun 10'u doğal, 3'ü kültür bitkisidir. Kullanıldıkları materyal ve boya renkleriyle beraber **Tablo 5.8**'de verilmiştir. Yörede ayrıca; iplikleri pembe renge boyamada kullanılan ayvadana (*Achillea nobilis* subsp. *sipylea*) ve turuncu renge boyamada kullanılan acı hayıt (*Nerium oleander*) bitkilerinin kullanımı ile ilgili veriler, ülkemiz için yeni kayıttır (**Tablo 5.1**).

Tablo 5.8: Araştırma alanında tespit edilen boya bitkileri.

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	KULL. KISIM	BOYA RENGİ	BOYANAN MATERYAL	D/K
ANACARDIACEAE	<i>Rhus coriaria</i> L.	Kurutulmuş herba	Açık sarı	Kumaş	K
APOCYNACEAE	<i>Nerium oleander</i> L.	Taze kök	Turuncu	İplik	D
ASTERACEAE	<i>Achillea nobilis</i> L. subsp. <i>sipylea</i> (O.Schwarz) Basler	Taze çiçekli herba	Pembe	İplik	D
	<i>Anthemis tinctoria</i> L.	Taze çiçek	Parlak sarı	Saç	D
	<i>Matricaria chamomilla</i> L.	Taze çiçekli herba	Renk açıcı	Saç	D
FAGACEAE	<i>Quercus coccifera</i> L.	Kurutulmuş tohum (Pelit içi)	Mavi-siyah	Ayakkabı-deri	D
	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne subsp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge & Yalt.	Kurutulmuş ve toz halinde inceltilmiş pelit	Saman sarısı Koyu sarı	İplik	D
JUGLANDACEAE	<i>Juglans regia</i> L.	Ham meyve kabuğu	Deve tüyü Saç koyulaştırıcı	İplik Saç	D
MALVACEAE	<i>Alcea biennis</i> Winterl	Taze çiçekli herba	Saç rengi parlatici	Saç	D
PEDALIACEAE	<i>Sesamum indicum</i> L. cv.	Taze kök	Bej rengi	İplik	K
POLYGONACEAE	<i>Rumex crispus</i> L.	Kurutulmuş çiçek	Sarı	İplik	D
PUNICACEAE	<i>Punica granatum</i> L.	Taze meyve kabuğu	Mor	İplik	K
ROSACEAE	<i>Cydonia oblonga</i> Mill. cv.	Taze meyve çekirdekleri	Pembe	Gıda (reçel)	K

(Kull. Kısım: Kullanılan kısım, D/K: Doğal/Kültür, D: Doğadan toplanılan, K: Kültür).

Çalışma alanında, hasır örmede kullanılan 2 takson; kova otu (*Juncus inflexus*) ve kamyş (*Arundo donax*); sepet örmede 4 takson; kofa otu (*Juncus inflexus*), kargı (*Arundo donax*), ahlat (*Pyrus elaeagnifolia* subsp. *kotschyana*) ve hayıt (*Vitex agnus-castus*); süpürge yapımında 8 takson; oğlan çiçeği (*Centaurea virgata*), süpürtge otu (*Erigeron cilicicus*), nalçeken (*Pallenis spinosa*), tavşankulağı (*Asyneuma limoniifolium*), pürenotu (*Erica manipuliflora*), moruk (*Spartium junceum*), kuşotu (*Polygonum aviculare*) ve tozkulak (*Verbascum* spp.) kullanıldıkları tespit edilmiştir. Hasır, sepet ve süpürge yapımında tamamiyle yabancı türler kullanılmakta olup, sadece yörede süpürge otu olarak bilinen (*Erigeron cilicicus*) ve pazarlarda “acamik/acamik süpürgesi” adıyla satılan pürenotu (*Erica manipuliflora*)’nın yerel halk tarafından küçük çaplı ekiminin yapıldığı gözlemlenmiştir.

Araştırma alanında, tahta kaşık, oklava, kepçe vb. ağaç işlerinde kullanılan toplam 30 takson (26 doğal, 4 kültür) tespit edilmiştir (**Tablo 5.9**). Bunlardan kültürü yapılan taksonlar; incir ağacı (*Ficus carica* subsp. *rupestris*), zeytin ağacı (*Olea europaea*), kiraz ağacı (*Cerasus avium*) ve ekimi artık yapılmayan, tohumları dahi nadiren bulunan, sukabaa (*Lagenaria siceraria*)’dır.

Çalışma alanında, tespih yapımında 3 takson; çitlik ağacı (*Pistacia terebinthus*), tesbih ağacı (*Hippophae rhamnoides* subsp. *caucasica*) ve zeytin ağacı (*Olea europaea*), ve nazarlık yapımında 7 bitki taksonunun kullanıldığı tespit edilmiştir. Nazarlık yapmak için doğal ortamdan alınan; çitlik ağacı (*Pistacia terebinthus*), sarıpat (*Anthemis tinctoria*), gözlübaba (*Helichrysum arenarium*), muskaotu (*Capsella bursa – pastoris*), çitlembik ağacı (*Celtis australis*) ve üzerlikotu (*Peganum harmala*) ‘dan oluşan 6 takson ile, kültürü yapılan ayva ağacı (*Cydonia oblonga*)’dır. İp, alet sapı gibi diğer ağaç işleri yapımında ise toplam 17 taksonun (16 doğal, 1 kültür) kullanıldığı saptanmış olup üretildikleri elsanatları bilgileri ile beraber **Tablo 5.10**’da listelenmiştir.

Yörede, tahta kaşık, kepçe ve kürek sapı yapımında kullanılan Akasya ağacı (*Acacia karroo*), tahta kaşık yapımında kullanılan alıç (*Crataegus orientalis* subsp. *orientalis*), sepet ve tahta kaşık yapımında kullanılan ahlat (*Pyrus elaeagnifolia* subsp. *kotschyana*), tahta kaşık ve alet sapı yapımında kullanılan akça kavak

(*Populus alba*), tahta kaşık, oklava, kepçe ve kirman yapımında kullanılan çitlembik ağacı (*Celtis australis*), kuş kafesi ve sepet yapımında kullanılan karaağaç (*Ulmus minor*), süpürge yapımında kullanılan süpürtge otu (*Erigeron cilicicus*), nalçeken (*Pallenis spinosa*), kuşotu (*Polygonum aviculare*), boyunduruk, holluk, yem tablası, ekmek tahtası, tahta kaşık, keser sapı ve oturak yapımında kullanılan kiprit kavağı (*Populus tremula*), tahtadan çocuk oyuncakları yapımında palamut meşesi ağacı (*Quercus ithaburensis* subsp. *macrolepis*), çalı meşesi (*Quercus cerris* var. *cerris*), pambulcuk (*Cistus creticus*) ve tavşanak ağacı (*Cistus laurifolius*) bitkilerinin kullanımı ile ilgili veriler, ülkemiz için yeni kayıttır (**Tablo 5.1**).

Tablo 5.9: Araştırma alanında ağaç işlerinde kullanılan taksonlar.

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	ÜRETİLDİĞİ EL SANATI	D/K
CUPRESSACEAE	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Kirman	D
PINACEAE	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Kapı, yüklük, düven	D
	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe var. <i>şeneriana</i> (Saatçioğlu) Yalt.	Senit (hamur tahtası)	D
ACERACEAE	<i>Acer campestre</i> L.	Tahta kaşık ve süs eşyası	D
ANACARDIACEAE	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Oklava, kepçe ve kirman	D
CISTACEAE	<i>Cistus creticus</i> L.	Oyuncak tüfek sürgüsü	D
	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Oyuncak tüfek sürgüsü	D
	<i>Helianthemum salicifolium</i> (L.) Mill.	Düven, kağıt tekerinin iç kısmı ve dirmik .	D
CUCURBITACEAE	<i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl.	Kaşık, kepçe, saklama kabı	K
FABACEAE	<i>Acacia karroo</i> Hayne	Tahta kaşık ve kepçe	D
	<i>Colutea cilicica</i> Boiss. & Balansa	Fülüt vb. müzik aleti	D
FAGACEAE	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Yaba, saban, tahtaravalli	D
	<i>Quercus cerris</i> L. var. <i>cerris</i>	Karasaban boyunduruğu, zelve, oyuncak topaç, tüfek	D
	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne subsp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge & Yalt.	Karasaban boyunduruğu, zelve, tesviye sürgüsü, yaba, saban, tahtaravalli	D
JUGLANDACEAE	<i>Juglans regia</i> L.	Baston, soğudan (kahve soğutucusu)	D
JUNCACEAE	<i>Juncus inflexus</i> L.	Hamut, koşumnuk	D
MORACEAE	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>rupestris</i> (Hausskn. ex Boiss.) Browicz	Oyuncak tüfek	K
OLEACEAE	<i>Fraxinus ornus</i> L. subsp. <i>ornus</i>	Müzik aleti, tahtakuş vb. süs eşyası ve tahta oyuncak	D
	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	Tahta kaşık, tespih	K

PLATANACEAE	<i>Platanus orientalis</i> L.	Senit, yaba, saban, çomça, tahta kaşık, çay kaşığı, tahtaravalli	D
POACEAE	<i>Arundo donax</i> L.	Kaval vb. müzik aleti	D
	<i>Secale cereale</i> L. var. <i>cerale</i>	Hamut, koşumnuk	K
ROSACEAE	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Tahtakuş vb. süs eşyası, müzik aleti ve tahta oyuncak	K
	<i>Crataegus orientalis</i> Pallas ex M.Bieb. subsp. <i>orientalis</i>	Tahta kaşık	D
	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall. subsp. <i>kotschyana</i> (Boiss.) Browicz	Tahta kaşık	D
SALICACEAE	<i>Populus alba</i> L.	Tahta kaşık, sigara ağızlığı	D
	<i>Populus tremula</i> L.	Tırmık, atkılık, holluk, düven, yem tablası, yem tavlasi ve tahta oyuncak	D
	<i>Salix alba</i> L.	Tahta kaşık, oklava, kepçe, dirgen, düdük, müzik aleti ve tahta oyuncak	D
ULMACEAE	<i>Celtis australis</i> L.	Tahta kaşık, oklava, kepçe, kirman, nazarlık	D
	<i>Ulmus minor</i> Mill. subsp. <i>minor</i>	Karabasan boyunduruğu, kuş kafesi, sepet	D

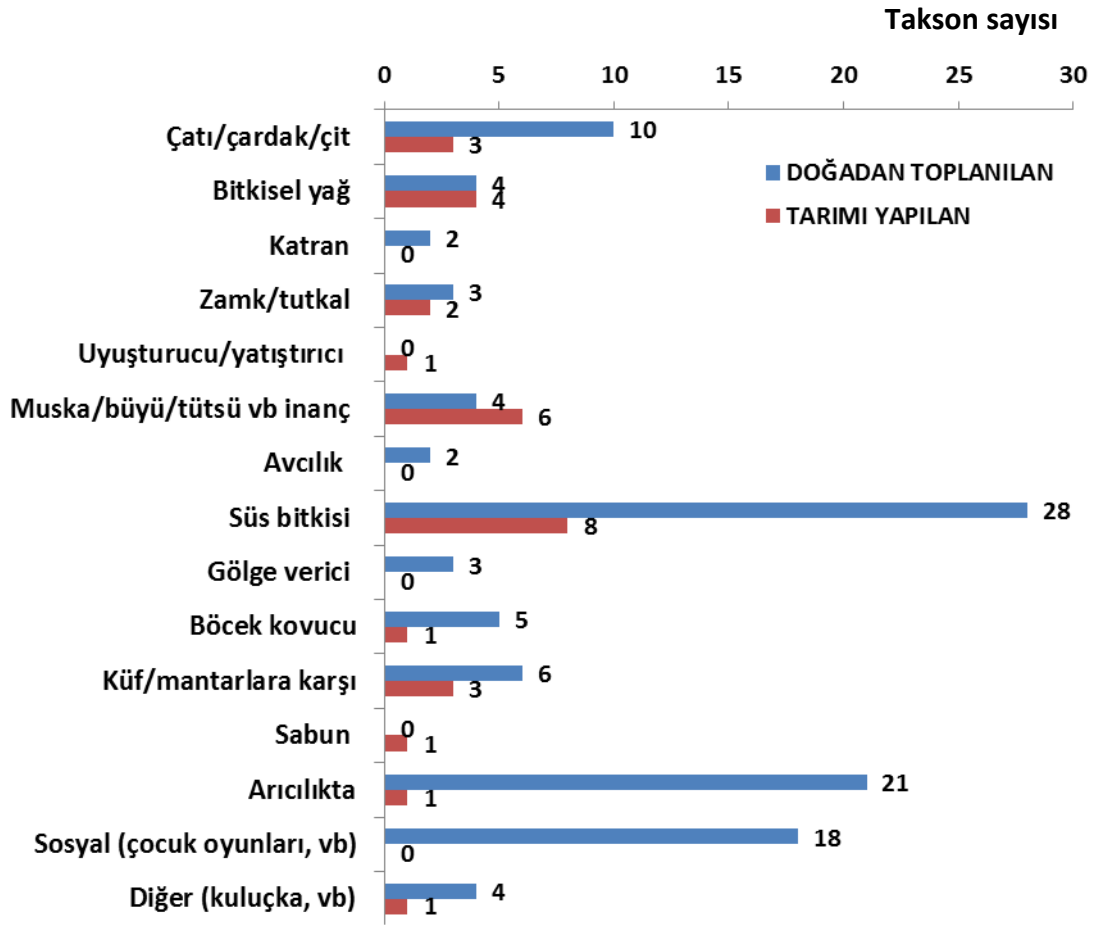
(D/K: Doğal/Kültür, D: Doğadan toplanılan, K: Ekimi yapılan)

Tablo 5.10: Araştırma alanında ip, alet sapı, vb. amacıyla kullanılan taksonlar.

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	ÜRETİLDİĞİ EL SANATI	D/K
PINACEAE	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Balta sapı, masa ayağı	D
CISTACEAE	<i>Helianthemum salicifolium</i> (L.) Mill.	Kürek sapı, bağ bıçağı, bıçak sapı	D
FABACEAE	<i>Acacia karroo</i> Hayne	Kürek sapı	D
	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L. var. <i>glandulifera</i> (Waldst. et Kit.) Boiss.	Çuval yapımında	D
FAGACEAE	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Kürek sapı, değnek	D
	<i>Quercus cerris</i> L. var. <i>cerris</i>	Zelve oku	D
	<i>Quercus coccifera</i> L.	Çapa, nacak, Keser sapı	D
	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne subsp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge & Yalt.	Çapa, nacak, kürek sapı, et kesme takozu	D
JUGLANDACEAE	<i>Juglans regia</i> L.	Kürek sapı	D
OLEACEAE	<i>Fraxinus ornus</i> L. subsp. <i>ornus</i>	Dokumacılık aletleri	D
PLATANACEAE	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çapa, nacak, kürek sapı, değnek	D
POACEAE	<i>Arundo donax</i> L.	Değnek, destek çubuğu	D
ROSACEAE	<i>Crataegus orientalis</i> Pallas ex M.Bieb. subsp. <i>orientalis</i>	Alet sapı	D
	<i>Rosa damascena</i> Mill.	Bağ bıçağı, bıçak sapı	K
SALICACEAE	<i>Populus alba</i> L.	Keser sapı	D
	<i>Populus tremula</i> L.	İskele kalası, merdiven, oturak, hamur tahtası	D
	<i>Salix alba</i> L.	Elek kasnağı, kürek sapı	D

(D/K: Doğal/Kültür, D: Doğadan toplanılan, K: Ekimi yapılan)

Araştırma alanında “Diğer” etnobotanik kullanım kategorisi altında değerlendirilen “Çatı örtüsü/çardak/çit, bitkisel yağ, katran, zamk/tutkal, uyuşturucu/yatıştırıcı, muska/büyü/tütsü vb. inanç ve mistik amaçlı kullanımlar, avcılık, süs bitkisi, gölge verici, böcek kovucu/böcek öldürücüler, küf/mantarlar karşı kullanılanlar, sabun, arıcılıkta, temizlik malzemesi olarak, sosyal kullanımlar (çocuk oyunları, süsleme, vb.) ve diğer (kuluçka, vb.) amaçlı, 142 taksonun (116 doğal, 26 kültür) kullanıldığı tespit edilmiştir (**Grafik 5.1**).

Grafik 5.9: Yörede diğer amaçlarla değerlendirilen bitkilerin dağılımı

Yörede çatı/çardak/çit yapımı amacıyla 13 takson (10 doğal, 3 kültür), bitkisel yağ eldesinde 8 takson (4 doğal, 4 kültür), katran eldesinde 2 takson (2 doğal), zamk/tutkal yapımında 5 takson (3 doğal, 2 kültür), yatıştırıcı olarak 1 takson (1 kültür), muska/büyü/tütsü vb. inanç amaçlı 10 takson (4 doğal, 6 kültür), avcılıkta 2 takson (2 doğal), süs bitkisi olarak 36 takson (28 doğal, 8 kültür), gölge verici olarak 3 takson (3 doğal), böcek kovucu/böcek öldürücü olarak 6 takson (5 doğal, 1

kültür), küf ve mantarlara karşı 9 takson (6 doğal, 3 kültür), sabun yapımında 1 takson (1 kültür), arıcılıkta 22 takson (21 doğal, 1 kültür), sosyal amaçlı (çocuk oyunları vb.) 19 takson (19 doğal) ve diğer (kuluçka, vb.) amaçlı 5 takson (4 doğal, 1 kültür) kullanıldığı tespit edilmiştir (**Grafik 5.9**).

Çalışma alanında; çatı/çardak/çit amacıyla doğal ortamdan toplanılıp kullanılan taksonlar: Ebe döşşegi (*Pteridium aquilinum*), kızılçam (*Pinus brutia*), delihayıt (*Nerium oleander*), goruk (*Spartium junceum*), kesne (*Castanea sativa*), uzgurt (*Quercus cerris* var. *cerris*), mersin (*Myrtus communis* subsp. *communis*), çınar ağacı (*Platanus orientalis*), itburnu (*Rosa canina*), söğüt ağacı (*Salix alba*)'dır. Bu konuda kullanılan kültür taksonları ise: Kuşdili (*Rosmarinus officinalis*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*) ve leylak (*Syringa vulgaris*) taksonlarıdır.

Yörede, doğada serbest yetişen ve bitkisel yağ eldesinde kullanılan; topbaş kekik (*Origanum onites*), sivri kekik (*Thymbra spicata* var. *spicata*), kaya kekiği (*Thymus zygoides*), defne (*Laurus nobilis*) taksonları saptanmış olup, bitkisel yağı elde edilen kültür bitkileri ise; leylak (*Syringa vulgaris*), zeytin (*Olea europaea*), susam (*Sesamum indicum*) ve gül (*Rosa damascena*) taksonları olduğu tespit edilmiştir. Katran eldesinde kullanılan, doğada serbest yetişen ardıç (*Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus*) ve karaçam (*Pinus brutia*) taksonları olduğu belirlenmiştir. Zamk/tutkal yapımında; dikenli geven (*Astragalus* spp.), çirişotu (*Asphodelus aestivus*) ve delierik (*Prunus divaricata*) doğal taksonları ile, aşı menengeç (*Pistacia vera*) ve kaysı (*Armeniaca vulgaris*) kültür taksonları olduğu kaydedilmiştir. Yatıştırıcı/uyuşturucu olarak sadece tütün (*Nicotiana tabacum*) taksonunun bazı yöre halkı tarafından kullanıldığı belirlenmiştir.

Çalışma alanında, muska/büyü/tütsü vb. inanç amaçlı; yılbaşı ağacı (*Cupressus sempervirens*), ceviz (*Juglans regia*), mersin (*Myrtus communis* subsp. *communis*) ve üzerlik (*Peganum harmala*) doğal taksonları ile; sugabaa (*Lagenaria siceraria*), sarımsak (*Allium sativum*), arpa (*Hordeum vulgare*), nar (*Punica granatum*) ve ayvaotu (*Cydonia oblonga*) kültürel taksonlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Yörede balık avlamada, sütlü ot (*Euphorbia rigida*) sütü ile tavşan avında ceviz ağacından (*Juglans regia*) yapılma tüfek ve sapanların kullanıldığı belirlenmiştir.

Araştırma alanında süs bitkisi olarak kullanılan 36 takson (28 doğal, 8 kültür) **Tablo 5.11**'de gösterilmiştir. Bunlardan: Arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), ayvadana (*Achillea nobilis* subsp. *sipylea*), dağ nergisi (*Chrysanthemum segetum*) ve ekşi yonca (*Oxalis corniculata*) doğadan kökü ile beraber alınıp bahçe kenarlarında ve saksılarda yetiştirildiği gözlemlenmiştir.

Tablo 5.11: Araştırma alanında süs bitkisi olarak kullanılan taksonlar

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	KULLANIM YERİ	D/K
AMARANTHACEAE	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Bahçe ve balkon süsü	D
APIACEAE	<i>Caucalis platycarpos</i> L.	Bahçede saksı süsü	D
	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Bahçede saksı süsü	D
APOCYNACEAE	<i>Nerium oleander</i> L.	Bahçe süsü	D
ASTERACEAE	<i>Achillea nobilis</i> L. subsp. <i>sipylea</i> (O.Schwarz) Basler	Bahçede saksı süsü	D
	<i>Anthemis tinctoria</i> L.	Bahçe ve balkon süsü	D
	<i>Calendula arvensis</i> L.	Bahçede saksı süsü	D
	<i>Chrysanthemum segetum</i> L.	Bahçe ve balkon süsü	D
	<i>Cnicus benedictus</i> L.	Bahçe süsü	D
	<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench	Ev tavanı, giriş kapısı üstü süsü	D
	<i>Matricaria chamomilla</i> L.	Evde masaüstü vazo süsü	D
	<i>Silybum marianum</i> L.	Bahçe süsü	D
BRASSICACEAE	<i>Cheiranthus cheiri</i> L.	Bahçe süsü	K
CARYOPHYLLACEAE	<i>Agrostemma githago</i> L.	Bahçe ve balkon süsü	D
	<i>Dianthus zonatus</i> Fenzl var. <i>zonatus</i>	Bahçe ve balkon süsü	D
CUCURBITACEAE	<i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl.	Bahçe süsü	K
FABACEAE	<i>Lathyrus cicera</i> L.	Bahçede saksı süsü	D
	<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bartal.	Ev süsü	D
IRIDACEAE	<i>Crocus flavus</i> Weston subsp. <i>dissectus</i> T. Baytop et Mathew	Bahçe ve balkon süsü	D
	<i>Iris germanica</i> L.	Bahçe süsü	D
LAMIACEAE	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	Bahçe ve balkon süsü	D
	<i>Nepeta viscida</i> Boiss.	Bahçe ve balkon süsü	D
	<i>Ocimum basilicum</i> L.	Bahçe ve balkon süsü	K
LILIACEAE	<i>Allium scorodoprasum</i> L. subsp. <i>rotundum</i> (L.) Stearn	Bahçe süsü	D
	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Bahçe süsü	D
	<i>Colchicum micaceum</i> K.Perss	Bahçede saksı süsü	D
	<i>Ornithogalum armeniacum</i> Baker	Bahçede saksı süsü	D
OLEACEAE	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Bahçe kenarı ve saksı süsü	K
	<i>Syringa vulgaris</i> L.	Bahçe kenarı ve saksı süsü	K

ORCHIDACEAE	<i>Orchis mascula</i> (L.) L. subsp. <i>pinetorum</i> (Boiss. et Kotschy) G. Camus	Bahçede saksı süsü	D
OXALIDACEAE	<i>Oxalis corniculata</i> L.	Bahçede saksı süsü	D
PRIMULACEAE	<i>Lysimachia punctata</i> L.	Bahçe kenarı ve saksı süsü	D
PUNICACEAE	<i>Punica granatum</i> L.	Ev tavanı, giriş kapısı üstü süsü	K
ROSACEAE	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Ev tavanı, giriş kapısı üstü süsü	K
	<i>Rosa canina</i> L.	Bahçe süsü	D
	<i>Rosa damascena</i> Mill.	Bahçe kenarı, bahçede saksı, ev masaüstü süsü	K

(D/K: Doğal/Kültür, D: Doğadan toplanılan, K: Ekimi yapılan)

Yörede gölge verici olarak 3 yabancı bitki; eyrelti (*Pteridium aquilinum*), köpek üzümü (*Sambucus nigra*) ve çınar ağacı (*Platanus orientalis*) taksonlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Böcek kovucu olarak 5 yabancı bitki; servi (*Cupressus sempervirens*), acıhayıt (*Nerium oleander*), kokarot (*Chenopodium botrys*), bilya kekiği (*Origanum onites*) ve taş kekiği (*Origanum vulgare*) taksonlarının kullanıldığı; kültür bitkisi olarak da feslihan (*Ocimum basilicum*) taksonunun kullanıldığı belirlenmiştir. Küf ve mantarlara karşı 6 yabancı bitki; eğrelti (*Pteridium aquilinum*), kişnişotu (*Coriandrum sativum*), kancık meşe (*Quercus infectoria* subsp. *veneris*), karabaş kekiği (*Lavandula stoechas*), tokalı kekik (*Origanum onites*) ve taş kekik (*Origanum vulgare*) taksonları kullanılırken; kültür bitkisi olarak; kelem (*Brassica oleracea* var. *capitata*), sugabaa (*Lagenaria siceraria*) ve asma (*Vitis vinifera*) taksonlarının kullanıldığı kaydedilmiştir. Bunlardan yabancı bir tür olmasına rağmen, lezzetli yemeği de yapıldığı için kişniş (*Coriandrum sativum*)’in yöre halkı tarafından bahçelerinin bir köşesine ekiminin yapıldığı gözlemlenmiştir.

Çalışma alanında, sabun yapımında sadece zeytin ağacı (*Olea europaea*)’nın yağının kullanıldığı belirlenmiştir. Arıcılıkta, arıların bal yapımında kullandığı bitkiler olarak 22 takson (21 doğal, 1 kültür) tespit edilmiştir (**Tablo 5.12**). Sosyal (çocuk oyunları vb.) amacıyla kullanılan 18 takson (18 doğal) belirlenmiştir (**Tablo 5.13**). “Diğer yararlı bitkiler” etnobotanik kategorisinde değerlendirilebilecek 4 yabancı bitki; topçam (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana* var. *şeneriana*), donuz pıtrağı (*Xanthium strumarium*), mavruz (*Iris germanica*), semizlikotu (*Portulaca oleraceae*) taksonları ile aşı menengeç (*Pistacia vera*) kültürel taksonu tespit edilmiştir.

Tablo 5.12: Araştırma alanında arıcılıkta kullanılan taksonlar

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YÖRESEL ADLARI	D/K
ASTERACEAE	<i>Centaurea urvillei</i> DC. subsp. <i>armata</i> Wagenitz	Kipri tiken, bodur tiken, eşşek kengeri, deve diken, kozak otu, kenker.	D
	<i>Xanthium spinosum</i> L.	Pıtrak diken, pıtrak tiken, deve tiken, pıtrak.	D
BORAGINACEAE	<i>Alkanna orientalis</i> (L.) Boiss. var. <i>orientalis</i>	Tospaa otu, tosbaa otu, tospağa otu, alkanlı, topaçya, gırkısrak.	D
	<i>Anchusa azurea</i> Mill. var. <i>azurea</i>	Mor çiçek, tatlı dili, tatlı dil.	D
BRASSICACEAE	<i>Heliotropium europaeum</i> L.	Bostan otu, sirken, siğilotu, deli sirken, pampul, pambul, pampul otu.	D
CARYOPHYLLACE AE	<i>Petrorhagia dubia</i> (Raf.) G.López & Romo	Çekme	D
CISTACEAE	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Tavşanak, davşanak, tavşanak ağacı, davşanak ağacı, tavşancıl, davşancıl.	D
CUCURBITACEAE	<i>Cucumis melo</i> L. cv.	Kavun, gavun, kırkağaç kavunu, yeleşen kavunu, çavuşlar kavunu, kırlangıç kavunu, altınbaş kavunu.	K
DIPSACACEAE	<i>Knautia integrifolia</i> Bertol. var. <i>bidens</i> (Sm.) Borbas	Misk çiçeği	D
FAGACEAE	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Kestane, kesne, kayrak kestane, kayrak kesnesi, sarı şeker kestane, sarı şeker kesne, aşı kestane, aşı kesne.	D
LAMIACEAE	<i>Origanum onites</i> L.	Kırkbaş kekik, tokalı kekik, bilya kekik, karakekik, topbaş kekik, tobbaş kekik, akbaşlı, akbaşlı kekik, kaya kekiği, koca kekik, eşek kekiği, arı kekiği.	D
	<i>Phlomis nissolii</i> L.	Sarı şalba, sarı calba, calba	D
	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Biberiye, biberiye otu, kuşdili, kuşdili otu.	K
	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	Dağkekiği, karakekik, arı kekiği.	D
	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	İnce kekik, sivri kekik, mor kekik, kokulu kekik, karakekik, karabaş kekik, zahter, zahter kekiği, dağ kekiği.	D
	<i>Coridothymus capitatus</i> (L.) Reichb. Fil.	Kekik, beyaz kekik	D
	<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>lycaonicus</i> (Celak.)	Bodur kekik, kaya kekiği	D
	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>cleonioides</i> (Boiss.) P.H.Davis.	Nane kekiği, naneli kekik, mor kekik.	D
	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>taurica</i>	Nane kekiği, naneli kekik, mor kekik.	D
PRIMULACEAE	<i>Lysimachia punctata</i> L.	Horoz ibiği, sivri burun, karga otu, karga.	D
SCROPHULARIAC EAE	<i>Verbascum</i> spp.	Sığırkuyruğu, tozkulak, tozluk, calba, kancık calba.	D
VERBENACEAE	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt, hayıt otu, ayıt, hayık.	D

(D/K: Doğal/Kültür, D: Doğadan toplanılan, K: Ekimi yapılan)

Tablo 5.13: Araştırma alanında farklı sosyal amaçlarla kullanılan taksonlar

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	SOSYAL KULLANIMI	D/K
HYPOLEPIDACEAE	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	Kazılı bir çukura, hasat edilmiş kestane meyvelerinin üzerine yaş-kuru herbaları kapatılıp günlerce ıslatılır, meyvelerin şişmesi sağlanır, Pazar fiyatı ve cazibesi artar.	D
ACERACEAE	<i>Acer campestre</i> L.	Kanatlı tohumlarından pervane gibi çok oyunu oynanır.	D
ANACARDIACEAE	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Olgun meyveleri ipe geçirilip kurutulur. Çocuklar için kolye ve hayvanlar için nazarlık yapılır	D
	<i>Rhus coriaria</i> L.	Kurutulmuş herbası pahalı olduğundan; kekik ve zeytin yaprağının kurutulmuş herbaları, kurutulmuş herbası arasına karıştırılıp, ağırlık yapması ile hile yapılarak, haksız kazanç sağlandığı söylenir.	D
ASTERACEAE	<i>Anthemis tinctoria</i> L.	Çocuklar başlarına taç yapıp oynarlar.	D
	<i>Matricaria chamomilla</i> L. var. <i>recutita</i> (L.) Grierson	Yaş çiçekli herbasından çocuklar başlarına taç yapıp çeşitli oyunlarında kullanırlar.	D
CARYOPHYLLACEAE	<i>Dianthus zonatus</i> Fenzl	Taze çiçekli herbasından, çocuklar başlarına taç yaparlar.	D
CISTACEAE	<i>Cistus creticus</i> L.	Ağacından, oyuncak tüfek sürgüsü yapılır.	D
	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Ağacından, oyuncak tüfek sürgüsü yapılır.	D
CUPRESSACEAE	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Kurumuş tohumları, oyuncak tüfek mermisi olarak kullanılır.	D
FABACEAE	<i>Colutea cilicica</i> Boiss. & Balansa	Tohum taşıyan, kurumaya durmuş, balon gibi şişkin meyvelerini patlatması güzel olur, çocuklar oynar eğlenir.	D
	<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bartal.	Kurutulmuş tohumlarından para, bebek, araba gibi çocuk oyunu yada süs eşyaları yapılır.	D
GERANIACEAE	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér.	İğneli meyvesini koparıp, kola bağlanır, saat yönünün tersine döndürülüp bırakılır, saat gibi oynanır.	D
JUNCACEAE	<i>Juncus inflexus</i> L.	Kurutulmuş herbası ile yastık-döşek, oyuncak bebeciği doldurulur.	D
MORACEAE	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>rupestris</i> (Hauskn. ex Boiss.) Browicz	Ağacının çay bardağı kalınlığındaki düzgün dallarının içi, kızgın şiş ile oyularak oyuncak tüfek yapılır.	D
POACEAE	<i>Avena barbata</i> Pott ex Link subsp. <i>barbata</i>	Taze uzun herbalarından çocuklar başlarına taç yapıp oynarlar.	D
RHAMNACEAE	<i>Paliurus spinachristi</i> Mill.	Ham yada olgun tohumlarından çocuklar kulaklarına küpe yaparlar.	D
SALICACEAE	<i>Salix alba</i> L.	Ağacının parmak kalınlığındaki taze dalından, oyuncak düdük yapılır.	D

(D/K: Doğal/Kültür, D: Doğadan toplanılan, K: Ekimi yapılan)

Yörede, kuşların kuluçkaya durup çoğalması için ağacından yapılmış yuvaların yüksek dallarına asıldığı topçanı (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana* var. *şeneriana*), süs bitkisi olarak kullanılan arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), sarıpat (*Anthemis tinctoria*), devedikeni (*Cnicus benedictus*), şebboy (*Cheiranthus cheiri*), karamuk (*Agrostemma githago*), deli bakla (*Lathyrus cicera*), sarıçiğdem (*Crocus flavus* subsp. *dissectus*), urfaa (*Iris germanica*), kedi nanesi (*Nepeta viscida*), yabani sarımsak (*Allium scorodoprasum*), hacivat-karagöz (*Asphodelus aestivus*), katır tırnaa (*Colchicum micaceum*), taş ıhlamuru (*Phillyrea latifolia*), ekşi yonca (*Oxalis corniculata*), horoz ibiği (*Lysimachia punctata*), meyvesi evin yüksekçe bir yerine yada giriş kapısının üst köşesine asılarak süs olarak kullanılan ayvaotu (*Cydonia oblonga*), çocuk oyunlarında kullanılan yonca orbiti (*Medicago orbicularis*), sarıpat (*Anthemis tinctoria*), yabani yulaf (*Avena barbata* subsp. *barbata*), böcek kovucu olarak kullanılan karhanotu (*Artemisia absinthium*), mistik amaçlı tütsüsü yapılarak kullanılan acıpelin (*Artemisia absinthium*), çoban çırası (*Cistus creticus*), susam (*Sesamum indicum*), baş gölgeliğinde kullanılan mürver (*Sambucus nigra*), balık avında gövde sütü kullanılan sütleğen (*Euphorbia rigida*), küflenmeye karşı kullanılan mor kekik (*Lavandula stoechas*), tutkal yapımında kullanılan ninikireç (*Asphodelus aestivus*), ve arıcılıkta kullanılan bostanotu (*Heliotropium europaeum*), çekme (*Petrorhagia dubia*), misk çiçeği (*Knautia integrifolia*), sarı şalba (*Phlomis nissolii*), bodur kekik (*Thymus zygoides*), nane kekiği (*Ziziphora taurica* subsp. *cleonioides*), morkekik (*Ziziphora taurica* subsp. *taurica*), sivriburun (*Lysimachia punctata*), bitkilerinin kullanımı ile ilgili veriler, ülkemiz için yeni kayıttır (**Tablo 5.1**).

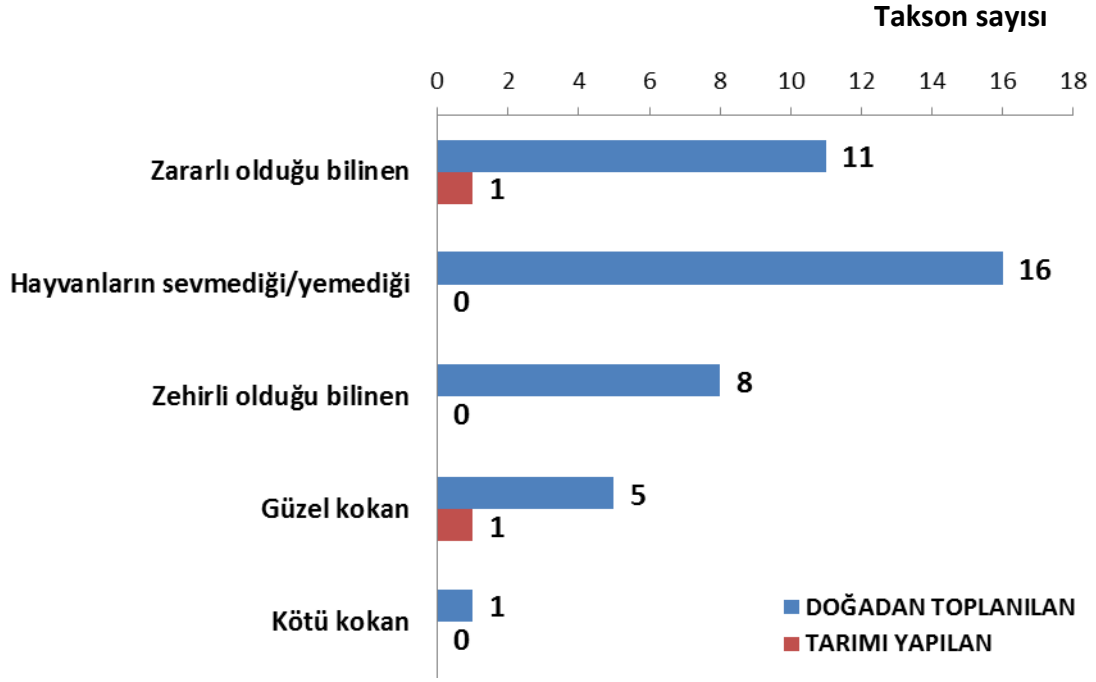
Çalışma alanında “Yararlı/zararlı Kabul edilen bitkiler” etnobotanik kategorisinde değerlendirilebilir 42 bitki taksonu (40 doğal, 2 kültür) tespit edilmiştir. Bu kategoride “Zararlı olduğu bilinen” 12 takson (11 doğal, 1 kültür), “Hayvanların sevmediği/yemediği” 16 takson (16 doğal), “Zehirli olduğu bilinen” 8 takson (8 doğal), “Güzel kokusuyla sevilen” 6 takson (5 doğal, 1 kültür) ve “Kötü koktuğu için ad verilen” 1 takson (1 doğal) olarak kaydedilmiştir (**Grafik 5.10**).

Yörede yapılan araştırma sonucunda; hayvanlara zararlı olduğu bilinen; yılanebesini (*Dracunculus vulgaris*), sütleğen (*Euphorbia rigida*), acıbakla (*Lupinus hispanicus*), katronotu (*Hypericum perforatum*), kızılçikotu (*Hypericum*

triquetrfolium), tozkulak (*Verbascum* spp.), yayılıcı özelliği ile ekinlere zararlı olduğu bilinen kokarot (*Erigeron cilicicus*), karamık (*Agrostemma githago*), sivrisinek otu (*Chenopodium botrys*), gevenotu (*Asragalus* spp.) ve ekinleri emrek gücünü alan (parazit) buharotu (*Orobancha* spp.) gibi doğal ortamda yetişen bitki taksonları ile, besi hayvanlarının kanını şişirdiği için yemlemede dikkat edilen turpotu (*Raphanus sativus*) yerel halkın zararlı olarak bildiği kültür taksonu olarak tespit edilmiştir.

Araştırma alanında, hayvanların sevmediği yada yemediği bilinen; patlangeç (*Nerium oleander*), yılan darısı (*Dracunculus vulgaris*), mavi tiken (*Cardopatum corymbosum*), karakavuk (*Chondrilla juncea*), kokarotu (*Inula graveolens*), cırtlak (*Ecballium elaterium*), sütlü (*Euphorbia rigida*), katran (*Hypericum perforatum*), ceviz (*Juglans regia*), bozot (*Nepeta viscida*), güz çiğdemi (*Colchicum micaceum*), canavarotu (*Orobancha* spp.), çınar ağacı (*Platanus orientalis*), dilgana (*Galium aparine*), kulakotu (*Hyoscyamus niger*) 16 doğal ortamda yetişen bitki taksonu kaydedilmiştir. Yörede zehirli olduğu bilinen ve çobanların dikkat ettiği bitkiler olarak; ayıdöşşegi (*Pteridium aquilinum*), mor köpek tiken (*Eryngium creticum*), zakkum (*Nerium oleander*), yılanotu (*Dracunculus vulgaris*), sütlüot (*Euphorbia rigida*), acıbakla (*Lupinus hispanicus*), kızılıcıkotu (*Hypericum triquetrfolium*) ve gatrır tırnaa (*Colchicum micaceum*) taksonlarının işaret edildiği kaydedilmiştir.

Yörede ayrıca, güzel koktuğu için sevilen; aykulağı (*Heracleum platytaenium*), sarıpatatya (*Anthemis tinctoria*), papatça (*Matricaria chamomilla*), geven (*Astragalus* spp.) yabancı türleri ile; feslihen (*Ocimum basilicum*) ve kuşdili (*Rosmarinus officinalis*) kültürel taksonlarının bilindiği tespit edilmiştir. Kötü koktuğu bilinen tek takson, yörede “Moruk, goruk, morok, mozok, dilfil, sirimsek, sinirse otu, sirimsek otu” adlarıyla bilinen *Spartium junceum* taksonunun olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 5.10: Yörede “Yararlı/zararlı” durumuna göre değerlendirilen bitkilerin dağılımı

Yapılan literatüre karşılaştırmaları sonucunda, araştırma alanında, güzel koktuğu için sevilen; ayıkulağı (*Heracleum platytaenium*), sarıçiçek (*Anthemis tinctoria*), gevenotu (*Astragalus* spp.), ekinlere ve hayvanlara zararı olduğu bilinen; süpürgeotu (*Erigeron cilicicus*), katırotu (*Agrostemma githago*), hayvanların yemediği/sevmediği; (*Chenopodium botrytis*), sütleyen (*Euphorbia rigida*), acıbakla (*Lupinus hispanicus*), kediotu (*Nepeta viscida*), güz çiğdemi (*Colchicum micaceum*), zehirli olduğu bilinen; acıbakla (*Lupinus hispanicus*) ve güz çiğdemi (*Colchicum micaceum*), bitki taksonları ile ilgili veriler, ülkemiz için yeni kayıttır (**Tablo 5.1**).

Yörede yapılan araştırma ve örnek toplama çalışmaları sonucunda, yerel halk tarafından kullanıldığı belirlenen 13 endemik ve 15 geofit takson tespit edilmiş olup, kullanım kodlarıyla birlikte **Tablo 5.14** ve **Tablo 5.15**'te listelenmiştir. Ayrıca yerel halkın, “Kayropratik tedavi” adıyla bilinen, “bitki kullanmadan elle tedavi” deneyim ve bilgilerine yönelik yapılan araştırma sonucunda, 6 farklı kaynak kişiden 12 farklı bilgi tespit edilmiştir (**Tablo 5.16**). Gözlemlenebilen uygulamalardan bazılarının fotoğraf ve video kaydı alınmıştır (**Şekil 5.1**).

Tablo 5.14: Araştırma alanında kullanımı tespit edilen endemik taksonlar

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YÖRESEL ADLARI	KULLANIM KODU
PINACEAE	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe var. <i>şeneriana</i> (Saatçioğlu) Yalt.	Çam, karaçam, top çam, top çamı.	IA4, IIA1, IIIA, IVA, VA5, VIA18
APIACEAE	<i>Heracleum platytaenium</i> Boiss.	Ayıkulağı, ayıgöbeği, tavşan otu, su pıtırağı otu.	IA1, IIA1, VIIA5
ASTERACEAE	<i>Achillea nobilis</i> L. subsp. <i>sipylea</i> (O.Schwarz) Basler	Ayvadana, aslan bıyığı, civanperçemi	IIA1, IIA2, VA1, VIA8, VIB8
	<i>Centaurea urvillei</i> DC. subsp. <i>armata</i> Wagenitz	Kipri tiken, bodur tiken, eşek kengeri, deve diken, kozak otu, kenker.	IA1, IIA1, IVA, VIA13
CAMPANULACEAE	<i>Campanula lyrata</i> Lam. subsp. <i>lyrata</i>	Çan çiçeği, bal çiçeği.	IA6, IIA1, IVA
IRIDACEAE	<i>Crocus flavus</i> Weston subsp. <i>dissectus</i> T. Baytop et Mathew	Çiğdem, sarıçiğdem, dildombak, kardelen, zambak.	IA2, IVA, VIA8
LAMIACEAE	<i>Marrubium rotundifolium</i> Boiss.	Yabani calba, bozot, şerefe kekiği, isse.	IIA1, IIA2, IVA
	<i>Nepeta viscida</i> Boiss.	Boz ot, kedi nanesi, kedi otu.	IA7, IIA2, VIA8, VIIA3
	<i>Phlomis nissolii</i> L.	Sarı şalba, sarı calba, calba	IIA1, IVA, VIA13
	<i>Sideritis tmolea</i> P.H.Davis	Yakı otu, yakı şalbası, yakı şablası, sarı çiçekli yakı otu, sarı çiçekli yakı şablası.	IA7, IIA1
	<i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb. subsp. <i>cleonioides</i> (Boiss.) P.H.Davis.	Nane kekiği, naneli kekik, mor kekik.	IA7, IIA1, IVA, VIA13
LILIACEAE	<i>Colchicum micaceum</i> K.Perss	Acı çiğdem, güz çiğdemi, katır tırnaa, gatr tırnaa, gatr tırnağı.	VIA8, VIIA3, VIIA4
PAPAVERACEAE	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i> cv.	Haşhaş, haşhaş kozacı, afyon, afyon çiçeği, ezmelik haşhaş, yeleşen mavi, yeleşen mavi haşhaşı.	IIB1

Tablo 5.15: Araştırma alanında kullanımı tespit edilen geofit taksonları

FAMİLYA ADI	TAKSON ADI	YÖRESEL ADLARI	KULLANIM KODU
IRIDACEAE	<i>Crocus flavus</i> Weston subsp. <i>dissectus</i> T. Baytop et Mathew	Çiğdem, sarıçiğdem, dildombak, kardelen, zambak.	IA2, IVA, VIA8
	<i>Iris germanica</i> L.	Mavruz, mavruz çiçeği, urfaa, parsa, arapsacı.	IA2, VIA8, VIA18
LILIACEAE	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	Pırasa, pıransa, kalem pırasa.	IB1, IB2, IIB1, IVB
	<i>Allium cepa</i> L.	Soğan, sovan.	IB1, IB2, IB3, IIB1, IVB
	<i>Allium sativum</i> L.	Sarımsak, sarımsak	IB8, IIB1, VIB6
	<i>Allium scorodoprasum</i> L. subsp. <i>rotundum</i> (L.) Stearn	Yabani sarımsak, yabani sarmısak, delice sarımsak, deli sarmısak, köpek soğanı, köpek sovanı.	IA2, IIA1, IVA, VIA8
	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Kediyen, kedi kuyruğu, tilki kuyruğu, kuşkonmaz, tesbihdalı	IA6, IIA1, IVA
	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Kiriş otu, çiriş otu, kiriş, kişniş, kişniş otu, çiriş, nini kireç, hacivat-karagöz.	IA2, IIA1, IVA, VIA4, VIA8
	<i>Colchicum micaceum</i> K.Perss	Acı çiğdem, güz çiğdemi, katır tırnaa, gatır tırnaa, gatır tırnağı.	VIA8, VIIA3, VIIA4
	<i>Ornithogalum armeniacum</i> Baker	Köpek sovanı, köpek soğanı, beyaz sümbül, ada soğanı, yoğurtcuk otu.	IIA1, VIA8
	<i>Ornithogalum umbellatum</i> L.	Köpek soğanı, köremine, ada soğanı, yoğurtcuk otu.	IA2, IIA1, IIA2, IVA
	<i>Polygonatum multiflorum</i> (L) All.	Kangiren otu, kangren otu, gangren otu.	IIA1
ORCHIDACEAE	<i>Orchis mascula</i> (L.) L. subsp. <i>pinetorum</i> (Boiss. et Kotschy) G. Camus	Dildamak otu, çam dildamağı, çam dildamak otu, salep otu, dondurma otu.	IA7, IA9, IVA, VIA8
PRIMULACEAE	<i>Lysimachia punctata</i> L.	Horoz ibiği, sivri burun, karga otu, karga.	IIA1, VIA8, VIA13
RANUNCULACEAE	<i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariiformis</i> Rouy & Foucaud	Tatlı su gédimesi, tatlı su teresi, kaz aya, gaz aya	IA1, IIA1

Tablo 5.16: Bitki dışı, elle tedavi (Kayropratik) bulgu listesi.

TEDAVİ AÇIKLAMASI	KAYNAK KİŞİ (YAŞI)
Boyun ve bel fitiği, ayak burkulması, parmak-bilek-kol-kalça çıkıklarında el ile masaj yapıp okuyarak tedavi yapılır	Hasan Uslu (27)
Su toplaması, omuz yırtılması, dirsek yırtığı, kas yırtılması, boyun-bel fitiği, ayak burkulması, parmak-bilek-kol çıkıklarında el ile okuyarak (Fatma anamızın eliyle denilerek) tedavi yapılır.	Hatice Erdoğan (58)
El uçukları ve siğil tedavisi için; hasta kabristana gider, kabristan toprağına eller sokulup yıkar (tehemmüm gibi yapar), üzerine günde 3 defa 3 ihlas + 1 fatiha okuyup, Allah'tan şifası dileyip, arkasına bakmadan evine gelir .	Hatice Erdoğan (58)
Bel, sırt soğuklamalarında ve mafsalsız ağrıları durumunda kupa yada kavanoz çekilir (Şekil 5.1).	Hatice Erdoğan (58)
Kısır genç kadınların kasıkları çekilir, el masajı ile yukarı doğru toplanır .	Hatice Erdoğan (58)
Kısır genç kadınların tedavisi için; bir tas inek sütü kaynatılır, buharına yumurtalıklar tutulur, üzerine 3 ihlas, 1 fatiha okunup, Allah'tan şifa istenir .	Hatice Erdoğan (58)
Gözde zaman zaman görülen ve “gonuk” adı verilen bir göz hastalığı, mavi bir cam boncuk, tığ yada uzunca bir iğne yardımıyla ateşte ısıtılır, göze gelen bir damarın üzerine hafifçe dokundurularak giderilir. Dokundururken ihlas süresi okunur ve Allah'tan şifa dolenir.	İbrahim Yıldırım (69)
Teslime Uysal isimli, bir Kaçarlı Yörük ocağı, böğür (karaciğer) ağrısını kızgın şişle tedavi ederdi; karaciğer üzerine keçeden bir bez konur. 4 nokta önde ve 4 nokta da sırttan olmak üzere, ateşte ısıtılmış şişin ucuyla vurup, değdirip yakılır.	Himmet Kaya (61)
Arpa tanesi ile 3 ihlas ve bir Fatiha okunarak temre (eczema ve benzeri cilt lekeleri) çizilir.	Hatice Erdoğan (58), Halil Bircan (61)
Pirinç tanesine 3 ihlas ve bir Fatiha okunarak temre (eczema ve benzeri cilt lekeleri) çizilir.	Ümmü Ceviz (77)
Gözde görülen arpacık tedavisi için yine arpa ile yırtalanır (temre çizer gibi çizilir), üzerine sarımsak suyu sürülüp şifa duaları okunur	Hatice Erdoğan (58)
Yine arpacık ve siğil için, incir ağacının taze bir dalı kırılıp sütü arpacık yada siğillere, 3 ihlas + 1 fatiha okunarak sürülür. Başka bir dal ele alınır ve yine 3 ihlas + 1 fatiha okur, fakat koparmadan kırılmadan bırakılır .	Hatice Erdoğan (58)

Şekil 5.1: Soğuk algınlığı için, kavanoz çekilmesi (Ortahan Köyü).

Bu çalışma **sonucunda;** yöreden toplanılan bitkiler için, kaynaklar kısmında verilen çalışmalar tarandığında 15 takson için, yurdumuzda etnobotanik kullanımına ilişkin bir kayda rastlanmamış (**Tablo 5.2**) ve ayrıca 159 bitki taksonu için de yeni kullanımlar tespit edilmiştir (**Tablo 5.1**). Ancak Türkiye’de bugüne dek yapılan ve hali hazırda yapılmakta olan etnobotanik çalışmaların çokluğu göz önüne alındığında bu tür bir taramanın sağlıklı sonuçlara ulaşmak için yetersiz olduğu açıktır. 1997 yılında Yeşilada ve arkadaşları tarafından hazırlanan “Türk Halk İlaçları Veri Tabanı Oluşturulması Projesi” [198] ile başlatılan veri bankası çalışmaları bugüne kadar geliştirilip “Ulusal Etnobotanik Veri Bankası”na dönüştürülebilseydi, daha sağlıklı “Yeni kayıt” bilgilerine ulaşmak mümkün olacaktı. Alaşehir ve çevresinde kullanıldığı tespit edilen yararlı bitki sayısının 250 civarında olması halkın, günümüzde de çevrelerindeki bitkiler ile kayda değer bir ilişki ve birikimine sahip olduklarını göstermektedir. Belirlenen tıbbi bitkilerin tüm yararlı bitkilerin 5’te 4’ünü oluşturması önemli bir veri olmakla birlikte, bunların şimdiye kadar araştırılmamış ve yukarıda bahsedilen ulusal bir “Veri Bankası”nda değerlendirilememiş oluşu da önemli bir eksikliğe işaret etmektedir.

Bilindiği üzere; bir yörede yapılacak etnobotanik çalışmadan beklenen içerik zenginliği, o yöreye ulaşan medeniyet ile ters orantılıdır. Örneğin, bir dağ köyüne ulaşım kolaylaştıkça, o köyün sahip olduğu çok kıymetli etnobotanik değerlerinin zaman içinde unutulup gitmesi de o derecede kolaylaşmaktadır. Modern yaşamın getirdiği bazı kolaylıkların yanında yörede, özellikle gümrük kapısının açılması ile ticari hacmin artması, Alaşehir köylerine kadar geleneksel yaşamın değişiminde etkili olmuştur. Günümüzde, geleneksel kullanışı olan ahşap araç ve gereçlerin yerini bol ve kolay bulunabilen metal yada plastik emsallerinin aldığı bir gerçektir. Örneğin yörede plastik üzüm kelterlerin satışının yaygınlaşması, yörede eskiden çok yaygın bulunan kargı (*Arundo donax*) yada hayıtotu (*Vitex agnus-castus*)’ndan yapılan kelter ustalığının yok olmasına neden olmuştur. Geleneksel hamut (binek hayvan boyunduruğu) ustası olarak da, Alaşehir ilçesinin tamamında tek bir usta kalmıştır. Bununla birlikte çalışmamızın bulgular bölümünde yer alan birçok geleneksel kullanımın zamanımızda da geçerli olduğu araştırmalarımız esnasında tespit edilmiştir.

Bazı bitkilerin yörede kullanılışlarının çeşitli nedenlere bağlı olarak eski önemini yitirdiği yada kontrolsüz toplatılan ticari bir meta haline getirildiği çalışmalarımız esnasında tespit edilmiştir. Örneğin pazarda satmak için yada sipariş üzerine ticari

amaçla yörede bolca toplandığını belirlediğimiz; katranotu (*Hypericum perforatum*), sivri kekik (*Thymbra spicata* var. *spicata*), karabaş kekiği (*Lavandula stoechas*), tokalı kekik (*Origanum onites*), kaya kekiği (*Origanum vulgare*), dağ çayı (*Sideritis sipylea*), dildamakotu (*Orchis mascula* subsp. *pinetorum*)’un yanısıra, yöredeki endemik taksonlardan yakı şalbası (*Sideritis tmolea*), ve nane kekiği (*Ziziphora taurica* subsp. *cleonioides*) taksonlarının yörede yok olma tehlikesi bulunmaktadır. Dolayısıyla etnobotanik bilgilerin kaydedilme gereksinimi ile nesli tükenme tehdidiyle kırmızı listeye düşmüş bitkilerin korunma gereksinimleri paralellik arz etmektedir. Bu nedenle, bu bitkiler için alınan, nesil devam ettirme tedbirlerine benzer kararlar alınarak, bilgilerin daha seçicilik ve titizlikle kaydedilmesi ve kültür mirasımızın korunması gerekmektedir.

Günümüzde sürdürülen etnobotanik çalışmaların çokluğu nedeniyle, bu alanda çalışan bilimadamları tarafından istenmeden oluşturulabilecek bilgi kirliliğini engellemek ve gerçek bilimsel verileri seçmek için, bir “etnobotanik üst kurulu yada etik kurulu”na, şiddetli bir gereksinim bulunmaktadır. Yine, bir bölgedeki etnobotanik zenginliği koruma altına alma adına, o yöre üzerinde yapılacak kapsamlı araştırmaları engelleyici yada caydırıcı olmaması için, bu yukarıda bahsedilen “Etik Kurulu” tarafından, o bölgede yapılmış yüzeysel araştırmalara geçerlilik kazandırılmamalıdır. Söz konusu etik kurulunun onayından geçen detaylı ve sağlıklı bilgilerin, yukarıda bahsedilen “Ulusal Etnobotanik Veri Bankası”na girilmesiyle de, mirasımız hak ettiği koruma ve sürdürülebilirlik imtiyazına sahip olacaktır.

Bize atalarımızdan miras kalan etnobotanik değerlerimizin; halk ile içiçe olmayı ve uzun uzun sohbet etmeyi gerçekten seven, girişken bir tabiat ve sosyaliteye sahip bilimadamları tarafından; kurallarına uygun ve bilgiyi adeta ayıklayarak, sistemli bir şekilde araştırılıp kaydedilmesi; özellikle halkın tedavi amacıyla kullandığı bitkilerle ilgili taksonomik, biyokimyasal ve biyolojik aktivite çalışmalarının yapılması; bu konuda açılacak sektörlerde yöre halkının istihdam edilmesi; geleneksel yemek ve milli ürünlerimiz için, pozitif bir ayrımcılık yapılarak pazarlarda ve marketlerde yer tahsis edilmesi; el sanatları mirasımızın folklorik yada turistik amaçlı dahi olsa devamının teşvik edilmesi ile, sadece kayıt altına almakla sınırlı kalmadan, sürdürülebilirliğini sağlamak mümkün olacaktır.

6. KAYNAKLAR

- [1] Gürkan, E., Öndersev, D., Ulusoylu, M., Göztaş, Z. ve Dinçşahin, N., "Bitkisel Tedavi", *Marmara Üniversitesi Yayınları*, 699, İstanbul, (2003).
- [2] Kızıllarslan, Ç., "İzmit körfezinin güney kesiminde etnobotanik bir araştırma", Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2008).
- [3] Bulut, G. E., "Bayramiç (Çanakkale) Yöresinde Etnobotanik Araştırmalar", Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2008)
- [4] Gencay, A., "Cizre'nin Etnobotanik özellikleri", Yüksek Lisans Tezi, *Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, (2007).
- [5] Baytop, T., *Therapy with Medicinal Plants in Turkey (Past and Present)*, *Istanbul University Publications*, Istanbul, (1999).
- [6] Balick, J. M., *Plants, People and Culture, The science of Ethnobotany, Scientific American Library*, Second printing (1999).
- [7] Polat, R., "Havran ve Burhaniye (Balıkesir) Çevresinde Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları", Doktora Tezi, *Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Balıkesir, (2010).
- [8] Sezik, E., Tabata, M., Yeşilada, E., Honda, G., Goto, K. and Ikeshiro, Y., *Traditional medicine in Turkey, I Folk medicine in North-East Anatolia, Journal of Ethnopharmacology*, 35, 191-196, (1991).
- [9] Davis, P. H., *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, Vol.1-9, Edinburgh: *Edinburgh University Press*, (1985).
- [10] Davis, P. H., Mill, R. R. and Tan, K., *Flora of Turkey and East Aegean Islands*, Vol. 10, Edinburgh: *Edinburgh University Press*, (1988).
- [11] Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. and Başer, K. H. C., *Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Suppl. 2)*, Vol. 11, Edinburgh: *Edinburgh University Press*, (2000).
- [12] Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z. and Adıgüzel, N., *Red Data Book of Turkish Plants*, Turkish Association for the Conservation

of Nature, Ankara, (2000).

- [13] Akaydın, G., "Ankara Şehir Florası", Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Ankara, (1996).
- [14] Ekim, T., *Türkiye'nin Endemik Bitkileri, Kasnak Meşesi ve Türkiye Florası Sempozyumu*, (1998).
- [15] Birol, H., "The Roman Temple on TheAcropolis of Alaşehir (Philadelphia)", Doktora Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Fen Fakültesi, İzmir, (1996).
- [16] Kökdil, G., "Tıbbi Çaylar", *Galenova*, 19-21, (2002).
- [17] Baytop, T., *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (1997).
- [18] Asil, E., Tanker, M., ve Şar, S., "İç Anadolu Bölgesi'nde Baş Ağrılarına Karşı Kullanılan Halk İlaçları", *Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 14, 67-80, (1984).
- [19] Çubukçu, B. ve Ozhatay, N., "Anadolu Halk İlaçları Hakkında Bir Araştırma", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, *Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları*, 86, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 23, Başbakanlık Basımevi, Ankara, (1987).
- [20] Öztürk, M. ve Özçelik, M., "Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri", *Semih Ofset Basım Tesisleri*, Ankara, (1991).
- [21] Kökçam, İ. ve Akyar, N., "Elazığ yöresinde deri hastalıklarında kullanılan halk ilaçları", *Lepr. Mec.*, 62-68, (1994).
- [22] Tabata, M., Sezik, E., Honda, G., Yesilada, E., Fukui, H., Goto, K. and Ikeshiro, Y., "Traditional Medicine In Turkey III. Folk Medicine in East Anatolia; Van and Bitlis Provinces", *Int. J. Pharmacog*, 32: 3-12, (1994).
- [23] Işık, S., Gönüz, A., Arslan, Ü. ve Öztürk, M., "Afyon (Türkiye) İlindeki Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri", *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 2 (1), 161-166, (1995).
- [24] Sayar, A., Güvensen, A., Özdemir, F. ve Öztürk, M., "Muğla (Türkiye) ilindeki bazı türlerin etnobotanik özellikleri", *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 2 (1), 151-160, (1995).
- [25] Bingöl, F., "Some Drug Samples Sold in the Herbal Markets of Ankara", *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 2 (2), 83-110, (1995)

- [26] Fujita, T., Sezik, E., Tabata, M., Yeşilada, E., Honda, G., Takeda, Y., Tanaka, T. and Takaishi, Y., "Traditional Folk Medicine in Turkey VII. Folk Medicine in Middle and West Black Sea Regions", *Economic Botany*, 49 (4), 406-422, (1995).
- [27] Tanker, M. ve Sucu, İ., "Ege bölgesindeki halk ilaçları", *Ankara Ecz. Fak. Mec.*, 13, 130-140, (1983).
- [28] Vural, M., Karavelioğulları, F. ve Polat, H., "Çiçekdağı (Kırşehir) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri", *Ot Sist. Bot. Derg.*, 4 (1), 117-124, (1997).
- [29] Sezik, E., Yeşilada, E., Tabata, M., Honda, G., Takaishi, Y., Fujita, T., Tanaka, T. and Takeda, Y., "Traditional medicine in Turkey VIII. Folk medicine in East Anatolia; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Iğdır Provinces", *Journal of Economic Botany*, 51, 195-211, (1997).
- [30] Alpınar, K. and Saçlı, S., "Türkiye'deki Etnobotanik Çalışmalar Hakkında Bir Bibliografya", *XI Bihat Bildiri Kitabı*, Ankara, 157-167, (1997).
- [31] Şenol, S., Seçmen, Ö. ve Uğurlu, E., "Some ethnobotanical use in the rural areas of Ödemiş, Tire, Kiraz (İzmir-Turkey)", *Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi*, Bornova-İzmir, (2006).
- [32] Duran, A., Satıl, F. ve Tümen, G., "Balıkesir Yöresinde Yenen Yabani Meyveler ve Etnobotanik Özellikleri", *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 8 (1), 87-94, (2001).
- [33] Tuzlacı, E., and Sadıkoğlu, E., "Turkish folk medicinal plants, part VI: Koçarlı (Aydın)", *J. Fac. Pharm.*, 39, 25-37, (2007).
- [34] Tuzlacı, E. and Bulut, E. G., "Turkish folk medicinal plants, part VII: Ezine (Çanakkale)", *J. Fac. Pharm.*, 39, 39-51, (2007).
- [35] Tuzlacı, E., İsbilen, D. F. A. and Bulut, G., "Turkish folk medicinal plants, VIII: Lalapaşa (Edirne)", *Marmara Pharmaceutical Journal*, 14, 47-52, (2010).
- [36] Ezer, N. And Arısan, M., "Folk Medicines in Merzifon (Amasya, Turkey)", *Turk J Bot*, 30, 223-230, (2006).
- [37] Bağcı, Y., "Aladağlar (Yahyalı - Kayseri) ve çevresinin etnobotanik özellikleri", *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 7 (1), 87-94, (2000).
- [38] Abay, G. ve Kılıç, A., "Pürenbeleni ve Yanıktepe (Mersin) yörelerindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri", *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 8 (2), 97-104, (2001).

- [39] Keskin, M. ve Alpınar, K., “Kışlak (Yayladağı-Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma”, *Ot Sistematiik Botanik Dergisi*, 9 (2), 91-100, (2002).
- [40] Simsek, I., Aytekin, F., Yeşilada, E. and Yıldırımllı, Ş., “An Ethnobotanical Survey of the Beypazarı, Ayas, and Gdl District Towns of Ankara Province (Turkey)”, *Economic Botany*, 58 (4), (2004).
- [41] Akan, H., Aslan, M. ve Balos, M. M., “Şanlıurfa Semt Pazarlarında Satılan Doğal Bitkilerin Etnobotaniği”, *Ot Sistematiik Botanik Dergisi*, 12 (2), 43-58, (2005).
- [42] ztrk, M. ve Dinç, M., “Nizip (Aksaray) bölgesinin etnobotanik zellikleri”, *Ot Sistematiik Botanik Dergisi*, 12 (1), 93-102, (2005).
- [43] Türkan, Ş., Malyer, H., Ozydın, S. and Tmen G., “Some Plants and their Ethnobotanical Characteristics Growing in Ordu”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 162-166, (2006).
- [44] Yeşilada, E., Sezik, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y. and Tanaka, T., “Traditional medicine in Turkey IX: Folk medicine in north-west Anatolia”, *Journal of Ethnopharmacology*, 64, 195-210, (1999).
- [45] Tuzlacı, E. and Erol, M. K., “Turkish folk medicinal plants, Part II: Eğirdir (İsparta)”, *Fitoterapia*, 70: 593- 610, (1999).
- [46] Koçak, S., "Karaman yöresinde etnobotanik bir araştırma", Yükseklisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, (1999).
- [47] Türkoğlu, İ., "Elazığ ilindeki etnobotanik değeri olan taksonların araştırılması", Yükseklisans Tezi, *Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Elazığ, (2000).
- [48] Doğan, A., “Ovacık (Tunceli) yöresinin geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkileri” Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2008).
- [49] Ertuğ, F., “An ethnobotanical study in Central Anatolia (Turkey)”, *Journal of Economic Botany*, 54, 155–182, (2000).
- [50] Tuzlacı, E. and Tolon, E., “Turkish folk medicinal plants, part III: Şile (İstanbul)” *Fitoterapia*, 71, 673–685, (2000).
- [51] Yücel, E. and Tülükoğlu, A., “Gediz (Kütahya) Çevresinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler”, *Ekoloji Çevre Dergisi*, 9 (6), 12-14, (2000).
- [52] Pırıldar, S., “Aktarlarda satılan antidiyabetik etkili droglar üzerinde araştırmalar”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri*

Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul, (2001).

- [53] Akçiçek, E. ve Vural. M., "Kumalar Dağı (Afyon) ve çevresindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri", *Ot Sist. Bot. Derg.*, 10 (2), 151- 163, (2003).
- [54] Emre, G., "Ezine (Çanakkale) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri", Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2003).
- [55] Koca, A. D. and Yıldırım, Ş., "Ethnobotanical Properties of Akçakoca District in Düzce (Turkey)", *Hacettepe Journal of Biology and Chemistry*, 38 (1), 63-69, (2010).
- [56] Yıldırım, Ş., *Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği*, Kebikeç, *İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 17, 175-193, (2004).
- [57] Gürhan, G. ve Ezer, N., "Halk arasında basur tedavisinde kullanılan bitkiler I", *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 1 (24), 37-55, (2004).
- [58] Özgen, U., Kaya, Y. and Coskun, M., "Ethnobotanical studies in the villages of the district of Ilıca (Province Erzurum), Turkey", *Economic Botany*, 58, 691-696, (2004).
- [59] Fidan, M. S., Alma, M. H., Çınar, İ. ve Köse, E., "Tokat Yöresinde Kullanılan Geleneksel Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri", *Geleneksel Gıdalar Sempozyumu*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, 318, (2004).
- [60] Üstün, Ç., "Santral sinir sistemine etkili tıbbi bitkilerin tarihsel süreç içinde ve günümüz tedavisindeki yeri", Doktora Tezi, *Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Deontoloji ve Tıp Tarihi Programı, İzmir, (1998).
- [61] Şimşek, I., Aytakin, F., Yeşilada, E. and Yıldırım, Ş., "An Ethnobotanical Survey of the Beypazarı, Ayas, and Güdül District Towns of Ankara Province (Turkey)", *Economic Botany*, 58 (4), (2004).
- [62] Şimşek, I., Aytakin, F., Yeşilada, E. ve Yıldırım, Ş., "Anadolu'da halk arasında bitkilerin kullanılış amaçları üzerinde etnobotanik bir çalışma", (eds: K. H. C. Başer and N. Kmmmer), *XIV. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı (Eskişehir, 29-31 Mayıs 2002)*, *Bildiri Kitabı*, 434-457, Eskişehir, (2004).
- [63] Ertuğ, F., "Wild edible plants of the bodrum area (Muğla, Turkey)", *Turkish Journal of Botany*, 28, 161-174, (2004).
- [64] Savran, A., Bağcı, Y. and Kargioğlu, M., "Gemerek (Sivas) ve çevresindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 313-324, (2004).

- [65] Alpınar, K., "Türkiye etnobotanik araştırmalar veri tabanı", Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, (2005).
- [66] Köse, Y.B, Ocak, A., Duran, A. & Öztürk, M., "Eskişehir Kent Florasına Ait Bazı Bitkilerin Kullanımı ve Türkçe Yerel Adları", *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 115-130, (2005).
- [67] Özdemir, E., "Niğde-Aladağlar'ın batısında etnobotanik bir araştırma", Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, (2005).
- [68] Koçyiğit, M., "Yalova ilinde Etnobotanik Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2005).
- [69] Özkan, A. M. G. and Koyuncu, M., "Traditional medicinal plants used in Pınarbaşı, Area (Kayseri - Turkey)", *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*, 2, 63-82, (2005).
- [70] Şanlı, B. Z., "Bursa ve çevresinden toplanan ve ticareti yapılan bazı ekonomik bitkiler", Yüksek Lisans Tezi, *Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Bursa, (2006).
- [71] Korkut, M. M., "Arat Dağı (Şanlıurfa) florası ve etnobotanik özellikleri", Yüksek Lisans Tezi, *Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Şanlıurfa, (2006).
- [72] Türkan, Ş., Malyer, H., Aydın, S. Ö. and Tümen, G., "Ordu ili ve çevresinde yetişen bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri", Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 162-166, (2006).
- [73] Bulut, Y., "Manavgat (Antalya) yöresinin faydalı bitkileri", Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, İsparta, (2006).
- [74] Özçelik, H. and Balabanlı, C., "Burdur ilinin tıbbi ve aromatik bitkileri", I.Burdur Sempozyumu, 1127-1136, (2006).
- [75] Cansaran, A., Kaya, O. F. and Yıldırım, C., "An ethnobotanical study (Amasya Gumushacıkoy) between the vicinity of Ovabası, Akpınar, Gulluce and Koseler villages", *Fırat University Journal of Science and Engineering* 19, 243-257, (2007).
- [76] Oral, D. Ç., "Konya ilinde Kullanılan Halk ilaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırmalar", Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Fitoterapi Programı, Ankara, (2007).

- [77] Çakıloğlu U, Türkoğlu, İ, Kürşat M., "Harput (Elazığ) ve çevresinin etnobotanik özellikleri", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 22-28, (2007).
- [78] Akan, H., Korkut, M. M., Balos, M. M., "Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik, Sanlıurfa) Etnobotanik Bir Arastırma", *Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Dergisi*, 20 (1), 67-81, (2008).
- [79] Kültür, Ş., "An ethnobotanical study of Kırklareli (Turkey)", *Phytologia balcanica*, 14 (2), 279 –289, (2008).
- [80] Kargioğlu, M., Cenkcı, S., Serteser, A., Evliyaoğlu, N., Konuk, M., Kök, M. Ş., and Bağcı, Y., "An Ethnobotanical Survey of Inner-West Anatolia, Turkey", *Human Ecology* 36, 763–777, (2008).
- [81] Fakir, H., Korkmaz, M. and Güller, B., "Medicinal Plant Diversity of Western Mediterranean Region in Turkey", *Journal of Applied Biological Sciences*, 3 (2), 30-40, (2009).
- [82] Yapıcı, U. I., Hoşgören, H. and Saya, O., "Ethnobotanical features of Kurtalan (Siirt) District", Dicle University. *Journal of Ziya Gokalp Education Faculty* 12, 191-196, (2009).
- [83] Metin, A., "Mut ve çevresinde (Mersin) yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri", Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya , (2009).
- [84] Koyuncu, O., Yaylacı, O. K. and Tokur, S., "A study on Geyve (Sakarya) and its environs in terms of ethnobotanical aspects", *The Herb Journal of Systematic Botany*, 16, 123-142, (2009).
- [85] Öger, A., "Tarsus yöresi dağ köylerinde geleneksel halk kültürü üzerine bir inceleme", Yüksek Lisans Tezi, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Denizli (2003).
- [86] Tuzlacı, E. and Doğan, A., "Turkish folk medicinal plants, IX: Ovacık (Tunceli)", *Marmara Pharmaceutical Journal*, 14, 136-143, (2010).
- [87] Cansaran, A. and Kaya, O. F., "Contributions of the ethnobotanical investigation carried out in Amasya district of Turkey (Amasya-Center, Bağlarüstü, Boğaköy and Vermiş villages; Yassıçal and Ziyaret towns)", *Biological Diversity and Conservation*, 3 (2) 97–116, (2010).
- [88] Kendir, G. ve Güvenç, A., "Etnobotanik ve Türkiye'de Yapılmış Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış" *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 49-80, (2010).
- [89] Bulut, G., "Folk medicinal plants of Silivri (İstanbul Turkey)", *Marmara*

Pharmaceutical, 15, 25-29, (2011).

- [90] Altay, V. and Çelik, O., “Antakya semt pazarlarındaki bazı doğal bitkilerin etnobotanik yönden araştırılması”, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 4 (2), 137-139, (2011).
- [91] Uysal, İ., Gücel, S., Tütenocaklı, T. And Öztürk, M., “Studies on the medicinal plants of Ayvacık-çanakkale in Turkey”, *Pak. J. Bot.*, 44, 239-244, (2012).
- [92] Kızıllarslan, Ç. and Özhatay, N., “Wild plants used as medicinal purpose in the South part of İzmit (Northwest of Turkey)”, *Turk J. Pharm. Sci.*, 9 (2), 199-218, (2012).
- [93] Altay, V. and Karahan, F., “Tayfur Sökmen kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde bulunan bitkiler üzerine etnobotanik bir araştırma”, *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi / The* (7), 13-28, (2012).
- [94] Ugulu, İ., “Traditional ethnobotanical knowledge about medicinal plants used for external therapies in Alaşehir, Turkey”, *Int J. Med. Arom. Plants*, 1 (2), 101-106, (2011).
- [95] Tuzlacı, E. and Aymaz, P.E., “Turkish folk medicinal plants, Part IV: Gonen (Balıkesir)”, *Fitoterapia*, 72, 323–343, (2001).
- [96] Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A. ve Dirmenci, T., “Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması”, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, 2, 187-218, (2004).
- [97] Onar, S., “Bandırma (A1(A), Balıkesir) ve Çevresinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Çanakkale, (2006).
- [98] Bahtiyar, S. D., “Kütahya aktarlarında bulunan ve sakinleştirici amacıyla kullanılan bazı çayların kimyasal yönden incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, *Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Kütahya, (2007).
- [99] Sarıkan, I., “Kazdağı Yöresinin Geleneksel İlaçlarının Saptanması”, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmakognozi Anabilim Dalı, İzmir, (2007).
- [100] Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y. ve Malyer, H., “Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde (Balıkesir) Etnobotanik Envanter Çalışması 2004-2006”, *TUBA Kültür Envanter Dergisi*, 5, 171-203, (2007).
- [101] Satıl, F., Akçiçek, E. ve Selvi, S., “Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma”, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*,

1 (1), 31-36, (2008).

- [102] Karaca, A., "Aydın yöresinde bal arılarının (*Apis mellifera* L.) yararlanabileceği bitkiler ve bazı özellikleri" *ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 39-66, (2008).
- [103] Ugulu, I., Baslar, S., Yorek, N. and Dogan, Y., "The investigation and quantitative ethnobotanical evaluation of medicinal plants used around Izmir province, Turkey", *Journal of Medicinal Plants Research*, 3 (5), 345-367, (2009).
- [104] Deniz, L., Serteser, A. ve Kargioğlu M., "Uşak Üniversitesi ve Yakın Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri", *AKÜ Fen Bilimleri Dergisi*, 01, 57-72, (2010).
- [105] Polat, R. ve Satıl, F., "Havran ve Burhaniye (Balıkesir) Yorelerinde Etnobotanik Araştırmaları", *TUBA Kültür Envanter Dergisi*, 8, 65-100, (2010).
- [106] Kayabaşı, N.P., "Manyas ve köylerinde etnobotanik bir çalışma", Yüksek lisans Tezi, *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Balıkesir, (2011).
- [107] Polat, R. and Satıl, F., "Research on some medicinal plants commercially sold in the Havran and Burhaniye region (Balıkesir-Turkey)", *Bocconea*, 24, 311-317, (2012).
- [108] Selvi, S., Satıl, F., Polat, R. ve Çakılcıoğlu, U., "Kazdağlarından (Balıkesir-Edremit) Toplanan ve Bölgedeki Aktarlarda Satılan Tıbbi Bitkiler Üzerine Bir Araştırma", *Kazdağları III. Ulusal Sempozyumu*, 24-26 Mayıs, Edremit Balıkesir, (2012).
- [109] Polat, R. and Satıl, F., "An ethnobotanical survey of medicinal plants in Edremit Gulf (Balıkesir - Turkey)", *Journal of Ethnopharmacology*, 139, 626- 641, (2012).
- [110] Tanker, M. ve Tanker, N., "Farmakognozi Cilt-2, 285", *Ank. Üniv. Eczacılık Fakültesi Yayınları*, 65, Ankara, (1990).
- [111] Zeybek, N., Zeybek, U., "Farmasötik Botanik", *Ege Üniversitesi Basım Evi*, İzmir, (1994).
- [112] Brummitt, R.K., Powell, C.E., "Authors of plant names", R.B.G. Kew, (1992).
- [113] Ertuğ, F., Tümen, G. ve Çelik, A., "Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırma Raporu 2002 yılı çalışması", Türkiye Bilimler Akademisi, *TÜBA-*

TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları, 76-87, (2003).

- [114] Anonim, DİE, *2000 yılı nüfus sayımları*, (2000).
- [115] Anonim, *Alaşehir Ziraat Odası*, (2009).
- [116] Baykal, F., "Alaşehir ve Uşak ovaları". *İst. Üniv. Fen Fak. Mec.*, 20, 225–236, İstanbul, (1955).
- [117] Koçman, A., "Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir-Bozdağlar Yöresi Üzerinde Araştırmalar", *Ege Üniv. Ed. Fak. Yayınları*, 49, İzmir, (1989).
- [118] Cook, S. A., Adcock, F. E. and Charlesworth, M. P., "The Cambridge Ancient History-The Hellenistic Monarchies and the Rise of Rome", *Cambridge, Cambridge University Press*, 7, 154, (1975).
- [119] Emecen, F. E., "XVI. Asırda Manisa Kazası", *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, 15, (1989).
- [120] Sümer, F., "Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler mi Geldi", *Bellekten*, 24 (96), 567-594, (1960).
- [121] Karakuyu, M. ve Atalay, C., "Medeniyetler Beşiği Alaşehir", *Alaşehir Belediyesi Kültür yayınları*, İzmir, (2001).
- [122] Karakuyu, M. ve Özçağlar, A., "Alaşehir ilçesinin tarımsal yapısı ve planlamasına dair öneriler", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3 (2), 1-17, (2005).
- [123] Anonim, Köy Hizmetleri Bakanlığı, "Manisa İli Toprak Kaynağı Envanter Raporu", *Toprak Su Genel Müdürlüğü yayınları*, 242, Ankara.
- [124] Karakuyu, M., "Alaşehir ilçesinde yerleşmelerin geçim kaynaklarına göre sınıflandırılması". Yayınlanmamış lisans tezi, Ankara, (1998).
- [125] Tuzlacı, E. and Bulut, E. G., *Turkish folk medicinal plants*, part VII: Ezine (Çanakkale), *J. Fac. Pharm.*, 39, (2007).
- [126] Bıçakçı, B., "Bergama İlçesinin Etnobotaniği", Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, İzmir, (2004).
- [127] Çelik, A., Çiçek, M. ve Uşak, M., "Denizli ve çevresinde yayılış gösteren bazı türlerin etnobotanik özellikleri", *I. Babadağ Sempozyumu*, Denizli, 136-153, (1999).
- [128] Sadıkoğlu, E., "Koçarlı (Aydın) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri", Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sağlık*

Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2003).

- [129] Akgül, G., “Lokal names and ethnobotanical features of some wild plants of Çıldır (Ardahan) and its vicinity”, *The Herb Journal of Systematic Botany*, 14, 75–88, (2008).
- [130] Avcı, M., “Çesitlilik ve endemizm açısından Türkiye'nin Bitki Örtüsü”, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, *Coğrafya Dergisi*, 13, 27-55, (2005).
- [131] Bulut, G. E. and Tuzlacı, E., “Folk medicinal plants of Bayramiç (Çanakkale-Turkey)”, *Journal of Faculty Pharmacy of Istanbul University*, 40, 87–99, (2009).
- [132] Çakılcıoğlu, U. and Türkoglu, I., “An ethnobotanical survey of medicinal plants in Sivrice (Elazığ, Turkey)”, *Journal of Ethnopharmacology*, 132, 165–175, (2010).
- [133] Çakılcıoğlu, U., Khatun, S., Turkoglu, I. and Hayta, S., “Ethnopharmacological survey of medicinal plants in Maden (Elazığ-Turkey)”, *Journal of Ethnopharmacology*, 137, 469–486, (2011).
- [134] Diksha, S. and Amla, B., “Ethnobotany and Ethnopharmacology - Past, Present and Future”, *International Journal of Pharmaceutical Innovations*, 1 (3), 86-92, (2011).
- [135] Duran, A., Martin, E., Öztürk, M., Çetin, Ö., Dinç, M. and Özdemir, A., “Morphological, karyological and ecological features of halophytic endemic *Sphaerophysa kotschyana* Boiss. (Fabaceae) in Turkey”, *Biological Diversity and Conservation*, 3 (2): 163-169, (2010).
- [136] Erik, S. ve Tarıkahya, B., *Türkiye Florası üzerine*, Kebikeç, 17, 139-163, (2004).
- [137] Ertuğ, F., “Etnobotanik Fiş Örneği ve Çerçeve Soruları.”, *TUBA- TUKSEK Yayınları*, İstanbul, 101-110, (2003).
- [138] Everest, A. and Öztürk, E., “Focusing on the ethnobotanical uses of plants in Mersin and Adana Provinces (Turkey)”, *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 1:6, 1-6, 2005.
- [139] Gasparetto, J. C., Martinsa, C. A. F., Hayashia, S. S., Otuky, M. F. and Pontaroloa, R. “Ethnobotanical and scientific aspects of *Malva sylvestris* L.: a millennial herbal medicine”, *Journal of Pharmacy and Pharmacology*, 64 (2), 172–189, (2012).
- [140] Güneş, F. and Özhatay, N., “An ethnobotanical study from Kars (Eastern) Turkey”, *Biological Diversity and Conservation*, 4, 30–41, (2011).

- [141] Hill, A. F., *Economic Botany: a Text Book of Useful Plants and Plant products*, second ed. Mc Graw Hill Book Company, Inc., New York, 560. *Journal*, 15, 25–29, (1989).
- [142] Kültür, S., “Medicinal plants used in Kırklareli Province (Turkey)”. *J. Ethnopharmacol.* 111, 341-364, (2007).
- [143] Özgökçe, F. and Özçelik, H., “Ethnobotanical aspects of some taxa in East Anatolia (Turkey)”, *Economic Botany*, 58, 697-704, (2004).
- [144] Öztürk, F. and Ölçücü, C., “Ethnobotanical features of some plants in the district of Şemdinli (Hakkari - Turkey)”, *International Journal of Academic Research*, 3, 120–125, (2011).
- [145] Sezik, E., Yeşilada, E., Takeda, Y., Tabata, M., Honda, G., Fujita, T., Tanaka, T., and Takaishi, Y., “Traditional medicine in Turkey VI: Folk medicine in west Anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın Provinces”, *Journal of Ethnopharmacology*, 53:75-87, (1996).
- [146] Sezik, E., Yeşilada, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y., and Tanaka, T. “Traditional Medicine in Turkey X. Folk Medicine in Central Anatolia”, *Journal of Ethnopharmacology*, 75, 95-115, (2001).
- [147] Şimsek, I., AYTEKİN, F., YEŞİLADA, E. and YILDIRIMLI, S., “An ethnobotanical survey of the Beypazarı, Ayas, and Gudul district towns of Ankara province (Turkey)”, *Economic Botany*, 58, 705–720, (2004).
- [148] Tuzlacı, E. and Aymaz, P.E., “Turkish folk medicinal plants, Part IV: Gonen (Balıkesir)”, *Fitoterapia*, 72, 323–343, (2001).
- [149] Tuzlacı, E. and Alparlan, D. F., "Turkish folk medicinal plants, part V: Babaeski (Kırklareli)", *J. Fac. Pharm.*, 39, 11-23, (2007).
- [150] Ugulu, İ., Baslar, S., Yorek, N., and Dogan, Y. “The Investigation and Quantitative Ethnobotanical Evaluation of Medicinal Plants Used Around Izmir Province, Turkey”, *Journal of Medicinal Plants Research*, 3 (5), 345-367, (2009).
- [151] Uzun, E., Sarıyar, G., Adsersen, A., Karakoç, B., Otuk, G., Oktayoğlu, E. and Pırıldar, S., “Traditional medicine in Sakarya province (Turkey) and antimicrobial activities of selected species”, *Journal of Ethnopharmacology*, 95, 287-296, (2004).
- [152] Yeşil, Y. and Akalın, E., “Folk medicinal plants in Kurecik area (Akçadağ/Malatya, Turkey)”, *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*, 6, 207–220, (2009).

- [153] Yörek, N., Aydın, H., Ugulu, İ. and Dogan, Y., “An Investigation on Students’ Perceptions of Biodiversity”, *Natura Montenegrina*, 7 (3), 165-173, (2008).
- [154] Alpınar K., *Etnobotanik Ders Notları*, (2009).
- [155] Ertuğ, F., *Etnobotanik Çalışmaları ve Türkiye’de Yeni Açılımlar*, Kepikeç, 18, 181-187, (2004).
- [156] FAO, *Mainstreaming Agricultural Biodiversity For Food Security, Organized on the Occasion of the Tenth Regular Session of the Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture*, Roma, (2004).
- [157] TÜİK, *Hanehalkı İşgücü İstatistikleri*, (2009).
- [158] Sadıkoğlu, N., *Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Bilim Dalı, İstanbul, (1998).
- [159] Dönmezer, B., “Ankara’da aktar ve pazarlarda satılan ve zayıflamak amacıyla kullanılan çayların fitoterapi yönünden incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, Ankara, (1999).
- [160] Fışkın, H., “Afyonkarahisar’da Halkın Kullandığı Bitkiler, Diploma Çalışması”, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Botanik A.B.D, Bornova-İzmir. (1996).
- [161] Yılmaz, N., “Denizli - Çivril civarının etnobotaniği”, Diploma Çalışması, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Botanik A.B.D. Bornova-İzmir, (1999).
- [162] Atalay, G., “Zonguldak- Dirgine ve Alaplı Civarında Etnobotanik çalışma”, Diploma Çalışması, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Botanik A.B.D. Bornova-İzmir, (2004).
- [163] Kazan D., “Ortaca (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, (2007).
- [164] Kızılaslan, Ç., “İzmit körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2008).
- [165] Özhatay, N., Byfield, A. ve Atay, S., “Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları”, *WWF Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)*, İstanbul, (2003).
- [166] Başer, K. H. C., Tümen, G., Çakır, H. ve Kaya, A., “Balıkesir Kazdağ Yöresinde Çay Olarak Kullanılan Bitkiler Üzerinde Morfolojik, Anatomik ve

- Palinolojik Çalışmalar I. *Sideritis perfoliata* L., *S. athenica* Papanikolau & Kokkini, S., *Dichotoma, Huter*”, XI. *Ulusal Biyoloji Kongresi*, Fırat Üniversitesi, Elazığ, (1993).
- [167] Tuzlacı, E. and Şenkardeş, İ., “Turkish folk medicinal plants, X: Ürgüp (Nevşehir)”, *Marmara Pharmaceutical Journal*, 15, 58-68, (2011).
- [168] Özgen U. ve Coşkun, M., “Ilıca (Erzurum) ilçesine bağlı köylerde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler” XIII. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı Bildiri Kitabı*, 135-144, İstanbul, (2001).
- [169] Sucu, İ., “Ege Bölgesi Halk İlaçları”, *Türk Halk Hekimliği Bildirileri*, 23-25 kasım 1988, AÜ. Basımevi, Ankara, 1989.
- [170] Tütenocaklı, T. ve Uysal, I., “Ayvacık ve Çevresinde (Bl Çanakkale) Etnobotanik Bir Çalışma”, XVII. *Ulusal Biyoloji Kongresi*, Adana, (2004).
- [171] Tümen, G., “Labiatae Family as Medicinal Plants from Balıkesir District in Turkey”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi*, 4 (2), 7-12, (1989).
- [172] Tümen, G. ve Sekendiz, O. A., “Balıkesir ve Merkez Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler”, VIII. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı*, İstanbul, (1991).
- [173] Vavilov, N. I., *Origin and Geography of Cultivated Crops*, Cambridge University Press, UK, (1994).
- [174] Harlan, J. R., *Crops and man*, American Society of Agronomy, Crop Science Society of America, Madison, Wisconsin, USA, (1992).
- [175] Şar, S., “Bazı üzüksü meyvelerin kullanımlarının eczacılık ve tıp tarihi açısından incelenmesi”, *Lokman Hekim Journal*, 1 (2), 1-6, (2011).
- [176] Şar, S. ve Süveren, K., “İç Anadolu bölgesinde kullanılan halk ilaçlarının Mücerrebname’deki benzer ilaçlar ile karşılaştırılması”, *Pharmacia-JTPA*, 32 (1), 23-35, (1992).
- [177] Şar, S. ve Asil, E., “İç Anadolu bölgesi’nde hemoroid tedavisinde kullanılan halk ilaçları”, *Ankara Ecz. Fak. Der.*, 18 (1), 8-23, (1988).
- [178] Bayat, A.H., “Anadolu tıbbi folklorunda göz hastalıkları”, IV. *Milletlerarası Türk halk kültürü kongresi bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 167 (37), 42-58, (1992).
- [179] Tanker, M., “Folklorik ilaçlara ulaşımın metodolojisi”, *Eczacılık Meslek İçi Eğitim Programı Notları*, Ankara, 119-146, (1991).

- [180] Açıkgöz, N., Sabancı, C. O. and Cinsoy, A. S., “Ecogeography and distribution of wild legumes in Turkey”, *In: International Symposium on In situ Conservation of Plant Genetic Diversity*. (eds: N. Zencirci, Z. Kaya, Y. Anikster and W. T. Adams), *Central Research Institute for Field Crops*, 113-122, (1998).
- [181] Lord, T., *Geleneksel Köy Çeşitleri Korunması ve Yaşatılması İçin Paylaşım Projesi (TUR/OP3/2.07.10)*, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, GEF Küçük Destek Programı, (2007).
- [182] Duran, A., “Akseki (Antalya) ilçesindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri”, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 1 (5), 72-92, (1998).
- [183] Baser, K. H. C., Honda, G. and Miki, W., “Herb Drugs and Herbalists in Turkey”, Institute for the Study of Languages and Cultures of Asia and Africa, *Studia Culturae Islamicae*, 27, Tokyo, (1986).
- [184] Tuzlacı, E., *Şifa Niyetine Türkiye'nin Bitkisel Halk İlaçları*, Alfa Yayınları, (2006).
- [185] Eşen, B., “Aydınlık Köyü ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Konya, (2008).
- [186] Tuzlacı, E., *Bodrum'da Bitkiler ve Yaşam*, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, (2005).
- [187] Ezer, N. ve Avcı, K., “Çerkeş (Çarıkın) yöresinde kullanılan halk ilaçları”, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 24 (2), 67-80, (2004).
- [188] Akgül, A., “Midyat (Mardin) Civarında Etnobotanik”, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İzmir, (2008).
- [189] Baydar, H., *Tıbbi Aromatik ve Keyf Bitkileri Bilimi ve Teknolojisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Isparta, (2007).
- [190] Genç, E. G., “Çatalca Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2003).
- [191] Malyer, H., Oz, A. S., Tümen, G. ve Er, S., “Tekirdağ ve Çevresindeki Aktarlarda Satılan Bazı Bitkiler ve Tıbbi Kullanım Özellikleri”, *Dumlupınar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, (2004).
- [192] Tuzlacı, E., *Türkiye Bitkileri Sözlüğü (Genişletilmiş 2. Baskı)*. Alfa Basım Yayım Dağıtım İstanbul, (2011).

- [193] Şar, S., “Anadolu'da Halk Hekimliği Uygulamaları”, *Türkiye Klinikleri J. Med. Ethnics*, 13, 131-136, (2005).
- [194] Elçi, B. ve Erik, S., “Güdül (Ankara) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri”, *Hacettepe Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 26 (2), 57-64, (2006).
- [195] Kalafatçılar, Ö.A. ve Kalafatçılar, A.İ., *Bitkiler ve Sağlık*, Sidas yayıncılık, 1.baskı, İzmir, 2010.
- [196] Başer, K.H.C., “Current Knowledge on the wild food and non-food plants of Turkey”, *Centre International Centre for Advanced Mediterranean Agronomic Studies (CIHEAM-IAMZ)*, 28, 129-159, (1997).
- [197] Tuzlacı, E., “Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler”, *14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 29-31 Mayıs 2002*, Eskişehir, 2004.
- [198] Yeşilada, E., Sezik, E. ve Gürbüz, İ., *Türk Halk İlaçları Veri Tabanı Oluşturulması Projesi*, Tubitak proje no: SBAG-AYD-148, 1997.
- [199] Çıblak, N., “Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar”, *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, 15, 103-125, (2004).
- [200] Sarper, F., Akaydın, G., Şimşek, I. and Yeşilada, E., “An Ethnobotanical Field Survey in the Haymana District of Ankara Province in Turkey”, *Tubitak Turkish Journal of Biology*, 33, 79-88, (2009).
- [201] Kuhnlein, H. V., Erasmus, B. and Spigelski, D., *Indigenous Peoples' food systems: the many dimensions of culture, diversity and environment for nutrition and health*, Food and Agriculture Organisation (FAO), Rome, (2009).
- [202] Kıran, Ö., “Kozan Yöresi Florasındaki Tıbbi Bitkiler ve Bunların Halk Tıbbında Kullanılışı”, Yüksek Lisans Tezi, *Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı, Adana, (2006).
- [203] Öztürk, M., Erdem, Ü., Seçmen, Ö., Güvensen, A. ve Çelik, A., “Kuşadası'nın Kentsel Ekolojik Özellikleri Üzerine Bir Araştırma”, *Çevre Dergisi*, 12, 21-24, (1994).
- [204] Gücel, S., Aktaş, K. ve Altan, Y., “Gürle Köyü (Manisa) Florası”, *Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 19-30, (2008).
- [205] Mart, S., “Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkının Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, *Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Adana, (2006).

- [206] Özer, Z., *Yabancı Otlarla Sağlıklı Yaşam (Gıda ve Tedavi)*, 4 Renk Yayınları, Ankara, (2004).
- [207] Akgün, B., Alma, M.H., Ertaş, M. ve Fidan, M.S., “Kahramanmaraş Yöresinde Kullanılan Geleneksel Bitki Türleri ve Kullanım Yerleri”, *Geleneksel Gıdalar Sempozyumu*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, 305-310, (2004).
- [208] Tüfenkçi, E., “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinde Etnobotanik Çalışmalarla Çevre Duyarlılığı ve Farkındalığının Sağlanması”, Yüksek Lisans Tezi, *Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Manisa, (2006).
- [209] Tuzlacı, E., *Türkiye'nin Yabani Besin Bitkileri ve Ot Yemekleri*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, (2006).
- [210] Uysal, İ., Onar, S., Karabacak, E. and Çelik, S., “Ethnobotanical aspects of Kapıdağ Peninsula (Turkey)”, *Biological Diversity and Conservation*, 3 (3), 15-22, (2010).
- [211] Ertuğ, F., “Gendering the tradition of plant gathering in Central Anatolia (Turkey).”, *Women and plants: gender relations in biodiversity management and conservation*, 183-196, (2003).
- [212] Özdoğru, B., Akaydın, G., Erik, S. And Yesilada, E., “Inferences from an ethnobotanical field expedition in the selected locations of Sivas and Yozgat provinces (Turkey)”, *Journal of Ethnopharmacology*, 137 (1), 85-98, (2011).
- [213] Demirci, S. And Özhatay, N., “An ethnobotanical study in Kahramanmaraş (Turkey); wild plants used for medicinal purpose in Andırın, Kahramanmaraş”, *Turk J. Pharm. Sci.* 9 (1), 75-92, (2012).
- [214] Aytaç, Z., Özkan, G., Kuzu, S. And Kulan, E. G., “Ethnobotanical Evaluation of Some Medicinal Plants in Eskişehir, Turkey”, *Planta Med*, 77, 31-55 (2011).
- [215] Kızılaslan, Ç. and Özhatay, N., “An ethnobotanical study of the useful and edible plants of İzmit”, *Marmara Pharmaceutical Journal*, 16, 194-200, (2012).
- [216] Çakılcıoğlu, U., Şengün, M. T. and Turkoglu, İ., "An ethnobotanical survey of medicinal plants of Yazıkönak and Yurtbası districts of Elazığ province, Turkey", *Journal of Medicinal Plants Research*, 4 (7), 567-572, (2010).
- [217] Doğan, Y., Başlar, S., Ay, G. and Mert, H. H., "The use of wild edible plants in Western and Central Anatolia (Turkey)", *Economic Botany*, 58 (4), 684-690, (2004).

- [218] Uysal, İ., "An overview of plant diversity of Kazdagi (Mt. Ida) Forest National Park, Turkey", *Journal of Environmental Biology*, January & March, 141-147 (2010).
- [219] Koyuncu, O., Yaylacı, O. K., Öztürk, D., Erkara, İ. P., Savaroğlu, F., Akçoşkun, Ö. and Ardiç, M., "Risk categories and ethnobotanical features of the Lamiaceae taxa growing naturally in Osmaneli (Bilecik/Turkey) and environs", *Biological Diversity and Conservation*, 3 (3), 31-45, (2010).
- [220] Altundağ, E. and Öztürk, M., "Ethnomedicinal studies on the plant resources of east Anatolia, Turkey", *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 19, 756–777, (2011).
- [221] Parildar, H., Serter, R. and Yesilada, E., "Diabetes mellitus and phytotherapy in Turkey", *J Pak Med Assoc*, 61, 1116-1120, (2011).
- [222] Koçyiğit, M., Özhatay, N. and Bona, M., "Melliferous flowers of Istanbul (Turkey) and traditional uses" *Istanbul University, Faculty of Pharmacy, Department of Pharmaceutical Botany, Turkey*, (2010).
- [223] Basbag, M., Demirel, R. and Avci, M., "Some Quality Traits of Different Wild Plants", *Notulae Scientia Biologicae*, 2 (1), 36-39, (2010).
- [224] Ugulu, İ., "Fidelity Level and Knowledge of Medicinal Plants Used to Make Therapeutic Turkish Baths", *Ethno Med*, 6 (1), 1-9, (2012).
- [225] Kargioğlu, M., Cenkci, S., Serteser, A., Konuk, M. and Vural, G., "Traditional Uses of Wild Plants in the Middle Aegean Region of Turkey", *Hum Ecol*, 38, 429–450, (2010).
- [226] Özgen, Z. N., "Adana (merkez) halk hekimliği araştırması", Yüksek Lisans Tezi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı*, Adana, (2007).
- [227] Üner, S., "Ezine (Çanakkale) yöresinde kullanılan bitkilerin etnobotanik özellikleri", Lisans Bitirme Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı*, Trabzon, (2012).
- [228] Kızıllarslan, Ç. and Özhatay, N., "Wild plants used as medicinal purpose in the South part of İzmit (Northwest of Turkey)", *Turk J. Pharm. Sci.*, 9 (2), 199-218, (2012).

EKLER

7. EKLER

EK.A Toplanan taksonların lokalite listesi.

NO:	KUZEY	DOĞU	RAKIM (metre)	MEVKİ
1	38° 10,356	28° 33,183	502	Alaşehir, Uluderbent, Bahçederesi mah.
2	38° 23,687	28° 29,303	162	Alaşehir-Salihli yolu - Akkeçili köyü yolu arası, 0,56 km.
3	38° 24,395	28° 20,365	195	Alaşehir, Kavaklıdere -Horzumalayaka köy yolu arası, 1,12.km
4	38° 24,299	28° 20,257	195	Alaşehir, Kavaklıdere -Horzumalayaka köy yolu arası, 1,50.km
4	38° 23,147	28° 18,946	597	Alaşehir, Kavaklıdere, Horzumalayaka köy merkezi
5	38° 22,501	28° 16,274	1118	Alaşehir, Kavaklıdere, Horzumalayaka köy merkezi - yukarı mezarlık yolu arası, 5,24. km
6	38° 21,357	28° 15,572	1333	Alaşehir, Kavaklıdere, Horzumalayaka köyü, Yukarı mezarlık mevki
7	38° 21,524	28° 15,303	1322	Alaşehir, Kavaklıdere, Horzumalayaka köyü, Yukarı mezarlık mevki-Domuzderesi yaylası yolu arası, 1,22. km
8	38° 20,578	28° 15,189	1316	Alaşehir, Kavaklıdere, Horzumalayaka köyü, Yukarı mezarlık mevki-Domuzderesi yaylası yolu arası, 1,64. km
9	38° 20,480	28° 14,532	1303	Alaşehir, Kavaklıdere, Horzumalayaka köyü, Yukarı mezarlık mevki-Domuzderesi yaylası yolu arası, 2,40. km
10	38° 20,438	28° 14,458	1302	Alaşehir, Kavaklıdere, Horzumalayaka köyü, Yukarı mezarlık mevki-Domuzderesi yaylası yolu arası, 2,58. km
11	38° 20,125	28° 14,204	1186	Alaşehir, Kavaklıdere, Horzumalayaka köyü, Domuzderesi mevki
12	38° 15,511	28° 37,498	210	Sarıgöl, Bereketli köyü, Naci Kırmızıoğlu bahçesi mevki
13	38° 15,531	28° 37,554	195	Sarıgöl, Bereketli köyü, Köy girişi yokuşu mevki
14	38° 15,508	28° 37,528	214	Sarıgöl, Bereketli köyü, Köy merkezi mevki
15	38°17,249	28°35,047	220	Alaşehir, Belenyaka köyü, Kemer mahallesi, Karayemiş mevki
16	38°17,437	28°36,405	186	Alaşehir, Delemenler köyü, Ortahan mah. Mevki
17	38°15,453	28°36,336	214	Alaşehir, Delemenler köyü, Kenanpaşa mah. Mevki
18	38°14,776	28°42,079	206	Sarıgöl, ilçe merkezi, Mimar Sinan Mah. Mevki
19	38°15,356	28°34,368	340	Alaşehir, Girelli köyü, Ümmü Avşar bahçesi mevki
20	38°14,352	28°31,419	1001	Alaşehir, Çarık-bozdağ köyü, Sariahmet mah. Mevki
21	38°14,606	28°31,987	954	Alaşehir, Girelli - Çarık-bozdağ köy yolu, 8. km
22	38°30,396	28°26,623	373	Alaşehir, Gülpınar köyü, Eski Cami mah. Sami Arnavute bahçesi mevki
23	38°30,048	28°26,063	385	Alaşehir, Gülpınar köyü, Atatürk mah. İsmail Sarıaslan bahçesi mevki
24	38°30,108	28°26,098	386	Alaşehir, Gülpınar köyü, İdris sk. Fırınlara mevki
25	38°30,428	28°26,166	406	Alaşehir, Gülpınar köyü, Gülpınar-Kula yolu 1.km, Kocayüksek mevki
26	38°29,868	28°26,060	370	Alaşehir, Gülpınar köyü, Mezarlık mevki
27	38°26,954	28°26,800	163	Alaşehir, Toygar köyü, Karaçaltı- köprüdere mevki arası, kaplumbağa evi mevki
28	38°26,879	28°26,927	157	Alaşehir, Toygar köyü, Kır mevki (Patlak mevki)

29	38°27,096	28°26,323	163	Alaşehir, Salihli-Denizli yolundan Uşak-İzmir yolu (Kemaliye yolu) arası, 16. km, Santral mevki
30	38°30,082	28°26,206	362	Alaşehir, Gülpınar köyü, Derekesik mevki
31	38°30,102	28°26,231	357	Alaşehir, Gülpınar köyü, Hamamlı mevki
32	38°28,973	28°25,959	321	Alaşehir, Salihli-Denizli yolundan Uşak-İzmir yolu (Gülpınar köyü yolu) arası, 21. km, Kızılgöl mevki
33	38°14,551	28°35,580	261	Alaşehir, Avşar barajı-Mesire yeri mevki (Salihli-Denizli yolundan Ödemiş-Denizli yolunun 4.km)
34	38°17,177	28°35,337	219	Alaşehir, Belenyaka köyü, Kemer deresi mevki
35	38°20,753	28°34,609	166	Alaşehir, Çakırcaali köyü, Kapıağzı mevki
36	38°20,739	28°34,907	169	Alaşehir, Çakırcaali köyü, Köyiçi mevki
37	38°31,291	28°26,956	511	Alaşehir, Soğanlı köyü, Mezarlık mevki
38	38°25,978	28°28,596	149	Alaşehir, Kasaplı köyü, Şendurak mevki
39	38°25,475	28°34,511	342	Alaşehir, Selce köyü çıkışı mevki, Selce-Karacalar köy yolları arası 1. km
40	38°26,809	28°36,168	729	Alaşehir, Karacalar köyü, Havuzlu mevki, Karacalar-Selce köy yolları arası 1. km
41	38°25,290	28°35,365	552	Alaşehir, Karacalar-Selce köy yolları arası 3. km
42	38°23,322	28°39,290	474	Alaşehir, Serinyayla köyü, Köy merkezi mevki
43	38°23,322	28°39,950	382	Alaşehir, Serinyayla köyü, Yukarı mahalle mevki, Serinyayla-killik yolu 1.km
44	38°23,360	28°38,533	380	Alaşehir, Serinyayla köyü, Aşağı mahalle mevki, Serinyayla-killik yolu 2.km
45	38°23,762	28°19,941	220	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Değirmendere mevki, Horzumalayaka köy yolu 2.km
46	38°23,432	28°19,543	248	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Girmedere mevki, Horzumalayaka köy yolu 3.km
47	38°23,211	28°19,309	284	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Çamrah mevki.
48	38°23,006	28°19,185	362	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Çamurak mevki.
49	38°23,082	28°18,556	530	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Ballık mevki.
50	38°23,017	28°16,685	1076	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Suluca mevki.
51	38°21,322	28°15,968	1358	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Dedekavak mevki.
52	38°21,593	28°15,952	1340	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Mezarlık mevki.
53	38°20,985	28°15,370	1312	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Horhoroluk mevki
54	38°20,713	28°14,752	1292	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Başlamış mevki
55	38°20,625	28°14,645	1287	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Gözlükderesi mevki
56	38°20,512	28°14,527	1269	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Dibek mevki
57	38°20,237	28°14,418	1190	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Domuzderesi mevki
58	38°20,225	28°15,563	1294	Alaşehir, Kavaklıdere kasabası, Horzumalayaka köyü, Kayadibi mevki
59	38°31,239	28°27,823	502	Alaşehir, Soğanlı köyü, Eletyurdu mevki
60	38°09,142	28°31,631	581	Alaşehir, Uluderbent, Bahçederesi mah. Yukarı mahalle mevki
61	38°31,421	28°27,238	527	Alaşehir, Uluderbent, Bahçederesi mah. Dereboyu mevki
62	38°31,383	28°27,085	509	Alaşehir, Uluderbent, Bahçederesi mah. Mahalle çeşmesi mevki

63	38°09,166	28°31,527	566	Alaşehir, Uluderbent, Bahçederesi mah. Uzunalan mevki
64	38°09,559	28°31,332	477	Alaşehir, Uluderbent, Bahçederesi mah. Çay mevki
65	38°22,346	28°31,565	161	Alaşehir, Baklacı köyü, Üniversite mevki
66	38°21,662	28°31,953	166	Alaşehir-Denizli yolu 1. km, Araç muayene istasyon mevki
67	38°21,662	28°31,953	167	Sarıgöl, ilçe merkezi, Mimar Sinan Mah. Cami mevki
68	38°23,448	28°19,526	215	Alaşehir, Kavaklıdere-Kiraz yolu 4.km
69	38°25,606	28°20,595	164	Alaşehir, Kavaklıdere merkez, Belediye mevki
70	38°14,915	28°34,302	380	Alaşehir, Girelli köyü, Astepe mevki
71	38°17,206	28°31,370	872	Alaşehir, Bahadır köyü, Alakıraç mevki
72	38°17,255	28°31,318	913	Alaşehir, Bahadır köyü, Kurucuova mevki
73	38°16,024	28°32,139	841	Alaşehir, Bahadır köyü, Onbaşı mevki
74	38°13,938	28°34,873	371	Alaşehir, Girelli köyü, Kocaören mevki
75	38°24,565	28°26,329	139	Alaşehir, Piyadeler köyü, Davutludede mevki
76	38°16,312	28°36,191	198	Alaşehir, Delemenler köyü, Bahçearası mevki
77	38°16,230	28°36,610	210	Alaşehir, Delemenler köyü, Dere mevki
78	38°15,518	28°32,384	714	Alaşehir, Bahadır köyü, Çiftlik mevki
79	38°16,272	28°32,110	899	Alaşehir, Bahadır köyü, Ilıca mevki
80	38°16,337	28°31,519	872	Alaşehir, Bahadır köyü, Merkez camii mevki
81	38°18,395	28°32,391	512	Alaşehir, Elemlı-bahadır yokuşu mevki
82	38°20,192	28°31,294	725	Alaşehir, Kenanvren mesire yeri mevki
83	38°23,238	28°21,538	326	Alaşehir, Kavaklıdere, Kurudere köyü, Köy merkezi mevki
84	38°21,477	28°23,143	569	Alaşehir, Kavaklıdere, Horzumembelli köyü, Çamtepe mevki
85	38°21,165	28°31,285	174	Alaşehir, İlçe merkezi, Garaj arkası mevki
86	38°15,283	28°33,276	440	Alaşehir, Bahadır köyü, Şelale mevki

EK.B1 Kaynak Kişi listesi.

No	Adı Soyadı	C	Yaş	Meslek	Eğitim	Mesken
1	Abdullah Aktürk	E	54	SSK emeklisi, esnaf, çiftçi.	Lise	Delemenler köyü / Alaşehir
2	Abdullah Çağlar	E	63	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir
3	Abdullah Havakuyu	E	63	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
4	Abdullah Otmar	E	60	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Akkeçili köyü / Alaşehir
5	Abdullah Ölmez	E	52	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
6	Abdurrahman Malçok	E	55	Muhtar	Lise	Tepeköy / Alaşehir
7	Adalet Uçar	K	58	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Sarıgöl / Merkez
8	Adem Demir	E	43	Çiftçi	İlkokul	Baharlar köyü / Sarıgöl
9	Adem Tezcan	E	48	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Soğanlı köyü / Alaşehir
10	Adile Ölmez	K	45	Sepetçi, elekçi	İlkokul	Alaşehir / Merkez
11	Ahmet Demirkıran	E	70	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Killik merkez / Alaşehir
12	Ahmet Karaca	E	50	Çiftçi	İlkokul	Horzumkeserler köyü / Kavaklıdere beldesi / Alaşehir
13	Ahmet Sarıoğlu	E	37	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Akkeçili köyü / Alaşehir
14	Ahmet Uyar	E	64	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir
15	Ali Ceylan	E	70	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
16	Ali Coşkun	E	46	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Toygar köyü / Alaşehir
17	Ali Çelik	E	30	Çiftçi, işçi, pazarcı	Ortaokul	Toygar köyü / Alaşehir
18	Ali Çetin	E	44	Çiftçi, esnaf	Üniversite	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
19	Ali Çiftçi	E	53	İmalatçı, çiftçi, pazarcı	Lise	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
20	Ali Ekiz	E	57	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Serinyayla köyü / Alaşehir
21	Ali Ercik	E	49	Muhtar	Ortaokul	Cabar fakılı köyü / Alaşehir
22	Ali Erel	E	45	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
23	Ali Fidan	E	45	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
24	Ali Karakuyu	E	52	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
25	Ali Keskin	E	67	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Serinyayla köyü / Alaşehir
26	Ali Kırçoban	E	50	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
27	Ali Kızılcay	E	57	İmalatçı, çiftçi, pazarcı	Lise	Çağlayan köyü / Alaşehir
28	Ali Mama	E	35	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
29	Alime Batı	K	57	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Girelli köyü/ Alaşehir
30	Altın Emrem	E	64	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Karacalar köyü / Alaşehir
31	Armağan Tarım	K	50	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Tepeköy / Alaşehir
32	Arzu Duman	K	57	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Serinyayla köyü / Alaşehir
33	Atilla Uysal	E	39	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
34	Ayhan Özkan	E	61	Bağkur emeklisi, çiftçi, ocak.	Lise	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir
35	Aysel Baydar	K	47	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
36	Aysel Sarı	K	39	Çiftçi, ev hanımı	Ortaokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
37	Aysun Keskin	K	27	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Girelli köyü/ Alaşehir
38	Ayşe Adil	K	41	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
39	Ayşe Çiftçi	K	43	İmalatçı, çiftçi, pazarcı	İlkokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
40	Ayşe Efe	K	56	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Baklacı köyü / Alaşehir
41	Ayşe Erdem	K	47	İşçi, çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Horzumkeserler köyü / Kavaklıdere beldesi / Alaşehir
42	Ayşe Erdil	K	44	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
43	Ayşe Erim	K	37	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
44	Ayşe Gökçe	K	50	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Buldan / Merkez

45	Ayşe Gürsoy	K	33	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl
46	Ayşe Kaya	K	67	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Toygar köyü / Alaşehir
47	Ayşe Müzaç	K	48	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Günkaya köyü / Sarıgöl
48	Ayşe Sarıoğlu	K	31	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Gülenyaka köyü / Alaşehir
49	Ayşe Uysal	K	40	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir
50	Ayşe Ünal	K	62	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Sarıgöl / Merkez
51	Baki Aksoy	E	44	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
52	Bayram Dünder	E	79	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Sobran köyü / Alaşehir
53	Bekir Yıldırım	E	42	İşçi, çiftçi	Ortaokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
54	Bektaş Korkulu	E	42	Orman işletme şefi.	Üniversite	Alaşehir / Merkez
55	Bektaş Özkul	E	57	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Sarıgöl / Merkez
56	Bergam Güntürkün	E	34	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Sarıgöl / Merkez
57	Bilal Bozel	E	66	Çiftçi	İlkokul	Göbekli Köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
58	Bilge Tarba	K	78	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Cabarfakılı köyü / Alaşehir
59	Bilgin Özkan	E	39	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
60	Birsel Yüksel	K	36	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
61	Celil Özalcı	E	55	Esnaf	İlkokul	Alaşehir / Merkez
62	Cemil Erdak	E	59	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Horzumalayaka köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
63	Cemile Gürsoy	K	61	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl
64	Cennet Bircan	K	61	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Tepeköy / Alaşehir
65	Davut Çotak	E	54	Muhtar	Lise	Çakırcaali köyü / Alaşehir
66	Davut Kanal	E	37	Ziraat Mühendisi	Üniversite	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
67	Doğan Külcü	E	74	Bağkur emeklisi, çiftçi.	Lise	Evrenli köyü / Alaşehir
68	Döndü Akdeniz	K	81	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Çakırcaali köyü / Alaşehir
69	Dursun Akçakoca	E	45	İlköğretim okul müdürü	Üniversite	Tepeköy / Alaşehir
70	Ece Öztürk	K	42	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
71	Ekrem Karaaslan	E	40	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
72	Elif Çapkın	K	63	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Çarık-bozdağ köyü / Alaşehir
73	Elif Ertürk	K	40	İşçi, çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
74	Elif Güraslan	K	67	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Baklacı köyü / Alaşehir
75	Elif Gürsay	K	38	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl
76	Elif Keten	K	65	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Belenyaka köyü / Alaşehir
77	Elvan Gezer	K	29	Sepetçi, elekçi	İlkokul	Alaşehir / Merkez
78	Emin Yanık	E	50	Çiftçi, esnaf	Ortaokul	Sarıcaali / Sarıgöl
79	Emine Çakır	K	64	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
80	Emine Çetin	K	72	Çiftçi	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
81	Emine Elmalık	K	65	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Girelli köyü / Alaşehir
82	Emine Ersan	K	48	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Çavuşlar köyü / Sarıgöl
83	Emine Girgin	K	32	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
84	Emine Kandemir	K	50	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Kemaliye belde merkezi / Alaşehir
85	Emine Kanık	E	56	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Piyadeler beldesi / Alaşehir
86	Emine Kavruk	K	35	Öğretmen	Üniversite	Delemenler köyü / Alaşehir
87	Emine Kaya	K	60	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
88	Emine Yüksel	K	73	Çiftçi	İlkokul	Göbekli Köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
89	Erdal Polav	E	40	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
90	Erdem Bozkurt	E	41	Muhtar	Lise	Serinyayla köyü / Alaşehir
91	Erdem Turcan	E	58	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Killik merkez / Alaşehir
92	Erdem Uyanık	E	74	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
93	Ergün Kocakurt	E	30	Çiftçi	İlkokul	Güneydamları köyü / Sarıgöl

94	Erhan Tosun	E	27	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
95	Erol Adıgüzel	E	41	Çiftçi	İlkokul	Horzumalayaka köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
96	Erol Özüdüz	E	52	Esnaf	Lise	Alaşehir / Merkez
97	Erol Yenilmez	E	43	İşçi, çiftçi	İlkokul	Karacalar köyü / Alaşehir
98	Ersan Yetiş Öner	E	33	Mühendis, zirai işletmeci	Üniversite	Sarıgöl / Merkez
99	Esmâ Kaya	K	48	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
100	Eşe Aktürk	K	70	Çiftçi, ev hanımı, ocak	İlkokul	Delemenler köyü / Alaşehir
101	Eşe Kocatürk	K	74	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Kasaplı köyü / Alaşehir
102	Eşe Yiğittop	K	97	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Sobran köyü / Alaşehir
103	Ethem İşnel	E	29	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
104	Fadime Cerit	K	40	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Alemşahlı köyü / Sarıgöl
105	Fadime İcen	K	62	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Alemşahlı köyü / Sarıgöl
106	Fadime Kaya	K	51	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
107	Fadime Sönmez	K	65	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
108	Fadime Yaman	K	73	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Serinyayla köyü / Alaşehir
109	Fatih Uslu	E	33	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
110	Fatma Aslan	K	60	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
111	Fatma Çoban	K	82	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
112	Fatma Girik	K	45	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
113	Fatma Gürsoy	K	42	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl
114	Fatma Kaya	K	45	Ev hanımı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
115	Fatma Özkan	K	74	Çiftçi, ev hanımı, ocak	İlkokul	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir
116	Fatma Ulu	K	42	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Alemşahlı köyü / Sarıgöl
117	Fatma Yazar	K	37	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
118	Fatma Yörük	K	38	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
119	Fedai Tekelioğlu	E	37	Çiftçi	İlkokul	Güneydamları köyü / Sarıgöl
120	Feremez Avcı	K	53	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	Ortaokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
121	Ferihan Kızıltepe	K	52	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Bahçeli köyü / Alaşehir
122	Feruz Uysal	E	31	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
123	Fevzi Bert	E	45	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
124	Fevzi Tekbıçak	E	34	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Alaşehir / Sarıpınar köyü
125	Gülfen Candan	K	39	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
126	Gülizar Bozkurt	K	41	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Serinyayla köyü / Alaşehir
127	Gülseren Üzer	K	32	Konfeksiyoncu, ev hanımı, çiftçi	Lise	Uluderbent merkez / Alaşehir
128	Gülsünnet Aydın	K	60	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
129	Gülten Tüfekçi	K	46	Çiftçi, ev hanımı	Ortaokul	Sobran köyü / Alaşehir
130	Halil Aktaş	E	70	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
131	Halil Bircan	E	61	Bağkur emeklisi, çiftçi, ocak.	İlkokul	Delemenler köyü / Alaşehir
132	Halil Çakmak	E	48	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
133	Halil İbrahim Adıgüzel	E	63	Bağkur emeklisi, çiftçi.	Lise	Horzumalayaka köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
134	Halil Kandemir	E	50	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kemaliye belde merkezi / Alaşehir
135	Halil Karataş	E	54	Bağkur emeklisi, pazarcı, çiftçi.	İlkokul	Horzumkeserler köyü / Kavaklıdere beldesi / Alaşehir
136	Halil Kır	E	70	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Girelli köyü / Alaşehir
137	Halil Küçükefe	E	42	Köy muhtarı	Ortaokul	Horzumalayaka köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
138	Halime Tekeli	K	56	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Güneydamları köyü / Sarıgöl
139	Halit Kıvrak	E	46	Çiftçi, pazarcı	Üniversite	Soğanlı köyü / Alaşehir
140	Hamit Çetin	E	54	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez

141	Hanım Yiğittop	K	54	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Sobran köyü /Alaşehir
142	Hasan Aktürk	E	52	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
143	Hasan Çay	E	54	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Erenköy / Alaşehir
144	Hasan Kanbay	E	50	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Girelli köyü/ Alaşehir
145	Hasan Kaya	E	36	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
146	Hasan Kaya	E	45	Esnaf	İlkokul	Alaşehir / Merkez
147	Hasan Ölmez	E	49	Sepetçi, elekçi	İlkokul	Alaşehir / Merkez
148	Hasan Öztürk	E	71	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
149	Hasan Uslu	E	27	İşçi, çiftçi (Ocak İbrahim Uslu'nun oğlu).	Lise	Ortahan köyü / Alaşehir
150	Hasan Zangal	E	52	Muhtar	Ortaokul	Çarıkkaralar köyü / Alaşehir
151	Hasan Zangal	E	34	İşçi, çiftçi	Ortaokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
152	Hasibe Güleriyüz	K	58	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
153	Hasibe Güleriyüz	K	46	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
154	Hasibe Kaya	K	45	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
155	Hatice Akkurt	K	59	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Güneydamları köyü / Sarıgöl
156	Hatice Arınç	K	36	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
157	Hatice Cesur	K	62	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl
158	Hatice Cura	K	55	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Subaşı köyü / Alaşehir
159	Hatice Dikbacak	K	54	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
160	Hatice Erdoğan	K	58	Çiftçi, ev hanımı, ocak	Ortaokul	Ortahan köyü / Alaşehir
161	Hatice Eroğlu	K	54	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Akkeçili köyü / Alaşehir
162	Hatice Teke	K	43	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
163	Hatice Tuncel	K	38	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
164	Hatice Türkoy	K	42	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Göbekli Köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
165	Hatice Yağız	K	44	Çiftçi, ev hanımı, ocak	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
166	Havva Aslan	K	58	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	Ortaokul	Killik merkez / Alaşehir
167	Hayati Şahal	E	52	Muhtar	Lise	Üzümlü köyü / Alaşehir
168	Hayriye Bozkurt	K	36	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Serinyayla köyü / Alaşehir
169	Hikmet Aktaş	E	38	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
170	Hikmet Tokçan	E	49	İlköğretim okul müdürü	Üniversite	Sarıgöl / Merkez
171	Hilmiye Çınar	K	60	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Tepeköy / Alaşehir
172	Himmat Kaya	E	61	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
173	Huriye Eke	K	32	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
174	Huriye Tunç	K	65	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl
175	Hümeyra Kaya	K	30	Çiftçi, ev hanımı, ocak	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
176	Hümmet Gürman	E	46	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
177	Hüseyin Çapkın	E	66	Bağkur emeklisi, ağaç işçiliği ustası	İlkokul	Çarık-bozdağ köyü/ Alaşehir
178	Hüseyin Çeper	E	40	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Killik merkez / Alaşehir
179	Hüseyin Ergin	E	46	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
180	Hüseyin Güler	E	48	Çiftçi	İlkokul	Karadağ köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
181	Hüseyin Karış	E	40	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
182	Hüseyin Sakal	E	45	İşçi, çiftçi	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
183	Hüseyin Zengin	E	55	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Subaşı köyü / Alaşehir
184	İbrahim Alkan	E	35	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Soğukyurt Köyü / Alaşehir
185	İbrahim Çınarlıer	E	56	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
186	İbrahim İçen	E	65	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Alemşahlı köyü / Sarıgöl
187	İbrahim Karakuyu	E	34	Çiftçi	Ortaokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
188	İbrahim Kocabıyık	E	53	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
189	İbrahim Kocatürk	E	72	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Kasaplı köyü / Alaşehir
190	İbrahim Yağız	E	83	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
191	İbrahim Yaman	E	60	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
192	İbrahim Yıldırım	E	69	Bağkur emeklisi, çiftçi, ocak.	İlkokul	Delemenler köyü / Alaşehir

193	İbrahim Yılmaz	E	40	Çiftçi	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
194	İbrahim Yiğit	E	48	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Doğancı köyü / Kiraz
195	İdris Girgin	E	51	Muhtar	Ortaokul	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir
196	İmdat Bahçer	E	44	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
197	İrfan Yılmaz	E	48	Muhtar	Ortaokul	Bahadır köyü / Alaşehir
198	İsmail Aşçı	E	60	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Soğanlı köyü / Alaşehir
199	İsmail Gökçen	E	47	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
200	İsmail Safi	E	40	Sarıköz İşletme Müdürü	Üniversite	Alaşehir / Merkez
201	İsmail Sariaslan	E	57	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir
202	Kadir Akyüz	E	45	Çiftçi	Ortaokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
203	Kadriye Bahçalı	K	42	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Narlıdereköyü / Alaşehir
204	Kamil Alında	E	46	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Dağhacıyusuf köyü - Alaşehir
205	Kamil Ekiz	E	53	Muhtar	Ortaokul	Kozluca köylü / Alaşehir
206	Kamil Eroğlu	E	63	Emekli Öğretmen	Üniversite	Akkeçili köyü / Alaşehir
207	Kamil Kızılgedik	E	45	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
208	Kamil Uslu	E	60	Bağkur emeklisi, çiftçi.	Ortaokul	Delemenler köyü / Alaşehir
209	Kamuran Horasan	E	56	Emekli Öğretmen	Üniversite	Zıyanlar köyü / Sarıgöl
210	Kazım Ertürk	E	80	Bağkur emeklisi, çiftçi	İlkokul	Alaşehir / Merkez
211	Kemal Karademir	E	39	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Osmaniye köyü / Alaşehir
212	Kezban Emer	K	37	Çiftçi, ev hanımı	Lise	Uluderbent merkez / Alaşehir
213	Leman Türk	K	62	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Baklacı köyü / Alaşehir
214	Leyla Koç	K	45	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Buldan / Merkez
215	Mecbure Atlig	K	28	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	Ortaokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
216	Mehmet Aktar	E	65	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
217	Mehmet Aktaş	E	50	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
218	Mehmet Aktürk	E	53	Muhtar	Lise	Delemenler köyü / Alaşehir
219	Mehmet Ali Akkuş	E	49	Muhtar	Ortaokul	Dağhacıyusuf köyü - Alaşehir
220	Mehmet Altılı	E	77	Bağkur emeklisi, ağaç işçiliği ustası	İlkokul	Hacıaliler köyü/ Alaşehir
221	Mehmet Bağcı	E	36	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl
222	Mehmet Burçak	E	49	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Girelli köyü/ Alaşehir
223	Mehmet Çimen	E	51	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Alaşehir / Merkez
224	Mehmet Demir	E	40	İşçi, çiftçi, pazarcı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
225	Mehmet Efe	E	48	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Sarıgöl / Merkez
226	Mehmet Emrem	E	82	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Karacalar köyü / Alaşehir
227	Mehmet Erbay	E	38	Psikolog, araştırmacı, çiftçi	Üniversite	Belenyaka köyü / Alaşehir
228	Mehmet Erim	E	35	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Girelli köyü/ Alaşehir
229	Mehmet Eroğlu	E	37	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Güneydamları köyü / Sarıgöl
230	Mehmet Ertürk	E	48	Çiftçi	Lise	Alaşehir / Merkez
231	Mehmet Girey	E	61	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
232	Mehmet Girgin	E	48	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
233	Mehmet Güleriyüz	E	48	Çiftçi	Ortaokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
234	Mehmet Kandemir	E	56	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
235	Mehmet Karaca	E	48	Muhtar	Lise	Selce köyü / Alaşehir
236	Mehmet Kaya	E	65	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
237	Mehmet Kuru	E	51	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Buldan / Kaşıkçı köyü
238	Mehmet Öz	E	37	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl
239	Mehmet Solak	E	50	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir

240	Mehmet Sürçak	E	85	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Girelli köyü/ Alaşehir
241	Mehmet Tekinalp	E	27	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Sarıgöl / Merkez
242	Mehmet Tunus	E	59	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Sarıgöl / Merkez
243	Mehmet Uysal	E	44	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
244	Mehmet Vardal	E	66	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Kasaplı köyü / Alaşehir
245	Mehmet Yılmaz	E	42	Muhtar	Lise	Girelli köyü/ Alaşehir
246	Mehmet Yiğit	E	59	Müftü	Üniversite	Kurudere köyü / Alaşehir
247	Melek Bahçalı	K	46	İşçi, çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
248	Memiş Çelik	E	41	Esnaf (Pide salonu sahibi)	Lise	Alaşehir / Merkez
249	Meral Akkaya	K	47	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
250	Meryem Bayar	K	61	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Hacaliler köyü/ Alaşehir
251	Meryem Necipoğlu	K	34	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	Ortaokul	Sobran köyü /Alaşehir
252	Meryem Sarı	K	65	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
253	Muammer Bozbay	E	41	İşçi, çiftçi	İlkokul	Dadağlı köyü / Sarıgöl
254	Murat Gürlek	E	54	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Dağhacıyusuf köyü - Alaşehir
255	Murat Kaya	E	39	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Buldan / Kaşıkçı köyü
256	Musa Bostan	E	40	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Bereketli köyü/ Sarıgöl
257	Mustafa Aktop	E	30	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
258	Mustafa Altıoğlu	E	66	Hamut, semer ustası.	İlkokul	Alaşehir / Merkez
259	Mustafa Bahçeli	E	57	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
260	Mustafa Balkan	E	53	Çiftçi, pazarcı	Lise	Karacalar köyü / Alaşehir
261	Mustafa Baştürk	E	53	Muhtar	Lise	Subaşı köyü / Alaşehir
262	Mustafa Demir	E	55	Muhtar	Ortaokul	Horzumsazlıdere köyü / Kavaklıdere beldesi / Alaşehir
263	Mustafa Dönmez	E	42	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
264	Mustafa Erim	E	57	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
265	Mustafa Karaoğlu	E	57	Emekli bankacı	Lise	Alaşehir / Merkez
266	Mustafa Karasu	E	38	Çiftçi	İlkokul	Üzümlü köyü / Alaşehir
267	Mustafa Kocatürk	E	83	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Kasaplı köyü / Alaşehir
268	Mustafa Ölmez	E	50	Çiftçi	Ortaokul	Kızılçukur köyü / Sarıgöl
269	Mustafa Taylan	E	57	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Killik merkez / Alaşehir
270	Mustafa Uçar	E	39	Gazete editörü, fotoğraf-dizgi-dizayn	Üniversite	Alaşehir / Merkez
271	Mustafa Uslu	E	63	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Selimiye köyü / Sarıgöl
272	Muzaffer Girgin	E	45	Çiftçi	İlkokul	Horzumalayaka köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
273	Muzaffer Güteryüz	E	65	Bağkur emeklisi, çiftçi.	Ortaokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
274	Münevver Şırak	K	52	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Kızılçukur köyü / Sarıgöl
275	Naci Kırmızıoğlu	E	63	Bağkur emeklisi, çiftçi.	Lise	Bereketli köyü/ Sarıgöl
276	Naime Ünal	K	63	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Baklacı köyü / Alaşehir
277	Namık Kurt	E	40	Çiftçi	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
278	Nazmi İldız	E	42	Çiftçi	İlkokul	Alaşehir / Merkez
279	Nazmiye Küçük	K	30	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Gülenyaka köyü / Alaşehir
280	Necati Esentürk	E	47	Memur	Lise	Dadağlı köyü / Sarıgöl
281	Necati İnceoğlu	E	40	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
282	Necati Ünsal	E	58	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Sarıgöl / Emdeli köyü
283	Necla Sarı	K	48	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	Ortaokul	Horzumsazlıdere köyü / Kavaklıdere beldesi / Alaşehir
284	Nergiz Saatçioğlu	K	36	Ziraat Mühendisi	Üniversite	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
285	Nermin Bayram	K	48	Çiftçi, ev hanımı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
286	Nesibe Dündar	K	34	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Sobran köyü /Alaşehir
287	Nesibe Yılmaz	K	36	Çiftçi, ev hanımı	Lise	Alemşahlı köyü / Sarıgöl
288	Nesrin Sarı	K	44	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
289	Nihat Çalt	E	32	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez

290	Nihat am	E	32	Pazar Nalburiyesi	İlkokul	Alaşehir / Merkez
291	Nurcan Dağdelen	K	37	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
292	Nurcan Yıldız	K	32	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
293	Nurettin Eroğlu	E	42	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Eşme merkez / Alaşehir
294	Nurettin Gezer	E	42	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
295	Nurgül Özcan	K	45	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
296	Nursel Çınar	K	50	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Killik merkez / Alaşehir
297	Nurullah Sağlam	E	49	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Killik merkez / Alaşehir
298	Nürver Öztürk	K	31	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Cabarbakılı köyü / Alaşehir
299	Oktay Köse	E	42	Öğretmen	Üniversite	Alaşehir / Merkez
300	Olca Şahan	E	29	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
301	Orhan Yenilmez	E	52	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Karacalar köyü / Alaşehir
302	Osman Bircan	E	76	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Delemenler köyü / Alaşehir
303	Osman Bircan	E	33	Öğretmen	Üniversite	Delemenler köyü / Alaşehir
304	Osman Çakır	E	43	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
305	Osman Gölbaşı	E	37	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
306	Osman Kocatürk	E	77	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Kasaplı köyü / Alaşehir
307	Osman Sönmez	E	61	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir
308	Osman Yaşar	E	31	Ziraat Mühendisi	Üniversite	Subaşı köyü / Alaşehir
309	Öcal Ersoy	E	43	Çiftçi	İlkokul	Horzumalayaka köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
310	Özcan Mama	E	34	Çiftçi, pazarcı, aktar.	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
311	Özgür Dikbacak	E	35	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
312	Perihan Kır	K	27	Çiftçi, ev hanımı	Ortaokul	Örencik köyü, Uluderbent beldesi / Alaşehir
313	Rabiye Eriş	K	46	Çiftçi, ev hanımı	Ortaokul	Delemenler köyü / Alaşehir
314	Rafet Aktaş	E	47	Çiftçi, esnaf	Lise	Uluderbent merkez / Alaşehir
315	Raşit Aslan	E	51	Muhtar	Ortaokul	Karadağ köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
316	Ramazan Çapkur	E	57	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Narlıdereköyü / Alaşehir
317	Ramazan Karakuyu	E	45	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
318	Ramazan Solmaz	E	41	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Osmaniye köyü / Alaşehir
319	Raziye Ekiz	E	33	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Serinyayla köyü / Alaşehir
320	Ruhi Say	E	50	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
321	Sabahat Tıkroğlu	K	31	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl
322	Selahattin Süngü	E	51	Kekik suyu çıkartma ustası, bağkur emeklisi	Lise	Killik merkez / Alaşehir
323	Semra Bağırın	K	40	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
324	Serdar Akcan	E	64	Çiftçi	İlkokul	Alaşehir / Merkez
325	Serpil Koca	K	42	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Belenyaka köyü / Alaşehir
326	Servet Uyanık	E	39	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
327	Sevgi Külçü	K	33	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Belenyaka köyü / Alaşehir
328	Sevim Çömentepe	K	46	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
329	Sinan Aslan	E	34	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
330	Songül Özkan	K	28	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
331	Sultan Özdemir	K	56	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Alaşehir / Merkez
332	Sultan Uludal	K	33	Çiftçi, ev hanımı	Ortaokul	Delemenler köyü / Alaşehir
333	Suna Karadeniz	K	35	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Horzumkeserler köyü / Kavaklıdere beldesi / Alaşehir
334	Süleyman Bozdağ	E	39	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Bahadırlar köyü / Sarıgöl
335	Süleyman Saka	E	41	Çiftçi	İlkokul	Karacaali köyü / Sarıgöl
336	Süleyman Sandal	E	59	Muhtar	Ortaokul	Göbekli Köyü / Alaşehir
337	Süleyman Türkoy	E	44	Çiftçi	İlkokul	Göbekli Köyü / Alaşehir
338	Süleyman Uludal	E	40	İşçi, çiftçi	İlkokul	Delemenler köyü / Alaşehir

339	Süleyman Zeybek	E	50	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kozluca köylü / Alaşehir
340	Şahin Güler	E	42	Çiftçi	İlkokul	Karadağ köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
341	Şahman Karataş	K	60	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	Ortaokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
342	Şazimek Erdin	K	52	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Serinyayla köyü / Alaşehir
343	Şemsettin Erkan	E	55	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Osmaniye köyü / Alaşehir
344	Şengül Sarıaslan	K	54	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir
345	Şevket Başar	E	72	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
346	Tahsin Yuman	E	43	Çiftçi	İlkokul	Karadağ köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
347	Tuğran Boğca	E	31	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
348	Tuncay Güler	E	39	Çiftçi, esnaf	İlkokul	Karadağ köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
349	Tuncer Damtepe	E	40	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
350	Turgut Çoban	E	51	Esnaf (kapama ustası)	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
351	Turgut Dönmez	E	47	Teknisyen	Lise	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir
352	Turhan Server	E	42	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Çakırcaali köyü / Alaşehir
353	Ümmü Avşar	K	65	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Girelli köyü/ Alaşehir
354	Ümmü Ceviz	K	77	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Çakırcaali köyü / Alaşehir
355	Ümmü Kuzucu	K	69	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Bahadırlar köyü / Sarıgöl
356	Ümmühan Derin	K	36	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Tırazlar köyü / Sarıgöl
357	Ümran Taşlık	K	41	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Çakırcaali köyü / Alaşehir
358	Vehbi Sarhan	E	58	Emekli Gazeteci, esnaf, çiftçi	Üniversite	Sarıgöl / Merkez
359	Veli Aktaş	E	69	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Sarıgöl / Merkez
360	Veli Eriş	E	52	Ziraat teknikeri, çiftçi	Yüksekokul	Belenyaka köyü / Alaşehir
361	Veysel Akın	E	42	Çiftçi, pazarcı	Ortaokul	Alaşehir / Merkez
362	Yahya Erdal	E	44	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
363	Yahya Oruç	E	57	Çiftçi	İlkokul	Peynir çukuru köyü / Alaşehir
364	Yakup Sarıgöz	E	42	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
365	Yakup Tıknaz	E	50	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
366	Yakup Yazar	E	41	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
367	Yasin Yılmaz	E	30	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Tepeköy / Alaşehir
368	Yaşar Aslan	E	43	İşçi, çiftçi	İlkokul	Göbekli Köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
369	Yaşar Bahçalı	E	43	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Bahadır köyü / Alaşehir
370	Yaşar Bilgin	E	59	Muhtar	Ortaokul	Sarıpınar köyü / Alaşehir
371	Yaşar Bolkan	E	33	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Sarıgöl / Merkez
372	Yaşar İder	E	49	Çiftçi	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
373	Yaşar Yenilmez	E	50	Bağkur emeklisi, çiftçi.	İlkokul	Karacalar köyü / Alaşehir
374	Yavuz Küçük Kurt	E	39	Çiftçi	İlkokul	Güneydamları köyü / Sarıgöl
375	Yeter Özkaya	K	83	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Çakırcaali köyü / Alaşehir
376	Yılmaz Çetin	E	75	Bağkur emeklisi, çiftçi.	Ortaokul	Kavaklıdere merkez / Alaşehir
377	Yusuf Çerdin	E	56	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Girelli köyü/ Alaşehir
378	Yusuf Ertürk	E	49	Çiftçi	İlkokul	Göbekli Köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
379	Yüksel Aslan	E	39	Ziraat teknikeri, çiftçi	Yüksekokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
380	Yüksel Yerebakan	E	38	Çiftçi, pazarcı	İlkokul	Sobran köyü / Alaşehir
381	Zafer Bircan	K	35	Ziraat Mühendisi	Üniversite	Delemenler köyü / Alaşehir
382	Zafer Kaya	E	40	İşçi, çiftçi	Lise	Bahadır köyü / Alaşehir
383	Zahide Erkan	K	49	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Uluderbent merkez / Alaşehir
384	Zekeriya Girgin	E	62	Bağkur emeklisi, çiftçi, ocak.	İlkokul	Horzumalayaka köyü / Kavaklıdere / Alaşehir
385	Zeynep Eğercioğlu	K	60	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Sobran köyü / Alaşehir
386	Zeynep Özkan	K	30	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Gülenyaka köyü / Alaşehir
387	Zeynep Tıkıroğlu	K	64	Çiftçi, ev hanımı	İlkokul	Güneydamları köyü / Sarıgöl
388	Zeynep Yiğittop	K	42	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Sobran köyü / Alaşehir
389	Zübeyde Ağır	K	42	Çiftçi, pazarcı, ev hanımı	İlkokul	Yeşilyurt beldesi / Alaşehir

EK.B2 Kaynak kişi bilgi kayıt anket örneği.

**ALAŞEHİR ve YÖRESİNİN ETNOBOTANİK ENVANTER ÇALIŞMASI
KAYNAK KİŞİ BİLGİ KAYIT FORMU**

Bilgiyi kaydeden kişi:

Konuşulan yer:

Tarih:

Konuşulan kişinin adı, soyadı:

Yaşı(yaklaşık olabilir):

Köyü/Yaşadığı yer:

Adresi:

Kendisi/ailesi o köyün yerlisi mi? (annesi nereli, babası nereli, onların ana-babaları nereden gelmiş, konuşulan kişi kadın ise nereden gelin gelmiş?)

Konuşmanın ana konusu: (yenen bitkiler, şifalı otlar, boya bitkileri, tek bir bitki, vb.)

Konuşulan kişinin neden seçildiği: (rastlantı, tavsiye, pazarda tanışma, vb.)

ALINAN BİLGİLERİN ÖZETİ

Araştırmacı:
Öğr.Görv.S.Ahmet SARGIN
C.B.Ü. Alaşehir Meslek Yüksekokulu
Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Programı
Baklacı Mevkii 45600 Alaşehir – MANİSA

EK.C Ziyaret edilen köy listesi.

No	Mesken	Kaynak Kişi Sayısı
1	Akkeçili köyü / Alaşehir	4
2	Alaşehir / Sarıpınar köyü	1
3	Alemşahlı köyü / Sarıgöl	5
4	Bahadır köyü / Alaşehir	18
5	Bahadırlar köyü / Sarıgöl	2
6	Baharlar köyü / Sarıgöl	1
7	Bahçeli köyü / Alaşehir	1
8	Baklacı köyü / Alaşehir	4
9	Belenyaka köyü / Alaşehir	5
10	Bereketli köyü/ Sarıgöl	2
11	Buldan / Kaşıkçı köyü	2
12	Cabarfakılı köyü / Alaşehir	3
13	Çağlayan köyü / Alaşehir	1
14	Çakırcaali köyü / Alaşehir	6
15	Çarık-bozdağ köyü/ Alaşehir	2
16	Çarıkkaralar köyü / Alaşehir	1
17	Çavuşlar köyü / Sarıgöl	1
18	Dadağlı köyü / Sarıgöl	18
19	Dağhacıyusuf köyü - Alaşehir	3
20	Delemenler köyü / Alaşehir	13
21	Doğancı köyü / Kiraz	1
22	Erenköy / Alaşehir	1
23	Eşme merkez / Alaşehir	1
24	Evrenli köyü / Alaşehir	1
25	Girelli köyü/ Alaşehir	11
26	Göbekli Köyü / Kavaklıdere / Alaşehir	7
27	Gülenyaka köyü / Alaşehir	3
28	Gülpınar köyü - Kemaliye / Alaşehir	9
29	Güneydamları köyü / Sarıgöl	7
30	Günkaya köyü / Sarıgöl	1
31	Hacialiler köyü/ Alaşehir	2
32	Horzumalayaka köyü / Kavaklıdere / Alaşehir	7
33	Horzumkeserler köyü / Kavaklıdere beldesi / Alaşehir	4
34	Horzumsazlıdere köyü / Kavaklıdere beldesi / Alaşehir	2
35	Karacaali köyü / Sarıgöl	1
36	Karacalar köyü / Alaşehir	6
37	Karadağ köyü / Kavaklıdere / Alaşehir	5
38	Kasaplı köyü / Alaşehir	5
39	Kızılcukur köyü / Sarıgöl	2
40	Kozluca köylü / Alaşehir	2
41	Kurudere köyü / Alaşehir	1
42	Narlıdereköyü / Alaşehir	2
43	Ortahan köyü / Alaşehir	2
44	Osmaniye köyü / Alaşehir	3
45	Örencik köyü, Uluderbent beldesi / Alaşehir	1
46	Peynir çukuru köyü / Alaşehir	1
47	Sarıcaali / Sarıgöl	1
48	Sarıgöl / Emdeli köyü	1
49	Sarıpınar köyü / Alaşehir	1
50	Selce köyü / Alaşehir	1
51	Selimiye köyü / Sarıgöl	1
52	Serinyayla köyü / Alaşehir	9
53	Sobran köyü /Alaşehir	9
54	Soğanlı köyü / Alaşehir	3
55	Soğukyurt Köyü / Alaşehir	1
56	Subaşı köyü / Alaşehir	4
57	Şeyhdavutlar köyü / Sarıgöl	9
58	Tepeköy / Alaşehir	6
59	Tırazlar köyü / Sarıgöl	1
60	Toygar köyü / Alaşehir	3
61	Üzümlü köyü / Alaşehir	2
62	Ziyanlar köyü / Sarıgöl	1

EK.D1 Pazaryeri anketleri örneği.

PAZAR YERİ ANKETİ

Röportör adı:				Röportaj yeri:	PAZARI	Tarih: .../.../.....
#	Adı Soyadı (yaşı) ve Cep no	Kimlerden (köken, boy, aşiret, kültür)	Bitkinin / Bitkisel ürünün yöresel adları	Köyünde bu mevsimde hasad edilip satışı sunulan diğer ürünler	BİLDİĞİ KAYNAK KİŞİLER ve Ne tür el işlemi yapılıyor (ekmek, pekmez, nazarlık, süs, ilaç, kaşık, sepet, boya vb.)?	İlgili foto/video/ses kayıt no:
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						

EK.D2 Pazaryeri ürün çeşitleri çizelgesi.

..... Pazaryeri Ürün Çeşit Listesi
(Tarih :/...../.....)

#	DİĞER	KULLANIM AMAÇI	PAZAR DÖNEMİ
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			

#	MEYVE ADI	ÜRETİM YERİ	PAZAR DÖNEMİ
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			

#	SEBZE ADI	ÜRETİM YERİ	PAZAR DÖNEMİ
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			

EK.D3 Pazar anketleri sonuç çizelgesi.

No.	ÜRÜN / PAZAR YERİ	SALIPAZARI	CUMA PAZARI	KAVAKLIDERE	SARIGÖL	YENİ MAHALLE	ULUDERBENT	YEŞİLYURT	PIVADELER	KİLLİK	SUBAŞI	TEPEKÖY	KEMALİYE	GİRELİ
1	Acur	x	x		x	x	x							
2	Adaçayı	x	x	x	x	x	x	x						
3	Altın çilek	x	x		x									
4	Armut	x	x	x	x	x				x		x	x	
5	Ayva	x	x	x		x	x	x	x	x				x
6	Badem (kuru)	x	x		x	x								
7	Bakla	x	x			x		x						
8	Bal kabağı	x	x		x	x	x							
9	Bamya	x	x		x	x	x	x		x			x	
10	Barbunya	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
11	Bezelye	x	x		x	x								
12	Biber (acı-tatlı-sivri)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
13	Biber, salçalık biber, kırmızı biber	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
14	Biber, çarliston biberi, uzun biber			x										
15	Biber, sıyrma biber	x	x											
16	Böğürtlen	x	x		x									
17	Börülce	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
18	Börülce (kuru)	x	x	x	x	x								
19	Brokoli	x	x		x		x							
20	Cennet elması, hurma, yeni dünya	x	x	x	x	x		x	x	x	x		x	x
21	Ceviz	x	x	x	x	x	x		x	x		x	x	
22	Çakır süs biberi		x											
23	Çilek	x	x		x	x								
24	Dağ çayı	x	x			x	x	x						
25	Dere otu	x	x		x	x								
26	Domates	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
27	Domates (yeşil)	x	x		x	x			x				x	
28	Elma	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
29	Elma (arjantin)	x	x	x	x	x								
30	Erik (kırmızı)	x	x		x									
31	Erik (siyah)	x	x	x		x							x	
32	Fasulye (kuru)			x	x			x				x		
33	Fasulye (taze)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
34	Frenk biberi		x											
35	Havuç	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
36	Ihlamur	x	x	x	x	x	x	x					x	
37	Isırgan, çakır	x	x	x	x									
38	İspanak	x	x	x	x			x		x	x			
39	İğde	x	x	x	x									
40	İncir, yemiş (kuru-yaş)	x	x	x	x			x	x	x		x		
41	Kabak	x	x	x	x	x	x	x		x				
42	Karnıbahar	x		x	x		x	x		x	x			x
43	Karpuz	x	x					x					x	
44	Kavun	x	x	x			x			x			x	
45	Kekik, bilya kekik, kırkbaş kekik	x	x	x							x			
46	Kereviz	x	x	x	x									x
47	Kestane	x	x	x	x	x			x			x		x
48	Kırmızı biber (yaş ve kuru)	x	x			x			x				x	
49	Kırmızı soğan				x									
50	Kivi	x		x						x				
51	Lahana	x		x			x	x						
52	Lahana, mor lahana	x	x								x			x
53	Marul	x	x	x		x	x	x		x				x
54	Maydanoz	x	x	x			x	x		x	x			

55	Mısır, darı	x			x		x							
56	Muz	x	x	x		x			x	x			x	
57	Nar	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x		
58	Nohut (kuru)			x	x						x	x		
59	Patates	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x
60	Patlıcan	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x
61	Pazı	x	x											
62	Pepino	x	x		x									
63	Pırasa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
64	Roka	x	x	x			x	x		x				
65	Salatalık, hıyar	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
66	Sarımsak (kuru)	x	x	x		x	x		x					
67	Soğan (kuru)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
68	Soğan, beyaz soğan				x									
69	Şeftali	x	x			x				x			x	
70	Tere, tere otu	x	x	x	x			x						
71	Turp	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
72	Üzüm (yaş, kuru)	x	x				x	x		x				
73	Üzüm, reklop üzümü	x	x											
74	Zeytin	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
75	Acamık, acımak süpürgesi (Püren otundan)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
76	Bakla tohumu	x	x	x	x	x		x		x				
77	Biber salçası	x	x	x	x	x	x							
78	Burç, armit burçu, ahlat burçu (ökse otu)	x		x	x				x					
79	Civanperçemi	x	x	x		x			x					
80	Çam çırası	x	x	x	x	x	x							
81	Çambalı	x	x		x	x	x		x					
82	Domates salçası	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
83	Haşhaş ve haşhaş ezmesi	x	x	x	x	x		x						
84	İspanak tohumu	x	x	x	x	x								
85	İğde yaprağı	x		x										
86	Kabak çekirdeği	x	x	x	x									
87	Karanfil kolyesi	x	x	x	x	x	x							
88	Kekik suyu	x	x	x	x					x				
89	Kekik, bal kekiği						x							
90	Kekik, kara kekik, ince kekik, sivri kekik	x	x	x	x									
91	Kırkkilit otu	x	x	x	x	x								
92	Meşe palamutu				x						x			
93	Nane, nana, taza nana	x	x	x										
94	Pancar, şeker pancarı				x					x				
95	Pancar, yem pancarı	x	x			x			x					
96	Pekmez kumu, pekmez kireci, pekmez harcı	x			x						x		x	
97	Sarıkantarın	x	x	x					x					
98	Susam ve susam ezmesi	x	x	x	x			x						
99	Tarhana otu	x					x							
100	Turp tohumu	x	x	x	x									
101	Üzerlik otu	x	x	x	x									
102	Zeytinyağı	x	x	x	x		x							x
103	Çim, çimen, çayır, kültür, kestane mantarı	x	x	x	x	x	x				x			x
104	Puf mantarı													
105	Ağulu mantar													
106	Kuzu göbeği, göbek, köpektaşığı tahtacı mantarı	x	x	x	x									
107	Ağaç mantarı, beyaz çürükçül													
108	Çim, çimen, çayır mantarı	x	x	x	x									
109	Posteki, söbelen mantarı, çim, çimen, çayır mantarı													
110	Çıntar mantarı	x	x	x										
111	Karakavak mantarı													

EK.E1 İlköğretim anketleri çerçeve soru pusulası.

OKUL ANKETLERİ SORU PUSULASI

I GIDA OLARAK KULLANILAN BİTKİLER (Doğadan toplanılan/Tarımı yapılan) 1 Yenen, baharat olarak kullanılan bitki ve mantarlar
II İLAÇ OLARAK KULLANILAN (ŞİFALI) BİTKİLER (Doğadan toplanılan/Tarımı yapılan) 1 İnsanların / hayvanların tedavisinde kullanılanlar
III YAKACAK OLARAK KULLANILAN BİTKİLER (Doğadan toplanılan/Tarımı yapılan)
IV YEM OLARAK KULLANILAN BİTKİLER (Doğadan toplanılan/Tarımı yapılan)
V EL SANATLARINDA KULLANILAN BİTKİLER (Doğadan toplanılan/Tarımı yapılan) 1 Ağaç işleri (kaşık, alet sapı, ip, kasnak, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları, vb.)'nde kullanılanlar 2 Hasır, sepet, süpürge kafes, vb. yapımında kullanılanlar 3 Tespih, nazarlık, kolye, çocuk oyunu, süs yapımında (tohum, çekirdek, vb.) kullanılanlar 4 Muska/büyü/tütsü vb. inanç ve mistik amaçlı kullanılanlar 5 Zamk/tutkal yapımında kullanılanlar 6 Sabun olarak yararlanılanlar 7 Doğal boyamada kullanılanlar (boya bitkileri) 8 Çatı örtüsü/çardak/çit olarak kullanılanlar
VII YARALI / ZARARLI KABUL EDİLEN BİTKİLER 1 Hayvanların sevmediği/yemediği bitkiler 2 Zehirli olduğu bilinen/inanılan bitkiler

EK.E2 İlköğretim anketleri örneği.

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİ ANKETİ

OKUL ADI:		İÖÖ		SINIFI:	SINIF ÖĞR. (Adı ve Cep no:)	Anket Tarihi:	.../.../.....
No:	ÖĞRENCİ ADI SOYADI	KÖYÜ	BİTKİ ADI	KULLANIM AMAÇLARI		İRTİBAT (Yakınının Adı, Soyadı, Yaşı ve Cep no:)	
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							

Yardımcı öğretmen:

Cep no:

Taşımali sistemde, ilgili köyler:

1	
2	
3	

EK.E3 İlköğretim anket tarama sayım-sonuç çizelgesi.

İLK ÖĞRETİM ANKETLERİ SAYIM SONUÇ ÇİZELGESİ

No.	İLK ÖĞRETİM ADI	BULUNDUĞU BELDE/KÖYÜ	TAŞINMA SİSTEMİDE- İLİĞÜ KÖYLER	İLİĞÜ ÖĞRETİM (GÖREV) VE İRTİBAT BİLGİLERİ	5. SINIFLAR	6. SINIFLAR	7. SINIFLAR	TDP LAMİ
1.	GRELLİ İÖÖ	Gremlî köyü	Hüseyin Aksoz (Md.Yard.) Cep: 05067441442	6	2	1	9	
2.	CUMHURİYET İÖÖ	Alaşehir merkezi	Erenköy, Akşepeli, Çapmeli, Kılık	Mustafa Baştuğ (Öğretmen) Cep: 05442208833 Mehmet Kiran (Md.Yard.) Cep: 05005990081	9	3	11	
3.	MUSTAFA BEŞİKÇİ İÖÖ	Alaşehir merkezi	Sarımahmutlu, Üçüm ü, Badıncı	Hasan Çeleme (Öğretmen) Cep: 03366135839	7	14	28	
4.	EMİNE ELEM KAVACIK İÖÖ	Alaşehir merkezi	Bahadır, Sooran	Dursun Akpınar (Müdür) Cep: 05037173143 Hüseyin Köşum (Öğretmen) Cep: 05369280812	17	6	28	
5.	FATİH İÖÖ	Alaşehir merkezi	Subaşı, Delemeler, Bahadır, Kasaplı	İsmail Kuzu (Öğretmen) Cep: 05095377736 İbrahim Koptaran (Öğretmen) Cep: 05048026883	13	8	24	
6.	ALAŞEHİR İÖÖ	Alaşehir merkezi	Subaşı, Delemeler, Bahadır, Kasaplı	Mehmet Gürbüz (Md.Yard.) Cep: 05063096603	8	6	14	
7.	HACI KELEPİR İÖÖ	Alaşehir merkezi	Unüderbent köyü	Mehmet Yavaş (Müdür) Cep: 05054473777 Şeyh Ali Sarıal (Öğretmen) Cep: 05055616200	10	15	28	
8.	TİPEKÖY İÖÖ	Tepeköy		Rıza Altıntaş (Öğretmen) 05048733542 Hilmi Demir (Öğretmen) Cep: 05456338449	4	11	15	
9.	EMİN ERBOY İÖÖ	İşıklar köyü	Cebeliskilli, Tükmen, İşıklar, Metanlı	Saima Güçlü (Müdür) Cep: 05374274482	6	1	12	
10.	YEŞLYURT FATİH İÖÖ	Yeşlyurt belediyesi		Erol Ak (Md.Yard.) Cep: 05058076784	2	1	6	
11.	YEŞLYURT İÖÖ	Yeşlyurt belediyesi	Cebelbuharı	Birhan Azen (Öğretmen) Cep: 05058076406	2	1	4	
12.	GÜMÜŞÇAY ŞEHİT MEHMET İÖÖ	Gümüşçay köyü	Aydoğdu	Müjgan Şen (Öğretmen) Cep: 05336303820 Halime Topuz (Öğretmen) Cep: 05079531268	0	2	3	
13.	KAVAKLUDERE İÖÖ	Kavaklıdere belediyesi	Göbekli, Horzumlayıska, Horzumezzerler, Feyniçukuru	Murat Ersoy (Md.Yard.) Cep: 05056317018 Nasim Akörk (Md.Yard.) Cep: 05424448322	7	13	37	
14.	KAVAKLUDERE ATATÜRK İÖÖ	Kavaklıdere belediyesi	Horzumlayıska, Horzumezzerler, Karadağ	Mehmet Tekin (Md.Yard.) Cep: 05367187660	2	3	15	
15.	ZUHAL VE SELAHATTİN BARUTÇUOĞLU İÖÖ	Yenköy	Kurudere, Horzumazıdere, Horzumambelli, Ömeksöy	?	2	7	9	
16.	FİVALE İÖÖ	Pijeler belediyesi	Antep, Şahyet, Gürsu, Çağlayan	Cemal Gömen (Md.Yard.) Cep: 05058079586	3	8	11	
17.	DELEMELER İÖÖ	Delemeler köyü	Çamlıca, Hazaner, Beşenyıska, Subaşı, İnanlı, Kasaplı	Levent Öztürk (Md.Yard.) Cep: 05052494316	4	2	9	
18.	ULUCBERBENT İÖÖ	Unüderbent belediyesi	Örençik, Çamıbel, Alağaç mah., Karakuyu, Bahçedere, Çelkidere	Ahmet Kenan A. (Md.Yard.) Cep: 05368829217 Devut Kurbay (Öğretmen) Cep: 05057618997 Burak Heggence (Öğretmen) Cep: 05454259729	28	19	47	
19.	DAĞHACIYUSUF İÖÖ	Dağhacıyusu köyü		Hakan Yılmaz (Md.Yard.) Cep: 05033961934	7	2	15	
20.	DAĞARLAR İÖÖ	Dağarlar köyü		Belçuk Güzel (Md.Yard.) Cep: 05032676190	6	9	20	
21.	SARINAR İÖÖ	Sarınar köyü	Karveözü, Tombullar	Mehmet Köken (Md.Yard.) Cep: 05444629464	3	4	13	
22.	KEMALİYE İÖÖ	Kemaliye belediyesi	İsmetli, Kasaplı, Soğanlı, Toygar, Gülpınar, Tünmen	Devut Erig (Müdür) Cep: 05054970688	3	11	17	
24.	ŞEHİT ESİN AKAY İÖÖ	Sarıöğüz		Fahri Gödemir (Md.Yard.) Cep: 05392745023	149	133	382	
GENEL TOPLAM					149	133	80	382